

ΕΤΑΙΡΕΙΑ Ο "ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ,,

Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

ΕΝ ΤΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΩ ΤΟΥ ΑΙΜΟΥ

(ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ ΤΑΞΕΙΔΙΣΥ)

ΥΠΟ

ΝΕΟΚΛΕΟΥΣ ΚΑΖΑΖΗ

ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Α. "ΑΝΑΠΑΡΕΙΣ"

Όδός Λένια ἀριθ. 25

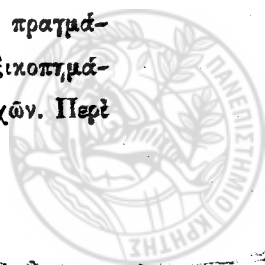
1899

125179

Ἐοφείλω κατὰ πρῶτον νὰ ὁμολογήσω, ὅτι μετὰ τινος δισταγμοῦ ἀπεφάσιζον μὴνὶ Ἰουνίῳ τοῦ παρελθόντος ἔτους νὰ ἐπισκεφθῶ ἑλληνικὰς ἐν τῷ ἐξωτερικῷ Κοινότητας. Ἐξ ὧτων ἐλάμβανον πληροφοριῶν ἐγίνωσκον, ὅτι ἡ ἀπογοήτευσίς, ἡ ἀγανάκτησις μᾶλλον κατὰ τῶν ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ πατρίδι πραγμάτων οὕτως ἐξεδηλοῦτο, ὥστε περὶ παντὸς ἄλλου ἡδύνατ' τις νὰ σκεφθῇ ἢ περὶ προσηλυτιστικῆς ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐνεργείας παρὰ τοῖς ὁμοφύλοις τῆς διασπορᾶς, οἵτινες ἀπανταχόθεν τοσοῦτον φιλοτίμως καὶ γενναίως συνέπραξαν μεθ' ἡμῶν κατὰ τὴν τελευταίαν ἑλληνοτουρκικὴν ρῆξιν, τοσοῦτον δ' οἰκτρῶς εἶδον ματαιούμενα τὰ ἔθνικα αὐτῶν ὄνειρα — ὑπερβολικὰ ἢ δίκαια. Ἄλλ' εἶχον ὑποχρέωσιν νὰ καταλίπω ἐπὶ τίνα καιρὸν, κατὰ τὸ θέρος, τὰς Ἀθήνας. Μετὰ τὴν συμφορὰν, ἐνόμιζον ἐπάναγκες καὶ καθήκον νὰ ἐπισκεφθῶ τὸν ἔξω ἑλληνικὸν κόσμον, τοὺς ἡμετέρους ὁμοεθνεῖς, πρὸς μελέτην, διδάγματα, περιουλογήν, τὴν ἐπὶ τόπου ἀντίληψιν τοῦ ἔθνικου προβλήματος, πρὸς τίνα ἐπὶ τέλους πνευματικὴν ἀνακούφισιν καὶ ἠθικὴν ἐπανόρθωσιν. Ἐνῶ ἐσκεπτόμην, τίνα ὅδον ἔπρεπε ν' ἀκολουθήσω πρὸς τὸν σκοπὸν μου, ἐλάμβανον πληροφορίας περὶ λυπηρῶν πραγμάτων, περὶ τῶν τελουμένων κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ πραξικοπημάτων ὑπὸ τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν βουλγαρικῶν ἀρχῶν. Περὶ

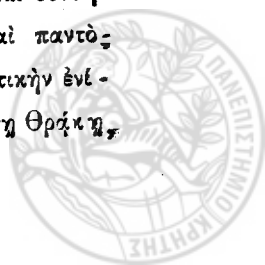

τῶν ἐν τῇ ὀθωμανικῇ Αὐτοκρατορίᾳ συμβαινόντων κρίνω περιτ-
 τὸν νὰ εἶπω, διότι ἤτο εὐνόητον, ὅτι ἔμελλε νὰ ἐπέλθῃ ἐκδίκη-
 σις κατὰ τῶν Ἑλλήνων, καταληφθέντων ἐξ ἔθνικοῦ ἐνθουσια-
 σμοῦ κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς συγκρούσεως, οὐκ ὀλίγων δὲ προσελ-
 θόντων πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν τάξεων τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Ἄλλ'
 ἐν Βουλγαρίᾳ δὲν ὑφίσταντο οἱ αὐτοὶ λόγοι καταδιώξεως. Τοῦ-
 ναντίον μάλιστα· κατὰ τὸν χρόνον τοῦ πολέμου αἱ τε βουλγα-
 ρικαὶ ἀρχαὶ καὶ οἱ ἰδιῶται ἐπεδείξαντο πολλὴν ἀνοχὴν καὶ συμ-
 πάθειαν, καὶ δὴ ἐνίσχυσιν πρὸς τοὺς Ἕλληνας ἐθελοντὰς τῆς
 Στενημάχου, ἢ τῶν παρὰ τὸν Εὐξείνιον ἑλληνίδων πόλεων, τοὺς
 κατελθόντας, ἕνα συμμεθέξωσιν εἰς τὸν ἑλληνικὸν ἀγῶνα, ὡς καὶ
 δὲν ἀπηγόρευον συνεισφοράς, ἀποστελλομένας εἰς τοὺς ἐν Ἀθή-
 ναῖς, ἐνφ' οὐναντίον ἔπραξεν ἡ Ρωμοῦνία πρὸ τοῦ πολέμου καὶ
 μετέπειτα, ἐπιδειξαμένη τὸν συνήθη ἀνθελληνισμὸν ἕνεκα τῶν
 γνωστῶν αἰτιῶν, ὡς καὶ χάριν περιποιήσεως τῆς Γερμανίας καὶ
 τῆς Αὐστρίας.

Εὐνόητον τίνας ἕνεκεν ἡ βουλγαρικὴ κυβέρνησις ἐπεδείξατο,
 παρὰ τὰς παραδόσεις αὐτῆς καὶ τὰ συμφέροντα, φιλελληνικὴν
 ὥπως εἴηποτε πολιτικὴν κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ πολέμου. Ἦλ-
 πιζε νὰ ὠφελθῇ ἐξ αὐτοῦ. Ἐν στιγμαῖς στενοχωρίας τῆς Τουρ-
 κίας θὰ ἠπειλεῖ νὰ προχωρήσῃ πρὸς τὴν Μακεδονίαν, ἐπὶ τέ-
 λους εὐχαριστουμένη καὶ μέ τινα ἀνταλλάγματα· ὁ περ δὲν
 ἤθελε συμβῆ κατὰ πρῶτον ἐν τῇ πολιτικῇ τῶν κρατῶν τῆς Χερ-
 σονήσου τοῦ Αἴμου, ἐπωφεληθέντων τῶν ἐκείνους ἐξεγέρσεων
 τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐν ἀπολαύσει χορηγιῶν παρὰ τῆς Τουρκίας,
 εὐρισκομένων πάντοτε τῶν ἐντίμων μεσιτῶν. Τοιοῦτό τι θὰ

ἐγένετο βεβαίως καὶ πάλιν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἢ τῶν Σέρβων, ἐκμεταλλευσόμενων προσηκόντως τὸν ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον καὶ ἀποζημιουμένων ἐπὶ τῇ φιλίᾳ πρὸς τὴν Τουρκίαν πολιτικῇ, τοῦλάχιστον καὶ μὲ ὀλίγα βεράτια ἐν Μακεδονίᾳ . . .

Μετὰ τὸ πέρας τοῦ ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου καὶ τὰς ἐπελθούσας συμφοράς, εἶνε γνωστὸν, ὅποια ὑπῆρξεν ἡ πρὸς ἡμᾶς πολιτικὴ τῶν κρατῶν τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου. Περιττὸν κρίνω ν' ἀναλύσω διὰ μακρῶν, ὑποστηρίζων δι' ἱστορικῶν μαρτυριῶν, ὅτι αἱ κυβερνήσεις τῶν κρατῶν τούτων οὐδέποτε ὑπῆρξαν εὐμενεῖς πρὸς τὴν Ἑλλάδα, εἴτε ἔνεκεν ἐσωτερικῶν ἀφορμῶν μισελληνισμοῦ, ὡς συμβαίνει ἐν Ρωμανίᾳ κατ' ἐξοχήν, εἴτε ἔνεκα ραδιουργιῶν ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, ὡς συμβαίνει καὶ ἐν Ρωμανίᾳ καὶ ἐν Σερβίᾳ, εἴτε ἐξ ἀλλοτριῶν ραδιουργιῶν, παλαιῶν τε καὶ νέων φυλετικῶν ἀντιπαθειῶν, ὡς συμβαίνει ἐν Βουλγαρίᾳ, τῇ ἀπὸ τινῶν δεκαετηρίδων, καθ' ὑπεβολὴν ἀνθελληνικωτάτης πολιτικῆς, φανατικώτατα κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐργαζομένη καὶ πολιτευσόμενη. Ἰδίᾳ ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ χώρᾳ ὃ καθ' ἡμῶν ἀγὼν διεξάγεται ἀμειλιχτότερον. Πάντα τὰ μέτρα τίθενται εἰς ἐνέργειαν. Κυβερνήσεις καὶ ἰδιῶται ἀμιλλῶνται ἐν τῇ κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ σταυροφορίᾳ. Προμεμελετημένη καὶ σκόπιμος ἐξόντως παντὸς ἑλληνικοῦ στοιχείου ἐν τῇ βουλγαρικῇ Ἡγεμονίᾳ, ἀρπαγὴ Μονῶν καὶ Ναῶν, ἑκπλακτὴ ἀνηκόντες εἰς τοὺς Ἑλληνας καὶ ὑπ' αὐτῶν ἐκτιζόμενων καὶ συντηρουμένων, ἀπαγόρευσις τῆς λειτουργίας Σχολείων καὶ παντὸς ἰδρύματος, συντελεστικοῦ εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν ἐνίσχυσιν τῶν ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ρωμανίᾳ, τῇ βορείῳ ταύτῃ Θράκῃ,

ὡς μετωνομάσθη ὑπὸ τῆς διπλωματίας ἢ γενέτειρα τοῦ Ὀρφέως, πολυαριθμῶν ἑλληνικῶν πληθυσμῶν, ὑπερεχόντων τῶν Βουλγάρων ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν.

Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, ἐνόμισα ὅτι δὲν ἦτο ἀσύμφορον πρὸς τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα, πρὸς τὸ ἔργον τῆς ἡμετέρας ἑταιρείας, νὰ μεταβῶ εἰς ἐπίσκεψιν τῶν κρατῶν τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου, τῆς ἑλληνικῆς ταύτης Χερσονήσου, ἦτις ἀπὸ ἱκανοῦ χρόνου κατέστη σπουδαιότατον μέλημα τῆς διπλωματικῆς Εὐρώπης, διεξάγεται δ' ἐν αὐτῇ βιαιότατος λαῶν καὶ κυβερνήσεων ἀνταγωνισμός, κατ' ἐξοχίην ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας διαφέρων. Ἐφρόνου, ὅτι ἐπεβάλλετό μοι ὑπέρτατον ἐθνικὸν καθήκον, ὡς ἐκ τῶν καθηκόντων, ἅτινα ἐνεπιστεύθησάν μοι ὀμόφρονες καὶ φίλοι, νὰ μελετήσω ἐπὶ τόπου τὴν κατάστασιν τῶν ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἴμου πραγμάτων, ὡς καὶ τὴν κατάστασιν τῶν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ὁμογενῶν, πολυαριθμῶν ὄντων καὶ ὡς ἐκ τούτου μέχρις ἐξοντώσεως καταδιωκομένων. Ἐπόθουν νὰ εἶπω λέξεις τινὰς παρηγορίας, ἀλλὰ καὶ ἐνισχύσεως καὶ ἐγκαρτερήσεως ἐν τῇ πίστει αὐτῶν, νὰ συντελέσω, τὸ ἐπ' ἐμοί, εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ ἑλληνικοῦ φρονήματος, εἰς τὴν ἐμμονὴν αὐτῶν ἐν τῇ θεραπείᾳ τοῦ ἐθνικοῦ παρελθόντος. Κολακεύομαι νὰ πιστεύω, ὅτι δὲν ἠστόχησα ἐν τῇ ἀποστολῇ μου ταύτῃ. Κατενόησα ὅποιαν γοητεῖαν ἐξασκεῖ ὁ ἐλεύθερος Ἕλλητισμός ἐπὶ τῶν ὑπὸ δουλείαν ἢ ἐν τῇ διασπορᾷ διαβιούντων ὁμογενῶν, ἕνα μόνον ἐχόντων πόθον—τὴν ἐνίσχυσιν καὶ τὴν ἀκμὴν τῆς μεγάλης πατρίδος. Ἔσχον περιπαθεῖς ἐκμυστηρεύσεις, ὁμολογίας ἀπρήκτων δεσμῶν πρὸς τὴν κοινὴν μητέρα. Ἀληθῶς ἐλεύθερος

ἄνδρες, δὲν κατεβλήθησαν ὑπὸ τῶν συμφορῶν, ὑπὸ τῆς ἐπισκη-
φάσης κρίσεως. Ἄν κατελύθησαν εὐάριθμοι ἐκ δισταγμοῦ,
τὸ πλεῖστον τῶν ὁμοεθνῶν ἐμμένει ἐν τῇ ἀρχαίᾳ πίστει.

Αἱ ἐπόμεναι σελίδες, ἀφορῶσαι εἰς τὰ ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ
Αἴμου ἑλληνικὰ πράγματα, καὶ ἰδίᾳ εἰς τὰ ἐν Βουλγαρίᾳ, εἶνε
πόρισμα τῶν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ παρατηρήσεων καὶ μελετῶν μου.
Φρονῶ, ὅτι δεόν νὰ προσελκύσωσι τὴν προσοχὴν τοῦ Ἑλληνι-
κοῦ, ἀλλὰ πρωτίστως τὴν σκέψιν αὐτοῦ καὶ τὴν ἐνέργειαν. Δὲν
ἔχουσι καλῶς τὰ καθ' ἡμᾶς. Ἀνάγκη ὅπως σκεφθῶμεν ἀλλὰ
πρωτίστως, ὅπως ἐνεργήσωμεν προσγκόντως, χωρὶς ν' ἀναμένω-
μεν τὴν τελευταίαν στιγμήν, ἥτις ἄλλως τε καὶ δὲν ἀφίσταται.
Ἐνῶ οἱ πολέμιοι, κυβερνήσεις καὶ ἰδιῶται, νοχθημερὸν ἐργά-
ζονται καθ' ἡμῶν, ἀδιαφορεῖ τὸ Ἑλληνικόν, ὡς μὴ ὄφειλεν,
ἐν τε τῇ ἐλευθέρᾳ καὶ τῇ ἀλυτρώτῳ Ἑλλάδι.

Νῦν ὑπὲρ πάντων ὁ ἀγὼν . . .

I

ΠΡΟ ΤΗΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

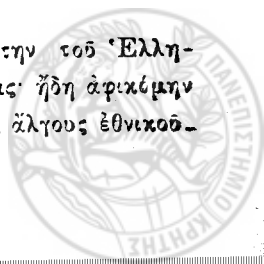
ΠΡΟ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

Δὲν δύναμαι νὰ ἐννοήσω τὸν Ἑλληνισμόν ἄνευ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅπως δὲν δύναμαι νὰ ἐννοήσω αὐτὸν καὶ ἄνευ τῶν Ἀθηνῶν. Ἀμφότεραι αἱ πόλεις τυγχάνουσι δι' ἐμὲ αἱ δύο κατ' ἐξοχὴν παρασιτάσεις τῆς ἑλληνικῆς ιδέας ἐν τῇ ἱστορίᾳ. Καὶ ἀλλαγῶ μὲν τῶν περὶ τὴν ἀνατολικὴν λεκάνην τῆς Μεσογείου τμημάτων τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐξεδηλώθη ἡ ἐθνικὴ δύναμις, ἀλλ' οὐχὶ ἐπὶ τοσοῦτον μακρὸν χρόνον, ὅσον ἐν ἀμφοτέραις ταύταις ταῖς κατ' ἐξοχὴν πρωτεύουσαις ἡμῶν. Ἀποτελοῦσι τὰ κυριώτατα κέντρα τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, ἥτις ἐπὶ αἰῶνας ἀπὸ τῶν δύο τούτων ἐθνικῶν τυσιαστηρίων ἀντλεῖ τὴν πίστιν αὐτῆς. τὰς ἐμπνεύσεις, τὴν δύναμιν. Ἐν τῇ παιδικῇ ἡλικίᾳ ἐνθουμοῦμαι καθ' ἕκαστον Πάσχα τὴν εὐχὴν, ἣν ἀπηύθυνον πρὸς ἀλλήλους οἱ ἐορταζόντες ἐν τῇ τουρκοκρατομένῃ γενετῆρά μου—καὶ τοῦ χρόνου ἴσιν πόλι. Ἦτο ἡ ἐνθερμότερα εὐχὴ καὶ παράκλησις τοῦ ὑποδούλου Ἑλληνισμοῦ ἐπὶ αἰῶνας· δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ εὐτὸς ἄνευ τῆς Κωνσταντινουπόλεως πίστιν καὶ πατρίδα. Σήμερον ἴσως ἀπημβλόνθη, ἔνεκα μυρίων περιπετειῶν, τὸ αἶσθημα τοῦτο ἐν ταῖς ψυχαῖς πολλῶν πρεσβυτέρων καὶ νεωτέρων, ἀλλ' ἐν τῇ ψυχῇ μου διατελεῖ ἀείποτε ἀχμαῖον καὶ ἀναλλοίωτον, ὅσον κατὰ τοὺς παιδικούς μου χρόνους, καθ' ὅς ἡ πίστις εἶνε τοσοῦτον ἀφελῆς καὶ ἀδιά-

φθορος. Ἀρκεῖ νὰ ἐπισκεφθῇ τις ἀπᾶς τὴν Κωνσταντινούπολιν, νὰ πλανηθῇ ἐντὸς τῶν στενῶν αὐτῆς ὁδῶν καὶ συνοικιῶν, νὰ πατήσῃ ἐπὶ τῶν μνημείων αὐτῆς καὶ τῶν ἐρείπειων, ἐφ' ὧν πλανᾶται εἰσέτι τοῦ ἐθνικοῦ παρελθόντος ἢ ἀνεπίλητος μνήμη, τῆς ἐλληνικῆς δυνάμεως ἢ αἴγλης, ἵνα κριτανοῦσθαι τὸ αἶσθημα τοῦτο, ἵνα πεισθῇ, ὅτι ὁ πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν πόθος τῆς ἐλληνικῆς φυλῆς δὲν εἶνε τυχαῖος καὶ ἀβίσιμος. Οὐδαμῶς ἀλλαχόθεν ὁ Ἑλληνισμὸς ἐκπροσωπεῖται τοσοῦτον ἄριστος. Ἄν τῶν Ἀθηνῶν ἢ πόλις ὑπῆρξεν ἐπὶ αἰῶνας ἢ πνευματικὴ πρωτεύουσα αὐτοῦ, ἢ παλαιὰ πόλις τοῦ Βόζαντος, ἢ Κωνσταντινούπολις τοῦ πρώτου Χριστιανοῦ αὐτοκράτορος, διετέλεσεν ἐπίσης ἢ πολιτικὴ πρωτεύουσα τῆς μεγάλης ταύτης ἱστορικῆς δυνάμεως, ἥτις κατ' ἐξοχὴν διὰ τοῦ ἐκ τῶν τειχῶν αὐτῆς ἐξελθόντος φωτός ἐξημέρωσε καὶ ἐξεπολίτισε τὸν νεώτερον κόσμον.

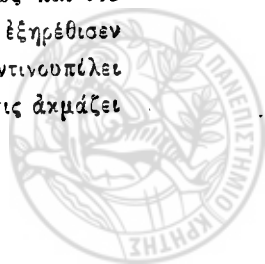
Ἀπερίγραπτος εἶνε ἢ ἐντύπωσις, ὅφ' ἧς καταλαμβάνεται ὁ προσεγγίζων εἰς τὴν θαυμασίαν ταύτην πόλιν. Ἡ φύσις ἐκκόρπισεν ἐπὶ τοῦ τόπου, ἐν ᾧ αὕτη ἐγείρεται, πᾶσαν χάριν καὶ πᾶσαν γοητείαν. Ἐκπροσωπεῖ τὴν ὑπερφυᾶ σύνθεσιν δύο κόσμων· εἶνε κατὰ τὸ ἥμισυ ἀσιατικὴ καὶ κατὰ ἥμισυ εὐρωπαϊκὴ, ἀλλ' ἐν συνόλῳ παγκόσμιος πόλις. Ἐντὸς τῶν τειχῶν αὐτῆς ἐξειλίχθη ἐπὶ αἰῶνας τὸ δρᾶμα τῆς ἱστορίας. Ἐφερὲν ἔκπαλαι ἐλληνικὸν μᾶλλον χαρακτῆρα, ἀλλ' οὐχ ἥττον διετέλει ἀείποιος παγκόσμιος πρωτεύουσα. Ἐλάχιστα σημεῖα τῆς ὑδρογειοῦ σφαίρας ἔσχον τὴν ὑπερφυᾶ ταύτην ἀποστολήν. Μεταξὺ τούτων ἀναμφιβόλως δικαιούσθαι νὰ καταλεχθῇ καὶ ἡ παρὰ τὸν θρακικὸν Βόσπρον ἐλληνικὴ πόλις.

Ἄλλοτε ἐπεσκεψθῆν τὴν πρωτεύουσαν ταύτην τοῦ Ἑλληνισμοῦ, κτεχόμενος ὑπ' ἐλπίδων καὶ γοητείας· ἤδη ἀφικέμεν πρὸ αὐτῆς μὲ τὴν καρδίαν συνεσφιγμένην ἐξ ἄλλοις ἐθνικοῦ-

Τὸ ἀτμόπλοιο, ἐφ' οὗ ἐπέβαινον, ἠναγκάσθη νὰ παραμείνῃ ἐν τῷ λιμένι, ἕνεκα ἀπροόπτου κωλύματος, περὶ τὰς τέσσαρας ἡμέρας. Δὲν μὲ δυσηρέσται τοῦτο· θὰ ἦτο δι' ἐμὲ ἀπόλαυσις νὰ προσθλέπω τὴν θαυμασίαν πόλιν ἀπὸ τοῦ ἀτμοπλοίου, νὰ θαυμάζω αὐτήν, νὰ ὀνειροπολῶ, νὰ ἐλπίζω. Ἐξῆλθον οὐχ ἥτιον ἐπὶ τινὰς ὥρας εἰς τὴν πόλιν, τῇ εὐγενεῖ προσκλήσει τοῦ ἡμετέρου πρέσβευς, ὑπὸ Καθάσιον συνοδευόμενος.

Δὲν εἶνε εὐχάριστος σήμερον διὰ τὸν ἐξ Ἑλλάδος μεταβαίνοντα εἰς Κωνσταντινούπολιν ἢ διαμονή, ἰδίᾳ ἂν οὗτος τυγχάνῃ γνωστός πως ἐπὶ ἔθνικοις φρονήμασιν. Ἄν δὲν βλάβῃ ἑαυτὸν, πάντως θέλει βλάβῃ τοὺς πλησιάζοντας αὐτῷ. Τοιαύτη συμβουλή μοι ἐδόθη ἐν τῷ ἀτμοπλοίῳ· τούτου δ' ἕνεκα οὐδεμίαν εἶχον ἐπιθυμίαν νὰ παραμείνω ἐπὶ πολὺ ἐν τῇ πύλει ταύτῃ. Λεγεῶν καταδοτῶν καὶ ὠτακουστῶν εὐρίσκεται ἐπὶ τῶν προκυμαιῶν, ἐν τοῖς δημοσίοις τόποις πάσης συνοικίας, πρόθυμος νὰ καταγγείλῃ οἰονδήποτε φαντασθῆ ξένον ἢ ἐντόπιον ὡς ἐχθρὸν τοῦ καθεστῶτος, καὶ ἰδίᾳ ἐκείνου, ὃν οὐδεὶς τολμᾷ ν' ἀποκαλέσῃ ὄνομαστί διὰ τὸν φόβον τῆς καταδιώξεως. Εἶνε ὁ μέγας καὶ φοβερός ἀνόνομος, τὸ δὲ μέγαρον, ἐν ᾧ κατοικεῖ, ἐπίτης δὲν προφέρεται, οὐδὲ δείκνυται κἄν διὰ τοῦ δακτύλου. . . Τί συμβαίνει; συνωμοσία πάντως τεκταινεται, καὶ δὲν εἶνε ἀδύνατον νὰ προσκληθῆς εἰς τὴν ἀστυνομίαν πρὸς δικαιοσυλίαν ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς κινήσεως τῆς χειρὸς σου ἢ τῆς κεφαλῆς σου. Ἡ τοιαύτη κατάστασις ὑφίσταται πρὸ ἐτῶν μὲν, ἀπὸ τῆς εἰς τὸν θρόνον τῶν Ὀσμάνων ἀναβάσεως τοῦ νῦν Σουλτανοῦ, πρᾶγμα οὐχὶ ἀσύνηθες εἰς τὰ χρονικὰ τῶν Τούρκων, ἀλλ' ἰδίᾳ ἀπὸ τῆς τελευταίας ἄρμενικῆς ἐξεγέρσεως καὶ τοῦ ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου. Ὁ φόβος ἀνατροπῆς ἐξηρέθισεν ἔτι μᾶλλον τὸ νευρικὸν σύστημα τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Καλίφου, καὶ ἐντεῦθεν ἡ φοβερὰ κατασκοπεία, ἣτις ἀκμάζει

οὐ μόνον ἐν τῇ πρωτεύουσῃ, ἀλλὰ καὶ καθ' ἅπασαν τὴν αὐτοκρατορίαν. Τρομοκρατία.

*
* *

Μόλις κατώρθωσα νὰ συναντήσω ἐν Κωνσταντινουπόλει δύο ἢ τρία πρόσωπα. Συνδιελέχθημεν περὶ τῶν ἐθνικῶν πραγμάτων· πάντες ἦσαν ἀποτεθαρρημένοι ἐκ τῶν προσφάτων συμφορῶν, ἀλλ' οὐχ ἥττον κατείχοντο ἐξ ἐλπίδων ταχείας βελτιώσεως — περισυλλογῆς. Ὁ Ἑλληνισμός, ἔλεγόν μοι, ὑποχωρεῖ καθ' ἅπασαν τὴν γραμμὴν τῆς ἐθνικῆς ἐνεργείας, ἰδίᾳ κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην τριακονταετίαν. Πολλὰ καὶ πικρὰ τὰ αἷτια· ἐλέχθησαν καὶ ἐγράφησαν ἐπανειλημμένως· ἀλλ' οὐδεὶς ἐμερίμνησεν ἐκ τῶν ἀρμοδίων περὶ τῆς ἀνορθώσεως τῆς ἐλληνικῆς δυνάμεως ἐν τῇ ὀθωμανικῇ αὐτοκρατορίᾳ.

Πόσον διάφορος ἄλλοτε, ὑπερέχουσα καὶ ἐπιβιάλλουσα, ἦτο ἡ θέσις αὐτοῦ!

Ἀρχομένου τοῦ αἰῶνος, ὁ Ἑλληνισμὸς ἐξεπροσώπει ἰσχυρὰν δύναμιν ἐν τῇ χερσονήσῳ τοῦ Αἴμου. Ὁ κατακτητῆς, παρὰ τὸ μῖσος αὐτοῦ καὶ τὴν περιφρόνησιν πρὸς τὸν Ραγιάν, παρὰ τὸ φιλόποπτον περὶ ἐθνικῆς ἐξεγέρσεως, ἦτις οὐχὶ ἄπιε ἠπειλήθη ἀπὸ τῆς ἀλώσεως, ἐνεπιστεύετο κατ' ἀνάγκην εἰς αὐτόν, ἀναθέτων τὰς σπουδαιοτάτας τῶν θέσεων — αὐτὴν τὴν τοῦ μεγάλου Διερμηνέως. Τὸ Πατριαρχεῖον ἐκέκτητο μεγάλη προνόμια, ἐν τῇ ἐξασκήσει τῶν ὁποίων ὁ πατριάρχης ἦτο πρῶτον ἐθνάρχης. Ταῦτα μέχρι τῆς ἐξεγέρσεως τοῦ 1821. Ἐπελθούσης ταύτης, οἱ Σουλτάνοι κατεδίωξαν καὶ ἀπεκήρυξαν τὸ ἄπιστον γένος, ἀπηλίθησαν δ' ἀπὸ πάσης δημοσίας θέσεως οἱ Φαναριῶται καὶ οἱ λοιποὶ Ἕλληνες ὑπάλληλοι, λίαν δυσχερῶς χορηγηθέντων μετέπειτα εἰς τούτους ὑπουργημάτων. Οὐχ ἥττον, καὶ παρὰ τὴν δυσπιστίαν αὐτῆς ἡ τουρκικὴ Κο-

θέρνησις ἐνεπιστεύετο ἐνίοτε εἰς πολλοὺς τῶν Ἑλλήνων δημοσίας ὑπηρεσίας, παρελθόντος δὲ τοῦ χρόνου τῆς δοκιμασίας, ὁ Ἑλληνισμὸς ἐγκαθίστατο αὐθις ἐν πάσῃ αὐτοῦ τῇ δυνάμει, ἐπιφανῆς διεκδικῶν πρόσωπον ἔν τε τῇ πρωτεύουσῃ καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις.

Εἰς τὴν δυνάμιν ταύτην τοῦ Ἑλληνισμοῦ τρία κατ' ἐξοχὴν συνετέλουν αἷτια: Α'. τὸ οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον σεβαστὸν παρὰ τῇ τουρκικῇ κυβερνήσει, καὶ ἰδίᾳ ὅταν εἶχε τοῦτο τὴν εὐτυχίαν νὰ προϊέσταιται τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων τῶν χριστιανικῶν λαῶν τῆς Τουρκίας ἰκανὸς καὶ ἐπιτήδειος ἀνὴρ, ἐπιβαλλόμενος διὰ τῶν λειτουργῶν αὐτοῦ πανταχοῦ τοῦ κράτους ἀμέτῳς ἢ ἐμμέσῳς. Β'. ἡ ἐθνικὴ παιδείυσις, ἀρτιωτέρα τῆς τῶν λοιπῶν συνοίκων λαῶν, ὑποτάσσουσα εἰς τὴν ὑπεροχὴν αὐτῆς τοὺς μὴ Ἑλληνας, ὧν πλεῖστοι ἐφιλοδοξοῦν νὰ καλῶνται τοιοῦτοι· καὶ Γ'. ἡ οἰκονομικὴ δραστηριότης καὶ ὑπεροχὴ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις Ἑλλήνων. Ἐν ἡ περιπτώσει ὁ Ἑλληνας — ἐπιστήμων, τραπεζίτης, ἔμπορος, κτηματίας, δὲν κατώρθου νὰ ἐπιβληθῇ διὰ τοῦ νοῦ καὶ τῆς μορφώσεως, ἐπεβάλλετο διὰ τοῦ χρήματος.

Ἰπὸ τοιαύτας συνθήκας ὁ Ἑλληνισμὸς διατελῶν, διεξεδείκει ὑπέρτατον κῶρος καὶ κράτος ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, καὶ αὐταῖς ἔτι ταῖς μὴ ἑλληνοφώνοις. Ἄλλ' ἐν τῇ συνειδήσει τῶν λαῶν τούτων τοσοῦτον ἔθεωρεῖτο ὑπέροχος ὁ ἑλληνικὸς παράγων, ὥστε πάντες προέκρινον τὴν ὑπεροχὴν αὐτοῦ τῆς τῶν κρατούντων. Οἱ Ἑλληνες, λαϊκοὶ τε καὶ κληρικοὶ, ἦσαν οἱ ἀντιλήπτορες καὶ ὑπερασπισταὶ τῶν ἑτεροφύλων καὶ ἀλλογλώσσων τῆς Ρωμανίας, τῆς Βουλγαρίας, τῆς Σερβίας, ἐκπροσωποῦντες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὸ ἀριστοκρατικὸν στοιχεῖον τῶν ἀμορφῶτων ἐκείνων κοινωνιῶν.

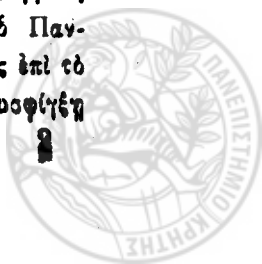

Καὶ ὑπεβλέποντο μὲν συνήθως, ὡς ὑποβλέπεται πᾶς ἐξέχων, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἀνεγνωρίζοντο. Δὲν προσέφερον καθ' ἑκάστην ἀνεκτιμήτους ὑπηρεσίας εἰς τοὺς τοσαῦτα ὑφισταμένους δευὰ ἐκείνους πληθυσμοὺς ὑπὸ τῆς ἀπληστίας τῶν πασσάδων καὶ τῶν λοιπῶν πειναλέων ὑπαλλήλων τῆς τουρκικῆς διοικήσεως; Ὁ Ἕλλην πρόκριτος, πολλαχοῦ τῆς τουρκικῆς αὐτοκρατορίας, ὅπως καὶ ὁ ἀρχιεπίσκοπος, ἐν ᾗ περιπτώσει διετέλουν ὁμονοοῦντες, καὶ συμπράττοντες, ἦσαν ἰσχυρότεροι τοῦ ἰσχυροτάτου πασᾶ, δυνάμενοι νὰ σώσωσι καὶ ἐκ τῆς ἀγχόνης τοῦτον ἢ ἐκείνον τὸν καταδίκον. Οὐκ ὀλίγοι ἐκ τῶν ὁμοεθνῶν ἐξήσυχον τιμαριωτικὴν ἐξουσίαν, ὡς ἐπὶ τῷ πλείστον ἐπ' ἀγαθῶ τῶν ραγιαδῶν. Διὰ τῆς εὐφρίας αὐτῶν καὶ τῶν χρηματικῶν μέσων ἐπεβάλλοντο ἐπὶ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει, μέχρι τοῦ Σουλτάνου, ἔχοντος ἀείποτε τὴν ἀνάγκην αὐτῶν καὶ ἐμπιστευομένου. Τοιοῦτος, μετὰ τὴν πῶσιν τοῦ Φαναριωτισμοῦ, ὑπῆρξεν ὁ Γεώργιος Ζαρίφης, εἰς τῶν λαμπροτάτων ἀντιπροσώπων τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνισμοῦ κατὰ τὸ δευτέρου ἡμῶν τοῦ αἰῶνος τοῦτου, τὰ μάλιστα ἐργασθεῖς καὶ συνετέλεσας ὑπὲρ τοῦ γένους καὶ τῆς ἐκκλησίας.

Ἄλλ' ἀτυχῶς, ἀπὸ τοῦ χρόνου τοῦτου ἐπῆλθον ἀντίξοοι περιστάσεις διὰ τὰ ἐθνικὰ ἡμῶν συμφέροντα ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἴμου. Θέλω διηγηθῆ προσεχῶς λεπτομερέστερον τὰ τῆς ἐθνικῆς ταύτης δοκιμασίας, χαρακτηρίζων τοὺς αἰτίους αὐτῆς καὶ τὰ ἐλατήρια. Παρὰ τοῖς λαοῖς τῆς Χερσονήσου ταύτης, ἥς τὸ κυριώτατον γνώρισμα ὑπῆρξεν ἑκπαλαὶ ἑλληνικόν, τὸ πρῶτον τοῖς Ρωμοῦνοις καὶ εἶτα τοῖς Βουλγάροις, ἐξεδηλώθησαν ἐθνικαὶ ροπαὶ πρὸς αὐτόνομον βίον. Οὐδεὶς βεβαίως δύναται νὰ φέξῃ ἢ νὰ μεμφθῇ τὴν ἐθνικὴν ταύτην ὁμοδιέξων καὶ πολλαχῶς ἡμῖν συνδεδεμένων λαῶν ἐξέγερσιν. Οὐ σμικρὸν μάλιστα συνετέλεσεν εἰς τοῦτο καὶ αὐτὸς ὁ Ἑλληνισμὸς διὰ

τοῦ ἐκπολιτισμοῦ τῶν λαῶν τούτων. Ἀτυχῶς ἐν τούτοις ἡ ἔθνικὴ αὐτὴ ἐξέγερσις Ρωμῶνων καὶ Βουλγάρων ἔφερε χαρακτῆρα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀνθελληνικόν. Ὁ ἐπιπόλαιος παρατηρητῆς, ὁ κατὰ πρῶτον ἐξετάζων τὰ συμβαίνοντα, ἤθελεν ὑποθέσῃ, ὡς ὑπέθεσαν πολλοὶ τῶν Ἐσπερίων, ὅτι δεσπότης τῶν λαῶν τούτων ἦτο οὐχὶ ὁ μέγας κύριος τοῦ Βυζαντίου, ἀλλὰ τὸ ἐν Φαναρίῳ οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, τὴν πνευματικὴν τοῦ ὁποῦοι δικαιοδοσίαν ἀνεγνωρίζον οἱ λαοὶ οὗτοι τοῦ Αἴμου ἐπὶ αἰῶνας καὶ εἰς ἣν οὐκ ὀλίγα ὄφειλον κατὰ τὸν μακρὸν τῆς ἔθνικῆς αὐτῶν ἐξουθενώσεως χρόνον. Ἐκήρυττον οὖν τε ἰθαγενεῖς καὶ οἱ ξένοι, οἱ ὀπισθεν ραδιουργοῦντες καὶ ἀνεδρεῦοντες πρὸς ἐπιδίωξιν ἰδίων σκοπῶν, ἐκήρυττον ὅτι, ἂν ταλαιπωρῆται ὁ Ρωμοῦνος ἢ ὁ Βούλγαρος χωρικός, τὴν εὐθύνην φέρει ὁ Ἑλληνισμός, ὁ καὶ μετὰ τοῦ Τούρκου δῆθεν συμπράττων πρὸς καταπίεσιν αὐτῶν. Τὰ ἀνοῦσια ταῦτα ψεύδη ἐπιτεύθησαν παρὰ πολλῶν καὶ μέχρι τῆς σήμερον πιστεύονται. Τοσοῦτον ἐντέχνως ἐσκευωρήθη ἡ κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ συκοφαντία ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, ὥστε μονονουχί αὐτὸς νὰ φέρῃ πᾶσαν τὴν εὐθύνην τῆς τουρκικῆς διοικήσεως ἐν τισὶν ἐπαρχίαις τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου.

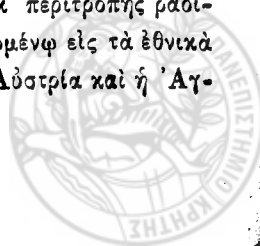
Ὁμοίωσεν τῆς ἔθνικῆς ταύτης ἐξεγέρσεως δὲν ἐκρύπτετο, ὡς γνωστόν, ὁ πρὸς αὐτονομίαν καὶ ἐλευθερίαν πόθος ἀξέστων ἀγροτικῶν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, πληθυσμῶν, ἀλλ' ὁ ἀγὼν κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τοῦ ὁσημέραι ἀναπτυσσομένου καὶ κραταιομένου, πρὸς ὃν δυσμενῶς προσέβλεπον πολλοὶ τῶν ἐν Εὐρώπῃ Δυναμῶν, θρησκευτικῶν καὶ πολιτικῶν, ὧν πρῶτισται ἦσαν ὁ Καθολικισμός, ἡ Αὐστρία, ἐνίοτε δὲ καὶ ἡ Ἀγγλία. Ἀλλὰ κινδυνωδέστατος τῶν ἐχθρῶν ἐξεδηλώθη ὁ Πανσλαβισμός, μυστικὸς καὶ ἐπίβουλος ἐχθρὸς, φιλλίαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπιτηδεύων, μόνον πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ συσφίξῃ

στενότερον τὸν Ἑλληνισμόν εἰς τὰς δηλητηριώδεις ἀγκάλας του. Εἰργάσθη πρὸς τοῦτο ποικιλοτρόπως, φανερώς καὶ κρυφίως, εἰλικρινῶς καὶ δολίως, ἐν Εὐρώπῃ ἢ ἐν Τουρκίᾳ, ἐν αὐτῇ τῇ Ἑλλάδι, ὅπως ἐξοντώσῃ αὐτόν. Ὅταν γραφῇ ἡ ἀληθὴς ἱστορία τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος, ἡ ἱστορία τοῦ Ἑλληνισμοῦ, μονομαχοῦντος πρὸς τοσαύτας ἰσχυράς δυνάμεις, καὶ ἰδίᾳ πρὸς τὸν Πανσλαβισμόν, θέλει προξενήσῃ κατάπληξιν. Συντετριμμένοι ἀπὸ πολλῶν αἰῶνων γένος, διεσπαρμένον, πλειστα, ἀπομακρυσμένα ἀλλήλων ἔχον κέντρα ἐνεργείας, ἕνεκα πολλῶν αἰτίων δυσχερῶς ἀλλήλοις συνεννοούμενα, διεξήγαγεν ὑπερφυστικῶς ἀγῶνα ὡς μεγάλη καὶ πολυάνθρωπος ἱστορικὴ δύναμις. Ὑπεχώρησεν ἐνιαχοῦ βεβαίως. Ἀλλὰ τίς οἶδε τί ἐπιφυλάττει αὐτῷ τὸ μέλλον; Σθεναρῶς ἀγωνιζόμενον ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ δικαίου, δὲν δύναται ἄρα νὰ ἐπανορθώσῃ αὐτίς ἐν τῇ ἱστορικῇ σταδιοδρομίᾳ τὰ ἀναμφισβήτητα αὐτοῦ δίκαια;....

Παραεστράπην κατ' ἀνάγκην τῆς ἀφηγήσεώς μου, ἵνα ὑποδείξω, ὅτι ὁ μέγιστος τῶν ἐχθρῶν τῶν λαῶν τῆς Χερσονήσου ταύτης ἐκηρύχθη κατὰ τὰς τελευταίας ταύτας δεκαετηρίδας, οὐχὶ ὁ Τοῦρκος, ἀλλ' ὁ Ἕλληνας, οὐχὶ ὁ Καλίφης τοῦ Βυζαντίου, ἀλλ' ὁ οἰκουμανικὸς Πατριάρχης. Εἶνε καὶ τοῦτο ἐν τῶν συμπτωμάτων τῆς κρατούσης ἱστορικῆς σκοτοδίνης τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος.

Ἦτο ἐπόμενον ν' ἀπολέσῃ ὁ Ἑλληνισμὸς, κατόπιν τοσαύτης ἀντιδράσεως, οὐ σμικρὸν τὴν δύναμιν αὐτοῦ καὶ τὸ κύρος ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ὄφειλε ν' ἀνταγωνισθῇ οὐ μόνον κατὰ τοῦ κρατοῦντος πολιτικοῦ συστήματος, ἀλλ' ἐπίσης καὶ κατὰ τῶν ἀντενεργειῶν τῶν ξένων εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων, τῶν ἐκ συστήματος ἐπιβουλευουσῶν αὐτὸν καὶ ἐκ περιτροπῆς ραδιοσυρροουσῶν παρὰ τῇ Πύλῃ ἐν παντὶ ἀναφερομένων εἰς τὰ ἔθνη αὐτοῦ συμφέροντα ζητήματι. Σήμερον ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Ἀγ-

γλία, φοβούμεναι και ἐκδικούμεναι τὸν φιλορρωσισμὸν δῆθ' ἐν τῆς ἐπισήμου Ἑλλάδος, τῶν Πατριαρχείων καὶ αὐτοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, συνδεομένου διὰ τοῦ αὐτοῦ θρησκευτικοῦ δόγματος μετὰ τῶν Σλαύων· αὐριον ἢ αὐτὴ Δύστρια καὶ Γαλλία, ἐξ ὀνόματος τῶν συμφερόντων τοῦ Καθολικισμοῦ· καὶ ἐπὶ τέλους πανουργάτατα ὁ Πανσλαβισμὸς καὶ ἡ ρωσικὴ πολιτικὴ, ποικιλοτρόπως ὑπονομεύουσα τὸν Ἑλληνισμόν. Παραλείπω ἐχθροὺς μᾶλλον ἀνισχύρους καὶ ἀσημάντους, καθισταμένους τοιοῦτους ἐξ ἄλλοτριῶν ραδιοργάνων καὶ εἰσηγήσεων.

Ὡς μὴ ὄφειλεν, ὁ Ἑλληνισμὸς, παρὰ τὰ κοσμοῦντα αὐτὸν πλεονεκτήματα, οὐδέποτε ἐνόησε τὸ κρίσιμον τῶν πραγμάτων, οὐδ' εἰργάσθη διὰ τῆς προσηκούσης πολιτικῆς μεθόδου καὶ περιουσίας ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει, πρὸς καταπολέμησιν καὶ ἀντιπερισπασμὸν τῶν ἐνεργειῶν τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, φανερῶν ἢ κρυφίων. Κατελήφθη ἐξ ὑπερβαλλούσης αἰσιοδοξίας· ἐπίστευσε τὰ μάλιστα καὶ ἐνεπιστεύθη εἰς τὸν ἀγαθὸν αὐτοῦ ἀστέρα. Ἦδη ἀπὸ τῆς ἀναγεννήσεως καὶ τῆς ἐγκαταστάσεως τοῦ νέου κράτους ἡ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ αὐτοῦ δὲν διεξήχθη δεξιῶς· οὐδέποτε ἔσχε συγκεκριμένην τοιαύτην, ὑπὸ τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων καθωρισμένην, ἀλλὰ κυμαινόμενην καὶ προσκλίνουσαν πότε πρὸς ταύτην καὶ πότε πρὸς ἐκείνην τὴν δύναμιν. Ἡ Ἑλλὰς καὶ ὡς ἔθνος καὶ ὡς κράτος δὲν ἐνόησε τί σημαίνει καιροσκοπία ἐν τῇ πολιτικῇ· πλέον ἢ ἅπαξ συνετρίβη ἕνεκα κακῆς καὶ ἀστόχου ἐκτιμήσεως τῶν πραγμάτων, ἄλλοτε δὲ πάλιν ἀπώλεσεν εὐθέτους περιστάσεις πρὸς ἐνέργειαν.

Οὐ σμικρὰν ὑφίσταται εὐθύνην ἐπὶ τοῖς γενομένοις πρὸς βλάβην τῆς ἐν τῇ τουρκικῇ αὐτοκρατορίᾳ περιωπῆς ἡμῶν ἢ ἐλευθέρα πατρίς. Ἀποβλέπουσα πρωτίστως εἰς τὰ ἐσωτερικὰ αὐτῆς πράγματα καὶ περὶ τούτων μόνον μεριμνῶσα, ἐν παρῶδ' ἰσχυρῶν

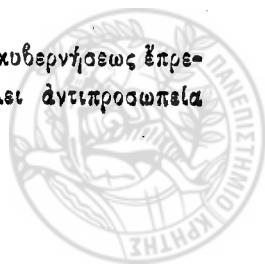

δὲ ἐργαζομένη περὶ τῶν συμπερὶντων τοῦ ὑποδοῦλου Ἑλληνισμοῦ, ὑποτάσσουσα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὴν ἐθνικὴν πολιτικὴν εἰς τὸν ἐσωτερικὸν κομματισμὸν, οὐδέποτε κατώρθωσε νὰ διατυπώσῃ πλήρες καὶ συγκεκριμένον πρόγραμμα ἐθνικῆς ἐνεργείας· δὲν κατενόησεν, οὐδ' ἐπωφελήθη τῆς ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἴμου δυνάμεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Βεβαίως, ἅμα τῇ ἀποκαταστάσει τοῦ νέου κράτους, πολλαὶ ἐπεβάλλοντο αὐτῷ μέριμναι ἐσωτερικῆς τάξεως καὶ διοργανώσεως· ἀλλ' ἡδύνατο πρὸς ταύταις νὰ φροντίσῃ καὶ περὶ τοῦ ἐδρυτέρου προγράμματος τοῦ ἔθνους, οὗ ἕνεκα καὶ κατηρτίσθη κοινὴ συμπράξις καὶ συναρωγῇ τοῦ πανελληνίου. Ἐνεκα τῆς ἀπερισκεψίας ταύτης ἡ Ἑλλάς, ἀποσυντιθεμένη μᾶλλον ἢ συντασσομένη, ἀπώλεσεν οὐ μικρὸν τὸ γόητρον αὐτῆς παρὰ τε τοῖς ἑμογενέσι καὶ τοῖς ἀλλοφύλοις. Ἀδτι ἡ φιλελληνικὴ Εὐρώπη, ἡ τοσοῦτον συντελέσασα εἰς τὴν πολιτικὴν ἀποκατάστασιν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, πλεον ἢ ἅπαξ ἀπεγοητεύθη, δυσθυμοῦσα ἐπὶ τοῦ φ. Ἐθνικὴ πολιτικὴ, ἐν τῇ ἀκριβεῖ αὐτῆς ἐννοίᾳ, σπανίως ὑπῆρξεν ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ πατρίδι· σπανίως ἐπρωτάνευσεν ὁ νοῦς καὶ τὸ ἐθνικὸν συμφέρον. Ἐντεῦθεν δὲ καὶ ἡ ἐλάττωσις τῆς ἑλληνικῆς δυνάμεως ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἴμου.

Ἡ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ κράτους τινὸς εἶνε συνήθως ἀπύγαγμα τῆς ἐσωτερικῆς αὐτοῦ καταστάσεως. Λοιπὸν ἀνολογος τῆς ἐσωτερικῆς καταστάσεως τοῦ ἐλευθέρου κράτους ἐξεδηλώθη ἐπὶ δεκαετηρίδας ἤδη ἡ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ. Οἰκτρότατα κατεδεικνυτο τοῦτο ἐν τῇ ἐθνικῇ ἡμῶν ἀντιπροσωπείᾳ — τῇ τε διπλωματικῇ καὶ τῇ προξενικῇ. Ἀλλὰ περὶ τούτου βραδύτερον.

* *

Τὸ σπουδαιότατον μέλημα τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως ἔπρεπε νὰ εἶνε ἀείποτε ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀντιπροσωπεία

αὐτῆς. Ἐσκέφθη ἄρα γε σοβαρῶς περὶ τούτου; Ἀμφιβητεῖται παρὰ πάντων.

Ἡ πρεσβεία τῆς Κωνσταντινουπόλεως σπανιώτατα ἐγνώρισεν ἀντιπρόσωπον τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους νοῦν ὑπέροχον καὶ ἀληθοῦς ἐμπεφορημένον ἐθνικοῦ ζήλου. Ἐννοῶ ἱεραπόστολον τῆς ἑλληνικῆς ἰδέας, μεγαλοῦδεάτην ὑπὸ πάσαν ἔποψιν, ἀλλὰ πρωτίτως ἐπιτήδειον καὶ σοβαρὸν ἐν τῇ διεξαγωγῇ τῆς ἐθνικῆς αὐτοῦ ἀποστολῆς. Καθῆκον ἔχει ὁ τοιοῦτος ν' ἀσχολῆται νυχθημερόν, ἐργαζόμενος ὑπὲρ τῶν ἐθνικῶν πραγμάτων, συνεννοούμενος μετὰ τῶν ἐπιλέκτων ὁμοεθνῶν τῆς ὀθωμανικῆς πρωτεύουσης, ἥτις κατὰ τὸ τρίτον τοῦλάχιστον εἶνε ἑλληνική, ὑπερέχουσα κατὰ τὴν παιδείαν, τὸν πλοῦτον, τὴν κοινωνικὴν ἐπιρροὴν πασῶν τῶν ἄλλων ἐν τῇ πόλει ταύτῃ παροικιῶν. Ἡ δύναμις δ' αὕτη ἔτι μᾶλλον προέχει, καθ' ὅσον προΐσταται αὐτῆς τὸ μετὰ τὸν Σουλτάνον ἰσχυρότατον πρόσωπον τῆς Κωνσταντινουπόλεως — ὁ οἰκουμενικὸς Πατριάρχης. Ὡς μὴ ὄφειλε, πολλάκις ἡ ἑλληνικὴ Πρεσβεία δὲν διηκούλουε τὴν ἐξελίξιν τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων. Σπανίως ἐπίσης ἐφήρμοσε συγκεκριμένον καὶ ἐκ τῶν προτέρων διαγεγραμμένον πρόγραμμα. Πολλοὶ τῶν ἐν τῇ πρεσβείᾳ ὑπαλλήλων δὲν ὑπῆρξαν πάντοτε ἀντάξιοι τῆς ἀποστολῆς αὐτῶν. Δὲν ἐστεροῦντο βεβαίως ἐθνικοῦ πυρός, ἀλλὰ καὶ δὲν εἶχον τὴν ἀνάλογον ἰκανότητα. Ἐκ τούτων τινὲς ἀπέφευγον τὴν πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς ἐπικοινωνίαν, δυσηρέστουν αὐτοὺς, δὲν ἐδίεταζον ἐκάστοτε νὰ ἔλθωσιν εἰς ρῆξιν πρὸς πάντα ἐπίλεκτον ἐν τῇ δευτέρᾳ ταύτῃ πρωτεύουσῃ τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Τὰ τοιαῦτα πλεόν ἢ ἅπαξ κατέβλησαν τοὺς διαφερομένους ὑπὲρ τῆς κοινῆς ἐνεργείας καὶ συμπράξεως τῶν ἔσω καὶ ἔξω Ἑλλήνων, οἵτινες ἤϋχοντο νὰ βλέπωσι τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην καὶ τὸν ἀντιπρόσωπον τῆς ἐλευθέρως πατρίδος ἐν ἀγαστῇ ὁμονοίᾳ συνεργαζομένους

ὕπερ τῶν ἔθνικῶν συμφερόντων. Ἄν εὐρίσκατο ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλλάδος πρὸ δεκαετηρίδων νοῦς ὑπέροχος, ἀληθῆς πολιτικῆς καὶ οὐχὶ ὑπηρεσιακῆς ἀνὴρ, ἢ Ἑλλάς ἠδύνατο νὰ ἐπωφελεῖται ἐκάστοτε τῶν ἐσωτερικῶν δυσχερειῶν τῆς Τουρκίας πρὸς τὸ ἴδιον συμφέρον. Εἶνε περιττὸν νὰ παρατηρήσω, ὅτι οἱ ἐν τῇ πρεσβείᾳ ἀντιπρόσωποι τοῦ ἐλευθέρου κράτους τυγχάνουσιν ἐπίσης τοιοῦτοι καὶ τοῦ ἔθνους, ὅτι ἐκπροσωποῦσιν οὐχὶ μόνον τὴν δύναμιν τῆς μικρᾶς Ἑλλάδος, ἀλλὰ τὴν τοῦ ὅλου Ἑλληνισμοῦ, ἣτις δύναμις τοῦ χάνει ἠθικὴ τε ἅμα καὶ ὀλική, ἀξία ἐν πασῇ περιστάσει νὰ ληφθῆ ὑπ' ὄψει ὑπὸ τῶν κρατούντων. Κατὰ τὰ τελευταία ταῦτα ἔτη ἡ μικροσκοπικὴ Βουλγαρία, ὑποτελής ἔτι τῇ Τουρκίᾳ ἐκτὸς τοῦ κράτους αὐτῆς ἐπ' οὐδεμιᾶς μονίμου δυνάμεως ἐρειδομένη, ἀγύμαντος ἐν παραβολῇ πρὸς τὸν Ἑλληνισμόν, δὲν διστάζει νὰ ἀπειλῇ ἐκάστοτε, κραδαίνουσα τὴν δογκιστικὴν αὐτῆς σπάθην. Ὁ Βούλγαρος Ἐξάρχος ἐν Κωνσταντινουπόλει ζητεῖ νὰ παραστήσῃ ὑπέροχον, ὅσον καὶ ἐπικίνδυνον πρόσωπον, ἀνώτερον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου· ὁ δὲ Μάρκωφ κατέστη προσωπικότης Ἄμφότεροι παρουσιάζονται ἐκάστοτε ὡς ὑπέρμαχοι καὶ ἀντιπρόσωποι τῶν συμφερόντων οὐ μόνον τῆς ὑποτελοῦς ἡγεμονίας, ἀλλ' ἐπιδεικτικώτερον ἔτι, τῶν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ ἐγκατεσπαρμένων Βουλγάρων. Τὸ τοιοῦτο, ἔλαβον καὶ ἄλλοτε ἀφορμὴν νὰ παρατηρήσω, εἶνε ἀποτέλεσμα τῆς δεξιᾶς διευθύνσεως τῆς ἐν Σοφίᾳ βουλγαρικῆς πολιτικῆς. Καὶ ἐν τούτοις ὁ Ἑλληνισμός, διὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβείας καὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, ἠδύνατο νὰ παρίσταται ἐκάστοτε ἐπικίνδυνος δύναμις. Τοῦτο δὲ καὶ συνέβη ἐνίοτε, ὅποτε εἶχε σαφῆ καὶ συγκεκριμένην ἔθνικὴν πολιτικὴν καὶ ἐνόει νὰ διαχειρίζεται ταύτην ἐπιτη-

δείως καὶ ἐπωφελῶς ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τῇ ὀθωμανικῇ αὐτοκρατίᾳ.

Εἶνε ἀνάγκη, ὑπὸ τῶν ἡμετέρων συμφερόντων ἐπιτακτικῶς ἐπιβεβλημένη, νὰ μελετηθῇ παρὰ τῶν ἀρμοδίων τὸ ζήτημα τῆς πολιτικῆς ἡμῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει· δέον ὁ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἀντιπρόσωπος νὰ ἐνισχυθῇ ὑπὸ πᾶσαν ἔκψιν. Δὲν ἐξαρκοῦσι μόνον τὰ προσωπικὰ πλεονεκτήματα, ὁ ἐθνικὸς ζῆλος, οὐ κατ' ἐξοχὴν ἐμπορεῖται ὁ διευθύνων κατὰ τὴν στιγμήν ταύτην τὴν ἐλληνικὴν πρεσβείαν. Τὸ ἐθνικὸν τῶν Ἀθηνῶν κέντρον ἄς προσπαθῆσῃ νὰ μελετήσῃ ἐπισταμένως τὰ πράγματα, νὰ ἐργασθῇ ἐπὶ καθωρισμένου σχεδίου. Μόνον ἐν τοιαύτῃ περιστάσει ὁ Ἑλληνισμὸς θὰ καταλάβῃ τὴν προσήκουσαν αὐτοῦ δύναμιν ἐν τῇ πρωτεύουσῃ ταύτῃ τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου.

*
* *

Ἄν ἡ κεντρικὴ ἐν Ἑλλάδι πολιτικὴ δὲν ἠὲδοκίμησεν ὡς ἔδει, διὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβείας καὶ τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους ἀντιπροσώπων, μετὰ λύπης ἀναγκάζομαι νὰ εἶπω, ὅτι καὶ τὸ οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ὑπελείφθη ἐν τῇ διεξαγωγῇ τῆς ἐθνικῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐργασίας. Κατὰ τοὺς παρελθόντας αἰῶνας, τοὺς ἐπακολουθήσαντας τὴν ἄλωσιν, παρὰ τὰ προνόμια, ἅτινα ἐχορηγήθησαν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ κατακτητοῦ, δὲν ἐνόησεν ἐπαρκῶς τὴν ἐλληνικὴν αὐτοῦ δύναμιν καὶ σημασίαν, νὰ ἐνισχυθῇ ἄρα δι' αὐτῆς ἐν τῷ μεγάλῳ ἀγῶνι, ὃν διεξῆγεν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τοῦ εἰς αὐτὸ ἐμπειπιστευμένου ποιμνίου. Ἐτήρει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἰκουμενικὸν χαρακτῆρα, ἐστερεῖτο ἄρα ἐθνικῆς βάσεως. Καὶ ἐν ταύτοις κατ' οὐσίαν, ὡς κατ' ἱστορικὴν παράδοσιν, ἦτο ἐλληνικόν. Οἱ ἐπιφανέστατοι τῶν Ἱεραρχῶν τοῦ γεραροῦ τοῦτοῦ θρησκευτικοῦ θρόνου ὡμολόγησαν ἀείποτε, ὅτι τὸ Εὐαγγέλιον

καὶ ὁ Ἑλληνισμὸς εἶνε δύο ἀλληλένδετοι δυνάμεις, πρὸς ἓνα κοινὸν σκοπὸν ἀποβλέπουσαι, τὸν τῆς ἀνθρωπίνης ἐξημερώσεως καὶ τοῦ πολιτισμοῦ. Ἐπὶ αἰῶνας τὸ Πατριαρχεῖον καὶ οἱ κατ' ἐπαρχίας ἀντιπρόσωποι αὐτοῦ ἐτήρησαν τὴν ἀρχὴν τῆς οὐδετερότητος ἐν ταῖς σχέσεσι πρὸς τοὺς ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν αὐτῶν διατελοῦντας ἀλλοφύλους καὶ ἀλλογλώσσους πληθυσμοὺς τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου. Οὐχὶ μόνον δὲν ἐπέκρησαν νὰ ἐπιβίλωσι τὸν Ἑλληνισμὸν, οὐδ' αὖτε ποικίλα πλεονεκτήματα ἦσαν ὑπέροχα ἐν παραβολῇ πρὸς τὸν χαρακτῆρα τῶν λαῶν τούτων, ἀλλ' ὡς μὴ ὤφειλεν, ὠλιγόρησαν εἰς τὴν πολλαχῶς τῶν ἐπαρχιῶν τούτων διατήρησιν τῆς γλώσσης καὶ τῆς ἐθνικῆς ἐλληνικῆς συνειδήσεως τοῦ ὀρθοδόξου ποιμνίου. Πληθυσμοὶ ἐλληνικώτατοι ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ἀφωσιωμένοι εἰς τὴν γερὰν μητέρα, διετέλουν ἐπὶ αἰῶνας Τουρκόφωνοι, ἐνφ' ἡδύναντο νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν γλώσσαν τῶν προγόνων δι' ἐλαχίστης τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐνεργείας. Μύλις ἤρξατο τοῦτο κατανοούμενον ἀπὸ τινος χρόνου. ἀξίειται δὲ καταβίλλονται προσπάθειαι πρὸς ἐξελληνισμὸν τῶν ὁμογενῶν ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ, ἧτις ἐγένετο ἀείποτε ἐστὶα ἐλληνικῆς σκέψεως καὶ φρονήματος. ὧν ἐστερήθη διὰ τῆς βίας, διὰ τῆς ἀπανθρώπου μοριάδων Ἑλλήνων ἀποκοπῆς τῆς γλώσσης μετὰ τὸν τουρκικὸν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ κατακλυσμὸν, καὶ ἤδη ὁ ἐξελληνισμὸς προβαίνει ὁσημέραι ἀνὰ τὰς ἐπαρχίας ταύτας. Διεξάγονται βεβίως κατ' αὐτοῦ ἀντιδράσεις ὑπὸ προσηλυτικῶν ἐταιρειῶν, ἀλλ' ἐν τούτοις διατελεῖ τοσοῦτον ἰσχυρὸς, ὥστε πᾶσαι αἱ κατ' αὐτοῦ ἐπιθέσεις θέλουσιν ἀστοχήθη.

Ἡ ἀδιαφορία, ἣν ἐπεδείξαντο οἱ περὶ τὸ οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ὡς πρὸς τοὺς πληθυσμοὺς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἐξεδηλώθη ἐπίσης καὶ πολλαχῶς τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου, ἐν χώραις ἐλληνικωτάταις. Ἦρχοντο οἱ ἱεράρχαι τῆς Ἐκκλησίας

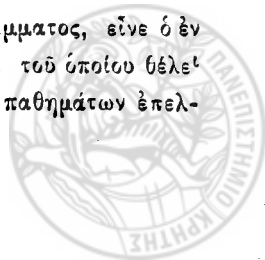
εἰς τὴν ἑλληνιστὶ ἀνάγνωσιν τοῦ Εὐαγγελίου. Ἄλλ' εἰς τὴν κατανόησιν αὐτοῦ ; ἥκιστα ἐμερίμνησαν. Οὐδ' αὖτως προσεπάθησαν νὰ μεταδώσωσι πληθυσμοῖς ἀπαιδεύτοις τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, καὶ ὅταν ἔτι, ἕνεκα καιρικῶν περιστάσεων αὕτη δὲν ἐλαλεῖτο, ὡς ἔδει, ἤρξατο δὲ ληθιμονουμένη, διότι οἱ παλαιοὶ ἰθαγενεῖς, "Ἕλληνες ὄντες τὴν καταγωγὴν καὶ τὴν γλῶσσαν, ἠναγκάζοντο νὰ συνεννοῶνται πρὸς τοὺς ἐπιδραμόντας σλαυτικὸς πληθυσμοὺς ἐν τῇ γλώσσῃ τούτων, διότι ἢ ὑπ' αὐτῶν ἐκμίθησις τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ἦτο δυσχερεστάτη. Οὕτως ὁν τῷ χρόνῳ ἐστεροῦντο τῆς ἐξέως τοῦ ἑλληνιστὶ διαλέγεσθαι, ἕνεκα δὲ τῶν συναπτομένων συνοικεσιῶν μεταξὺ ἑλληνικῶν καὶ σλαυικῶν ἢ βουλγαροσλαυικῶν πληθυσμῶν, εἰσέδουσε, χωρὶς νὰ νοηθῇ τούτο, ἡ σλαυικὴ γλῶσσα εἰς τὴν ἑλληνικὴν οἰκογένειαν κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ θεωρηθῇ αὕτη ὑπὸ τινων ἐθνολόγων καὶ ὡς ἐκλιποῦσα, ἀπορροφηθεῖσα δῆθεν ὑπὸ τῆς σλαυικῆς.

Ἄναγνωρίζω ὑπὸ πάσας τὰς ἐπόψεις τὰς δυσχερεῖς περιστάσεις καὶ περιπετείας, δι' ὧν διῆλθε τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, κινδονεῦσαν νὰ καταποντισθῇ ἐν τῷ κλύδωνι τῆς τουρκικῆς κατακτήσεως, μετὰ μόχθων δὲ καὶ ἀγῶνων περιωθὲν καὶ ὑφεῖλον τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ οὐ σμικρὸν εἰς τὴν ἀντίληψιν τῆς ἑλληνικῆς ὀρθοδοξίας καὶ τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριάρχαιου τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τούτου ἕνεκα εἶμαι ἐπιεικής, ὡς δέον νὰ εἶνε τοιοῦτος καὶ πᾶς "Ἕλλην ἐν ταῖς κρίσεσιν αὐτοῦ περὶ τῆς κιβωτοῦ ταύτης τῆς ἐθνικῆς σωτηρίας. Ἄλλ' ἤδη, καιρὸς εἶνε ν' ἀναλάβῃ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ἐνέργειαν καὶ τόλμην ὑπὲρ τῶν ἐθνικῶν ἐστίων. Χαρακτηριστὸν ὑπὸ τῶν ποικίλων ἀποστατῶν τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου ὡς ἑλληνικόν, καταγγελλθὲν ὡς τοιοῦτο ὑπὸ τῶν μοχθηρῶν, ἐπέσυρε καθ' ἑαυτοῦ πᾶσαν αὐτῶν τὴν μῆνιν. Ἡ ἀνθελληνικὴ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον

ἐπίσης πολιτικὴ τοῦ Βατικανοῦ προσεπάθησε παντὶ τρόπῳ. μετὰ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης κατὰ καιροὺς συμμαχοῦσα, νὰ πατάξῃ τὴν δύναμιν τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ραδιουργοῦσα αὐτὸ ὡς ἐλληνικὸν καὶ ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων μόνον διαφερόμενον καὶ ἐργαζόμενον. Ἴσως ἐπιτηδαιότεροι Ἱεράρχαι τῆς ἐλληνικῆς ὀρθοδοξίας, κατανοοῦντες τὴν δύναμιν αὐτῶν καὶ τὴν ἀποστολήν, θὰ ἠδύναντο ν' ἀνταγωνισθῶσι μετ' ἐπιτυχίας κατὰ τοῦ τριούτου διωγμοῦ. Δυστυχῶς ἐγένοντο ὑποδεέστεροι τῆς κλήσεως αὐτῶν. Ἐν τοῖς χρονικοῖς μάλιστα τῶν τελευταίων τούτων δεκαετηρίδων τὸ οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, περιδεὲς καὶ ἄτολμον, οὐ σμικρὸν ἐνίσχυσε διὰ τῆς ἀπραξίας αὐτοῦ τὸν καθ' ἡμῶν ἀγῶνα. εἰς ὃν ἀπεξεδύθησαν ἄσπονδοι τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας πολέμιοι.

Γράφω ταῦτα οὐχὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ φέξω τὴν γεραρὰν ταύτην δύναμιν, εἰς ἣν τοσαῦτα ὀφείλει ὁ νεώτερος Ἑλληνισμὸς καὶ ἦτις, εἰς ἐμὲ τοῦλάχιστον, ἐμπνέει σέβας μόνον καὶ ἀγάπην. Μία μόνη ἐπιθυμία μὲ κατέχει κατὰ τὴν κρίξιμον ταύτην στιγμήν τῶν ἐθνικῶν ἀγῶνων καὶ δοκιμασιῶν, νὰ ἴδω τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, μονονουχὶ καθιστάμενον ἐλληνικόν, ν' ἀναλάβῃ τὴν ἀρχαίαν συνειδησιν καὶ ἰσχύν, δι' ἧς ἐπὶ τοσοῦτον ἐν παλαιτύροις καιροῖς διεκρίθη κατ' Ἀνατολήν καὶ Δύσιν.

Ἄς εἶνε βέβαιον, ὅτι δὲν θ' ἀπολειφθῇ μόνον ἐν τῷ μεγάλῳ τούτῳ ἀγῶνι. Σύμπας ὁ Ἑλληνισμὸς θέλει παρακολουθήσῃ αὐτῷ, διεκδικῶν μετὰ σθένους καὶ ἀφοσιώσεως τὰ ἐθνικὰ δίκαια. Ἐκεῖνος, ὅστις δύναται ὑπὲρ πάντα ἄλλον νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ μεγάλου προγράμματος, εἶνε ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐθνάρχης, ἡ ἐνέργεια τοῦ ὁποῦτου θέλει ἐνισχύσῃ τὴν τοσοῦτον ἐκ τῶν τελευταίων παθημάτων ἐπελθοῦσαν λιποψυχίαν τοῦ Πανελληνίου.

*
* *

Εἶνε ἑλληνική πάντοτε ἡ Κωνσταντινούπολις, οἷα ἦτο καὶ καθ' ὄν χρόνον ἡ Ἑλληνισμός ἐτύγχανεν ἀναμφιλέκτως ἡ μεγίστη τῶν φυλετικῶν δυνάμεων ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἴμου· ἀλλ' ἐμειώθη οὐ σμικρὸν ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην περίοδον, τὸ σθένος ἡλαττώθη· νομίζει τις, ὅτι κατελήφθη ὑπὸ τινος ἀποβαρύνσεως, δισταγμοῦ πρὸς τὸ μέλλον ἕνεκα τῶν ἐπεληφουσῶν ἀπωλειῶν. Πρὸ πενήκοντα μόλις ἐτῶν τίς ἠδύνατο νὰ διανοηθῆ ν' ἀμφισβητήσῃ τὴν δύναμιν ταύτην; Πάντα τὰ ὄνειρα τοῦ παρελθόντος μακρᾶς καὶ δυσπένου δουλείας, ἡ ἀνίδρυσις νέου ἑλληνικοῦ κράτους, οὐ πρωτεύουσα θὰ ἦτο ἡ παρὰ τὸν Βόσπορον μαγική πόλις, ἐξαφανίζονται ὀστημέραι ὡς ὄνειρα θερινῆς νυκτός. Οἱ ἑμογενεῖς στεροῦνται ἰσχυροῦ ἐθνικοῦ φρονήματος, κατέστησαν σκεπτικοὶ πάντες, ἀποφαίνονται περὶ τετελεσμένων γεγονότων. Τί δύναται νὰ πράξῃ ὁ Ἑλληνισμός, ἀντιμαχόμενος πρὸς τοσοῦτους ἐχθρούς, ὑπερτεροῦντας αὐτὸν ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν; Τοιαύτη εἶνε ἡ δικαιολογία τῆς ἐθνικῆς ραθυμίας πολλῶν ἐκ τούτων, κατ' οὐσίαν ἄλλως τε ἀγαπώντων μετ' ἐνθουσιασμοῦ τὰ πάτρια. Ἔτι δὲ μᾶλλον ἀπελπίζει αὐτοὺς ἡ πολιτεία τῶν ἐλευθέρων, ἡ ἀδράνεια τῆς Ἐκκλησίας. Ἄνευ ἀρχῆς, ἄνευ ἡγεμονίας, τί δύναται νὰ πράξῃ ἔθνος, οὐδένα ἔχον συνεκτικὸν δεσμόν. πολλαχόθεν δὲ παρὰ ποικίλων ἐχθρῶν πολεμούμενον;

Ἐν πολλοῖς δὲν στερεῖται ὑποστάσεως ἡ δικαιολογία αὕτη. Δός μοι πᾶ στώ. Ἐπὶ τίνος δυνάμεως ὁ Ἑλληνισμός θέλει βασισθῆ, ἕν' ἀναλάβῃ καρτερικῶς τὸν περὶ τῶν ὄλων ἀγῶνα;

Ἦκουσα τὰ τοιαῦτα πλεον ἢ ἄπαξ καὶ ἐν Κωνσταντινούπολι καὶ ἀλλαχοῦ. Ἄλλ' ἀπεκρίθην, ὅτι καὶ ὁ Ἑλληνισμός, ἰδίᾳ ὁ τῶν αὐτοκαλουμένων ἀνωτέρων τάξεων, δὲν δεικνύει ἀπὸ τίνος χρόνου τὴν προσήκουσαν προθυμίαν πρὸς θεραπείαν

τῆς ἐθνικῆς ἰδέας. Ἄν δὲ τοῦτο τυγχάνη ἀνόσιον ἐν ταῖς κατὰ τὴν Εὐρώπῃν ἑλληνικαῖς Κοινοτήσιν, εἶνε αὐτόχρημα τερατώδες, προκειμένου περὶ τῶν ὁμογενῶν ἑλληνικωτάτων διαμερισμάτων ἀλυτρώτου πατρίδος. Πολλοὶ τούτων ἦιστα κατανοοῦσι τὴν σημασίαν τῆς ἐθνικῆς παιδεύσεως· ὁ δὲ θεὸς εὐρωπαϊσμὸς τῆς Δύσεως, ὁ ἄνευ προπαρασκευῆς ἀποδεκτὸς γενόμενος, μετέδωκεν ἀτόπως εἰς τὸν χαρακτήρα αὐτῶν κοσμοπολιτισμὸν, προκαλέσαντα ποῖόν τινα ἐκφυλισμὸν. Ἐνιοὶ τούτων δυστροποῦσι νὰ καλῶνται Ἕλληνες, ἀσμενίζοντες πρὸς ξενολατρίαν· τούτου δ' ἕνεκα ἡ ραθυμία αὐτῶν, ἡ ἀδιαφορία πρὸς τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα, ἀντὶ τῆς προτέρας δραστηριότητος. Δὲν λέγω, ὅτι πλείστοι τῶν ὁμογενῶν τῆς τε Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν ἐπαρχιῶν δὲν διεξεδίκησαν καὶ δὲν διεκδικοῦσι μέχρι τῆς σήμερον ἐρρωμένως τὰ ἐθνικὰ δίκαια, ἀλλ' ἡ ἐνέργεια αὐτῶν ἠδύνατο νὰ καταστῇ ἰσχυροτέρα καὶ ἐπιβλητικωτέρα, ἂν ἡ ἰσχὺς τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος ἦτο ζωηροτέρα. Τοῦτο δὲ κατ' ἐξοχὴν θὰ ἐπετυγχάνετο διὰ τῆς ἰδρύσεως καὶ τῆς ἀποκλειστικῆς ὑποστηρίξεως τῶν ἐθνικῶν ἑλληνικῶν σχολείων, μὴ ἐπιτρεπομένου ν' ἀποστελλῶνται οἱ Ἑλληνόπαιδες εἰς ἀλλόγλωσσα ἐκπαιδευτήρια, ἐν οἷς τὸ ἐθνικὸν αὐτῶν φρόνημα εἰς πλείστοις ὑποβάλλεται πειρασμούς. Ἄς καταστῇ καὶ ἡ Κωνσταντινούπολις πρὸς ταῖς Ἀθήνας κέντρον ἑλληνικοῦ φρονήματος, ὅπως ἦτο καὶ ἄλλοτε. Τὰ ἀπτελέσματα τῆς ἐνισχύσεως τῆς ἱεράς τοῦ Ἑλληνισμοῦ πόλεως εἶναι ἕξοχα διὰ τὸ μέλλον αὐτοῦ.

Νομίζω, ὅτι ἂν οἱ ὁμογενεῖς τῆς ἀλυτρώτου πατρίδος, καὶ ἰδίᾳ οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει, κατείχοντο ὑπὸ ἰσχυροτέρου ἐθνικοῦ φρονήματος, θὰ ἐξηνάγκαζον καὶ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὰς λοιπὰς διευθύνοντας ἐθνικὰς δυνάμεις νὰ ἐπιλάβωνται γενναύτερον τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος, εἰς ὃν ἀναγκάζεται ν'

ἀποδοῦν κατὰ νέων ἐχθρῶν, ἐπιφοβωτέρων τῶν προηγουμένων. Τὸ σκοπιμώτερον πρὸς τὴν τοιαύτην ἐνέργειαν μέσον ἐπιτυχέστερον θὰ ἦτο ἡ προσήκουσα καὶ λελογισμένη σύμπραξις τοῦ ἐλευθέρου κράτους καὶ τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου κατὰ τὸ αὐτὸ πρόγραμμα καὶ τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν. Πάντες οἱ ὁμογενεῖς, ἐνθαρρυνόμενοι ἐκ τῆς συμπράξεως ταύτης, θὰ κατελαμβάνοντο ὑπὸ ζωηροτέρου διαφέροντος πρὸς τὰ ἔθνικα πράγματα. Πλέον ἢ ἅπλῃ ἐμκρτύρησεν ἡ ἱστορία, πόσον τελεσφόρος καθίσταται ἡ ἔθνικὴ πολιτικὴ λαοῦ τινος διὰ τῆς ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνεννοήσεως καὶ συμπράξεως τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς θρησκευτικῆς ἐξουσίας. Ἀμφότεραι αὗται αἱ δυνάμεις εἶναι τὰ θεμέλια πάσης ἀνθρωπίνης τάξεως. Ἡ μία δύναμις, ἀδιαφοροῦσης ἢ μὴ συμπραττούσης τῆς ἑτέρας, καθίσταται ἀλυσιτελής — ἑτερόξυξ δ' ἡ πολιτεία, ὡς θὰ ἔλεγεν ὁ ἀρχαῖος Ἀθηναῖος. Ἄς κατανοηθῇ παρ' ἡμῶν τοῦτο, ἔστω καὶ ἐν τῇ τελευταίᾳ ἡμέρᾳ.

Πρωτίστως πρέπει νὰ κατανοηθῇ ὑπὸ τοῦ πανελληνίου ἢ ἔθνικῆς σημασίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὅστις καὶ ἐπ' ἐλάχιστον γνωρίσῃ αὐτὴν, δὲν δύναται ἢ νὰ πεισθῇ, ὅτι κατ' οὐσίαν αὕτη εἶνε ἑλληνικὴ. Δὲν δύναμαι νὰ βασισθῶ ἐπὶ στατιστικῶν πληροφοριῶν ὡς πρὸς τὸν πληθυσμὸν τῆς πρωτευούσης ταύτης τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους· βεβαιώτατον ἐν τοῦτοις τυγχάνει, ὅτι τῶν κατοίκων αὐτῆς ὑπὲρ τὸ τρίτον ἐκπροσωπεῖται ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου. Ἄλλ' ὡς πρὸς τὸ ποιῶν; ὁ Ἑλληνισμὸς, κατὰ τὴν γνώμην καὶ αὐτῶν τῶν δυσμενῶς πρὸς αὐτὸν διατεθειμένων γεωγράφων, τῶν ἀρρομένων τὰς πληροφωρίας αὐτῶν ἐκ τῶν ἀνθελληνικῶν γραφείων, εἶνε ἡ ὑπερέτερα ἠθικὴ δύναμις τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ παιδεία, ἡ οἰκονομικὴ ἐνέργεια ἐκπροσωποῦνται κατ' ἐξοχὴν ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ παράγοντος, ὅστις καθ' ἑαυτὸν ἰσοφαρίζει πρὸς τὰ ἕτερα δύο

τρία τῶν κατοίκων, εἰμή τι πλέον. Τοιαύτη δύναμις εἶνε ἱκανή νὰ ἐπιβληθῆ κατὰ πάσαν στιγμήν καὶ νὰ κανονίσῃ τὰ πράγματα, ἐπιτηδεῖως διευθυνομένη. Ἀλλὰ πρὸ παντὸς ἀπαιτεῖται τόλμη καὶ μόνον τόλμη.

Ἔνεκα τῶν κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους ἐπεληθουσῶν ἀντιξῶν περιστάσεων, ἂν δὲν δύναται νὰ καταστῇ πρὸς τὸ παρὸν ἡ Κωνσταντινούπολις πρωτεύουσα τοῦ ἐλευθέρου κράτους, ἄς προσπαθῆσωμεν νὰ διατηρήσωμεν αὐτὴν πρωτεύουσαν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Ὑπερφυῆς ὑπῆρξεν ἡ ἐπίνοια τοῦ κατακτητοῦ, καλέσαντος τὸν πατριάρχην Ἐθναρχὴν ἄς μὴ ἀπομακρυνθῶμεν τοῦ θλιβεροῦ τούτου ἐπεισοδίου τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας. Ἀς μᾶς ἐμπνέῃ πάντοτε καὶ ἄς μᾶς συγκαταῆ ἔν τῇ διεξαγωγῇ τῶν ἡμετέρων ἀγώνων.

Ὁ Ἑλληνισμὸς δεῖται ὑποστηρίξεως ἐν Κωνσταντινουπόλει. Πᾶσαι αἱ ἔθνικαὶ δυνάμεις καλοῦνται νὰ μετᾶσχῳσι τῆς ἐργασίας ταύτης. Ἰσχυρὸς καθιστάμενος ὁ Ἑλληνισμὸς ἐν τῇ πρωτεύουσῃ αὐτοῦ, κατ' ἀνάγκην θέλει ἐπιβληθῆ ἐπὶ τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου, ἧς ἡ Κωνσταντινούπολις εἶνε καὶ ἔσται ἐς ἀεὶ τὸ σημαῖνον κέντρον, λόγῳ τῆς γεωγραφικῆς αὐτῆς τοποθεσίας, τοῦ ἱστορικοῦ παρελθόντος, τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ ἐντὸς τῆς πόλεως καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς θρακικοῖς καὶ ἀσιατικοῖς διαμερισμοῖσι καὶ οὐ σμικρὸν τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὃ περ ἐπὶ αἰῶνας θέλει ἐξασκῆ ἀκόμη ὑπερφῶν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν Χριστιανῶν τῆς Ἀνατολῆς, καὶ αὐτῶν τῶν ἀποταξαμένων. Ἡ δέσποινα αὕτη τοῦ Βοσπόρου εἶνε Κοσμοπόλις, ὅσον ἐλάχισται τῶν ἐπὶ γῆς, παλαιότερων καὶ νεωτέρων, ἀλλὰ κατ' ἐξοχὴν παραμένει ἑλληνική, τοιαύτη διατελοῦσα γεωγραφικῶς καὶ ἔθνικῶς. Τὸ ἑλληνικὸν γένος, εἶτε τογχανεὶ συγκεντρωμένον ὑπὸ ἐνιαίαν πολιτικὴν δύναμιν, εἶτε διεσπαρμένον, πρὸς πλήρωσιν τῶν ἱστορικῶν αὐτοῦ τυχῶν,

δὲν δύναται ν' ἀποβλέπη πρὸς ἄλλην πρωτεύουσαν ἢ πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν ταύτην, κεκτημένην ἀπαραμίλλως πάντα τὰ πλεονεκτήματα.

Καὶ ἐν τούτοις, ἡ πόλις αὕτη τῶν ποθεινῶν ἐλπίδων ταῦ Ἑλληνισμοῦ ἦτις ἐπὶ αἰῶνας ἐλίκνισεν αὐτὸν μὲ τὰ γλυκύτερα ὄνειρα, ὀλιγωρεῖται κατὰ τὸν τελευταῖον τοῦτον καιρὸν μετ' ἐγκληματικῆς ἀδιαφορίας. Δὲν εἶνε πολλοὶ σήμερον οἱ μεγαλοῦδαται, οἱ τολμῶντες νὰ ὄνειροπολήσωσι τὴν Κωνσταντινούπολιν ὡς τὴν μέλλουσαν ἐθνικὴν πρωτεύουσαν.

Σήμερον φαίνονται μᾶλλον διαφερόμενοι ὑπὲρ αὐτῆς οἱ Σλαῶι, μέχρι τῶν Βουλγάρων. Τὸ *Τσάριγκραντ* καθίσταται ὀσημέραι ἡ ἐθνικὴ πρωτεύουσα τῶν σλαβικῶν φυλῶν. Τὸ ἐθνικὸν ἄσμα τῶν Βουλγάρων, τὸ «*Ἄσμα τοῦ Ἑβ.ου*», συνετέθη πρὸς παρόρησιν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν.

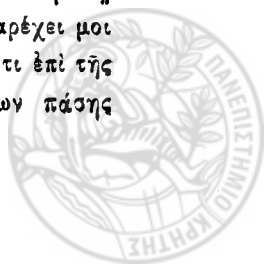
«*Ἐμπρός, ἔμπρός, ἡ Κωνσταντινούπολις εἶνε ἰδική μας!*» ...

Τίς ἐκ τῶν νέων Ἑλλήνων ποιητῶν, ἐμπεφορημένος ἐθνικοῦ πυρός, θέλει συνθέσῃ τὸ ἄσμα τοῦ θρακικοῦ Βοσπόρου, τὸ ἄσμα τῆς ἐλληνικῆς πρωτεύουσας, ὑπὸ τοὺς ἦχους τοῦ ὀποιοῦ νὰ συγκινηθῇ ἡ ἐλληνικὴ ψυχὴ, ἐπαναλαμβάνουσα μετὰ τοῦ ποιητοῦ τοῦ *Θρήνου* τῆς Κωνσταντινουπόλεως:

«*Πάλι μὲ χρόνους, μὲ κχιρούς, πάλι δική μας εἶνε;*».....

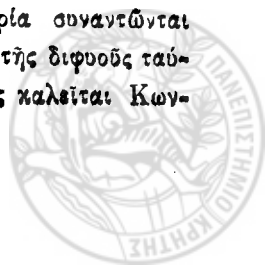
* *
*

Διήλθον ἐν τῷ ἀτμοπλοίῳ τέσσαρας ἡμέρας καὶ νύκτας πρὸ τῆς ἐλληνικῆς ταύτης πρωτεύουσας. Ὁ πλοίαρχος μὲ συνέχαιρεν ἐπὶ τούτῳ. Μόνον ἀπὸ τοῦ πλοίου δύναται νὰ θαυμάσῃ τις τὴν μαγευτικὴν, τὴν ὄνειρώδη πόλιν. Ἐλαχίστην παρέχει μοι διακοπὴν τῶν σκέψεων ὁ περὶ τὸ πλοῖον καὶ ἀπέναντι ἐπὶ τῆς πρυκυμαίας θόροδος τῶν μυριάδων ἀνθρωπίνων ὄντων πάσης

φυλῆς, τῶν παλαιονόντων κατὰ πᾶσαν στιγμὴν, μέχρις οὗ ἡ σκοιὰ τῆς νυκτὸς ἐπενέγκῃ τὴν ἡσυχίαν. Εἶτα ἐπέρχεται ἡ σκοιὰ, προσδίδουσα μαγευτικώτεραν ἔτι ἔκφρασιν εἰς τὸ πολύμορφον ἄστυ. Τὰ φῶτα τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὰ φῶτα τῆς γῆς ρίπτουσιν ὑπερφυστὰ αἴγλην ἐπὶ τῆς κοιμωμένης πόλεως, ἥς ἡ γαλήνη μόλις ταράσσεται ἐκ διαλειμμάτων κατὰ τὴν νύκτα διὰ τοῦ μελαγχολικοῦ θρησκευτικοῦ ἄγματος τοῦ προτευχομένου ἐξ ὀνόματος τῶν πιστῶν Μουσελίμη : «Εἰς εἶνε ὁ Θεὸς καὶ Μωάμεθ ὁ προφήτης αὐτοῦ» Ἡ θλίψις μου καθίσταται τότε ἰσχυροτέρα· ἀναμιμνήσκομαι τοῦ θρησκευτικοῦ παρελθόντος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ ἱερότητι, τῶν ἀληθμονήτων ἡμερῶν, καθ' ὧς ἠγόρευον πρὸ τοῦ λαοῦ, διερμηνεὺς τῶν αἰωνίων ἀληθειῶν τῆς θρησκείας καὶ τοῦ καθήκοντος, ἄνδρες σεπτῶν, μὴ διστάζοντες ἐν τῇ ἐξασκήσει τοῦ καθήκοντος νὰ πατάξωσι πᾶσαν ἀνθρωπίνην ἀθαιρεσίαν, ὅσον αὕτη καὶ ἂν προήρχετο ἀπὸ τῆς ἐγκοσμίου ἰσχύος. Ὁ λόγος τοῦ ἐν οὐρανῷ Κυρίου ἦτο ἰσχυρότερος τῆς βουλήσεως τοῦ ἐπὶ τῆς γῆς τοιοῦτου. Ὁ Ἑλληνισμὸς διὰ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τῶν ἱεραρχῶν τῆς ἀρτισυστάτου Ἐκκλησίας κατακτᾷ ψυχὰς καὶ συνειδήσεις καὶ κατὰ τὴν νέαν αὐτοῦ μεταμόρφωσιν, τὴν χριστιανικὴν, ἐν εὐρίσκει καταλληλότερον στάδιον δράσεως καὶ πολιτισμοῦ παγκοσμίου, ὅσον τὴν Κωνσταντινούπολιν, δι' ἧς εἶνε γεγραμμένον ἐν ταῖς βουλαῖς τῆς ἱστορικῆς προνοίας νὰ λάβῃ τὴν ἀπετηρίαν αὐτοῦ καὶ τὴν ὄθησιν ὁ νεώτερος πολιτισμὸς. Συνεχίζει τὴν ἀποστολὴν τῶν Ἀθηνῶν, τῆς Ἱερουσαλήμ, τῆς Ρώμης : συμπληροῖ ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις τὸ ἔργον αὐτῶν, λαμβάνουσα καθολικώτερον χαρακτῆρα.

Ἀνατολὴ καὶ Δύσις, Βορρᾶς καὶ Μεσημβρία συναντῶνται παρὰ τὰς ἀκτὰς τοῦ θρησκικοῦ Βοσπόρου, πρὸ τῆς διφυοῦς ταύτης κοψέλης ποικιλωνύμων ἀνθρώπων, ἧτις καλεῖται Κων-

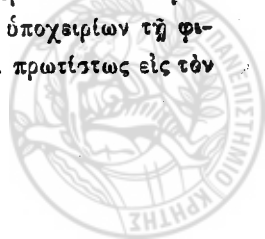
σταντινούπολις. Ὁ κρατῶν αὐτῆς δύναται νὰ διεκδικήσῃ τὸ κράτος τοῦ κόσμου. Ἐξεγείρονται κατ' ἀνάγκην ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ἀνθρώπου αἱ ἰδέαι τῆς ἰσχύος, τοῦ μεγαλείου. Προσβλέπεις πρὸς τὰ τέσσαρα σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος καὶ βλέπεις ἐνώπιόν σου τὸν κόσμον. Οὕτω καταλαμβάνεσαι ὑπὸ ἐπιθυμιῶν κατακτήσεως, ἐπιρροῆς, παγκοσμίου ἐνεργείας.

Καθ' ὃν χρόνον Ναπολέων ὁ πρῶτος διετέλει ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς δυνάμεως καὶ τοῦ μεγαλείου καὶ ἔκυπτον ἀσθενεῖς πρὸ αὐτοῦ οἱ μονάρχαι καὶ οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης. μιᾶ τῶν ἡμερῶν, ἐν τῇ γερμανικῇ πόλει τῆς Τιλσίτης, κορευθεὶς ἴσως ἐκ τῶν τοσοῦτων αὐτοῦ ἀγώνων, ἠτέλησε νὰ ἔλθῃ εἰς συνεννόησιν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τῶν οὐλαϊκῶν φύλων, πρὸς τὸν Τσάρον τῆς Ρωσσίας Ἀλέξανδρον, περὶ διακανονισμοῦ τῆς Εὐρώπης, ἣτις κατὰ μέγα μέρος ὑπέκειτο εἰς τὸν αὐτοκράτορα τῶν Γάλλων. Οἱ δύο μονάρχαι προσέβαινον εἰς συμφωνίας καὶ περὶ διανομῆς τῆς τουρκικῆς αὐτοκρατορίας. Ὁ πρῶτος ἐλάμβανε τὰ παρὰ τὸν Δούναβιν διαμερίσματα, τὴν σημερινὴν Ρωμανίαν, τὴν Θράκην καὶ τὴν Μακεδονίαν μέχρι τοῦ Ἀξιοῦ· ὁ δὲ δεύτερος τὴν Πελοπόννησον, τὴν Στερεάν Ἑλλάδα, τὰς Ἰονίους Νήσους καὶ τὸ Αἰγαῖον. Ἄλλ' ὅταν ἐπὶ τοῦ πρὸς ἑαυτοῦ ἐκείνου τάπητος, ἐφ' οὗ ἀθαιρέτως ἐπαίξετο ἡ τύχη ὁλοκλήρου τοῦ κόσμου ἤλθε τὸ ζήτημα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀμέσως ἐπῆλθε διαφωνία καὶ διακοπὴ τῶν διαπραγματεύσεων. Ἄ! ὁ κατέχων τὴν Κωνσταντινούπολιν εἶνε κύριος ὁλοκλήρου τοῦ κόσμου εἶπεν ὁ πρῶτος.

Οἱ δύο μονάρχαι ἀπεχωρίσθησαν. Ὁ Ναπολέων μετὰ τινα χρόνον ἀπέτινε διὰ τῆς ἐπεληθύσης καταστροφῆς τὰ ἀνοσιουργήματα αὐτοῦ· ἀλλ' ἡ ἰδέα τῆς καταλήψεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως καθίστατο τὸ προσφιλές ἔνδαγμα τῆς πολιτικῆς τοῦ Βορρᾶ. Πλέον ἢ ἄπαξ ἐξεδηλώθη ἡ ἐπιθυμία αὕτη κατὰ τὸν

αἰῶνα τοῦτον διὰ τε λόγων καὶ δι' ἔργων, ὡς καὶ ἡ ἀντίδρασις κατὰ πάσης κατισχύσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν τῷ θρακικῷ Βοσπόρῳ. Ἄλλ' οὐδέποτε ἡ πολιτικὴ τοῦ Πανσλαυτισμοῦ ἐξεδηλώθη τοσοῦτον εἰλικρινῶς, ὅσον κατὰ τὴν περίφημον ἐκείνην συνέντευξιν τοῦ Ρώττου αὐτοκράτορος πρὸς τὸν ἐν Πετροπόλει Ἀγγλον πρεσβευτὴν Σέϊμουρ. Ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος, ἐν ἔτει 1853, διαλεγόμενος πρὸς τὸν Βρεττανὸν διπλωμάτην περὶ τῆς ἐνδεχομένης διαλύσεως τῆς ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας καὶ περὶ τῆς κληρονομίας αὐτῆς, διεκδικῶν δ' ὑπὲρ τῆς Ρωσσίας τὴν προσωρινὴν κατοχὴν δῆθεν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἔλεγε πρὸς τοὺς ἄλλοις τὰ ἐξῆς: «Δὲν θέλω ἐπιτρέψῃ (;) διαρκῆ κατοχὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Ρώσων, ἀλλὰ καὶ δὲν θέλω ἀνεχθῆ νὰ καταληφθῆ αὕτη ὑπὸ τῶν Ἀγγλων, ὑπὸ τῶν Γάλλων, ἢ ὑπ' ἄλλου τινὸς μεγάλου ἔθνους. Δὲν θέλω ἐπιτρέψῃ ποτέ, οὔτε ἀπόπειραν ἀνοικοδομήσεως βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, οὔτε *τοιαύτην ἔκτασιν τῆς Ἑλλάδος, ἣτις νὰ καταστήσῃ αὐτὴν ἰσχυρὸν κράτος*: ἀκόμη ὀλιγώτερον θέλω συγχωρήσῃ νὰ διαμερισθῆ ἡ Τουρκία εἰς μικρὰς δημοκρατίας, ἀνοικτὰ καταφύγια εἰς τοὺς ἐπαναστατικοὺς τῆς Εὐρώπης: καὶ παρὰ νὰ ὑποβληθῶ εἰς τι τούτων, προτιμῶ νὰ κηρύξω τὸν πόλεμον καὶ νὰ ἐξακολουθῆσω αὐτόν, ἐνὸς μοι μένει εἰς ἄνθρωπος καὶ ἐν ποροβόλον . . . »

Ἡ ρωσικὴ πολιτικὴ δὲν ἠλλοιώθη τὸ παράπαν ἀπὸ τῶν κρίνων ἐκείνων τοῦ Αὐτοκράτορος Νικολάου. Ἀπ' ἐναντίας τὰ μετὰ ταῦτα ἐπελθόντα γεγονότα κατέδειξεν ἐναργέστερον τὸ συνεπὲς τῆς πολιτικῆς ταύτης, ἣτις, μὴ δυναμένη ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ πληρῶσῃ τὰ ὄνειρα τοῦ Πανσλαυτισμοῦ, περιορίζεται εἰς τὴν ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ καταρρέοντος θρόνου τῶν Ὄσμάων δημιουργίαν νευροσπάστων κρατιδίων, ὑποχειρίων τῇ φιλοδοξίᾳ αὐτῆς κατὰ πᾶσαν στιγμὴν, ἀλλὰ πρωτίστως εἰς τὸν

ἀκρωτηριασμόν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους Ὁ Ἑλληνισμός. ἐνισχυ-
 μένος, συμπαγῆς καθιστάμενος ὡς ἔθνος καὶ ὡς κράτος θέλει
 ἀπτελέζη κέντρον καὶ δύναμιν κατὰ τοῦ πανσλαυτισμοῦ ἐκ τε
 τῆς γεωγραφικῆς αὐτοῦ τοποθεσίας, ὡς καὶ ἐκ τῶν ἱστορικῶν
 παραδόσεων καὶ τῆς ἰδιοφυίας τῆς φυλῆς. Τοῦτο γινώσκει ἐξ
 ἐνστικτοῦ ἢ πανσλαυτικῆς πολιτικῆς. Ἐντεῦθεν δὲ καὶ αἱ ποι-
 κίλαι αὐτῆς ἀντιδράσεις καὶ ὑπονομεύσεις κατὰ πάσης σοβα-
 ρῆς προσαυξήσεως τῆς ἑλληνικῆς χώρας.

Καὶ ἐν τούτοις, παρὰ τὴν κολοσσιαίαν ἀντίδρασιν, τὴν ὑπὸ
 τοσοῦτο ἰσχυρῶν ἐχθρῶν παρεμβαλλομένην πρὸς ἀνίπτου-
 τὸ Ἑλληνισμοῦ, καὶ ἰδίᾳ ἐν Κωνσταντινουπόλει, φρονῶ ἀδι-
 στάκτως, ὅτι τὸ μέγα τοῦ αἰῶνος ἱστορικὸν πρόβλημα, τὸ ἀνα-
 τολικόν, ὃ περ κατ' ἐξοχὴν συνοφίζεται ἐν τῇ κατοχῇ τῆς Κων-
 σταντινουπόλεως, θέλει λυθῆ ἐν προερχεῖ ἢ ἀπωτέρω μέλ-
 λοντι ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τοῦ τοσοῦτον σήμερον καταδο-
 λιστομένου καὶ καταπολεμουμένου.

Δύο αἷτια εἶνε κατ' ἐμὲ τὰ συντελέσοντα ἡμέραν τινα εἰς
 τὴν τοιαύτην ὀριστικὴν λύσιν τοῦ προβλήματος. Τῶν Τούρκων
 τὸ κράτος θὰ παραμείνῃ ἔτις ἐπὶ τινα ἔτι χρόνον ἐν τῇ παρὰ
 τὸν Βόσπορον βασιλευούσῃ, καὶ ἐν ἣ περιπτώσει τὰ ὑπολειπό-
 μενα ἐπὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς Ἠπείρου τμήματα τῆς αὐτο-
 κρατορίας ἀποσπασθῶσιν ἀπ' αὐτῆς. Ὅσον καὶ ἂν ἤθελεν ἐξα-
 σθενήσῃ τὸ ἄλλοτε ποσοῦτον ἰσχυρὸν κράτος, ὅσον καὶ ἂν ἐλατ-
 τωθῆ ἢ πολεμικῆ αὐτοῦ ἰσχύς, τὸ πρόβλημα τῆς Κωνσταντι-
 νουπόλεως εἶνε τοσοῦτον περιπεπλεγμένον, ὥστε ἢ ἀθάρατος
 αὐτοῦ διὰ τοῦ ξίφους λύσις ὑπὲρ τινος μεγάλης Δυνάμεως πα-
 ρίσταται δυσχερεστάτη, εἰμὴ ἀδύνατος. Ὁ μέγας Καλίφης τέ-
 λει παραμείνῃ ἐν τῇ πρωτεύουσῃ ταύτῃ, καθ' ὃν χρόνον τὸ
 κράτος αὐτοῦ θέλει περιορισθῆ ἐν ταῖς ἀσιατικαῖς κτήσεσι.

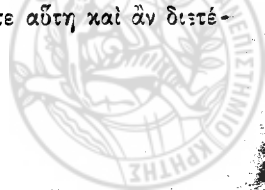

θέλει κατὰ πᾶσαν πιθανότητα περισκέπη αὐτὴν ἀπὸ τῆς ἐξου-
τώσεως ἢ ἀντιζηλῖα τῶν μεγάλων κρατῶν.

Ἡ Ρωσσία, ἥτις ἀπὸ αἰῶνων ἤδη, ἡ πρώτη ἐκ τῶν συγχρό-
νων ἱστορικῶν Δυνάμεων, τῶν ἐπιζητουσῶν τὴν παγκόσμιον
ὑπεροχὴν, ἔρριψε κατακτητικὰ βλέμματα ἐπὶ τῆς Κωνσταντι-
νουπόλεως, παρὰ τὴν διακαῆ αὐτῆς ἐπιθυμίαν, δυσχερέστατα
δύναται νὰ καταλάβῃ τὴν παρὰ τὸν Βόσπορον θαυμασίαν ταύ-
την πρωτεύουσαν. Ἀλλὰ κατανοεῖ, ὅτι προκαλεῖ καὶ θὰ προκαλῆ
καθ' ἑαυτῆς τὰς πλείετας τῶν εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων, καὶ ἰδί-
α τὴν Ἀγγλίαν, ἧς ἡ ὁσημέραι ἀναπτυσσομένη παγκόσμιος ἰσχὺς
οὐδέποτε θέλει ἐπιτρέψῃ τὴν ὑπὸ τῶν ρωσικῶν στρατιῶν κατο-
χὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ρωσσία ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ση-
μαίνει σλαυτικὴν δεσποτείαν ἐπὶ τῶν τριῶν Ἠπειρῶν, ὅσον δὲ
καὶ ἂν τὸ κράτος τοῦ κόσμου εἶνε ἀπέραντον, δὲν ἐξαρκεῖ
πρὸς θεραπείαν τῶν κατακτητικῶν βλέψεων τῆς λοιπῆς Εὐρώ-
πης, ἥτις κατ' ἀνάγκην, ἐκ τοῦ ἐνστίκτου τῆς αὐτοσυντηρήσεως
ἐλαυνομένη, θέλει ἀνταχθῆ πρὸς τὴν Ρωσσίαν, ἐκδιώκουσα
αὐτὴν ἀπὸ τῆς καταληφθησομένης γῆς, καὶ ὡς συνέβη ἐν ἔτει
1856 καὶ 1878, ἐπιβάλλουσα μυρίας ὑποχρεώσεις.

Ὁ Ἰωσήφ Δεμαῖτρος ἔλεγεν, ὅτι ἡ Ρωσσία ὁμοιάζει πρὸς
τὴν λευκὴν ἄρκτον, ἥτις καθ' ὅσον ἐσθίει, κατὰ τοσοῦτον καὶ
πεινᾷ. Ἡ ἱστορία αὐτῆς, ὅπως ἐν γένει πάσης κατακτητικῆς
Δυνάμεως, εἶνε τοιαύτη καὶ οὐδὲν εὐρωπαϊκὸν κράτος θέλει
ἀνεχθῆ τὴν ὑπὲρ τὸ μέτρον αὐξήσιν τῆς ἐδαφικῆς αὐτῆς ἐκτά-
σεως, ἰδίᾳ ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Εὐρώπῃ, ἥτις πράγματι θέλει
καταστῆ τὸ στρατηγεῖον τῶν ρωσικῶν ἐνεργειῶν καὶ σχεδίων
ἐπὶ τῶν ἡπειρῶν τοῦ παλαιοῦ κόσμου.

Ὁσάκις ἀπεπειράθη ἡ Ρωσσία νὰ προχωρήσῃ πρὸς τὴν
Κωνσταντινούπολιν, εὖρα συνηνωμένην κατ' αὐτῆς ἀμέσως ἢ
ἐμμέσως πᾶσαν τὴν Εὐρώπην, ἐν οἰαδήποτε αὐτῇ καὶ ἂν διετέ-

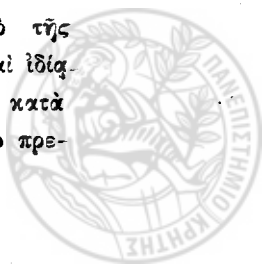

λει ψυχολογική ἢ πολιτικὴ καταστᾶται. Ὁ κοινὸς κίνδυνος συνήνου ἐπὶ τὸ αὐτὸ τὰ λοιπὰ κράτη, ὅσον ταῦτα καὶ ἂν ἦσαν διηρημένα ἐκ διαφορῶν αἰτίων. Ἐν ἔτει 1853 ἡ Αὐστρία δὲν ἐδίστασε νὰ καταπλήξῃ τὸν κόσμον διὰ τῆς ἀγνωμοσύνης της. Τοῦτο κατανοοῦσα ἡ Ρωσία, διεμαρτυρήθη ἐκάστοτε κατὰ τῶν ἀποδιδρομένων αὐτῇ προθέσεων, ὡσάκις ἀπεπειράθη νὰ διαπράξῃ τι κατακτητικὸν τόλμημα. Γινώσκει ἄλλως τε, ὅτι δὲν δύναται ν' ἀντεπεξέλθῃ νικηφόρος κατὰ τῶν λοιπῶν Δυνάμεων, ἐξ ὧν οὐδεμία θὰ ἔχῃ τὴν μωρίαν νὰ συμπράξῃ μετ' αὐτῆς ἐν τῇ σχεδίᾳ τῆς κληρονομίας τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, οὐ πραγματοποιουμένου, ἢ Μεσόγειος καθίσταται ρωσικὴ λίμνη καὶ κτῆσις.

Τὰ ἐπόμενα δύο ἀποσπάζματα ρωσικῶν Ἐγκυκλίων μαρτυροῦσι προφανῶς, ὅπόσον δεξιὰ εἶνε ἡ πολιτικὴ τῆς Ρωσίας καὶ δι' ὁποίων μεθόδων προσπαθεῖ νὰ ὑπνωτίξῃ τὸν κόσμον πρὸς πραγμάτωσιν τοῦ κατακτητικοῦ αὐτῆς προγράμματος.

Ἐν ἔτει 1829 ἔγραφεν ὁ κόμης Νέσσελρωδ, ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ρωσίας, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς καταλήψεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν ρωσικῶν στρατευμάτων: “Ὀθωμανικὸν κράτος ἐξησθενημένον καὶ ὑπὸ τῆν κηδεμονίαν τῆς Εὐρώπης διατελοῦν εἶνε λυσιτελέστερον πρὸς τὰ πολιτικὰ καὶ ἐμπορικὰ ἡμῶν συμφέροντα ἢ πᾶς συνδυασμός, ὅστις θὰ ἠνάγκαζεν ἡμᾶς νὰ ἐπεκτείνωμεν διὰ τῆς κατακτήσεως τὰ ἡμέτερα ἐδάφη καὶ ὑποκαταστήσωμεν εἰς τὸ τουρκικὸν κράτος ἄλλα κράτη, ἅπερ θάττον ἢ βράδιον θὰ διηγγωνίζοντο πρὸς ἡμᾶς . . .”

Ἐν ἔτει 1860, ἐν ἔτει 1875, ταῦτα ἐβεβαιοῦντο ὑπὸ τῆς ρωσικῆς διπλωματίας εἰς τὴν ἀνησυχοῦσαν Εὐρώπην, καὶ ἰδίᾳ τὴν Ἀγγλίαν. “Ὁ αὐτοκράτωρ μοὶ ἔδωκε λόγον τιμῆς κατὰ σοβαρὸν καὶ ἐπίσημον τρόπον, ἔγραφεν ὁ τῷ καιρῷ ἐκείνῳ πρε-

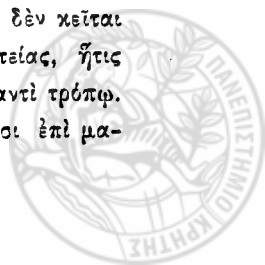
σβεστῆς τῆς Ἀγγλίας εἰς τὴν κυβέρνησιν αὐτοῦ, ὅτι δὲν προ-
τίθεται νὰ κυριεύσῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ὅτι ἂν ἡ ἀνάγκη
ὑπεχρέου αὐτὸν νὰ καταλάβῃ μέρος τῆς Βουλγαρίας, τὸ μέ-
τρον τοῦτο θὰ ἦτο προσωρινὸν μέχρι τῆς στιγμῆς. καθ' ἣν θὰ
ἐξησφαλίετο ἡ εἰρήνη καὶ ἡ σωτηρία τῶν χριστιανικῶν λαῶν.
Ἀποδίδεται τῇ Ρωσίᾳ, εἶπεν ὁ αὐτοκράτωρ, ἡ πρῶτος κα-
τακτήσιμος τῆς Ἰνδικῆς καὶ τῆς καταλήψεως τῆς Κωνσταντι-
νουπόλεως. Οὐδὲν παραλογώτερον τούτου. Ἡ πρώτη ὑπόθεσις
εἶνε πλέον ἢ δυσεπίτευκτος, ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν δευτέραν,
ἐπαναλαμβάνω ἐπισογμότατα τὴν διαβεβαίωσιν, ὅτι οὔτε παθῶ.
οὔτε διενόηθην αὐτήν. Τριαῦτα τινὰ ἔγραφε βραδύτερον ὁ
πρίγκιψ Γορτσακὼφ ἐν διακοινώσει αὐτοῦ (18 Μαΐου 1877):
“Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὸ αὐτοκρατορικὸν
ἀνακτιβούλιον σπεύδει νὰ ἐπαναλάβῃ, ὅτι ἡ κτῆσις τῆς πρω-
τευούσης εἶνε ἐκτὸς τῶν βλέψεων τοῦ Αὐτοκράτορος. Ἀναγνω-
ρίζομεν ὅτι ἐν πάσῃ περιπτώσει τὸ μέλλον τῆς Κωνσταντινου-
πόλεως εἶνε ζήτημα κοινῶν συμφέροντος, ὃ περ μόνον διὰ κα-
θολικῆς συνεννόσεως εἶνε δυνατόν νὰ διακανονισθῇ. Τοῦτο
μόνον πρέπει νὰ γείνη παραδεκτόν· ὅτι ἡ πόλις αὕτη εἰς οὐδε-
μίαν θ' ἀνήκῃ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων.”

Χωρὶς νὰ πεισθῶ ἐκ τῶν ἐπισημοτάτων τούτων διαβεβαιώ-
σεων τῆς ρωσικῆς πολιτικῆς, πείθεμαι ἀδιστακτικῶς, ὅτι αἱ
διαμαρτυρίαι αὐτῆς κατὰ τῶν ἀποδιδωμένων προθέσεων περὶ
καταλήψεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως πρέπει νὰ καταστή-
σωσι προσεκτικωτέρους πάντας τοὺς ὑποπτεύοντας τὴν πολιτι-
κὴν ταύτην, ἥτις μάλιστα κατὰ τὴν τελευταίαν εικοσαετίαν,
καθ' ἣν κατέστη εἰρηνικωτέρα καὶ φιλικωτέρα πρὸς τὴν ὁση-
μέραι ἐξαντλουμένην ὀθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν, δεόν νὰ ἐξε-
γείρῃ μείζονας ὑπονοίας. Βεβαίως ἐπὶ τινὰ ἔτι χρόνον ὁ παν-
σλαυτισμὸς δὲν θελεῖ τολμήσῃ νὰ προβῇ πρὸς τὴν Κωνσταντι-

νούπελιν, ὑπὲρ πάντα ἄλλον γινώσκων τὸν μῦθον τῶν Ὀμφάκων. Ἄλλ' ἐργάζεται εἰρηνικώτερον πρὸς τὴν ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ του : νὰ παρεισθύσῃ εἰς τὰ ἐσώτατα τῆς ἐπιβουλευομένης αὐτοκρατορίας, ἐκμυζῶν τὸ οἶμα αὐτῆς καὶ πάντα ζωτικὸν χυμὸν διὰ θρησκευτικῶν καὶ ἔθνικῶν παρασίτων. Ἄτινα ὑποκῶπτουσι ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὰ αὐταρχικὰ κελεύσματα τῆς μετὰ τῆς σλαυϊκῆς Δυναμείας.

Τοιαῦτα εἶνε τὰ πανολαυϊτικὰ σχέδια, πολεμικῶς ἢ εἰρηνικῶς ἐκάστοτε ἐκδηλούμενα. Ἄλλ' ὑπάρχουσι οἱ γρηγοροῦντες ἐκ τῶν ἐν Εὐρώπῃ ἰσχυρῶν ὅπως δῆποτε, πρὸς τὴν μωπισίν, ἣν πλέον ἢ ἅπαξ ἐπεδείξαντο, προκειμένου περὶ ζωτικῶν συμφερόντων τοῦ πολιτισμοῦ, αὐτῆς τῆς ὑπεροχῆς μεγάλων τινῶν Δυναμείων τῆς Εὐρώπης. Τὸ ὑπὲρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως διαφέρον τοῦτο, ἐπιβαλλόμενον ὑπὸ τοῦ φόβου τῆς ρωσικῆς ἐν τῷ κόσμῳ παμβασιλείας, σώζει εὐτυχῶς τὴν ἑλληνικὴν ταύτην πόλιν καὶ θέλει κατὰ πᾶσαν πιθανότητα σώζῃ αὐτὴν ἐπὶ μακρὸν ἔτι χρόνον ἀπὸ πάσης καταλήψεως, ἧτις ἴθιεν ἐμβάλλῃ εἰς κίνδυνον ἐξοντώσεως τὸν ἑλληνικὸν κόσμον. Διακκριμένος πολιτικὸς ἀνὴρ τῆς Τουρκίας, ὁ Φουὰτ πασᾶς, ἔλεγε πρὸ ἰκανοῦ χρόνου πρὸς Εὐρωπαῖον : Ὑπολαμβάνετε ἡμᾶς ἐτοιμορρόπους. Ἀπατᾶσθε. Ἡ μονιμότης ἡμῶν δὲν εἶνε τεχνιτῆ, εἶνε ἀσφαλῆς, ἅτε βασιζομένη ἐπὶ τῶν ὑμετέρων διατάξεων.

Τὸ ἐφ' ἡμῖν, καθήκον ἔθνικὸν ἔχομεν νὰ γρηγορώμεν καὶ νὰ παρασκευαζώμεθα, ἀναπτύσσοντες τὰς δυνάμεις ἡμῶν καὶ ἐπωφελοῦμενοι τοῦ διαφέροντος τούτου καὶ τῶν ἀντιζηλιῶν τῆς Εὐρώπης. Τὸ πρόβλημα τῆς Κωνσταντινουπόλεως δὲν κεῖται μόνον ἐν τῇ δυνάμει ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς ἐπικρατείας, ἧτις ἐποφθαλμιᾷ αὐτὴν. προσπαθοῦσα νὰ καταλάβῃ παντὶ τῷ τρόπῳ. Ὅπως ἔχουσι τὰ πράγματα σήμερον, ὅπως θὰ ἔχωσι ἐπὶ μα-

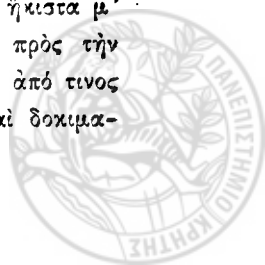
κρὴν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα χρόνον, εἰς οὐδένα ἐκ τῶν ἰσχυρῶν τοῦ καθ' ἡμᾶς καιροῦ θὰ ἐπιτραπῆ ἢ κατάλγψις πόλεως, ἢ τὸ ἱστορικὸν κράτος δὲν δύναται νὰ εἶνε βραχύδιον, ὃ περ γεγονὸς θέλει ἕως δημιουργήτῃ νέον σταθμὸν ἐν τῇ ἐξελίξει τῆς παγκοσμίου ἱστορίας. Τιτάνιαι δυνάμεις ἀντιμάχονται σήμερον περὶ τὸν πολυθρόνητον τοῦτον πορθμὸν τοῦ Βοσπόρου, ὃπου ἐν τούτοις ἡ Εὐρώπη καὶ ἡ Ἀσία συναντῶνται τοσοῦτον στενῶς καὶ τοσοῦτον ἐπιχαρίτως, τῆς μιᾶς συνεχιζούσης τὴν ἱστορικὴν σύλληψιν καὶ ἐργασίαν τῆς ἐτέρας. Ἡ ἀνθρωπίνῃ διάνοια δὲν δύναται νὰ εὖρη προσηρότερον ἔδαφος πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν δυνάμεων αὐτῆς. Ἄν ὑπάρχη τόπος, ὅστις κατὰ τὸν νῦν χρόνον μάλιστα, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς συγκοινωνίας καὶ τῆς τῶν ἀνθρώπων κοινοπραξίας, πληροὶ πάσας τὰς συνθήκας παγκοσμίου ἐνεργείας, ὁ τόπος οὗτος τυγχάνει κατ' ἐξοχὴν ἡ Κωνσταντινούπολις.

Τὸ πρόβλημα τῆς Κωνσταντινουπόλεως δὲν εἶνε ἐπὶ τοσοῦτον ἐξωτερικόν, δῆλαδή δὲν ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν ἐξωτερικῶν περιστάσεων, διὰ τοὺς ἀνωτέρω μνημονευθέντας λόγους, ἀλλ' ἔσται κατ' ἐξοχὴν ἐσωτερικόν, ἀπορρέον ἀπὸ τῶν ἐσωτερικῶν συνθηκῶν τῆς περιμαχήτου γῆς. Ἡ πόλις αὕτη οὐδέποτε ἀπώλεσε τὸν γνησίως ἑλληνικὸν αὐτῆς χαρακτῆρα· κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ζοφερωτάτης δουλείας ἐξεδηλοῦτο ἑλληνική· καὶ σήμερον ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἑλλήνων κατοίκων αὐτῆς πολλαπλασιάζεται. Κατὰ τὰ στατιστικὰ δεδομένα τῆς πρωτεύουστος τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους, ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς ρέπει ὀνημέραι πρὸς αὐξήτιν, εἴτε ἐκ τῆς κανονικῆς αὐξήσεως τῶν κατοίκων, εἴτε ἐκ τῶν ἐξωθεν ἀποικιζομένων, ὑπὲρ τὸν ἀριθμὸν τῶν λοιπῶν συνοίκων λαῶν. Ἐκ τούτων, ὡς γνωστόν, ἕνεκα ποικίλων αἰτίων, ὁ μὲν ὀθωμανικὸς πληθυσμὸς μειοῦται, ἕπως συμβαίνει τὸ τοιοῦτο καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς τμήμασι τῆς αὐτοκρατορίας, ὁ δὲ τῶν Ἀρμενίων

διατελεί σκίτμος μᾶλλον ἢ ἐν προΐουση ἀδξήτει. Περὶ τῆς ἀριθμητικῆς δ' ἀδξήσεως τῶν λοιπῶν κατοίκων τῆς πόλεως δὲν δύνανται νὰ γείνη πολὺς λόγος, καθότι ὁ πληθυσμὸς αὐτῶν τυχᾶναι ἀτήμαντος, οὐδαμῶς δυνάμενος νὰ βαρύνῃ ἐν τῇ στάθμῃ τοῦ μέλλοντος.

Καθ' ὃν χρόνον αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις, οἷσιν ἀποτελοῦσι τὸ σμμερινὸν εὐρωπαικὸν καθεστῶς, οὗ ἕκαστον τμήμα διεκδικεῖ ὑπὲρ ἐαυτοῦ *per fas et nefas* τὸ παγκόσμιον κράτος, θέλουσιν ἴσως συγκρουθῆ πρὸς ἀλλήλας, παρὰ τὰς πλατωνικὰς προτάσεις καὶ συζητήσεις περὶ ἀφοπλισμοῦ, ἄφθονον δὲ θέλει ρεύσῃ τὸ αἷμα, χωρὶς ν' ἀποδειχθῇ ἐπὶ τέλους εἰς τίνα δυνάμιν ἀνήκει ὀριστικῶς τὸ κράτος τοῦ μέλλοντος, ἢ ἐπίφθονος αὕτη Κωνσταντινούπολις, τὸ ἀπράμιλλον ἄστρ τῆς ἱστορίας, πέπρωται νὰ σώσῃ τὸν ἀγωνιῶντα Ἑλληνισμόν. Μόνον ἡ πανωλεθρία τῆς λοιπῆς Εὐρώπης, ἡττημένης καὶ συντρεμιμένης, θέλει ἐπιτρέψῃ εἰς τὸν πανσλαυτικὸν θριαμβεύοντα νὰ ἐγκατασταθῇ ὀριστικῶς ἐν Κωνσταντινουπόλει· ἀλλὰ τοῦτο ἔσται ἀδύνατον. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Ἑλληνισμὸς, σωφρονῶν καὶ συνετῶς διαχειριζόμενος τὰς δυνάμεις αὐτοῦ, δύνανται νὰ ἐπεκταθῇ ἐπὶ τῆς πρωτεύουσας καὶ τῶν αὐτῇ ἀνηκόντων τμημάτων τῆς ἐκλείπουσας αὐτοκρατορίας, ἀναφωνῶν αὖθις ἐν μέσῳ τοῦ θάμβους καὶ τοῦ θαυμασμοῦ τοῦ κόσμου, τὸ Ὁσαυτὰ τῆς ὑπερφουδῶς αὐτοῦ ἱστορικῆς παλιγγενεσίας . . .

Τοιαῦτα μελαγχολικῶς διελογιζομένην ἐπέραν τινὰ θερινήν, καθ' ἣν ὦραν τὸ ἀτμόπλοιο, ἀναστῶν τὰς ἀγκύρας αὐτοῦ, κατέλειπε τὸν λιμένα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐξερχόμενον εἰς τὸν Εὐξείνιον Πόντον. Ἡ ἐν τῷ ἀτμοπλοίῳ κίνησις ἦκιστα μ' ἀπησχόλει. Εἶχον τὴν προσαχὴν μου ἐστραμμένην πρὸς τὴν ἐθνικὴν ταύτην πρωτεύουσαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Αἱ ἀπὸ τίνος χρόνου μοιραίως ἐπελθοῦσι ἐθνικαὶ περιπέτειαι καὶ δοκιμα-

αίαι, τὰ ἐπιτυμβάντα δυστυχήματα, οὐδαμῶς ἠλλοίωσαν τὴν πίστιν μου ταύτην. Κατέλειπον τὴν μαγευτικὴν πρωτεύουσαν, νωχελῶς ἐξηπλωμένην ἐπὶ τῶν δύο ἀκτῶν τοῦ Βοσπόρου, κατὰ τὸ ἥμισυ εὐρωπαϊκὴν καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ ἀσιατικὴν, ἀλλ' ἐν συνόλῳ ἑλληνικὴν, ἐν τῇ διφυεῖ ταύτῃ ὑποστάσει, ἧς ἐπὶ τέσσαρας ἡμέρας καὶ νύκτας ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν ὑπερφουδῶς γοητείας ἐθαύμαζον τὸ θμύθητον κάλλος, εὐχόμενος αὐτῇ τὰ βέλτιστα, ἀλλ' ἰδίᾳ ἐθνικὴν πίστιν καὶ ἰσχύν, ἴσην τοῦλάχιστον πρὸς τὴν ἰδικὴν μου Ἵπάρχουσι τοσαῦται καὶ τιλικαῦται ἐν αὐτῇ ἑλληνικαὶ δυνάμεις, αἵτινες προσηκόντως δευθονόμεναι καὶ χρησιμοποιοῦμεναι, ἤθελον καταστήσῃ αὐτὴν ἐπὶ τέλος ἑλληνικὸν κέντρον. Προσεπάθουν νὰ συγκεντρώσω τὰς σκέψεις μου πρὸς τὴν ἰδέαν ταύτην, νὰ δικαιολογήσω αὐτὴν, νὰ ἐνισχύσω. ἐρειδόμενος ἐπὶ τε τῶν παλαιότερων καὶ τῶν συγχρόνων ἱστορικῶν δεδομένων. Ἀπηρθυρόμην εἰς τὸ παρελθόν, ἡρώτων τὸ ἐνεστῶς, προσεπάθουν νὰ μαντεύσω τὸ μέλλον . . . Οἱ συντοξειδιώται, πρὸς εὐς ἦλθον μετ' ὀλίγον εἰς ἐπικοινωνίαν, ἔχουσι τὴν αὐτὴν μετ' ἐμοῦ γνώμην, κατέχονται ἐκ τῶν αὐτῶν αἰσθημάτων. Ἀποχαιρετῶντες τὴν βασιλίδαν τῶν πόλεων καταλαμβάνονται πάντες ἐξ ἐθνικῆς δδύνης. Εἶνε τυρκευμένη ἀπὸ αἰώνων· ἐπιζητεῖται σήμερον ἢ κατάκτησις αὐτῆς ὑπ' ἄλλοφύλων, ἐχθρικωτάτων πρὸς ἡμᾶς, ὅσον καὶ οἱ ἀλλόθρησκοι, οἱ μέχρι τοῦδε κατέχοντες. Πότε θὰ ἐπαναθεθῇ εἰς τὸν Χριστιανισμόν, εἰς τὸν Ἑλληνισμόν; πότε θ' ἀναλάβῃ αὐθις τὰ σκῆπτρα τῆς παλαιᾶς δυνάμεως καὶ δόξης;

Πολλοὶ τῶν ἐν τῷ ἀτμοσφαιρῷ ἐξηκολούθουν μετὰ ζήλου συζητούντες περὶ τοῦ μέλλοντος τῆς μεγάλης κοσμοπόλεως. Τινὲς τούτων ἐκίνουν τὴν κεφαλὴν περιλύπως, φοβούμενοι πρὸ τοῦ ἀδήλου μέλλοντος· οἱ πλεῖστοι κατέχοντο ἐξ αἰσιοδοξίας. Ἑσιώπων ἀκρωόμενος, μέχρις εὖ, δύσαντος ἤδη τοῦ ἡλίου, ἀπε-

μακρόνθη ἀφ' ἡμῶν ἢ πολυποίκιλος ἐκείνη καὶ θελκτικωτάτη ἀκτὴ τοῦ θρακικοῦ Βοσπόρου. Ἦδη εἰσηρχόμεθα εἰς τὸν Εὐξείνιον πόντον. Τῆς νυκτὸς τὸ σκότος ἐκάλυψε τὸν ὄριζοντα. Ὅτε δὲ τοῦτο ὑπεχώρησε πάλιν εἰς τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, τὸ ἀτμόπλοιον ἠγκυροβόλει εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Βουλγαρίας, τὴν βόρειον ταύτην Θράκην. Ἀφικνούμεθα εἰς Πύργον.

II
Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ
ΚΑΙ Η ΝΕΑ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

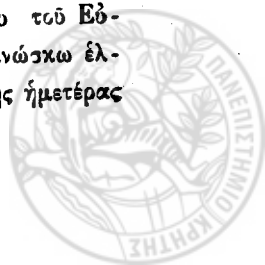

Α΄.

Η ΝΕΑ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

Ἡ θλίψις τῶν προηγουμένων ἡμερῶν, ἡ δυσθυμία, ὅφ' ἧς κατελήφθην κατὰ τὴν πρὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως διαμονήν μου, ὅφ' ἧς κατειχόμεν καθ' ὅλην τὴν νύκτα τοῦ ἐν τῷ Εὐξείνῳ πλοῦ, ἐξεδηλώθη ζωηρότερα, εὐθύς ὡς περὶ τὴν πρῶταν ἀνάβην ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τοῦ ἀτμοπλοίου καὶ τὰ βλέμματα μου ἐρρίφθησαν ἐπὶ τῆς προσεγγιζούσης ἀκτῆς, ἧς ἀπὸ αἰῶνων ὁ Ἑλληνισμὸς ἐκράτει, ἥδη δ' ἀποτελεῖ τμήμα τῆς νεοτεύκτου ἡγεμονίας, ἧτις ὑπὸ τὸ ὄνομα Βουλγαρία διεκδικεῖ ὑπέροχον θέσιν ἐν τῷ συστήματι τῶν κρατῶν τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου.

Ὁ Εὐξείνους Πόντος, πρὸ μιᾶς τοῦ ὀποίου ἀκτῆς, τῆς τοῦ Πύργου, εὐρέθην κατὰ τὴν πρῶταν ταύτην, συνδέεται μετὰ τῶν παλαιάτων χρονικῶν τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας. Πρὶν ἢ ὁ Ἑλληνισμὸς ἐκδηλώσῃ ὀριστικῶς τὴν πλήρη αὐτοῦ ἐθνικὴν ὑπόστασιν, ἐπεσκέφθη τὰς ἀκτὰς τοῦ Εὐξείνου Πόντου, οὗ τὸ θεαλῶδες ἦκιστα ἐφοβήθη ἡ ἀδάμαστος ἐκείνη φυλὴ. ἧτις ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς ἱστορικῆς αὐτῆς ἐνεργείας ἀπεκαλύφθη ἐν ὅλῃ τῇ ἰσχύϊ καὶ ὅστις ἐνωρίτατα κατέστη ὑπ' αὐτῆς ἑλληνικὴ λίμνη καὶ κτήσις. Ρίπτω τὸ βλέμμα ἐπὶ χάρτου τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ καθ' ὅλας τὰς ἀκτὰς αὐτοῦ ἀναγινώσκω ἑλληνικὰ ὀνόματα. ὑπομιμνήσκοντά μοι τὴν ἱστορίαν τῆς ἡμετέρας

φυλῆς ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς σήμερον. Ἐπὶ προῖστου Ἑλλάδος ἢ Ἑλλάδος τῶν κλασικῶν αἰώνων, ἢ τῆς βυζαντιακῆς περιόδου, ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ἱστορικῇ ἐνότητι καὶ συνειδήσει συναντῶνται ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τούτων, ἀποκαλύπτουσαι τὴν λύσιν τοῦ μεγάλου προβλήματος τῆς ἐθνικῆς ψυχῆς, ἣτις ἀγωνίζεται διγενεῶς, ἀπ' ἧς ἡμέρας ὑπάρχει ἱστορία, νικᾷ, ἡττᾶται. ἀνορθοῦται, πίπτει, ὁλλ' οὐδέποτε παραιτεῖται τῆς ἱστορικῆς αὐτῆς συνειδήσεως καὶ ἀποστολῆς.

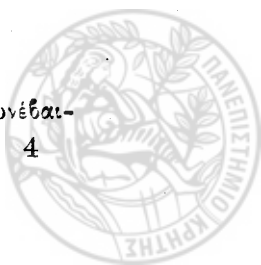
Ἄδυνατὸν ἂν ἀφαιρέσω τὰ βλέμματά μου ἀπὸ τῆς εἰκόνης τοῦ Εὐξείνου Πόντου, ὅστις εὐρίσκεται πρὸ ἐμοῦ ἀναπεπταμένος. Ἐν οἰαδῆποτε ἀκτῇ αὐτοῦ στρέψω τὸ βλέμμα, ἀνάμνησις ἐθνικῆς με καταλαμβάνει — παλαιὰ ἢ νεωτέρα, ἧς τὰ ἔχνη δὲν ἐξέλιπον ἐξ ὀλοκλήρου μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων. Αἱ τῆδε κακεῖσε διεσκορπισμέναι αὐταὶ ἀνομνήσεις πάντα ἄλλον θ' ἀπήλπιζον, νομίζοντα ὅτι εἶνε ἀναμνήσεις ἱστορικῶν ἐρειπίων ἐκλειπόμενων αἰώνων, ἀλλ' εἰς ἐμὲ ἐμβάλλουσι τὴν πειρασμὸν τῆς πίστεως, τῆς ἐλπίδος, τῆς προσδοκίας. Ἐχω ἀκράδαντον τὴν πεποιθήσιν, ὅτι τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος δὲν ἐξηγέρθη κατὰ τὸν αἰῶνα τούτον ἀπὸ τῆς ὑπερφουδῆς αὐτοῦ ἱστορικῆς νεκροφανείας, ἐκ συμπτώσεως μόνον τῆς τύχης, οὐδ' ὅτι, ὡς ἐχυρίζονται οἱ δεῖλοὶ καὶ οἱ ἀπαισιόδοξοι, ἢ ἐξέγεροις αὐτῇ δὲν εἶνε πραγματικῆ, ἀλλ' εἶνε ἡ τελευταία ἀναλαμπὴ τοῦ ὁσημέραι οβεννομένου λύχνου τῆς ἱστορικῆς αὐτοῦ ζωῆς. Ὑπὸ τῶν ἐλπίδων τούτων, προσδοκιῶν κρειττόνων ἡμερῶν τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας, ἐλικιζόμετην κατὰ τὴν προηγουμένην νύκτα, ἧς τὸ ἔκπαυλον κῆλος ἐνέπνεέ μοι τὰς τολμηριτάτας τῶν σκέψεων. Παρὰ τὰς κατ' αὐτοῦ καταδρομάς, παρὰ τὸν ἄπελιν ἀγῶνα, ὃν διεξάγει πρὸς αὐτοσυντήρησιν καὶ ἐξέλιξιν, παρὰ τὰς ὑποχωρήσεις, ἃς ὑφίσταται ὡς ἐκ τοῦ ἀνίσου ἀνταγωνισμοῦ, παρὰ τὸς πτώσεις τῆς τελευταίας ταύτης περιόδου, ὁ Ἑλληνισμὸς ἐν συνόλῳ ἀνα-

πτύσσεται μάλλον ἢ ἐλαττοῦται· προβαίνει ἐν τῇ δράσει· αὐτοῦ κατὰ τε ποιὸν καὶ ποσόν. Ἡδύνατο ἀναμφιβόλως νὰ εἶνε ἰσχυρότερος σήμερον, νὰ ἐπικρατῇ περρισσότερον ἐπὶ τῶν χωρῶν, αἵτινες ἐπεκλώθησαν αὐτῷ ὑπὸ τῆς ἱστορικῆς προνοίας ὡς στάδιον ζωῆς καὶ ἐνεργείας. Ὡς μὴ ὤφειλε, δὲν κατενόησε προσηκόντως τὰς δυνάμεις αὐτοῦ, δὲν ἐγνώρισε νὰ τὰς χρησιμοποίησῃ· ἐδείχθη ἀτολμος καὶ ἀμφίβολος, κατελήφθη ἐκ δισταγμοῦ, ἐκ περισκέψεως περὶ τοῦ μέλλοντός του. Ἐνόσησε τὴν νόσον ταύτην. Ἔτις δὲν πιστεύω νὰ εἶνε ἀποτέλεσμα ὀργανικῶν αἰτίων, ἀλλ' ἐκτὸς τοῦ ὀργανισμοῦ αὐτοῦ περιστάσεων. Ἦδη οὐδὲν ὑπολείπεται αὐτῷ, ἢ νὰ συνέλθῃ εἰς ἑαυτόν, ν' ἀναλάβῃ τὸ παλαιὸν σθένος, νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν ἐθνικὴν ἰδέαν καὶ ὑπὸ τὴν ὄψιν αὐτῆς καὶ τὰς ἀποκαλύψεις νὰ ἐξακολουθήσῃ γενναϊότερον τὴν ἱστορικὴν αὐτοῦ σταδιοδρομίαν.

Τοιαῦτα ἐσκεπτόμην καθ' ὅλην τὴν νύκτα, χωρὶς ἢ πρωτῆ, τὸ φῶς τῆς ἡμέρας καὶ τῶν πραγμάτων, νὰ μεταβάλῃ τὸ παράπαν τὰς σκέψεις μου, νὰ μὲ καθησυχάζῃ. Καθ' ὅσον προσγγίζομεν πρὸς τὰς βουλγαρικὰς ἀκτὰς, πρὸς τὰς ἀκτὰς ταύτας τῆς βορείου Θράκης, ἔτις ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν Ἐνατολικὴ Ρωμυλία κατέστη αὐτόνομον διοικητικὸν διαμέρισμα ὑπὸ τὴν ἐπικοριαρχίαν τῆς Πύλης, ἀλλὰ μετὰ βραχὺν χρόνον κατελήφθη παρασπόνδως ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, μὲ κατέχουσι τὰ αὐτὰ αἰσθήματα, ἐκ περιτροπῆς αὐξάνόμενα ἢ ἐλαττούμενα. Ἄλλ' ἔχω θάρρος νὰ ὑποστῶ πᾶσαν θλίψιν, νὰ καταδαμάσω πᾶσαν στενοχωρίαν. Εἰς τὸν μέγαν ἐθνικὸν ἀγῶνα ἐτάχθην στρατιώτης· οὐδ' ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ καταλίπω τὰς τάξεις μου καὶ τὸν παραστάτην.

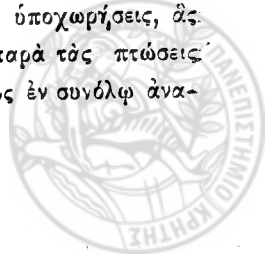
*
* *

* Ἄνευ δυσχερείας καὶ πολλῶν διατυπώσεων, ὡς θὰ συνέβαι-

φυλής ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς σημερον. Ἡ προϊστορικὴ Ἑλλάς. ἡ Ἑλλάς τῶν κλασικῶν αἰώνων, ἡ τῆς βυζαντιακῆς περιόδου, ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ἱστορικῇ ἐνότητι καὶ συνειδήσει συναντῶνται ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τούτων, ἀποκαλύπτουσαι τὴν λύσιν τοῦ μεγάλου προβλήματος τῆς ἐθνικῆς ψυχῆς, ἣτις ἀγωνίζεται διγενεῶς, ἀπ' ἧς ἡμέρας ὑπάρχει ἱστορία, νικᾷ, ἡττᾶται. ἀνορθοῦται, πίπτει, οὐδὲποτε παραιτεῖται τῆς ἱστορικῆς αὐτῆς συνειδήσεως καὶ ἀποστολῆς.

Ἄδυνατῶ ν' ἀφαιρέσω τὰ βλέμματά μου ἀπὸ τῆς εἰκόνης τοῦ Εὐξείνου Πόντου, ὅστις εὐρίζεται πρὸ ἐμοῦ ἀναπεπταμένος. Ἐν οἰαδήποτε ἀκτῇ αὐτοῦ στρέψω τὸ βλέμμα, ἀνάμνησις ἐθνικῆ με καταλαμβάνει — παλαιὰ ἢ νεωτέρα, ἧς τὰ ἔχνη δὲν ἐξέλιπον ἐξ ὀλοκλήρου μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων. Αἱ τῆδε κακεῖσε δισοκερπισμέναι αὐταὶ ἀνομνήσεις πάντα ἄλλων θ' ἀπήλπιζον, νομίζοντα ὅτι εἶνε ἀναμνήσεις ἱστορικῶν ἐρειπίων ἐκλειπόμενων αἰώνων, ἀλλ' εἰς ἐμὲ ἐμβάλλουσι τὴν πειρασμὸν τῆς πίστεως, τῆς ἐλπίδος, τῆς προσδοκίας. Ἐχω ἀκράδαντον τὴν πεποιθῆσιν, ὅτι τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος δὲν ἐξηγέρθη κατὰ τὸν αἰῶνα τούτον ἀπὸ τῆς ὑπερφουδῆς αὐτοῦ ἱστορικῆς νεκροφανείας, ἐκ συμπτώσεως μόνον τῆς τύχης, οὐδ' ὅτι, ὡς ἐτρυρίζονται οἱ δειλοὶ καὶ οἱ ἀπαισιόδοξοι, ἢ ἐξέγεροις αὐτῇ δὲν εἶνε πραγματικῆ, ἀλλ' εἶνε ἡ τελευταία ἀναλαμπὴ τοῦ ὀσημέραι οβεννομένου λύχνου τῆς ἱστορικῆς αὐτοῦ ζωῆς. Ὑπὸ τῶν ἐλπίδων τούτων, προσδοκιῶν κρειττόνων ἡμερῶν τῆς ἐλληνικῆς ἱστορίας, ἐλικιζόμετῃ κατὰ τὴν προηγουμένην νύκτα, ἧς τὸ ἔκπαυλον κάλλος ἐννέπειέ μοι τὰς τολμηριτάτας τῶν σκέψεων. Παρὰ τὰς κατ' αὐτοῦ καταδρομάς, παρὰ τὸν ἄπελιν ἀγῶνα, ὃν διεξάγει πρὸς αὐτοσυντήρησιν καὶ ἐξέλιξιν, παρὰ τὰς ὑποχωρήσεις, ἃς ὑφίσταται ὡς ἐκ τοῦ ἀνίσου ἀνταγωνισμοῦ, παρὰ τὰς πτώσεις τῆς τελευταίας ταύτης περιόδου, ὁ Ἑλληνισμὸς ἐν συνόλῳ ἀνα-

πτύσσεται μάλλον ἢ ἐλαττοῦται· προβαίνει ἐν τῇ δράσει αὐτοῦ κατά τε ποῖον καὶ ποσόν. Ἡδύνατο ἀναμφιβόλως νὰ εἶνε ἰσχυρότερος σήμερον, νὰ ἐπικρατῇ περρισότερον ἐπὶ τῶν χωρῶν, αἵτινες ἐπεκλώθησαν αὐτῷ ὑπὸ τῆς ἱστορικῆς προνοίας ὡς στάδιον ζωῆς καὶ ἐνεργείας. Ὡς μὴ ὤφειλε, δὲν κατενόησε προσηκόντως τὰς δυνάμεις αὐτοῦ, δὲν ἐγνώρισε νὰ τὰς χρησιμοποίησῃ· ἐδείχθη ἀτολμος καὶ ἀμφίβολος, κατελήφθη ἐκ δισταγμοῦ, ἐκ περισκέψεως περὶ τοῦ μέλλοντός του. Ἐνόσησε τὴν νόσον ταύτην. Ἰτις δὲν πιστεύω νὰ εἶνε ἀποτέλεσμα ὀργανικῶν αἰτίων, ἀλλ' ἐκτὸς τοῦ ὀργανισμοῦ αὐτοῦ περιστάσεων. Ἦδη οὐδὲν ὑπολείπεται αὐτῷ, ἢ νὰ συνέλθῃ εἰς ἑαυτόν, ν' ἀναλάβῃ τὸ παλαιὸν σθένος, νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν ἐθνικὴν ἰδέαν καὶ ὑπὸ τὴν ὄψιν αὐτῆς καὶ τὰς ἀποκαλύψεις νὰ ἐξακολουθήσῃ γενναϊότερον τὴν ἱστορικὴν αὐτοῦ σταδιοδρομίαν.

Τοιαῦτα ἐσκεπτόμην καθ' ὅλην τὴν νύκτα, χωρὶς ἢ πρῶτα, τὸ φῶς τῆς ἡμέρας καὶ τῶν πραγμάτων, νὰ μεταβάλῃ τὸ παράπαν τὰς σκέψεις μου, νὰ μὲ καθουχάσῃ. Καθ' ὅσον προσηγγίζομεν πρὸς τὰς βουλγαρικὰς ἀκτὰς, πρὸς τὰς ἀκτὰς ταύτας τῆς βορείου Θράκης, Ἰτις ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν Ἀνατολικὴ Ρωμυλία κατέστη αὐτόνομον διοικητικὸν διαμέρισμα ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τῆς Πύλης, ἀλλὰ μετὰ βραχῶν χρόνον κατελήφθη παρασπόνδως ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, μὲ κατέχουσι τὰ αὐτὰ αἰσθήματα, ἐκ περιτροπῆς αὐξάνόμενα ἢ ἐλαττούμενα. Ἀλλ' ἔχω θάρρος νὰ ὑποστῶ πᾶσαν θλίψιν, νὰ καταδαμάσω πᾶσαν στενοχωρίαν. Εἰς τὸν μέγαν ἐθνικὸν ἀγῶνα ἐτάχθην στρατιώτης· οὐδ' ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ καταλίπω τὰς τάξεις μου καὶ τὸν παραστάτην.

*
* *

* Ἀνεὸ δυσχερείας καὶ πολλῶν διατυπώσεων, ὡς θὰ συνέβαι-

νεν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀπεβιβάσθη ἐν τὸν πρῶτον ἐξ Ἀνατολῆς βουλγαρικὸν σταθμὸν, ὅστις εἶνε ὁ Πύργος. Χθὲς καὶ πρῶτην ἑλληνικὴν πόλιν, ἀπὸ τινος χρόνου ὑποχωρεῖ ὡς τοιαύτη πρὸ τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν Ἰουδαίων. Δὲν συμβαίνει τοῦτο ἐν Πύργῳ μόνον. Πολλαχοῦ τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου ἔχει ἀνταγωνιστὴν ἀκράματον τὸ δεῦτερον τοῦτο στοιχεῖον, ποιούμενον χρῆσιν κατ' αὐτοῦ πάντων τῶν θεμιτῶν μέσων, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ μὴ διατάζον νὰ μεταχειρισθῆ καὶ τὰ ἀθέμιτα.

Δι' ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας ἡ ἐν Βουλγαρίᾳ διαμονή, καὶ μάλιστα ἐν τῷ τμήματι τούτῳ τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμολίας, εἶνε ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν δυσάρετος καὶ στενόχωρος. Οὐδεὶς ἀγνοεῖ τὴν μέθοδον τῆς διεξαγομένης ἐργασίας πρὸς ἐξόντωσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὑπὸ τε τῆς κυβερνήσεως καὶ τῶν ἰδιωτῶν. Ἡ τραγωδία αὕτη ἀπὸ δύο δεκαετηρίδων ἐξελλίσσεται ἐν ὅλῃ αὐτῆς τῇ θηριώδει ἐννοίᾳ· ὅσημέραι δὲ προβαίνει ἐπὶ τὰ χεῖρω, χωρὶς νὰ εἴρηθῃ ἀντίθετος δύναμις πρὸς καταπολέμησιν τοῦ καθεστῶτος τούτου καὶ ἀποσβῆσιν τοῦ κινδύνου τῆς ἐξοντώσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἣν ἀνέλαθεν ἡ νεότευκτος Βουλγαρία ὑπὸ τὴν ὠθησιν καὶ τὴν σκέπην ἀνθελληνικῆς πολιτικῆς. Ἡ ἐνέργεια αὕτη διεξάγεται μὲν μετὰ μείζονος θράσους ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ρωμολίᾳ, ἀλλ' ἐπεκτείνεται μετὰ τῆς αὐτῆς ἐπιμονῆς ἐπὶ τῆς λοιπῆς Θράκης, τῆς ὑπὸ τὴν τουρκικὴν διοίκησιν μέχρι τοῦδε διατελούσης, ὡς καὶ ἐπὶ τῆς Μακεδονίας, ἐξ ὧν μέλλει νὰ κατασκευασθῆ τὸ κράτος τῆς Νέας Βουλγαρίας, κατὰ τοὺς θεωρητικούς τοῦ παμβουλγαρισμοῦ τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου, ἧτις κηρύσσεται σλαυτικῇ ἐξ ὀλοκλήρου.

Ἄνεπτυξα ἤδη τὸν σκοπὸν τῆς μεταβάσεώς μου εἰς τὴν χώραν ταύτην, ἧς οὐ μικρὸν μέρος ἐπεσκέφθην καὶ ἄλλοτε. Διεφερόμην νὰ μελετήσω ἐκ τῶν πλησίον τὰ πράγματα αὐτῆς,

νά κατανοήσω πληρέστερον καὶ ἐκτιμῆσω τὴν ψυχὴν τοῦ οἰκοῦντος λαοῦ, νά σπουδάσω τὴν πολιτικὴν, ἣτις τοσοῦτον ἀπειλητικὴ καὶ ἐχθρὰ ἐκδηλοῦται ἀπὸ τῆς ἐθνικῆς αὐτῆς ἐξεγέρσεως, φανερώς ἢ κρύφα, πρὸς τὸν Ἑλληνισμόν· καὶ ἐπὶ τέλος νά γνωρίσω τοὺς ὁμογενεῖς, νά μελετήσω τὰ κατ' αὐτοὺς, νά παραμυθῆσω ἐν τῷ διωγμῷ, ὃν ὑφίστανται, νά ἐνισχύσω, νά ἐμπνεύσω πίστιν καὶ καρτερίαν.

Ἐνόμιζον ὅτι εἶχον τοιαύτην ἀποστολὴν νά ἐπιτελέσω. Καὶ ἀνέλαβον αὐτὴν μετὰ ζήλου, μετ' ἀφοσιώσεως, μετ' ἀγάπης. Ἐμελέτησα τὰ πράγματα· ἐπισκέφθην τοὺς ἐν διωγμῷ ἀδελφοὺς ἀπὸ τῶν ἀκτῶν τοῦ Εὔξεινου, μέχρι τῶν βορειοτέρων τμημάτων τοῦ Αἴμου. Πάντες μᾶ φωνῆ ἀπρόθυμάν μοι τοὺς αὐτοῦ λόγους — ὁ Ἑλληνισμὸς κινδυνεύει ἐν Θράκῃ· δὲν θὰ παρῆλθῃ πολὺς χρόνος καὶ δὲν θὰ ὑπάρχῃ, ἐὰν δὲν ληφθῶσι παρὰ τῶν ἀρμοδίων τὰ προσήκοντα μέτρα ἀμύνης. Εὐθὺς ὡς ἐπέλθῃ ἡ ἐξόντωσις αὐτοῦ ἐν Βουλγαρίᾳ, συντονώτερον θέλει συνεχισθῆ τὸ ἀπαίσιον πρόγραμμα ἐν τῇ μεσημβρινῇ Θράκῃ καὶ τῇ Μακεδονίᾳ.

Δὲν κατενόουν κατὰ πρῶτον τοῦτο· ἀλλ' εἶχον καθήκον νά ἀντιληφθῶ καὶ ἐκ τοῦ πλησίον τῆς φοβερᾶς πραγματικότητος. Θέλω διηγηθῆ τὰ συμβάντα καὶ συμβαίνοντα ἄνευ προκαταλήψεως, ἄνευ φανατισμοῦ, ἐν ὅλῃ τῇ ἀληθείᾳ καὶ τῇ εἰλικρινείᾳ. Εὐδελπιστῶ, ὅτι θέλω τύχῃ ἀκροάσεως· ἀλλὰ πρωτίτως εὐδελπιστῶ, ὅτι θέλω προκαλέσῃ τὸ διαφέρον καὶ τὴν ἀντίληψιν τῶν ἀπανταχοῦ ὁμαιμόνων, σημαίνων τὸν ἐθνικὸν κίνδυνον.

Ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες δὲν στερούμεθα πλεονεκτημάτων ἐθνικῶν καὶ ἀτομικῶν· ἀλλ' ἔχομεν ἐν μέγα ἐλάττωμα — τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἀπαιτουμένου πρακτικοῦ πνεύματος. Πιχραυρούμεθα ἐξ ὀλοκλήρου ὑπὸ τῶν ἰδεῶν, χωρὶς νά γινώσκωμεν, ὅτι ἡ ἰδέα δὲν λαμβάνει πλήρη πραγμάτωσιν ἄνευ τῆς διὰ τῆς προσηκούσης

μεθόδου ἐπιδιώξεως αὐτῆς. Πολιτικῶς νηπιάζομεν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον. Τοῦτου δ' ἕνεκα καὶ δὲν κατωρθώσαμεν μέχρι τοῦδε ἀπὸ τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἀναγεννήσεως διὰ τῆς σκοπίμου πολιτικῆς ἐνεργείας νὰ πραγματώσωμεν τὴν ἰδέαν, ὑπὲρ ἧς ἐξηγέρθησαν οἱ πατέρες ἡμῶν ἀρχομένου τοῦ αἰῶνος τούτου. Μονοῦχι ὑπεσκελισθημεν ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων ἡμῶν ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἴμου. Ἦδη ἡ ὑπόληψις ἡμῶν ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ Ἐδρῶπῃ οὐ μικρὸν ἤλαττώθη, καθ' ὃν χρόνον λαοί, ὑποδεέστεροι ἡμῶν, ἔνιοι δ' αὐτῶν ὑφείλοντες εἰς τὸν Ἑλληνισμόν τὴν σύγχρονον ὑπόστασιν, φαίνονται ὑπερέχοντες καὶ ἐπικρατοῦντες. Ἑλλείπουσιν ἀφ' ἡμῶν οἱ ἄνδρες τῶν ἔργων, οἱ συνθετικοὶ ἐκείνοι καὶ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν δημιουργικοὶ χαρακτῆρες, οἱ δυνάμενοι ν' ἀναλάβωσι τὴν ἐθνικὴν ἡγεμονίαν, προσδίδοντες εἰς τὸ ἔθνος διὰ τῶν ἀποτελεσμάτων τὴν ὁσημέραι ἐκλείπουσαν ἀπ' αὐτοῦ ἐσωτερικὴν δύναμιν, ἢ μᾶλλον τὴν λανθάνουσαν ἐν αὐτῷ δρᾶσιν καθιστάντες ἐναργῆ καὶ τελεσφόρον. Ἐν τῇ ἰδεολογικῇ ταύτῃ ἀδρανείᾳ κεῖται ἡ ἔλλειψις ἡμῶν. Παραμένοντες ἐπὶ μακρὸν ἔτι ἐν αὐτῷ χρόνῳ ἀδρανεῖς καὶ ἰδεολογοῦντες, θὰ εὑρεθῶμεν ἐπὶ τέλους ἐκτὸς τοῦ νομφῶνος. Ὡς πρὸς τοῦτο πολλὰ δυνάμεθα νὰ διδαχθῶμεν παρὰ τῶν ἡμετέρων ἔχθρων καὶ ἀντὶ νὰ καταφθῶμεθα μόνον κατ' αὐτῶν, ἄς προσπαθῶμεν νὰ τοὺς μιμηθῶμεν τοῦλάχιστον, παρακολουθοῦντες κατὰ βῆμα.

Ταῦτα ἀναλογιζόμενος, ἐπεχείρησα νὰ ἐπιτεκμηθῶ χώρας, ἐν αἷς ὁ Ἑλληνισμὸς καταδιώκεται μετὰ μανίας πρωτοφανοῦς, ἀναμνηστικῆς τὰς θλιβερωτάτας τῶν διωγμῶν αὐτοῦ περιόδου. Ἐν ᾧ ἡ νέα Βουλγαρία, ἐν ἧ' κατ' ἐξουχίαν ὁ διωγμὸς οὗτος διεξάγεται ζωηρότερον, ἐνεργεῖ μετὰ μεθόδου καὶ ἐπιτηδεύτητος, ἡ ἐνεργεῖα τῶν παρ' ἡμῖν ἐξελέγχεται ἀναξία. Ἴσως αἱ ἐπόμεναι σελίδες, ἐν αἷς θέλει ἐκτεθῆ ἡ ἀπό τινος χρόνου δρᾶσις τῆς Βουλγαρίας, θέλουσι συντελέσῃ εἰς τὴν ἀφύπνισιν τῆς ὑπνω-

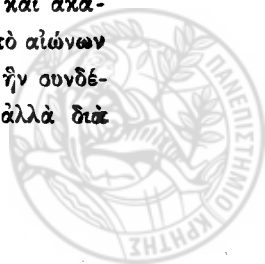
τούσης ἐθνικῆς συνειδήσεως. Δὲν διστάζω νὰ ἐπικαλεσθῶ αὐτήν. Ὀλίγον βραδέως ἴσως· ἀλλ' ὅπως δῆποτε δὲν ἀπωλέσθη ὁ χρο-
νος ἐξ ὀλοκλήρου.

*
* *

Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον τῆς ἐξεγέρσεως τοῦ ἐθνικοῦ φρονή-
ματος, τῆς διαφωτίσεως αὐτοῦ διὰ τῶν πραγμάτων, καθήκον
ἐπιβαλλόμενόν μοι φρονῶ, πρὶν ἢ εἰσέλθω εἰς τὰ συμβαίνοντα,
πρὶν ἢ ἐκθέσω τὴν πολλαπλῆν ἐνέργειαν τῆς Βουλγαρίας κατὰ
τοῦ Ἑλληνισμοῦ, νὰ ἐπισκοπήσω τὴν κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον
ἐξέλιξιν τοῦ νέου τούτου κράτους. Τὰ γεγονότα θέλουσι μᾶς φω-
τίσῃ ἴσως ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις, ἀλλὰ πρωτίστως θέλουσι μᾶς
καθοδηγήσῃ πρὸς τὴν ἀπαιτουμένην ἐργασίαν, ἃν ἐννοοῦμεν νὰ
ἐργασθῶμεν.

Πρὶν ἢ εἶπω τι περὶ τῶν πραγμάτων τῆς συγχρόνου Βουλ-
γαρίας, πρὶν ἢ διηγηθῶ τὰ τοῦ διωγμοῦ, δὲν ὑφίσταται ὁ Ἑλλη-
νισμὸς ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ. δὲν νομίζω ἀλυσιτελὲς νὰ ἐκθέσω
διὰ βραχέων τινι τρόπῳ αὕτη, ἄνευ ἰδίας ἐργασίας, συνετάχθη
εἰς κράτος, περὶ οὗ ἤδη γίνεται λόγος ἐν τῷ συγχρόνῳ κόσμῳ.
Τὸ μάθημα ἔσται διδακτικὸν εἰς ἡμᾶς τοὺς Ἑλληνας.

Εἰς ἣν σήμερον εὐρίσκεται κατάστασιν ἡ Βουλγαρία, προέβη
ἐξεγερθεῖσα κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὡσεὶ οὗτος ἦτο ὁ ἐχθρὸς,
ὁ ἀπὸ αἰῶνων καταδυναστεύων αὐτήν. Κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην
μίαν ἔχει σκέψιν καὶ μέριμναν — τινι τρόπῳ νὰ ὑποκαταστή
εἰς τὸν Ἑλληνισμὸν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ, νὰ ἐκδιώξῃ αὐ-
τὸν ἀπὸ τῶν χωρῶν τούτων. Ἡ πεποιθησις αὕτη, ἡ ὁσημέραι
ἰσχυροτέρα καθισταμένη ἐν τῇ συνειδήσει τῶν σκαιῶν καὶ ἀκα-
τεργάστων τούτων ἐπιδρομέων, τῶν ἀπὸ τοῦ Βόλγα ἀπὸ αἰῶνων
ἐπιδραμόντων ἐπὶ τὴν Χερσόνησον τοῦ Ἄϊμου, πρὸς ἣν συνδέ-
ονται οὐχὶ διὰ τῆς ἐκπολιτιστικῆς αὐτῶν ἐνεργείας, ἀλλὰ διὰ

ε τῆς καταστροφῆς καὶ τῆς ἐργωμώσεως, δεόν νὰ καταστήσῃ προσεκτικὸν τὸν Ἑλληνισμὸν, ὅστις, μετὰ λύπης ὀφείλω νὰ τὸ εἶπω, δοσιμέραι ἀπέλλουσιν ἔδαφος δυνάμεως καὶ ἐνεργείας ἐν ταῖς προαιωνίοις αὐτοῦ κτήσεις. Ἐνῶ ἡ Βουλγαρία ἀναγνωρίζεται σήμερον ὑπὸ τῆς εὐρωπαϊκῆς πολιτικῆς σημαίνων παράγων ἐν τῇ ἑλληνικῇ ταύτῃ Χερσονήσῳ, ἡ Ἑλλὰς ὀλιγωρεῖται, εἰ καὶ δὲν ἐλαττοῦται τῶν Βουλγάρων κατ' ἀριθμὸν, ἢ κατὰ πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν δύναμιν. Ἐπανειλημμένα πολιτικὰ καὶ ἔθνικὰ σφάλματα τοῦ τε ἐλευθέρου βασιλείου καὶ τῶν ἀλοτρώτων Ἑλλήνων ἐπήνεγκον ἀναμφιβόλως τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο. Κατόπιν τοσοῦτων ἀτυχημάτων, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἀπωλείας χρόνου, φρονῶ, ὅτι ἐπέστη ἡ τελευταία στιγμή τῆς σκέψεως καὶ τῆς περισυλλογῆς καθήκον ἔχω, μετὰ σύντονον καὶ ἀκριβῆ, μελέτην τῶν πραγμάτων, νὰ προκαλέσω εἰς τοῦτο τοὺς τε ἐπιστήμους καὶ τοὺς ἀνεπισημοὺς κύκλους, τὴν ἑλληνικὴν κυβερνήσιν καὶ τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει Πατριαρχεῖον, ἐν γένει τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος.

Περὶ ὧνμος ἀνὴρ τοῦ καθ' ἡμᾶς αἰῶνος ἀπεφῆγατο : οἱ ἀριθμοὶ κυβερνοῦσι τὸν κόσμον. Ἡ τε στατιστικὴ καὶ ἡ ἱστορία, ἐκτὸς ἐξαίρεσεων, δὲν διαψεύδουσι τοῦτο. Δὲν ἀρκεῖ μόνον ἡ ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ δύναμις ν' ἀναδειξῶσι λαὸν τινα ἰσχυρόν· ἀπαιτεῖται πρὸς τοῦτοις καὶ ἡ ἀριθμητικὴ αὐτοῦ δύναμις. Τοῦτου δεδομένου, ἐὰν παραβληθῇ ὁ Ἑλληνισμὸς πρὸς τὸν βουλγαρικὸν κόσμον, δὲν εἶνε ἤττων. Καὶ ἐν τούτοις, τίνος λόγου ἕνεκα ἐκτίνατο οὗτος ἀπὸ τίνος χρόνου τοσοῦτον σθένος καὶ θάρρος ἐν τῇ ἐκτελέσει τοῦ ἔθνικοῦ αὐτοῦ ἰδεώδους, ὃ περ ὑπεβλήθη μᾶλλον αὐτῷ ὑπὸ ξένων ραδιούργων, ἥμιστα δ' ἀπορρεῖ ἐκ τῆς ἔθνικῆς πεποιθήσεως, ἐκ τοῦ ἱστορικοῦ παρελθόντος τοῦ βουλγαρικοῦ λαοῦ ; Ἐν τῇ ἀπορίᾳ ταύτῃ κεῖται περίεργον ψυχολογικὸν πρόβλημα, οὗ τὴν λύσιν θέλω προσπαθήσῃ νὰ πα-

ράσχω διὰ τῶν ἐν ταῖς σελίσι ταύταις ἐκτιθεμένων. Θέλω ἀποδείξῃ, ὅτι ἡ φαινομενικὴ ἐξέγερσις τοῦ λεγομένου βουλγαρικῆς ἔθνους δὲν προέρχεται ἐξ ἰδίας συνειδήσεως, ἀλλ' εἶνε τεχνητὸν πρῶτον καὶ κατασκευάσμα ξένων φιλοδοξιῶν καὶ βλέψεων. Ἐπικίνδυνον τοῦτο ὑπό τινος ἐπόψεως· ἀλλ' ἀφ' ἐτέρου καὶ ἐπικινδυνικὸν δι' ἡμᾶς κατανοοῦντας, ὅτι ὁ ἀπὸ τῶν Βουλγάρων κίνδυνος δὲν εἶνε τοσοῦτον μέγας καὶ ὅτι συνετῶς ἐργαζόμενον τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος δύναται ν' ἀποσοβήσῃ αὐτόν, οὐ μόνον κατισχύον, ἀλλὰ καὶ ὑποτάσσον πολλὰς ἀντιθέτους ἐπιρροὰς καὶ δυνάμεις εἰς τὸν ἑαυτοῦ παράγοντα ἐπὶ τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου.

*
* *

Εἶπον ἤδη, ὅτι ἡ βουλγαρικὴ φυλὴ, κατὰ τὴν θυελλώδη περίοδον τῆς μεταναστεύσεως τῶν βαρθάρων λαῶν πρὸς τὴν Ἔσω, ἐπέδραμεν ἐπὶ τὴν ἑλληνικὴν Χερσονήσον ἀπὸ τῶν ὄχθων τοῦ Βόλγα.

Κατ' ἀρχὴν ἄρα ἀνήκει εἰς τὸν τουρανικὸν κλάδον τοῦ ἀνατολίτου γένους. Κατὰ τὸν πέμπτον αἰῶνα οἱ Βούλγαροι διαπεραιώθησαν τὸν Δούναβιν, συμμειγνέτες πρὸς τοὺς ἐπιδραμόντας ἤδη σλαβικοὺς πληθυσμούς, ὧν οὖν τῷ χρόνῳ ἀποδέχονται τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ ἔθη, αὐτοὶ μὴδὲν στοιχεῖον πολιτισμοῦ κεκτημένοι. Ἀπὸ τῶν χρόνων ἐκείνων ἐγκαινίζεται ἐν τῷ ἱστορικῷ βίῳ τῆς βουλγαρικῆς φυλῆς περίοδος ἀκαθέκτου δράσεως, ἧς σκοπὸς ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς εἶνε ἡ ἐξόντωσις τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Φοβερὰ μονομαχία διεξάγεται μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ βουλγαρικοῦ συρφετοῦ, καθ' ἣν οὗτος ἐπὶ τινος στιγμᾶς κατισχύει. Ἐν ἔτει 559 βουλγαρικὸς στρατὸς προελαύνει πρὸς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος, ἐμφανίζεται πρὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἣν καὶ πολιορκεῖ, ἀλλ' ἀποκρούεται ὑπὸ τοῦ μεγάλου στρατη-

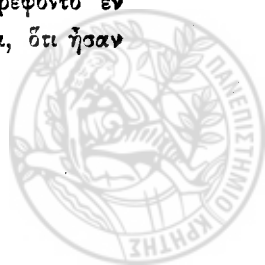

γού τοῦ Βυζαντίου Βελισαρίου. Ἡ ἀποτυχία αὕτη δὲν ἀποθαρρύνει τοὺς Βουλγάρους, οἵτινες ἐξακολουθοῦσι μετὰ πείσματος τὰς ἐπιθέσεις αὐτῶν κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ αἰῶνας. Κατὰ τὸν ἑβδομον αἰῶνα ὁ Βούλγαρος Ἀσπαρούχ ἰδρύει τὸ βουλγαρικὸν βασίλειον, ὀρίζον ἕδραν τῆς κυβερνήσεως τὴν Πρесоβαν.

Τὸ βασίλειον τοῦτο λαμβάνει μείζονα δύναμιν ἐπὶ τοῦ Τσάρου Κρούμου, τοῦ Μεγάλου τούτου Ἀλεξάνδρου τῶν Βουλγάρων, πρὶν ἢ οὗτοι, διαστρέφοντες τὴν ἱστορίαν, ἀναγορεύσωσιν ὡς μέγαν Βούλγαρον τὸν ἡμέτερον Ἀλέξανδρον τῆς Μακεδονίας. Ὁ Κρούμος οὗτος, δι' ἐπανειλημμένων πολεμικῶν ἐπιτυχιῶν, ἐξηνάγκαζε τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει κυβέρνησιν ν' ἀποτίτῃ αὐτῷ φόρον. Ἐπὶ τινα χρόνον εἶχεν ἐξακολουθήσῃ ἐκδηλουμένη ἡ δύναμις τῶν Βουλγάρων, τρόμον τοῖς πᾶσιν ἔμπνεόντων. Περὶ τὸν αἰῶνα ἐκεῖνον οἱ λαοὶ οὗτοι προσήλθον εἰς τὸν Χριστιανισμόν, κατηχηθέντες ὑπὸ τῶν ἀποστόλων τῶν Σλαύων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου, Μακεδόνων τὴν καταγωγὴν, ἀλλ' ἀπὸ τινος χρόνου καταστάντων ἔθνικῶν ἡρώων τῆς σλαυϊκῆς, καὶ ἰδίᾳ τῆς βουλγαρικῆς φυλῆς. Εἰς δύναμιν τινα ἐξικνούσιν αὐτοὶ οἱ Βούλγαροι κατὰ τὸν δέκατον αἰῶνα ἐπὶ τοῦ Τσάρου Συμεῶνος, κληθέντος «αὐτοκράτορος τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν Βλάχων καὶ δεσπότης τῶν Ἑλλήνων», ἔννοεῖται, ὅτι οἱ τίτλοι οὗτοι εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον φαντασιώδεις, ἀλλ' οἱ Νεοβούλγαροι δὲν δισταζοῦσιν, οὐδ' αἰδοῦνται νὰ ἐπικαλῶνται ἐκάστοτε αὐτοὺς ἐν τῇ ἐπιδιώξει τῆς κατακτητικῆς αὐτῶν πολιτικῆς. Ὁ Τσάρος Συμεῶν καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ ἀκολουθοῦσιν ἐπὶ τινα ἕτερον χρόνον τὴν πολιτικὴν ταύτην, ἀλλ' ὑποκύπτουσιν ἐπὶ τέλος, ὑποστάντες πανωλεθρίαν ὑπὸ τοῦ μεγάλου βυζαντινοῦ Αὐτοκράτορος Βασίλειου, τοῦ κληθέντος Βουλγαροκτόνου. οὕτω δὲ ἡ Βουλγαρία ἐπὶ δύο αἰῶνας (1018 — 1196) καθίσταται ἐπρχία τῆς βυζαντινῆς αὐ-

τοκρατορίας. Μετά τινας παλιντροπίας τῆς τύχης, ἐπέρχονται κατὰ τῶν Βουλγάρων οἱ Τάρταροι, λεηλατοῦντες καὶ καταστρέφοντες καὶ ἐπὶ τέλους οἱ Τοῦρκοι, ὑποτάσσοντες ἐξ ὀλοκλήρου τοὺς ἀπογόνους τοῦ Κρούμου καὶ τοῦ Συμεῶνος, ἐπὶ αἰῶνας δ' ἐκμηδενίζοντες αὐτούς.

Ὁ ἐλάχιστος πολιτισμός, ὃν ἡ φυλὴ αὕτη ἔτυχεν ὡς ἐκ τῆς ἀποδοχῆς τοῦ χριστιανικοῦ κηρύγματος καὶ τοῦ συγχρωτισμοῦ μετὰ τῶν Ἑλλήνων τοῦ Βυζαντίου, ἀπεσβέσθη διὰ τῆς τουρκικῆς κατακτῆσεως. Ἐπῆλθε μετ' ὀλίγον μεταξὺ ἀμφοτέρων τῶν λαῶν ἐπιμειξία πλεῖστοι τῶν κατακτηθέντων ἠσπάσαντο τὸ θρησκευτικὸν δόγμα τοῦ κατακτητοῦ. Τοῦρκοι καὶ Βούλγαροι, συγγενεῖς λαοὶ ἐκ καταγωγῆς, δὲν ἠδύνατο νὰ μὴ συναντηθῶσιν. Ἐν πολλοῖς τὰ ἦθη αὐτῶν καὶ τὰ ἔθιμα ἦσαν παραπλήσια ὁ δὲ Χριστιανισμὸς ἐπ' ἐλάχιστον εἶχεν ἐπιδράσῃ ἐπὶ τοῦ βίου καὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν τουραννικῶν τούτων λαῶν, ἐστερημένων τῶν πλεονεκτημάτων τῆς Ἀρίας φυλῆς. Παρέλαβον ἀπὸ τῶν Σλαύων τὴν γλῶσσαν, ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων τὸ θρήσκευμα, ἀλλ' ἡ τουραννικὴ αὐτῶν φύσις οὐδαμῶς μετεβλήθη, κατόπιν ἱστορικῆς ἐξελιξέως τοσοῦτων αἰώνων. Ἐντεῦθεν ἡ ἄνευ πολλῆς ἀντιστάσεως ἀποδοχὴ τῆς τουρκικῆς διοικήσεως, ὅπως τοῦναντίον πρὸς τοὺς γείτονας αὐτοῖς σλαυικοὺς λαοὺς τοὺς Σέρβους, τοὺς Ἑρζεγοβινοὺς, καὶ ἔτι μᾶλλον τοὺς Ἑλληνας, ὅπο τὴν πνευματικὴν τῶν ὀπίων κηδεμονίαν διετέλεσαν καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς δουλείας. Στερούμενοι γλώσσης πρὸς ἐκδήλωσιν τῆς σκέψεως αὐτῶν, ἐχρῶντο κατὰ προτίμησιν τῇ ἑλληνικῇ, καὶ τοῦτο μέχρι τῆς προτελευταίας γενεᾶς, τῆς οἱ ἐπιλεκτοὶ, ἂν ἐξ ὀλοκλήρου δὲν ἦσαν, ἀνεστρέφοντο ἐν τούτοις καὶ ἐπεθύμουν νὰ φαίνωνται καὶ νὰ λέγωνται, ὅτι ἦσαν Ἑλληνας ἢ ἑλληνίζοντες.

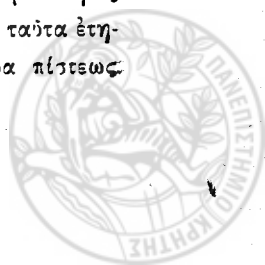

Τὰ κατὰ τὴν ἐθνικὴν ἐξέγερσιν τῶν Βουλγάρων ἀπὸ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος προέρχονται ἐξ ὑποβολῆς, σλαυτικῆς μᾶλλον ἢ γησιᾶς βουλγαρικῆς ἰδέας. Τῆς ἐξεγέρσεως ταύτης ὑπῆρξε πρωτοστάτης μοναχὸς τοῦ Ἁγίου Ὁρους, Παΐσιος ὀνόματι, δημοσιεύσας ἐν ἔτει 1762 χυδαιοβουλγαριστι *Ἱστορίαν τῶν Τσάρων καὶ τῶν Ἀγίων τῆς Βουλγαρίας*. Ἄλλος ἐπίσης κατὰ τὸν αἰῶνα ἐκείνον Σλαβὸς, Ραγουζαῖος τὴν καταγωγὴν, προσήνεγκεν εἰς τὸν τσάρον Πέτρον τὸν Μέγαν σλαυτικὴν μετὰφρασιν ἰταλικῶν βιβλίων. Ζητῶν ἅμα τὴν προστασίαν αὐτοῦ ἐπὶ τῶν Νοτιοσλαβῶν. Τοιοῦτον τρόπον ἤρξατο ἤδη ἀναπτυσσόμενον τὸ σλαυτικὸν αἷθθημα παρὰ τοῖς λαοῖς τούτοις καὶ ἀναρριπιζόμενον ὑπὸ τῶν ἀρχομένων τῆς ἐργασίας ταύτης πρᾶσσηλυτιστικῶν σλαυικῶν κέντρων. Συνωδᾷ τούτοις ὁ Βλαδίκας τοῦ Μαυροβουνίου ἔλεγεν εἰς τὸν Γάλλον στρατηγὸν Marmonit: "Ἡ δόξα ἡμῶν καὶ ἡ ἐλπίς κεῖται μόνον ἐν τῇ συνεννοήσει μετὰ τῶν ἀδελφῶν Ρώσων· μετ' ἐκείνων θὰ ζήσωμεν ἢ θὰ καταστραφῶμεν. Ὁ ἐχθρὸς ἐκείνων εἶνε καὶ ἡμέτερος ἐχθρὸς." Ἐκτοτε ὁ Βλαδίκας τῶν μαύρων ὁρέων εἶνε ὁ μόνος φίλος τοῦ Τσάρου καὶ τῆς Ρωσσίας...

Ὁ Παΐσιος ἐκεῖνος ἤλεγχε τοὺς Βουλγάρους, ὡς ἀποδεχομένους ξένην γλῶσσαν καὶ ἀλλότρια ἔθιμα καὶ ὡς αἰσχυρομένους νὰ καλῶνται Βούλγαροι, ἐχαρκτήριζεν αὐτοὺς ὡς τὸ ἐνδοξότατον τῶν σλαυικῶν ἐθνῶν· τοσοῦτον ἐγίνωσκε τὴν ἱστορίαν τοῦ σλαυικοῦ κόσμου ὁ ἀφελὴς μοναχὸς τοῦ Ἁθωνος. Ἄλλ' αἱ τοιαῦται παρορμήσεις δὲν ἔμειναν ἄνευ ἀποτελέσματος διὰ τὸν μετέπειτα χρόνον. Ὁ Πινσλαυτισμὸς κατενόησεν ἔνωρίς, ὅτι τὸ βουλγαρικὸν ἔδαφος θὰ ἦτο προσφορώτερον πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν σχεδίων αὐτοῦ. Καὶ μετὰ σθένους ἤρξατο τῆς

ἀνθελληνικῆς σταυροφορίας, ὡς ἀναγράφεται αὕτη ἐν τῇ πολυ-
 θρωλῆτι *Διαθήκῃ* τοῦ Μεγάλου Πέτρου.

Ἡμφισθητήθη ἐπανελημμένως ὑπὸ τῶν Ρώσων τὸ γνήσιον
 τῆς διαθήκης τοῦ ὀργανωτοῦ τούτου τῆς ρωσικῆς δυνάμεως·
 ἀλλὰ τὰ πράγματα, ἢ ἀπὸ τῶν χρόνων ἐκείνων ἐξέλιξις τῆς
 ρωσικῆς πολιτικῆς, ἐπιβάλλουσι τὴν ἀποδοχὴν τοῦ κύρους
 αὐτῆς καὶ τῆς γνησιότητος καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς μᾶλλον σκεπτι-
 κοὺς καὶ δισταζοντας. Πάντα τὰ σημειούμενα παραγγέλματα
 ἐν τῷ ἐγγράφῳ ἐκείνῳ ἐθεωρήθησαν ἀεῖποτε ὑπὸ τε τῶν ἐπιστή-
 μων καὶ ἀνεπισήμων πανσλαβιστικῶν κύκλων ὡς ἄρθρα ἐθνικῆς
 πίστεως, ὧν ἡ ἐκτέλεσις ἐπιβάλλεται εἰς πάντα ἀληθῆ Ρώσσον.
 Ἡ συμβουλευομένη πολιτικὴ τοῦ διαίρει καὶ βασιλευε ἐν Πολω-
 νίᾳ καὶ Γερμανίᾳ· ἡ διαφθορὰ τῆς διαίτης τῆς πρώτης ταύτης
 χώρας καὶ ἡ ἐπιρροὴ ἐπὶ τῶν ἐκλογῶν τῶν βασιλέων αὐτῆς, ἡ
 δι' οἰκογενειακῶν δεσμῶν προσέγγιξις τῶν γερμανικῶν ἀδελῶν,
 οὕτως ὥστε οἱ μὲν Γερμανοὶ ἡγεμονίσκοι νὰ λαμβάνωσι συ-
 ζόγους Ρωσίδας ἡγεμονίδας, οἱ δὲ μεγάλοι δοῦκες τῆς Ρωσ-
 σίας Γερμανίδας κυβερνῶντων δυναστικῶν οἴκων, ἵνα διατελῶσι
 τὰ κρατίδια τῆς Γερμανίας ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἢ ἔμμεσον ρωσ-
 σικὴν ἐπιρροήν. Πρὸς τοῖς ἄλλοις ἡ ἐπικράτησις ἐν τῷ Εὐξείνῳ
 πόντῳ, ἵνα καταστῆ ἐπὶ τέλους ρωσικὴ λίμνη, ὁ ἐρεθισμὸς τῆς
 Αὐστρίας κατὰ τῆς Τουρκίας καὶ ἡ ἐν τῷ φανερῷ μὲν ὑποστή-
 ριξις, ἀλλ' ἰδίᾳ ἡ πρόκλησις κατ' αὐτῆς ἐχθρῶν, καὶ μάλιστα
 ἐν Γερμανίᾳ· ἡ κατὰ τὰς περιστάσεις θεραπεία τῆς ἀγγλικῆς
 πολιτικῆς πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς καταλήψεως τοῦ Εὐξείνου
 πόντου· ἡ προσέλκυσις τῶν ὁμοδόξων τῆς Οὐγγαρίας, Πολωνίας
 καὶ Τουρκίας, ὑπὸ τὸ πρόσχημα δὲ προστασίας χρησιμοποιοῦντις
 αὐτῶν πρὸς καθυπόταξιν τῶν χωρῶν τούτων. Πάντα ταῦτα ἐτη-
 ρήθησαν καὶ μέχρι τῆς σήμερον τηροῦνται ὡς ἄρθρα πίστεως
 ὑπὸ τῆς ρωσικῆς διπλωματίας.

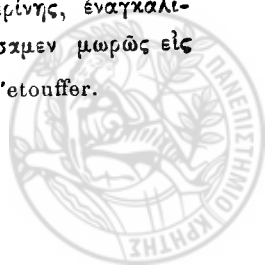

Ὅσον καὶ ἂν ἀμφισβητῆται τὸ γνήσιον τῆς διαθήκηστα ὄτης, τὰ γεγονότα οὐδαμῶς διαψεύδουσιν αὐτήν. Ἡ ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Πέτρου διαγραφείσα ρωσικὴ πολιτικὴ οὐδαμῶς ἀπεμακρύνθη τοῦ προγράμματος τούτου. Ἐν τοῖς ρωσικοῖς σχολείοις, ἀνωτέροις τε καὶ ὑποδεεστέροις διδάσκαται καὶ ἐρμηνεύεται τὸ πρόγραμμα τοῦτο ἐν τῇ πλήρει αὐτοῦ ἐθνικῇ σημασίᾳ. Περὶ Αἰκατερίνης τῆς Δευτέρας λέγουσι τὰ ἱστορικὰ ἐγχειρίδια: «Αὕτη ἐτελειοποίησε μετὰ τέχνης τὸ πρόγραμμα Πέτρου τοῦ Μεγάλου. . .» Καὶ πάντα ταῦτα βεβαίως τελοῦνται καθ' ὑψηλοτέρην κυβερνητικὴν ἐπίπευσιν.

Πλείστα μέρη τοῦ προγράμματος τούτου ἐξετελέσθησαν περὶ τῶν λοιπῶν ἐξακολουθεῖ μέχρι τῆς σήμερον ἐπίμονος ἐργασία. Ἡ πανσλαβιστικὴ πολιτικὴ προβαίνει πρὸς τὰ πρόσω ὡσημέραι κατακτᾷ ἔδαφος. Πάντα τὰ μέσα εἶνε δι' αὐτήν ἀποδεκτά: ὁ δόλος, ἡ πανουργία, ἐν ἧ περιπτώσει δὲν ἐφαρκεῖ ὁ τρόμος καὶ ὁ ἐξαναγκασμός. Τοιοῦτοτρόπως ἀπὸ ἀσιατικῆς δυνάμεως κατὰ τὸν χρόνον τοῦ Μεγάλου Πέτρου κατέστη ἤδη ἡ Ρωσία πρωτοστατοῦσα εὐρωπαϊκῇ δυνάμει.

Ἡμεῖς οἱ Ἕλληγες, παρασυρόμενοι ὑπὸ τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος, ὃ περ ἐπὶ τούτων συνετέλεσεν εἰς τὴν διὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀναγέννησιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ κατὰ τοὺς παρελθόντας αἰώνας, κατεδείχθημεν ἀνίκανοι νὰ κατανοήσωμεν ἐν καιρῷ τὴν ὑπὸ τοῦ Πανσλαβιζμοῦ καθ' ἡμῶν στηγομένην παγίδα. Διενεργεῖτο δεῖνός πόλεμος κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ γένους ὑπὸ τῶν Σλαβῶν πρακτόρων ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἴμου. Ἡ διαφροσύνη διὰ τὰ περὶ ἡμᾶς συμβαίνοντα. Ἐνομιζομεν, ὅτι ἠδύναντο νὰ συνδεθῶσι τὰ ἀτύνητα ἑθυσιάζομεν τὸν ἔθνησμον εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν, ἤδη ἀπὸ τῆς Αἰκατερίνης, ἐναγκαλιζομένης ἡμᾶς πρὸς κατάπινξιν (1). Ἐπιστεῦσαμεν μωρῶς εἰς

(1) J'embrasse mon rival, mais c'est pour l'étouffer.

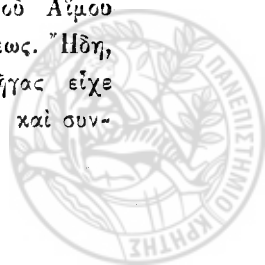

τὰς ἐπαγγελίας τῶν ἀποστόλων αὐτῆς περὶ ἰδρύσεως αὐτοκρατορίας ἑλληνικῆς ὑπὸ τὸν Κωνσταντῖνον, τὸν παράκλητον τοῦ ἑλληνικοῦ γένους, σωτῆρα. Ἐλησμονήσαμεν ὡς μὴ ὤφειλε, τὸ ἀπαίσιον διὰ τὸν Ἑλληνισμόν ἔτος 1770, τὴν καταστροφὴν τῆς Πελοποννήσου καὶ τῶν νήτων τοῦ Αἰγαίου, ἐλησμονήσαμεν τὴν δολίαν πολιτικὴν, ἣτις συνετέλεσεν εἰς τὴν ὀπισθοδρόμησιν τοῦ Ἑλληνικοῦ κατὰ αἰῶνας καὶ ἐρριπτόμεθα εἰς τὰς ἀγκαλὰς τοῦ Πανσλαυτισμοῦ κατὰ πᾶσαν στιγμὴν ἐξεγέρσεως. Προσέχετε τοὺς Ρώσους, ἔγραφε πρὸς τοὺς Ἕλληνας διὰ τοῦ Μαυροκορδάτου ἐν ἔτει 1822 ὁ Ἄγγλος ποιητὴς Shelley ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ λυρικοῦ αὐτοῦ ποιήματος Ἑ λ λ ά ς. Κατὰ τὴν μεγάλην ἐθνικὴν ἐξέγερσιν τοῦ 1821, ἐνῶ ὁ φιλελληνισμὸς συνεταράττει πάντας τοὺς λαοὺς τῆς Εὐρώπης, οὐδεμίαν εὕρισκεν ἐν τῇ ὁμοδόξῳ Ρωσίᾳ ἀπήχησιν. Νήπιοι! ἐφρονούμεν, ὅτι τὰ ὑπὸ τῶν Πανσλαυτιστῶν ἀποστελλόμενα ἡμῖν Εὐαγγέλια καὶ τὰ ἱερά ἄμφια ἠδύναντο νὰ ἐξασφαλίσωσι τὴν ἡμετέραν ἐθνικὴν ὀπίσθησιν.

Ἀνενήψαμεν ἕως ἐπὶ τέλους· ἀλλὰ πόσον βραδέως! ὅταν οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν κατώρθωσαν νὰ ἐκτελέσωσι μέρος τοῦ προγράμματος αὐτῶν—νὰ παραλύσωσιν ἡμᾶς καθ' ὅλας τὰς σχέσεις, νὰ δημιουργήσωσιν ἀναίτιως ἐχθροῦ, ἀμειλίκτους. Καὶ ἤδη ἀμφισβητοῦνται τὰ ἐναργέστατα τῶν ἡμετέρων δικαίων—τῆς χώρας ἐφ' ἧς οἱ ἡμέτεροὶ πρόγονοὶ ἀπὸ αἰῶνων ἔζησαν καὶ δαιμονίως ἐμεγαλοῦργησαν.

*
* *

Ἀρχομένου τοῦ αἰῶνος τούτου ἡ Χερσονήσος τοῦ Αἴμου συνεταράσσετο, δεικνύουσα σημεῖα αὐτονομίου ἐξεγέρσεως. Ἦδη, τελευτώντος τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ὁ Θεσσαλὸς Γῆγας εἶχε κηρύξῃ τὸ περιλάλητον αὐτοῦ πρόγραμμα ἐξεγέρσεως καὶ συν-

τάξεως τῶν ὑπὸ τὴν Τουρκίαν λαῶν, ἐξ ὧν οἱ δύο μᾶλλον ἀκάθεκτοι καὶ φιλελεύθεροι — οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Σέρβοι, παρεσύροντο ὑπὸ τοῦ ἐπαναστατικοῦ κηρύγματος καὶ ἐπὶ τέλους ἀπῆλθον ποιάς τινος αὐτονομίας καὶ ἀνεξαρτησίας. Κατὰ τὸ διάστημα τῶν ἐπαναστατικῶν ἀγώνων Ἑλλήνων καὶ Σέρβων, οἱ μὲν Ρωμοῦνοι προδῆλως ἀπέκλινον πρὸς τὸν δυνάστην, ὑπέκοντες εἰς τὰ ἀνθελληνικὰ κελεύσματα τῆς Αὐτρίας καὶ τοῦ Πανσουλῆζμοῦ, οἱ δὲ Βούλγαροι διετέλουν ἐν εἰδυλλιακῇ γαλήνῃ, καλλιεργοῦντες δίκην Εἰλωτῶν τὰς γαίας αὐτῶν, ἢ βόσκοντες τὰ ποίμνια. Ἡκιστα διενόηθησαν νὰ μιμηθῶσι τοὺς Ἕλληνας, ὧν ἡ τόλμη καὶ ἡ ἐπιμονὴ ἀποκατέστησαν μερικὴν τοῦλάχιστον τοῦ γένους ἐλευθερίαν. Οἱ ἐκ τῶν Εὐρωπαϊκῶν περιηγηθέντες κατὰ τὰς πρώτας τοῦ αἰῶνος δεκαετηρίδας τὸ τμήμα ἐκεῖνο τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου, τὸ σήμερον ἀξιοῦν τὴν ἐπ' αὐτῆς ἡγεμονίαν, μόλις ἀνεύρισκον ἐν αὐτῷ ἕχνη ἀνθρωπίνου βίου. Ἡ Βουλγαρία ἦτο κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον διὰ τοὺς Εὐρωπαίους *terra incognita*. Ὅσοι δὲ κατὰ τύχην, ἢ ἕνεκα ἔθνολογικῶν μελετῶν, ἐπεσκέπτοντο αὐτήν, ἐθαύμαζον μὲν τὸν εἰρηνικὸν καὶ φιλόπονον χαρακτῆρα τῶν κατοίκων, ἀλλ' οὐδὲν ἕτερον πλεονέκτημα εὔρισκον ἐν μέσῳ τῶν πληθυσμῶν τούτων, ὧν οἱ πλεῖστοι ἐστεροῦντο ἐξ ὀλοκλήρου τοῦ συναισθήματος τῆς πατρίδος.

Αἱ κατὰ τὴν τρίτην δεκαετηρίδα τοῦ αἰῶνος ἐπιτυχίαι τῶν Ἑλλήνων, ὁ θαυμασμός, ὃν ἐνέπνευσαν εἰς τὸν πεπολιτισμένον κόσμον, ἢ ἀποκατάστασις μέρους τῆς χώρας αὐτῶν εἰς ἐλεύθερον κράτος, κέντρον εὐρυτέρας ἐθνικῆς ἐνεργείας, ἔμελλον νὰ καταστήσωσι προσηκτικωτέρους τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ. Ἄν ἐν τῷ πρόσθεν χρόνῳ, πρὸ τῆς πολιτικῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, χαλαρώτερον διεξήγετο ἢ κατ' αὐτοῦ ραδιουργία, ἤδη ἤρξατο ζωηροτέρα ἢ ἐνεργεία ἐν τε τῇ ἐλευθερίᾳ καὶ τῇ ἀλυτρώῳ Ἑλλάδι. Ὑπὸ τοιοῦτους οἰωνοὺς ἐνεκαινίσθη φοβερός

ἀγών κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὅστις, ὡς μὴ ὄφειλε, καὶ ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει λίαν βραδέως κατενόησε τὰς σλαυϊκὰς μηχανορραφίας, μέχρις ἐσχάτων καὶ ὡς ἔθνος καὶ ὡς κράτος τείνων προσεκτικὸν οὐς εἰς τὰς δολίας ὑπαγορεύσεις τῆς πολιτικῆς τοῦ Βορρά.

Ἐργαζόμενον τῆς πολιτικῆς ταύτης τοῦ Πανσλαυτισμοῦ ἐγένετο παραδόξως ἡ Βουλγαρία.

Ἐνεκα τίνων αἰτίων ἔπεσεν ὁ κληρὸς τῆς ἐκλογῆς ἐπὶ τὸν βραδυνούστατον τῶν λαῶν τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου, τὸν μάλλον ἀνελεύθερον ἀποδειχθέντα, κατὰ τὸ μακρὸν διάστημα τῆς τουρκικῆς δεσποτείας ἀπολέσαντα καὶ τὰ ἐλάχιστα τοῦ ἀνθρωπισμοῦ συναισθήματα; Δὲν εἶνε δυσχερὲς νὰ νοηθῇ ἡ πρὸς τοὺς Βουλγάρους ἐμπιστοσύνη αὕτη τοῦ σλαυϊκοῦ κόσμου. Τὸ πρῶτον αἴτιον ἦτο ἡ τοποθεσία τῆς χώρας, ἐν ἣ ἐγκλιεῖσθαι, ἐπιδραμόντες πρὸ αἰῶνων ἐπὶ τὴν ἑλληνικὴν ταύτην Χερσόνησον, μονίμως δὲ συνοικισθέντες ἐν τινι τμήματι αὐτῆς, ὑπὸ στρατηγικὴν ἔποψιν οὐχὶ ἀναξίτου λόγου πρὸς τὰ στρατηγικὰ σχέδια τῶν ἐπιβουλεύοντων τὴν ὑπαρξίν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τῆς μόνης σημαίνουσας δυνάμεως ἐν τῇ Χερσονήσῳ. Ἡ Βουλγαρία, ἐγγύτερον κειμένη τῆς Κωνσταντινουπόλεως οἴουδῆποτε ἄλλου γνησιωτέρου σλαυϊκοῦ μερίσματος, ἠδύνατο νὰ καταστῇ θάττον ἢ βράδιον προφυλακὴ ἐν τῇ ἐκτελέσει τῶν μεγάλων σχεδίων τοῦ Πανσλαυτισμοῦ. Ὑπὸ τὴν ὄψιν ταύτην ἡ βουλγαρικὴ φυλὴ ἤρξατο κινουμένη καὶ ἐκδηλοῦσα ροπὰς αὐτονομίας καὶ ἀνεξαρτησίας. Παρεσκευάζετο ἐπανάστασις, ἧς σκοπὸς ἔμελλε νὰ εἶνε ἡ ἱστορικὴ δῆθεν ἀνάστασις τῆς παλαιᾶς δυνάμεως τοῦ βασιλείου τοῦ Κρούμου καὶ τοῦ Σομεῶνος, καθισταμένων ἤδη ἡρώων οὐχὶ τῆς βουλγαρικῆς φυλῆς, ἀλλὰ μονονουχὶ ὄλου τοῦ σλαυϊκοῦ κόσμου, διαβλέποντος παρὰ τοῖς ἀξέστοις τούτοις χωρικοῖς τῶν περὶ τῶν Αἴμον καὶ τὸν Δούναβιν χωρῶν τοὺς σημαιοφόρους

της σλαβικής παλιγγενεσίας Περί τῶν Σέρβων οὐδεμία φροντίς. Οὗτοι κατέκρινον μακρὰν τοῦ Τσάριγκραντ. Ὁφείλον κατ' ἀνάγκην νὰ θυσιασθῶσιν εἰς τὸν Μολὸχ τοῦ πανσλαυτισμοῦ, ἐκλέξαντα πρὸς πλήρωσιν τῶν κοσμοϊστορικῶν αὐτοῦ σκοπῶν τὴν Βουλγαρίαν.

Ἄλλ' ὅποια ἔμελλε νὰ εἶνε ἡ ἐπανάστασις αὕτη; ἔθνικὴ, ἢ πολιτικὴ κατὰ τῶν κρατούντων, τῶν Τούρκων; Οὐδαμῶς. Αἰλέξεις αὐτονομία, ἐλευθερία, ἀνθρώπινα δίκαια ἤσαν ἀκατάληπτοι διὰ τὴν βουλγαρικὴν ἀντίληψιν ἔννοιοι. Τοῦτο ἐνόει ὁ Πανσλαυτισμὸς, ὁ πλεόν ἢ ἅπαξ κατασκηνώσας ἤδη ἐπὶ τῶν πεδιάδων τῆς Βουλγαρίας κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τῶν πρὸς τοὺς Τούρκους πολέμων τῆς Ρωσσίας. Ὁ Βούλγγγρος ἐσπερεῖτο τέλος τῶν συναισθημάτων τοῦ ἐλευθέρου ἀνθρώπου, οἰκλήποτε δ' ἐνέργεια πρὸς ἐξέγερσιν αὐτοῦ προφανῶς ἤθελεν ἀποτύχη, κατείχετο ὑπὸ θρησκευτικοῦ φόβου πρὸ τῆς μάστιγος τοῦ Τούρκου. Ἄλλως τε ἡ πολιτικὴ, ἣτις ἐπεζήτει νὰ χρησιμοποιήσῃ αὐτὸν ὡς ὄργανον, δὲν ἠδύνατο. οὐδ' ἐπεθύμει νὰ ἐξεγείρῃ ἐν αὐτῷ ροπὰς ἐλευθερίας καὶ φυλετικῆς ἀνεξαρτησίας. Ἐντεῦθεν ἡ ἐνέργεια αὐτῆς ἐν Βουλγαρίᾳ, ἐκμεταλλευσμένης τὸ ὁμόφυλον, ἐξεδηλώθη διαφόρως. Οὕτως ἤρξατο ὁ ἀγὼν κατὰ τοῦ οἰκουμηνικοῦ Πατριαρχείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὡς τῆς μόνης δῆθεν ἀφορμῆς τῆς κακοδαιμονίας τοῦ βουλγαρικοῦ ἔθνους. Ο σκοπὸς ἐπετεύχθη.

Τοιαύτη ἦτο ἡ κατάστασις τῶν πραγμάτων μέχρι τοῦ ἔτους 1853, καθ' ὃ ἐπῆλθεν ὁ πόλεμος μεταξύ Ρωσσίας καὶ Τουρκίας, συμμετασχουσῶν καὶ τῶν δυτικῶν Μεγάλων Δυνάμεων. Πρόσχημα τῆς ρωστικῆς πολιτικῆς ἦτο ἡ διεκδίκησις τῶν δικαιῶν τῆς ὀρθοδοξίας ἐν τοῖς ἀγίοις τόποις καὶ ἡ προστασία τῶν κακοπαθόντων Χριστιανῶν, τῶν ὑπὸ τὴν τουρκικὴν κυριαρχίαν, πράγματι ἐπεδιώκετο ἡ ἐξάντησις τοῦ περι τὸν Βόσπορον ἀσθε-

νοῦς. Ἐν τῷ πολέμῳ ἐκείνῳ εἰργάσθη ἡ Ρωσσία ἐπιτηδειότατα παρὰ τοῖς λαοῖς τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου, πρὸς ἐλάττωσιν τῶν δεινῶν τῶν ὁποίων ἀνελάμβανε δῆθεν τοζαότας θυσίας. Παρεσῶνθησαν οὗτοι. Ἡ Ἑλλάς, ἀστόχως ἀείποτε διεξάγουσα τὴν ἐθνικὴν αὐτῆς πολιτικὴν, ἐκδηλώσασα αὐτὴν οὐχὶ κατὰ τὰ διδάγματα τῆς ἱστορικῆς πείρας καὶ τὰ σύγχρονα πράγματα, ἀλλὰ κατὰ τοὺς χρησμούς τοῦ Ἀγαθαγγέλου, κατελήφθη ἐξ ἐνθουσιασμοῦ ἐπὶ τῷ ἀκούσματι, ὅτι τὸ ξανθὸν γένος ἔμελλε ν' ἀποδιώξῃ ἐπὶ τέλους, συμπληρουμένων τῶν τετρακοσίων ἐνικυτῶν ἀπὸ τῆς ἀλώσεως, τοῦς Ἀγαρηνοῦς ἀπὸ τῆς πρωτεύουσας τῶν Κωνσταντινῶν. Ἡ παιδαριώδης αὕτη πολιτικὴ ἐστοίχισεν οὐκ ὀλίγα εἰς τὸν Ἑλληνισμόν, ὅστις ἀντι ν' ἀναγνωρίσῃ τὰς νοθεσίας τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, ἐκτιμῶν προσηκόντως τὴν θέσιν αὐτοῦ καὶ τὰ συμφέροντα ἐν τῷ πολέμῳ ἐκείνῳ. ἀντι τῆς ἐπιβαλλομένης ὑπὸ τῶν πραγμάτων οὐδετερότητος, κατήλθεν ἀπαράσκευος εἰς τὸν ἀγῶνα. ὡς ἔπραξε τοῦτο καὶ μετὰ ταῦτα πλέον ἢ ἅπαξ. Εἶνε γνωστὰ τὰ ἀποτελέσματα τῆς πολιτικῆς ἐκείνης, ἧτις προὐκάλεσε τὴν ἀγγλογαλικὴν κατοχὴν τοῦ Πειραιῶς καὶ τὸν ἐξαναγκασμὸν τῆς Ἑλλάδος ν' ἀπόσχη ἀπὸ πάσης ἐνεργείας.

Ὁ ἀνατολικὸς ἐκεῖνος πόλεμος, ὁ διεξαχθεὶς μεταξύ τοῦ Πανσλαυτῆμοῦ καὶ τινῶν εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων, ἤνοιξεν ὀλίγον τὰ ἔμματα τῶν Ἑλλήνων. Ἡρξάντο ἐπὶ τέλους οὗτοι κατανοοῦντες, ὅτι ἡ ρωσικὴ πολιτικὴ μόνον περὶ τῶν συμφερόντων τοῦ Ἑλληνισμοῦ δὲν διαφέρεται. Πάντες μετ' ἐκπλήξεως ἀνέγνωσαν, μετὰ τὸ πέρασ τοῦ φονικοῦ ἐκείνου δράματος, τὰς ἐπισήμους δηλώσεις, δι' ὧν κατεδείκνυτο, ὅτι οὐχὶ διαφέρουν ὑπὲρ τῶν χριστιανικῶν λαῶν, ἀλλὰ συμφέροντα ἀποκλειστικῶς σλαυτικὰ ἀπὸ τῆς μεγάλης Δύναμιν τοῦ Βορρᾶ ἐν ταῖς σκέψεσιν αὐτῆς καὶ ταῖς ἐνεργείαις.

Ἡ διεξαγωγὴ καὶ ἡ ἔκβασις τοῦ πολέμου ἐκείνου κατέστησε

τὴν πανσλαβιστικὴν πολιτικὴν συνεταιρῆσαν καὶ πρακτικωτέραν. Κατενόει ὁ πανσλαβισμὸς, ὅτι δὲν θὰ ἐπετρέπετο αὐτῷ ὑπὸ τῆς Εὐρώπῃς νὰ καταλάβῃ τὸν Βόσπορον, δεσποζῶν ἀμέσως ἢ ἐμμέσως τοῦ παλαιοῦ κόσμου. Διὰ τῆς Συνθήκης τῶν Παρισίων, ἐπιβλαβοῦς ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν διὰ τὴν πολιτικὴν τοῦ Βορρᾶ, ἀπηγορεύετο πρὸς τοὺς ἄλλοις καὶ ἡ διατήρησις ρωστικοῦ στέλου ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ, πᾶς δὲ δυνατὸς περιορισμὸς ἐπεβάλλετο πρὸς ἐπέκτασιν τῆς ρωστικῆς δυνάμεως καὶ κυριαρχίας ἐπὶ τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου Ἄλλ' ἡ ἐνέργεια τῶν Ρώστων, πρωτοστατούντων τὸ μὲν τῶν ἐπισήμων ἀντιπροσώπων αὐτῶν ἐν τοῖς χώραις ταύταις, τὸ δὲ καταβαλλόντων ἔκτακτον ἐνέργειαν τῶν πανσλαβιστικῶν κομιτάτων, ἐξουδετέρωσε τὰς ἀποφάσεις τῆς Συνθήκης τῶν Παρισίων. Ὁ σκοπὸς ἐπετυγχάνετο κατ' ἄλλον τρόπον.

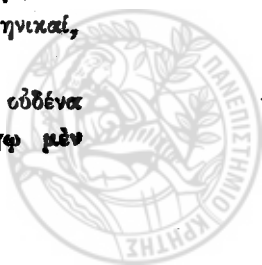
Ἰπὸ τὴν ᾠθητιν τῶν σλαβικῶν πρακτῶρων οἱ βουλγαρικοὶ πληθυσμοὶ ἤρχοντο ἤδη δεικνύοντες ροπὰς ἐξεγέρσεως — ἄλλ' οὐχὶ κατὰ τῆς τουρκικῆς διοικήσεως. Σκοπὸς τῆς προσβολῆς καθίστατο τὸ οἰκουμενικὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει Πατριαρχεῖον, οὗ ἡ τυραννικὴ ἐξουσία παρεκάλυε δῆθεν τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν πρόοδον τοῦ βουλγαρικοῦ ἔθνους. Τοιοῦτου φαινομένου ἀντελαμβάνετο ὁ εὐρωπαϊκὸς κόσμος, ἅμα τῇ λήξει τοῦ κριμαϊκοῦ πολέμου.

Μέχρι τῶν χρόνων ἐκείνων οἱ τῶν Βουλγάρων πρόκριτοι, ὡς εἶπον, ἐφιλοδόξουν νὰ καλῶνται Ἕλληνας, ἔλληνιστί κατὰ τὸ μάλλον ἢ ἦττον ἀνατρεφόμενοι. Τοῦτο συνέβαινεν αὐθορμητικῶς, τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως οὐδέποτε καὶ οὐδαμοῦ, ὡς μὴ ᾤφειλεν, ἐπιδειξαμένης ἀπὸ αἰῶνων προσηλυτιστικὴν προθυμίαν. Ἀνεγνώριζεν ἐκάστῳ τῶν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν αὐτῆς λαῶν ἐλευθερίαν γλώσσης, τῆς ἐκκλησιαστικῆς μόνον λειτουργίας τελουμένης ἑλληνιστί, ὅπως τελεῖται ἡ τῆς

δοτικῆς λατινιστί· καὶ τοῦτο διότι τὸ ἄμορρον καὶ ἀκατασκευά-
στον τῆς γλώσσης τῶν λαῶν, τῶν ἀποδεξαμένων τὰ δόγματα
τῆς Ὁρθοδοξίας δὲν ἐπέτρεπεν, ἵνα εἰς τὴ γλωσσικὴν αὐτῶν
ιδίωμα μετενεχθῶσι τὰ ἀδρὰ καὶ ὑψηλὰ νοήματα τῆς ἐκκλη-
σιαστικῆς λειτουργίας. Οὐχ' ἦρτον οὐδαμῶς πηρημελεῖτο καὶ ἡ
τῶν ἰθαγενῶν γλώσσα. Ἀρχὴ τοῦ Πατριαρχείου ἦτο ἡ οἰκου-
μενικὴ ἰδέα, πρὸ τῆς ὁποίας τοῦτο ἠδιαφύρει διὰ τὸν φυλε-
τισμὸν τὸν εἰς αὐτὸ ὑποταγαμένων λαῶν. Αἰώνων ἱστορία ἐπι-
μαρτυρεῖ τοῦτο. πᾶσα δ' ἀντίθετος γνώμη εἶνε ἄδικος καὶ σφα-
λερὰ, ἐξ ἐπιβούλων ὑπολογισμῶν προερχομένη. Τοῦτου ἕνεκα
τὸ οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον οὐδέποτε διανοήθη νὰ προσηλο-
τίσῃ δι' οἰουδήποτε τρόπου εἰς τὸν Ἑλληνισμὸν λαοῦς, ἀνή-
κοντας εἰς ἄλλην ἐθνικότητα.

Ταῦτα μέχρι τοῦ ἔτους 1858. Ἐκτοτε ἤρξατο ἡ ἐθνικὴ βουλ-
γαρικὴ κίνησις, λαμβάνουσα ἐκκλησιαστικὸν χαρακτῆρα, ἐν
καὶ μέχρι τῆς σήμερον τοιοῦτον κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦρτον δια-
τηρεῖ. Κατὰ πρῶτον ἐζητεῖτο ἡ ἴδρυσις ἀνεξαρτήτου βουλγαρι-
κῆς Ἐκκλησίας ἐν χώραις βουλγαρικαῖς· καὶ ἐνόουν τοιαύ-
τας οἱ Βούλγαροι μεγαλοῦδεσται τὴν κυρίως Βουλγαρίαν, τὴν
Θράκην καὶ τὴν Μακεδονίαν. Ἡ ἀξίωσις αὕτη ἀπῆδε πρὸς
τὰ κανονικὰ δόγματα τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἐνετύθεν δὲ
καὶ ἀπερρίπτετο. Ὅσον καὶ ἂν ἦσαν τολμηραὶ αἱ ἀξιώσεις τῶν
Βουλγάρων, θὰ ἦσαν ὅπως δῆποτε εὐνόητοι, ἀλλὰ σκοπὸς
δὲν ἦτο ἀπλῶς ἡ ἐν τῇ ὑπ' αὐτῶν οἰκουμένη χώρᾳ ἐγκατά-
στασις αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας, ἦτο ἡ ἐξόντωσις τοῦ Ἑλλη-
νισμοῦ. Προεγράφετο οὗτος ἐκ Μακεδονίας καὶ Θράκης, ἐπὶ
τῷ λόγῳ ὅτι οὐδέποτε αἱ δύο αὗται χώραι ὑπῆρξαν ἐλληνικαί,
ἤδη δὲ καταφκοῦντο ἀποκλειστικῶς ἐκ Βουλγάρων.

Ἡ ἐλληνικὴ ἄρα Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως οὐδένα
ἔχει λόγον ὑπάρξεως ἐπὶ τῶν χωρῶν τούτων. Καὶ ὀλίγῳ μὲν

πρότερον, ἀλλ' ἰδίᾳ ἀπὸ τοῦ χρόνου ἐκείνου, κατήρξατο μετὰ φανατισμοῦ ἢ ὑπὲρ τῶν βουλγαρικῶν ἀξιώσεων ποικίλη ἐνέργεια τῆς ἐπισήμου πανσλαβιτικῆς πολιτικῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἐπιτηδεύεις ἐδημιουργοῦντο παρὰ μισθίων ὀργάνων τοῦ εὐρωπαϊκοῦ τύπου θρόλοι περὶ τοῦ ἱστορικοῦ ἐκδοσλαβισμού τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης. Ὁ Ἀριστοτέλης καὶ ὁ Ἀλέξανδρος ἐκηρύσσοντο μονονοῦχι Βούλγαροι. Ἡ θεωρία τοῦ Fallmeayer ἐτόγγανεν εὐρύτερας διαδόσεως διὰ τῆς πολιτικῆς. Ἐκηρύττετο ἡ ἀπ' αἰῶνων ἐξαφάνισις τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ἡ ἐπὶ τῶν ἐρεπίων αὐτοῦ ἐγκατάστασις Σλαβῶν, καὶ δὴ τῶν Βουλγάρων.

Ὅσον τὰ τοιαῦτα περὶ Βουλγάρων μυθεύματα ἦσαν, ἀπὸ κριτικῆς ἀπόψεως ἐξεταζόμενα, ἀνάξια πάσης προσοχῆς, οὐχ ἤττον συνετέλουν εἰς τὴν παρὰ τῷ ἰθαγενεῖ ὄχλῳ δημιουργίαν μεγαλοβουλγαρικοῦ φρονήματος. Ὁ Ἑλληνισμὸς ἐχαρακτηρίζετο παρείσακτος ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ, ἔπρεπεν ἄρα νὰ ἐκβληθῆ ἕξ ἀμφοτέρων τῶν χωρῶν. Καὶ εἰς τοῦτο συνεκεντρώθη ἡ ἐνέργεια τῶν ἐπισήμων καὶ ἀνεπισήμων πρωτοστατῶν καὶ πρακτόρων τοῦ πανσλαβισμοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ πολλαχοῦ τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης. Ἀλλ' ἐξεπροσώπει οὐ μόνον τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, ἀλλὰ καὶ πάντας ἐν γένει τοὺς χριστιανικοὺς λαοὺς τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, τὸ οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ κατ' αὐτοῦ ἐξέγερσις τῶν Βουλγάρων, ἐπιζητούντων ἐκκλησιαστικὴν αὐτονομίαν, Βουλγάρους τὸ γένος καὶ τὸ φρόνημα ἐπισκόπους, ἀφοῦ οἱ ὑπὸ τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας ἀποστελλόμενοι εἰργάζοντο δῆθεν ὑπὲρ τῶν ἑλληνικῶν συμφερόντων.

Τὸ οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον δὲν ἠδύνατο ν' ἀποδεχθῆ τοιαύτην ἀντικανονικὴν αἴτησιν. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀπὸ τῶν πρώτων αἰῶνων τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς, δὲν λαμβάνει ὅπ' ὄψει ἐν τῇ διοικήσει ἔθνη καὶ φυλάς, ἀλλὰ τὸ δόγμα

Αἱ αἰτήσεις τῶν Βουλγάρων ἀπέδλεπον ἄρα εἰς τὴν μείωσιν τῶν δικαίων τοῦ Πτριρχείου, καθ' ὃν δὲ τρόπον ὑπεβάλλοντο, ἐπεδίωκον προφανῶς καὶ τὴν μείωσιν τῶν δικαίων τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ. Οὕτω κατ' ἀνάγκην Ἑλληνισμὸς καὶ Πτριρχεῖον καθίσταντο σύμμαχοι δυνάμεις ἐν τῷ ὑπὸ τῶν Βουλγάρων προκαλουμένῳ ἀγῶνι. Πολλαχοῦ τῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας ἄξεστοι χωρικοί, ἐστερημένοι ἐξ ὀλοκλήρου πάσης ἐθνικῆς συνειδήσεως, ἀλλὰ δελεαζόμενοι διὰ μωρίων ὑποσχέσεων ὑπὸ τῶν πανσλαβιτικῶν πρακτόρων, ἐξηγεύοντο κατὰ τῶν Ἐπισκόπων αὐτῶν. Ἱερεῖς, καθηρημένοι ἕνεκα παραβιάσεων, ἐτίθεντο ἐπὶ κεφαλῆς τῶν τοιούτων συρφετῶν. Ἀνώτατος ὑποφῆτης τῶν ἐνεργειῶν τούτων διετέλει ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτὴς τῆς Ρωσσίας Ἰγνάτιεφ, πολυμήχανος διπλωμάτης, τεθείς ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὴν ὑπηρεσίαν καὶ τὰς διαταγὰς τοῦ πανσλαβιτικοῦ κόμματος, τοῦ ὁσημέραι ἐν Ρωσσίᾳ ἐπικρατοῦντος. αὐτὸς ὁ ἀνὴρ οὗτος ἦτο εἰς τῶν ἀνωτάτων ἐπιτελῶν. Οὕτως ἐξερράγη ἐκκλησιαστικὴ στάσις. Τὸ Πτριρχεῖον, μετριοπαθῆ μετερχόμενον πολιτικὴν, προσεπάθει νὰ συμβιβάζῃ τὰ διεστῶτα· ἀλλ' ἡ μετριοπάθειά του αὕτη καθίστητοὺς στασιαστὸς θρασυτέρευς. Οὕτως ὥστε ἡ κατ' αὐτοῦ ἐξέγερσις ἐπεξετείνετο ὁσημέραι ἐν τῇ κυρίως Βουλγαρίᾳ καὶ ἐν τισὶ βορείαις διαμερίσμασι τῆς Μακεδονίας.

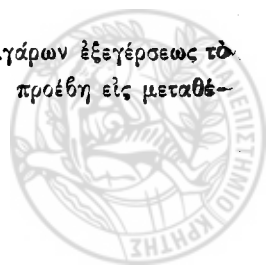
Τὸ οἰκουμενικὸν Πτριρχεῖον δὲν ἠδύνατο ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν Βουλγάρων, ἀφοῦ οὗτοι δὲν ἀπετέλουν ἀνεξάρτητον κράτος· ἀλλ' οὐδ' ἠδύνατο ὁ Ἑλληνισμὸς νὰ παραμεινῇ ἀδιάφορος ἐπὶ τῷ κινήματι τούτῳ, προσβάλλοντι τὰ ἐθνικὰ αὐτοῦ δίκαια, ἀφοῦ ὑπεστηρίζετο ὑπὸ τοῦ Πανσλαβισμοῦ, ὅτι Μακεδονία καὶ Θράκη ἦσαν βουλγαρικαὶ χῶραι, δικαιοῦμεναι εἰς ἐκκλησιαστικὴν ἀνεξαρτησίαν, καὶ δὴ εἰς διορισμὸν Βουλγάρων ἐπισκόπων πνταχοῦ τῶν ἐπαρχιῶν

τούτων, ὧν τὸ πλεῖστον μέρος διετελεῖ ἑλληνικόν. Δὲν ἠγνοεῖτο ὅτι ὄπισθεν τῆς ἐκκλησιαστικῆς βουλγαρικῆς ἀνεξαρτησίας ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ ὑπελάνθηνεν ὁ δόλιος σκοπὸς τῆς πολιτικῆς αὐτονομίας τῶν Βουλγάρων, εὐχερέστερον ἤδη δυναμένων νὰ ἐργασθῶσι κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἡ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ καθήκον εἶχε ν' ἀντιστῆ κατὰ τῶν νέων τούτων δογμάτων τοῦ φουλετισμοῦ. Ὡς ἔγραφε πρὸ αἰώνων ὁ Πατριάρχης Φώτιος πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Ρώμης Νικόλαον τὸν Α', "τὰ ἐκκλησιαστικὰ καὶ μάλιστα τὰ περὶ ἐνοριῶν δίκαια ταῖς πολιτικαῖς ἐπικρατείας τε καὶ διοικήσεις συμματαβάλλεσθαι εἴωθε., Τοιαῦτοι εἶνε αἱ παραδόσεις καὶ τὰ καθεστῶτα τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. καθεστῶτα, ὅσον ἔνεστι φιλελεύθερα— Αὐτόνομος πολιτεία, αὐτόνομος ἐκκλησία. Τοιοῦτο τὸ δόγμα τῆς ὀρθοδοξίας.

Ἐντεῶθεν ὁ μετοξὺ Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων ἀγὼν, ἐκδηλωθεὶς ἰδίᾳ βιαιότερος ἀπὸ τοῦ 1860. Ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸ Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, κατανοῆσαν ἐπὶ τέλος τὸν κατὰ τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ ἐπικρεμῆμενον κίνδυνον, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ Πανσλαβισμὸς. ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀνεξαρτησίας τῶν Βουλγάρων. Βεβαίως ἀπὸ ὕλικῆς ἀπίψεως ἐξεταζόμενος ὁ ἀγὼν οὗτος ἦτο ἄνισος. Ἄσπας ὁ Πανσλαβισμὸς εἶχε κατέλθῃ εἰς τὴν πάλην μὲ τὰ ὑπ' αὐτοῦ διατιθέμενα μέσα, φανερὰ ἢ κρύφια, θεμιτὰ ἢ ἀθέμιτα, ἀλλ' ὁ Ἑλληνισμὸς, καίπερ ἐλάχιστα διαθέτων ὕλικὰ μέσα, εἶχεν ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὸ δίκαιον, τὴν ἱστορίαν. Ἐμελλε νὰ κατισχύσωσιν ἐπὶ τέλος οἱ Βούλγαροι, ἰδίᾳ ἕνεκα τῆς ἀμφιβόλου πολιτικῆς τῆς Ὑψηλῆς Πύλης. μὴ τολμησάσης νὰ πατάξῃ τὴν ἀνταρσίαν ταύτην, ἀλλ' ὑποκυψάσης εἰς τὰς πλεκτάνας καὶ τὰς ραδιοσργίας τοῦ Πανσλαβισμοῦ.

Πρὸ τῆς στασιαστικῆς ταύτης τῶν Βουλγάρων ἐξεγέρσεως τὸ Πατριαρχεῖον, εὐαγγελικώτατα φερόμενον, προέβη εἰς μεταθέ-

σεις ἐπιτόκων, καθ' ὧν εἶχον ἐξεγερθῆ οἱ Βούλγαροι, δὲν ἐδίωξαν δὲ νὰ προβῆ καὶ εἰς ἄλλας παραχωρήσεις. Ἄλλ' εἰς οὐδὲν τοῦτα συνετέλεσαν. Οἱ Βούλγαροι, καταστάνας ἅπαξ ἔρμαια ἀνθελληνικῆς πολιτικῆς. ἐν ἐδίωξαν νὰ προβῶσιν εἰς διαβήματα καὶ πρὸς τὸν Πάπαν· ἀλλ' εὐθὺς ἐπανήλθον εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας.

Μετὰ πολλὰς ἀμφιβολίας καὶ ἀντιτάσεις ἡ Πύλη, καταρραδιουργουμένη ὑπὸ τῆς γνωστῆς ἀνθελληνικῆς πολιτικῆς, ἀπεφάσισε νὰ προβῆ εἰς τινὰ λύσιν τοῦ ζητήματος — ὑπὲρ τῶν βουλγαρικῶν ἀξιώσεων βεβαίως. Πρωτοστάτης ὁ Ἰγνάτιεφ. Ὁ μέγας βεζίρης Ἀολῆ πασοῦς, ἐπιζυγῶν τὴν διάσπασιν τῆς χριστιανικῆς ὁρθοδοξίας, προέβη εἰς τὴν ἔκδοσιν φημανίου περὶ ἰδρύσεως βουλγαρικῆς Ἐξαρχίας, ἧς ἡ ἐνέργεια θὰ ἐπεξετείνετο ἐντὸς τῶν ἑρίων τῆς κυρίως Βουλγαρίας. Ὁ Ἐξαρχος, οὗ ἔδρα ἔμελλε νὰ ὀριθῆ ἡ Κωνσταντινούπολις, καθίστατο πράγματι πατριάρχης τῶν Βουλγάρων, ἀνεξάρτητος καὶ ἀντίπαλος τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου.

Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, ἐπῆλθε κατ' ἀνάγκην ἡ ἀποκλήρυξις τῆς Ἐξαρχίας. Μεγάλη ἐκκλησιαστικὴ Σύνοδος, ἀποτελουμένη ἐκ τῶν πρώτων ἱεραρχῶν τῆς ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας συνήλθεν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐκτὸς τοῦ Πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων, ραδιουργηθέντος ὑπὸ τῶν πρακτόρων τοῦ Πανσουλτισμοῦ, ὁλλοὶ καθαιρεθέντος ὑπὸ τῆς Συνόδου τῆς Σιωνίτιδος Ἐκκλησίας. Ἡ Σύνοδος ἐν τῇ τρίτῃ αὐτῆς συνεδρίᾳ ἐκήρυξε τὸ σχίσμα τῶν Βουλγάρων, “καταδικασθέντος τοῦ φυλετισμοῦ, τούτεστι τῶν φυλετικῶν διακρίσεων καὶ τῶν ἐθνικῶν ἐρίδων καὶ διχουσιασίων ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ, ὡς ἀντικειμένων τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ Εὐαγγελίου,...

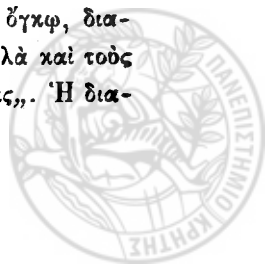
*
* *

Τὸ σχῆμα τοῦτο, καθ' οὗ τοσοῦτον ἔρρωμένως ἠγωνίσατο ἡ ρωσικὴ πολιτικὴ. ἦτο ἀναγκαῖον πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν ἐθνικῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ δικαίων Ἐπῆλθεν ὁ ἐκκλησιαστικὸς χωρισμὸς Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων. Καὶ εἶνε μὲν ἀληθές, ὅτι ἔκτοτε οὗτοι ἐξηκολούθησαν μετερχόμενοι τὴν αὐτὴν στασιαστικὴν πολιτικὴν, ἀλλ' ἐφώτισε τὸν Ἑλληνισμόν, κατανοήσαντα ἐπὶ τέλους τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς ἐπιβαλλομένης πρὸς σωτηρίαν ἐργασίας.

Μετὰ τοσοῦτους ἀγῶνας αὐτῆς, ἡ πανσλαβικὴ πολιτικὴ κατώρθωσε νὰ ἐπενέγκῃ τὸ πολυπόθητον ρῆγμα μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων, νὰ καταστήσῃ τούτους ἐχθροὺς ἀδιαλλάκτους ἐκείνων. Ἀμέτῳς ἤρξατο διὰ τῶν πρακτόρων αὐτῆς ἐπαναστατικῶν ἐνεργειῶν ἐν ταῖς σλαβοφώνοις ἐπαρχίαις τῆς Τουρκίας, ἐν τῇ Ἑρζεγοβίᾳ, τῇ Βοσνίᾳ τῇ Σερβίᾳ. αὐτῇ τῇ Βουλγαρίᾳ. Οὕτως ἔβαινον τὰ πράγματα, ὅποτε μὲν Αὐγούστῳ τοῦ 1875 ἐξερρήγνυτο ἐπανάστασις ἐν τινι διαμερίσματι τῆς Ἑρζεγοβίνης. Ἡ ἐξέγερσις κατεχλευάσθη ἐν τῇ πρώτῃ αὐτῆς ἐμφανείᾳ ὑπὸ τοῦ τότε κυρίου τῆς εὐρωπαϊκῆς πολιτικῆς, τοῦ Γερμανοῦ Ἀρχικαγκελάρου—*Ei'n bischen Herzegovina*, ὡς ἀναξία πολλῆς μερίμνης, ἀλλ' ἔμελλε νὰ καταστῇ παραίτιος μεγάλων ἀποτελεσμάτων καὶ μεταβολῶν ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἴμου. Ἡ Ρωσσία ἐσπευσε νὰ ἐκμεταλλευθῇ τὴν ἐξέγερσιν ταύτην, ἐκδικουμένη τὴν ταπεινώσιν τοῦ 1856. Οὕτως, ὑπὸ τὴν ἐνέργειαν Ρώσων πρακτόρων, ὧν κέντρον ἐτόγγανεν ὁ πολὺς τοῦ πανσλαβισμοῦ ἐπιτελάρχης. ὁ στρατηγὸς Ἰγνάτιεφ, ἡ σλαβικὴ ἐξέγερσις μετεδίδοτο ἀπὸ τῆς Ἑρζεγοβίνης ἀνὰ τὰ λοιπὰ σλαβικὰ διαμερίσματα τοῦ Αἴμου, ἰδίᾳ δὲ ἐν Βουλγαρίᾳ, τῇ τέως ἐν μακαριότητι ὑπνωττούσῃ ὑπὸ τὴν σκιάν τῆς τουρ-

κικῆς κυριαρχίας. Πρώτην φοράν συνέβαινε τούτο ἐν Βουλγαρία: οἱ δὲ Τούρκοι κατανοοῦντες, ὅτι οὐχὶ αὐτόβουλος ἔθνικῆ συνείδησις, ἀλλὰ ξένης ἐνεργείας δάκτυλος προὐκάλει τὴν ἐξέγερσιν, πρὸς ἀπαλλαγὴν πάσης ἐξ αὐτῆς ἐνοχλήσεως διὰ τὸ μέλλον, προέβησαν εἰς ἀπανθρώπους ἐν τινι διαμερισματι τῆς Βουλγαρίας ὠμότητας ἐναντίον Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων. Αἱ ὠμότητες αὗται, διεκτραγωδηθεῖσαι ὑπὸ τοῦ πανσλαβιστικοῦ τύπου, ἔμελλον νὰ προκαλέσωσιν ἐξέγερσιν τῆς δημοσίας ἐν Εὐρώπῃ γῶμης. Ἐστιγματίσθησαν ὑπὸ τῶν φιλανθρώπων πάσης χώρας, πρωτοστατοῦντος τοῦ Γλάδστωνος.

Ἐπῆλθεν ὁ ρωσσοτουρκικὸς πόλεμος, οὗ ἀποτέλεσμα, μετὰ τὴν ἐν Πλεόνῃ ὀριστικὴν νίκην τῶν ρωσικῶν στρατευμάτων, ὑπῆρξεν ἡ *Συνθήκη τοῦ Ἀγίου Στεφάνου*, ἐπιβληθεῖσα τῷ Σουλτάνῳ πρὸ τῶν πολλῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Δι' αὐτῆς ἐδημιουργεῖτο Μεγάλῃ Βουλγαρίᾳ, μονονουχὶ ἐπεκτεινομένη ἐφ' ἅπασαν τὴν Θράκην καὶ τὴν Μακεδονίαν, πρὸς ἐν κυρίως ἀποβλέπουσα — πρὸς τὴν ἐξόντωσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Εὐτοχῶς ἀντέστη, ματαιώσασα τὴν συνθήκην ταύτην, ἡ Ἀγγλία, καταδείξασα τῇ ἀμφιρρεπούσῃ ἐκ τῶν γεγονότων τούτων Εὐρώπῃ τὰ ἀποτελέσματα τῆς συνθήκης καὶ πρὸς τοὺς ἄλλοις ἐπικαλεσθεῖσα τὰ παραβιαζόμενα ἐξ αὐτῆς δίκαια τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, οὗ τὸν ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἴμου παράγοντα δι' εἰδικῆς συγγραφῆς ἀνέλυεν ὁ Γλάδστων. Ἐγραψεν ὁ λόρδος Σώλσβαρυ ἐν τῇ διπλωματικῇ αὐτοῦ διακοινώσει πρὸς τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς Μεγάλῃς Βρετανίας: "Τὰ ἐν τῇ νέα Ἡγεμονίᾳ καθορίζονται οὕτως, ὥστε νὰ καταπνιγῇ ἐν τῇ σλαβικῇ πλειονοψηφίᾳ μέγας ὄγκος πληθυσμοῦ, μετὰ δέους προσβλέποντος εἰς τὴν ἐξάλειψιν τοῦ ἔθνικοῦ αὐτοῦ χαρακτῆρος ἐν κοινωνικῷ ὄγκῳ, διαφέροντι πρὸς αὐτόν, οὐχὶ μόνον τὴν ἐθιότητα, ἀλλὰ καὶ τοὺς πολιτικοὺς πόθους καὶ τὰς θρησκευτικὰς πεποιθήσεις. Ἡ δια-

μαρτύρησις τῆς Ἀγγλίας κατὰ τῆς συνθήκης ταύτης ἐξηνάγκασε τὴν Εὐρώπην νὰ συνέλθῃ ἐκ τῆς καταπλήξεως καὶ τῆς ἀδιαφορίας, τὴν δὲ Ρωσσίαν νὰ ὑποχωρήσῃ. Μετ' ὀλίγον συνήρχετο ἐν Βερολίῳ διπλωματικὴ Σύνοδος πρὸς διακανονισμόν τῶν πραγμάτων τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου. Ἐν τῇ συνόδῳ ταύτῃ, ἐν ἣ καὶ πάλιν κατεδείχθη ἡ πρὸς τὴν Ἑλλάδα φιλελληνικὴ πολιτικὴ τοῦ γαλλικοῦ ἔθνους, ἀναλαμβάνοντας διὰ τῶν ἀντιπροσώπων αὐτοῦ τὴν συνηγορίαν τῶν ἡμετέρων δικαίων, κατεδείκνυεν ἡ ρωσικὴ πολιτικὴ τὴν πρὸς τὴν Ἑλλάδα κακεντρέχειαν, ἀντιστᾶσα εἰς τὴν συμμετοχὴν ἐν τῇ Συνόδῳ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους.

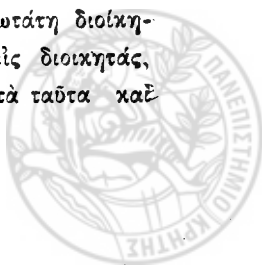
Μετὰ παρέλευσιν εἴκοσι καὶ δύο ἐτῶν ἡ περίφημος θεωρίαι, ἡ ἐξενεχθεῖσα ἄλλοτε ἐν Παρισίοις περὶ τῆς ἀκεραιότητος τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους, ἀνηρεῖτο ὑπ' αὐτῶν τῶν ἐμολογησασῶν Δυνάμεων. Ἐν Βερολίῳ κατίσχυεν ἤδη τὸ ἀντίθετον δόγμα. Τὰ τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου ἐκανονίζοντο ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ρουμανίας καὶ τῆς Σερβίας, τῆς δημιουργίας ἡμιανεξαρτήτου βουλγαρικῆς ἡγεμονίας ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ Σουλτάνου, τῆς προσαρτήσεως ὑπὸ προσωρινὸν τύπον τῆς Βοσνίας καὶ τῆς Ἑρζεγοβίνης εἰς τὴν Αὐστρίαν, ἧτις αὖθις ἀπεζημιῶτο πλουσιοπαρόχως — *felix Austria!*... Ἐπὶ τέλους γόρνοντο κατὰ τὸ ἐνὸν τὰ ὄρια τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Μαυροβουνίου, ὑπεχρεοῦτο δὲ ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις νὰ προβῇ εἰς μεταρρυθμίσεις ἐν τισὶ τῶν ὑπ' αὐτῆς κατεχομένων ἔτι ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀσίᾳ χριστιανικῶν διαμερισμάτων.

Δὲν ἔσχε κατὰ τὸ φαινόμενον πολλὰ ὠφελήματα ἐκ τῆς Συνόδου ἡ ρωσικὴ πολιτικὴ, ἀλλὰ καὶ δὲν ἐζημιώθη ἐκ τῆς μερικῆς ταύτης διαλύσεως τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους. Ἐν μέρει ἐτόγχανε πραγματώσεως τὸ πρόγραμμα αὐτῆς διὰ τῆς ἰδρύσεως ἡμιανεξαρτήτου βουλγαρικῆς ἡγεμονίας· αὕτη ἀνετέθη εἰς τὴν

προστασίαν τῆς Ρωσσίας, ὀργανωθεῖσα ὑπὸ Ρώσων στρατηγῶν κατὰ τὰ πανσλαβίτικα δόγματα. Τὸ πρῶτον μέλημα τῆς νέας κυβερνήσεως ὑπῆρξεν ἡ ὀργάνωσις ἀμειλίκτου κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ πολέμου, μέχρις ἐξοντώσεως· διὰ τῆς τεθείσης δ' εἰς ἐνέργειαν μεθόδου οὐ σμικρὸν ἐπετυγχάνετο τοῦτο.

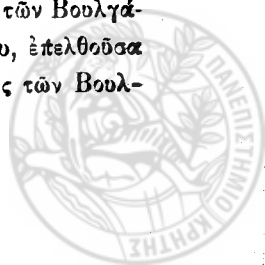
Πρὸς τὴ ἡμιανεξαρτήτῃ Βουλγαρίᾳ ἀπεφασίζετο ὑπὸ τῆς ἐν Βερολίνῃ Συνόδου ἡ ἴδρυσις ἐτέρας ἐπαρχίας, ἡμιανεξαρτήτου ἐπίσης, ἀλλ' ἐξαρτωμένης πολιτικῶς ἀπὸ τῆς Τουρκίας, ἧς καὶ ἐδικαιούτο νὰ διορίζῃ τὸν Χριστιανὸν αὐτῆς διοικητὴν. Ἔδρα τῆς διοικήσεως ταύτης καθίστατο ἡ Φιλιππούπολις· εἶδος Συντάγματος ἐκανόνιζε τὰς σχέσεις τῶν κατοίκων ἐπὶ τῇ βάσει ἰσοπολιτείας· ὁ πληθυσμὸς ἀποτελεῖτο ἐξ Ἑλλήνων, Τούρκων καὶ Βουλγαρῶν, τῶν δύο πρώτων ὄντων ἰσαριθμῶν πρὸς τοὺς δευτέρους. Ὑπὸ τὴν τοιαύτην διοίκησιν τὸ τμήμα τοῦτο τῆς βορείου Θράκης προέβαιεν ἐν νομιμότητι καὶ πολιτισμῷ κρεῖττον τῆς γείτονος Βουλγαρίας, ἃ τε ἀποτελούμενον ἐκ νοχημονεστέρων στοιχείων. Παρὰ τὰς βουλγαρικὰς ἀντιδράσεις καὶ ραδιουργίας, ὁ Ἑλληνισμὸς ἀνεπτύσσεται ἐπαισθητῶς, πρωτοστατῶν ἐπ' ἀγαθῇ τῆς χώρας. Ἄλλ' ἡ ἀποτύφλωσις τῆς Πύλης παρεκώλυσε τὴν πρόεδον ταύτην, ἧς ἐντὸς εἰκοσαετίας ἤβλεπεν ἐπενέγκῃ διάφορα ἀποτελέσματα διὰ τῆς ἡσημέραι προΐουσης ἀναπτύξεως τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου.

Οἱ πολιτικοὶ τῆς Βουλγαρίας μετὰ δυσφορίας προσέβλεπον τὴν ἡσημέραι πρὸς τὰ πρόσω βαίνουσαν ἐπικράτησιν τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ. Παρὰ τῶν Τούρκων οὐδὲν ἐφοβοῦντο, ἀλλ' ἐστενοχωροῦντο, ὅτι οὗτοι συνετάσσοντο μᾶλλον πρὸς τοὺς Ἕλληνας, κατ' ἀνάγκην παρακολούθουντες αὐτούς. Καὶ εἶνε μὲν ἀληθές, ὅτι ἡ ἀνωτάτη διοίκησις τῆς ἐπαρχίας ταύτης ἦτο ἐμπεπιστευμένη εἰς διοικητάς, Βουλγάρους τὴν καταγωγὴν, ἐξελληνισθέντας μετὰ ταῦτα καὶ

πάλιν ἐπιστρέφοντας εἰς τὸν Βουλγαρισμόν, οἳοι ἦσαν ὁ Βογορίδης καὶ ὁ Γαβριήλ Κρέστοβιτς πρώην Χρητιδης, ἀλλ' ἡ ὑπερέτρα δύναμις τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου ἀντεπεξήρξατο κατὰ παντός εἰς αὐτὸ ἐκ τῆς βουλγαρικῆς πλειονοφρεσίας παρεμβολομένου προσκόμματος. Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, ἀπεφάσιζεν ἡ ἐν Βουλγαρία κυβέρνησις νὰ προβῇ διὰ πραξικοπήματος εἰς τὴν κατάληψιν τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας. Οἱ συνωμότες ἐν τε Σόφια καὶ ἐν Φιλιππούπολει ἐνισχύθησαν εἰς τοῦτο καὶ ὑπὸ τῶν πρακτόρων τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Αὐτρίας, ἐν διπλωματικῇ μωπιά ἐργαζθέντων εἰς τὴν ἔνωσιν ταύτην, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ ν' ἀποσπᾶσθαι δῆθεν τὴν Βουλγαρίαν ἀπὸ τῆς ἐπιρροῆς τῆς Ρωσσίας. Τὸ πραξικόπημα ἐτελέσθη μὲν Σεπτεμβρίῳ τοῦ 1835 καταλαμβάνετο ἡ Φιλιππούπολις ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, συγχρόνως δὲ καθίστατο βουλγαρικὴ ἐπαρχία ἡ Ἀνατολικὴ Ρωμυλία, διασπασθέντες παντὸς αὐτῆς δεσμοῦ πρὸς τὴν Ὑψηλὴν Πύλιν.

Τὰ ἀμέτως ἢ ἐμμέτως ἐνδιεφερόμενα εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην κράτη τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου ἀπέδειξαν πρωτοφανῆ μωπίαν καὶ ἀβελτηρίαν πρὸ τοῦ τολμηροῦ τούτου γεγονότος. Παραλείπω τὴν στάσιν τῆς εὐρωπαϊκῆς διπλωματίας, ἧς ἐκλείσεν ἐκ δέους τοῦ ὀρθοκλμούς, ἐπικαλεσθεῖσα τὴν ἀνάγκην τοῦ τετελεσμένου γεγονότος, διότι τοῦτο συνέφερεν αὐτῇ κατὰ τὴν στιγμήν ἐκείνην. Καὶ διεμαρτυρήθη μὲν ἡ Τουρκία, χάριν τῶν ὑπῶν μόνον, κατὰ τῆς παραβίασεως ταύτης τῶν δικαίων αὐτῆς, ἀλλ' οὐδὲν ἐπετεύχθη. Ἡ Σερβία, πολιτικώτερον σκεπτομένη, ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Βουλγαρίας. ἐπίσημοῦσα τὴν ἐπαναφορὰν τοῦ προτέρου καθεστῶτος, ἀλλ' ἀπαράσκευος οὖσα καὶ κακῶς διευθυνομένη, ἐνίκηθη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων. Ἡ τοιαύτη ἔκβασις αὐτοχθεδιασθέντος πολέμου, ἐπελθοῦσα οὐχὶ ἐκ τῆς στρατιωτικῆς ὑπεροχῆς ἢ τῆς ἀνδρείας τῶν Βουλ-

γάρων, ἀλλ' ἐκ ποικίλων περιστάσεων, ἐκορύφωσε τὴν ἐθνικὴν ἀδτιῶν φιλαυτίαν. Ἐπιτυχία στρατιωτικὴ ἐν μιᾷ ἡ ἑοσι μάχαις ἐνέπνευσεν αὐτοῖς τὴν πεποίθησιν, ὅτι εἶνε τὸ στρατιωτικώτατον τῶν ἐθνῶν τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου. Εὐνοιοθέντες κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ πολέμου καὶ μετ' αὐτὴν πρὸς τὴν τόχην καὶ ὑπὸ τῆς εὐρωπαϊκῆς διπλωματίας, ἐπίστευσαν, ὅτι ἔχουσιν ἀνώτερον ἱστορικὸν προορισμὸν ἐν τῇ Χερσονήσῳ. Ἡ πολιτικὴ αὐτῶν ἐξακολουθεῖ ἔκτοτε τολμηρὰ καὶ προκλητικὴ. Ἐξασφαλισθείσης τῆς Φιλιππουπόλεως καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, στρέφονται αἰαιοδόξως πρὸς τὴν Ἀδριανούπολιν, πρὸς τὴν Θεσσαλονικὴν, μέχρι τῶν ἀκτῶν τοῦ Αἰγαίου, μὴ διαταζόντων ἀπὸ τοῦδε τῶν τολμηροτάτων νὰ ἐκδηλώσωσι κατακτητικὰς ἐπιθυμίας καὶ ἐπὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

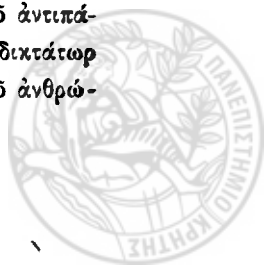
Σφάλμα ἀσύγγνωστον διέπραξεν ἡ εὐρωπαϊκὴ διπλωματία ἐν Βερολίνῳ διὰ τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας. Κατὰ τὸ φαινόμενον μόνον κατεκερματίσθη ἡ Μεγάλη Βουλγαρία τῆς συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, ἀφαιρεθέντων ἀπ' αὐτῆς πολλῶν τμημάτων τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας καὶ τοῦτο πᾶν δικαίως, διότι ἐπ' οὐδεμιᾶς ἐθνικῆς ἢ ἱστορικῆς ἀρχῆς ἐδασίζετο τὸ ἀυθαίρετον ἐκείνο κατασκευάσμα τῆς ρωσικῆς Δυναμείως, ἣτις ἐσκόπει νὰ καταστήσῃ τὴν Βουλγαρίαν πρόσκοπον μόνον αὐτῆς, δι' ἐλαχίστης κινήσεως δυναμένης οὕτω νὰ καταλάβῃ τὸν Βόσπορον καὶ νὰ καταστῇ κυρία Εὐρώπης καὶ Ἀσίας. Ἀλλὰ τίνα σκοπὸν εἶχε τὸ παράδοξον ἐκείνο δημοσύρηγμα τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, ἣτις κατ' ὄνομα μόνον ἦτο τουρκικὴ ἐπαρχία, ἀλλὰ πράγματι καθίστατο ἐξάρτημα τῆς Βουλγαρίας καὶ τῆς ὑπειθιν αὐτῆς ἐνεδρευούσης πολιτικῶς, ἐκ τοῦ φανεροῦ ἢ ἐκ τοῦ ἀφανοῦς δυναμένης νὰ ραδιοουργῇ ἀσφαλῶς ἐπὶ βλάβῃ τῶν δικαίων καὶ τῶν συμφερόντων τῶν ἄλλων ἐθνῶν, τῶν οἰκούντων ἐν τῷ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν

στριτηγικῶς καὶ γεωγραφικῶς σπουδαίῳ τούτῳ τμήματι τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου, τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Τούρκων; Χωρὶς νὰ κατανοήσῃ τὴν σημασίαν τοῦ τολμήματος ἢ εὐρωπαϊκῆ διπλωματίας, διέπραξε τὸ σπουδαῖον τοῦτο σφάλμα, ὃ περ τοσοῦτον ἐτάραξε τὴν ἐθνολογικὴν ἰσορροπίαν τῆς Χερσονήσου, ἵως δὲ ὑπάρξῃ ἐν τῷ μέλλοντι ἀφορμὴ μεγάλων καταστροφῶν. Ἡ Ἀνατολικὴ Ρωμυλία, ἐπαναλαμβάνω νὰ τὸ εἶπω, καθίστατο ἕκτοτε ἡμιαυτόνομος ἐπαρχία τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους, ἀλλὰ τίς ἠδύνατο ν' ἀμφιβίλλῃ, ἔχων ὑπ' ὄψιν τὰ τελευταίως ἐκδηλωθέντα πανσλαβῆτικὰ κινήματα ἐν ταῖς χώραις ταύταις, ὅτι δὲν θὰ καθίστατο ἐπὶ τέλος ἔρμκειον τῶν σλαβοβουλγαρικῶν ἐνεργειῶν; Καὶ εἶνε μὲν ἀληθές, ὅτι κατὰ τὸ βραχυχρόνιον διάστημα τῆς πολιτικῆς ὑπάρξεως τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας ὁ Ἑλληνισμὸς οὐ μικρὸν ἐπεκράτει καὶ ἀνεπτύσσετο, ἂν μὴ κατὰ πληθυσμόν, ἀλλὰ κατὰ τὰ ἠθικὰ καὶ τὰ πνευματικὰ πλεονεκτήματα ὑπερτερῶν τῶν ἄλλων στοιχείων, οὐχ ἦτο οἱ Βούλγαροι ἐκέκτηντο ἀφθονώτερα τὰ μέσα τῆς ἐνεργείας, καὶ ἰδίᾳ ἐκέκτηντο μέγα πλεονέκτημα, τὴν γε τνίασιν τῆς νεοτεύκτου ἡγεμονίας, κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη διοικουμένης καὶ ἐμπνεομένης ὑπὸ τῆς ρωσικῆς ἐπιρροῆς, φανερώς καὶ κρυφίως ἐργαζομένης κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Πρὸς τούτοις, ἕτερον σφάλμα τῆς εὐρωπαϊκῆς διπλωματίας ὑπῆρξεν ὁ ἐκάστοτε διορισμὸς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ ὡς διοικητῶν ἀνδρῶν, τέως μὲν ἐπαγγελλομένων τὸν Ἕλληνα, ἀλλ' ἀσθενῶν τὸν χαρακτήρα, ραδιουργηθέντων, ὡς ἦτο γνωστὸν, πρὸ καιροῦ ὑπὸ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρακτόρων τοῦ Πανσλαβισμοῦ. Ἀνερχόμενοι εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας οἱ ἄνδρες οὗτοι, δὲν ἠδύναντο νὰ τηρήσωσι τὴν ἀπαιτουμένην ἀμεροληψίαν πρὸς τοὺς ἀνταγωνιζομένους λαούς. Οὕτως ἐξηκολούθησαν ὑπηρετοῦντες τὰ συμφέροντα καὶ τὰς βλέψεις τῆς πολιτικῆς, ἦτις οὐ

σμηκρὸν ἐλάμβανε μέρος εἰς τὴν κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐνέργειαν. Ἔθι σιάζοντο εἰς τὰ βουλγερικὰ συμφέροντα τὰ δίκαια τῶν λοιπῶν λαῶν τῆς ἡγεμονίας. Ἐν τοιαύτῃ καταστάσει πραγμάτων τὸ συνωμοτικὸν πραξικόπημα τῆς Φιλιππουπόλεως ἔθηκε τέρμα εἰς τὸ ἄτεχνον καὶ δυστοχὲς τοῦτο πολιτικὸν κατασκευάσμα τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας.

Ὁ ἀρχηγὸς τῆς συνωμοσίας, ὁ ἡγεμὼν τῆς Βουλγαρίας Βάττεμπεργ, δὲν ἔμελλε ν' ἀπολύσῃ τῶν καρπῶν τῆς πολιτικῆς αὐτοῦ δεξιότητος ἐπὶ μικρὸν χρόνον. Ἡ Ρωσσία ὑπόπτως προσέβλεπε τὴν τολμηρὰν καὶ ὑπὸ πολλὰς ἐπίψεις ἀνεξάρτητον ἀπὸ τῶν βλέψεων αὐτῆς καὶ προθέσεων ἐνέργειαν. Ἀλλὰ καὶ δὲν ἐδίστασε νὰ προβῇ εἰς ριζικὰς ἀποφάσεις. Κωτῶρθωσεν εὐχερῶς διὰ συνωμοσίας, ἐξυφανθείσης ἐκτὸς τῆς Βουλγαρίας, νὰ ἐξαναγκάσῃ τὸν ἡγεμόνα τῶν δύο Βουλγαριῶν εἰς παραίτησιν. Αἱ νίκαι τῆς Σλιβνίτζης καὶ τοῦ Πιρότ εἰς οὐδὲν ὠφέλησαν τὸν μεγαλοπράγμονα ἄνδρα. Ὁ ἡγεμὼν ἐπανῆλθεν εἰς Βουλγαρίαν, ἀλλ' αὐθις ἐξηναγκάσθη εἰς παραίτησιν, ἕνεκα τῶν ἀπειλῶν τῆς μεγάλης ὁμοδόξου Δυνάμεως.

Ὁ διαδεχθεὶς αὐτὸν Φερδινάνδος ἐξηκολούθησεν ἐπὶ τινα χρόνον διὰ τῆς δικτατορίας τοῦ Σταμπολῶφ τὴν ἀντιρωσικὴν πολιτικὴν τοῦ προκατόχου του — τολμηρότερον ἔτι· ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἡναγκάσθη νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὴν δύναμιν τῶν πραγμάτων. Ἀπὸ ἀδιαλλάκτου ἐχθροῦ κατέστη κατὰ τὸν τελευταῖον τοῦτον καιρὸν ὑποτελής τῆς ρωσικῆς αὐτοκρατορίας. Ὁ κορυφαῖος ἀντιπρόσωπος τῆς προτέρας πολιτικῆς τῆς Βουλγαρίας, ὁ Σταμπολῶφ, κακῶς κατέστρεψε τὸν βίον, δολοφονηθεὶς καθ' ὁδόν, ἐν γνώσει κατὰ πάσαν πιθανότητα τῶν πολιτικῶν αὐτοῦ ἀντιπάλων, ὕστερον ἀπὸ ἀνόμια ὄργια, ἅτινα ἐξετέλεσεν ὡς δικτάτωρ τῆς Βουλγαρίας. Ἐκ τῶν κοριωτάτων μελημάτων τοῦ ἀνθρώ-

που τούτου, ἦτο καὶ ἡ ἐξόντωσις τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἣν διεξήγαγε μετὰ πολλῆς θρασύτητος καὶ τέχνης.

*
* *

Ἡ ἐξόντωσις τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Τοιοῦτο εἶνε τὸ πρόγραμμα τῆς νέας Βουλγαρίας ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως τοῦ Βάι-
τεμβεργ καὶ τοῦ Φερδινάνδου. Ἡ ἐνέργεια αὕτη διεξάγεται ποι-
κιλοτρόπως, φανερώς ἢ κρυφίως, διὰ τοῦ νόμου καὶ τῆς βίας.
Βεβαίως ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τῆς ἡγεμονίας δὲν εἶνε το-
σοῦτος, ὥστε νὰ παρεμβάλλῃ τὸ ἐλάχιστον πρόσκομμα εἰς τὴν
ἀνάπτυξιν τοῦ Βουλγαρισμοῦ. Ἡ πολιτικὴ ἄρα αὕτη δὲν ἀπο-
βλέπει πρὸς ἐσωτερικὸν μόνον σκοπὸν. Τὸ πρόγραμμα αὐτῆς
εἶνε εὐρύτερον, ἀλλὰ καὶ καταχθονιώτερον.

Ἐπιτογχανομένης τῆς ἐκμηδενίσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν τῇ
Ἀνατολικῇ Ῥωμολίᾳ ἐν Φιλιππουπόλει, ἐν Στενημάχῳ, ἐν
Καθὰκλῃ, ἐν ταῖς παραλίαις πόλεσι τοῦ Εὐξείνου Πόντου, ἐν
αἷς κέκτιται τσαχύτας ἐθνικῆς ρίζης καὶ δυνάμεις ἀπὸ αἰώνων,
ἡ καταστρεπτικὴ ἐργασία καὶ πρόοδος τῶν Βουλγάρων πρὸς
τὰ πρότω θὰ καταστῇ εὐχερεστέρα, μηδενὸς ἀντιτιθεμένου κω-
λόματος πρὸς ἐπικράτησιν ἐν τῷ βιλαετίῳ Ἀδριανουπόλεως καὶ
τῇ Μακεδονίᾳ. Μῆνον ἡμεῖς οἱ ἐν Ἑλλάδι ἀγνοοῦμεν μετὰ πί-
σης διεξάγεται στρατηγικῆς δεξιότητος ἢ καθ' ἡμῶν πολιτικῆ
τῶν Βουλγάρων ἢ πασίγνωστος σλαυτικὴ τέχνη ἐν τῇ διεξαγωγῇ
τῶν μεγάλων προβλημάτων εὐρην ἐπιτηδείου καὶ ὑποτακτικῶν
ὄργανον τὴν νέαν Βουλγαρίαν. Αἱ κυριώταται τῶν πόλεων
τῆς Ἀνατολικῆς Ῥωμολίας οἰκοῦνται ὑπὸ Ἑλλήνων, δυνα-
μένων νὰ καταστῶσι προσκόμματα κατὰ τῶν προθέσεων τῶν
Βουλγάρων, ἐν ἣ περιπτώσει ἔθελεν ἐπέλθῃ περιπλοκὴ τῶν
πραγμάτων τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου. Καθ' ἣν στιγμήν οὗτοι

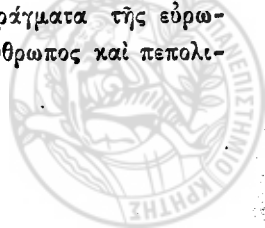
θὰ διεκδικῶσι δικαιώματα ἐν Μακεδονίᾳ, ἀνὰ χεῖρας κρατοῦντες τὰ στατιστικὰ δεδομένα τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ἐπαρχίας, ταύτης οἷα κατασκευάζονται ἐν τοῖς ἐπισημοῖς καὶ ἀνεπισήμοις κύκλοις τῆς βουλγαρικῆς πρωτεύουστος, ὁ Ἑλληνισμὸς ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ δύνатаι κατὰ δεδομένην στιγμήν νὰ καταστῇ ὀχληρὸς εἰς αὐτούς, ταραττων οὕτω κατακτητικὰ ὄνειρα. Ὑπὸ τὴν προτέραν τουρκικὴν διοίκησιν, ἦτις εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἄρνησις πάσης διοικήσεως καὶ ἐννόμου τάξεως, ὁ Ἑλληνισμὸς, ἐργαζόμενος διὰ τῶν ἰδίων ἀποκλειστικῶς δυνάμεων, ἄνευ τῆς ἐλαχίστης συνδρομῆς τοῦ καθεστώτος, ἐπρωτοστάτει συνήθως. Τί θὰ συνέβαιεν ἤδη, ὁπότε ἐκτίησαιο δίκαια ἰσοπολιτείας καὶ αὐτιβούλου ἐνεργείας; Ἀπεδεικνύετο κατὰ τὸ διάστημα ὀλίγων ἐτῶν ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ. "Ἡττονες κατ' ἀριθμὸν ἦσαν οἱ Ἕλληνες· καὶ ἐν τούτοις ὁσημέραι προέβαινον πρὸς τὰ πρῶτω ἐξεπροσώπουον πράγματι τὸ ἰσχυρὸν ἐν τῇ κοινωρικῇ δράσει στοιχεῖον τῆς ἐπαρχίας ταύτης· ἐν δὲ τῷ πρὸς τοὺς Βουλγάρους ἀνταγωνισμῷ κατ' ἀνάγκην ἤθελον ἐπικρατήτη σὺν τῷ χρόνῳ. Ὑπὸ τὴν διοίκησιν ἀνδρῶν, οἷοι ὁ Βογορίδης καὶ ὁ Κρέστοβιτς, καίπερ βουλγαροφρονούντων, οἱ Ἕλληνες, διὰ τῆς ὑπερτέρας αὐτῶν νομιμοσύνης καὶ δραστηριότητος ἐπεβάλλοντο ἐπὶ τῶν κοινῶν, ἐπικούρους ἔχοντες καὶ τοὺς ἄλλους κατοίκους τῆς Ἡγεμονίας, πλὴν τῶν Βουλγάρων. Ἐν δὲ τῷ νομοθετικῷ σώματι τῆς Φιλιππουπόλεως ἡ ἑλληνικὴ μειονοφηγία, ἐκ νοημόνων καὶ ἀποφασιστικῶν ἀνδρῶν ἀπαρτιζομένη, ἐπεβάλλετο πολλάκις.

"Ὅτε, μίᾳ τῶν ἡμερῶν, οἱ Βούλγαροι, καταχρῶμενοι τῇ ἀριθμηρικῇ αὐτῶν ὑπεροχῇ, προσεπάθουον νὰ ἐπιβληθῶσιν ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς μειονοφηγίας, Ἕλλην μητροπολίτης, παρεδρεύων ἐν τῷ νομοθετικῷ σώματι. δὲν ἐδίστασε ν' ἀπειλήτη ἀπὸ τῆς θέσεώς του, ὅτι εἶνε ἕτοιμος νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὴν Ροδόπην, καλῶν

εις υποστήριξιν τοῦ Ἔθνους, ὃ ἐξεπροσώπει ἐν τῇ συνελεύσει ἐκείνῃ, χιλιάδας μαχητῶν Ἑλλήνων. Ἡ τολμηρὰ αὐτῆ ἀπειλή τοῦ ἱεράρχου κατέστρεψε τῶν βουλγαρικῶν ἀξιώσεων καὶ ἡ πλειονοψηφία κατέστη μετριοπαθεστέρα. Ἐν τῷ πολιτικῷ ὀργανισμῷ τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἤτο ἀνεγνωρισμένη ὡς γλῶσσα σπουδαίου μέρους τῶν κατοίκων. αὐτὴ μόνη δυναμένη κατ' ἐξοχὴν νὰ ἐκφράσῃ τὸ πνεῦμα τῆς συγχρόνου κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς τάξεως καὶ προόδου. Ἡ ὑπεροχὴ αὐτῆ τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου ἡ ἑσπέραι προεῖδον δύναμις αὐτοῦ ἡσο ἐπόμενον νὰ συνταράξῃ τὴν βουλγαρικὴν διοίκησιν, μετ' ἀνισυχίας προσδύλευσαν τὰς προόδους τῶν Ἑλλήνων. Τῶν λόγων τούτων ἕνεκα ἐπῆλθε τὸ πολιτικὸν τόλμημα τῆς Φιλιππουπόλεως πρὸς καταστολὴν τῆς ἐπικινδύνου ταύτης δυνάμεως.

Πρὸ τῶν ἐπελθόντων ἀποτελεσμάτων, ἅτινα ἀνεμένοντο βεβαίως ὑπὸ τῶν καλῶς γινωσκόντων τὰ πράγματα, ἀγνοεῖ τις τί νὰ οὐκτεῖρη ἐν τῷ γεγονότι τούτῳ: τὴν ἀδράνειαν τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως, ἢ τὴν ἀποτόφλωσιν τῆς διπλωματίας. Τὸ πραξικόπημα συνετελέσθη. Πράγματι ἡ Ἀνατολικὴ Ρωμυλία περιῆλθεν ὑπὸ τὴν ἀποκλειστικὴν ἐπικράτησιν τῆς Βουλγαρίας καὶ τοῦ Πανσλαβισμού. Ποῖα τ' ἀποτελέσματα τῆς μεταβολῆς ταύτης; Καταδείκνυνται ὅσημέραι: οὐδ' ἀπαιτεῖται προφητικὴ δύναμις πρὸς κατανόησιν τῶν γενησομένων ἐν προσχεῖ ἢ βραδυτέρῳ χρόνῳ.

Ἡ ἐπανάστασις αὐτῆ, δι' ἧς ὑπὲρ τὸ ἡμιτοῦ ἑκατομμύριον ἐλευθέρων τέως ὄπωςδήποτε ἀνθρώπων, Ἑλλήνων καὶ Τούρκων, ἄνευ οὐδενὸς δικαίου, ἢ τοῦ τῆς τολμηρᾶς καταλήψεως, καθίσταντο ὑποτελεῖς τῶν Βουλγάρων, ἐπῆλθε, χωρὶς νὰ μελετηθῇ προσηκόντως ὑπὸ τῶν ἰθυόντων τὰ πράγματα τῆς εὐρωπαϊκῆς πολιτικῆς. Καθ' ὃν χρόνον ἡ φιλόανθρωπος καὶ πεπολι-

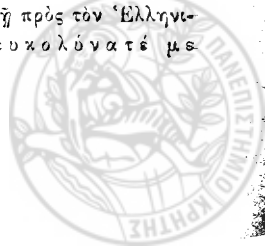
τιμμένη Εδρώπη, ἐν ταῖς ὥραις τῆς σχολῆς αὐτῆς, μελετᾷ τίνε τρόπον δύναται νὰ βελτιώσῃ τὴν τύχην ἀνθρωπίνων ὄντων, ὑπὸ ἀνοσίτους κοινωνικὰς ἢ πολιτικὰς συνθήκας διαβιούντων πολλαχοῦ τοῦ κόσμου, κατέλειπεν ἔρμαιον τῆς βουλγαρικῆς θρασύτητος καὶ μεγαλομανίας ἑλληνικὸν πληθυσμὸν ἑλληνικῆς ἔκπαλαι χώρας, καθ' οὗ ἀπὸ δύο ἤδη δεκαετηρίδων διεξίγεται ὁ βικιότατος τῶν πολέμων.

Ἐπιτραπήτω μοι νὰ παρατηρήσω, ὅτι κατὰ τὴν περίστασιν ἐκείνην δὲν κατενόηθη προσηκόντως καὶ ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι ἡ ἐθνικὴ σημασία τοῦ βιαίου τούτου γεγονότος. Πάντα τὰ κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον συμβάντα μαρτυροῦσι πολιτικὴν ἄγνοιαν παρ' ἡμῖν, ἄλλειψιν θετικῆς ἐκτιμήσεως τῶν πραγμάτων. Ὡς μὴ ὠφείλεν, ἡ ἑξωτερικὴ πολιτικὴ τοῦ κράτους καὶ τοῦ ἔθνους οὐδέποτε ἤρθη εἰς τὸ σημεῖον τῆς ἐθνικῆς περσιωπῆς, ἣν πρωτίστως ἔπρεπε νὰ διεκδικῇ ἡ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάς. Ἡκιστα κατενόηθη ἡ σημασία τῆς ἐν Φιλιππουπόλει συντελεσθείσης ἐπαναστάσεως κατὰ τῶν καθεστῶτων. Ἄντὶ νὰ διαμαρτυρηθῶμεν, διότι τμημα ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ, κατοικοῦντος ἐν χώρᾳ ἔκπαλαι ἑλληνικῇ, τῇ βορείᾳ Θράκῃ, κατέστη ὑποτελὲς τοῖς Βουλγάροις, ἀντὶ νὰ ἐνισχύσωμεν τὴν τουρκικὴν κυβέρνησιν εἰς τὴν ἐπαναφορὰν τοῦ ὑπὸ τῶν Μ. Δυνάμεων κανονισθέντος καθεστῶτος ἰσονομίας καὶ ἰσοτελείας τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ οἰκουσῶν ἐθνικοτήτων, ἀφοῦ προφανῶς παρεβιάζοντο δικαιώματα ἑλληνικῶν πληθυσμῶν, ἀναγεγραμμένα ἐν τῷ ὀργανικῷ νόμῳ τῆς διοικήσεως τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, ἐκηρύξαμεν, πρὸς διεκδίκησιν ἐθνικῶν δικαιῶν, τῶν παραβιασθέντων ἐκ τοῦ πραξικοπήματος τούτου, ἐπιστροφάτευσιν. Ὁ λαὸς τῶν Ἀθηνῶν, μὴ ἀντιλαμβανόμενος σοβαρῶς τῶν συμβαινόντων, οὐδενὸς δὲ τολμῶντος, κατὰ τὸ εἶδος, νὰ εἴπῃ τὴν ἀλήθειαν, ἐκ φόβου ἀντιδημοτικότητος, ἐπεβλήθη εἰς τὴν κυβέρνησιν, καταστάσαν

πολεμικήν. ἄνευ τῆς ἐλαχίστης προπαρασκευῆς τοῦ ἔθνους, περιουσιθεῖσαν ἐπὶ ὀκτὼ περίπου μῆνας εἰς τὴν ἐκγύμνασιν ἀτυχῶς ἐξησκημένων ἐφεδρῶν, ἐθελοντῶν καὶ νεοσυλλέκτων.

Ἄλλὰ τί ἔπρεπε νὰ πράξῃ ἡ Ἑλλάς ἐν τῇ περιστάσει ἐκείνῃ; Ἀπλούστατον. Ἐπρεπε νὰ κατανοήσῃ, ὅτι τὸ πραξικόπημα τῆς Φιλιππουπόλεως δὲν ἀπυθόνητο μόνον κατὰ τῆς τουρκικῆς ἐπικυριαρχίας, κατὰ τοῦ διπλωματικοῦ κύρους τῶν Μ. Δυνάμεων, αἵτινες καθώρισαν τὸ καθεστῶς τοῦτο, ἀλλ' ἐπίσης ἀμέσως καὶ ἐμμέσως κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἐν τοιαύτῃ περιστάσει, ἀφοῦ τὸ ἐλεύθερον κράτος, θῆμα τῆς αἰωνίου ἀπρινορησίας αὐτοῦ, στρατιωτικῶς ἀσύντακτον καὶ ἀπαίδευτον, δὲν εἶχε σκεφθῆ νὰ ἐνεργήσῃ ἀμέσως τοῦλάχιστον, διὰ τῶν διατιθεμένων ὑπ' αὐτοῦ μέσων, ἀναλαμβάνον στρατιωτικὸν περίπατον εἰς Ἡπειρον, μὴ ὑπάρχοντος κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐπαρκoῦς τουρκικοῦ στρατοῦ πρὸς ὑπεράσπισιν, νὰ καταλάβῃ τὰ Ἰωάννινα καὶ δι' ἐτέρου σώματος ἐν Θεσσαλίᾳ τὴν Ἐλασσῶνα, ὡς δὲν ἐδίστασαν νὰ ὑποδείξωσι καὶ τινες τῶν δρῶντων τότε διπλωματικῶν κύκλων⁽¹⁾, νὰ δημιουργήσῃ δ' οὕτω τετελεσμένον γεγονός, ἔχον ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὸ κύρος τῆς Συνόδου τοῦ Βερολίνου, παρέσχεεν εἰς τὸν κόσμον τὸ φαινόμενον ἀτυχoῦς ἐμπολέμου καταστάσεως, ἧτις οὐκ ὀλίγον ἐστοίχισεν αὐτῇ ἠθικῶς καὶ ὀλικῶς. Ἡ τοιαύτη κατάληψις χωρῶν, ἐπιδικασθεισῶν ἤδη τῇ Ἑλλάδι, θὰ θὰ ἦτο ἀντίκτυπος τοῦ πραξικοπήματος τῆς Φιλιππουπόλεως,

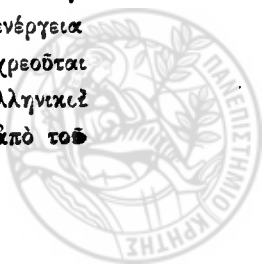
(1) Τοιαύτην γνώμην ἐξέφρασε μοι ἐν Ρώμῃ, ἐν ἔτει 1886, ὁ τότε ἡγετὴς τῆς κατὰ τοῦ Δεσπότη καὶ Ρομπιλᾶν ἀντιπολιτεύσεως κ. Κρίστης. Ἐπληρωφίτην ἐπίσης ἐξ ἀθηναικωτάτης πηγῆς, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ τότε ἡγούμενος τῶν ἐξωτερικῶν τῆς Ἰταλίας Ρομπιλᾶν τοιοῦτό τι ὑπέδειξεν εἰς τινὰ τῶν ἡμετέρων, παραπνοούμενον ἐπὶ τῇ ἐχθρικῇ πρὸς τὸν Ἑλληνισμὸν στάσει τῆς Ἰταλίας:— Ἐπί τελοῦς διευκολῶνα τέ με καὶ σε εἰς, ἐπεφώνησεν ἐν στιγμῇ στενοχωρίας.

ἐπαναφορά τῆς πολιτικῆς ἰσορροπίας τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει, οὕτως ἢ ἄλλως ἐνεργοῦσα ἡ ἐλευθέρα Ἑλλάς, εἰρηνικὴ ἢ πολεμικὴ, καθήκον εἶχε νὰ ἐξεγερθῆ, διαμαρτυρομένη κατὰ τοῦ πραξικοπήματος τῆς Φιλιππουπόλεως, ἀλλὰ τοῦτο κατὰ τῆς Βουλγαρίας, οὐχὶ δὲ νὰ καταστήσῃ δυσχερῆ ὑπὸ πᾶσαν ἐποψίν καὶ ἄνευ ὀρισμένου σκοποῦ τὴν θέσιν τῆς Τουρκίας. Αὕτη δέ, αἰσθανομένη ἑαυτὴν ἐλευθέραν ἐκ τῶν ἑλληνικῶν συνόρων, θ' ἀνελάμβανεν ἕως νὰ πατάξῃ τὴν βουλγαρικὴν θρασύτητα, ὅσον καὶ ἂν ἡ Βουλγαρία ἐνισχύετο κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ὑφ' οἰαςδῆποτε Μεγάλης Δυναμείας. Ἄλλ' ἡ Τουρκία εἶχεν ὑπὲρ ἑαυτῆς τὴν νομιμότητα καὶ τὴν ὑποστήριξιν ἰθαγενῶν στοιχείων ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ, δὲν ἦτο δὲ ἡ στρατιωτικὴ δύναμις τῆς Βουλγαρίας ἐπὶ τοσοῦτον ἀξία λόγου, ὥστε ν' ἀντιπαραταχθῆ μετ' ἐπιτυχίας καὶ κατὰ τῶν Τούρκων καὶ κατὰ τῶν Σέρβων, τῶν Ἑλλήνων ἐν τοιαύτῃ περιστάσει μὴ ἐχόντων ἀφορμὴν νὰ μετάσχωσι τοῦ ἀγῶνος, ἀφοῦ πλέον δὲν εἶχε καταληφθῆ ἐγκαίρως ἐν Ἠπειρῷ καὶ Θεσσαλίᾳ ἡ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀνήκουσα γραμμὴ τοῦ Βερολίνου.

Ὅφειλω νὰ παρατηρήσω ἐνταῦθα ὅτι ἡ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ τῆς Ἑλλάδος, ἐθνικὴ ὄντως καθισταμένη, δὲν δύναται, οὐδ' ὀφείλει νὰ εἶνε πολιτικὴ γεωγραφικῆς μόνον ἐπεκτάσεως. δηλαδή προσαρτήσεως χωρῶν εἰς τὸ ἐλεύθερον ἔδαφος. Πρέπει ὑπὸ πᾶσαν ἐποψίν νὰ εἶνε εὐρύτερα. Ὅπου Ἑλληνισμός, συμπαθῆς ἢ διεσπαρμένος, ἡ Ἑλλάς ὀφείλει νὰ ἐποπτεύῃ, ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ἐνεργοῦσα. Δὲν ἀποτελεῖ μόνον τὸ ἔδαφος τὴν ἐθνικὴν δύναμιν λαοῦ τινος, ἀλλ' ἐπίσης καὶ ἡ ἠθικὴ αὐτοῦ ἐνέργεια καὶ ὑπεροχὴ. Ταύτην δὲ τὸ ἐλεύθερον Ἑλληνικὸν ὑποχρεοῦται νὰ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν ἐν τῇ ἐθνικῇ αὐτοῦ ἐργασίᾳ. Οἱ ἑλληνικὲς πληθυσμοί, οἱ κατὰ τὸ φαινόμενον ἀποκεχωρισμένοι ἀπὸ τοῦ

ἐλευθέρου κράτους, ἢ τῶν ὑποδοῦλων ἐπαρχιῶν, τίς οἶδεν, ὅποιαν ὑπηρεσίαν δύναται νὰ παράσχωσὶ ποτε εἰς τὸ ἑλληνικὸν γένος, συντελοῦν ἐπὶ τέλους τὴν εὐρείαν αὐτοῦ ἐθνικὴν καὶ πολιτικὴν ἐνόττητα :

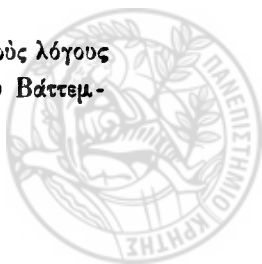
Ἐνεκα τῶν σφαλμάτων τῆς πολιτικῆς τῶν τριῶν κατ' ἐξοχὴν διαφερομένων κρατῶν τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου, Τουρκίας, Ἑλλάδος καὶ Σερβίας, εἰ καὶ ἡ Ρωμουνία ἠδύνατο νὰ συμπράξῃ, μὴ συνεννοηθέντων πρὸς ματαίωσιν τοῦ πραξικοπήματος τῆς Φιλιππουπόλεως, ἀφοῦ ἡ ἐπίσημος Εὐρώπη τοσαύτην εἶχεν ἐπιδείξῃ ἀδιαφορίαν, ἐπέτυχεν ἡ τολμηρὰ ἐνέργεια τῆς Βουλγαρίας. Ὁ ἡγεμὼν αὐτῆς, ὀνόματι μόνον διοικητῆς τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, εἶνε ὑποτελής τοῦ Σουλτάνου, πράγματι ἐν τούτοις ἐξασκεῖ κυριαρχικὰ δίκαια. Παρεβιάσθη ὁ ὄργανικὸς νόμος τῆς ἐπαρχίας ταύτης, δι' οὗ ἐλαμβάνοντο ὑπ' ὄψει καὶ ἐξησφαλίζοντο προσηκόντως τὰ δίκαια τῶν συνοικούντων μετὰ τῶν Βουλγάρων λαῶν, ὧν τὸ ἥμισυ ἀπετέλουν οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Τοῦρκοι. Καὶ ἤδη, μετὰ σατανικῆς ἐπιτηδεϊότητος, καταβάλλεται πᾶσα προσπάθεια, ὅπως διασπασθῶσιν αἱ ἑλληνικαὶ Κοινότητες, παρεισαγομένων βουλγαρικῶν πληθυσμῶν ἐν τοῖς τμήμασιν ἐκείνοις τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἅτινα θὰ ἠδύναντο ἴσως, δοθείσης εὐκαιρίας, νὰ προκαλέσωσιν ἀντιδράσιν κατὰ τῶν βουλγαρικῶν ἀξιώσεων.

*
* *

Audaces fortuna juvat. Αἱ ἀπροσδόκηται ἐπιτυχίαι τῶν Βουλγάρων κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη ἦτο ἀδύνατον νὰ μὴ ἐξεγείρωσι τὴν φαντασίαν αὐτῶν καὶ νὰ μὴ ἀναπτύξωσι μεζονα πολυπραγμοσύνην καὶ τόλμην. Ἐκ τοῦ μηδενός, διὰ τῆς ἐννοίας τῆς τύχης μόνον, ἐγένετο κράτος ἡ Βουλγαρία.

Ἦδη δέ, μετὰ τὸ πραξικόπημα τῆς Φιλιππουπόλεως καὶ τὸν θρίαμβον τῶν βουλγαρικῶν ὄπλων κατὰ τοῦ ἀσυντάκτου καὶ πλημμελῶς διευθυνομένου σερβικοῦ στρατοῦ, δὲν ἐδίστασε ν' ἀξιώσῃ ὑπὲρ αὐτῆς πρωτεύουσαν θέσιν ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἴμου. Ἡ εὐρωπαϊκὴ πολιτικὴ, ἥτις ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τοσούτον ἐνθουσιᾷ ὑπὲρ τῶν τετελεσμένων γεγονότων, ἠρθάνθη ἄρρηκτον ἀγαλλίασιν ἐπὶ τῷ τετελεσμένῳ τῆς καταλήψεως τῆς Φιλιππουπόλεως γεγονότι, ὃ περ ἐν τῇ συνήθει ἀνανδρία αὐτῆς καὶ τῷ δισταγμῷ ἀπεδέξατο, εὐηρεστημένη, ὅτι ἀπέμεινε αὐτῇ μία φροντίς ὀλιγωτέρα περὶ τῶν πραγμάτων τῆς Χερσονήσου. Παράδοξος ἀγάπη κατέλαβεν ἀμέσως τὴν Εὐρώπην πρὸς τὸ τυχοδιωκτικὸν κρατίδιον. ὃ περ, ὑπὸ τὰς ἐπευφημίας τοῦ σλαυικοῦ κόσμου, ἐπίστευεν, ὅτι κατέστη τὸ κράτος τοῦ μέλλοντος, πλήρες εὐρωστίας καὶ ἐνεργείας. Μία νίκη ἐξήρκεσε νὰ προσδώσῃ περιφανῆ αἴγλην εἰς τὴν νέαν Βουλγαρίαν. Φεῦ ! ἡ νίκη αὕτη δὲν εἶνε ἔργον τῆς βουλγαρικῆς στρατηγικῆς τέχνης καὶ ἀνδρείας, ὅσον ἀποτελεσματῆς τῆς σερβικῆς ἀσυνταξίας. Ἄλλ' εἴθισται ἡ κόσμος, ἡ λεγομένη δημοσία γνώμη, νὰ κρίνῃ ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων, καὶ τὸ ἐκ τοῦ σερβοβουλγαρικοῦ πολέμου ἀποτελεσματῆς ἐξεδηλώθη ὑπὲρ τῆς Βουλγαρίας. Ἡ πολυθρόλητος τριπλῆ συμμαχία, ἡ καταρτισθεῖσα, ὡς γνωστόν, καθ' ὃν χρόνον ἐγένετο καὶ τὸ πραξικόπημα τῆς Φιλιππουπόλεως, ἀπεδέξατο μετ' ἐνθουσιασμοῦ τοῦτο, φρονοῦσα ὅτι διὰ τῆς ἀπομακρύνσεως τῆς Βουλγαρίας ἀπὸ τῆς ρωσικῆς ἐπιρροῆς—διότι ἡ Ρωσσία εἶχε διαμαρτυρηθῆ κατὰ τοῦ πραξικοπήματος—ἐνισχυομένου τοῦ νέου κράτους, θὰ ἐτίθετο τέρμα εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ Αἴμου σλαυικῆν φιλοκτημοσύνην.

Ἡ Ἀγγλία παρηκολούθησεν ἐπίσης διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους τὴν πολιτικὴν ταύτην. Ὑπεστήριξε κατὰ πρῶτον τὸν Βάττεμ-

βεργ διὰ τῶν πρᾶκτόρων αἰτῆς καὶ μετὰ ταῦτα τὸν Σταμπολῶφ, καταλθόντα τὴν ὑπερτάτην ἐξουσίαν ἐν Βουλγαρίᾳ.

Μετὰ τοὺς Ρώστους, μονοουχὶ ἐκδιωχθέντας ἐκ Βουλγαρίας ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Σταμπολῶφ, ὁ ἀνὴρ οὗτος εἶνε ὁ πραγματικὸς ὀργανωτὴς τοῦ νέου κράτους. Φέρων ἅπαντα τὰ ἔνστικτα τῆς ἀσιατικῆς φυλῆς, εἰς ἣν ἀνήκεν, ἐκδηλώσας αὐτὰ ἐν ὄλῃ τῇ γυμνότητι διὰ τοῦ κληρονομικοῦ ἀταβισμού, παρέσχεν καταπληκτικὴν ὄθησιν εἰς τὴν Βουλγαρίαν.

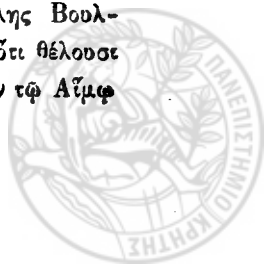
Δικτάτωρ καθ' ὄλην τὴν σημασίαν τῆς λέξεως, ἐκυριάρχησεν ἐπὶ τινὰ χρόνον διὰ τῆς βίας καὶ τῆς διαφθορᾶς. Μετεχειρίσθη ὅλα τὰ μέσα, προκρίνων συνήθως τὰ ἀθέμιτα. Ἄγνοῶ ἂν ἀνεγνώσεν ἢ ἤκουσέ τι περὶ τοῦ Ἡγεμόνος τοῦ Μακιαβέλλη ὁ Βούλγαρος πολιτικός· ἀληθὲς εἶνε, ὅτι ἐκυβέρνησε τὴν πατρίδα αὐτοῦ διὰ τῶν μεθόδων τοῦ λεγομένου Μακιαβελλισμού. Ἐν ἣ περιπτώσει δὲν ἠδύνατο διὰ τῆς διαφθορᾶς, προσεπάθει διὰ τῆς βίας. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀνεδείκνυτο νικητῆς. Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ ἡ Βουλγαρία ὑπέκυψεν εἰς τὴν θέλησιν του, ἀπὸ τοῦ ἡγεμόνος, ὅστις ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἦτο νευρόσπαστόν του, μέχρι τοῦ τελευταίου Βουλγάρου. Ἐπὶ τέλους, καταστάς ἀφόρητος, ἐξεδιώχθη μὲν ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος, μετὰ τινὰ δὲ χρόνον, ἐκτὸς τῆς ἀρχῆς διατελών, ἐδολοφονήθη — μὴ ὄντων ἔτι αἰσῶν ἐν τῷ ἐγκλήματι τούτῳ καὶ αὐτῶν τῶν πρώην πολιτικῶν αὐτοῦ φίλων καὶ συνεργατῶν, κατὰ τὰ γραφέντα, ἀλλὰ μὴ ἐπαρκῶς διαψευθέντα.

Ὡς εἶπον, ὁ Σταμπλῶφ ἦτο ὁ κατ' ἐξοχὴν Βούλγαρος πολιτικός. Διέφυγε τὴν πατρίδα αὐτοῦ ὡς προσῆκε λαφ, ἐστερημένφ πάσης ἠθικῆς ἀντιλήψεως, βουλγαρικῶς. Ἀλλὰ δὲν ὄπῃρξαν ἄνευ σημασίας τὰ ἀποτελέσματα τῆς διοικήσεως ταύτης. Ἄναυτη εἶνε ἰσχυρὰ καὶ σημερινὰ δύναμις ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἴμου, τοῦτο οὐ μικρὸν ὀφείλεται εἰς τὴν διοικητικὴν τοῦ

άνδρὸς ἐνέργειαν Οἱ διάδοχοι δὲν ἀπεμακρόνθησαν τοῦ προγράμματος αὐτοῦ, τοῦ μόνου δυνατοῦ καὶ προσήκοντος διὰ τὴν Βουλγαρίαν.

Ἄξιοσημείωτον χαρακτηριστικὸν τῆς πολιτικῆς τοῦ Σταμπολῶφ ἦτο ὁ ἀντιρωσισμὸς αὐτοῦ. Ἔσχε τὸ θάρρος. ὑποστηριζόμενος βεβαίως καὶ ὑπὸ τῆς τριπλῆς Συμμαχίας, νὰ καταπολεμήσῃ μετὰ σπανίας ἐνεργείας διὰ πολιτικὸν μικροῦ κράτους, ἐστενημένου πάσης ἱστορικῆς παραδόσεως καὶ σημασίας, τὴν ἐν Βουλγαρίᾳ ἐπιρροὴν τῆς Ρωσσίας, ὅφ' ἦς αὐτὴ πρὸ δεκαετίας μόλις ἐκ τοῦ μηδενὸς ἐδημιουργήθη. Καὶ ἂν μετὰ τινα χρόνον ἐπὶ πλῆρης συνδιαλλαγῆ μεταξὺ Ρώσων καὶ Βουλγάρων, ὑποταχθέντων τῶν δευτέρων εἰς τοὺς πρώτους, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὰ σπέρματα τῆς πολιτικῆς τοῦ Σταμπολῶφ θέλουσι καρποφορήσῃ, ἐκτὸς ἂν ταχέως ἐπισπευσθῇ ἢ ἀπὸ πολλοῦ παρασκευαζομένη ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἴμου καταστροφή. Λιχὸς τις, οἰανδῆποτε κεκτημένος ἀνατροφῆν, ἀπαξ λαβῶν συνείδησιν ἑαυτοῦ, δυσχερῶς ἀποτάσσεται αὐτῇ. Τοιοῦτό τι σημαίνει πράγματι αὐτοκτονίαν.

Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἡ Βουλγαρία ὑπέκυψεν αὖθις εἰς τὴν ρωσικὴν ἐπιρροήν. Ὁ Φερδινάνδος μετ' εὐθουκρίσιας κατένόησε τὰ ἐπὶ τοῦ παρόντος συμφέροντα τοῦ τόπου, ὃν ἐκλήθη νὰ διοικήσῃ. Δὲν ἐδίετασε νὰ βαπτίσῃ τὸν υἱὸν αὐτοῦ, ἐξευμενίζων τὴν τέως ἐχθρικὴν δύναμιν. Ἐκ τῆς πολιτικῆς ταύτης δὲν ἐπῆλθε ζημία βεβαίως τῇ Βουλγαρίᾳ. Ἀλλὰ τί φρονοῦσι νῦν περὶ τῶν συμβαινόντων ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ἡ τριπλῆ Συμμαχία καὶ ἡ Ἀγγλία, αἵτινες τοσοῦτον ἐδείχθησαν εὐμενεῖς πρὸς τὴν πολιτικὴν τοῦ Σταμπολῶφ καὶ τῆς Μεγάλης Βουλγαρίας τοῦ Ἀγίου Στεφάνου ἐπὶ τῇ μωρᾷ ἐλπίδι, ὅτι θέλουσι δημιουργήσῃ ἐν αὐτῇ ἰσχυρὸν ἀντίρροπον κατὰ τῆς ἐν τῷ Αἴμῳ ρωσικῆς φιλοκτημοσύνης ;

*
* *

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἐξελίσσεται φεβρωτέρα ἢ τραγωδία τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν τῷ τμήματι τούτῳ τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου. Ἡ ἐν Φλιππουπόλει πολιτικὴ μεταβολὴ ἐπήνεγκε θανάσιμον κατ' αὐτοῦ τραῦμα ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ρωμυλία, ἐνεθάρρουνε δὲ τὰ μάλιστα τὰς ἐνεργείας τοῦ Πανσλαυτῆμοῦ ἐπὶ τῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας. Σκοπῶ νὰ ἐκθέσω ὅσον τὸ ἐνδὸν λεπτομερῶς καὶ ἐπὶ τῶν πραγμάτων καὶ δεδομένων ἐρειδόμενος τὴν θλιβερὰν δοκιμασίαν καὶ τὰς περιπετείας, ἅς ὕφίσταται τὸ ἑλληνικὸν γένος, καταδιωκόμενον καὶ πολεμούμενον μετὰ μανίας ὑπὸ τῶν ἑθρῶν αὐτοῦ. Ἀλλὰ πρὸ τούτου, πρὶν ἢ ἐκθέσω τὰ τοῦ ἑλληνικοῦ διωγμοῦ, δὲν κρίνω ἄσκοπον νὰ μνημονεύσω ἰδιαιτέρως περὶ τῶν δυνάμεων αὐτοῦ, αἵτινες προσηκόντως ὀργανοῦνται καὶ διευθυνόμεναι. ἤδύνατο τὰ μάλιστα νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν ἐπιτυχῆ καταπολέμησιν τῶν ἑθρῶν, ὅσον καὶ εἰς τὴν περιφρούρησιν τῶν περιφανῶν αὐτοῦ ἀκροπόλεων. ἀφ' ὧν ἐκδιώκεται, ἀπὸ τινος δὲ χρόνου ἤρξατο δεικνύων σημεῖα ὑποχωρήσεως.

Ὁ Ἑλληνισμός, ἀφιλονείκητος ἱστορικὴ δύναμις, παρὰ τὰς περιπετείας αὐτοῦ καὶ τὰς καταστροφάς, τὸν σεβασμὸν μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων ἐμπνέων, ἤδύνατο ν' ἀντεπεξέλθῃ ἐπιτυχῶς κατὰ τῶν κατακτητικῶν καὶ ἀπορροφητικῶν ἐνεργειῶν τοῦ Βουλγαρισμοῦ, ἀλλ' ὡς μὴ ὤφειλεν, ἢ ἤκιστα ἐπιτυχῶς πολιτικῆ τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τοῦ ἐλευθέρου ἑλληνικοῦ κράτους εἰς οὐδὲν συντέλεσεν. Ἐκτὸς εὐαρίθμων ἐξαίρεσων, οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς ἐλευθέρας πολιτείας τογγάνουσι ἀναρμόδιοι πρὸς τὸν μέγαν σκοπὸν, δι' ὃν προορί-

ζονται. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον λαμβάνονται ὑπ' ὄψει ἐν τῇ χρησιμοποιοῦνται αὐτῶν αἱ συστάσεις, τὰ μέτρα, οὐχὶ δὲ ἡ ἰκανότης.

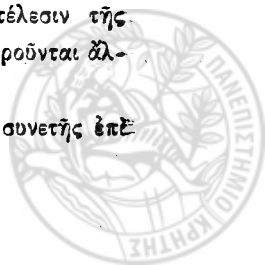
Ἄγνοῶ, ἂν ὑπάρχη ἔθνος ἐν Εὐρώπῃ, ἐπιδιώκον γενναῖον σκοπὸν καὶ ἀντιπροσωπεύμενον ἐν τῇ διεξαγωγῇ αὐτοῦ τοσοῦτον ἀδεξίως καὶ ἀνεπιτυχῶς, ὅσον τὸ ἑλληνικόν.

Πᾶσαι αἱ δυνάμεις αὐτοῦ, αἱ χρησιμοποιούμεναι πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐθνικῆς ἐργασίας, λειτουργοῦσιν οὐχὶ ὡς ἔδει δεξιῶς καὶ δραστηρίως. Αὐτοὶ οἱ ἐχθροί, ἐκείνοι, καθ' ὧν ἀγωνιζόμεθα, δὲν διστάζουσι νὰ εἴπωσι τοῦτο, οἰκτείροντες καὶ χαιρεκακοῦντες ἐπὶ τῇ ἀβελτηρίᾳ ἡμῶν πρὸς διεξαγωγὴν τῶν ἐθνικῶν ὑποθέσεων.

Πανταχοῦ, ὅπου διεξάγεται ὁ ἀγὼν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀντιπρόσωποι αὐτοῦ εἶνε ἡ Ἐκκλησία, τὸ Σχολεῖον καὶ τοῦ ἐλευθέρου κράτους οἱ ἀντιπρόσωποι. Ἄν παραβληθῇ ἡ ἐνέργεια τούτων πρὸς τὴν τῶν ἀντιπροσώπων τῶν ἄλλων λαῶν ἢ προσηλυτισμῶν, τῶν πρὸς ἡμᾶς διεκδικούντων τὴν Χερσόνησον τοῦ Αἴμου, ἐλέγχεται πολλῶ ὑποδεεστέρα.

Ἡ ἑλληνικὴ ὁρθόδοξος Ἐκκλησία εἶνε ἡ ἀρχαιοτάτη καὶ ἡ γεραρωτάτη τῶν χριστιανικῶν. Ἀμφισβητεῖται τοῦτο βεβαίως ὑπὸ τῶν καθολικῶν, ἀλλ' οἱ ἐξ αὐτῶν κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους αἰῶνας ἀποσπασθέντες, οἱ Διαμαρτυρόμενοι, οἱ Παλαιοκαθολικοί, κλ. ἀπονέμουσιν ἰδιαίτερον σεβασμὸν εἰς τὸ οἰκουμένικόν Πατριαρχεῖον. Τίνι τρόπῳ ἐργάζονται οἱ ἀντιπρόσωποι αὐτοῦ κατὰ τὴν ἑλληνικὴν Ἀνατολήν; Λίαν ἀδεξίως. Στεροῦνται δυστυχῶς πολλοὶ τούτων τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐκείνου σθένους, ἐνθουσιασμοῦ, οὗ ἄνευ εἶνε ἀδύνατον νὰ ἐπικρατήσῃ ἰδέα τις· στεροῦνται τοῦ ἀναγκαίου φρονήματος, τοῦ πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ἐπιβεβλημένης ἐργασίας ζήλου, οὗ ὑπερμέτρως ἐμφοροῦνται ἄλλων χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν οἱ λειτουργοί.

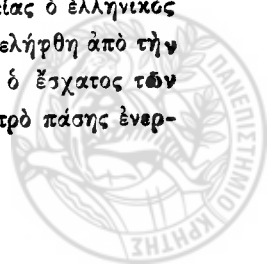
Ὁμολογῶ, ὅτι ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία, διὰ τῆς συνετῆς ἐπέ-

μακροὺς αἰῶνας πολιτικῆς αὐτῆς, κατώρθωσι νὰ περιτύχη τὴν κινωτὸν τῆς ἐθνικῆς κληρονομίας. Περιφανεῖς Ἱεράρχαι ἐπρωτοστάτησαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπὸ τῆς ἐπαύριον τῆς ἀλώσεως. Ὁ δὲ κατώτατος κλῆρος παρηκολούθησε τὰς ἐθνικὰς περιπετείας, ἀγωνισθεὶς ἐν τῇ πρώτῃ γραμμῇ ὑπὲρ τῆς παλιγγενεσίας τοῦ ἐλληνικοῦ γένους. Δὲν ἐδίστασαν πάντες οὗτοι πρὸ τῶν θουσιῶν, πρὸ τῶν κινδύνων. Ὁ δὲ Ἑλληνισμὸς ὀφείλει οὐ μικρὸν τὴν ἱστορικὴν αὐτοῦ ἀναγέννησιν εἰς τὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, τηρήσασαν ἐν χαλεποῖς καιροῖς τὴν γλῶσσαν, τὸ αἶθρημα, τὴν συνειδήσιν, τὴν καρτερίαν.

Σήμερον ἐν τούτοις ὁ ἐλληνικὸς κλῆρος ὕστεροί ἐν πολλοῖς, παραβαλλόμενος πρὸς τὸν κλῆρον τῶν παρελθόντων αἰώνων, ὡς καὶ πρὸς τὸν κατ' αὐτοῦ ἀντιδρώντα καὶ ἀγωνιζόμενον κλῆρον τῶν ἀντιπάλων Ἐκκλησιῶν. Βεβαίως στερεῖται πολλῶν μέσων καὶ ἐφοδίων, ὧν εὐμοιροῦσιν οὗτοι. Οὐχ ἤττον, δέον νὰ ὤμεν εἰλικρινεῖς, ὁμολογοῦντες, ὅτι ποιά τις νωχέλεια καὶ ραστώνη κατέλαβεν αὐτὸν ἀπὸ τινος χρόνου. Ἰσως κατεβλήθη ἐκ τῶν τελευταίων ἐθνικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἀτυχημάτων καὶ περιεκόπη τὰς πτέρυγας. Ἀλλὰ δικαιολογεῖται ἡ ἀδιαφορία; Ἀκριβῶς αἱ περιπέτεια καὶ αἱ δοκιμασίαι τοῦ καθ' ἡμᾶς αἰῶνος ἔπρεπε νὰ προσθέσωσιν εἰς τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ μείζον σθένος. Εἰ μὴ τι ἄλλο, ἔπρεπε νὰ μιμηθῇ τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν λοιπῶν Ἐκκλησιῶν, οἵτινες, κρατοῦντες τὸν Σταυρὸν καὶ τὴν Βίβλον ἀνὰ χεῖρας, προσπαθοῦσι παντὶ σθένει πανταχοῦ τῆς Ἀνατολῆς νὰ ἐκδιώξωσιν αὐτὸν ἀπὸ τῆς γῆς τῶν πατέρων.

Παρὰ τῶν πολεμίων τούτων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἔθνους ἔπρεπε νὰ λάβῃ διδάγματα σθένους καὶ ἐνεργείας ὁ ἐλληνικὸς κλῆρος. Δυστυχῶς ἀδιαφορεῖ ἐξ ὀλοκλήρου Κατελήφθη ἀπὸ τὴν ἰδέαν τοῦ τουρκικοῦ κισμέτ· μοιροδοξεῖ ὡς ὁ ἔρχατος τῶν Μουσουλμάνων, καταλαμβάνεται ἐκ φρίκης πρὸ πάσης ἐνε-

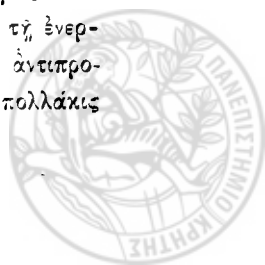

γείας. — Τί δυνάμεθα νὰ πράξωμεν ἡμεῖς, στερούμενοι τῶν μέσων τῶν πρὸς ἡμᾶς ἀγωνιζομένων, ὀλίγοι ὄντες πρὸς πολλούς; Τοιαύτη ἢ ἀνατολικὴ ἀπόκρισις πλείστων ἀντιπροσώπων τοῦ ἑλληνικοῦ κλήρου διὰ πᾶσαν ἀπευθυνομένην πρὸς αὐτοὺς παρατήρησιν καὶ παρότρυνσιν πρὸς ἐνέργειαν. Φρονοῦσιν, ὅτι δικαιολογοῦνται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον.

Ἐκ τῆς νωθρίας ταύτης ἀνίκανοι καθιστάμενοι πρὸς πᾶσαν γενναίαν ἐνέργειαν, ἀπελθεχόμενοι μετ' ἐγκαρτεργήσεως τὰ συμβαίνοντά, κατέλιπον εἰς τοὺς ἐχθροὺς εὐρὺ τὸ στάδιον τῆς ἀθλητικῆς ἐνεργείας. Τούτου ἕνεκα ἀπωλέσθησαν, ἢ κινδυνεύουσι ν' ἀπολεσθῶσιν, οὐκ ὀλίγοι θρησκευτικαὶ καὶ ἔθνικαὶ ἀκρόπολεις τοῦ Ἑλληνισμοῦ κατὰ τὸν αἰῶνα τούτον. Ὑστερον ἀπὸ τσαύτας ἀπωλείας, μόλις δυνάμεθα νὰ συγκρατήσωμεν κατὰ τὴν στιγμήν ταύτην δύο περιμάχητα προπύργια τῆς ἑλληνικῆς ὀρθοδοξίας, τὸν Ἄθωνα καὶ τὸν κινδυνεύοντα θρόνον τῆς Ἀντιοχείας

Ἕμεῖς οἱ Ἕλληνες ἀπαξιῶμεν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον — καὶ ὡς ἄτομα καὶ ὡς σύνολον — νὰ ἐργασθῶμεν μετὰ διαφέροντος καὶ ζήλου ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι πρὸς ἀπόκρισιν τῶν ξένων προφασιζόμεθα αἰωνίως, δισταζόμεν. Τοῦναντίον πράττουσιν οἱ ξένοι· καίπερ ἀγνοοῦντες τὴν γλώσσαν τοῦ τόπου, ὃν ἀναλαμβάνουσι νὰ προσηλυτίσωσι, τὰ ἦθῃ, τὰ ἔθιμα αὐτοῦ, οὐδόλως δισταζουσι. Καὶ ἂν δὲν ἐπιτογχνάνωσιν ἐξ ὀλοκλήρου, οὐχ ἤττον κατορθῶσι νὰ συνταράξωσι τὰς συνειδήσεις τῶν ἀπλουστέρων πάντοτε ἐπὶ ζημιά ἡμῶν.

Παρατήρησα, καθ' ὄλην τὴν Χερσόνησον τοῦ Αἴμου τὸν Καθολικισμόν, ἐργαζόμενον μετ' ἀπαραμίλλου δεξιότητος κατὰ τῆς ἑλληνικῆς ὀρθοδοξίας. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ ἐν τῇ ἐνεργείᾳ αὐτῆς κατορθουντά νὰ προσελκύῃ τὴν συνδρομὴν ἀντιπροσώπων, διπλωματικῶν ἢ προξενικῶν, ἀντιμαχομένων πολλάκις

κυβερνήσεων. Ποικιλώνυμοι Μοναχοὶ τῆς Δύσεως συντηροῦσι Σχολεῖα ἀνώτερα καὶ κατώτερα, οὐχὶ βεβαίως ἀπὸ φιλανθρωπικοῦ αἰσθημάτων ὀρμώμενοι ὅσον ἀπὸ προσηλυτιστικῆ σκοποῦ. Καθὰ ἐπληροφόρηθην, οὐ μικρὸν ἐπέτυχον καὶ ἐπιτογχανοῦσιν ἐν ταῖς ἐνεργείαις αὐτῶν. Οἱ ἐκ τῶν ἰθαγενῶν δὲ προσηλυτιζόμενοι καθίστανται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον φανατικώτατοι, πρᾶκτορες ἐν τῷ μέλλοντι ἀνθελληνικῶν σκοπῶν καὶ συμφερόντων. Οἱ Διαμκρυρόμενοι μετὰ τοῦ αὐτοῦ ζήλου ἐπίσης, εἰ καὶ μεθ' ἡττονος φανατισμοῦ, ἐπιδιώκουσι τὴν ἐξάπλωσιν τῆς διδασκαλίας αὐτῶν ἀνὰ τὰς χώρας τοῦ Αἴμου. Βαρεῖα εἶνε ἡ εὐθύνη ἐπὶ τῇ ἀδ ἀφορίᾳ τῶν κρατούντων τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας· αἱ δυνάμεις αὐτῆς εἰς οὐδὲν συντελοῦσιν, εἰ καὶ ταύτας διαχειριζομένη αὕτη προσηκόντως, ἡδύνατο νὰ δημιουργήτῃ ἰσχυρότατον ἔθνικόν παράγοντα.

Ἐξέφρασα ἐπανελημμένως τὴν ἐπὶ τούτῳ λύπην μου εἰς τοὺς ἐπιφανεστάτους τῶν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ὄμιγενῶν. Πλείστοι τούτων ἀνομολογοῦσιν ἀδράνειαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀδιαφορίαν ὡς πρὸς τὰ ἔθνικὰ πράγματα. Δὲν ἀντιλαμβάνεται τῶν πρὸ αὐτῆς συμβαινόντων. Τὸ Πατριαρχεῖον καὶ οἱ ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ ἱεράρχαι δὲν ἀναλαμβάνουσι τὴν προσήκουσαν ἔθνικὴν δράσιν. Δὲν ἐννοῶ νὰ πράξωσι τοῦτο, ἔχοντες ἀναπεπταμένην τὴν σιμαίαν· καὶ δυσχερὲς καὶ ἐπικίνδυνον. Δύναται ἐν τούτοις νὰ ἐργασθῆ ἔθνικώτατα, χωρὶς νὰ καταφωρᾶται, δύναται καὶ ἔχει ὅλα τὰ μέσα νὰ ἐκλέγητοὺς ἀρμοδίους ἄνδρας ὡς ἐπισκόπους καὶ ἱεροκήρυκας, ἀποπέλλον τοὺς ἐξ αὐτῶν ἰκανωτάτους εἰς τὰς ἐπαρχίας ἐκεῖνας, ἐν αἷς διατρέχει ὁ Ἑλληνισμὸς ἐξοντώσεως κίνδυνον. Ἀλλὰ σπανίως πράττει τοῦτο. Ἐν τῇ ἐκλογῇ δὲν λαμβάνονται ὑπ' ὄψει προσόντα, ἀλλὰ συστάσεις μόνον καὶ μέσα. Ἐντεῦθεν τὰ φοβερὰ ἐπεισόδια, τὰ πλέον ἢ ἅπαξ ἐκδηλωθέντα καὶ μέχρι τῆς σήμερον ἐκδηλοῦ-

μενα παρά τισι τῶν λειτουργῶν τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας — ἡ ἀπεμπόλησις τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἐθνικῶν ἡμῶν συμφερόντων εἰς τοὺς πράκτορας ξένων προσηλυτιστικῶν ἐταιρειῶν. Πλέον ἢ ἅπαξ το ἑλληνικὸν πλήρωμα, ἀπολέσαν πᾶσαν ὑπομονήν, μὴ εἰσακουόμενον παρά τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει. ἤναγκάσθη νὰ ἐξεγερθῆ κατὰ τῶν ἀρνησιπατριδῶν ἱεραρχῶν αὐτοῦ, ἐξαναγκάζον οὕτω τὴν ἀπὸ τῆς ἐπισκοπικῆς ἕδρας ἀπομάκρυνσιν ἐπιβούλων θρησκευτικῶν λειτουργῶν.

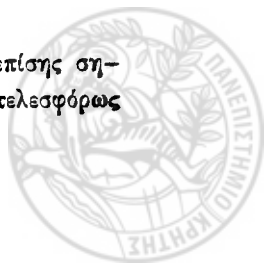
Λόγῳ ἐπιστημονικῆς μορφώσεως οἱ Ἕλληνες ἱεράρχαι ὑπερτερῶσι βεβαίως καὶ Σλαῦους καὶ Ρωμοῦνους. Ἄλλ' οἱ τελευταῖοι οὗτοι ἐργάζονται μετὰ φανατικοῦ ζήλου. Εἶνε ἀφωσιωμένοι εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προγράμματος αὐτῶν. Ἠσχόμην νὰ εἶχον ποσοστὸν μόνον τοῦ ζήλου τούτου οἱ ἡμέτεροι!

Οἱ Βούλγαροι καὶ οἱ λοιποὶ ὀρθόδοξοι τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου πρᾶπονοῦνται συνήθως κατὰ τοῦ προσηλυτιστικοῦ πνεύματος τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως. Οὐδὲν τούτου ἀναληθέστερον. Τὸ οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἀπὸ αἰῶνων ὑπνώτει ἐπὶ τῶν οἰκουμενικῶν αὐτοῦ πρᾶδόσεων.

Αἱ ἡμέραι, αἷς διέρχεται τὸ ἑλληνικὸν γένος, εἶνε δειναὶ καὶ κρίσιμοι. Ἐξορκίζω τοὺς ἱεράρχας τῆς ὀρθοδοξίας νὰ μελετήσωσι πραγματικώτερον τὰ καθ' ἡμᾶς καὶ νὰ ἐργασθῶσιν ἐθνικώτερον. Ἠδυνάμην ν' ἀναφέρω πολλοὺς ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ κλήρου, μὴ ἐκτελοῦντας κατὰ τὴν στιγμήν ταύτην τὸ καθήκον αὐτῶν. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα γινώσκει αὐτοὺς τὸ Πατριαρχεῖον, ἢ δύναται ἐδκόλως νὰ τοὺς μάθῃ.* Ἄς πράξῃ ὅ τι δεῖ.

*
* *

Παρά τὴν Ἐκκλησίαν ἕτερος παράγων μεγίστης ἐπίσης σημασίας ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἴμου, δυνάμενος τελεσφόρος

νά χρησιμοποιηθῆ ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, εἶνε τὸ Σχολεῖον.

Δυστυχῶς, ἔχων ὑπ' ὄψει τὰ πράγματα καὶ τὴν κατὰ τὰς τελευταίας ταύτας δεκαετηρίδας ἐνέργειαν αὐτοῦ, δὲν δύναμαι νὰ εἶπω, ὅτι καὶ τοῦτο τυγχάνει οἴμερον ἄξιον τῆς ἀποστολῆς του. Ὁ ἑλληνικὸς κόσμος ἔγλιψε πολὺ ἐκ τῆς ἐθνικῆς δράσεως τῶν σχολείων, ἅτινα ἐν σκοτεινοῖς καιροῖς ὑπῆρξαν φωστῆρες κατὰ τὴν Ἀνατολήν, οὐ μόνον πρὸς φωτισμὸν τῶν ὁμογενῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀλλογλώσσων.

Πρὸ τῆς κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον πολιτγενεσίας τὸ ἑλληνικὸν Σχολεῖον ἦτο ἡ δύνομίς ἐκείνη ἣτις μετὰ τῆς Ἐκκλησίας περιέσωσε τὴν κλωτῶν τοῦ γένους. Διετελεῖ οὐνιθῶς ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς Ἐκκλησίας, ἥς τὸ πρόγραμμα μετέδιδε τοῖς τε ἑλληνογλώσσους καὶ τοῖς μὴ. Ἐν αὐτῷ ὑπεθάλλετο ἐπὶ αἰῶνας τὸ ἐθνικὸν πῦρ, ἔμελλε δ' ἀπὸ τῶν σπλάγχων του νὰ ἐκβλαστήσῃ ἰσχυρὰ καὶ ἀκαταβλήτος ἡ ἑλληνικὴ συνειδησις. Ὁ τύραννος οὐδ' ὑπάπτευε κἄν, ἵπτα ἔμελλον νὰ εἶνε τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐξεγέρσεως ἐκείνης, τῆς ἡμίμα διὰ τῶν ἑλληνικῶν σχολείων διεξαγεμένης. Πορὰ τὴν ἀβλιότητα τῶν καιρῶν καὶ τὸ φιλόποπτον τοῦ καθεστώτος, ἡ παιδεύσις ἦτο γενναϊοτάτη, ἑλληνικωτάτη, ἀνερρίπιζε τὰ ἐθνικὰ αἰσθήματα, ὑπέβαλε τὰ ἰδιώδη τῆς πεσοῦσης φυλῆς, ἐκ τοῦ βίου τῶν προγόνων ἀνεμίμνησκεν αὐτῇ τὰ ἐπιβολλόμενα πρὸς τὴν πατρίδα καθήκοντα. Οὕτως ἐσφημηλατιθῆ ἡ πρὸ τῆς τελευταίας ἐθνεγεροῦς ὑπερφυῆς γενεα, ἡ ἐκπλήξασα τὸν κόσμον διὰ τοῦ οὐένους τῆς φυχῆς, διὰ τῆς μέχρι τυσιῶν καθ' ἐκάστην ἐκδιγλυμένης αὐτῆς ἀφροσύσεως πρὸς τὴν ἰδέαν καὶ τὴν πίστιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἦκουσα ἐν ἐφηβικῇ ἡλικίᾳ παρὰ γερόντων τῶν πρὸ τῆς πολιτγενεσίας χρόνων, ὅπουσον ἀδοτηρῶς ἐθνικῆ ἦτο ἡ παιδεύσις, ἡ παρεχόμενη τῷ καιρῷ ἐκείνῳ εἰς τοὺς Ἑλληνοπαῖδας. Δὲν ἦτο αὐτῇ πρὸς τὴν ἐγκυκλοπαιδικήν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δ' ἐσπερεῖτο

ἐπιστημονικῆς βαθύτητος· ἀλλ' ἦτο ἐξόχως ἑλληρικὴ τὴν τε οὐσίαν καὶ τοὺς τύπους. Οἷ τε διδάσκοντες καὶ οἱ διδασκόμενοι ἐχειρίζοντο τὴν γλῶσσαν ἑλληνικώτατα, ἀλλὰ καὶ τὰ ἄδρα καὶ ὀφηλὰ νοήματα τῶν ἀριστουργημάτων τῆς προγονικῆς σκέψεως ἀπετυποῦντο ζωηρότατα ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν νεανίσκων. Διὰ τῆς ἑλληνικῆς ταύτης παιδείας καταρωθοῦτο ὁ προσηλυτισμὸς οὐ μόνον τῶν ὁμοεθνῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀλλοφύλων, εἰς ὧν τοὺς οἴκους εἰσῆγετο κατὰ μικρὸν ἡ γλῶσσα τοῦ Ξενοφῶντος, τοῦ Πλουτάρχου, τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἀποστολὴ τῶν περιφανῶν ἐκείνων Ἀκαδημαίων καὶ Σχολείων ἐν τῇ δουλευούσῃ ἔτι Ἑλλάδι, ὡς καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς χώραις τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου. Παρῆλθον ἱκανὰ ἔκτοτε ἔτη· ἀλλ' ἡ δρᾶσις τῶν ἑλληνικῶν Σχολείων, ἅτινα ἐφώτιζον τοὺς ὁμοεθνεῖς καὶ τοὺς μὴ τοιοῦτους, ὅποια ἦσαν κατ' ἐξοχὴν ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλῃ τοῦ Γένους Σχολή, ἡ ἐν Σμύρνῃ Εὐαγγελικὴ, ἡ Ἀθωνιάς Ἀκαδήμεια, ἡ ἐν Ἰωαννίνοις, τὰ μεγάλα ἐκπαιδευτήρια τῶν Κυδωνίων, τοῦ Βουκουρεστίου καὶ τοσούτων ἄλλων ἑλληνικῶν Κοινοτήτων, παρατχόντα ἐξόχως ὀπηρεσίας εἰς τὴν ἑλληνικὴν παλιγγενεσίαν, μετὰ τιμῆς μέχρι τῆς σήμερον μνημονεύονται. Τὸ ἑλληνικὸν Σχολεῖον ὑπῆρξεν ὁ μυθικὸς δούρειος ἵππος, ἀφ' οὗ, ἐπὶ μακρὸν χρόνον παρασκευαζόμενοι, ἔμελλον νὰ ἐξέλθωσιν εὐστατεῖς καὶ καρτερικοὶ οἱ ἀγωνισταὶ τῆς ἐθνικῆς ἀπολυτρώσεως καὶ ἐλευθερίας.

Ὅτι τοσοῦτον γενναίως συνετέλεσε εἰς τὴν προπαρασκευὴν τῆς παλιγγενεσίας, ἔπειθεν εἰς μακραίμον καὶ ἀδράνειαν, καθ' ὃν χρόνον ἡ ἐνέργεια ἔπρεπε νὰ ἐκδηλωθῇ ἰσχυροτέρα καὶ γενναϊότερα. Ἰδίᾳ τὸ δεύτερον ἡμῶν τοῦ αἰῶνος τούτου ὀλεθρῶς ἐπέδρασεν ἐπὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου ἀπὸ ἐθνικῆς κατέστη χρησιμοθηρικῆ καὶ κοσμοπολιτικῆς ἐπίστατοι πάν ἄλλο πράττουσιν ἢ νὰ ἐμπνεύσῃ ἐθνικὸν φρόν.

ΒΙΒΛΙΟΦΟΡΕΙΟΝ
 ΑΓΓΕΛΟΥ ΚΑΡΑΚΩΣΤΑ
 ΑΘΗΝΑΙ
 7

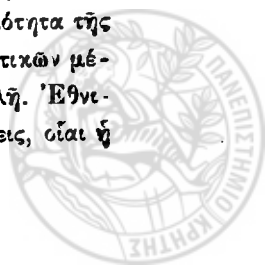
νημα—ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος—εἶτε διὰ τῆς συγγραφῆς, εἶτε διὰ τοῦ λόγου. Πρωτοστατεῖ ἐν τῇ ἀδιαφορίᾳ ταύτῃ δυστυχῶς τὸ Πανεπιστήμιον, ἰσχυροτάτην ἐθνικὴν τροφήν παρέχον εἰς τοὺς φοιτῶντας. Ὁμολογῶ μετὰ λύπης, ὅτι οἱ ἐν τοῖς ξένοις πανεπιστημίους ἐκπαιδευόμενοι Ἑλληνόπαιδες διαφλέγονται ὑπὸ ἐθνικωτέρου πυρὸς τῶν ἐν Ἀθήναις. Τὰ λοιπὰ ἐπίσης ἑλληνικὰ ἐκπαιδευτήρια ἀκολουθοῦσι τὴν αὐτὴν τετριμμένην ὁδόν. Οὕτω διαπράττεται—ἐξ ἀπρονοησίας βεβαίως—βαρῦτατον κατὰ τοῦ ἔθνους ἔγκλημα διὰ τοῦ λειτουργοῦντος ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος.

Πλεῖστα ἐρρήθησαν καὶ ἐγράφησαν ἀπὸ τινος χρόνου περὶ τῆς τοιαύτης διὰ τοῦ ἑλληνικοῦ Σχολείου ἐπελθούσης καὶ ἐπερχομένης ζημίας εἰς τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα. Ὡς μὴ ὄφειλε, περιοριζόμεθα οἱ Ἕλληνες εἰς λόγους μόνον, ὕρρωδοῦντες πρὸ τῆς ἐκτελέσεως, πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν πραγμάτων. Καὶ ἐν τῇ ἐκπαιδευτικῇ αὐτοῦ ἐργασίᾳ τὸ ἑλληνικὸν γένος δεικνύει τὸ αὐτὸ τοῦ δισταγμοῦ πνεῦμα, ὃ περ δεικνύει καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς μεταρρυθμίσεσι, ταῖς ἐπιβαλλομέναις σήμερον πρὸς πραγμάτων τοῦ ἐθνικοῦ προγράμματος.

Ἦκουσα πολλαχοῦ τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου παρ' ὁμογενῶν, μετὰ διαφέροντος παρακολουθούντων τὰ ἐθνικὰ πράγματα καὶ θλιβομένων ἐπὶ τῇ στασιμότητι ἡμῶν ἐν παραβολῇ πρὸς τὴν πρόοδον, τὴν γινομένην ὑπὸ τῶν λοιπῶν περιοίκων λαῶν, τῶν πρὸς ἡμᾶς συναγωνιζομένων, ὅτι ἡ παρατηρουμένη ἀπὸ τινος χρόνου στασιμότης καθ' ὅλας τὰς κοινωνικὰς σχέσεις δέον ν' ἀποδοθῇ ἰδίᾳ εἰς τὸ ἄττοχον σύστημα τῆς ἑλληνικῆς ἐκπαιδεύσεως. Δὲν εἶνε ἡ διδασκαλία μεθοδική, ὡς ἔδει ἥμισυ ἀναπτύσσει τὴν περιέργειαν, τὸ πνεῦμα τῆς ἐρεῦνης, τὴν ἀμιλλαν, τὴν φιλοτιμίαν· ἐν πολλοῖς προκαλεῖ τὴν νάρκην, τὴν ἀδιαφορίαν· τὸ κεφάλαιον τῶν παρεχομένων τοῖς μαθηταῖς θετικῶν γνώσεων

εἶνε ἐλάχιστον· οὐδὲ δύνανται οὕτω νὰ τὸ χρησιμοποιοῦσιν ἐπι-
 τυχῶς ἐν τῇ περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνα. ὄν κατ' ἀνάγκην ὑφεί-
 λουσι νὰ διεξαγάγῃσιν, εἴτε ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι, εἴτε ἐν ξένη
 χώρα, πρὸς ἣν κατ' ἀνάγκην φέρεται ὁ ἐκ φύσεως ἀποδημητι-
 κὰς περιθάλπων ἑκπαλαί ροπὰς Ἑλλην. Αὐτὴ ἡ ἑλληνικὴ γλῶσ-
 σα ἀτελῶς διδάσκεται, καὶ τοι ἐπὶ μακρὸν χρόνον. Ἀτελεστάτη
 εἶνε ἐπίσης καὶ ἡ διδασκαλία τῶν ξένων γλωσσῶν, ὧν ἄνευ
 ἀδύνατος καθίσταται σήμερον, ἐν τῇ ὁσημέραι ἀναπτυσσομένη
 παγκοσμίῳ ἐπικοινωνίᾳ τῶν λαῶν, ἡ ἐνέργεια τοῦ ἑλληνικοῦ
 στοιχείου ἐν αἷς χώραις ἄλλοτε εἶχε τὸ πλεονέκτημα νὰ πρω-
 ταγωνιστῇ· κρεῖττον νὰ μὴ ἐδιδάσκοντο. Ἀτελέστατα διδά-
 σκονται ἡ Ἱστορία καὶ ἡ Γεωγραφία, καὶ ἰδίᾳ ὑπὸ τὴν ἐθνικὴν
 αὐτῶν σημασίαν, χωρὶς νὰ ἐξεγείρωσι τὸ φρόνημα τῶν Ἑλ-
 ληνοπαίδων, αἱ δὲ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι, θεωρητικαὶ τε καὶ ἐφηρ-
 μοσμένα, μονονουχὶ καταφρονοῦνται. Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας
 βεβαίως καθίσταται δυσχερέστατος, εἰμὴ ἀδύνατος, ὁ ἀνταγωνι-
 σμὸς πρὸς τὰ ξένα ἑκπαιδευτήρια, ἅτινα παρακολουθοῦντα διη-
 νεκῶς τὰς προόδους τῆς συγχρόνου κοινωνίας, ὑπερέχουσι τῶν
 ἡμετέρων, ὁσημέραι ὑποχωροῦντων πανταχοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ,
 τοῦ τε ἐλευθέρου καὶ τοῦ μὴ τοιούτου.

Πρὸ ὀλίγων ἀκόμη ἐτῶν αἱ Ἀθῆναι καὶ ἡ Κωνσταντινούπολις
 ἦσαν τὰ δύο πνευματικὰ τῆς Ἀνατολῆς κέντρα Ρωμοῦνοι,
 Βούλγαροι, Σέρβοι, Ἀλβανοί, πολλάκις δὲ καὶ ἐκ τῶν λοιπῶν
 τῶν χωρῶν αὐτῆς ἐθνοτήτων, προσήρχοντο εἰς τὰ ἑλληνικὰ ἐκ-
 παιδευτήρια. Δὲν κατενοήσαμεν νὰ συγκρατήσωμεν τὴν ὑπεροχὴν
 ἡμῶν, νὰ χρησιμοποιοῦμεν αὐτὴν προσηκόντως. Σήμερον οἱ
 πλεῖστοι τῶν λαῶν τούτων ἀμφισβητοῦσι τὴν χρησιμότητα τῆς
 ἑλληνικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ δὲν διττάζουσι διὰ νομοθετικῶν μέ-
 τρων νὰ καταστρέψωσιν αὐτὴν, κηρύττοντες ἀλοσιτελή. Ἐθني-
 κὸν μῖσος καὶ συμφέρον ἐξωθεῖ βεβαίως κυβερνήσεις, οἷαι ἡ

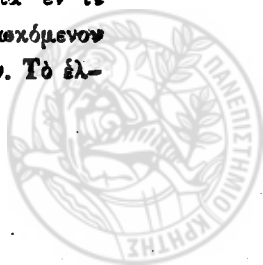

ρωμουνική και ἡ βουλγαρική, νὰ καταγγείλωσι τὴν χρησιμότητα τοῦ ἑλληνικοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος. Ὀφείλομεν ἐν ταῦτοις νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι ἂν ἐγινώσκομεν νὰ καταστήσωμεν τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν θετικὴν ὑπὸ πάσας τὰς ἐπόψεις. Δύναμιν, ἠθέλομεν καταβάλλῃ πρὸς τοῦτο μείζονα προσοχὴν. Ἄτυχῶς, ὡς ἐν τοῖς λοιποῖς κλάδοις τῆς ἐθνικῆς ἐργασίας, εἶπω καὶ ἐν τῷ ἐκπαιδευτικῷ συστήματι, λείπει ἡ ὑπέροχος πρόνοια, ἡ δύναμις ἐκείνη, δι' ἧς ἀνορθοῦνται οἱ λαοί. Τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, κατὰ τὸν τελευταῖον τοῦτον καιρὸν, κατελήφθη ἐξ ἐνόχου ἀδρανείας, ἠκιστα διαφερόμενον νὰ κατανοήσῃ τὰ πραγματικὰ αὐτοῦ συμφέροντα. Καὶ μεμφιμοιροῦσι μὲν οἱ πλεῖστοι, ταλανίζοντες τὴν ἐπερχομένην καταστροφὴν, ἀλλ' οὐδὲν τολμῶσι νὰ πρῆξωσι πρὸς καταπολέμησιν τῆς νόσου, ὑφ' ἧς κατατρυχόμεθα. Ἐλαχίστη σκέψις, ἐνέργεια καὶ ὁ Ἑλληνισμὸς ἠθέλεν ἀναλάβῃ αὐτὴν τὴν παλαιὰν αὐτοῦ ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Ἀἴμου καὶ τῇ λοιπῇ ἀνατολικῇ χώρᾳ ἡγεμονίαν.

Οἱ διδάσκαλοι τοῦ Ἑλληνισμοῦ δὲν δείκνυνται ἐπίσης ὑπερτεροὶ τοῦ λειτουργοῦντος ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος· οἱ πλεῖστοι τούτων τυγχάνουσιν ἄξιοι αὐτοῦ ἀντιπρόσωποι. Ἠθικῶς τε καὶ πνευματικῶς διατελοῦσι κατώτεροι τῆς ἀποστολῆς αὐτῶν. Ἐλάχιστοι τούτων ἀναμιμνήσκουσι τοὺς κληθέντας διδασκάλους τοῦ γένους τῶν παλαιότερων γενεῶν. Στεροῦνται οἱ πλεῖστοι τῆς προσηκούσης ἐθνικῆς πίστεως, ἵνα ἐμφυσήσωσιν αὐτὴν εἰς τὰς φυχὰς τῶν ἐκπαιδευομένων νεανίσκων. Ἡδυνάμην ν' ἀναφέρω οὐκ ὀλίγα παραδείγματα πλημμελοῦς ἐκπληρώσεως τοῦ καθήκοντος τῶν Ἑλλήνων διδασκάλων. Ἀπίστευτα πράγματα ἐπληροφόρηθη. Πατρίς, πίστις, καθήκον οὐδένα ἐμπνέουσιν αὐτοῖς σεβάζμῶν ἐν τῇ διαχειρίσει τῆς εὐγενοῦς λειτουργίας, ἥτις τυγχάνει ἐμπεισιτεωμένη αὐτοῖς. Ἐλλείπει ἀπ' αὐτῶν ὁ εἰραποστολικὸς χαρακτήρ· ἀδιαφοροῦσι πρὸς πᾶν ἰδεῶδες. Ἐν

τοῖς Σχολείοις, ἰδίᾳ ἐκείνοις, ἐν οἷς δὲν ὑπάρχει αὐστηρὰ ἢ
 ἐπιβλεψίς τῶν προϊσταμένων ἀρχῶν, διαρκῶς διεξάγονται ἔριδες
 καὶ ραδιουργίαι μεταξὺ συναδέλφων, εἰς ἃς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον
 προσκαλοῦνται νὰ συμμετάσχωσι καὶ οἱ μαθηταί· πρὸς τούτοις
 ἔριδες καὶ πνεῦμα ἀνοποταξίας καὶ περιφρονήσεως τῶν διδα-
 σκόντων πρὸς τοὺς Ἐπισκόπους, τοὺς Ἐφόρους τῶν Κοινοτή-
 των, καταγγελλομένους πρὸς τὰ μέλη τῆς Κοινότητος ὡς παρα-
 θάτας δῆθεν τῶν ἐθνικῶν ὑποχρεώσεων, οὕτω δὲ ἐπερχομένων
 λυπηρῶν συγκρούσεων καὶ διχοστασιῶν μεταξὺ ἀνθρώπων ἀπλοῦ-
 κωτάτων καὶ ἔχοντων ἀνάγκην ἐθνικῆς ἐνισχύσεως, ἐμπνεύ-
 σεως ἰσχυροῦ φρονήματος. Κατὰ τὰ τελευταῖα μάλιστα ταῦτα
 ἔτη ἐπῆλθον, ἔνεκα εὐτελεστάτων ἀφορμῶν, ἀποστασία δι-
 δασκάλων ἀπὸ τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἰς τὸν Βουλγαρισμὸν, τὸν
 Ρωμουνισμὸν, τὸν Σερβισμὸν. Ἐπληροφορήθη μετὰ λύπης ἐπί-
 σης, ὅτι πολλαχοῦ τῶν χωρῶν τοῦ Αἴμου, διδάτκαλοι, ἀνα-
 τραπέντες καὶ ἐκπαιδευθέντες δι' ἑλληνικῶν χρημάτων ἐπὶ
 ὑποχρεώσει διδασκαλίας ἐν ἐθνικοῖς ἐκπαιδευτηρίοις, ἄνω τῆς
 ἐλαχίστης ἀφορμῆς ἀπεστάτησαν, προελθόντες εἰς τὸν Βουλ-
 γαρισμὸν, μὴ διστασαντες νὰ μεταβάλωσι καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα.
 Ἀπορῶ τίνος λόγου ἔνεκα δὲν ἐτιμωρήθησαν τοιαῦτα ἀνοσιουρ-
 γήματα, γινόμενα μάλιστα παρ' ἀνθρώπων, πρὸ ὧν τὸ ἔθνος
 εἶχε μείζονας ἀξιώσεις πρὸς ἐκτέλεσιν ὕψιστου καθήκοντος,
 ὃ περ διεπιστεύθη αὐτοῖς.

Ἄν ὑπάρχη δύναμις, ἧτις κατ' ἐξοχὴν ὀφείλει νὰ ἐπισχύσῃ
 καὶ ν' ἀνοψῶτῃ τὸ ἐλληνικόν, αὕτη εἶνε τὸ Σχολεῖον. Τὰ ἐλ-
 ληνικά γράμματα εἶνε τὰ πρῶτιστα ἠθοποιητικὰ τοῦ ἀνθρωπί-
 νου γένους μαθήματα, δι' ἡμᾶς δὲ τοὺς Ἕλληνας ἰδίᾳ ἠθο-
 ποιητικὰ. Ἐν τούτοις, ἡ πλημμυρὴς αὐτῶν διδασκαλία ἔν τε
 παῖς Ἀθήναις καὶ ἐκτὸς ἤκιστα ἐξετέλεσε τὸν ἐπιδιωκόμενον
 σκοπὸν κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην χρονικὴν περιόδον. Τὸ ἐλ-

λγνικὸν Σχολεῖον, παραβαλλόμενον πρὸς τὰ ξένα, τυγχάνει ὑποδεέστερον, θεωρητικῶς τε καὶ πρακτικῶς ἀστοχεῖ. Οὐ μόνον ἡ θεωρητικὴ παιδευσίς εἶνε ἐλαττωματικὴ, ἀλλὰ καὶ ἡ πρακτικὴ, κατ' ἐλάχιστον ἐκπροσωπεῖται· ἀπελείφθημεν ὑπὸ πολλὰς ἐποφεις ἔξω τῆς σφαίρας τῆς κινήσεως καὶ τῆς ἐνεργείας τοῦ αἰῶνος. Ἄλλὰ τίνος λόγου ἕνεκα ἡ ἑλληνικὴ παιδευσίς δὲν ἐκτελεῖ τὸν προορισμὸν αὐτῆς, δὲν εἶνε δημιουργικὴ τῶν ποικίλων ἀρετῶν τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ πολίτου, ἐπιφέρει ἀτονίαν μᾶλλον ἢ ἐνίσχυσιν τῶν ἠθικῶν καὶ πνευματικῶν δυνάμεων; Ἐπὶ τῶν προβλημάτων τούτων προκαλῶ τὴν συζήτησιν καὶ τὴν κρίσιν τῶν ἐπαϊόντων. Ὅ τι μόνον ὄφειλω νὰ παρατηρήσω κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην εἶνε, ὅτι καθ' ὃν τρόπον διεξάγεται ἡ ἔθνικὴ ἐκπαιδεύσις ἐν τε τῇ ἐλευθέρᾳ καὶ τῇ ἀλυτρώτῃ Ἑλλάδι, κατὰ τε σύστημα καὶ ἐκτέλεσιν, παρὰ πάντων καταγγέλλεται ὡς ὀλεθρία.

*
* *

Ἡ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι, ἐντολοδόχος τῶν ἔθνικῶν παραδόσεων καὶ ἰδεῶν, καθήκον εἶχε ν' ἀνταποκρίνηται ἔθνικώτερον εἰς τὸν προορισμὸν αὐτῆς. Δυστυχῶς τοῦτο δὲν συμβαίνει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον. Τὸ ἐλευθέρον κράτος παρενόησε τὴν γένεσιν αὐτοῦ καὶ τὰς συνθήκας τῆς ἀποκαταστάσεώς του. Δὲν ἀνήλθεν, ὅσον ἔπρεπεν, εἰς τὴν ἀρμόζουσαν ἐκ τῶν ἔθνικῶν ὑποχρεώσεων περιωπὴν, δὲν ἐμελέτησε σοβαρῶς τὰ ἐπιβαλλόμενα αὐτῷ καθήκοντα, τούτου δ' ἕνεκα ἡ πρὸς τοὺς ὑποδούλους ὁμογενεῖς πολιτεία ἡμῶν ἐμείωσεν οὐ μικρὸν τὸ κύρος τῆς ἐλευθέρου πατρίδος, πρὸς τὴν ἀπό τινος χρόνου ἀποστασίας, ὣν οὐδὲ κατενοήθη μέχρι τῆς σήμερον ἡ σημασία ὑπὸ τῶν ἰθυόντων τὰ τῆς ἔξω τερικῆς ὑπηρεσίας.

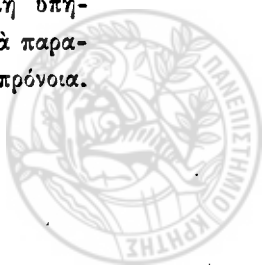
Ὅσα ἀκούω ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν περὶ τῆς διπλωματικῆς καὶ προξενικῆς ὑπηρεσίας τῆς Ἑλλάδος ἐν τῷ ἐξωτερικῷ, ὄσων ἀντελήφθην πολλάκις καὶ ἰδίᾳ κατὰ τὴν τελευταίαν ἀποδημίαν μου, δὲν δύναμι νὰ τὰ ἀναγράψω ἐπὶ τοῦ χάρτου. Ἐξ αἰδοῦς ἐξ ὀργῆς καὶ αὐτὸς ὁ ἄψυχος θέλει ἐρυθριάσῃ. Δυστυχῶς οἱ ὕπατοι ἀδιαφοροῦσιν.

Δὲν ἠδυνήθην νὰ ἐννοήσω, τίνας λόγου ἕνεκα ὁ ἀποθανὼν πρόεδρος τῆς Ἰ. Συνόδου τῆς Βουλγαρίας. Ὁν τυχαίως ἐγνώρισα ἐν Σόφια, μεταξὺ ἄλλων ἐνδιαφερόντων πραγμάτων, περὶ ὧν μοὶ ἐλάλησε, μοὶ εἶπεν ὡσαύτως τὴν γνώμην αὐτοῦ περὶ τῆς ἀποστολῆς τῆς διπλωματικῆς καὶ προξενικῆς ὑπηρεσίας τῶν κρατῶν. Οἱ Ρῶσοι καὶ οἱ Αὐστριακοὶ γινώσκουσι νὰ ἐκλέγωσιν ἐξωτερικοὺς ἀντιπροσώπους, μοὶ εἶπε μετὰ ζωντανότητος, ἐκθειάζων ἰδίᾳ τὸν Ἰγνάτιεφ. Δὲν ἠρώτησα βεβαίως τὸν ἀποστάτην τοῦτον ἱεράρχην τῆς ὀρθοδοξίας, ποίαν γνώμην ἔχει περὶ τῶν Ἑλλήνων. Ἐκρίνα περιττὸν νὰ τὸν ἐρωτήσω, ὧν βέβαιος ἐκ τῶν προτέρων περὶ τῆς δοθησομένης ἀποκρίσεως.

Ἐγκριτος ὁμογενῆς, ἐν Παρισίοις ἀπὸ τινος χρόνου διαμένων, τιμήσας τὴν ἐσωτερικὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἐλευθέρας πατρίδος, ἤδη δ' ἀναλαβὼν ἱμπιστευτικωτάτην θέσιν ἐν Κρήτῃ, ἔλεγέ μοι κατὰ τὸ παρελθὸν θέρος τί ἤκουσε παρ' ἐπιστήμου Γάλλου: — *Mon cher, vous vous representez très mal...*

Ἄ! κάκιστα, ἀλλὰ καὶ ἐπιβλαβέστατα. Τίς ἀγνοεῖ τοῦτο; πόσα δὲν ἐλέχθησαν, πόσα δὲν ἐγράφησαν κατὰ τὸν τελευταῖον καιρὸν! Τίς μεριμνᾷ ν' ἀνυψώσῃ τὴν ἐξωτερικὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ἑλλάδος, ἄρα τὴν ἐπίσημον Ἑλλάδα. νὰ προσδώσῃ ἰσχύον καὶ κύρος εἰς τὴν γοητείαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ;

Καὶ ἐν τούτοις δὲν ἦτο δυσχερὲς τοῦτο. Ἡ ἐξωτερικὴ ὑπηρεσία τῆς Ἑλλάδος ἠδύνατο νὰ λειτουργήσῃ ἄριστα, νὰ παραγάγῃ γενναιοτάτους καρπούς, ἂν ὑπῆρχεν ἡ ἐλαχίστη πρόνοια.

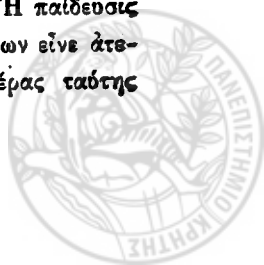
Ἄγαθὴ θέλησις βεβαίως δὲν λείπει. Ἄλλὰ λείπει τι, ὃ περ δὲν ἠθελήσαμεν ποτὲ νὰ κατανοήσωμεν—λείπει τὸ *ἑνδιαφέρον*.

Ἐπεθύμουν νὰ διετάσσεται παρὰ τῶν ἀρμοδίων ἐξέλεξις τῆς διαχειρίσεως τῆς σπουδαιοτάτης ταύτης λειτουργίας, οὐχὶ βεβαίως διὰ τῶν ὀργάνων τῆς κεντρικῆς ὑπηρεσίας, ἀλλὰ δι' ἄλλων ἀνεξαρτήτων ἀνδρῶν, καὶ θέλει ἀποκαλυφθῆ εἰς φῶς ὅσα διατελεῖ ἢ κατὰστασις τῆς διπλωματικῆς καὶ προξενικῆς ἀντιπροσωπείας. Ἦκουσα ἐπανειλημμένως παρὰ πλείστον τῶν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ὁμογενῶν, ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἀγαθῶν καὶ φιλοπατρίδων, ὅτι ἂν ἐπῆλθον συμφοραὶ εἰς τὸ ἔθνος κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους καιροὺς, οὐ μικρὸν εὐθύνεται ἡ ἀντιπροσωπεία τοῦ ἐλευθέρου βασιλείου. Ἐκεῖνος, ὅστις ἤθελεν ἀναλάβῃ νὰ συγγράφῃ τὴν ἱστορίαν τῆς ὑπηρεσίας ταύτης, ἤθελε χαράξῃ μαύρας σελίδας ἐν τῷ μαρτυρολογίῳ τοῦ συγχρόνου Ἑλληνισμοῦ. Δὲν ἐπιθυμῶ νὰ προβῶ εἰς λεπτομερείας. Ἡ κεντρικὴ ὑπηρεσία τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν κατέχει πλεῖστα γεγονότα, χαρακτηριστικὰ τῆς δράσεως τῶν προξενικῶν ὑπαλλήλων, χωρὶς οὐδέποτε νὰ ἐνεργήσῃ τι· οἱ ὁμογενεῖς, οἵτινες ὑφίστανται κατ' ἐξοχίην τὴς συνεισίας, μυριάκις ἀνηνέχθησαν εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις προὔσταμένην ἀρχὴν τοῦ ἀρμοδίου ὑπουργείου. Ἄλλὰ τίς πρέχει τὴν ἐλαχίστην προσοχὴν εἰς τὰ παράπονα ταῦτα; Ἐξ ἐναντίας. ὑπάρχει εὐχερῆς ἢ ἀπόκρισις: — Δὲν γίνεται ὄργανόν σας ὁ πρόξενος, καὶ τούτου ἕνεκα καταφέρεσθε κατ' αὐτοῦ. Οὕτω; ἀντὶ νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψει αἱ παρατηρήσεις καὶ τὰ παράπονα τῶν Ὁμογενῶν, πρὸς οὓς ἀπευθυνόμεθα ἐν ἡμέραις ἐθνικῶν δυσχερειῶν, περιφρονοῦμεν αὐτούς. Πρὸ τοιαύτης συμπεριφορᾶς τῆς κεντρικῆς ὑπηρεσίας, εὐνόητον τίνος ἕνεκα πολλοὶ τῶν ἡμετέρων Ὁμογενῶν, οὐ μόνον κατέλιπον τὴν ἑλληνικὴν ἰθαγένειαν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν ἐθνισμόν. Καὶ τὸ ἐν Ἀθήναις ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν γαυριᾶ

ἀφελέστατα ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ καταστροφῇ, ἥτις οὐ σμικρὸν αὐτὸ καὶ μόνον εἰθύνει.

Διὰ τὰ ἔχωμεν ἐθνικὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν ἐν Τουρκίᾳ, ἐν Βουλγαρίᾳ, ἐν Ρωμανίᾳ καὶ ὅπου ἄλλαχού, πανταχοῦ ὅπου ἔχομεν συμφέροντα νὰ διεκδικήσωμεν καὶ νὰ συντηρήσωμεν τὰς ἑλληνικάς δυνάμεις, ἀπαιτεῖται πρωτίστως νὰ κατανοήσωμεν, ὅτι πρέπει τὸ ἐλεύθερον κράτος ν' ἀντιπροσωπευθῆ παρ' ἀνδρῶν, δυναμένων νὰ κατανοήσωσι τὴν ἀποστολὴν αὐτῶν. Ἀπαιτεῖται ἐν πρώτοις θεωρητικὴ πείθευσις ἐν Ἀθήναις καὶ πρακτικὴ ἐν Κωνσταντινουπόλει, γνώσις τῆς γλώσσης τῆς χώρας, ἐν ἣ εἶνε προωρισμένοι νὰ ἐργασθῶσι, τῆς καταστάσεως αὐτῆς ἐν γένει, κοινωνικῆς, πολιτικῆς, οἰκονομικῆς, στρατιωτικῆς, ἠθικῆ καὶ πνευματικῆ, ἐξ ἅπαντος δὲ καὶ ὕλική ἀνεξαρτησία· ἐκλογὴ πρὸς τοῦτοις ἀνδρῶν σοφῶν, μὴ στερομένων ἐθνικοῦ ἐνθουσιασμοῦ, καταλλήλων πρὸς τὰς περιστάσεις καὶ τοὺς τόπους, ἐν οἷς ἀντιπροσωπεύουσι τὴν πατρίδα αὐτῶν. Στρατιωτικοὶ ἐκ τῶν εὐ ἡγμένων καὶ πεπαιδευμένων δύνανται ἐπίσης νὰ χρησιμεύσωσιν οὐ σμικρὸν ἐν τῇ εὐγενεστάτῃ ταύτῃ καὶ λεπτοτάτῃ ὑπηρεσίᾳ. ἔχομεν δ' ὡς πρὸς τοῦτο παραδείγματα ἐκ τῆς ὑπηρεσίας ἄλλων κρατῶν, καὶ δὴ αὐτῆς τῆς Τουρκίας.

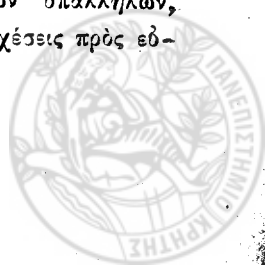
Ἄλλὰ τί συμβαίνει σήμερον; Οἱ πλείστοι τῶν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἀντιπροσώπων καὶ ἀποστόλων τοῦ Ἑλληνισμοῦ, μεταβαίνοντες εἰς τὰ διάφορα κέντρα τῆς δράσεως αὐτῶν, ἀσαφεστάτην κέκτηνται τὴν ἔννοιαν τῆς ἀποστολῆς, ἣν ἂν ἔλαβον· ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διατελοῦσιν ἀθέητοι, εἰς οὐδεμίαν ἔρχονται ἐπικοινωνίαν πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς, φέρονται δὲ πρὸς αὐτοὺς ἀγερῶχος, χωρὶς νὰ ἔχωσι τὸ πρὸς τοῦτο δικαίωμα ἐκ τῆς ἀνατροφῆς, ὡς καὶ τῆς ἐν γένει κοινωνικῆς καταστάσεως. Ἡ παιδεύσις τῶν τε διπλωματικῶν καὶ τῶν προξενικῶν ὑπαλλήλων εἶνε ἀτελεστάτη· στεροῦνται οὐκ ὀλίγοι ἐκ τῶν τῆς δευτέρας ταύτης

κατηγορίας καὶ αὐτῶν τῶν στοιχείων ξένης τινὸς γλώσσης, ἰδίᾳ δὲ τῆς γλώσσης ἐκείνης, ἣτις λαλεῖται ἐν τῇ χώρᾳ, παρ' ἧς ἀντιπροσωπεύουσι τὸ ἑλληνικὸν κράτος. Ἐστερημένοι ἰδίᾳ προσωπικότητος, παρίστανται ὑποδεέστεροι τῶν λοιπῶν αὐτῶν συναδέλφων, ἀνωτέρων ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν καὶ κατὰ μὲρος, καὶ κατ' ἀγωγὴν, καὶ κατὰ κοινωνικὴν συμπεριφορὰν, ὡς καὶ κατὰ τὰ μέσα τῆς συντηρήσεως.

Ὅσον καὶ ἂν εἶνε ὁ ἄνθρωπος φιλαυτος, ἐπέρχονται περιστάσεις, καθ' ἃς κατανοεῖ τὴν πραγματικὴν αὐτοῦ κατάστασιν. Τοιοῦτό τι συμβαίνει ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ παρὰ τοῖς ἀντιπροσώποις, καὶ ἰδίᾳ τοῖς προξενικοῖς, τῆς Ἑλλάδος. Εἰς τυπικωτάτας διατελοῦσι σχέσεις πρὸς τὰς ἐπιτοπίους ἀρχάς, πρὸς τὸ προξενικὸν σῶμα. Διὰ τίνος γλώσσης θέλουσι συνεννοηθῆ; Ἄλλως τε ἡ παιδεία αὐτῶν εἶνε τοσοῦτον στοιχειώδης καὶ ἐλαττωματικὴ, ὥστε καλῶς πράττουσιν, εἰς ἐλαχίστην ἐρχόμενοι ἐπικοινωνίαν πρὸς τοὺς ξένους συναδέλφους . . .

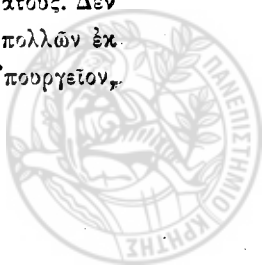
Ἡδύναντο τοῦλάχιστον τὴν ἔλλειψιν ταύτην ν' ἀναπληρώσωσι, τηροῦντες κρείττονας σχέσεις πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς ὧν οὐκ ὀλίγοι, ὡς ἐκ τοῦ πλοῦτος, τῆς νοημοσύνης καὶ τῶν ἐν γένει χαρακτηρισμῶν τὸν Ἑλληνα πλεονεκτημάτων, διατελοῦσιν εἰς ἀνωτέραν περιωπὴν πανταχοῦ, ὅπου διαβιοῦσιν, εἴτε ἐν πεπολιτισμένοις, εἴτε ἐν ἀπολιτίτοις τόποις. Ἄλλ' ὡς εἶπον, οὐδαμῶς κατενόησαν τοῦτο οἱ πλείστοι νομίζουσι ὅτι ἀξιοπρεπὲς δι' αὐτοὺς εἶνε νὰ ἔλθωσιν εἰς ρῆξιν πρὸς τὰς Κοινότητας, πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴν Μητρόπολιν, ἣτις πράγματι ἀντιπροσωπεύει τὸ ἔθνος, πρὸς τὴν Δημογεροντίαν, πρὸς πάντα διακεκριμένον ὁμογενῆ, Ἑλληνα ὑπήκοον ἢ μὴ τοιοῦτον. Ἀντελήφθην πολλάκις, ὅτι πλείστοι τῶν προξενικῶν ὑπαλλήλων, ἀποφεύγοντες τοὺς ἐγκρίτους, διατελοῦσιν εἰς σχέσεις πρὸς ἐδ-

τελεστάτους ὁμογενεῖς, ἐστερημένους ὑπολήψεως, ραδιουργούντες μετ' αὐτῶν ἀναξίως.

Ἀπὸ πολλοῦ χρόνου μελετᾶται, καὶ σήμερον ἔτι μᾶλλον, ἡ ἀνάγκη πληρεστεράς διοργανώσεως τῆς διπλωματικῆς καὶ προξενικῆς ἡμῶν ὑπηρεσίας. Πλεῖστα ἐγράφησαν μέχρι τοῦδε πάντα βεβαίως ἀπὸ ἀγαθῆς προαιρέσεως, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὴ βασιζόμενα ἐπὶ τῶν πραγματικῶν ἀναγκῶν καὶ συμφερόντων τοῦ ἔθνους. Ἡ λύσις τοῦ προβλήματος δὲν εἶνε εὐχερῆς, οὐδ' εἶνε δυνατόν νὰ δημιουργηθῇ ἀξία λόγου διπλωματικῆ καὶ προξενικῆ ὑπηρεσία μόνον διὰ νόμων καὶ προσόντων. Κατ' ἀρχὴν πάντα ταῦτα δυνατόν νὰ εἶνε ἄριστα· ἀλλὰ δύναται ἄρα γε καὶ νὰ τελεσφορήσῃ καὶ νὰ ἐπενέγκῃ τοὺς ἐπιζητούμενους καρπούς; Οἱ περὶ προσόντων νόμοι τελεσιουργοῦσιν, ἐν ᾗ περιπτώσει ὑπάρχει καὶ ἡ δεξιὰ καὶ εἰλικρινὴς ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ κέντρου διεύθυνσις. Τούτου μὴ ἐπιτυχανομένου ἕνεκα ποικίλων αἰτίων, οἱ ἄριστοι, οἱ προσφύεστατοι τῶν νόμων, ἀστόχως ἐφρμολζόμενοι, κατορθοῦσι μὲν ἕως νὰ δημιουργήσῃ τυπικούς τινας ὑπαλλήλους, ἀλλ' οὐδένα ἄξιον νὰ κατατανοήσῃ καὶ ἐκτελέσῃ τὸ κρατοῦν ἐν αὐτοῖς πνεῦμα

Μείζων ἔτι αἰτία ἐλαττώσεως τοῦ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ παρὰ τοῖς ὁμοεθνεσὶ γοῆτρου τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος καὶ ἀπογοητεύσεως αὐτῶν, προβαινούσης ἐκάστοτε μέχρις Ἐποστασίας, εἶνε ἡ πληγὴ ἡ τῶν λεγομένων προξενικῶν πρακτόρων. ἀμίσθων τούτων, πνευσετάτων κατὰ γενικὴν ἀρχὴν, ἀποζώντων ἄρα εἰς βᾶρος τῶν ὁμογενῶν, ἀλλ' ἅμα καὶ εἰς βᾶρος τῆς ἑλληνικῆς τιμῆς καὶ ἀξιοπρεπειᾶς. Οὗτος ἢ ἐκεῖνος ὁ πειναλὸς στρατολογεῖται ἐν ταῖς ἀγροικίαις τῶν Ἀθηνῶν, ἔν' ἀποσταλῇ πρὸς τοὺς ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἀδελφούς ἀντιπρόσωπος τοῦ ἐλευθέρου κράτους. Δὲν τολμῶ ν' ἀφηγηθῶ τὸν βίον καὶ τὰ κατορθώματα πολλῶν ἐκ τούτων, γνωστὰ ἄλλως τε εἰς τὸ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Ὑπουργείων,

ἤκιστα μεριμνήσαν περι τοῦ κλάδου τούτου τῆς προξενικῆς ὑπηρεσίας. Αἱ καταγγελίαι σπανίως λαμβάνονται ὑπ' ὄψει. Καὶ ἐν τούτοις εἶνε δυνατὸν εἰς πάσας τὰς παροικίας τοῦ ἔξω Ἑλληνισμοῦ νὰ διορίζωνται προξενικοὶ πράκτορες ἄνδρες ἐκ τῶν ἐν αὐταῖς ἐγκατεστημένων, κεκτημένοι πάντα τὰ πρὸς τοῦτο προσόντα, εὐποροῦντες ὑπὸ πᾶσιν ἔποψιν. Οὕτω πράττουσι αἱ ξέναὶ κυβερνήσεις, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μάλιστα ἀναθέτουσαι καὶ εἰς ἡμετέρους ὁμοσθνεῖς τὴν ἀντιπροσωπεῖαν αὐτῶν. Τὸ σύστημα δὲ τοῦτο δύναται νὰ εὐδοκιμήτῃ, ἐν μέτρῳ ἐφαρμοζόμενον, οὐ μόνον διὰ τὴν κατηγορίαν τῶν ἀμίσθων προξενικῶν πρακτόρων, ἀλλ' ἐν τισὶ περιστάσεσι καὶ διὰ τὴν τῶν λοιπῶν προξένων.

Ἐφημερίς, ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἐκδιδομένη καὶ διερμηνεύουσα τὸ φρόνημα τῶν Ὀμογενῶν τμηματὸς τινος τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου, ἔγραφε πρὸ τινος τὰ ἐπόμενα, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς καταναγκαστικῆς ἀναχωρήσεως προξενικοῦ πράκτορος :

“Ὁ ἐν..... ὑποπρόξενος κατήλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Αἰδοῦμεθα νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι ἡ ἀναχώρησις τοῦ μάρτυρος τούτου ὑπαλλήλου τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως ἐγένετο τῇ συνδρομῇ τῶν ὁμογενῶν.... Παρέχεται δ' ἡμῖν καὶ αὐθις ἡ θλιθερὰ εὐκαιρία νὰ συστήσωμεν τῇ ἑλληνικῇ κυβερνήσει. ὅπως ἢ ἐκλέγῃ ὡς ἀμίσθους προξένους πρόσωπα, τοῦλάχιστον εὐποροῦντα ἀτομικῶς, ἢ προβῇ εἰς τὴν κτάργησιν τῶν προξενείων τούτων, καθ' ὅσον, καθ' ὃν τρόπον ἐξασκεῖται κατὰ τὸ πλεῖστον ἡ ἀμίσθος προξενικὴ ὑπηρεσία, προσγίνεται πρὸς τοὺς ὁμοσθνεῖς πρόξενος ζημίας καὶ ἐξουτελισμὸν μᾶλλον ἢ ὠφελείας... .

Τὰ ὧδε ἀναγραφόμενα εἶνε ἐλάχιστα. Δὲν διστάζω νὰ εἶπω, ὅτι ἔλαβον ἐντολὴν παρὰ πλείστων ἐντίμων ὁμοσθνῶν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ νὰ ὑποδείξω εἰς τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν τὴν ἀνάγκην τῆς καταργήσεως τῶν προξενείων, ἂν πρόκειται νὰ ἐξακο-

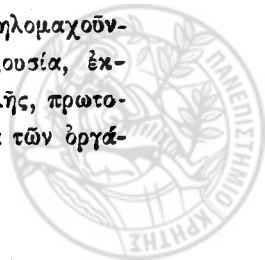
Ἡ πανσλαβίτικὴ πολιτικὴ, τὸ μὲν διὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς χειραφετήσεως τῶν Βουλγάρων, τὸ δὲ διὰ τῆς Μεγάλης Βουλγαρίας τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, ἧς ἀποτυχούσης ἰδρύθη ἡ βουλγαρικὴ Ἡγεμονία, ἐζήτει ὄργανον πρὸς καταπολέμησιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἐγένετο τοῦτο, ἡ δὲ Βουλγαρία, εἴτε ρωσοφρονοῦσα, εἴτε ἀποκλίνουσα πρὸς τὴν Τριπλῆν Συμμαχίαν, ἀπέδειξε διὰ τῶν πραγμάτων, ὅτι δὲν ἠστόχησε τῶν προζδοκιῶν τῆς πολιτικῆς, ἧτις ἐπέφευγε νὰ εὔρη ἐν αὐτῇ τὸ προσφύεστατον τῶν ὀργάνων. Ἡ κατὰ τὴν τελευταίαν εἰκοσαετίαν δράσις τῆς νεοτεβκτου ἡγεμονίας κυριώτατον ἔχει προορισμὸν τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἀνθελληνικοῦ προγράμματος τῆς διαιθήκης τοῦ Μεγάλου Πέτρου.

ΔΙΩΓΜΟΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ ΕΝ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

Θέλω διηγηθῆ τὰ πράγματα, ὡς ἀντελήφθην αὐτῶν, ἄνευ προκαταλήψεως, εἰλικρινῶς καὶ ἀμερολήπτως. Οὔτε πάθος, οὔτε μῖσος, οὔτε φθόνος ἐπεκράτουν ἐν τῇ σκέψει μου, καθ' ὃν χρόνον ἠρεῦνων τὰ διαπραττόμενα κατὰ τῶν ὁμοεθνῶν ἀδικήματα ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, ἧτις πρὸ ὀλίγων ἀκόμενῶν ἐτών διατέλει ὑπὸ τὴν ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν ἐπιρροὴν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, σήμερον δὲ μὲ φανατισμὸν ἀποσιτάτου μάχεται κατ' αὐτοῦ, χρησιμοποιοῦσα πρὸς τοῦτο πάντα τὰ μέσα, θεμιτὰ καὶ ἀθέμιτα. Εὐελπιστῶ, ὅτι θέλω προκαλέσῃ τὴν προσοχὴν τῶν ὁμογενῶν, τῶν ἐπισήμων καὶ ἀνεπισήμων κύκλων, ἀλλὰ πρωτίστως τὴν ἐνέργειαν αὐτῶν πρὸς ἀπόκρούσιν τῶν κινδύνων, οἷτινες, ὡς μὴ ὄφειλε, πολλαπλασιάζονται ἡσήμεραι.

Πρώτη φροντίς τῆς νέας τάξεως τῶν πραγμάτων ἦτο νὰ ἐμπνεύσῃ μῖσος κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ διὰ τῆς ἐν τοῖς σχολείοις διδασκαλίας. Ἐν πολλαῖς τοῖς συγχρόνου Εὐρώπης χώραις, συν-οικοῦσι λαοί, ἀνήκοντες εἰς διάφορον φυλὴν ἢ θρησκευτικὸν σύστημα, κεχωρισμένοι ἀπ' ἀλλήλων ἐπὶ αἰῶνας, ἀλληλομαχοῦντες μέχρις ἐξοντώσεως, ἀλλ' οὐδαμοῦ ἢ πολιτικὴ ἐξουσία, ἐκπροσωποῦσα τὰς ἰδέας καὶ τὰς ροπὰς τῆς μιᾶς φυλῆς, πρωτοστατεῖ, κηρύττουσα ἐπισήμως καὶ ἐνεργοῦσα διὰ τῶν ὀργάν-

νων αὐτῆς κατὰ πάντα τρόπον τὴν ἐξόντων τῆς ἐτέρας. Μόνον ἢ Βουλγαρία, ἀπομιμηθεῖσα καὶ ὑπερβάσα τὰς ἐνεργείας γείτονος αὐτῆς κράτους, ἐκήρυξεν ὡς πολιτικὸν πρόγραμμα τὴν ἐξόντων τῶν ἐλληνικοῦ ἔθνους. Ὁ Βουλγαρόπαις δὲν διδάσκειται ν' ἀγαπᾷ τὴν πατρίδα αὐτοῦ—ἡ ἔννοια αὐτῆς εἶνε ἀμυδρὰ καὶ συγκεχυμένη ἐν τῇ ἐθνικῇ συνειδήσει τῶν Βουλγάρων—ἀλλὰ νὰ μιτῇ τοὺς Ἕλληνας, ὡς τοὺς κατ' ἐξοχὴν ἔχθρους. Πάντα τὰ διδασκτικὰ αὐτῶν βιβλία εἰς ἓν καὶ μόνον ἀποπέμπουσιν, εἰς τὸ νὰ ἐμπνεύσωσι μῖτος καθ' ἡμῶν. Ἔσειε τὸν Ἕλληνα σφάζατε, τὸν τύραννον σπαράξατε, λέγει δημοτικὸν αὐτῶν ᾄσμα, ἀπομίμησις παλαιότερου ἐλληνικοῦ ᾄσματος. Ἐν τινι ἐθνικῇ βουλγαρικῇ ἑορτῇ. Βούλγαρος διδάσκαλος δὲν ἐδίδασκε νὰ προπῆ εἰς μνήμην τοῦ μεγάλου Βουλγάρου βασιλέως Κρούμου, τοῦ μεταβαλόντος εἰς κόπελλον κρανίον Ἕλληνας αυτοκράτορας, ἐφ' οὗ ἔπινε τὸν οἶνον αὐτοῦ ἐν τοῖς ἐπισήμοις συμποσίοις. . . Δὲν χρῆζει σχολίων τὸ ἀνίερρον τοῦτο ἐπιδόρπιον ἐν ἐπισήμῳ ἡμέρᾳ. Τὸ ἔνστιχτον τοῦ βαρβάρου ἐκδηλοῦται κατὰ πᾶσαν στιγμήν πορὰ τοῖς ἀνθρώποις τούτοις, οἵτινες πρὸ τῆς τελευταίας αὐτῶν ἱστορικῆς ἀποκαλύψεως, ἐχαρακτηρίθησαν ὑπὸ εὐφραντάτων Εὐρωπαίων περιηγητῶν ὡς εἰδωλλιακοὶ ποιμένες, διαβιοῦντες ἐν ζηλευτῇ, εἰρήνῃ καὶ ἀμεριμνησίᾳ.

Κατὰ τὸ παρελθὸν θέρος ὁ *Ivan Waso*, ὑπουργὸς τῆς Ἐκπαιδεύσεως ὑπὸ τὸν Στόϊλωφ, εἰς τῶν μάλλον πεπαιδευμένων ἀνδρῶν τῆς Βουλγαρίας, ἐπαγγελλόμενος ἐπίτις τὸν ποιητὴν καὶ τὸν πεζογράφον¹, τυχῶν δὲ ποιᾶς τινος εὐφήμου μνείας ἔξω τῆς Βουλγαρίας, ἅτε κατὰ πρῶτον παρουσιαζομένου βουλγαρικοῦ βιβλίου ἐν εὐρωπαϊκῇ γλώσσῃ, ἐκάλεσεν ἐν τῇ

1 *SKizzen aus dem bulgarischen Resilienleben* Ἔτερον ἔργον τοῦ ἀνδρὸς Ἰβάν τὸν Νασὸν μεταφράσθη καὶ ἑλληνιστί.

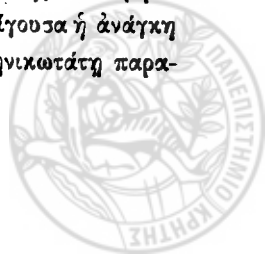
παρὰ τῶν Βουλγάρων ἀρπαγείτῃ μονῇ τοῦ Μπατσκόβου πολλοὺς ἐκ τῶν διδασκάλων τῆς ἡγεμονίας, διασκεπτόμενος μετ' αὐτῶν περὶ λήψεως ἐκδιαστικῶν μέτρων κατὰ τῶν Ἑλλήνων, ὡς ἐμμενόντων εἰς τὴν τήρησιν τῶν ἐθνικῶν αὐτῶν παραδόσεων καὶ μὴ συγκατατιθεμένων νὰ ὑποκύψωσιν εἰς τὴν πολιτικὴν τῆς ἐξουσίας, ἣν διεξάγει κατ' αὐτῶν τὸ νέον βουλγαρικὸν καθεστῶς. Βεβαιοῦται, ὅτι πλήρης συνεννόησις ἐπῆλθε μεταξὺ τῶν ἐκπολιτιστῶν τούτων τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου. Καταβάλλεται πρὸς τοῦτο ὑπὸ τῆς βουλγαρικῆς κυβερνήσεως πᾶσα προσπάθεια, ὅπως κλεισθῶσι τὰ ἑλληνικὰ Σχολεῖα, ἰδρυθῶσι δὲ βουλγαρικὰ καὶ ἐκεῖ, ὅπου δὲν ὑπάρχουσι βουλγαρικοὶ πληθυσμοί. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἐπιζητεῖται ὁ βίαιος ἐθνικὸς προσηλυτισμὸς τῶν Ἑλληνοπαίδων εἰς τὴν βουλγαρικὴν γλῶσσαν, καὶ κατ' ἀκολουθίαν εἰς τὴν βουλγαρικὴν ἰδέαν καὶ ἐθνικότητα. Οἱ τοιοῦτοὶ νεοφώτιστοι χρησιμοποιοῦνται παραχρῆμα, παρεχομένων αὐτοῖς δαφιλῶς δημοσίων θέσεων, ὑλικῆς ἀμοιβῆς, κοινωνικῆς περιωπῆς. Τέως ἀποδιοπομπαῖοι ὄντες ὡς Ἕλληνες, καθίστανται ἐπιφανεῖς ὑπὸ τὴν βουλγαρικὴν μετουσίωσιν. Τὸ οὐζήτημα τοῦτο ὑπενθυμίζει τὸ παλαιὸν ἐκεῖνο τῶν πρώτων χρόνων τῆς τουρκικῆς κατακτησεως, καθ' ὃ Χριστιανόπαιδες ἐξισλαμίζοντο διὰ τῆς βίας, παρείχοντο δ' αὐτοῖς πολλαὶ χάριτες πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ ἐμμείνωσι πιστοὶ μέχρι φανατισμοῦ εἰς τὴν νέαν θρησκείαν. Ἡ νέα Βουλγαρία μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης, δὲν ἀποκροεῖ τοὺς ἀποστάτας, τὸναντίον θεραπεύει αὐτοὺς κατὰ πάντα τρόπον, ἀλλ' ὑποχρεοῦνται καὶ οὗτοι νὰ ἐπιδεικνύωσι κατὰ πᾶσαν στιγμὴν φιλοβουλγαρικά, ἄρα ἀνελληνικά, φρονήματα. Παρατηρῶ ἐν παρενθέσει, ὅτι περὶ τοῦ ἠθικοῦ ποιῶ τῶν προσηλυτιζομένων οὐ φροντίς. Ὡς ἐν Ρωμονίᾳ, οὕτω καὶ ἐν Βουλγαρίᾳ, οἱ ἀπίθλητοι πολλαῖς τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἶνε οἱ ἐπίλεκτοι τῆς πολιτείας.

*
* *

Ὁ Ἑλληνισμὸς ἐν διωγμῷ. — Τοιοῦτον τίτλον πρέπει νὰ φέρωσιν αἱ ἀκόλουθοι σελίδες. Τὰ γραφόμενα ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν εἶνε κατώτερα τῆς ἀληθείας. Ἄγνοῶ, ἂν θὰ ἐπενέγκωσι τὸ ἀποτελεσμα, ὃ περ προὔκειται, ἐπισκεφθεὶς τοὺς τόπους τούτους, ἐν οἷς τὸ ἑλληνικὸν γένος ἐτέθη μονονουχί ἐκτὸς παντὸς ἔθνικοῦ, ἂν μὴ ἀνθρωπίνου, δικαίου. Ἐπικαλοῦμαι τὴν ἀνείληψιν τῶν ὁμοεθνῶν, ἀλλ' ἅμα τὴν ἐκδίκησιν αὐτῶν καὶ τὴν τιμωρίαν.

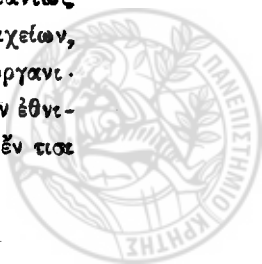
Μεμελετημένος ἀπὸ μακροῦ, ὅσον καὶ ἀνόσιος διεξάγεται ὁ κατὰ τοῦ ἡμετέρου ἔθνους διωγμὸς πανταχοῦ τῆς χώρας ταύτης. Τὰ ἀνθρώπινα δίκαια, αἱ συνθήκαι, οἱ κανόνες τῆς ἠθικῆς παραβιάζονται καθ' ἑκάστην ὑπὸ τὰ ὄμματα αὐτῶν τῶν ἀντιπροσώπων τῆς ἐπισήμου Εὐρώπης, ἧτις ἔδρουσε τὸ κράτος τοῦτο πρὸς λύτρωσιν χριστιανικῶν πληθυσμῶν ἀπὸ τῆς τουρκικῆς κακοδιοικήσεως. Αἱ διαμαρτυρίαι ἀδικουμένων ἀνθρωπίνων ὄντων οὐδεμιᾶς ἀξιῶνται προσοχῆς, ὅπως πρότερον ὑπὸ τὴν δεσποτείαν τῆς Ὑψ. Πύλης. Πρέπει ὁ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ Ἑλληνισμὸς νὰ υποκύψῃ, νὰ ἐκλίπῃ. Τοιοῦτο εἶνε τὸ πρόγραμμα τοῦ Πανολαϊσμοῦ ἢ δὲ χριστιανικῆ καὶ φιλόφρονος Εὐρώπης δὲν διστάζει ν' ἀποδεχθῇ τὸ πρόγραμμα τοῦτο—τὸν βίαιον ἐκβουλήγαρισμὸν τοῦ ἑλληνικοῦ γένους ἐν Θράκῃ, ἵνα μὴ διαταράξῃ ἐ, τῷ μέλλοντι τὰς σχέσεις αὐτῆς καὶ τὴν ἡσυχίαν.

Ὁ διωγμὸς διεξάγεται μεθοδικῶς· βιαίτερος ἐκεῖ, ἐνθα ἐπιβάλλουσιν αὐτὸν ἀνώτερα πολιτικὰ καὶ στρατηγικὰ συμφέροντα, ἡπιώτερος δέ, ἐνθα δὲν παρίσταται κατεπίγουσα ἢ ἀνάγκη τοῦ ὄλεθρου. Τὸ δεύτερον συμβαίνει ἐν τῇ ἑλληνικωτάτῃ παραλίᾳ τοῦ Εὐξείνου Πόντου.

*
* *

Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, τὸ τμήμα ἐκεῖνο τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, ἐνθα θέλει ἐξακολουθήσῃ ὁ Ἑλληνισμός, προβάλλων ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἀντοχήν καὶ ἐνέργειαν. εἶνε ἡ πικραλία τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Ναὶ μὲν ἡ βουλγαρικὴ ἐπιδρομὴ, ἐνισχυομένη ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως, ἐργάζεται καὶ ἐνταῦθα μετὰ πολλοῦ ζήλου καὶ διαφέροντος, ἀλλ' ὁ Ἑλληνισμός, κατὰ τὸ εἶθος, προσλαμβάνει ἐκάστοτε νέας δυνάμεις ἐκ τῶν ὁμοφύλων, ἀνθίσταται καὶ θά ἀντιστῇ μετὰ μείζονος ἀναμφιβόλως ἐνεργείας. Αἱ κοριώταται τῶν πικραλίων πόλεων τοῦ Εὐξείνου Πόντου, ἡ Σωζούπολις, ὁ Πύργος ἡ Ἀρχίαλος, ἡ Μεσημβρία, αἵτινες ἦσαν καὶ μένουσι μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης γνήσια ἑλληνικά, κατέχονται δυστυχῶς ὑπὸ φόβου, ἀντικαταχνομένοι κατὰ πᾶσαν στιγμὴν τῶν κατὰ τοῦ ἡμετέρου ἐθνισμοῦ καταδρομῶν τῆς ἐπισήμου καὶ ἀνεπισήμου Βουλγαρίας· οὐχ ἤττον, ἐμμένουσιν οἱ πλείστοι ἐν τῇ ἐθνικῇ πίστει, ὅσον καὶ ἂν ἡ κατ' αὐτῶν βία τυγχάνῃ ἐγκληματικὴ καὶ ἀνόσιος. Ἐπαναλαμβάνω, οὐχὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐνθαρρύνσεως καὶ ἐνισχύσεως τῶν ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ Ἑλλήνων, ἐθνικωτάτων τὸ φρόνημα καὶ ἰσχυροτάτων τὴν ἀντίδρασιν, ἣν ἀντιτάττουσι πρὸς τοὺς ἐπιδρομείς, ἀλλ' ἔχων ὑπ' ὄψει τὰ ἀπ' αἰώνων ἱστορικὰ δεδομένα τοῦ τόπου τούτου, ὅτι θεωρῶ ἀδύνατον τὸν ἐξαφανισμὸν ἀπ' αὐτοῦ τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ὅστις, πρὸς τῇ φυσιολογικῇ αὐτοῦ ἐξέλιξει, κέκτηται τὸ ὑπέροχον καὶ ἄξιον νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψει πάντως πλεονέκτημα τῆς ἔξωθεν εἰσοδοχῆς νέων φυλετικῶν στοιχείων, ἐκάστοτε ἀνακαινίζόντων τὸν ἄλλως τε ἰσχυρὸν αὐτοῦ ὄργανον. Εἶνε ἀληθές, ὅτι ὅτι ὡς ἐκ τοῦ ὁμοδόξου καὶ ἄλλων ἐθνικῶν περιπετειῶν οὐ σμικρὸν ἐξηφανίσθη ὁ Ἑλληνισμός ἐν τισι

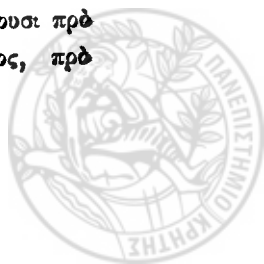
χώραις τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου καὶ ἐν τῇ Μεσημβρινῇ Ρωσσί· ἀλλ' ἔζη ἐν ταῖς χώραις ταύταις ἐν σημαντικῇ μειονότητι, ἀσχετέστερον δυναμένη ν' ἀπορροφηθῇ ἢ αἱ μεγάλαι τοῦ Εὐξείνου Πόντου ἑλληνικαὶ Κοινότητες, αἱ κείμεναι ἐγγύτατα τῆς μεσημβρινῆς Θράκης καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὑπὸ τὴν ἑλληνικὴν τῶν ὁποίων ἐπιρροὴν οὐ σμικρὸν θέλουσι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ὑποκόπτῃ. Ἐξαιρεῖται ἡ Βάρνα, ἥτις ἕνεκα πολλῶν αἰτίων ὑποκόπτει ὁσημέραι εἰς τὴν βουλγαρικὴν ἐπιρροήν, τῆς κυβερνήσεως διαφερόντως προσπαθούσης νὰ καταστήσῃ αὐτὴν κέντρον ναυτικὸν καὶ ἐμπορικὸν καὶ μηδενὸς μέσου φειδομένης πρὸς τοῦτο.

Διὰ τὸν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως προερχόμενον ὁ Πόργος εἶνε ἡ πρώτη τῶν πόλεων τῆς βουλγαρικῆς ἡγεμονίας. Πρὸ τῆς καταλήψεως τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμορίας ἐπεκράτει ἐν αὐτῷ τῷ ἑλληνικὸν στοιχεῖον διὰ τῆς πνευματικῆς καὶ ἐμπορικῆς δεξιότητος καὶ ὑπεροχῆς, ἀλλ' ἤδη ἀπηνῶς καταδιώκεται, εἰ καὶ ὁ πληθυσμὸς αὐτοῦ δὲν ἐλαττοῦται, τῶν Ἑλλήνων ἀγωνιζομένων σθεναρῶς κατὰ τῶν ἐπιβουλῶν τῶν βουλγαρικῶν ἀρχῶν, ὡς καὶ τοῦ ἀπὸ τινος χρόνου ἐπιδραμόντος ἰουδαϊκοῦ συρφετοῦ, συμπράττοντος ἐκάστοτε μετὰ παντὸς ἐχθροῦ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀείποτε διατελέσαντος προσηκόμματος κατ' αὐτοῦ λόγῳ ἀνωτέρων ἠθικῶν καὶ πνευματικῶν πλεονεκτημάτων, κατ' ἐξοχὴν ἠθικῶν. Ὁ Πόργος, οὗ ἡ ἐμπορικὴ καὶ οἰκονομικὴ δύναμις ὁσημέραι ἀναπτύσσεται ἐν τῇ παραλίᾳ ταύτῃ, περιτοχιζόμενος καὶ βοηθούμενος ὑπὸ τῶν λοιπῶν γειτονικῶν ἑλληνίδων πόλεων, ὑπὸ τῆς ἡμετέρας ναυτιλίας, θὰ ἦτο σήμερον ἐξ ὀλοκλήρου ἑλληνικὴ πόλις, εἰ μὴ ἐπήρχοντο διὰ τοῦ ὁμοεθνείας ἀπὸ δεκαπενταετίας ἀντίθεοι περιστάσεις. Κατὰ ποῖον ἐκπροσωπεῖ μέχρι τοῦδε τὸν ἀριστοκρατικὸν παράγοντα τῆς πόλεως. Ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν ἀρκεῖ ἡ πνευματικὴ μόνον ὑπεροχὴ πρὸς

δημιουργίαν ἐθνικῆς δυνάμεως. Κατ' ἀνάγκην ἡ δύναμις τοῦ ἀτόμου ἐκμηδενίζεται ἐν τῷ ἀνταγωνισμῷ αὐτοῦ πρὸς τὸ σύνολον—πρὸς τὴν κυβέρνησιν, ἣτις ἐπινοεῖ πᾶν μέσον, ὅπως ἐπιτύχῃ ἀντιπερισπασμὸν καὶ βλάβην εἰς τὸ ἐπικρατοῦν ἐλληνικὸν στοιχεῖον.

Ἡ βουλγαρικὴ Κυβέρνησις, καλῶς γινώσκουσα, ἐκ τῶν πραγμάτων, τὴν ἀκάθεκτον ἐνέργειαν τοῦ ἐλληνικοῦ παράγοντος, ἐνισχυομένου καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς πτώσεσι, προσπαθεῖ παντὶ τρόπῳ νὰ δεσμεύσῃ καὶ ὑποτάξῃ δι' ὧν ἐξέθηκα ἤδη τρόπων. Ἄλλὰ θὰ καταστῇ ἡ βουλγαρικὴ δύναμις ἱκανὴ νὰ δημιουργήσῃ αὐτοτελῆ καὶ μόνιμον πολιτισμὸν, ἢ θὰ ὑποκύβῃ κατὰ μοιραίαν ἀνάγκην εἰς ἐπικρατεστέραν δύναμιν, ἀπειλοῦσαν νὰ καταδροχθίσῃ τὸ ἀρτίτοκον κατασκευάσμα; Ὁ χρόνος θὰ τὸ δείξῃ. Ὁφείλω ἐν τούτοις νὰ παρατηρήσω, ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ αἰσιοδοξώτατοι ἐκ τῶν Βουλγάρων κατέχονται ἐκ φόβου περὶ τοῦ μέλλοντος τῆς φυλῆς αὐτῶν. Κατανοοῦσιν, ὅτι ἔλλείπουσι παρ' αὐτοῖς τὰ στοιχεῖα ὑπερέχου ἐθνικῆς συστάσεως, ἱκανὰ νὰ δημιουργήσωσι μόνιμον ἱστορικὴν δύναμιν. Κατὰ τύπους ὑπάρχει σήμερον βουλγαρικὸν κράτος, ἐργαζόμενον ἐξ ἰδίας ἐμπνεύσεως καὶ πρωτοβουλίας· εἶνε ἐστερημένον βουλήσεως, ὄργανον ἄλλοτρίων συμφερόντων, πιστῶς ὑπηρετοῦν αὐτοῖς. Ἄλλ' ὑπάρχει καὶ βουλγαρικὸν ἔθνος, κεκτημένον αὐτοτελῆ συνείδησιν τῆς ἱστορικῆς αὐτοῦ κλήσεως; περὶ τούτου δύνανται νὰ ἐξεγερθῶσι δισταγμοί. Θὰ ἀναπτύξω τὸ θέμα τοῦτο καὶ ἀλλαχοῦ τῆς παρούσης μελέτης.

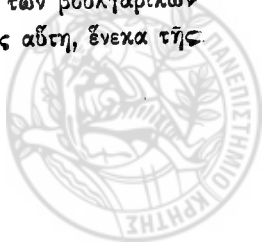
Ἄλλ' ἐπανέρχομαι εἰς τὸν Πύργον. Ἡ γνώσις τῶν κατ' αὐτὸν ἤκιστα μὲ ἀπελπίζει περὶ τοῦ μέλλοντος. Ἀντελήφθην καὶ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ διὰ πολλοστὴν φορὰν τῆς ἐλληνικῆς δραστηριότητος καὶ φιλοτιμίας. Ἐνιοὶ τῶν ἑμοσιῶν πτήσσουσι πρὸ τῶν καταπιεστικῶν ροπῶν τοῦ βουλγαρικοῦ καθεστώτος, πρὸ

τῆς μοίρας, ἥτις τοὺς ἀναμένει· ἀλλ' οἱ πλείστοι, ὧν οὐκ ὀλίγοι ἐκ τοῦ ἐλευθέρου βασιλείου, δείκνυνται γενναιότεροι, χωρὶς ν' ἀποβάλωσιν ἀπὸ τῆς σκέψεως αὐτῶν τέλειον τὴν μελαγχολικὴν εἰκόνα ὀδυνηροῦ μέλλοντος· μοὶ ἀναφέρουσι τὰ ὀνόματα ὁμογενῶν, ἀλλαξοπιστησάντων διὰ τῶν μέσων, ἅτινα γινώσκει νὰ θέτῃ εἰς ἐνέργειαν ὁ Πανοσλαβισμός. Θὰ ἀντιστητῆ τὸ ἔθνος, θὰ ἀντιστητῆ ἐπὶ μακρὸν χρόνον· ἀλλ' ἐπὶ τέλους; πῶς θ' ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τοῦ βουλγαρικοῦ χειμάρρου; διὰ τίνων προφραγμάτων καὶ προφυγίων, ἀφοῦ ἡμεῖς οἱ ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι, τῇ δημιουργηθείσῃ κατόπιν τοσοῦτων ἐθνικῶν ἀγώνων τοῦ Πανελληνίου πρὸς σύνταξιν αὐτοῦ καὶ ἀναγέννησιν, δεικνύομεν τοσοῦτον ἐγκληματικὴν ἀδιαφορίαν; Τοιαῦτα μοὶ παρετήρει εὐφυῆς, ὄσον καὶ φιλόπατρις Πελοποννήσιος.

Δυστυχεῖς ἀπαισιόδοξοι τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου! ἀγνοοῦστέ τὴν ἱστορίαν. Δὲν ἀντιλαμβάνονται τῶν νόμων τῆς ἐξελέξεως αὐτῆς. Ἐπέρχονται κρίσεις ἐν τῷ βίῳ τῶν λαῶν ἀλλὰ τούτου ἕνεκα δὲν εἶνε ἀναπόδραστος ἡ καταστροφή. Ἄρκεϊ, ὅτι ἡ ἐθνικὴ συνείδησις δὲν ἐκλείπει, ἀλλ' ἐξακολουθεῖ ζωσα καὶ ἐκδηλούμενη παντοιοτρόπως. Πλέον ἢ ἅπαξ ἡ Ἑλλὰς ἐδοκιμάσθη· ἀλλ' ἦτο τοσοῦτον ἰσχυρὰ καὶ ὑπέροχος ἡ σύστασις αὐτῆς, ὥστε ὑπερἐνίκησε πάσας τὰς ἐναντίας δυνάμεις, αἵτινες ἀνέλαβον τὸ ἔργον τῆς ἐξοντώσεως.

Οἱ ὁμογενεῖς τοῦ Πύργου στεροῦνται σήμερον πολιτικῆς ἰσχύος καὶ κόρους πρὸ τῶν Βουλγάρων, ἀλλ' ἡ κοινωνικὴ αὐτῶν σημασία δὲν δύναται ν' ἀμφισβητηθῆ. Φιλόπατριδες καὶ φιλόμουσοι, συντηροῦσιν ἄξια λόγου Σχολεῖα, ἀγλαοὺς ἀποφύροντα καρπούς. Εὐπρεπῶς λειτουργεῖ ἑλληνικὸν Σχολεῖον καὶ Παρθεναγωγεῖον· ἡ δὲ δημοτικὴ ἐκπαίδευσις τιμᾷ τὸ φιλοπρόσθον τῶν κατοίκων. Παρὰ τὴν ἀντίδρασιν δὲ τῶν βουλγαρικῶν ἀρχῶν καὶ τοῦ ἰουδαϊκοῦ στοιχείου, ἡ πόλις αὕτη, ἕνεκα τῆς

παρὰ τὴν θάλασσαν τοποθεσίας καὶ τῆς μετὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως γειτνιασσεως, ἔσται ἀείποτε κέντρον ἰσχυρᾶς ἐλληνικῆς ζωῆς καὶ δραστηριότητος.

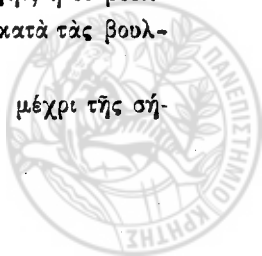
Σκοπῶν νὰ παραμείνω ἐπὶ τινὰς ἡμέρας παρὰ τὸν Εὐξείνου Πόντον, καὶ ἰδίᾳ ἐν Πύργῳ, πρὸς ἔρευρον καὶ μελέτην τῆς κατὰ τὸ τμήμα τοῦτο τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας καταστάσεως τῶν ὁμοεθνῶν καὶ τῶν δοκιμασιῶν, ἃς ὑφίστανται, δὲν ἔκρινα ἄσκοπον νὰ ἐπισκεφθῶ καὶ ἐτέρας κοινότητας, καὶ δὴ τὴν σπουδαιοτάτην πασῶν, ἀλλὰ καὶ ἀρχαιοτάτην, τὴν Ἀγχιάλον, ἔδραν Μητροπολίτου. Ἄν ὁ Πύργος ὑπέστη κατὰ τὸν τελευταῖον τοῦτον καιρὸν τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν Ἰουδαίων, ὡς κεντρικὸν ἔμπορεῖον τῆς Βουλγαρίας ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου, ἢ Ἀγχιάλος διατελεῖ μέχρι τῆς σήμερον ἀμιγῆς ἀπὸ πάσης ἑτεροφύλου ἐπιδρομῆς. Ἡ πόλις αὕτη παρίστητι θελατικὸν καὶ εὐάρεστον πανόραμα· εἶνε ἐκ τῶν ἐλληνικωτάτων πόλεων τοῦ Εὐξείνου Πόντου, καὶ ἐν γένει τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας. Ἐν τῷ μακρῷ αὐτῆς καὶ περιπετειῶδι ἱστορικῷ βίῳ ὑπέστη πολλὰς ἐπιδρομὰς καὶ περιπετείας, καταλήψεις ὑπὸ ἀλλοφύλων βαρβάρων, μηδὲ τῶν Βουλγάρων ἐξαιρουμένων, ἀλλ' ἐν συνόλῳ ἔ ἐλληνικὸς αὐτῆς χαρακτήρ παρέμεινεν ἀλώθητος καὶ ἀδιάφθορος. Σπανίως παρετήρησα ἐν τῇ ἀλυτρώτῳ Ἑλλάδι κοινότητα, τοσοῦτον συμπαγῆ, ἐμπνεομένην ὑπὸ ἀκραιφνοῦς ἔθνικοῦ φρονήματος. Ἐξεπλάγην ἐκ τοῦ ἔθνισμοῦ τῶν ἐν Ἀγχιάλῳ, παρὰ τὰς ἐπιδρομὰς καὶ τὰς δοκιμασίας, ἃς καὶ οὗτοι ὑφίστανται ἀπὸ τῆς ἔγκαταστάσεως τοῦ νέου βουλγαρικοῦ καθεστώτος. Ὑπάρχει ἐν τῇ πόλει ἐλληνικὸς Σύλλογος, συντηρῶν ἀναγνωστήριον, εὐδοκιμώτατα δὲ λειτουργοῦσι τὰ διάφορα ἐκπαιδευτήρια. Μὲ κατέπληξεν ἐπίσης ἡ ἀγνή καὶ καθαρεύουσα ἐλληνικὴ διάλεκτος, ἣτινι χρῶνται οἱ πάσης τάξεως πολῖται. Γνωστόν, ὅτι ἡ γλῶσσα εἶνε τὸ χαρακτηριστικώτατον σημεῖον λαοῦ τινος, εὐγενῆς δὲ

καὶ καλλιστημένη γλώττα δηλοῦν λαόν, εὐγενεῖς ἔχοντα ροπὰς. Εἶνε βέβαιον, ὅτι αἱ ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου αἰτῶν πόλεις, αἵτινες γεινιᾶζουσι πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν (Ἀγχιάλος, Μεσημβρία καὶ Σωζούπολις) ἦσαν ἐνδικαιτῆματα τῶν εὐπατριδῶν τῆς βασιλευσούσης ἐπὶ τῶν εὐτυχῶν ἡμερῶν αὐτῆς· τούτου ἕνεκα κατὰ πᾶσαν πιθανότητα οἱ κάτοικοι ἐτήρησαν ἀλώθητον τὴν εὐγενῆ φύσιν, ἣν αἱ μέχρι τοῦ νῦν ἐκδηλοῦται ἐν τῷ καθόλου βίῳ τῶν ἐλληνίδων τούτων πόλεων, ζωηρῶς ἀντιστασῶν καὶ ἀνθισταμένων κατὰ πάσης ἀπορροφητικῆς ἐπιδρομῆς ἀλλοφύλων.

Μεγαλοπρεπῆς κτίζεται ἀπὸ τινος χρόνου ἐλληνικὸς ναὸς ἐν Ἀγχιάλῳ. Τὰς πρὸς τοῦτο δαπάνας κατέβαλον Ἀγχιαλίται, ἐν τῷ ἐξωτερικῷ διακινῶντες, ἀφέντες δὲ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον οὐχὶ ἀνάξια λόγου κληροδοτήματα. Ἡ οἰκοδομὴ προκαλεῖ τὸν φθόνον, ἀλλὰ καὶ ἐξεγείρει τὰ ἀρπακτικὰ ἔνστικτα τῶν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ διαβιούντων Βουλγάρων. Οἱ θρασύτατοι ἐξ αὐτῶν δὲν διστάζουσι νὰ βεβκιῶσι δημοσίᾳ πρὸ τῶν Ἑλλήνων, ὅτι εὐθὺς ὡς περατωθῇ τὸ ἱερὸν τοῦτο ἴδρυμα, θὰ καταληφθῇ. Διατί νὰ μὴ περιθάλλωσι τὴν ἰδέαν ταύτην; δὲν δικαιολογοῦσιν αὐτοὺς τὰ μέχρι τοῦδε συμβάντα ἐν Βουλγαρίᾳ καὶ τῇ Ανατολικῇ Ρωμυλίᾳ; θέλουσιν εὐρεθῆ πρὸς τοῦτο προφάσεις, κατὰ τὰ εἰωθότα, ὡς συνέβη καὶ ἐν τῇ ἀρπαγῇ καὶ συλῆσει καὶ ἄλλων τοιοῦτων εὐτυχῶν ἰδρυμάτων: ἐπὶ παραδείγματι, ὅτι οἱ κτίτορες, οἱ συντελέσαντες εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ, ἦσαν βουλγαρικῆς καὶ οὐχὶ ἐλληνικῆς καταγωγῆς. Τίς θέλει διαφεύξῃ τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦτον; Ἡ ἐν Σόφίᾳ κυβέρνησις εἶνε πρόθυμος νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν ἀρπαγὴν, ἣ δὲ βουλγαρικὴ δικαιοσύνη δὲν θέλει διστάξῃ νὰ δικάσῃ κατὰ τὰς βουλγαρικὰς ἀξιώσεις.

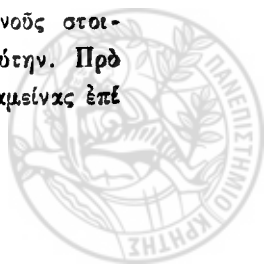
Τὸν αὐτὸν ἐλληνικὸν χαρακτῆρα διατηροῦσι μέχρι τῆς σή-

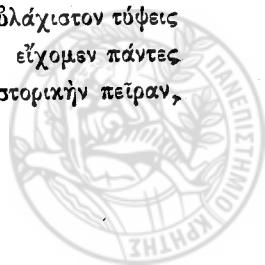
μερον και αι ἑτεροι δύο πόλεις τοῦ Εὐξείνου — ἡ Σωζούπολις και ἡ Μεσημβρία. Στεροῦνται βεβαίως τῆς σημασίας τοῦ Πόργου και τῆς Ἀγχιάλου, ἀλλ' ὁ Ἑλληνισμὸς αὐτῶν μένει ἀλώθητος. Ἐν γένει, ἡ βουλγαρικὴ ἐπιδρομὴ δὲν ἐξεδηλώθη μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης τοσοῦτον ἀγρία ἐν τῇ παραλίᾳ ταύτῃ. ἐξαιρουμένης τῆς Βάρνης. Οἱ πολιτικοὶ σκοποὶ τῆς Μεγάλῃς Βουλγαρίας ἐπιδιώκονται στρατηγικώτατα· συμφέρον εἶχε νὰ προβῇ εἰς τὴν ἐξόντωσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀλλαχοῦ, ὅπου τοῦτο ἐπεβάλλετο ὑπὸ τῶν πανσλαβιστικῶν συμφερόντων. Ὅταν ἐκπορθῶσι τὰ παρὰ τὴν Ροδόπην και τὸν Αἴμιον προπύργια, ἡ πτώσις τῶν ἐν τῇ παραλίᾳ τοῦ Εὐξείνου Ἑλλήνων ἔσται εὐχερέστατον ἔργον.

Πρὶν ἢ καταλίπω τὸν Εὐξείνον, οὐ οἱ κάτοικοι τοσοῦτον μ' ἠγόχαριστησαν και μ' ἐνεθάρρουναν διὰ τὰ ἐλληνικώτατα αὐτῶν αἰσθήματα, τὸν ἰσχυρὸν χαρακτῆρα, ὅστις ἐν γένει διακρίνει τοὺς ἑθρακικοὺς τούτους πληθυσμοὺς, ἐνδιαφερόμενη νὰ γνωρίσω ἐπίσης ἐκ τοῦ πλησίον και ἄλλην πόλιν, κειμένην ἐπὶ τῆς παραλίας ταύτης ἀπώτερόν πως, ἐλληνικωτάτην ἑκπαλαι, ἀλλὰ σήμερον οὐ μικρὸν καταβληθεῖσαν ὑπὸ τῆς βουλγαρικῆς ἐπιδρομῆς και ἀπολέσασαν τὸν ἄλλοτε ἐκφανέστατον ἐλληνικὸν αὐτῆς χαρακτῆρα. Ἡ πόλις αὕτη εἶνε ἡ Βάρνα, παλαιότερον Ὀδησσός, θεμελιωθεῖσα κατὰ τὸν ἕκτον π. Χ αἰῶνα ὑπὸ τῶν Μιλησίων.

Ἀλγεινόταται ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ὄπηξαν αἱ καταλαθοῦσαι με ἐντυπώσεις ἐν τῇ πόλει ταύτῃ. Ἦτο διάσημος πρὸ τιμῶν ἐτῶν ἐπὶ τῇ ἐλληνικῇ αὐτῆς χαρακτῆρι και σήμερον. ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεως τῆς νέας Βουλγαρίας, ὁ τροχὸς τῆς βουλγαρικῆς ἰσοπεδώσεως ἐξαλείφει ὁσημέραι ἀπὸ τοῦ ἐδάφους τῆς πόλεως ὅτι ἐλληνικόν, ἀναμιμνήσκον τὴν δρᾶσιν τοῦ ὁμογενοῦς στοιχείου. Δὲν ἐπεσκεπτόμενη κατὰ πρῶτον τὴν πόλιν ταύτην. Πρὸ εἰκοσαετίας και πλέον εἶχον ἤδη διέλθῃ δι' αὐτῆς, παραμεινάς ἐπὶ

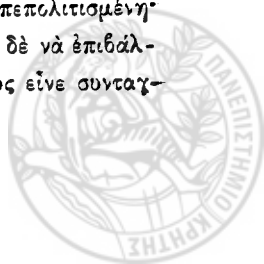

τινας ὥρας. Ἦτο τὸ τελευταῖον ἔτος τῆς Τουρκοκρατίας· ἀλλ' ὁ Ἑλληνισμὸς ἦτο ἀκμαιότατος, προσδίδων εἰς τὴν πόλιν χαρακτηριστικῶς ἑλληνικόν. Ὅμογενεῖς, μεθ' ὧν ἔσχον παροδικὴν γνωριμίαν, ἐβεβαίουν μοι τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, ὅτι καὶ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐργάζεται μετὰ ζήλου καὶ ἐρρωμένως ἡ βουλγαρικὴ προπαγάνδα, ἀλλ' ὅτι οὐδὲν ἄξιον λόγου θὰ κατορθώσῃ, διότι ἡ δύναμις τοῦ Ἑλληνισμοῦ μένει καὶ θὰ μείνῃ ἀκράδαντος. Μόλις εἰκοσαετία παρήλθε καὶ τὰ πράγματα ἐξ ὀλοκλήρου μετεβλήθησαν. Τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον κατὰ μειονότητα μόνον ὑφίσταται σήμερον ἐν Βάρνῃ, πολλοὶ τῶν ὁμογενῶν κατέλιπον αὐτήν, ἕνεκα τοῦ βουλγαρικοῦ διωγμοῦ, ἄλλοι δέ, διὰ τῆς μεθόδου τῶν ἐπιγαμιῶν, ἦτις καὶ ἀλλαχοῦ μὲν τῆς Ἡγεμονίας, ἀλλ' ἰδίᾳ ἐφηρμόσθη ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, ἐν ἣ ὀί πλουσιώτατοι καθριεθμοῦντο μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων, ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποκύψωσιν. Οἱ δυστυχεῖς οὐδέποτε ἀνέμενον τὰ ἀποτελέσματα ταῦτα, τούτου δ' ἕνεκα εὐρέθησαν ἀπαράσκευοι. Ἠδύνατο ἡ πόλις αὕτη νὰ εἶνε ἑλληνικὴ ἐξ ὀλοκλήρου κτήσις, ἔλεγέ μοι ὁ συνοδεύων με ἐν τῇ πόλει, ἵνα μοι δείξῃ τὰ ἀξιοθέατα αὐτῆς, ὁ ἤδη τοῦ δικαίου τὸν ὕπνον ἀναπαύομενος ἀναπληρωτῆς τοῦ Ἑλληνος Προξένου. Πλὴν τίς ἐκ τῶν ἡμετέρων ὑπώπτευέ ποτε, ὅτι οἱ Βούλγαροι θὰ γείνωσιν ἄνθρωποι καὶ θὰ ἀποτελέσωσι μόνιμον καὶ βιώσιμον κράτος; — Ἀλλὰ δὲν ἐγράφη, τῷ ἀπεκρίθην κακεντρεχῶς, ὅτι τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ Θεός, ἵνα τοὺς ἰσχυροὺς καταισχύνη; . . . Ἐπανεπαύθημεν ἐπὶ τῶν διαφνῶν ἡμῶν καὶ τῶν τροπαίων, ἐπὶ τῆς προγονικῆς δόξης, ἐζήσαμεν ἐν τῷ συγκεχυμένῳ κόσμῳ τοῦ παρελθόντος καὶ δὲν ἀντελήφθημεν τῆς πραγματικότητος, πρὸ τοῦ ὄγκου τῆς ὁποίας σήμερον κύπτομεν, χωρὶς νὰ αισθανώμεθα τοῦλάχιστον τύψεις τοῦ συνειδότος ἐπὶ τῇ μωρίᾳ ταύτῃ. Καθῆκον εἶχομεν πάντες οἱ Ἕλληνες, ὡς ἔθνος, τοσαύτην κεκτημένον ἱστορικὴν πείραν,

ἐπανειλημμένως δοκιμασθέντες, νὰ μελετήσωμεν σοβαρώτερον τὸ φαινόμενον τοῦτο τῆς βουλγαρικῆς ἐξελίξεως κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον, ν' ἀναλύσωμεν αὐτὸ ἀπὸ ποικίλης ἀπόψεως, νὰ κατανοήσωμεν τὰ αἷτια καὶ τὰ ἀποτελέσματα καὶ νὰ μὴ ἀφρηθῶμεν ἔρμαια τῆς τύχης καὶ τῶν περιστάσεων. Τίς ἐσκέπτετο περὶ πάντων τούτων; ποῦ εὑρίσκετο ὁ ὑπέροχος ἔθνικὸς νοῦς, ὁ δυνάμενος νὰ συγκεντρώσῃ ἐν ἑαυτῷ τὸ ὑπόρρητον τῆς λύσεως τοῦ ἑλληνικοῦ προβλήματος, μᾶλλον δυσεπιλύτου καθισταμένου ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἴμου ἀπὸ τῆς ἐν αὐτῇ ἐμφανείας τοῦ βουλγαρικοῦ παράγοντος; . . .

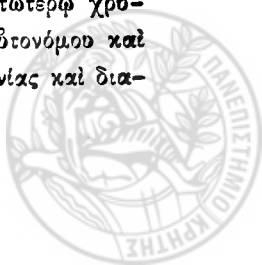
Ὁμολογῶ, ὅτι ἡ ἐν Βάρνη βραχυχρόνιος διαμονή μου ἐνέβαλέ με εἰς μελαγχολίαν. Κατενόουν, ὅτι εὑρισκόμην ἐν χώρᾳ, ἣς ὁ λαὸς στερεῖται τῆς εὐφυΐας καὶ τῆς ἠθικῆς ὑπεροχῆς λαοῦ πεπολιτισμένου. Καὶ ἐν τούτοις σημαντικώταται πρόοδοι ἐτελέσθησαν ἐν διαστήματι εἰκοσαετίας. Ἡ πόλις κατὰ τὸ ἐξωτερικὸν εἶνε σχεδὸν εὐρωπαϊκῆ. Ὅδοι πλατεῖαι, δημόσια καταστήματα, τάξις ἐν γένει. Ἐντύπωσιν μοὶ ἐμποιεῖ ἰδιαιτέραν τὸ μέγα παραθναγωγεῖον τῆς πόλεως. Οὐδὲν ἐκ τούτων ἄγει τὴν ἀρχὴν εἰς τὴν γενναιοδωρίαν τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ φιλιπατρίδος ἰδιώτου. Πανταχοῦ βλέπω τὸ κράτος. Ὁφείλω νὰ παρατηρήσω κατὰ τὴν στιγμήν ταύτην ἐφάπαξ, ὅτι πᾶν ἄξιον λόγου ἴδρυμα ἐν Βουλγαρίᾳ, ἀπὸ τῆς πρωτευούσης μέχρι τοῦ τελευταίου χωρίου, ἐκτὸς ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, ἠφείλονται εἰς τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ βουλγαρικοῦ κράτους. Ἡ διοίκησις εἰσχωρεῖ πανταχοῦ καὶ εἰς ἐκείνας ἐτι τὰς σχέσεις, αἷτινες ἀλλαχοῦ εἶνε προωρισμένοι εἰς τὴν ἀτομικὴν πρωτοβουλίαν. Ἄλλ' ἐνταῦθα δὲν ὑπάρχει ἄτομον, δηλαδὴ ὄν σκεπτόμενον, αὐτόνομον. ἐλευθέρως παρακολουθοῦν τῇ δράσει τῆς ἐξουσίας. Δὲν εἶνε αὕτη πεπολιτισμένη· ἀλλ' ἔχει θέλησιν, πρόγραμμα, σκοπὸν· γινώσκει δὲ νὰ ἐπιβάλληται ἐκά στωτ' ὁ πολίτης ὑπακούει, κατὰ τύπους εἶνε συνταγ-

ματικὸς· πράγματι εἶνε ὑποτελής· προτέρχεται εἰς τὴν κάλην, ἕνα ἐκλέξῃ τοὺς ὑποψηφίους τῆς κυβερνήσεως, οἵτινες εἶνε καὶ ὑποψήφιοι ἰδικοί του.

Καθ' ὅλην τὴν Βουλγαρίαν τὸ φαινόμενον τοῦτο μὲ καταπλήττει, ἐμβάλλον με εἰς σκέψεις περὶ τοῦ μέλλοντος. Ἐρωτῶ περὶ τίνος ὑπερέχοντος πάντων τῶν ἄλλων κυρίων — Εἶνε τὸ νομαρχιακὸν κατὰστημα, λαμβάνω ἀποκρίσιν. Τί σημαίνει τοῦτο; Εἶνε ἡ ἐξωτερικὴ παράστασις τῆς βουλγαρικῆς διοικήσεως. Ἡ ἑλληνικὴ πρωτεύουσα, καὶ ἔτι μᾶλλον αἱ δευτερεύουσαι πόλεις τοῦ βασιλείου, πλὴν τῆς Κερκύρας, στερεῖται τοιοῦτου νομαρχιακοῦ καταστήματος, ἐκμισθούσα ἐκάστοτε ἀντὶ ὑπερόγκου μισθώματος τὸ πρῶτον οἶκημα, ἥκιστα κατάλληλον πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτοῦ. Ἐνεκα τίνος λόγου ἡ χθезινὴ Βουλγαρία νὰ ὑπερτερῆσῃ ἡμᾶς; Ἐπὶ τοσοῦτον μᾶς κυριεύει τὸ ἀτομικὸν συμφέρον; Ἄνάλογα πρὸς τὸ νομαρχιακὸν κατὰστημα καὶ πάντα τὰ λοιπὰ δημόσια ἰδρύματα διακρίνονται διὰ τῆς ἐξωτερικῆς αὐτῶν παραστάσεως καὶ αξιοπρεπειας, ἐμπνέουσι τὸν πρὸς τὴν διοίκησιν σεβασμὸν. Ἴδου ἐν δημοτικὸν σχολεῖον· φθοδομήθη ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως, κατὰ τὰ εὐρωπαϊκὰ πρότυπα. Ἡμεῖς ἐν Ἑλλάδι ἀναμένομεν τὸν θάνατον τοῦτου ἢ ἐκείνου τοῦ πολυταλάντου Ὀμογενοῦς. Ἦν ἀποκτήσωμεν τοιαῦτα. Ἄξιον τιμῆς τὸ ἔθνος, τὸ ἀριθμοῦν μεταξὺ τῶν τέκνων αὐτοῦ τοιαῦτα· ἀλλὰ μείζονος τιμῆς ἔτι θὰ ἦτο ἄξιον, ἂν ἐδημιούργει κυβέρνησιν, ἐμπορομένην τοιοῦτων πλεονεκτημάτων.

Ἐλεγον, ὅτι τὸ Σχολεῖον φθοδομήθη ἐν Βουλγαρίᾳ κατὰ τὰ εὐρωπαϊκὰ πρότυπα, πληροῦν πάντας τοὺς κανόνας τῆς ὑγιεινῆς καὶ τῆς παιδείουσεως. Ἀναμφιβόλως τὸ περιεχόμενον δὲν εἶνε ἄξιον τοῦ περιέχοντος. Ἀλλὰ τί δύναται νὰ συμβῆ ἐν ἀπωτέρῳ χρόνῳ, ἐξευγενισομένης τῆς φυλῆς, τὸ μὲν διὰ τοῦ αὐτονόμου καὶ ἐλευθέρου βίου, τὸ δὲ διὰ τῆς μείζονος ἐπικοινωνίας καὶ δια-

σταυρώσεως μετ' ἄλλογενῶν στοιχείων, καὶ δὴ ἑλληνικῶν ; Πάντως ἡ φύσις αὐτῆς θέλει καταστῆ εὐγενεστέρα. Οἱ ἑλληνικοὶ ἐπίσημοι κύκλοι, καὶ ἰδίᾳ οἱ ἐκκλησιαστικοί, δὲν ἐσκέφθησαν βεβαίως περὶ τοιούτων ἀντικειμένων, νομίζοντες αὐτὰ μεταφυσικά. Παρὰ τὸ κήρυγμα τοῦ Σχίσματος, οὐδὲν παρεμβάλλεται κώλυμα ἐπιγαμιῶν μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων. Δεικνύομεν πρὸς τοὺς πληθυσμοὺς τούτους ἀπερίγραπτον ἀνεξικακίαν, χωρὶς τὸ παράπαν νὰ μᾶς ἐνοχλῆ ἢ πρὸς ἡμᾶς συμπεριφορὰ αὐτῶν, ἐχθρὰ κεκρυμμένη.

— Ἐχετε ὑψηλοτέρας μερίμνας σεις οἱ ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ πατρίδι, ἐπίσημοί τε καὶ ἀνεπίσημοι, οὐδ' ἔχετε καιρὸν νὰ σκεφθῆτε περὶ τῶν πραγμάτων τοῦ κόσμου τούτου. Συζητεῖτε τὴν ἐξ ὕψους, δηλαδὴ τὴν ἐξ Εὐρώπης, ἀντιληψιν, ἐξ ὀνόματος πατρογονικῶν δικαίων, ἀλλ' ἤμιστα φροντίζετε νὰ καταστῆτε ἄξιοι τῆς συνδρομῆς ταύτης. *Ρήτορες καὶ σοφισταί*, τοιοῦτο τὸ προῖόν τοῦ νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ μεγαλορρήμονες, ἀλλ' οὐχὶ καὶ μεγαλοπράγμονες. Ἦλθον ἐκ τῆς ἐλευθέρᾳ πατρίδος πρὸ τρισακονταετίας, ἵνα ἐγκατασταθῶ ἐνταῦθα, ἐν Βάρνη, ἧτις τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἦτο ἑλληνικὴ πόλις. Σήμερον μετὰ μίαν εἰκοσαετίαν βλέπεις πῶς μετεμορφώθη. Τοιαῦτα κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον θ' ἀντιληφθῆς καὶ ἀλλαχόῃ τῆς χώρας περὶ τῶν ἀνθρώπων, οὐς χθὲς καὶ πρῶην κατεφρονοῦμεν ἡμεῖς, τοῦ κυανοῦ αἵματος οἱ ἐπίλεκτοι.

Ἄλλὰ δὲν λύνονται τὰ μεγάλα ζητήματα διὰ τῶν ἡχηρῶν φράσεων μόνον. Ὀλίγη εὐθυκρισία. ἔστω καὶ πεσοτάτη. Οἱ ἄξεστοι πολιτικοὶ τῆς Βουλγαρίας, μεταξὺ τῶν ἑσπίων καὶ οὐκ ἕλιγοι τυχοδιώκται. Ἕλληνες, οἱ χθεσινὸν ἀπόφοιτοι τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ροβερτείου Λυκείου, ἢ τῶν Σεμιναρίων τῆς Ὀδησοῦ καὶ τῆς Μόσχας, στεροῦνται διαλεκτικῆς, ἀλλὰ γινώσκουσι νὰ χρησιμοποιοῦσι προσηκόντως καὶ ἐν εὐθέτῳ χρόνῳ

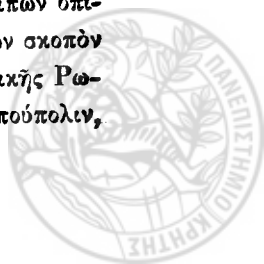
τὰ πορίσματα τῶν στοιχειωδῶν αὐτῶν γνώσεων, ἀτημάντου πείρας. Οὕτως ἐν διαστήματι ὀλίγου χρόνου κατώρθωσαν νὰ ἐγκαταστήσωσιν ἀξίαν λόγου διοίκησιν, ἢ μᾶλλον διὰ νὰ εἶμαι ἀκριβής, τὴν ὑπὸ τῶν Ρώσων ἐγκαινισθεῖσιν ἐγνώρισαν νὰ συγχίσωσι καὶ ὑπὸ τινος ἐπόψεως νὰ βελτιώσωσι. Τοιοῦτο τὸ ἀπόρητον τῆς βουλγαρικῆς προόδου. Ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες τοῦναντιον ἐπιζητοῦμεν ἀπὸ πολλῶν δεκαετηρίδων τὴν εὖρεσιν τῆς φιλοσοφικῆς λίθου, τῆς λύσεως τοῦ πολιτικοῦ προβλήματος, τοῦ ἀπασχολοῦντος τοὺς ἐπιστήμους καὶ ἀνεπισήμους κύκλους τῆς ἐλευθέρου πατρίδος· ἀλλ' ἐπὶ ἐβδομήκοντα περίπου ἔτη δὲν κατωρθώσαμεν νὰ ἐπιδειξώμεν μέγα τι καὶ ἄξιον λόγου. Πόσας κυβερνήσεις μετεβάλομεν ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Καποδιστρίου! Ἀντιθέτως πρὸς τὸν Μεφιστοφελῆ, ἐπιζητοῦμεν τὸ ἀγαθόν, ἀλλ' ἵνα πράξωμεν τὸ κακόν. Ἐξεβλήθη διὰ τοῦ ἐγκλήματος ἡ κυβερνήσις τοῦ Κερκυραίου πολιτικοῦ, ἐν βραχυτάτῳ χρονικῷ διαστήματι θέσαντος ἀσφαλῆ θεμέλια πολιτικῆς τάξεως καὶ εὐκοσμίας, ἀλλ' ἡ κατάστασις τῶν πραγμάτων δὲν ἐβελτιώθη. Ἐξειδιώχθησαν οἱ Βυβαροὶ καὶ ἡ διοικήσις αὐτῶν διὰ τῆς συνταγματικῆς μεταβολῆς τοῦ 1843. Ἐξώσθη ὁ Ὅθων, ὁ κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς κυβερνήσεως αὐτοῦ ἐγκαινίσας διὰ προσωπικῆς κυβερνήσεως μονιμωτέραν διοικητικὴν τάξιν. Ἐκτοτε μυρία ἐδημοσιεύθησαν πολιτικὰ προγράμματα, ἰδέαι καὶ θεωρίαι, ἀλλ' οὐδὲν ἐγένετο πρὸς ἰσχυροτέραν σύνταξιν καὶ ὀργάνωσιν τῆς Ἑλλάδος. Τὸ κύρος τῆς κυβερνήσεως ἐλαττοῦται, ἡ δύναμις τῆς πολιτείας ἐκλείπει. Τὰ πράγματα βροντοφωνοῦσι τὴν κρίσιμον κατάστασιν, εἰς ἣν διατελεῖ ἡ Ἑλλάς ὡς κράτος ὁ τελευταῖος πόλεμος, ἵνα παραλίπω προγενεστέρας συμφοράς.

Ἡδύνατο ἡ Ἑλλάς ν' ἀκολουθήσῃ, ἐν τῇ ἐπιδιώξει τοῦ ἐθνικοῦ αὐτῆς προγράμματος, τὸ παράδειγμα τοῦ Πεδεμοντίου, τὸ παράδειγμα τῆς Ἰταλίας. Πλεῖστοι, ἀπὸ δεκαετηρίδων ἤδη, ἐπε-

καλέσθησαν αὐτό. Ἀλλὰ μεταξύ λόγων καὶ πραγμάτων πολλὰ πέλει. Καὶ σήμερον οἱ πλείστοι τῶν ὀρθοφρονούντων Ἑλλήνων ὁμολογοῦσιν, ὅτι ἂν ἡ Ἑλλὰς ὡς ἔθνος προέβη βήματά τινα πρὸς τὸν πολιτισμὸν κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ αἰῶνος, ὡς μὴ ὄφειλεν ἠττόχησεν ὡς κράτος.

Τοιαῦτα ἀνελογιζόμεν, καθ' ἣν ὥραν κατέλειπον τὴν ἄλλοτε τοσοῦτον ἑλληνόφρονα καὶ ἰσχυρὰν ἐν τῷ ἔθνεσσι αὐτῆς πόλιν, ἥδη δὲ ἐκλείπουσιν ὁσήμεραι καὶ μὴ δοναμένην ν' ἀνταγωνισθῆ κατὰ τῆς βουλγαρικῆς ἐπιδρομῆς, τῆς ἀξανατομένης διηνεκῶς ἐκ τῆς μεσογείου Βουλγαρίας. Τὸ ἐμπόριον, τὸ ὁποῖον ἄλλοτε διεγυθύνετο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, περιήλθεν εἰς χεῖρας ἄλλοφύλων· ἐπήλθεν ἀπόγωνως μεταξύ τῶν ἡμετέρων. Οὐδαμοῦ εὐρίσκουσιν ὑποστήριξιν. Δὲν ἐκπροσωποῦσιν οἱ Ἕλληνες πρόξενοι τὴν ἐθνικὴν ἰδέαν, οὐδ' ἡ Ἐκκλησία, ἣτις ἠδύνατο νὰ ἐμπνεύτῃ θάρρος καὶ σθένος εἰς τὸν τῶς τοσοῦτον ἀκμαῖον ἐπὶ ἐθνικῇ συνειδήσει πληθυσμὸν τῆς ἑλληνικωτάτης πόλεως. Πάντες ἀποδέχονται τὰ γεγονότα, τὴν μοῖραν τῶν πραγμάτων, ἐπιφωνοῦντες — τετέλεσται. Ἐν τῇ ὀδυνηρᾷ ταύτῃ λιποφροσῆ, ὑφ' ἧς κατελήφθη ἄνευ λόγου ἀπὸ τινος χρόνου τὸ ταλαίπωρον ἑλληνικὸν γένος, παραδίδον ἄνευ πολλῆς ἀντιστάσεως τὰ παλαιάμαχα αὐτοῦ προπύργια, τὴν γλώσσαν, τὴν ἐκκλησίαν, εἰς τοὺς ἐχθρούς, εὐάριθμοι ὑπάρχουσιν οἱ διαμαρτυρόμενοι, ἀλλ' ἅμα καὶ θαρροῦντες καὶ ἐλπίζοντες. Ὀλίγη ἐπιμονὴ καὶ ἔσονται αὐθις λεγεῶν. Ἡ πίστις αὐτῆ με κατέχει· τούτου δ' ἕνεκα δὲν διστάζω ν' ἀναλάβω τὸν ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς ἀνορθώσεως καὶ σωτηρίας ἀγῶνα.

Ἀπέρχομαι μετ' ἄλλους ἐκ τῆς πόλεως, καταλείπων ὀπισθεν ἐθνικὰ ἐρείπια. Ἐπανέρχομαι εἰς Πόργον πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ μεταβῶ ἐκεῖθεν εἰς τὰ μεσόγεια τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλλίας, εἰς τὴν πρῶην πρωτεύουσαν αὐτῆς, τὴν Φιλιπούπολιν,

ἐν τῷ διαμερίσματι τῆς ὁποίας φοβερώτερος ἔτι διεξάγεται ὁ
κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀγὼν ὑπὸ τῆς νέας Βουλγαρίας.

*
* *

Δώδεκα διαρκεῖ ὥρας ἢ ἀπὸ Πόργου εἰς Φιλιππούπολιν μετά-
βασις διὰ τῆς σιδηρᾶς ὁδοῦ. Εἶχον καταλίπη τοὺς ἐν τῇ πόλει
ταύτῃ ὁμογενεῖς περιαλγῆς. Πάντες κατεῖχοντο ὑπ' ἀκμαιοτά-
του ἔθνικοῦ φρονήματος· ἀλλ' ἐπὶ πόσον χρόνον θέλει διατη-
ρηθῆ τοῦτο ἐν τῷ ἀγῶνι κατὰ τοῦ ὁσημέρι χωροῦντος πρὸς
τὰ παράλια βουλγαρισμοῦ, πικρῆ τρόφι ἐπιζητοῦντος τὴν ἐξόν-
τωςιν τοῦ ἰθαγενοῦς στοιχείου, τοῦ ἀπὸ παλαιτάτου χρόνου ἐν
τῇ χώρᾳ ταύτῃ ἐγκατεστημένου ; Καὶ ἂν οὗτοι ἐμμείνωσιν ἀλώ-
θητοι ἐν τῇ πατρίᾳ πίστει, ὑπὲρ ἧς οἱ πρόγονοι ἤθλησαν, τε-
γενήσεται διὰ τοὺς ἀπογόνους αὐτῶν ; ἢ ἐπιμείνωσιν ἐν τῇ
πίστει ταύτῃ, ἢ θὰ ὑποχωρήσωσιν ἐν τῇ συγχρόνῃ περιόδῳ τοῦ
καταλαβόντος τὴν ἑλληνικὴν συνειδητὴν κοσμοπολιτισμοῦ, τῆς
ἀφομοιώσεως μετ' ἄλλογενῶν στοιχείων, οὐδὲν κοινὸν μετὰ τοῦ
ἑλληνικοῦ ἔχόντων ; Τοιαῦτα διελεγόμεθα μέχρι τῆς στιγμῆς τῆς
ἀναχωρήσεως τοῦ σιδηροδρομικοῦ συρροῦ. Ἡ Ἑλλὰς εἶνε-
μεγάλη· δὲν ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, διὰ νὰ εἰσέλθῃ καὶ πάλιν εἰς
τὸν τάφον· ἃς ἔχωμεν θάρρος, ἃς ἐπιμείνωμεν, ἢ δὲ νίκη θὰ
στέφῃ καὶ πάλιν τοὺς ἡμετέρους ἀγῶνας.

Μὲ τὰς συγκινήσεις ταύτας ἀπεχωρίσθημεν. Ἐπὶ δωδεκάωρον
διάστημα τὸ βλέμμα μου περιεπλανᾶτο ἐπὶ ἀτελῶς καλλιεργου-
μένων πεδιδάδων, δι' ὧν διήρχετο ἡ ἀμαξοστοιχία, ἢ ἐπὶ
τῶν περιστεφόντων ταύτας ὁρέων, μὴδὲν παρυσιαζόντων
ἄξιον λόγου θέσμα. Ὁ πληθυσμὸς τῶν μερῶν τούτων ἀποτε-
λεῖται ἐξ Ἑλλήνων, Τούρκων καὶ Βουλγάρων, διατελούντων
ἐν καταστάσει πρωίμου εἰσέτι πολιτισμοῦ· θέλει παρέλθῃ ἱκανός.

χρόνος βεβαίως, ἵνα ὁ πληθυσμὸς αὐτός, πρωτοστατούσης προ-
 οδευτικῆς κυβερνήσεως, καὶ δὲν δύναται ν' ἀρνηθῆ τις ἀγαθὴν
 προαίρεσιν εἰς τὴν βουλγαρικὴν κυβέρνησιν, προβῆ ἐν πολιτι-
 σμῷ καὶ οικονομικῇ εὐεξίᾳ· διότι εἶνε βέβαιον, ὅτι ἡ συγκοινωνία
 εἶνε ἡ ἰσχυροτάτη τῶν δυνάμεων, δι' ἧς καταρρίπτονται
 πάντα τῆς βαρβαρότητος τὰ προσκόμματα, καὶ ὅτι ἄλλοτε ἐτε-
 λείτο ἐπὶ αἰῶνας, ἀπαιτεῖται σήμερον πρὸς ἐκτέλεσιν δεκαστία
 μόνον. Παρετήρησα καθ' ὅλην ταύτην τὴν περιφέρειαν ἀνθρώ-
 πους ἐργαζομένους, εἰ καὶ τὸ ἐξωτερικὸν αὐτῶν δὲν ἐμαρτύρει
 τὸν ἀνετον ἐκείνον βίον, ὅστις ἐκδηλοῦται ἐπὶ τῆς φυσιογνω-
 μίας μᾶλλον προηγμένων λαῶν τῆς δυτικῆς Εὐρώπης. Τὸ
 τουρκικὸν στοιχεῖον προδήλως ἐκπροσωπεῖται ἐν ἱκανῷ πληθυ-
 σμῷ ἐν τῷ τμήματι τούτῳ τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, μᾶλλον
 πεπολιτισμένον τυγχάνον, ὡς ἐβεβαιώθη, τοῦ βουλγαρικοῦ·
 ἀλλ' ὅσημέραι ὑποχωρεῖ καὶ τοῦτο, ἐκπατριζόμενον διὰ τῆς
 χρήσεως τῶν γνωστῶν μεθόδων τῆς βουλγαρικῆς κυβερνήσεως,
 διαφορομένης, ὡς ἀφηγήθη καὶ θ' ἀφηγηθῶ καὶ παρακατιῶν,
 εἰς τὴν παντελῆ ἐξόντωσιν παντὸς μὴ βουλγαρικοῦ στοιχείου
 διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον. Τί γενήσεται, ἐν ἡ περιπτώσει ἡ τουρκικὴ
 κυβέρνησις, ἐπωφελουμένη δυσχερειῶν τῆς Βουλγαρίας, ἐνισχυο-
 μένη δὲ ὑπὸ τινος εὐρωπαϊκῆς Δυνάμεως, ἤθελεν ἀποφασίση
 νὰ θέσῃ τέρμα εἰς ἔκνομον καὶ ἔκτροπον καθεστῶς, παρὰ τὰς
 διεθνεῖς συνθήκας ὑφιστάμενον, ἃς παραβαίνει καθ' ἑκάστην πρὸ
 τῆς Εὐρώπης ἐπὶ κοινῷ σκανδάλῳ; Ἀναμφιβόλως στρα-
 τιωτικὸς περίπατος μέχρι Φιλιππουπόλεως ἀρκεῖ, ὡς ἔχουσι
 σήμερον τὰ πράγματα, νὰ ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν ζωὴν τὸ καθεστῶς
 τῆς παλαιᾶς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, ὃ περ εἰ μὴ τι ἄλλο, πρὸς
 τῇ ἀνεκτῇ διοικήσει, ἀνεκτοτέρα τῆς βουλγαρικῆς, ἐξησφά-
 λιξεν ὅπως δήποτε τὴν ἰσοπολιτείαν τῶν λαῶν, ἐξ ὧν αὕτη ἀ-
 πετελεῖτο. Μόνος ἐξ ὀλοκλήρου εὐρισκόμενος ἐν τῷ διαμερί-

σματι τῆς ἀμαξοστοιχίας, ἀναλογιζόμενος τοιαῦτα κατὰ τὴν μακροτάτην ἐκείνην ἡμέραν, ἦν καθίστη τοιαύτην τὸ μονότονον θέαμα τῶν πεδιάδων, δι' ὧν διηρχόμην, καταλαμβανόμενη ἐξ ὁδύνης ἐπὶ τῇ ἀπειλουμένη καταστροφῇ πληθυσμοῦ, κεκτημένου ἀπράμιλλα στοιχεῖα δράσεως, ὧν ἡ προσηκουσα χρησιμοποίησις τὰ μάλιστα ἠδύνατο νὰ ἐνισχύσῃ τὸν ἐν τῇ Θράκῃ Ἑλληνισμόν, καθιστώντος αὐτὸν προπύργιον κατὰ τῆς βουλγαρικῆς φιλοκτημοσύνης. Ἐν μέσφ τῶν σκέψεων τούτων παρήροχοτο ἡ ἡμέρα, ὅποτε, ἐγγιζούσης τῆς ἐσπέρας, ἡ ἀμαξοστοιχία εἰσῆρχετο ἐντὸς χώρας ποικιλωτέρας, διααρρομένης ἀδρότερον ὑπὸ τοῦ Ἑβρου καὶ δεσποζομένης ἐπιβλητικώτερον καὶ γραφικώτερον ὑπὸ τῶν περικειμένων ὄρεων.

Μετὰ παρέλευσιν ὀλίγου χρόνου ἀπὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου εἰσῆρχόμεθα εἰς Φιλιπούπολιν. Ἡ τρίλοφος πόλις (trimon-tium) ἐπιβλητικῶς ἀνυψοῦτο ἐπὶ τῆς κοιλάδος, ἧς ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν δεσπόζει.

*
* *

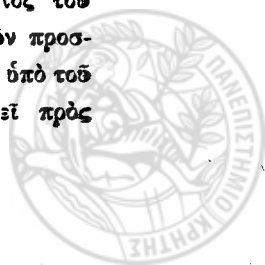
Ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεως τῆς βουλγαρικῆς ἡγεμονίας, καὶ ἰδίᾳ ἀπὸ τῆς προσαρτήσεως εἰς αὐτὴν τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, παρὰ τὰ ὑπὸ τῆς ἐν Βερολίμφ Συνόδου ἀποφασισθέντα, ὁ Ἑλληνισμὸς ἐτραυματίσθη καιρίως πολλαχοῦ μὲν τῆς ἡγεμονίας ταύτης, ἀλλ' ἰδίᾳ ἐν Φιλιπούπολει. Μέχρι τοῦ ἔτους 1885 ἡ Φιλιπούπολις ἐθωρεῖτο καὶ ἦτο ἑλληνική· ἀλλὰ τούτου ἕνεκα καὶ ἐπέσυρε τὴν ζηλοτυπίαν τῶν Βουλγάρων. Εὐθὺς ὡς κατέστη ἡ δευτέρα πόλις τοῦ νοσητεύοντος κράτους, ἀξήθητος διὰ τῆς καταλήψεως κατὰ ἐν περίπου ἑκατομμύριον κατοίκων, ἡ βουλγαρικὴ κυβέρνησις ἐσκέφθη εἰνὶ τῷ τρόπῳ ἠδύνατο νὰ ἐκβουλγαρίσῃ αὐτὴν ὡς τάχιστα, ἐκμηδενίζουσα ἐξ ὀλοκλήρου

τὴν ἑλληνικὴν ὑπεροχὴν, ἥτις ἰδίᾳ ἐπὶ τῆς βραχείας ὑπάρξεως τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας ἐλάμβανε μείζονα ἢ κατὰ τὸ παρελθὸν δύναμιν.

Βουλγάρων κυβερνώντων, δὲν ἦτο δυσχερὴς ἡ ταχεῖα ἐξόντωσις τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ὁ Χριστιανισμός, ὁ εὐρωπαϊκὸς φεudoπολιτισμὸς ἐξημέρωσαν τὸν Βούλγαρον κατὰ τὸ φαινόμενον μόνον· πράγματι διατελεῖ εἰς οἷαν καὶ ὁ Τοῦρκος κατάστασιν. Δὲν φονεῦει ἐν τῷ φανερῷ, ὡς ὁ τελευταῖος οὗτος· δολοφονεῖ κατὰ σλαυτικὴν μέθοδον· δὲν ἀποκόπτει τὰς γλώσσας ἀνθρώπων κατὰ μοριάδας πρὸς ἀπομάθησιν τῆς πατρῴου γλώσσης· δὲν ἐκδιάζει εἰς τὸν προσηλυτισμὸν· γινώσκει μεθόδους ἐπιτηδειοτέρας καὶ ἐπιτυχεστέρας καὶ δὲν ἀποτυγχάνει.

Ἐν τοῖς κυβερνητικαῖς γραφεῖσις τῆς Ἡγεμονίας, ὡς καὶ ἐν τοῖς ἀπορρήτοις τῶν σλαυτικῶν προσηλυτιστικῶν ἐταιρειῶν, ἀπερασίσθη ἀπὸ καιροῦ ἤδη ἡ δολοφονία τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἡ μέθοδος δὲν εἶνε, ὡς εἶπον, ἡ γνωστὴ τουρκικὴ, ἡ τῆς σφαγῆς καὶ τῆς ἐρημώσεως, ἀλλ' ἡ πονηρὰ ἐκείνη, ἡ μακιαβελλικὴ, ἥτις ἰδίᾳ ἀνῆλθεν εἰς ἐπιστήμην κατὰ τοὺς σκοτεινοὺς καὶ βαρβάρους χρόνους τοῦ εὐρωπαϊκοῦ μέσου αἰῶνος, ἀκμάζει δὲ σήμερον ἐν τινὶ σλαυτικῇ χώρᾳ. Δὲν ἔχουσι τὴν πνευματικὴν δύναμιν οἱ Βούλγαροι ν' ἀντιμετρηθῶσι πρὸς τοὺς Ἕλληνας, δὲν ἔχουσι τὸ θάρρος νὰ ἀπελάσωσιν αὐτοὺς διὰ νόμου, ἢ διὰ κυβερνητικοῦ οὐκαζίου ἀπὸ τῶν ἐστιῶν, νὰ τοὺς ἐκπατρίσωσι διὰ τῆς βίας. Πρακτικώτατα ἐσκέφθησαν νὰ ἐξοντώσωσιν αὐτοὺς δι' ἄλλων μέσων, ἐξίσου ἀθεμίτων.

Ἐν Φιλιππουπόλει ἐδρεύει ὁρθόδοξος Μητροπολίτης. Ἐπόμεινον, ὅτι ἡ ἑλληνικὴ Μητρόπολις, ἄγκυρα καὶ κεντρὸς τοῦ ἐθνισμοῦ, ἐμελλε νὰ καταστῇ ὁ σκοπὸς τῶν βουλγαρικῶν προσβολῶν. Ἐγένετο πλέον ἢ ἅπαξ ἀπόπειρα πρὸς κατάληψιν ὑπὸ τοῦ ἔχλου· εὐτυχῶς ἀπέτυχεν, ἀλλ' ἡ ἐργασία ἐξακολουθεῖ πρὸς

παντελή ἀπογύμνωσιν αὐτῆς. Αἱ μοναί, οἱ ναοί, τὰ ὑπὸ τῆν δικαιοδοσίαν τοῦ μητροπολίτου τῆς Φιλιππουπόλεως διατελοῦντα εὐαγγῆ ἰδρύματα ὁσημέραι διαρπάζονται ὑπὸ τῶν Βουλγάρων. Πρωτοστάτης τῆς θρασείας ταύτης πολιτικῆς ὑπῆρξεν ἰδίᾳ ὁ Σταμπολώφ. Ἀλλὰ καὶ οἱ διάδοχοι βαίνουσιν ἐπὶ τὰ ἔχνη αὐτοῦ. Οὕτω διηρπάγησαν, ἐκτὸς πλείετων ἄλλων προγεγεστέρως, ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ περιφερείᾳ τῆς Φιλιππουπόλεως κατὰ τὰ τελευταῖα μόνον ταῦτα ἔτη αἱ ἐξῆς Μοναί, Ναοὶ καὶ Σχολεῖα :

1^{ον} Ὁ Ναὸς τῆς Ἀγίας Φωτεινῆς ἐν Φερδινανδόβω.

2^{ον} Ἡ ἐν τῇ κώμῃ ταύτῃ ἑλληνικὴ Σχολή.

3^{ον} Ὁ Ναὸς τῶν Ταξισρχῶν ἐν Χασκόβω.

4^{ον} Ἡ ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ ναοῦ τούτου Σχολή.

5^{ον} Τὰ ἐν Φιλιππουπόλει πλούσια κτήματα τοῦ ρηθέντος ναοῦ τοῦ Χασκόβου.

6^{ον} Ὁ ναὸς τοῦ Ἀγίου Ἀθανασίου ἐν Στενιμάχῳ.

7^{ον} Ὁ ναὸς τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς ἐν τῇ αὐτῇ πόλει.

8^{ον} Ἡ πατριαρχικὴ μονὴ τοῦ Μπατοκόβου.

9^{ον} Τὰ πλουσιώτατα, εὐρύτατα καὶ προσοδοφόρα κτήματα ἐν Στενιμάχῳ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς μονῆς τοῦ Μπατοκόβου.

10^{ον} Ὁ ἐν Φιλιππουπόλει ναὸς τῆς Ἀγίας Κυριακῆς.

11^{ον} Τὸ ἐν Στενιμάχῳ μετόχιον τοῦ Ἀγίου Γεωργίου.

Ἀνέγραφα ἐνταῦθα ὄρων ἀρπαγῶν ἔχω πρόχειρον σημείωσιν, χωρὶς νὰ καταγράψω ἐν λεπτομερείᾳ πάσας τὰς γενομένας ἐν μικραῖς κώμαις, ἐνθα οἰκοῦσιν ἀνάμικτοι ἑλληνικοὶ καὶ βουλγαρικοὶ πλῆθυσμοί, ἐξ ὧν οἱ πρῶτοι διατελοῦσιν ἐκτὸς παντὸς δικαίου καὶ νόμου. Ἡ ὁρμὴ αὕτη τοῦ Βουλγαρισμοῦ, ἀντὶ νὰ ἐλαττωθῇ διὰ τῆς παρελεύσεως τοῦ χρόνου, ὁσημέραι προβαίνει, εὐρίσκουσα στήριγμα παρὰ τῇ βουλγαρικῇ κυβερνήσει, ἥτις ἀντὶ νὰ πατάξῃ τὰς ἀδικοπραγίας ταύτας, τὸναν-

τιον ἐνισχύει αὐτάς καὶ ἐνθαρρύνει. Κατὰ τὸ βουλγαρικὸν Σύνταγμα, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ Ὁργανισμοῦ τῆς Ἐξαρχίας, κατὰ τὸν διοικητικὸν Ὁργανισμὸν τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, αἱ Μοναί, οἱ Ναοί, οἱ ἔκπαλαι ἀνήκοντες τοῖς Ἕλλησι, κατ' οὐδένα τρόπον δύνανται ν' ἀφαιρεθῶσιν ἀπ' αὐτῶν. Τίς σέβεται ἐν Βουλγαρίᾳ τοιαύτας διατάξεις; Πᾶσα ἀρπαγὴ κηρύσσεται τετελεσμένον γεγονός ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως, δι' ὑπεκφυγῶν καὶ στρεψοδικιῶν ἐπικυρωσάσης καὶ ἐπικυρούσης ἐκάστοτε πᾶσαν παραβίασιν τοῦ κοινοῦ δικαίου, διαφέροντος διὰ τοὺς ἐν τῇ Ἡγεμονίᾳ Ἕλληνας καὶ Βουλγάρους. Κατ' αὐτὴν τὴν μέθοδον κατέλαβον οὗτοι τὸ παρελθὸν θέρος ἐν Καβακλῇ τὴν Μονὴν τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἐνέκρινε δὲ τὸ διάδημα αὐτῶν τοῦτο ἢ κυβέρνησις, διατάξασα νὰ παραδοθῇ αὕτη εἰς τὸν Βούλγαρον Μητροπολίτην Σηλόμνου¹. κινδυνεύει δὲ πάλιν ὁ ναὸς τῆς Ἁγίας Τριάδος ἐν Στενημάχῳ. Πρὸς τοῦτο οἱ Βούλγαροι ζητοῦσιν ἐκλογὴν ἐφορίας, ὅπως ἔπραξαν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὅτε διήρπασαν τὸν ἐν τῇ αὐτῇ κωμοπόλει ναὸν τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου. Οἱ Βούλγαροι ἀνηνέχθησαν πρὸς τε τὴν ἑλληνικὴν

1. Τὸ παρατιθέμενον τηλεγράφημα χαρακτηρίζει τὴν ἐνέργειαν τῶν βουλγαρικῶν ἀρχῶν ἐν παντὶ ζητήματι, σχετιζομένῳ πρὸς τὴν ἀρπαγὴν εὐαγοῦς τινος ἰδρύματος παρὰ τῶν Ἑλλήνων.

«Τῷ ἐπάρχῳ Καβακλῆς»

«Τὴν Μονὴν Ἁγίας Τριάδος δὲν θὰ ἀποδώσῃτε τοῖς Ἕλλησιν, ἀλλὰ θὰ τὴν παραδώσῃτε εἰς τὸν ἀπεσταλμένον, ὅστις σταλήσεται ἐκ τῆς Μητροπόλεως Σηλόμνου διὰ καταγραφῆς καὶ πρακτικοῦ. Εἰς τοὺς Ἕλληνας, ἀν παρεμβάλωσι προσκόμματα εἰς τι, θὰ εἶπητε σοβαρῶς τῷ τρόπῳ νὰ ἡσυχάζουν καὶ νὰ μὴ ἀνηνυχοῦν (!) τὴν ἐκλεγείσαν Ἐπιτροπὴν καὶ τὴν διορισθεῖσαν παρ' ἡμῶν πνευματικὴν Ἀρχήν, διότι αἱ συνέπειαι εἶνε βαρεῖαι.

Ὁ Νομάρχης
Σλάβκοφ»

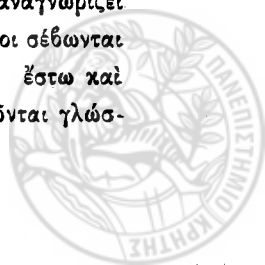

Μητρόπολιν καὶ τὸ ἐν Σόφια ὀπουργεῖον, ζητοῦντες νὰ διατάξῃ ἡ Μητρόπολις νέαν ἐκλογὴν ἐπιτροπῆς, διότι, ὡς ἰσχυρίζοντο, ἡ τέως ὑπάρχουσα τιαυτή εἶνε παρανόμως ἐκλελεγμένη. Ἡ Μητρόπολις, ἔχουσα σκληρὰν πείραν τῆς μεθόδου τῶν ἀνθρώπων τούτων, ἐν τῷ φανατισμῷ αὐτῶν προσπαθούτων νὰ καταστρέψωσιν ὃ τι ἐλληνικόν, παρέστησαν εἰς τὴν κυβέρνησιν τὸ ἄτοπον τῆς αἰτήσεως τῶν ἀνενεχθέντων καὶ ὑπέδειξεν ἐκ τῶν προτέρων τοὺς σκοποὺς αὐτῶν, ἀλλ' ἐπιμενούσης τῆς κυβερνήσεως, ἐγένετο ἡ ἐκλογή, ἧς ἄμεσον ἀποτέλεσμα ἦτο ἡ μετὰ τινὰς ἡμέρας παράδοσις τοῦ ναοῦ εἰς τὴν βουλγαρικὴν Μητρόπολιν. Ἐνὶ λόγῳ ὁσάκις ἐπεχειρήθη τι ἐναντίον ἱεροῦ καθιδρύματος, ἀνίκανος εἰς τὴν ἐλληνικὴν Μητρόπολιν, ἡ κυβέρνησις ποικιλοτρόπως καὶ δολίως προσεπάθησε νὰ παραδώσῃ αὐτὸ εἰς τοὺς ἄρπαγας. Ἐὰν δὲ τὰς κατὰ τὸ προπαρελθὸν ἔτος ἀρπαγείσας μονὰς, τὴν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ τὴν τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν ἐλληνικὴν Μητρόπολιν, τοῦτο ἐγένετο ἕνεκα τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ ρωσικοῦ ἐν Σόφια διπλωματικοῦ πρακτορείου.

Πρὸς ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν ἐξάντησιν τῶν κατοίκων τῆς ἐλληνικωτάτης ταύτης πόλεως, ἧς οἱ πρόκριτοι, ὑπὸ τὴν τουρκικὴν διοίκησιν, ὡς ἐκ τῆς κοινωνικῆς αὐτῶν ὑπεροχῆς καὶ ἐπιρροῆς, ἦσαν οἱ κατ' ἐξοχὴν προστατὰι τῶν Βουλγάρων, ἀνικάνων ὄντων ν' ἀναδείξωσιν ἐκ μέσου αὐτῶν ἀξιόλους λόγου ἀντεπροσώπους, τούτου δ' ἕνεκα προσφεύγοντας εἰς τὴν προστασίαν τῶν Ἑλλήνων, τὸ νέον βουλγαρικὸν καθεστῶς προσεπάθησε νὰ συντελέσῃ καὶ συντελεῖ παντὶ τρόπῳ. Ἡ ἐλληνικὴ παιδεύσις μονοουχὶ καταδιώκεται σήμερον καὶ ἐν Φιλιππουπόλει ὅπως καὶ ἐν τῇ τελευταίᾳ ἐλληνικῇ Κοινοῦτητι τῆς Ἡγεμονίας, καὶ οἱ Ἕλληνες, ὅπως καὶ οἱ Βούλγαροι, καταβάλλουσιν εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον τὸν λεγόμενον σχολικὸν φόρον. Κατὰ τὸ

Σύνταγμα τῆς Ἡγεμονίας, πάντες οἱ κάτοικοι εἶνε ἴσοι ἐνώπιον τοῦ Νόμου· ἡ κυβέρνησις ἐν τοῦτοις παρέχει τὰ ἐκ τοῦ νόμου τούτου εἰσπραττόμενα χρήματα ἀποκλειστικῶς εἰς τὰ βουλγαρικὰ Σχολεῖα, ἐνφ' ἀνάλογον τούτων μέρος ἔδει νὰ παρέχεται καὶ εἰς τὰ ἑλληνικά. Μόνον πρὸς τὸ θεαθῆναι ἡ κυβέρνησις, κατόπιν ἐπανειλημμένων διαμαρτυρήσεων, ὤρισε κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ποσὸν τι διὰ τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα, ἀλλὰ καὶ τοῦτο εἶνε ἐλάχιστον καὶ ἀσήμενον. Εὐτυχῶς ὁμογενεῖς φιλοπάτριδες, καὶ ἐν τῇ πρώτῃ γραμμῇ ὁ Ζαρίφης, ὁ Μαρασλής. ὁ Χρυσοβέργης, διὰ γενναιοτάτων χρηματικῶν δωρεῶν συνέδραμον καὶ συντρέχουσι τὴν ἑλληνικὴν Κοινότητα τῆς Φιλιππουπόλεως καὶ σὺν αὐτῇ τὸν ἐν τῇ Θράκῃ Ἑλληνισμόν, ἐνισχύοντες τὴν ἐθνικὴν ἐκπαίδευσιν.

Ἄπευθύνομαι πρὸς τὴν κοινὴν συνειδησιν τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου. Ἐρωτῶ: Ἐν τίνι ἄλλῃ χώρᾳ τῆς συγχρόνου Εὐρώπης διαπράττονται τιαυτὰ πραξικοπήματα κατὰ τῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς ὑποστάσεως καὶ ἀνεξοριτησίας λαοῦ τινος; Ὑπάρχουσι μέχρι τῆς σήμερον πολλαχοῦ τῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν πληθυσμοὶ ἀλλόφυλοι καὶ ἀλλόγλωσσοι, κατακτηθέντες διὰ τοῦ ξίφους, πλείστοι καὶ ἐστεργμένοι ἰσονομίας. Πάντες οὗτοι τηροῦσιν ὡς ἐθνικὸν κειμήλιον τὴν γλῶσσαν τῶν προγόνων αὐτῶν, φεῖδεται δὲ ταύτης ἡ κυβέρνησις, οἰαδήποτε καὶ ἂν τυγχάνῃ. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἡ γλῶσσα τῆς μειονοφηφίας εἶνε ὑποδεεστέρα ἐκείνης, ἣν λαλεῖ καὶ χρῆται ἐν ταῖς συναλλαγαῖς ἡ μεγάλη πλειονότης· ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶνε λόγος διαγραφῆς τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος τῆς μειονότητος. Ὅπως ἀναγνωρίζει τὸ κοινὸν δίκαιον ἐλευθερίαν θρησκευτικῆς συνειδήσεως, οὕτως ἀναγνωρίζει καὶ ἐλευθερίαν τῆς γλώττης. Ἄν λαοὶ πεπολιτισμένοι σέβωνται καὶ τιμῶσι τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ γλωσσικὸν ἰδιῶμα, ἔστω καὶ ὑποδεές, ἐν τίνι δικαίῳ οἱ Βούλγαροι, οἵτινες στεροῦνται γλώσ-

σης κατὰ τὴν πλήρη ἔννοιαν τῆς λέξεως, τολμῶσι νὰ καταστρέψωσι τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς πνευματικῆς δημιουργίας τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν; Ἐκτὸς τῆς ρωσικῆς, καὶ εἴ τινας ἄλλης κυβερνήσεως, οὐδεμία κυβέρνησις τολμᾷ σήμερον διὰ τοιούτων μέσων, παρὰ τὰς συνθήκας καὶ τὰς λοιπὰς ἠθικὰς ὑποχρεώσεις, νὰ ἐργάζεται δημοσίᾳ εἰς τὴν ἐθνικὴν ἐξόντωσιν πληθυσμῶν, ἀνωτέρων ἐκείνων, οὓς αὕτη ἀντιπροσωπεύει. Ἡ βουλγαρικὴ κυβέρνησις, τὸ δημιουργήμα μεγάλης πεπολιτισμένης εὐρωπαϊκῆς Συνόδου, δὲν διατάζει νὰ μεταχειρισθῆ μέθοδον, ἀξίαν βαρβάρων αἰώνων, πρὸς ἐξόντωσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, μόνον καὶ μόνον, διότι γινώσκει, ὅτι ἐπισκιάζεται ὑπ' αὐτοῦ, οὐδ' εἶνε δυνατόν ν' ἀνταγωνισθῆ πρὸς αὐτὸν ἠθικῶς καὶ νομίμως.

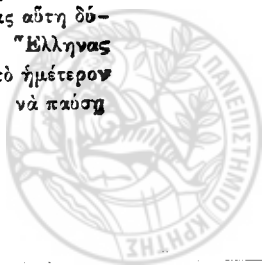
Ἐπαναλαμβάνω νὰ εἶπω, ὅτι ἡ Φιλιππούπολις ὑπῆρξεν ἀείποτε ἐθνικὸν ἑλληνικὸν κέντρον, ὃ περ διὰ τῆς ἠθικῆς αὐτοῦ δυνάμεως συντέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ πολιτισμοῦ, ἀντιτιθέμενον κατὰ τῶν κρατούντων, εἰς τὸν μὴ ἐκμωσοουλμανισμὸν τῶν Βουλγάρων, προθύμων ὄντων, ὡς ἐγένετο ἀλλαχού, νὰ καταλίπωσι τὴν θρησκείαν αὐτῶν ἕνεκα συμφέροντος. Μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης κατὰ τόπους μόνον οἱ Βούλγαροι εἶνε Χριστιανοί· ἀνώτερον τῆς ἠθικῆς αὐτῶν ἀντιλήψεως εἶνε τὸ θρησκευτικὸν αἶσθημα. Παραβάλετε τοὺς τυραννικοὺς τούτους λαοὺς πρὸς τοὺς λοιποὺς Σλαβοὺς—εἴτε ὀρθοδόξους, εἴτε καθολικοὺς. Οὐδὲν κοινὸν ἔσχον ποτὲ πρὸς τούτους ὑπὸ χριστιανικὴν ἔποψιν. Θρησκευτικὸς βίος δὲν ὑφίσταται παρὰ τοῖς Βουλγαροῖς· θρησκευτικαὶ παραδόσεις· ἐκκλησίαι. Οὐδεὶς ἀγνοεῖ, ὅτι κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τῆς ἐξεγέρσεως αὐτῶν, ἐπελθούσης δι' ὑποβολῆς τῶν πανσλαβίτικῶν κομιτάτων, κηρυχθέντες κατὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει οἰκουμένου Πατριαρχείου, χωρὶς νὰ γινώσκωσι τὸ διατί, μισθούμενοι ἰδίᾳ πρὸς τοῦτο ὅπῳ

των κομιτάτων, δὲν ἐδίεταζον ἐκ περιτροπῆς, ἐτεροβούλῳ ἕως ἐπινεύσει, νὰ συνεννοῶνται πρὸς τε τοὺς Καθολικοὺς καὶ τοὺς Διαμαρτυρομένους. Οἱ δὲ πρωταγωνίζονται τῆς ἐκκλησιαστικῆς ταύτης κινήσεως, ὁσάκις ἐνεπνέοντο ἐξ ἄλλοτριῶν, ἐχθρικών πρὸς τὸν Ἑλληνισμόν, φυλετικῶν καὶ πολιτικῶν εἰσηγήσεων, ἦσαν αὐτὸ τοῦτο χυδαῖοι ἀποστῆται, ἔχοντες προσωπικὰς ἀφορμὰς κατὰ τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὡς τιμωρῆσαντος αὐτοὺς ἐπὶ παραπτώμασιν, ὑπαγομένους εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν αὐτῶν λειτουργίαν. Καθίσταντο Βούλγαροι ἐξ ὑπολογισμοῦ, πρότερον ἐπαγγελλόμενοι τὸν Ἑλληνα καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει μὴ δισταζόντες νὰ ἐπανέλθωσιν. ἂν ἐγίνοντο δεκτοί, εἰς τοὺς κόλπους τῆς ἑλληνικῆς Ὁρθοδοξίας.

Ὡς ἔθνικὸν ἑλληνικὸν κέντρον ἢ πόλις αὕτη ἀνεδείχθη αὐθις κατὰ τὴν βραχυχρόνιον διαίκτησιν τῆς διοικήσεως τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμολίας. Εἰ καὶ οἱ Διοικηταὶ αὐτῆς, ὁ Βογορίδης, ὁ ἀπὸ Ἑλληνοσ φαντασθεῖς ἑαυτὸν ἀπόγονον δυναστείας βουλγαρικῆς ἡγεμονίας καὶ ὄνειροπολήσας βουλγαρικὸν θρόνον, ὁ Κρέστοβιτς, πρῶην Χρηστίδης, (1) οὗ ὁ υἱὸς ἐναθρόνεται καλούμενος

1. Εἶχον ἤδη γράψῃ τὰ ἐν τῇ σελίδι ταύτῃ καταχωριζόμενα, ὅτε ἀνεγνων, κατὰ μετάφρασιν τῆς ἐν Φιλιππουπόλει ἐκδομένης ὁμωνύμου ἑλληνικῆς ἐφημερίδος, τὰ ἐπόμενα, εἰλημμένα ἐκ βουλγαρικῆς ἐφημερίδος. Καταχωρίζω αὐτὰ ὅπως ἔχουσιν· οὐ χρήζουσι σχολίων :

Ἡ πόλις Πλόβδιβ, ἐν ᾗ ἐπικρατεῖ πάντοτε τὸ βουλγαρικὸν ἀπὸ τῶν λοιπῶν ἐθνογραφικῶν (!!! ἐθνογραφίσεσκη) στοιχείων, ἡ πόλις αὕτη, ἦτις ἦτο πρωτεύουσα βουλγαρικῆς Τοπάρχιας καὶ ἦτις μετέσχε μετὰ μεγάλου ζήλου τῶν κατὰ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Βουλγαρισμοῦ καὶ ἰδίᾳ κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἀγώνων, ἐξακολουθεῖ ἀκόμη νὰ καλεῖται ἐν τῇ διεθνείᾳ ἀλληλογραφίᾳ τῆς Βουλγαρίας διὰ τοῦ ἑλληνικοῦ ὀνόματος Φιλιππουπόλις. Τοῦτο δὲν ἔπρεπε νὰ ἐχῆ οὕτω. Ἡ πόλις αὕτη δύνανται διὰ τοὺς Τούρκους νὰ εἶνε Φιλιμπέ καὶ διὰ τοὺς Ἑλληνας Φιλιππουπόλις, ἀλλὰ διὰ τοὺς Βουλγάρους καὶ διὰ τὸ ἡμέτερον Κράτος δὲν δύναται παρὰ νὰ εἶνε Πλόβδιβ. Πρέπει πλέον νὰ πάσῃ

Ἕλληνας, καὶ περ ἑλληνιστὶ ἀνατραφέντες καὶ ἐπὶ μακρὸν χρόνον ὡς Ἕλληνες καυχώμενοι, συνεπάθουν βραδύτερον, ἐκ συμφέροντος μᾶλλον, πρὸς τὴν νέαν τάξιν τῶν πραγμάτων καὶ εἰργάζοντο ὑπὲρ τῶν βουλγαρικῶν συμφερόντων, ἐὼς ἤρτηον ἐ Ἑλληνισμοῦ, ὡς ἐκ τῆς ἠθικῆς, πνευματικῆς καὶ καθ' ὄλου ὑπεροχῆς αὐτοῦ, ἐπεκράτει. Καὶ ἐν τῇ ἀντιπροσωπείᾳ, καὶ ἐν τῇ κοινωνίᾳ ὁσημέραι ἐπεβάλλετο. Ἄν δ' ἡ κατάστασις αὕτη διετηρεῖτο ἐπὶ τινα ἕτα χρόνον, ἡ Ἀνατολικὴ Ρωμολία μονονουχὶ θὰ καθίστατο ἑλληνική· τὸ ἐν τῇ χώρᾳ ὀθωμανικὸν στοιχεῖον, πάντως ἀνώτερον τῶν Βουλγάρων, συνετάσσεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τοῖς Ἕλλησι, κόπτων πρὸ τῆς ἐθνικῆς αὐτῶν ὑπεροχῆς. Πρὸς τὴν πρόοδον

ὁ ἔμπαιγμὸς οὗτος τῆς βουλγαρικῆς γλώσσης, πρέπει νὰ παύσῃ ἢ μνεῖα τοῦ ὀνόματος Φιλιπποῦ ἐν ταῖς διεθνεῖς ταχυδρομικαῖς συμβάσει, καθ' ἃς ἡ βουλγαρικὴ κυβέρνησις κοινοποιεῖ τὰς ἀκριβεῖς ὀνομασίας πάντων τῶν τηλεγραφικῶν καὶ ταχυδρομικῶν σταθμῶν. Ἀλλὰ τὸ παράδειγμα τοῦτου πρέπει νὰ ζωῆσῃ αὐτὴ ἡ ἴδια Διεύθυνσις τῶν ταχυδρομείων καὶ τηλεγράφων ἡμῶν, καταργήσῃ τὴν ἐπὶ τῶν ταχυδρομικῶν σφραγίδων χρῆσιν τῆς λέξεως Φιλιπποῦ (Philippople). Τοῦτο ἐπιβάλλουσιν ἡμῖν τὰ τε ἐθνικὰ καὶ τὰ ἔμπορικὰ ἡμῶν συμφέροντα. Δὲν πρέπει νὰ ποιῶμεθα χρῆσιν τοῦ ὀνόματος, ὃ περ τόσον πολὺ γοητεύει τοὺς Ἕλληνας, ἃς γίνῃ δὲ ἐνέργεια ὄχι μόνον διὰ στατιστικῶν πληροφοριῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ γεωγραφικῶν ὀνομασιῶν, ἵνα ἐννοήσῃ ὁ κόσμος, ὅτι ἑκατοστὺες τινὲς ἐξ ἑλληνισμῶν οἰκογενειῶν δὲν δύνανται νὰ ἐπιβάλλωσι τὴν ἐθιμότητα καὶ τὸ ὄνομα αὐτῶν εἰς ὀλόκληρον πόλιν, καὶ μάλιστα εἰς πόλιν, οἷα εἶνε ἡ Πλόδιδε. Οἱ χαρακταὶ γεωγραφικῶν πινακῶν ἃς σθέσων ἀπ' αὐτῶν τὸ ὄνομα τοῦτο, ὃ περ εἶνε κίβδηλον καὶ δὲν ἔχει βουλγαρικὴν ἐμφανίαν. Μόνον ὀπόταν τελεσθῶσι ταῦτα, δὲν θ' ἀναζητητῶν πλέον τὸ εἰς ὃ ἀπευθύνεται εἰς Φιλικπούπολιν ἐπιστολῆς ἢ τῆς τηλεγράφου πρὸς ὄσον ἐν Ρωσίᾳ ἢ Κίνα, ὡς συμβαίνει καθ' ἑκάστην ἐν τῷ κοινῶν τούτῳ τῶν ὀνομασιῶν Πλόδιδε, Φιλικπούπολις. Φιλίππε. Ἐκεῖνο, ὃ περ ὁ ἐκδότης μῆς πολιτικῆς ἑφημερίδος ἔθετο ἐπὶ κεφαλίδος τῆς ἑφημερίδος του, βαπτίσας αὐτὴν «Πλόδιδε», πρέπει νὰ γείνη πανταχοῦ, ἐνθα ζῶσι Βούλγαροι, ἢ δὲ συναδελφός του «Φιλικπούπολις» ἃς ὑποστηρίξῃ τὰς ἑλληνικὰς φαντασιοπληξίας.»

ταύτην τοῦ Ἑλληνισμοῦ δὲν εἶνε ἄχρετος ἢ σπουδή, δι' ἧς ἐπατεύθη, συνωμοτικῶς τῷ τρόπῳ, τὸ πραξικόπημα τῆς καταλήψεως τῆς Φιλιππουπόλεως ὑπὸ τῶν Βουλγάρων.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης, τοσοῦτον θανασίμως πληγέντων τῶν ἑλληνικῶν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ συμφερόντων, ἢ Φιλιππούπολις κατέστη ὁ σκοπὸς τῶν ἐπιθέσεων τοῦ Βουλγαρισμοῦ. Ὠνομάσθη ἐπισήμως *Πλόβδιβ*, ἐνφ' ἄλλαι πόλεις τῆς Βουλγαρίας, αὐτὴ ἢ *Σόφια*, τηροῦσι τὰ ἀρχαῖα αὐτῶν ἑλληνικὰ ὀνόματα. Κατὰ τῆς Φιλιππουπόλεως; ὀνόματι καὶ πράγματι, ἀπηγγέθη φοβερὰ ταρταρικὴ καταδίκη· δὲν πρέπει νὰ μείνῃ λίθος ἐπὶ λίθου. Καὶ εἰς τοῦτο διεξάγεται καταχθόνιος, ὅσον καὶ τεχνικωτάτη ἐργασία. Οὐδὲν εἶνε σεβαστόν: ἄτομον, οἰκογένεια, ἐκκλησία, θρησκευτικαὶ παραδόσεις, προσωπικὴ ἐλευθερία καὶ ὅ τι ἄλλο πλεονέκτημα ἠθικὸν κέκτηται τὸ ἀνθρώπινον γένος.

Πρόγραμμα τῆς βουλγαρικῆς πολιτικῆς ἐν τῷ διαμερισματικῷ τῷ Αἵμου εἶναι ὁ ὡς τάχιστα ἐκβουλγαρισμὸς τῆς Φιλιππουπόλεως καὶ τῶν πέριξ, τῶν ἑλληνικωτάτων πληθυσμῶν *Στενγμάχου*, περὶ ὧν ἀμέσως κατωτέρω, καὶ *Καβακλή*. Εὐθύς ὡς τὰ ἐυεπέρβητα ταῦτα καὶ ἀκαταμάχητον ἔμμονὴν εἰς τὰ πάτρια δεικνύοντα προπυργία τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὑποκύψωσι καὶ πέσωσιν, ἢ προσοχὴ τοῦ βουλγαρικοῦ ἐπιτελείου θὰ διευθυνθῇ ἐξ ὀλοκλήρου πρὸς τὴν Ἀδριανούπολιν, ἕτερον ἐπίσης προπύργιον τῶν ἐθνικῶν ἡμῶν παρὰ τὸν Αἶμον δυνάμεων. Ἡ μέθοδος τοῦ ἐχθροῦ εἶνε τεχνικωτάτη. Πῶς ὕχι; Ὁλος ὁ σλαυϊκὸς κόσμος ἐν *Πετρούπολει* ἢ ἐν *Μόσχα*. ἐν *Πράγῃ* ἢ ἐν Ἄγραμ, συνεργάζεται ἐπὶ κοινοῦ καὶ μεμελετημένον ἀπὸ πολλοῦ χρόνου σχεδίου, πρὸς ἐθνικὴν ἐξόντωσιν τῶν Ἑλλήνων. Ἡ πτώσις αὐτῶν καὶ τοῦ ἐκπροσωποῦντος κατ' ἐξοχὴν τὴν ἑλληνικὴν ἰδέαν οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐν *Κωνσταντινουπόλει* ἔσται ὁ ἱστορικὸς θρίαμβος τοῦ Πανοσλαυϊσμοῦ ἐπὶ τῶν ἐρείπιων

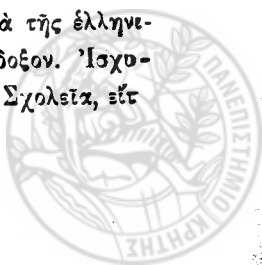
θηρηκευτικῆς καὶ ἡθικῆς δυνάμεως, ἐπὶ αἰῶνας ὑπηρετησάσης καὶ θεραπευσάσης τὰ εὐγενέστατα τῶν συμφερόντων τοῦ πολιτισμοῦ. Μόνος ὁ Γερμανὸς Αὐτοκράτωρ δύναται ἕως ν' ἀγνοῇ τοῦτο, ἀποστέλλων εὐχαριστήρια ἐπὶ τῇ δεξιῳσει, ἣν ἔσχεν ἐν Ἀνατολῇ ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων, οὐχὶ πρὸς τὸν πραγματικὸν ἱστορικὸν αὐτῶν ἀντιπρόσωπον, τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην, ἀλλὰ πρὸς τὸν Τσάρον τῶν Ρώτων.

Ὅταν πέσῃ καὶ ἡ Ἀδριανούπολις, μὲν ἔλεγεν Εὐρωπαῖος, γινώσκων ἐκ τῶν πραγμάτων τὰ ἀπόρρητα διανοήματα τῶν ἐπιτελῶν τῆς πανσλαυστικῆς Προπαγάνδας, ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν μελετῶν τὴν δρᾶσιν αὐτῆς καὶ τὴν ἐξέλιξιν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, ἡ ὁδὸς εἶνε ἀναπεπταμένη. Τὸ Τσάριγραδ, ἡ Κωνσταντινούπολις, καθίσταται ἄνευ ἀντιστάσεως, ἄνευ ἐπιβλέψεως τῶν στενῶν τοῦ θρακικοῦ Βοσπόρου, πραγματικὴ μητρόπολις τοῦ σλαυικοῦ κόσμου . . .

Ὁ εἰρηνικὸς Καῖσαρ, ὁ ἥρωας τῶν θρόλων τοῦ παγκοσμίου ἀφοπλισμοῦ, καθίσταται οὕτω κατακτητὴς, ἀλλ' ἄμικ καὶ ἐξανδραποδιστὴς τοῦ εὐγενεστάτου τῶν ἀνθρωπίνων πολιτισμῶν, ἐπισύρων ἕως καὶ τὰς ἐπευφημίας καὶ τὰ ἐγκώμια τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου ! . . .

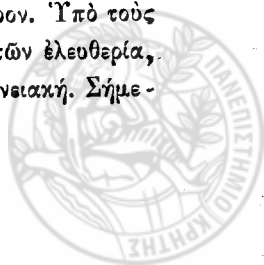
*
* *

Ἄς ἐπκνέλθω εἰς τὸ θέμα μου. Πρέπει ἡ Φιλιπούπολις νὰ καταστῇ πράγματι Πλόδδιβ. Ἐπὶ τοῦ παρόντος τοιοῦτο τογχανεὶ τὸ βουλγαρικὸν πρόγραμμα. Διηγῆθην ἤδη τὸν πόλεμον, τὸν τοσοῦτον σθεναρῶς διεξαγόμενον ὑπὸ τῶν βουλγαρικῶν ἀρχῶν, ὅσον καὶ τῶν βουλγαρικῶν πληθυσμῶν, κατὰ τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς ἑλληνικῆς παιδείας. Πιχάδοξον. Ἰσχυρίζεται ἡ βουλγαρικὴ κυβέρνησις, ὅτι τὰ ἑλληνικὰ Σχολεῖα, εἰτ

ἐν τῇ Ἡγεμονίᾳ, εἴτε ἀλλαχού τῆς ἑλληνικῆς Χερσονήσου, μὴδὲ τῶν Ἀθηνῶν ἐξαιρουμένων, μὴδὲ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἥτις καὶ ἐν τῇ ζοφερωτάτῃ περιόδῳ τῆς ἐθνικῆς ἱστορίας ὑπῆρξε τηλαυγῆς φάρος παιδεύσεως, ἑξημερῶν καὶ ἐξανθρωπίστων αὐτοῦ; τοὺς Βουλγάρους, ὧν οἱ ἔγκριτοι μέχρι τῆς σήμερον εἶνε πεπαλιτισμένοι, διότι ἔλαχον παιδείας ἑλληνικῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἢ ἐν Ἀθήναις, ὅτι λέγω τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα δὲν εἶνε ἱκανὰ νὰ παρασκευάζωσιν ἤδη ἐπιστήμονας καὶ ἐν γένει χρησίμους πολίτας. Οὕτω δικαιολογεῖται ἡ προγραφή τῆς ἑλληνικῆς παιδείας. Ἐννοεῖται, ὅτι τὰ ζαρίφεια Διδασκαλεῖα, ἐκ τῶν σοβαρωτάτων ἐν γένει ἑλληνικῶν παιδευτικῶν ἰδρυμάτων, διατηρούμενα δαπάναις τοῦ μεγαλωνόμου ἰδρυτοῦ αὐτῶν, ἐποπτεία δὲ τῆς ἑλληνικῆς ἐν Φιλιππουπόλει Κοινοῦτος καὶ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, εἰς ὧν τὴν διαχειρίζει ἀνετέθη ὑπὸ τῆς οἰκογενείας Ζαρίφη ἢ διεύθυνσις τοῦ κληροδοτήματος, ὡς μὴ ἀνταποκρινόμενα εἰς τὸν παιδευτικὸν αὐτῶν σκοπὸν, πρέπει νὰ κλεισθῶσι . . . Κρίμα, ὅτι δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ διαρπαγῇ καὶ ἡ περίουσία αὐτῶν, ἵνα διατεθῇ ἐπὶ τὸ σκοπιμώτερον . . .

Ὁ κατὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν Σχολείων πόλεμος εἶνε κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον φανερός, ἐκ τοῦ συστάδην. Πολλὰ ἄλλα τοιαῦτα μέσα ἐπίτης ἐξοντώσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ τίθενται εἰς ἐνέργειαν. Ἡ ἀπέχθεια κατὰ παντός Ἑλληνικοῦ προβαίνει μέχρι τοῦ ἀπιστεύτου. Ἡ βουλγαρικὴ νομοθεσία δὲν διστάζει νὰ ὑπερβῇ πᾶν ὄριον τιμῆς καὶ ἀξιοπρεπειας. Περὶ ἰσότητος δικαιωμάτων Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων οὐδεὶς λόγος. Ὡς ὑπὸ τὴν τουρκικὴν διοίκησιν, οὕτω καὶ ὑπὸ τὴν διάδοχον αὐτῆς, οἱ Ἕλληνες μένουσι φαγιάδες. Ἐτε χεῖρον. Ὑπὸ τοὺς Τούρκους ἦτο ἀνεγνωρισμένη ἡ θρησκευτικὴ αὐτῶν ἐλευθερία, ἢ τῆς γλώσσης καὶ τὸ σπουδαιότατον, ἡ οἰκογενειακὴ. Σήμερον πάντα ταῦτα καταφρονοῦνται.

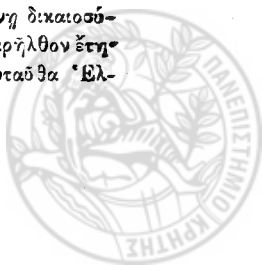
Ἄν ἡ θρησκευτικὴ ἐλευθερία παραβιάζεται, τοιαῦτα δ' ἐκακουρηγήθησαν ἐπ' ἐσχάτων κατὰ τῆς ἑλληνικῆς Ὀρθοδοξίας, ἀντὶ τῶν Σχολείων καὶ τῆς παιδείας ὁσημέραι περιορίζεται, καθὰ ἀφηγήθη ἄνωτέρω, κατὰ τῆς γλώττης ἐπίσης, τῆς ἑλληνικῆς, ἣν οἱ πλείστοι τῶν ἐγκρίτων Βουλγάρων ὡς μητρικὴν γινώσκουσι καὶ κατ' οἶκον διαλέγονται, ἀλλὰ δημοσίᾳ ὑποκρίνονται, ὅτι ἀγνοοῦσιν, ὁ αὐτὸς διωγμὸς διεξάγεται ἐπισημῶς καὶ ἀνεπισήμως. Ἡ χρῆσις αὐτῆς εἶνε αἰτία διωγμοῦ. Καὶ διεξάγεται οὕτως ἀπηνῶς, καθ' ὅν τρόπον διεξήγετο ἐν παρῳχημένη περιόδῳ ἐν Ἰσπανίᾳ ὁ θρησκευτικὸς διωγμὸς κατὰ τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν Μαύρων. (1)

(1) Εἶχον γράψῃ τὰ ἀνωτέρω, ἔτοιμα πρὸς στοιχειοθεσίαν, ὅτε ἀνέγων ἐν τινι ἐφημερίδι τῶν Ἀθηνῶν ἀναπόκρισιν ἐκ Φιλιπποπόλεως, ἀπελπιτικῶς περιγράφουσαν τὰ κατὰ τῆς ἔθνικῆς ἐξοντώσεως μέτρα, τὰ ληφθέντα ὑπὸ τῆς σημερινῆς ἐν Βουλγαρίᾳ κυβερνήσεως, ἧς προΐσταται δυστυχῶς Ἑλληνὸν ὀρησιπάτρις. Τὰ δημοσιεύω ἄνευ παρατηρήσεων. Εἶνε συμπλήρωμα, ἀπὸ τῶν πραγμάτων εἰλημμένον, τῶν ἐν ταῖς σελίσαι ταύταις ἀναγραφομένων, ἐν ἐκ τῶν πολλῶν. Πρόκειται περὶ τοῦ ἐπιδικουμένου ὑπὸ τοῦ κρατοῦντος κυβερνητικοῦ κόμματος ἐκ τῆς Σοβράνης ἀποκλεισμοῦ Ἑλλήνων βουλευτῶν, ἐν ἀποδειχθῆ ἐπὶ τέλους, ὅτι Ἑλληγες δὲν ὑφίστανται πλέον ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ρωμοσίᾳ!

Ἐπροκειμένου περὶ τοῦ ἐνταῦθα ἑλληνικοῦ στοιχείου, μολονότι πάντα τὰ βουλγαρικὰ κόμματα, περιελθόντα ἀμοιβαδὸν εἰς τὴν ἀρχήν, ἐπολιτεύθησαν πρὸς αὐτὸ μετ' ἀδικίας, διότι γενικὸν πρόγραμμα τῶν Βουλγάρων εἶνε ὁ συστηματικὸς καθ' Ἑλλήνων διωγμὸς, ἐν τούτοις τὸ κρατοῦν ὑπουργικὸν κόμμα τῶν κυρίων Γραϊκῶφ καὶ Ραδοσλάδῳφ περιλαμβάνει τὰ φανατικώτερα μισελληνικὰ στοιχεῖα καὶ θεωρεῖται ὡς τὸ μᾶλλον κακῶς διατεθειμένον κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Οὐδ' αὐτὸς ὁ Γραϊκῶφ ἐξαίρεται. Οὕτως ὅπως διαψύση, ὡς φαίνεται, τὴν ἑλληνικὴν καταγωγὴν του, διότι αἱ βουλγαρικαὶ ἐφημερίδες ἐδημοσίευσαν, ὅτι ὁ πατήρ του Παναγιώτης κατήγετο ἐν Στεννημάχου καὶ ἐξεπατρίσθη εἰς Βεσσαραβίαν, φιλοτιμεῖται νὰ ἐπιδεικνύηται δυσμενέστερος πρὸς τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον. Ἐνφμέχρι τοῦδε τοῦλάχιστον ἐπετρέπετο νὰ ἐκλέγωνται τρεῖς βουλευταὶ Ἑλληγες ἐκ τῶν σπουδαιότερων ἑλληνικῶν κέντρων, τῆς Στεννημάχου, τοῦ

Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα εἶνε ἀπηγορευμένη ἐν χώρᾳ ἐν ἣ διεθνεῖς ἐγγυήρεις ἐξασφαλίζουσι τὴν χρῆσιν αὐτῆς καὶ τὴν λειτουργίαν. Ἐπὶ παραδείγματι, ὁ θέτων ἑλληνικὴν ἐπιγραφὴν ἐν τῷ καταστημάτι τοῦ ὑποχρεοῦται νὰ καταβάλλῃ τέλος ἑκατὸν λεβίων, ἐνφ

Καβακλῆ καὶ τῆς Ἀρχιᾶλου, ὅπου πλειονοψηφοῦσιν οἱ Ἕλληνες, ἤδη οἱ Ἕλληνες διεγράφησαν ἐξ ὅλων τῶν ἐκλογικῶν καταλόγων τοῦ κυβερνητικοῦ κόμματος, ὡς καὶ πολλοὶ Τούρκοι, ὅπως οὐδεὶς Ἕλληνας βουλευτῆς ἀντιπροσωπεύῃ ἐν τῇ Σοφρίανι τὸ ἰθαγενὲς ἑλληνικὸν στοιχεῖον. Ἄλλ' ὅμως οἱ Ἕλληνες παρασκευάζονται νὰ ἐπιτελέσωσι τὰ ἐκείνων καθήκοντα... Ἐνθυμοῦμαι τὸ ἐπόμενον ἐπεισόδιον, χαρακτηριστικὸν τὸ ἀνθελληνικὸν φρόνημα τοῦ Ἑλληνοβουλογράφου Γραΐκωφ. Ὅτε πρὸ ἐτῶν οἱ Βούλγαροι ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῶν ἐν Φιλιππούπολει ἀρχῶν ἤρπασαν τὴν ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἁγίας Κυριακῆς, συνέπεσε κατὰ τύχην ὁ Γραΐκωφ, ὑπουργὸς ὢν, νὰ ἐλθῇ εἰς Φιλιππούπολιν. Ἡ ἑλληνικὴ Κοινότης, ἀπεισιθίσα νὰ τύχῃ δικαιοσύνης, μεθ' ὅλα τὰ διαθέματα αὐτῆς πρὸς τὴν ἐν Σόφρᾳ κοδέρνησιν, ἐσκέφθη νὰ πέμψῃ ἐπιτροπέαν πρὸς τὸν παρεπιδημοῦντα ὑπουργὸν καὶ διατυπώσῃ προφορικῶς τὰ ἴδια δίκαια. Πρῶτον παρευρεθὲν μοῦ διηγήθη, ὅτι ὁ Γραΐκωφ, μὴ δυνηθεὶς διὰ λοξοδρομιῶν καὶ σοφισμάτων ν' ἀναίρεσῃ τὰ ἀποδεικνύμενα δίκαια τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐβρεθεὶς ἀέναντι ἀκαταγωνίστου λογικῆς, ἀπήντησε πρὸς τὴν ἐπιτροπέαν ταῦτα: «Ἀπορῶ, κύριοι, διατί ταράττεσθε διὰ τὸν ναὸν τῆς ἁγίας Κυριακῆς. Ἡ φυσικὴ πορεία τῶν πραγμάτων εἶνε τοιαύτη. Σεῖς γινώσκετε, ὅτι πρὸ εἴκοσιν ἢ τριάκοντα ἐτῶν ἐπεκράτει ἐνταῦθα τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον καὶ ἡ Φιλιππούπολις ἦτο πόλις ἑλληνικὴ. Ἦδη ὅμως ἤλλαξαν τὰ πράγματα· ἰδέτε γύρω σας καὶ δὲν θὰ γινωρίσητε τὴν ποτὲ ἑλληνικὴν Φιλιππούπολιν μετ' ἄλλα εἴκοσιν ἔτη ἴσως καὶ ἔχνος ἑλληνικὸν δὲν θὰ ὑπάρχῃ ἐν αὐτῇ.» Ταῦτα ἤκουσαν μετ' ἐκπλήξεως τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπέας ἐκ τοῦ στόματος τοῦ Γραΐκωφ, ἐν δὲ τῶν μελῶν δὲν ἐδίστασε νὰ τῷ ἀπυτηρήσῃ: «μὰ κύριε ὑπουργέ, ἀπὸ νομίζετε τόσον ἐτοιμοθάνατον τὸν ἐνταῦθα Ἑλληνισμόν, ἀφήτατ' ἐμας τοῦλάχιστον νὰ ἀποθάνωμεν θάνατον φυσικὸν καὶ μὴ μᾶς περνᾶτε τὸ σχοινὶ εἰς τὸν λαιμόν· τὰ διάφορα ὅμως μέτρα, τὰ ὁποῖα λαμβάνονται, ἀποδεικνύουσι τὸ ἐναντίον,,. Ὅτω δὲ ἡ ἐπιτροπὴ ἀνεχώρησε, πεποθηῖα, ὅτι δὲν δύνανται νὰ ἀναμένῃ δικαιοσύνην παρὰ τοῦ τοιαῦτα φρονούντος ὑπουργοῦ.» Ἐκτοτε δέκα παρήλθον ἔτη· καὶ ἐν τούτοις ἐξακρολυθεῖ ἀκμάζων καὶ κραταιοῦμενος ὁ ἐνταῦθα Ἑλληνισμός,,.

τουδναντιόν ὁ θέτων βουλγαρικὴν σχεδὸν τίπιτε. Πῶς θὰ κατα-
στῆ δυνατὸν ὑπὸ τοιούτους ὄρους ν' ανταγωνισθῆ ἡ ἑλληνικὴ
δύναμις, ὅσον καὶ ἂν εἶνε αὐτὴ ἀδάμαστος, κατὰ τῆς βουλγα-
ρικῆς; Εἰς τὰς τοιαύτας μεμλετημένας καταδρομὰς ἀποδο-
τέα ἢ ὀσήμεραι προτοῦσα ἐξάντησις τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν ταῖς
μεσογείοις χώραις τῆς Βουλγαρίας. Πῶς δυνάμεθα ν' ανταγω-
νισθῶμεν κατὰ τῆς κτηνώδους βίας, μηδὲν αἰδουμένης ἢ φο-
βουμένης; Ὁ Ἑλληνισμὸς ὑποχωρεῖ κατ' ἀνάγκην πρὸ τοῦ ἀνω-
τέρου πλγθουζμοῦ.

Ἄλλὰ δὲν εἶπον ἀκόμη τι περὶ τοῦ καταχθονιωτέρου μέσου,
τοῦ ὑπὸ τῶν Βουλγάρων τιθεμένου εἰς ἐνέργειαν. πρὸς ἐθνικὴν
ἐξόντωσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Θὰ φανῆ ἴσως εἰς πολλοὺς παρά-
δοξον, ὅλλ' ἐν τούτοις πραγματικόν.

Ὁ διωγμὸς πάντοτε δὲν φέρει ἀγαθὰ ἀποτελέσματα· τοῦτο
διδάσκει καὶ ἡ ἱστορία. Ἐπέρχεται ζωηροτέρα ἢ ἀντίδρασις
τῶν δυναστευομένων κατὰ τῶν δυναστῶν. τὸ μῖσος, ἡ ἀπέχθεια
καὶ τὰ ἐκ τούτων ἀποτελέσματα. Χάσμα μέγα καθίσταται οὕτω
μεταξὺ δύο λαῶν ἀνταγωνιζομένων.

Οἱ Βούλγαροι, πρὸς ἐπιτέλειαν τοῦ σκοποῦ αὐτῶν, εὔρον
ἕτερον μέσον ἀπορροφῆσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἴσως πρὸς
ἐξευγενισμὸν τῆς φυλῆς, τοσοῦτον ὕστερούσης—τὴν διάλυσιν
τῆς ἑλληνικῆς οἰκογενείας. Ὁ Βούλγαρος κατὰ προτίμησιν
δὲν λαμβάνει σύζυγον ἐκ τῆς φυλῆς αὐτοῦ, ἐνφ' τούναντιόν ὁ
Ἕλληγν σπανίως ἐλάμβανεν ἢ λαμβάνει Βουλγαρίδα. Ἡ γυνὴ
ἐν Βουλγαρίᾳ εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δυσειδῆς· αἱ μογγολικαὶ
ἐκεῖναι μορφαί, αἵτινες ἐφρόβιζον τοὺς Εὐρωπαίους κατὰ τὰς
ἐπιδρομὰς τῶν Οὐννων καὶ τῆς λοιπῆς ἐθνολογικῆς πανοπερμίας,
τῆς καταλαβοῦσης καὶ ἐπανελημμένως δηλωσάσης τὴν ἀνατο-
λικὴν Εὐρώπην, ἐπισώζονται μέχρι τῆς σήμερον. Οὕτως ἡ γυνὴ
οὐδένα ἐγείρει πτόθον ἐν τῇ φυγῇ τοῦ Βουλγάρου· κατὰ προτί-

μησιν λοιπὸν φέρεται πρὸς τὴν Ἑλληνίδα. Ἀλλ' ἅπασι τῆς βλασφημίας· δὲν εἶνε καλαισθητικὸν μόνον τὸ αἷτιον· ἐν τῷ οἴκῳ ἡ Ἑλληνίς εἶνε μᾶλλον ἀφωσιωμένη εἰς τὸν σύζυγον, διότι ἡ Βουλγαρίς κατέχεται συνήθως ἐκ κοινωνοιστικῶν ροπῶν· ἡ Ἑλληνίς ἐπίσης εἶνε πνευματικῶς καὶ ἠθικῶς μᾶλλον ἀνεπτυγμένη καὶ προηγμένη· ὁ δὲ Βούλγαρος, εὐνάμενος ἐν τῇ νέᾳ τῶσκει τῶν πραγμάτων νὰ διεκδικῇ καὶ νὰ λαμβάνῃ ἀνωτάτας πολιτικὰς θέσεις, ἔχει ἀνάγκην μεμορφωμένης γυναικὸς ἄλλὰ πάντα ταῦτα δὲν ἀρκοῦσιν. Ὁ Βούλγαρος ἐδιδάχθη ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας, ὅτι ἔθνικὸν δι' αὐτὸν συμφέρον, ζήτημα ζωῆς καὶ θανάτου διὰ τὴν Βουλγαρίαν, εἶνε ἡ ἐξόντωσις τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Καὶ μεταξὺ τῶν ἄλλων μέσων προχειρότατον ἐπίσης ἀπεδείχθη ἡ διὰ τῆς διαλύσεως τῆς οἰκογενείας ἐξόντωσις. Εἰσερχόμενος ἐν ἑλληνικῇ οἰκογενείᾳ, ἀριστοκρατικῇ, ὁ Βούλγαρος ἐκπολιτίζεται τοχυότερον, ἀλλ' ὡς ἐκ τῆς πολιτικῆς αὐτοῦ δυνάμεως καὶ ὑπεροχῆς, παρασύρει εἰς τὸν Βουλγαρισμὸν τὰ ἀσθενέστερα μέλη τῆς οἰκογενείας διὰ ποικίλων μεθόδων ἀποπλανήσεως, παροχῆς θέσεων κτλ. Οὕτω οὖν τῷ χρόνῳ διαλύεται ἡ οἰκογένεια, ἐλάχιστον δυστυχῶς ἐπιδράσαντος μέχρι τοῦδε τοῦ Σχίσματος πρὸς ἀποτροπὴν τῶν τοιούτων κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ μεμελετημένων ἐγκλημάτων.

Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον πλείστοι ἑλληνικώτατοι οἰκογένειαί τῆς Φιλιππουπόλεως διελύθησαν καὶ ἐξεβουλγαρίσθησαν κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην περίοδον.

Ἐπληροφορήθη τὸ ἐπόμενον γεγονός, γνωστότατον κατ' ἅπασαν τὴν Φιλιππούπολιν.

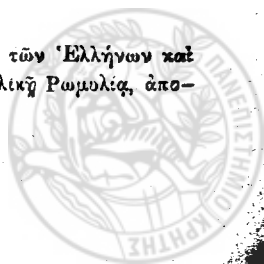
Ἐγκριτος ὁμογενής, εὐπατρίδης καὶ ἐκ τῶν εὐπόρωτάτων κατοίκων τῆς πόλεως, ἀπεθνήσκων, ὤριζε ρητῶς. ὅτι εἰς οὐδεμίαν ἐκ τῶν θυγατέρων αὐτοῦ ἐπέτρεπε νὰ συζευχθῇ μετὰ Βουλγάρου· ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει αὐτῆ θὰ ἀπεκληροῦτο. Δυστυχῶς,

παρὰ τὰς ρητάς διατάξεις τοῦ φιλοπάτριδος ἀνδρός, ἄπασαι αἱ
 θυγατέρες αὐτοῦ ἔλαβον ἑκοῦσαι ἄκουσαι συζύγους Βουλγάρους.
 Οἱ συγγενεῖς δὲν ἐτόλμησαν ν' ἀντιταχθῶσιν, ὡς ἦσαν ὑποχρεω-
 μένοι, κατὰ τῶν τοιούτων γάμων Ἐφοβήθησαν. Οἱ Βούλγαροι
 γαμβροί, ἐτχυρότατοι ὄντες καὶ διαθέτοντες πάντα τὰ μέσα τῆς
 διοικήσεως, ἔμελλον νὰ κατισχύσωσιν εἰς τὴν μὴ ἀκύρωσιν τῆς
 διαθήκης. Οὕτως ἐξηφανίσθη μία τῶν ἑλληνικωτάτων καὶ φιλο-
 γενεσταίων οἰκογενειῶν τῆς Φιλιππουπόλεως καὶ ἐν γένει τῆς
 Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας.

Ταῦτα μετὰ τὸ ὀλίγων, δι' ὧν ἐπιζητεῖται παντὶ τρόπῳ ὑπὸ
 τοῦ Βουλγαρισμοῦ ἢ καταπολέμησις καὶ ἐξόντωσις τοῦ Ἑλληνι-
 σμοῦ. Ἡ ὑπεράσπισις τῶν ἐθνικῶν δικαίων ἐν τῇ ἀκροπόλει
 ταύτῃ ἐπιβάλλεται ἡμῖν. Τὸ Πατριαρχεῖον, ἢ ἑλληνικὴ Κυβέρ-
 νησις, ἀλλὰ πρωτίτως οἱ ἐν Φιλιππουπόλει ὁμοθενεῖς, οἵτινες
 καθῆκον ἔχουσι νὰ καταλίπωσι τὰς ἀσημάντους πρὸς ἀλλήλας
 ἔριδας, ἐξ ὧν οὐ σμικρὸν ἐλαττοῦται ἡ ἐθνικὴ δύναμις, ὑφεί-
 λουσι νὰ ἐργασθῶσι παντὶ σθένει πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν ἐπιθέ-
 σεων. Οἱ Βούλγαροι ἀγωνίζονται ἐπισταμένως, μεθοδικῶς. Εὐθὺς
 ὡς καταπέτη τὸ προπύργιον τῆς Φιλιππουπόλεως καὶ τῆς Στενη-
 μάχου, ἢ πρὸς Ἀδριανούπολιν ὁδὸς εἶνε εὐχερεστάτη. Περί
 τῶν λοιπῶν ἔχει ὁ θεὸς καὶ ὁ Τσάρος...

Ἴδια καθῆκον ἔχει ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις νὰ σκεφθῇ ἐμβρι-
 θῶς περὶ καταλλήλου καὶ μονίμου ἀντιπροσωπείας. Κρίνω περὶ-
 τὸν νὰ εἰσέλθῃ εἰς λεπτομερείας. Πανταχοῦ, ὡς εἶπον ἤδη, οἱ
 Ἕλληνες πρόξενοι ἔχουσι μεγάλην ἐθνικὴν ἀρωστολήν νὰ ἐπι-
 τελέσωσιν. Ἄλλ' ἔκει, ἔνθα ἀπαιτεῖται σθένος νοῦ καὶ καρδίας,
 εἶνε ἡ Βουλγαρία, ὅπου ζωηρότερος διεξάγεται ὁ ὑπὲρ τῶν πα-
 τριῶν ἀγὼν ¹.

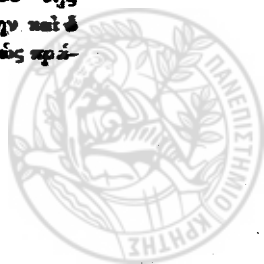
1. Ἴνα κατανοηθῇ τὸ μῖσος τῶν Βουλγάρων κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ
 παντός, ὃ τι ἑλληνικὸν ἐν Φιλιππουπόλει καὶ Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ, ἀπο-

Ἡ ἑλληνικὴ σημασία τῆς Φιλιππουπόλεως, ἄρα καὶ αἱ κατ' αὐτῆς ἐνέργειαι τῆς τε ἐπιτήμου καὶ τῆς ἀνεπισήμου Βουλγαρίας, ἀδύνατον νὰ κατανοηθῇ ἄνευ τῆς Στενήμεχου. Χωρὶς νὰ ἐλαττώσω τὸ πρᾶπαν τὸν ἐθνισμὸν καὶ τὴν ἑλληνικὴν φιλοπατριάν, τὴν μέχρις ἐνθουσιασμοῦ προβαίνουσιν, ὄλων τῶν ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ρωμολίᾳ τμημάτων τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀδιστάκτως λέγω, ὅτι ἂν ὁ Ἑλληνισμὸς δικαιούται νὰ ἐναβρόνηται ἐπὶ ἀκραιφνεστάτοις αὐτοῦ ἀντιπροσώποις, τοῦτο ὀφείλεται κατ' ἐξοχὴν εἰς τὴν ἠρωϊκὴν Στενήμαχον.

Τεμάχιον Ἑλληνισμοῦ ἀκραιφνεστάτου, χρυτὸς ἐθνικὸς ἀπεφθός καὶ ἀτίμητος, γνησιώτατος παραμείνας ἐν ταῖς ὀπωρείαις τῆς Ροδόπης—τοιαύτη ἡ Στενήμαχος. Ἄν, δὲ μὴ γένοιτο, εἶνε πεπρωμένον ὁ Ἑλληνισμὸς, ἐν τῷ τεραστίῳ αὐτοῦ κατὰ τοῦ Σλαυτισμοῦ ἰγῶνι, νὰ ὑποκύβῃ καὶ νὰ ἐκλίπῃ ἀπὸ τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου, εἶμαι βέβαιος, ὅτι ἡ Στενήμαχος ἐπὶ αἰῶνες θὰ παραμείνῃ ἑλληνικὴ, διαμχρτυρομένη κατὰ τῆς μόρας τῶν ὁμοφύλων πληθυσμῶν, τῶν ὑποκυφίντων εἰς τὴν δόνησιν τοῦ ἀριθμοῦ. Ἄν δὲ πάλιν εἴμαρται, ἐν ταῖς ἀνεξερευνητοῖς βου-

σπῶ τὰ ἐπόμενα ἐκ τινος βουλγαρικῆς ἐφημερίδος, τῆς Ζηπάδνα «*Bolgarica*», ἐκδομένης ἐν Σόφια: «Αἱ χειμεριναὶ ἐπιτερίδες ἤρξαντο ἐν τῇ στρατιωτικῇ λέσχῃ Φιλιππουπόλεως. Μεταξὺ τῶν κεκλημένων συνήθως τῆν πρώτην θέσιν κατέχουσιν Ἕλληνες καὶ Ἑβραῖοι, ἡ δὲ λαλουμένη ἐν τῇ λέσχῃ γλῶσσα εἶνε ἡ ἑλληνικὴ. Δὲν πιστεύομεν, ὅτι ἐν ἄλλῃ λέσχῃ παρέχεται τοιαύτη προτίμησις εἰς τὰ δύο ταῦτα σι κ χ α μ ε ρ ἄ σ τ ο ι χ ε ῖ α. Παρήγορον ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ εἶνε, ἐὰν αἱ πλητόφοριαὶ ἡμῶν ἀλλοθώωσιν, ὅτι ἅπαντες οἱ ἀξιωματικοὶ ἐκ συμφώνου ὑπέγραψαν ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς λέσχης ἐναντίον τῶν προσκλήσεων τῶν Ἑβραίων καὶ τῶν Ἑλλήνων, μόνον δὲ οἱ κ. κ. Δόλωφ καὶ Μπότσεφ, διότι αὐτοὶ προσκαλοῦσθαι, ἠρνήθησαν νὰ συμφωνήσωσι πρὸς τοὺς ἀξιωματικοὺς ὀλοκλήρου τῆς φρουρᾶς, ἀπ' ἐτέρου δὲ ὁ μὸν Δόλωφ ἀγαπᾷ τὴν Παλαιστίνην καὶ ὁ Κύριλλος Μπότσεφ τὰς Ἀθήνας. Εὐτυχεῖς οἱ Ἕλληνες, ἔχοντες ὡς πρῶτος τοῦ Ἑλληνισμοῦ Βουλγάρους συνταγματάρχας!...

λαῖς τῆς ἱστορικῆς Προνοίας, νὰ ἐπαναζήσῃ ὁ Ἑλληνισμός, ἀποκαθαίρων τὸ βεβγλωθὲν πάτριον ἔδαφος, ἢ Στενήμαχος θὰ ἀποστείλῃ εἰς τὸν μέγαν ἀγῶνα τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς ἀπαραμίλλους μαχητάς. Αὐτὴ ἡ φύσις συντέλεσεν εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν Ἑλλήνων τούτων. Οὐδαμοῦ ἢ Ροδόπῃ εἶνε γοητευτικώτερα, ἑλληνικώτερα ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν, ὅσον ἐν τῇ διασφραγίδι ἐκείνῃ, ἐν ἣ ἀπὸ αἰῶνων κατοικεῖ, ἑλληνικώτατος παραμένων, ὁ πληθυσμὸς τῆς Στεννημάχου.

Κειμένη εἰς ἐλαχίστην ἀπὸ τῆς Φιλιππουπόλεως ἀπόστασιν, τροφοδοτεῖ αὐτὴν διηγεκῶς ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν. Στεννημαχίται εἰσὼς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἱ ἐξέχοντες ἐκ τῶν Φιλιππουπολιτῶν, ὡς καὶ οἱ πλεῖστοι ἐκ τῶν ἐγκριτωτάτων κατοίκων τῆς βορείου Θράκης.

Πρὸ τινων ἐτῶν, ὅτε κατὰ πρῶτον ἐπεσκεπτόμην τὴν Ἀνατολικὴν Ρωμυλίαν, διερχόμενος ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ὁ τότε ἐν τῇ πόλει ταύτῃ Ἕλληγν πρόξενος, πρότερον ἐν Φιλιππουπόλει, ἀρίστας καταλιπῶν ἀναμνήσεις ἐν τῷ τμήματι τούτῳ τοῦ καταδιωκομένου Ἑλληνισμοῦ, μοὶ ἔλεγε: "Μὴ ἀμελήσῃς νὰ ἐσκεφθῆς, μεταβαίνων εἰς Φιλιππούπολιν, καὶ τὴν Στενήμαχον" εἶνε ἢ Ἀκρόπολις τοῦ ἐν τῇ Βουλγαρίᾳ Ἑλληνισμοῦ., Ἄτυχῶς, κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο, δὲν κατορθώθη νὰ χαιρετίσω τὴν ἑλληνικωτάτην ταύτην παροικίαν. Ἦδη μεταξὺ τῶν πρώτων μου μελημάτων ἦτο καὶ ἡ ἐπίσκεψις τῆς Στεννημάχου.

Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἶνε εὐβοϊκὴ ἀποικία ἀπὸ παλαιάτου καιροῦ· ὁ χαρακτήρ τῶν κατοίκων, ἡ γλῶσσα παραμένουσιν ἀπραιφνῶς ἑλληνικά, οἷα ἦσαν ἅμα τῇ ἰδρύσει αὐτῆς τὸν ἕκτον π. Χ. αἰῶνα. Ὁ ἀλγισμὸν ἔχεις φίλος μου Σκορδέλης, Στεννημαχίτης καὶ αὐτός, ἐδημοσίευσεν λεξιλόγιον, ἐν ᾧ περιλαμβάνονται διακόσιαι λέξεις, μὴ λαλούμεναι πλέον ἐν τῇ δημῶδει ἑλληνικῇ διαλέκτῳ, ἀλλ' αἵτινες ἐτομολογικῶς ἀνάγονται εἰς

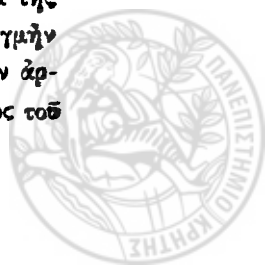
τὴν γλῶσσαν τῶν κλασικῶν χρόνων. Κατοικεῖται ὑπὸ δεκαπεντακισχιλίων Ἑλλήνων, οὐδέποτε ἀνεχθεὶς νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπιμίξιν μετ' ὀθνείων λαῶν.

Τὸ ἔθνικόν φρόνημα τῶν κατοίκων τῆς πόλεως ταύτης εἶνε ἀπαράμιλλον. Πλεῖστοι ἐξ αὐτῆς ἐθελονταὶ μετέβησαν ἐν ἔτει 1866 εἰς Κρήτην, ἵνα ἀγωνισθῶσιν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας αὐτῆς. Κατέλιπον ἀνεξάλειπτους ἀναμνήσεις ἡνδρείας καὶ φιλοπατρίας. Ἐκτοτε, καὶ ἰδίᾳ ἀπὸ τῆς νέας τάξεως τῶν πραγμάτων, αἱ σχέσεις μεταξὺ Στενημάχου καὶ ἐλευθέρας πατρίδος κατέστησαν ἀδιάρρηκτοι.

Κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἡ Στενήμαχος ἀπέστειλεν αὐτὴς ἐθελοντὰς καθ' ἑκατοντάδας εἰς τὰ πεδία τῆς Θεσσαλίας. Τίς δὲν ἐνθυμεῖται τὴν ἔλευσιν αὐτῶν ἐνταῦθα καὶ τὴν ἄμετον ἀναχώρησιν ; Ἐπέστρεψαν μετ' ὀλίγον, μίαν μόνον θλίφιν ἔχοντες, ὅτι δὲν κατώρθωσαν νὰ ἐπιτελέσωσιν, ὡς ἐπεθύμουν, τὸ πρὸς τὴν πατρίδα καθήκον· ἀλλ' οἱ δεσμοὶ αὐτῶν μετὰ τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος ἔτι μᾶλλον συνεσφίγγθησαν, χωρὶς ἢ ἐπελευθερώσασιν νὰ τοὺς ἀποθαρρῶνῃ.

Τὸ γεγονός τοῦτο ἦτο ἐπόμενονον νὰ ἐξεγείρῃ ἔτι μᾶλλον κατὰ τῶν Στενημαχιτῶν τὴν προσοχὴν τῆς βουλγαρικῆς κυβερνήσεως. Τοσαῦτα μετεχειρίσθη μέχρι τοῦδε μέσα πρὸς ἐκβουλαρισμὸν καὶ δὲν τὸ κατώρθωσεν : ἀρπαγὰς Ναῶν καὶ Μονῶν, διωγμοὺς, στρατολογίας παρανόμους, φορολογίας, περιορισμοὺς παντὸς εἶδους. Ὁ Στενημαχιτὴς ἔμεινε καὶ μένει ἀκράδαντος, φανατικὸς ἐν τῇ ἔθνικῇ αὐτοῦ ἰδέᾳ.

Ὅτι δὲν κατώρθωσεν ἡ βουλγαρικὴ κυβέρνησις διὰ τῆς βίας καὶ τῆς παρανομίας, ἀποπειράται ἤδη νὰ ἐπιτύχῃ διὰ τῆς πονηρίας. Οὕτως ἡ Στενήμαχος ὑφίσταται κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην περίεργον πολιορκίαν ἀπὸ μέρους τῶν βουλγαρικῶν ἀρχῶν, ἐπιζητουσῶν παντὶ τρόπῳ νὰ καταλύσωσι τὸ κράτος τοῦ

Ἑλληνισμοῦ μὲ τὴν πεποιθῆσιν, ὅτι ἀπαλάσσονται ἐπικινδύνων ἐπιπέπλων.

Ἡ κατὰ τῆς Στενιμάχου ἐπιβουλή ἤρξατο διεξαγομένη ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους στρατηγικώτατα, ἀλλὰ καὶ βουλγαρικώτατα. Ὡς ἐπαρχιακὴ πόλις δὲν εἶχεν ἀνάγκην φρουρᾶς ὀλοκλήρου συντάγματος, οἰκοδομῆς ἐπίσης μεγαλοπρεπεστάτης καὶ εὐροστάτης στρατιωτικῆς λέσχης. Ἡ Στενιμάχος, ὅσον καὶ ἂν εἴη ἀδάμασιον τὸ φρόνημα τῶν κατοίκων αὐτῆς, δὲν θὰ ἐξηγείρετο εἰς ἐπανάστασιν κατὰ τῆς βουλγαρικῆς κυβερνήσεως. Τὰ συμφέροντα ἐν τούτοις τοῦ Βουλγαρισμοῦ ἐπέβαλον τὴν καινοτομίαν ταύτην.

Ἡ Στενιμάχος κεῖται, ὡς εἶπον, ἐντὸς διασφᾶγος τῆς Ροδόπης. Εἰς τὴν εἴσοδον τῆς πόλεως, ἐκατέρωθεν, ἐκτίσθησαν εὐρύτατοι στρατιῶνες, οἰοεὶ πρὸς παρακώλυσιν πάσης ἐξόδου τῶν κατοίκων. Ὀλίγη τι δ' ἀπωτέρω, πρὸς τὴν πόλιν, ἐκτίσθη στρατιωτικὴ λέσχη. Καὶ πάντα ταῦτα ἐγένοντο πρὸς ἓνα σκοπὸν—πρὸς τὴν ἐκπόρθησιν τῆς Στενιμάχου.

Γράφων περὶ Φιλιππουπόλεως, ἔλεγον, ὅτι μεταξὺ τῶν μέσων, ἅτινα μεταχειρίζονται οἱ Βούλγαροι πρὸς ἐκμηδένισιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, καταριθμεῖται καὶ ἡ διὰ τῶν γάμων διάλυσις τῆς ἑλληνικῆς οἰκογενείας. Ἐπέτυχεν ἐν μέρει τοῦτο ἐν Φιλιππουπόλει καὶ ἀλλαχοῦ, ἥδη γίνεται ἀπόπειρα τοιοῦτου πραξικοπήματος καὶ ἐν Στενιμάχῳ. Πρὸς τίνα σκοπὸν ἐκτίσθη ἡ στρατιωτικὴ λέσχη; μόνον πρὸς συνάντησιν ἐν αὐτῇ τῶν ἀξιωματικῶν; Οὐχὶ βεβαίως. Κατὰ τὰς μακρὰς νύκτας τοῦ χειμῶνος εἴνε ἐπάναγκες οἱ κύριοι ἀξιωματικοὶ νὰ διέρχωνται ὅσον τὸ δυνατόν εὐχαρίστως τὰς ὥρας αὐτῶν πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ χορεύοντες. Ἀλλὰ μετὰ τίνων γυναικῶν; Ἴδου τὸ ζήτημα, περὶ οὗ ἐσκέφθη ἡ βουλγαρικὴ κυβέρνησις.

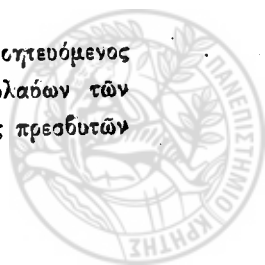
Αἱ Ἑλληνίδες τῆς Στενιμάχου, ὡς οἱ ἄνδρες, πατριωτικώταται

ἔδειξαν μέχρι τοῦδε παραδειγματικὴν περιφρόνησιν πρὸς τοὺς Βουλγάρους. Μία μόνη μεταξὺ αὐτῶν ὑπανδρείθη Βούλγαρον, ἀλλὰ καὶ αὕτη ἔνεκα οἰκογενειακῆς ἀνάγκης. Κατὰ τὰ λοιπὰ, καὶ αὕτη καὶ ἡ οἰκογένειά της διατελοῦσι προσηλωμένοι εἰς τὴν ἑλληνικὴν Ὁρθοδοξίαν. Ἡδὴ ἡ βουλγαρικὴ κυβέρνησις διοργάνωσε συνωμοσίαν κατὰ τῶν γυναικῶν τῆς Στενιμόχου, κίττουσα στρατώνας καὶ λέσχας Φυβοῦμαι δέ. μὴ μάθωμεν ταχέως ἀνανευόμενον ἐν τῇ πόλει ταύτῃ τὸν παλαιὸν θρόνον τῆς ἀρπαγῆς τῶν *Σαβίνων Παρθένων*...

Δὲν δύναμαι νὰ περιγράψω τὸ ἑλληνικὸν φρόνημα τῶν Στενιμαχιτῶν. Εἶμαι βέβαιος, ὅτι θέλουσιν ἀντιταχθῆ μετὰ σθένους κατὰ τῶν ἐπιβουλῶν τοῦ Βουλγαρισμοῦ. Ἄλλὰ τί δύναται νὰ κατορθώσωσιν οἱ εὐδριθμοὶ οὗτοι Ἕλληνες μετὰ τῶν περιχώρων, ἑλληνικωτάτων ἐπίσης διατελούντων κατὰ τὰ αἰσθήματα, ἀντιπολαίοντες κατὰ τῆς βουλγαρικῆς ἐπιδρομῆς; Θὰ ἀντιστῶσι βεβαίως ἐπὶ μακρὸν χρόνον· καὶ ἐπὶ τέλους... ὡς μοὶ ἔλεγε Στενιμαχιτῆς, θὰ προτιμήσωσι νὰ καταλίπωσι τὴν γῆν τῶν προγόνων των, ἥτις εἶνε ἑλληνικὴ ἀπὸ εἴκοσι πέντε ἕτη αἰῶνων, καὶ ἕως καὶ πρότερον, καὶ νὰ μεταναστεύσωσιν ἐν ἐλευθέρῳ ἑλληνικῷ ἔδῳφει, περισώζοντες ἔθνος καὶ γλῶσσαν.

Θαυμασία εἶνε ἡ τοπιθεσία. Εἰς τὸ βάθος δὲ καὶ ὑψηλότερα τῆς ἀπαραμίλλου φυσικῆς σκηνογραφίας, ἥτις καλεῖται Στενήμαχος. ἐφ' ἧς κεῖται ἡ μονὴ τοῦ Μπατσκόβου, ἐκδηλοῦται φύσις Ἄλπων. Ἡ μονὴ εἶνε ἐκτισμένη κατὰ βυζαντινὸν ρυθμόν. Διηρηπῆ καὶ αὕτη ἐπ' ἑσχάτων ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, προβαλόντων ἀνυπόστατα δικαιώματα, ἴδια διὰ τὰ πλουσιώτατα αὐτῆς κτήματα.

Παρέμεινα ἐπὶ μίαν ἡμέραν ἐν Στενιμόχῳ, γοητευόμενος ὑπὸ τῆς κόκκῃ φύσεως, ἥτις εἶνε μοναδική, ἀπολαύων τῶν ἐντυπώσεων τῆς πολυθελγήτερου Ρυδόπης. Εἰκοσὸς πρεσβυτῶν

καὶ νεωτέρων, τινὲς τῶν ὑποίων, ἐπιστήμονες καὶ εὐπατρίδαι τῆς Στεννημάχου, εἶχον κατέλθῃ εἰς τὸν τελευταῖον ἐθνικὸν ἀγῶνα, ἐπανελάμβανον μετ' ἐνθουσιασμοῦ φράσεις τοῦ λόγου μου, δι' οὗ ἔχαιρέτισα αὐτοὺς κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐξ ὀνόματος τῆς Ἐταιρείας, ἐρχομένους ν' ἀγωνισθῶσι. Δὲν ἐνόουν οὐδ' ἐπὶ μίαν στιγμήν νὰ μὲ ἀφήσωσι μόνον. Ἐπεσεκέφθην ὅτι ἄξιον λόγου ἐν Στεννημάχῳ. Τὰ σχολεῖα λειτουργοῦσιν ἐπαρκῶς, διότι εὐποροῦσιν οἱ Στεννημαχῖται, εἶνε φιλομουσώτατοι, πρὸς ἀλλήλους φέρονται κάλλιστα ὁμονοοῦσι τοῦθ' ὃ περ δὲν συμβαίνει συνήθως, πολλαχοῦ μὲν τοῦ Ἑλληνικοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ.

Κατέλιπον ἐξ ἀνάγκης τὴν Στεννημάχον, παρὰ τὰς διαμαρτυρίας τῶν φίλων, περὶ τὴν ἐσπέραν ἐπιστρέφων εἰς Φιλίππουπολιν. Δὲν γνωρίζω, διὰ ποῖον λόγον διετελοῦμεν σιωπηλοὶ καὶ περιφρόντιδες μετὰ τοῦ Προξένου τῆς Ἑλλάδος, μεθ' οὗ εἶχον συνεκδράμῃ εἰς Στεννημάχον. Ἀρά γε τὸ ἀπὸ τοσοῦτων αἰῶνων προπύργιον τοῦτο τοῦ Ἑλληνισμοῦ θ' ἀνθίστατο ἐπὶ μακρὸν ἔτι χρόνον εἰς τὰς προσβολὰς τῶν ἀσπονδιστάτων ἐχθρῶν τοῦ ἡμετέρου ἔθνους; ἀρά γε τὸ πνεῦμα θὰ κατεχύθη τῆς ὕλης; ἡ ἰδέα τοῦ ἀριθμοῦ; Ὑπὸ τοιούτων κατελήθημεν μεριμνῶν. Ἐνίοτε μόνον ἀπαράμιλλον τῆς Ρωδόπης τοπαῖον, καταυγάζομενον ὑπὸ τῶν ἀκτίνων τῆς ἀνατελλούσης σελήνης, ἐξήγεν ἀμφοτέρους ἀπὸ τῶν θλιβερῶν σκέψεων, ἀλλὰ διὰ νὰ μᾶς ἐπαναρρίψῃ εἰς μείζονα ρεμβασμὸν περὶ τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος.

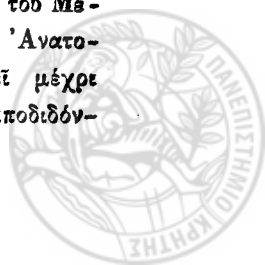
— Καὶ ἀμφιβάλλεις, ἂν εἰρискώμεθα κατὰ τὴν στιγμήν αὐτὴν ἐπὶ ἑλληνικοῦ ἐδάφους; Τοιαύτη φύσις μόνον ἐν Ἑλλάδι δύναται νὰ ὑπάρξῃ... Εἶχε δίκαιον ὁ ποιητὴς τῶν Ὀθηναϊκῶν Νυκτῶν. Καὶ ἡ ψυχὴ ἡμῶν, καταλιπούσα τὰς μεταγχολικὰς σκέψεις, ἐξεχύθη πρὸ τοῦ σεληναίου φωτός, πρὸ τοῦ πανορά-

ματος τῆς μουστηριώδους Ροδόπης, εἰς ἔθνικόν ὕμνον. Ἦτο ὑπὸ πᾶσαν ἔποφιν ἄξιος τῆς ὥρας καὶ τοῦ τόπου.

*
* *

Ληφθῆτω ὑπ' ὄφει, ὅτι ἐγγὺς τῶν τόπων τούτων, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἔζησεν ὁ παλαιὸς ἐκείνος Ὀρφεύς, ὁ ἀπὸ τῆς λύρας αὐτοῦ ἐκχέων θαυμασίας μελωδίας, δι' ὧν ἐτιθαστεύοντο καὶ τὰ ἄγρια θηρία, ἐπὶ τέλους σπαραχθεὶς ὑπὸ τῶν Μαινάδων τῆς Θράκης. Ὁ μῦθος οὗτος δὲν ἔχει ἄρᾳ γε σχέσιν πρὸς τὸν Ἑλληνισμόν, οὐ εἶνε ὑφίστη ἔκφρασις, ἐξημεροῦντα διὰ τῆς μουστηριώδους αὐτοῦ ἱστορικῆς κλήσεως τὸ ἀνθρώπινον γένος, ἀλλ' ἐκάστοτε σπαρασσόμενον ὑπὸ τῶν Μαινάδων πάσης φυλῆς καὶ χώρας ;...

Εἶπον Ὀρφεύς· καὶ κατ' ἀνάγκην ἀναμνηστικῶς τῆς πολυθρῶν ἐκείνης πλαστογραφίας, ἦκιστα ὀρφικῆς, Σλαβοῦ ἀρχαιοκαπήλου, τοῦ Βέρκοβιτς. Ὁ ἐκ Σερρῶν οὗτος κύριος, ἐκδοὺς πρὸ τινῶν ἐτῶν δημοτικὰ ἄξιματα, συλλεγέντα δῆθεν παρὰ τῶν χωρικῶν τῆς Ροδόπης καὶ ἀναφερόμενα εἰς παραδόσεις περὶ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, δὲν ἐδίεταξε νὰ παραστήσῃ τὸν μέγαν Αὐτοκράτορα Σλαῦον, οὗ ἡ μνήμη καὶ ἡ φήμη περιζῶζονται ἔτι παρὰ τοῖς παλαιοῖς αὐτοῦ συμπατριώταις. Ὁ ἀτυχῆς ἠγνόει ἐν τῇ ἀμαθίᾳ αὐτοῦ, ἂν ἡ κακοπιστία δὲν ὑπηγόρευεν αὐτῷ τὸ παράδοξον τοῦτο φαντασιογράφημα, ὅτι, ὅπως παρατηρεῖ νεώτερος συγγραφεύς, οἱ ἐρευνητῆντες τοὺς περὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου θρύλους, λέγουσιν, ὅτι τὰ κατὰ τὸν βίον αὐτοῦ κατορθώματα ἐπὶ τοσοῦτον ἐγοήτευον τοῦτε συγχρόνους τοῦ Μεγάλου Μακεδόνας, ὡς καὶ τοὺς μετὰ γενεετέρους κατ' Ἀνατολὴν καὶ Δόξιν, ὥστε μονονουχὶ κτετέστη καὶ διατελεῖ μέχρι τῆς σήμερον ὁ εἰθνικὸς ἦρωας πολλῶν λαῶν, ἀποδιδόν-

των τούς ἄθλους αὐτοῦ εἰς ἐγχωρίους ἤρωας. Ἐννοεῖται, ὅτι ἕκαστος λαὸς περιεκόσμησε τὴν ἀλεξανδρινὴν ἐπιποιτῆσαν δι' ἐπεισοδίων ἐκ τῶν ἐθνικῶν αὐτοῦ παραδόσεων. Οἱ περὶ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου θρύλοι μετὰ πολλῶν παραλλαγῶν εἰσῆλθον καὶ εἰς τὴν γραμματολογίαν τῶν σλαυτικῶν λαῶν, εἴτε ἐκ γερμανικῶν καὶ λατινικῶν κειμένων, εἴτε ἐξ ἑλληνοβυζαντιακῶν παραδόσεων. Σλαῦος συγγραφεὺς, ὁ Jagitsch, ὑποθέτει, ὅτι ὁ περὶ τοῦ Μακεδόνοιο βασιλέως θρύλος ἐγνώσθη παρὰ τοῖς σλαυτικοῖς λαοῖς ἀπὸ τοῦ δεκάτου αἰῶνος διὰ τῆς μεταφράσεως τοῦ ἑλληνικοῦ μυθιστορήματος τοῦ Ψεῖ δοκαλλισθένους.

Εἰς τὸν ἐκ Σερρῶν ἀρχαιοκάπτῳ δὲν ἤρκεσεν ἡ δόξα τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ὡς σλαυτικοῦ ἤρωος. Προέβη περαιτέρω· δὲν ἐδίστασε νὰ ὑποστηρίξῃ, ὅτι ἡ πολυθρόλητος *Rig-Veda* τῶν ἀρχαίων Ἰνδῶν οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ ἀσθενὴς ἠχώ παλαιῶν σλαυτικῶν ἄσμάτων, καὶ ἔτι πρὸς, ἠξίωσεν, ὅτι ἀνεῦρεν ἐν τοῖς πληθυσμοῖς τῆς Ροδόπης τοῦ τμήματος τούτου πανόρχαια ἄσματα, ἀποδιδόμενα δῆθεν ὑπὸ τῶν ἐντοπιῶν εἰς θαυμαστὸν πρόσωπον, ᾧ περ οὗτοι ἀπεκάλουν *Orfen*, πολλὰς ἐκπροσωποῦν ὑπερφρεῖς ιδιότητας. Ἐννοεῖται, ὅτι καὶ ταῦτα τὰ ἄσματα εἶνε... σλαυικά, ἢ ἀρχέγονοι γλῶσσα τοῦ τόπου. Καὶ ἐντεῦθεν ἐξήγητο τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὅπως ὁ Ἀριστοτέλης καὶ ὁ Ἀλέξανδρος, οὕτω καὶ ὁ Ὀρφεὺς ὑπῆρξε Σλαῦος. Δὲν ἔλειψαν ὑπαδοῖ εἰς τὸν Βέρκοβιτς· ἀλλὰ μετὰ τινα χρόνον ἔπεσεν ἡ μοναδικὴ αὕτη ἐφεύρεσις ὑπὸ τὸ γελιοῖον. Ὁ ἀδέξιος οὗτος Μάκφερσον ὑπῆρξεν ὁμολογουμένως ἀτυχέστερος τοῦ Σκώτου ἐκείνου, τοῦ ἀνακαλύψαντος κατὰ τὰ τέλη τοῦ δεκάτου ἠγδοῦ αἰῶνος ποιήσεις ἐπὶ τῶν ὁρέων τῆς Καληδονίας μεγάλου βασιλέως καὶ ραψῶδοιο, τοῦ Ὀσσιανοῦ, ἐπὶ ἀρκετῶν δὲ χρόνον παραπλανήσαντος τὸν κόσμον περὶ τῆς γνησιότητος τῶν ποιημάτων τούτων, ἅτινα ἄλλως ἐξήσκησαν ἐπίδρασιν τινα ἐπὶ τῆς

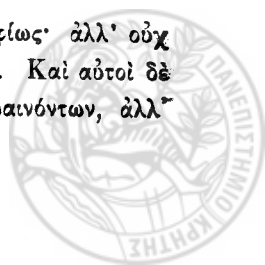
φαντασίας ποιητῶν τῶν χρόνων ἐκείνων. *La festa dei Ciarlattani dura poco...*

*
* *

Εἶχον καθήκον ἐν ταῖς ἐντυπώσειςί μου ν' ἀφηγηθῶ ἐν πάσῃ κατὰ τὸ ἐνὸν λεπτομερεῖα τὸν ἄγριον καὶ ἐμπαθῆ πόλεμον, ὃν ὀφίσταται ὁ Ἑλληνισμὸς παρὰ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, χρωμένων παντὶ μέσῳ πρὸς ἐξόντωσιν. Πρὸς ἐπικουρίαν δὲν ἐδίστασεν ὁ Πανσλαυτισμὸς νὰ ἐπικαλεσθῆ τὴν ποίησιν. τὴν φυχὴν τοῦ λαοῦ, τὴν ἱστορίαν, τὴν ἀψευδῆ παράστασιν τῆς ἐξελλίξεως τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων, ἵνα καταλήξῃ ἐπὶ τέλους εἰς τὴν διὰ τῆς πολιτικῆς, τῶν πραγμάτων, ἐξαφάνισιν τοῦ ἑλληνικοῦ γένους. Τὸ ἀνόσιον πρόγραμμα ἐπιδιώκεται μετὰ παντὸς ζήλου ἐν ἣ περιστάσει δὲν ἰσχύει τὸ ψεῦδος καὶ ἡ πλαστογραφία, προσέρχεται ἡ βία καὶ ἡ δολιότης.

Τὸ περὶ τὴν Φιλιππούπολιν, Στενήμαχον καὶ Καβακλῆ τμήμα τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας ἀριθμεῖ ὑπὲρ τοὺς πεντηκοντακισχιλίους ἔρρωμενεστάτους "Ἕλληνας" εἶνε τὸ κρατοῦν στοιχεῖον, στερεῶς ἀντέχον κατὰ πάσης ἐπιβουλῆς· κατέστη ἄρα κατ' ἀνάγκην ὁ σκοπὸς τῆς ἐπιθέσεως τοῦ Πανσλαυτισμοῦ. Οὕτως, ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους, νέα, ἀλλὰ σατανικώτερα καὶ ἐπιβουλοτέρα ἐργασία καταβάλλεται πρὸς εἰρηνικὴν ἐκπόρθησιν τῆς Θράκης, ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς θρησκείας, ἥτις διὰ τοὺς Σλαῦους εἶνε τὸ κυριώτατον ὄργανον πάσης ἀδικίας καὶ πλεονεξίας.

Ἡ ἐνέργεια αὕτη ἤρξατο κατὰ πρῶτον κρυφίως· ἀλλ' οὐχ ἤττον ἐγνώσθη καὶ ἐξιχνιάσθη ὁ σκοπὸς αὐτῆς. Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ Βούλγαροι δυσμενῶς ἀντελήφθησαν τῶν συμβαινόντων, ἀλλ' ἐκ φόβου σιγῶσιν.●

Ἐν Σίπκx, περιωνύμφη κατὰ τὸν τελευταῖον ρωσσοτουρκικὸν πόλεμον, κτίζεται ὑπὸ τῶν Ρώσων Μονή, πρὸς Ἴδρουσιν θεολογικῆς Σχολῆς. Βεβαιοῦται, ὅτι ἡ οἰκοδομὴ αὕτη γίνεται, ἕνα χρησιμεύσῃ ἐν δεδομένῃ περιστάσει ὡς φρούριον μᾶλλον ἢ ὡς θρησκευτικὸν ἀναχωρητήριον καὶ ἄστυλον μελέτης. Εἰς τὴν Μονὴν ταύτην θὰ εἰσέρχωνται, πλὴν τῶν Σπουδαστῶν, καὶ Ρῶσοι Μοναχοί, δῆθεν φεύγοντες τὰς θυέλλας τοῦ βίου, ἀλλὰ κατὰ τὸ σύνθετος μετημφιεσμένοι Ρῶσοι ἀξιωματικοί, πρὸς μελέτην τῶν στρατηγικωτάτων ἐκείνων θέσεων. Πρὸς τοῦτο δαπανῶνται ἑκατομμύρια, γνωστὸς δὲ Ρῶσος ἀρχιτέκτων ἔδωκε τὸ καταλλήλοτερον σχέδιον. Τὰ τοιαῦτα δὲν τελοῦνται κατὰ πρῶτον ἐν τοῖς κρυπτογέτοις τοῦ Αἴμου, διαλαθάνοντα ὅπως δῆποτε τὴν προσοχὴν τοῦ πολλοῦ κόσμου. Δημοσιώτερον ἔτι καὶ τολμηρότερον συμβαίνουνσι καὶ ἐν Ἀθῶνι, ὑπὸ τὰ ὄμματα τῶν ἐκεῖ θρησκευτικῶν καὶ πολιτικῶν ἀρχῶν τοῦ τόπου. Ρῶσοι ἀξιωματικοὶ κατέρχονται καθ' ἑκάστην εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος, ὑπὸ τὸ πρόσχημα φυγικῆς σωτηρίας, πράγματι ὁμως πρὸς ἐπιδιώξειν πανσλαυστικῶν σκοπῶν.

Ὁ Ἑλληνισμὸς ἀναμένει τὴν ἐξ ὕψους βοήθειαν, ἐν ᾗ ἡδὲ-νάτο ν' ἀγωνισθῆ καὶ νὰ ἐπικρατήσῃ ἐπὶ τέλους. . .

Πανταχοῦ ἐν τούτοις κινδυνεύει ἐν ταῖς χώραις ταύταις τοῦ Αἴμου, ταῖς τε βορειοτέραις καὶ ταῖς μεσημβριναῖς χώραις τῆς Θράκης. Δυστυχῶς ἡμεῖς δὲν δεικνύομεν τὸ προσῆκον ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τῆς υπερασπίσεως αὐτῶν. Ἰπάρχουσι μάλιστα παρ' ἡμῖν, καὶ ἐκ τῶν τῆς ἐνεργοῦ πολιτικῆς, οἱ φρονούντες, ὅτι ματαία πᾶσα προσπάθεια, ἀφοῦ ὁ Ἑλληνισμὸς λόγῳ τῆς ἀριθμητικῆς αὐτοῦ μειονότητος θὰ ὑποκύψῃ ἡμέραν τινα. Ἀγνοοῦσι τὴν ἱστορίαν βεβαίως δὲν ἀντιλαμβάνονται τῶν ἐθνικῶν ζητημάτων ἐν ὄλῃ αὐτῶν τῇ ἐννοίᾳ. Ποῖον εἶνε τὸ μέλλον τῶν χωρῶν τούτων; Πόσον καιρὸν ἀκόμη θὰ ἐξακολουθήσῃ ἡ σύγ-

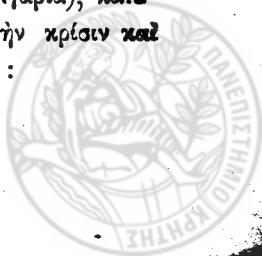
χρονος ζώμωσις; Ἐχει ὁ Βουλγαρισμὸς ἱστορικὸν μέλλον, ἀφοῦ ἀπὸ δέκα πέντε αἰώνων ἀγωνίζεται νὰ δημιουργήσῃ μόνιμον πολιτικὴν κατάστασιν καὶ ἀποτογγῆσαι; Ἄν κατὰ τὴν τελευταίαν εἰκασαετιᾶν παρουσιάζεται ἐπὶ τῆς ἱστορικῆς σκηνῆς ζῶν παράγων, τοῦτο ὑφείλεται εἰς ἀλλοτρίας ἐνεργείας. Ἰσχυρίζομαι, ὅτι εἶνε μᾶλλον ἀσιατικὴ, τουραννικὴ φυλὴ, ἀνίκανος πρὸς παγίωσιν ἀσφαλούς πολιτικοῦ καθεστῶτος. Δὲν ἐπαγγέλλομαι τὸν προφήτην· ὁ χρόνος θὰ δείξῃ ἐν τούτοις, ἂν λέγω ὑπερβολάς. Ὅπως δὴποτε καθήκον ἔχουμεν σήμερον νὰ γρηγορῶμεν.

*
* *

Διέμεινα δέκα περίπου ἡμέρας ἐν τῷ τμήματι τούτῳ τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, καὶ ἰδίᾳ ἐν τῇ πρωτεύουσῃ, τῇ Φιλιππουπόλει, ἧτις ὑπέστη κατ' ἐξοχὴν τὰς βιαιοτάτας τῶν ἐπιθέσεων ὑπὸ τοῦ Βουλγαρισμοῦ, ἕνεκα τῆς τοποθεσίας αὐτῆς καὶ τοῦ ἰσχυροτάτου ἑλληνικοῦ φρονήματος, καθ' οὗ πλέον ἢ ἅπαξ ἢ τε διοικήσεις καὶ ὁ ὄχλος προέβησαν μέχρις ἐγκληματικῶν πραξικοπημάτων πρὸς ἐντελῆ ἐκμηδένισιν. Ἄγνοῶ ἂν συμβῆ καὶ πάλιν νὰ ἐπανεέλθω εἰς τοὺς τόπους τούτους, ἂν θὰ εἶρω τοὺς ὁμοεθνεῖς ἐργαζομένους καὶ καρτεροῦντας μὲ τὸ αὐτὸ ἔθνικόν φρόνημα, μὲ τὴν αὐτὴν πεποιθησιν εἰς τὸ δίκαιον τοῦ ἀγῶνος, ὃν διεξάγουσι κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς πίστεως καὶ τῆς πατρίδος, οἵτινες ἀπὸ τινος χρόνου δὲν εἶνε πλέον Μουσουλμάνοι, ἀλλὰ Χριστιανοί, ἐπαγγελλόμενοι τοὺς ὀρθοδόξους. Ἄλλ' ὅπως δὴποτε θέλω τερῆ ἀείποτε ποθεινὴν τὴν ἀνάμνησιν τῶν ἡμερῶν, ἃς διήλθον μετὰ τῶν Ἑλλήνων τῆς Φιλιππουπόλεως καὶ τῆς Στενιμάχου, τῆς εὐγενοῦς συμπαθείας, ἣν οὗτοι μοῖ ἐπεδαφίλευσαν. Δύνανται οἱ ἐπίσημοι καὶ ἀνεπίσημοι κύκλοι

τῆς Βουλγαρίας νὰ φρυάξωσι, νὰ ἀπειλήσωσιν ἐπὶ τῇ ἀπὸ καθήκοντος ὀφειλομένῃ ταύτῃ ὁμολογίᾳ μου, νὰ προδῶσι μέχρι διαμαρτυριῶν καὶ ἀδικιῶν κατ' ἀθῶων ὁμοεθνῶν. Ἔστωσαν βέβαιοι, ὅτι ἐπῆλθεν ὁ καιρὸς νὰ γνωρίσῃ ὁ πεπολιτισμένος κόσμος διὰ τῶν πραγμάτων, ὅτι ἡ ἐν τῇ νεοτεύκῃ βουλγαρικῇ ἡγεμονίᾳ κατάστασις πεπολιτισμένων χριστιανικῶν πληθυσμῶν δὲν εἶνε ἀνωτέρα τῆς πρότερον κρατούσης. Πιθανῶς νὰ μὴ φρίξῃ πλέον ἡ ἀναισθητοῦσα Εὐρώπη διὰ νέας ὀμότητας, ὁποῖαι ἦσαν αἱ γενόμεναι πρὸ εἰκοσαετίας. Ἄλλ' ὑπὸ τὸ σημερινὸν χριστιανικὸν καθεστῶς, τὸ κυρωθὲν καὶ ἐδλογηθὲν ὑπὸ τῆς ἐν Βερολίῳ Συνόδου καὶ σκεπόμενον ὑπὸ τῆς εὐρωπαϊκῆς διπλωματίας, τελοῦνται ἀνοσιώτερα ἐγκλήματα. Ἐσημείωσα ἀρκετὰ ἐκ τούτων καὶ θέλω παρακατιῶν σημειώσῃ καὶ ἄλλα. Δὲν φονεύεται ἐν τῇ σημερινῇ Βουλγαρίᾳ, ὡς πρότερον ἐν τῇ τουρκικῇ, ὁ φυσικὸς ἄνθρωπος· ἀποκτείνεται ὁ ἠθικὸς καὶ πνευματικὸς διὰ τῆς χειρίστης τῶν μεθόδων. Ἀρνεῖται εἰς αὐτὸν τὸ καθεστῶς καὶ τὴν ἐκδήλωσιν τῶν κοινοτάτων καὶ τῶν εὐγενεσιῶν συναισθημάτων, αὐτῆς τῆς φιλίας καὶ τῆς ξενίας, ἅτινα δὲν ἀρνοῦνται, οὐδ' ἀμφισβητοῦσι καὶ αὐταὶ αἱ ἀρχέγονοι κοινῶνται.

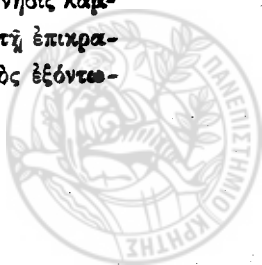
Ἀπῆλθον τῆς Φιλιππουπόλεως, συνοδευθεὶς εἰς τὸν σταθμὸν τῆς ἀναχωρήσεως ὑπὸ τινῶν φίλων. Οὐτ' ἐγώ, οὐδ' οἱ παρερευθέντες ἐν τῷ σταθμῷ βεβαίως ὑπέθετον, ὅτι ἡ ἀθῶα αὕτη πράξις ἔμελλε νὰ κινήσῃ τὸν χόλον τοῦ βουλγαρικοῦ ὄχλου, οὐδ' ὅτι θὰ ἐξεδηλοῦντο ἐπὶ τούτῳ τρομοκρατικὰ ἐνστικτα ἀπὸ μέρους τοῦ τύπου τῆς Φιλιππουπόλεως. Καὶ ὅμως ἐγένετο. Τῇ ἐπαύριον τῆς ἀναχωρήσεώς μου ἐφημερὶς τῆς πόλεως ταύτης, "Ζαπάδνα Μπολγάρια," (Ἀνατολικὴ Βουλγαρία), καθ' ἑκάστην τὰ ἐπόμενα, ἄξια νὰ παραδοθῶσιν εἰς τὴν κρίσιν καὶ τὴν ἐκτίμησιν παντὸς φίλου τῆς νέας Βουλγαρίας :

“Χθὲς διήρχετο ἐκ τῆς πόλεως ἡμῶν Ἕλληγν καθηγητῆς ἐξ Ἀθηνῶν. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ἅπανα ἡ ἑλληνικὴ ἀριστοκρατία τῆς ἡμετέρας πόλεως μετέβη εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ Ἑλληνος καθηγητοῦ. Μεταξὺ τῶν μεταβάντων ἦσαν καὶ δύο βουλευταὶ τῆς Σοβρανίε. Σημειώσατε, ὅτι οἱ κύριοι οὗτοι Βούλγαροι βουλευταὶ εἶνε Ἕλληγνες πλείοτερον τοῦ Ἑλληνος Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως! Πότε πρὸς Θεοῦ, θὰ λήξῃ ἡ ἀφόρητος αὕτη κατάστασις τοῦ κράτους ἐν κράτει; Πότε θὰ μείνωμεν καὶ ἡμεῖς κύριοι ἐν τῷ οἴκῳ (;) ἡμῶν, ὡς οἱ γείτονες Ρωμοῦνοι, καὶ δὲν θὰ ἔχωμεν παρόμοια παρατράγωδα, ; . . .

*
* *

Διεκτραγωδῶν τὴν διὰ τοῦ πνευματικοῦ θανάτου ἐξόντωσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν τῷ τμήματι τούτῳ τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου, κρίνω περιττὸν νὰ σημειώσω, ὅτι αὕτη συστηματικῶς καὶ διὰ τῆς αὐτῆς μεθόδου διεξάγεται καθ' ὅλα τὰ ἑλληνικὰ διαμερίσματα τῆς Ἡγεμονίας. Μεγάλα ἢ μικρά, ἀκίνδυνα ἢ ἐπικίνδυνα, πάντα ὑφίστανται τὴν αὐτὴν καταδρομὴν συμφώνως τῷ πανσλαβιστικῷ προγράμματι. Οὐδὲ εἰς ἀναγνωρίζεται Ἕλληγν, ἀμφισβητεῖται δὲ ἡ ἐκκλησιαστικὴ δικαιοδοσία τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. Πῶς ἄλλως δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ τοῦτο ἢ διὰ τῆς ἀρπαγῆς τῶν ναῶν καὶ τῶν μονῶν καὶ ἔτι μᾶλλον διὰ τῆς παντελοῦς ἀπαγορεύσεως τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ διδασκαλίας εἰς τοὺς παραμένοντας ἔτι ἑλληνικοὺς πληθυσμοὺς τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, δι' οὗς οὐδὲ συνθῆκαι ἐσχῶρουσι διεθνεῖς, οὐδ' ἀνθρώπινοι νόμοι; Ἡ βουλγαρικὴ κοβέρνησις λαμβάνει ἀνελλιπῶς τὸν σχολικὸν φόρον παρὰ τῶν ἐν τῇ ἐπικρατεῖᾳ αὐτῆς Ἑλλήνων, ἀλλὰ μεταχειρίζεται αὐτὸν πρὸς ἐξόντω-

σιν μάλλον ἢ πρὸς φωτισμόν. Καὶ εἶνε ἀληθῶς ἐξόντως ὁ
ἐξαναγκασμὸς ἀνθρωπίνων ὄντων νὰ λάβωσι τὸ βάπτισμα τῆς
ἐξημερώσεως ἐν τοῖς βουλγαρικοῖς, ἀντὶ τῶν ἑλληνικῶν σχο-
λειῶν, ἐκείνων, ἐν εἰς πρότερον ἐφωτίσθησαν, φωτίσαντες τοὺς
Βουλγάρους, οἱ γονεῖς αὐτῶν καὶ οἱ πρόγονοι ἐξ ἀμνημονεύ-
του χρόνου.

Ἡ πόλις Καβακλῆ, πρωτεύουσα ἑμωνόμου ἐπαρχίας, κατοι-
κεῖται ὑπὸ ἐνεακισχιλίων Ἑλλήνων, Βουλγάρων μὴ ὑπαρχόν-
των, ἐκτὸς τῶν προσωρινῶς διαμενόντων εὐαριθμῶν ὑπαλλή-
λων. Εἰς διαφόρους δ' ἀπ' οὐτῆς ἀποστάσεις κείνται ἑπτὰ ἑλ-
ληνικαὶ Κοινότητες, ἡ τῶν Καρυῶν, τοῦ Δογάνογλου, Συναπλῆ,
Μικροῦ Μοναστηρίου, Δράμας, Μεγάλου Μοναστηρίου καὶ Τσορ-
κούκλει, οἷτινες ἀποτελοῦσι μετὰ τοῦ Καβακλῆ σχῆμα ἐκτετα-
μένου κύκλου, μὴ περιέχοντος ξένον στοιχεῖον, ἅτε κατοικου-
μένων καὶ τῶν χωρίων τούτων ἐξ Ἑλλήνων, ἀνερχομένων εἰς
10—12 χιλιάδας. Ὁ πληθυσμὸς οὗτος, διὰ τὸ συμπαγὲς καὶ
ἀμιγὲς αὐτοῦ, θὰ ἦτο σπουδαία ἐθνικὴ δύναμις, παράγων διὰ
τὸν ἐν γένει Ἑλληνισμόν τῆς Βουλγαρίας, ἂν ἐκέκτητο πληρε-
στέραν νογτικὴν ἀνάπτυξιν, ἐξ ἧς καὶ τὸ ἐθνικὸν αὐτοῦ αἶσθημα
θὰ καθίστατο ζωηρότερον. Ἄλλ' ὡς μὴ ὄφελεν, ἐλλείπει ἐπαρχῶν
χρηματικῶν μέσων, παρασκευάζεται καὶ ἐπιτευχθήσεται ὁ διὰ
τῆς ἀπαιδευσίας ἐθνικὸς θάνατος, ἂν παραταθῆ ἐπὶ τινα χρό-
νον ἔτι ἡ κατάστασις αὕτη τῆς διανοητικῆς ἀδραναίας.

Τὰ ἐν ταῖς ἑλληνικοῖς δῆμοις τῆς ἑλληνικωτάτης ταύτης
ἐπαρχίας, ἐχούσης καὶ ἴδιον βουλευτὴν ἐν τῇ Σοβράνι, φθί-
νουσιν, ἔνεκα τῆς μὴ τακτικῆς μισθοδοσίας τῶν διδασκόντων,
ἐλαχίστους ἄρα παρέχουσι καρπούς. Εἰς τὴν αὐτὴν περίπτω-
κατηγορίαν δέον νὰ ὑπαχθῆ καὶ ἡ ἐν τῇ πρωτεύουσῃ (Καβα-
κλῆ) ἀστικὴ Σχολή, παρὰ τὴν φιλοτιμίαν τῶν κατοίκων καὶ
τὴν δρασιγριότητα τῶν διδασκάλων, ἐλίγους παρέχούσα καρ-

πούς, διότι, μὴ ὑπαρχόντων προκαταρκτικῶν Σχολείων, συνωστίζονται πάσης ἡλικίας παῖδες, ὑπὲρ τοὺς ἑπτακοσίους μαθητάς, τοῦ χώρου μόλις ἑπαρκούντος διὰ τριακοσίους. Παρθεναγωγεῖον ἐπίσης δὲν ὑπάρχει· ἡ δὲ κατ' οἶκον ἀνατροφή πλημμελής. Τὸ ἔργον τοῦ διδασκάλου καταστρέφεται ἐν αὐτῷ κατ' ἀνάγκην. Οὕτως ἡ Ἑλληνὶς θέλει καταστῆ ἴσως κατωτέρα τῆς Βουλγαρίδος, ἐπιμελέστερον ἀπὸ τινος χρόνου, ὑπὸ τὴν μέριμναν τῆς διοικήσεως, ἀνατρεφομένης.

Ἐν ταῖς πλείσταις τῶν Κοινοτήτων τούτων μόλις δύνανται νὰ συντηρηθῶσιν ἑλληνικὰ Σχολεῖα, δὲν ἀρκοῦσι πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον αἱ προαιρετικαὶ εἰσφοραὶ τῶν κατοίκων (μὴ ὑπαρχουσῶν μονίμων προσόδων), οὐδ' ἐπίσης αἱ ἀσήμαντοι συνδρομαὶ τῶν συντεχνιῶν. Ἐκ τούτου προέρχεται ἔλλειμμα καθ' ἕκαστον ἔτος· ἀποτέλεσμα δ' ἔσται τὸ κλείσιμον τῶν ἑλληνικῶν Σχολείων καὶ ἡ κατ' ἀνάγκην προσέλευσις τῶν Ἑλληνοπαίδων εἰς τὰ βουλγαρικὰ. Ταῦτα συντηροῦνται ἑπαρκέστατα ὑπὸ πάσαν ἔποψιν, διεξάγοντα μετ' ἐπιτυχίας τὰς προσηλυτιστικὰς αὐτῶν προσπάθειας. Ἡ ἑλληνικωτάτη ἑπαρχία τοῦ Καβακλή ἦτο ἀδύνατον νὰ μὴ ἐξεγείρη τὴν βουλγαρικὴν βουλμίαν· τοῦτου δ' ἕνεκα ἡ κυβέρνησις ἠκοδόμησεν ἐπ' ἐσχάτων μεγαλοπρεπὲς βουλγαρικὸν Σχολεῖον, εἰ καὶ οὐδεὶς ὑπάρχει ἐν τῇ ἑπαρχίᾳ Βούλγαρος, ἤδη δ' ἀπεφασίσθη καὶ ἡ ἀνέγερσις βουλγαρικοῦ ναοῦ. Προφανὲς τυγχάνει ὁ σκοπὸς ἀμφοτέρων . . .

Ἄλλὰ τὸ ἑλληνικὸν τί πράττει κατὰ τῆς προσηλυτιστικῆς ταύτης ἐνεργείας; Δυστυχῶς οὐδεμία μέχρι τοῦδε ἐλήφθη φροντίς περὶ πληρεστέρας συντηρήσεως τῶν προγονικῶν κειμηλίων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς γλώσσης ἐν τῇ ἑλληνικωτάτῃ ταύτῃ ἑπαρχίᾳ, ἧς ἡ φιλοπατρία ἐπανειληγμένως διετρανώθη. Αἰτήσεις πρὸς συνδρομὴν ἀπηρθύνθησαν πρὸς τοὺς δυναμένους· ἀλλ' οὐδεμία ἀπόκρισις . . .

Παρόμοιος διὰ τῆς ἀπαιδευσίας ἐξανδραποδισμὸς τῶν Ἑλλήνων ἐπιδιώκεται καὶ ἐν ἄλλαις ἑλληνικαῖς κοινότησι τῆς βουλγαρικῆς ἡγεμονίας. Παραλείπων πλεῖστα παραδείγματα, ἀφηγοῦμαι τί συμβαίνει κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ἐν τῇ ἑλληνικῇ κοινότητι Ταταρπαζαρτζικίου καὶ τῇ ἐπίσης ἑλληνικῇ κωμοπόλει τῆς Περιστεράς.

Ἐν τῇ πρώτῃ τούτων ὁ Ἑλληνισμὸς πρὸ ἐλαχίστου ἔτ. χρόνου ἐθεωρεῖτο ἀκμαιότατος, τῶν Ἑλλήνων ἐκπροσωποῦντων, μέχρι τῆς βουλγαρικῆς ἀποκαταστάσεως, τὸ νοημονέστατον καὶ ἰσχυρότατον στοιχεῖον. Ἐν ἔτει 1837, ἐν ἐποχῇ δηλαδὴ, καθ' ἣν ἦτο μονονουχὶ ἄγνωστος ἡ βουλγαρικὴ φιλοδοξία. ὠκοδομήθη ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἑλληνικὸς ναός, ὁ τῆς Παναγίας, δι' ἐράνων τῶν ἐμπορευομένων ὁμογενῶν, πρὸς συμπλήρωσιν δὲ τοῦ ἀπαιτουμένου ποσοῦ προσέφυγον οὗτοι εἰς δάνειον παρὰ τοῖς ἐν Βιέννῃ Ἕλλησι, Δουμπὰ καὶ Σίνα.

Διεσπόζουσα κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην γλῶττα ἐν τῇ πόλει ἦτο ἡ ἑλληνικὴ. Ταύτην ἐλάλουν οἱ Βούλγαροι, ἐν αὐτῇ ἐξεπαιδεύοντο, ἀκούοντες ἅμα καὶ τὴν θείαν λειτουργίαν. Οὐδεμίαν ὑπῆρχε διαφορά ἐθνικότητος, πάντων τῶν κατοίκων ἐκ φιλαυτίας ἀποκαλουμένων Ἑλλήνων. Ἐφρόνου, ὅτι διεξεδίκουν ἀνωτέραν ἐθνικὴν καταγωγὴν καὶ κοινωνικὴν θέσιν.

Ἄλλ' ἐν ἔτει 1848, τῇ εἰσηγήσει τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ρώττου πρέσβευος, ὑπεκινήθησαν οἱ ἐκ τῶν Βουλγάρων πρόκριτοι, ὅπως αἱ ἱεροτελεστῖαι γίνωνται ἐν ἀμφοτέραις ταῖς γλώσσαις, διαιρεθῶσι τὰ σχολεῖα, διεξάγῃται δ' ἐπίσης κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ διδασκαλία. Ἐπετεύχθη τοῦτο. Ἀλλὰ μετὰ τὸ 1854, διὰ τῆς μεσολαβήσεως τῆς σλαβικῆς προπαγάνδας ἐν Κωνσταντινουπόλει, οἱ Βούλγαροι, ἐνισχυθέντες καὶ ὑπὸ τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως, ἐξεδίωξαν τοὺς Ἕλληνας ἐκ τῶν Σχολείων, εἰς αὐτοὺς τέως ἀποκλειστικῶς ἀνηκόντων. Βραδύτε-

ρον, ἐπελθόντος συμβιβασμοῦ, ἐγένοντο δύο τμήματα, ἐν ἐνῆ των ὁποίων ἐδιδάσκετο ἡ ἑλληνικὴ καὶ ἐν τῷ ἑτέρῳ ἡ βουλγαρικὴ γλῶσσα· οὐχ ἦρτον οἱ Βούλγαροι προὔτιμων ἐπὶ μακρὸν ἔτι χρόνον τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν, ἀποπέλλοντες τὰ τέκνα αὐτῶν εἰς τὰ ἡμέτερα σχολεῖα.

Παρὰ ταῦτα, οἱ Βούλγαροι ὁσημέραι ἔβαινον πρὸς τὰ πρόσω ἐν τῇ ἐπιδιώξει τοῦ ἑλληνοκτόνου αὐτῶν προγράμματος. Ἐν ἔτει 1860 κατωρθώθη, διὰ τῆς ὀθωμανικῆς πάλιν κυβερνήσεως, θεραπευούσης τὰς ἐπιθυμίας τοῦ Ρώσου πρεσβευτοῦ, νὰ καταλάβωσιν οὗτοι τὸν ναὸν καὶ τὰ σχολεῖα τῆς πόλεως, μεταβληθέντα ἐξ ὀλοκλήρου εἰς βουλγαρικὰ παιδευτήρια. Δυσχερῶς φέροντες οἱ Ἕλληνες τὴν ἀρπαγὴν ταύτην, συνησπίσθησαν πρὸς ἀλλήλους καὶ ἀπεφάσισαν νὰ οἰκοδομήσωσι νέον ἐν τῇ περιοχῇ αὐτοῦ Σχολεῖον.

Πρὸς τοῦτο συνέστη ἐπιτροπὴ ἐξ Ὀμογενῶν, συλλέξασα ἐράνους, ἐν διαστήματι δὲ μηνὸς κατωρθώθη νὰ τεθῆ ὁ θεμέλιος λίθος τοῦ τε ναοῦ καὶ τοῦ σχολείου. Μέχρι τῆς περατώσεως αὐτῶν, ἐδρόχωρα δωμάτια ἑλληνικῶν αἵλων εἶχον μετατραπῆ εἰς βωμούς, ἕκαστος δὲ τῶν κατοίκων ἐναλλάξ προσέφερε τὸν οἶκον αὐτοῦ πρὸς διδασκαλίαν τῶν Ἑλληνοπαιδῶν. Οὕτως οἱ μαθηταὶ δὲν ἐζημιώθησαν, λήγοντος δὲ τοῦ ἔτους, ἡ ὑπὸ τοιαύτους οἰωνοὺς ἐργασθεῖσα ἑλληνικὴ Κοινότης ἠρότόχησε νὰ ἴδῃ περατωθέντα ἀμφότερα τὰ ἱερά οἰκοδομήματα. Τὰ σχολεῖα, διηρημένα εἰς τρεῖς τάξεις, ἐκτὸς τῶν κατωτέρων δημοτικῶν, ἐλειτούργουν κανονικῶς μέχρι τοῦ 1877, δηλ. μέχρι τῶν ἐν Βουλγαρίᾳ σφαγῶν, ὅποτε προσετέθη εἰς τὴν Κοινότητα καὶ νέον οἰκοδόμημα, χρησιμεῦον ὡς νηπιαγωγεῖον, κτισθὲν δι' ἐράνων καὶ δωρεᾶς μεγαθύμου Ἀγγλοῦ, τοῦ *John Long*, μέλους τῆς ἀγγλικῆς ἐπιτροπείας πρὸς ἀνάκρισιν τῶν ὑπὸ των Τούρκων γενομένων κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον ὠμοτήτων.

Ἄτοχως Κοινότητες ἔλληνοφρονέσονται, ὡς ἡ τοῦ Ταταρπαζαρτζικίου, ἐλαχίστας ἔχουσι σήμερον προσόδους πρὸς συντήρησιν τῶν Σχολείων. Αὕτη, ἐξαντληθεῖσα οἰκονομικῶς κατὰ τὸν ρωσσοτουρκικὸν πόλεμον, ὁσημέραι πολεμουμένη ὑπὸ τῶν ἐγκατασταθεισῶν μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν Τούρκων βουλγαρικῶν ἀρχῶν, ἐπεκαλέσθη τὴν συνδρομὴν τῶν Πατριαρχείων. Ἄλλ' ὡς γνωστόν, καὶ τούτων ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις ἀπὸ μακροῦ χρόνου καὶ ἕνεκα τῶν αὐτῶν αἰτίων δὲν διατελεῖ εὐάρεστος· τούτου ἕνεκα οὐδεμία συνδρομὴ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως παρεσχέθη τῇ ὁμογενεῖ κοινότητι. Οἱ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, ἐπίσης, ὡς καὶ οἱ ἐν Ἀθήναις ἐθνικοὶ Σύλλογοι ἐλαχίστην παρέσχον ὑποστήριξιν εἰς τὴν κοινότητα ταύτην, ἥτις οὐχ ἤττον μετὰ πολλῶν δυσχερειῶν συντηρεῖ κατὰ τὸ ἐνὸν τὰ ἐκπαιδευτικὰ αὐτῆς ἰδρύματα. Κεῖνται τοσοῦτ' μακρὰν ἡμῶν, βατταρίζουσιν οἱ φρονοῦντες, ὅτι οὐδεμίαν ὑπέχουσιν εὐθύνην ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ ἑλληνικῶν πληθυσμῶν, διότι οὗτοι ζῶσιν ἐν ἀπώτεραις χώραις καὶ δὲν διστάζουσι νὰ ἐπιτρέψωσι πρὸ τῆς ὥρας τὸν ἐκβουλγαρισμὸν αὐτῶν, ἐνφ' ἄσθεστον ἐθνικὸν πῦρ διακαίεται στήθη ὁμογενῶν ἑλληνικωτάτων.

Εἰς τὴν αὐτὴν οἰκτρὰν κατάστασιν διατελεῖ καὶ ἡ ἑλληνικὴ Κοινότης Περιστερᾶς, ὁμορος τῇ τοῦ Ταταρπαζαρτζικίου, διακρινομένη ἐπίσης ἐπὶ ἀκμαιοτάτῳ ἐθνικῷ φρονήματι.

Ὁ Βουλγαρισμὸς μαίνεται πανταχοῦ κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, καὶ ἐκεῖ, ἔνθα οὐδένα διατρέχει ἐξ αὐτοῦ κίνδυνον. Ἀνεληφθὴν τούτου πανταχοῦ τῆς Βουλγαρίας, ἔν τε τοῖς κέντροις αὐτῆς καὶ ταῖς ἐσχατιαῖς. Ἡ κοινότης Περιστερᾶς, καίπερ ἐν ταῖς ἄκραις ἐσχατιαῖς τῆς χώρας εὐρισκομένη, ἐξακολουθεῖ οὐχ ἤττον ἐπισύρουσα τὴν καταδίωξιν τῶν Βουλγάρων, χωρὶς νὰ ὑπάρχη ὁ ἐλάχιστος ἐξ αὐτῆς φόβος.

Οἱ κάτοικοι τῆς κωμοπόλεως ταύτης, κειμένης ἐν μαγευτι-

κατάτη τοποθεσία, ἔλκουσιν ἰδία τὸ γένος ἐξ Ἠπείρου καὶ Θεσσαλίας, ἐκδιωχθέντων τῶν προγόνων αὐτῶν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς μεγάλης ἐθνεγεροῦσας, εὐρόντων δ' ἄσυλον ἐν τῇ ἐσχατιᾷ ταύτῃ τῆς Βουλγαρίας. Ὁμοδομήσαν οὗτοι μέγαν ναόν, τὸν Ἁγίων Δημήτριον, ὅστις τῇ 4 Ἰουνίου 1861 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, ἐπιδραμόντων ἀπὸ τῶν περιχώρων.

Ἐπὶ ἱκανὸν καιρὸν, μὴ ὑπάρχοντος ναοῦ, ἡ ἱερὰ λειτουργία ἐτελεῖτο ἐν ἰδιωτικῇ οἰκίᾳ, ἣτις ἐχρησίμευε καὶ ὡς Σχολή, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι, ὅτι ὁ ἀρπαγεὶς ναὸς θ' ἀπεδίδοτο αὐθις εἰς τὴν Κοινότητα. Ἀλλὰ πάντα τὰ καταβληθέντα μέσα ἀπέβησαν ἀτελεσφόρητα. Οὕτως ἀποβάντων τῶν πραγμάτων, οἱ φιλότιμοι κάτοικοι τῆς κωμοπόλεως δὲν κατεβλήθησαν ὑπὸ τῆς συμφορᾶς ταύτης, ἀλλ' ἔκτισαν νέον ναόν, ἔδρυσαν δὲ καὶ δύο ἐκπαιδευτήρια, ἀρρένων καὶ θηλέων, πάσῃ θυσίᾳ συντηροῦντες αὐτά. Ἀλλὰ τὰ γλίσχρα αὐτῶν μέσα δὲν ἐπαρκοῦσι πρὸς τοῦτο. Ἐξωθεν δὲ ἐλάχιστα διαβιβάζονται συνδρομαί. Καὶ ἀπηυθύνθησαν μὲν οἱ πρόκριτοι τῆς κωμοπόλεως πρὸς πολλοὺς τῶν ὁμογενῶν, ἀλλ' ἀτυχῶς οὐδεμίᾳ παρεσχέθη αὐτοῖς βοήθεια. Βλέποντες τὴν δεινὴν αὐτῶν θέσιν οἱ Βούλγαροι προσπαθοῦσι διὰ παντὸς τρόπου ν' ἀποπλανήσωσιν αὐτοὺς, παραπείθοντες νὰ προσέλθωσι τῷ Βουλγαρισμῷ, ἐν τοῖς κόλποις τοῦ ὁποίου θέλουσι τύχη πάσης ὑποστηρίξεως καὶ εὐημερίας—Πόσον καιρὸν ἀκόμη θὰ ἐπιμένητε νὰ εἰσθε γραικομανεῖς; δὲν βλέπετε, ὅτι καταστρέφεσθε ὁσημέρην; ἔλεγε Βούλγαρος προσηλυτιστῆς πρὸς τινα τῶν ἡμετέρων ἐν Παζαρτζικίῳ. Ἐλθετε πρὸς ἡμᾶς, θὰ εὐρηθε πάντα τὰ ἀγαθὰ, θὰ εὐημερήτητε· ἄλλως θὰ ἀναγκασθῆτε νὰ καταστραφῆτε ἢ νὰ ἐκπατρισθῆτε—Θὰ πράξωμεν τὸ δεύτερον, ἀπεκρίθη λακωνικῶς ὁ ὁμογενής· ἢ Ἑλλὰς εἶνε μεγάλη.

Καὶ ἐν τούτοις, ἀντὶ δισχιλίων μόνον φράγκων κατ'

ἔτος δόναται ὁ Ἑλληνισμὸς νὰ συντηρήσῃ ἐπὶ τοῦ παρόντος τὰς δύο ταύτας ἑλληνικωτάτας Κοινότητας. Περὶ τῶν μετὰ ταῦτα ἂς μὴ ἀπειλοσθῶμεν...

Ἦτο ὡραία ἐσπέρα τοῦ Ἰουλίου. Μετέβην εἰς τινα ἀπόκεντρον κήπον τοῦ Ταταρπαζαρτζικίου μετὰ τῶν προκρίτων ὁμογενῶν τῆς ἑλληνικῆς ταύτης Κοινότητος, πρὸ ὀλίγου καιροῦ ἀκμαζούσης, σήμερον δὲ μόλις δυναμένης νὰ διεκδικήσῃ τὴν ἐθνικὴν αὐτῆς ὀψόστασιν. Ἀντιπρόσωποι τῆς Περιστερᾶς κατήλθον ἐκ τῆς ἐπὶ τοῦ ὄρους φωλεᾶς αὐτῶν, εὐθὺς ὡς τηλεγραφικῶς ἐπληροφορήθησαν τὴν διὰ τῆς πόλεως ἐκείνης διάβασίν μου. Μὲ παρεκάλουν νὰ ἐπισκεφθῶ καὶ τὴν Κοινότητα αὐτῶν, ἀκμαϊότατον τηροῦσαν τὸ ἐθνικὸν φρόνημα. Ἀτυχῶς ὁ χρόνος δὲν μοὶ ἐπέτρεπε τοῦτο. Ἀπὸ τῶν ἀπλοϊκῶν ἐκείνων χωρικῶν ἤκουον λόγους σθένους, θόρρους, πίστεως πρὸς τὸ μέλλον τῆς μεγάλης πατρίδος. Ἐκτὸς ἐνός, οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν εἶχεν ἐπισκεφθῆ τὴν ἐλευθέραν πατρίδα, οὐδεὶς ἐγίνωσκε τὴν ἑλληνικὴν πρωτεύουσαν· ἀλλ' ἐγίνωσκον πάντες ἀκριβῶς τὰ κατ' αὐτήν. Διελέγοντο πρὸς ἐμὲ περὶ τῶν Ἀθηνῶν, ὡσεὶ εἶχον γεννηθῆ καὶ τραφῆ ἐν αὐτῇ, μετὰ διαφέροντος παραδόξου. Κατέκρινον τὰ κακῶς ἔχοντα ἐν γνώσει τῶν πραγμάτων· ἐθλίβοντο ἐπὶ τῇ ἐπελευθούσῃ συμφορᾷ, ὥκτειρον τὰ αἷτια, ἀλλὰ δὲν ἀπεθαρρύνοντο πάντες ἠλπίζον. Σπανίως διῆλθον ἐν τῷ βίῳ μου ὥρας μάλλον εὐαρέστους, μᾶλλον συγκινητικᾶς... Πρέπει νὰ λάβῃ τις τὴν εὐτοχίαν νὰ εὐρεθῆ ἐν μέσῳ τοιούτων ἀνθρώπων, ἵνα κατανόσῃ τί σημαίνει αἶσθημα φιλοπατρίας. Μεταξὺ ποικίλων συνδιαλέξεων πατῆρ πολλῶν θυγατέρων μοὶ ἔλεγε μετ' ἐμφάσεως, ἀλλ' ἅμα καὶ ὀδύνης. «Πολλοὶ ἐκ τῶν ἡμετέρων ἐν Βουλγαρίᾳ

δροσινῶν δὲν διατάζουσι νὰ ἐκδώσωσι τὰς θυγατέρας αὐτῶν εἰς Βουλγάρους, κατὰ πάντα τρόπον προσπαθοῦντας καὶ ἐκδιάζοντας νὰ λάβωσι συζύγους Ἑλληνίδας. Τὸ κατ' ἐμέ, ἂν πέπρωται νὰ παραστῶ μάρτυς τοιαύτης ἀτιμίας, προτιμῶ νὰ μὴ ζῶ,...

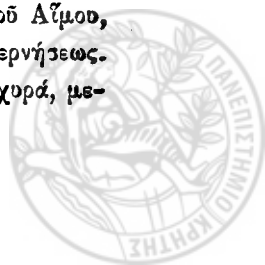
Ὅταν ἐχωρίσθην, περὶ τὸ μεσονύκτιον, ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν ἐκείνων, ὅσον καὶ ἐλληνικωτάτων ὁμογενῶν, ἐνόμισα, προσπαθῶν νὰ συγκεντρώσω τὰ σκέψεις μου ἐπὶ τὸ αὐτό, ὅτι διετέλεσα ἐπὶ τινα χρόνον ἐν ὑπερφυεῖ ὀπτασίᾳ. Εἶδον τὸν διωκόμενον Ἑλληνισμόν ἀήτητον καὶ ἀκαταδάμαστον ἐν τῷ ἀγῶνι αὐτοῦ ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος... Πόσα ἐπεισόδια ἐπληροφορήθην ἐκ τοῦ τραγικοῦ τούτου ἀγῶνος, ἅτινα δὲν εἶνε δυνατὸν ν' ἀναγραφῶσι κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην πάντα πόσων φρικαλέων ἐρειπίων ἀντελήφθην ἐπὶ τῶν τόπων τῆς καταστροφῆς! Ἄμυνα, ἐκδίκησις, τιμωρία, τοιαῦτα πρὸ πολλοῦ καιροῦ ἀκούω παρὰ πάντων, θερμότερων ἢ ψυχρότερων ὁμογενῶν, πιστευόντων εἰς τὴν ἐθνικὴν ἀνάστασιν ἢ δυσπιστούντων. Ἄλλ' ἐπὶ πόσον καιρὸν θὰ ἐξακολουθῶσιν ἀκόμη οἱ κενοὶ λόγοι; *Πράγματα, πράγματα*, ἐλεύθεροί τε καὶ ἀλύτρωτοι Ἕλληνες· μόνον διὰ τῆς πραγματικῆς ἐργασίας θὰ περισωθῶμεν ἀπὸ τοῦ ἐπαπειλοῦντος κινδύνου. Τί ἡδυνάμεθα νὰ κατορθώσωμεν, ἂν σκοπίμως διεχειρίζομεθα τὸ ἐθνικὸν τάλαντον ἐν τῇ πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ μεγάλου προγράμματος τῆς ἐλληνικῆς φυλῆς ἐργασίᾳ; Ἄλλ' ἀπαιτεῖται πίστις καὶ ἐργασία· καὶ θὰ ἴδῃτε πῶς ἐργάζονται οἱ Βούλγαροι καὶ ἐν ταῖς χώραις ἐκείναις, ἐν αἷς δὲν ὑφίσταται βουλγαρικὴ κοριαρχία—ἐν *Μακεδονίᾳ*.

Η ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΤΗΣ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ

Τὸ κέντρον σήμερον τῆς ἐθνικῆς καὶ πολιτικῆς βαρύτητος τῆς Βουλγαρίας, τὸ στρατηγεῖον τῆς κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐργασίας, εἶνε ἡ πρωτεύουσα αὐτῆς, ἡ ἐν παλαιτέροις καιροῖς Σαρδικὴ καὶ μετὰ ταῦτα Σόφια, ὀνομασθεῖσα οὕτως ἕκ τινος ἡγεμονίδος τοῦ Βυζαντίου, κτισάσης ναόν. Ἡ πόλις αὕτη εἶνε ἡ ἱστορικὴ πρωτεύουσα τῆς Βουλγαρίας, μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν παλαιῶν ἡγεμόνων ἐγκατάλειψιν τῆς Πρεσλαύας καὶ τοῦ Τυρνάβου. Ὡς ἐκ τῆς τοποθεσίας αὐτῆς θεωρεῖται κεκτημένη ἰδιάζουσαν στρατηγικὴν καὶ ἐμπορικὴν σημασίαν, σήμερον δ' ἔτι μᾶλλον αὕτη ἠδῆθήθη, ὡς ἐκ τοῦ λόγου, ὅτι διέρχεται ἡ σιδηρᾶ ὁδός, ἡ συνδέουσα τὴν Κωνσταντινούπολιν μετὰ τῆς Εὐρώπης. Ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ ἡ παλαιὰ Σαρδικὴ φημίζεται ὡς ἡ ἔδρα, ἐν ἣ ἐκλήθη ὑπὸ τῶν αὐτοκρατόρων Κωνσταντίνου καὶ Κώνσταντος ἡ Σύνοδος, ἡ καταδικάσασα τὰ αἵρετικὰ δόγματα τοῦ Ἀρείου.

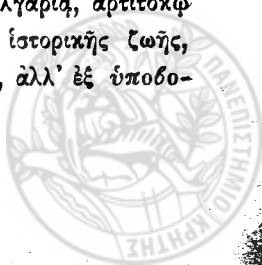
Ὡς ἐκ τοῦ ἱστορικοῦ αὐτῆς παρελθόντος ἡ παλαιὰ πρωτεύουσα τοῦ Τζάρου Συμεῶνος ἐγένετο ἡ πρωτεύουσα τῆς νέας Βουλγαρίας. Πρὸ εἰκοσαετίας μόλις ἐλευσινὴ τορρκικὴ πόλις, ἐν ἐλαχίστῳ χρονικῷ διαστήματι σχεδὸν ἐξηρωπατίσθη, καταστάσα ἐκ τῶν ὠραιωτάτων πόλεων τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου, ὑπὸ τὴν δραστηρίαν ἐνέργειαν τῆς βουλγαρικῆς κυβερνήσεως. Ἡ Βουλγαρία προσπαθεῖ νὰ καταστῇ μεγάλη καὶ ἰσχυρὰ, με-

γάλην δὲ φιλοτιμῆται νὰ καταστήσῃ καὶ τὴν πρωτεύουσαν αὐτῆς. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα δὲν στερεῖται μέλλοντος ἢ πόλις αὐτῆ. Κέκτῃται ὠραίας πλατείας, οἰκοδομᾶς, μεταξὺ τῶν ὁποίων διακρίνονται αἱ δημόσιαι, ζωολογικὸν καὶ βοτανικὸν κήπον καὶ τινὰ ἄλλα ἰδρύματα, μαρτυροῦντα τὸ ὑπὲρ τῆς πόλεως διαφέρον τῆς διοικήσεως. Εὐπρέπειά τις καὶ χάρις δὲν εἶνε ξένα πρὸς τὴν πρωτεύουσαν ταύτην τῆς Βουλγαρίας, ἔνεκα τῆς ἐν αὐτῇ ἐγκαταστάσεως πολλῶν Εὐρωπαίων, καὶ ἰδίᾳ Γερμανῶν, ὧν ἡ ἐπίδρασις ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς καταφαίνεται ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου ἀπὸ τινος χρόνου. Προπαρασκευάζεται ἔξω τῆς πόλεως δάσος, τάχιστα ἀναπτυσσόμενον, ὡς ἐκ τῆς ἀφθονίας τῶν ὑδάτων. Δὲν στεροῦνται φυσικῶν καλλονῶν τὰ περίε τῆς βουλγαρικῆς πρωτεύουσης. Γραφικωτάτῃ ὄροσειρᾶ περιβάλλει αὐτήν, καθιστάμενην μᾶλλον θελκτικὴν. Ταῦτα πάντα ἐν τούτοις συντελοῦσι μόνον εἰς τὴν ἐξωτερικὴν εὐχαρίστησιν τοῦ ξένου. Ἄλλ' ὅταν ἐξετάσῃ τις ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὴν πραγματικὴν μητρόπολιν τῆς βουλγαρικῆς ἡγεμονίας, ἄνευ τῆς δράσεως τῆς κυβερνήσεως, ἄνευ τοῦ σονοικισμοῦ τῶν ἐξωθεν προσελθόντων ξένων, παρατηρεῖ μέγα μῆδέν, ἀμέσως προσβάλλον τὴν ἀντίληψιν καὶ τοῦ μᾶλλον ἀδιαφόρου παρατηρητοῦ.

*
* *

Πᾶσα πρωτεύουσα εἶνε ἡ ἐπιτομὴ τοῦ ὅλου ἔθνους, τὸ κάτοπρον, ἐφ' οὗ ἐκτυποῦται ὁ χαρακτήρ αὐτοῦ, τὸ ἦθος, τὸ φρόνημα, ὁ νοῦς, τὰ πλεονεκτήματα καὶ τὰ μειονεκτήματα, αἱ ἐκάστοτε κρατοῦσαι ἰδέαι καὶ ροπαί. Ἐν Βουλγαρίᾳ, ἀρτιτόκῳ πολιτείᾳ, ἐμφανισθεῖσῃ ἐπὶ τῆς σκηπῆς τῆς ἱστορικῆς ζωῆς, οὐχὶ ἔνεκα ἐσωτερικῆς ἀνάγκης τοῦ ἔθνους, ἀλλ' ἐξ ὑποβο-

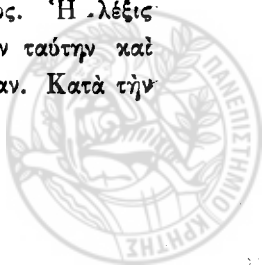

λῆς ἐξωτερικῆς, δυσχερὲς ν' ἀνεύρη τις λαόν, κερτημένον κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον πλεονεκτήματα, εὐχερῶς ἀνευρισκόμενα παρ' ἄλλοις λαοῖς.

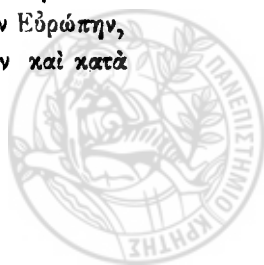
Ἡ πρωτεύουσα τῆς Βουλγαρίας ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖος σταθμὸς τῆς ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ διαμονῆς μου. Θέλω κατ' ἀνάγκην διατρίψῃ μᾶλλον περὶ τῶν κατ' αὐτὴν οἷας δήποτε βουλγαρικῆς πόλεως.

Ἀνεζήτησα ἐν ἀπάσαις ταῖς ἐπαρχιακαῖς πόλεσι τῆς Βουλγαρίας ἐθνικὸν χαρακτήρα, λαόν, παρουσιαζόμενον ἀπὸ τινος χρόνου μὲ τοσαύτας ἀξιώσεις, διεκδικούντα μονονουχί ἀποκλειστικὴν ἡγεμονίαν ἐπὶ τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου· τί λέγω; τὸν ἐκπολιτισμὸν αὐτῆς καὶ εὐρίσκοντα ἀφελεῖς ἀνθρώπους νὰ παράσχωσιν ἀκράσιν εἰς τὰ τοιαῦτα παραληρήματα τοῦ Πανοσλαβισμού, προτάσσοντος ὡς ἐθνικὸν πρόσκοπον σήμερον ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Εὐρώπῃ τὸν βραδυνούστατον τῶν λαῶν αὐτῆς, ἐλαχίστου πρὸς τούτοις σλαυικοῦ αἵματος κυκλοφοροῦντος ἐν τῷ ὀργανισμῷ αὐτοῦ.

Δὲν προδικάζω, οὐδὲ παραφέρομαι ἐξ ἐθνικῆς ἀπεχθείας. Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἱστορικῶν αὐτῶν δεδομένων οἱ Βούλγαροι καὶ ἐκ τῆς παλαιότερας στρατιωτικῆς ἀκμῆς, ἣτις ἔσχε στιγμιαίαν μόνον κατακτητικὴν αἴγλην, καὶ κατὰ τὸ δευτέρον ἤμισυ τοῦ αἰῶνος, καθ' ὃ ἐμφανίζονται αὐθις ὡς νέα ἱστορικὴ δύναμις, ἀρρομένη τὸ δίκαιον αὐτῆς οὐχὶ ἐκ τῶν πραγμάτων, ἀλλ' ἐκ τῶν ἀθαιρέτων ἰσχυρισμῶν καὶ πλαζμάτων, οὐδὲν κοινὸν καὶ ἄξιον προσοχῆς παρουσιάζουσιν ἐν τῇ ἐξελλίξει τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Χθὲς καὶ πρῶην ὁ λαὸς οὗτος, παραβαλλόμενος πρὸς τοὺς λοιποὺς λαοὺς, τοὺς οἰκοῦντας τὴν Χερσόνησον τοῦ Αἴμου, ἔθεωρεῖτο ὁ πάντων βραδυνούστατος. Ἡ λέξις Βούλγαρος ἐκέκτητο καθ' ὅλην τὴν Χερσόνησον ταύτην καὶ κέκτηται μέχρι τῆς σήμερον ὄβριστηκὴν σημασίαν. Κατὰ τὴν

στιγμὴν ἀκόμη ταύτην ἐν Σόφρια, ἐν Φιλιππουπόλει, ἐν Βάρνη, ἐν Ρουχτσουκίφ, αἱ ἔγκριτοι τοῦ λαοῦ τούτου οἰκογένειαί, ὧν τὰ μέλη ἔξω τοῦ οἴκου ἐπιδεικνύουσιν ἀνθελληνικὰ φρονήματα, ἐν τῷ οἴκῳ λαλοῦσι τὴν ἑλληνικὴν καὶ προσφέρονται ὡς Ἑλληγες, θεωροῦντες τοῦτο εὐγενῆ καταγωγῆν. Οἱ Βούλγαροι ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν, λόγῳ πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς ἀναπτύξεως, εἶνε ὑποδεέστεροι τῶν Ἑλλήνων, τῶν Ρωμούνων, τῶν Σέρβων, τῶν Ἀλβανῶν, τῶν Ἀρμενίων, αὐτῶν τῶν Τούρκων. Οὐδενὸς τῶν λαῶν τούτων, διατελεσάντων ἀπὸ αἰῶνων ὑπὸ τὰς οὐτάς κοινωνικὰς συνθήκας, κέκτηνται τὴν ἀγχίνουαν, τὴν φιλοτιμίαν, τὴν ἀξιοπρέπειαν, οἷονδῆποτε ἰδεῶδες, συλλήβδην εἰπεῖν τὰς ἀμετάς, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὴν ἰδιότητα λαοῦ τινος, δι' ἧς δύνανται οὗτος νὰ δημιουργήσῃ τι ἐν τῷ βίῳ ὑπέροχον καὶ γενναῖον. Ἐρευνήσατε φυσιολογικῶς τὸν ἐγκέφαλον τοῦ Βουλγάρου, ἐξετάσατε τὸ κρανίον αὐτοῦ, εἴτε ἐν τοῖς κοιμητηρίοις τῶν πόλεων, εἴτε ἐν τοῖς τῶν ἀγροτικῶν διαμερισμάτων, ἐν οἷς εὐρίσκονται ὡς εἶκος οἱ γνησιώτατοι βουλγαρικοὶ τύποι. Ἀμέσως θέλετε ἀντιληφθῆ γνησιωτάτων τουρανικῶν τύπων. Δὲν εἶχον ἀποστολὴν νὰ ὑποβάλω εἰς ἐξέλεξιν φυσιολογικὴν τὸ βουλγαρικὸν κρανίον, ἵνα ἐξαγάγω συμπέρασματα· οὐδ' εἶμαι πρὸς τοῦτο ἀρμόδιος, ἀλλ' ἔχω πρὸ ἐμοῦ τὰ δεδομένα, τὰ ἀποτελέσματα τοῦ κρανίου τούτου ἐν τῇ ἱστορικῇ αὐτοῦ ἐπὶ τοσοῦτους αἰῶνας ἐργασία. Διεπεραιώθη εἰς Εὐρώπην ὡς λαὸς κατακτητικὸς, θηριώδεις μόνον ἐκδηλώσας ροπὰς, ἀλλ' οὐδὲν γενναῖον αἴσθημα, τοιοῦτος δ' ἐξακολουθεῖ καὶ μέχρι τῆς σήμερον. Τὸ δόγμα τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἡ ἠθικὴ τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ οὐδεμίαν ἐξήσκησαν ἐπ' αὐτοῦ ἰδιαιτέραν ἐπιρροήν, ὡς ἐπὶ τῶν λοιπῶν λαῶν, τῶν κατὰ τὴν αὐτὴν χρονικὴν περίοδον μεταναστευσάντων μετὰ τῶν Βουλγάρων εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Εὐρώπην, ἐξ ὧν οἱ Οὐγγροὶ κατ' ἐξοχὴν, κατὰ τε τὸ παρελθὸν καὶ κατὰ

τὸν δέκατον ἕνατον αἰῶνα, θαυμασίας ἐποιήσαντο προόδους ἐν πολιτισμῷ καὶ τῇ καθόλου κοινωνικῇ εὐημερίᾳ.

Ἐγκριτος συγγραφεὺς, ὁ καθηγητῆς Μπότκιν, ἐπισκεφθεὶς πρὸ εἰκροσαστίας τὴν Βουλγαρίαν, ἀπεφήνατο τὰ ἐξῆς περὶ τῶν Βουλγάρων: «Ἄγνοῶ τί γενήσεται βραδύτερον, ἀλλὰ μέχρι τοῦδε οἱ Βούλγαροι δὲν κινῶσι τὴν συμπάθειάν μου. Οἶμαι βλακώδεις φυσιογνωμίαι μὲ ραφανοειδῆ κρανία!», ¹ Ἄς ἐρωτηθῶσι κατ' ἰδίαν οἱ εἰδότες ἐκ τῶν σλαυϊκῶν λαῶν περὶ τῆς φυλῆς ταύτης· θ' ἀποκριθῶσι διὰ τοῦ αὐτοῦ καταφρονητικοῦ τρόπου. Καὶ ἐν τούτοις ὑποδεικνύονται σήμερον οἱ Βούλγαροι παρὰ τῶν σημαιοφόρων τοῦ Πανσλαυϊσμοῦ ὡς οἱ κατ' ἐξοχὴν πρόσκοποι καὶ ἐκτελεσταὶ ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἴμου τῆς σλαυϊκῆς ιδέας. Τὴν ἐξήγησιν τοῦ προβλήματος τούτου παρέσχον ἤδη προγουμένως. Εἶνε ἡ γειννίασις τῆς Βουλγαρίας πρὸς τὸν θρακικὸν Βόσπορον. Εὐλικρινεῖς καὶ εὐσυνειδητοὶ Σλαῦοι δὲν διστάζουσι νὰ ὁμολογήσωσι τοῦτο, οἰκτείροντες τὴν πολιτικὴν, ἣτις ἕνεκα προσωρινῶν συμφερόντων, ἠθέλησε νὰ δημιουργήσῃ λαόν, ὅστις κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐπ' ἐλάχιστον κέκτηται τὰ στοιχεῖα ἰσχυρᾶς ἐκπολιτιστικῆς δυνάμεως, ἱκανῆς νὰ πραγματώσῃ ἕκτακτον ἱστορικὸν προορισμόν.

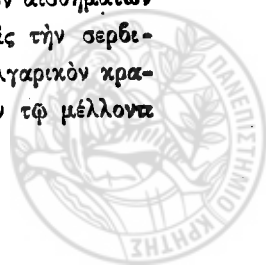
Δὲν ἀγνοῶ, ὅτι ὑπάρχουσι κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην μεταξύ τῶν Εὐρωπαίων ἐπιφανεῖς καὶ ἀφανεῖς, εἰλικρινεῖς ἢ ἀπεμπολημένοι, θαυμάζοντες τὰς ἀρετὰς τοῦ βουλγαρικοῦ λαοῦ, τὴν ἀγχινοῖαν αὐτοῦ, τὸ ἐρευνητικὸν πνεῦμα, δι' ὧν παρασκευάζεται δῆθεν ἕξοχον ἱστορικὸν μέλλον εἰς αὐτόν, τέως παραγνωρισθέντα ὑπὸ τῆς ἱστορίας. Δὲν εἶνε εὐάριθμοι οἱ ἐξυμνηταὶ οὗτοι· ἀλλὰ δὲν εἶνε καὶ ἄγνωστοι αἱ χρυσοφόροι πηγαί, ἐξ ὧν ἀντλοῦσι τὰς πληροφορίας περὶ λαοῦ, ὅστις ἀπὸ δεκαπέντε ἤδη αἰώ-

1. Δ ο ρ ν ῶ θ ω. Ἡ βουλγαρικὴ Προπαγάνδα ἐν Μακεδονίᾳ καὶ τὸ μακεδονικὸν ζήτημα, («Ἑλληνισμός» Ἀπρίλιος τοῦ 1899).

νων, ἐκτὸς ἰσχυρῶν τινῶν ἀνδρῶν, δεσποσάντων διὰ τῆς βίας μᾶλλον ἢ διὰ τῆς ἠθικῆς ὑπεροχῆς, συντελεσάντων εἰς καταστροφὴν μᾶλλον ἢ εἰς τὴν ἐλαχίστην δημιουργίαν, οὐδένα ἔχει νὰ ἐπιδείξη ἄξιον λόγου χαρακτηῖρα.

Κύριον χαρακτηριστικὸν τῆς ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς ἰσχύος λαοῦ τινος εἶνε ἡ γλῶσσα, δι' ἧς ἐκδηλοῦνται τὰ ὑπέρτατα τῶν νοημάτων, τὰ αἰσθήματα, οἱ πόθοι, αἱ ἰδέαι. Λοιπὸν ἡ βουλγαρικὴ γλῶσσα στερεῖται τέλει τῶν πλεονεκτημάτων τούτων. Εἶνε βέβαιον, ὅτι μετὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ, τοῦ μεταδοθέντος τοῖς σλαβικοῖς λαοῖς ὑπὸ τῶν ἱεραποστόλων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου, ἀπεδέξαντο παρὰ τῶν λαῶν τούτων οἱ Βούλγαροι καὶ τὸ σλαβικὸν ἀλφάβητον, ἀλλ' οὐδεμίαν ἰδιάζουσιν ὠθησιν παρέσχον εἰς τὴν γλῶσσαν ταύτην, ἀνίκανοι γενόμενοι νὰ δημιουργήσωσιν ἄξιον λόγου γλωσσικὸν ἰδίωμα, δυνάμενοι νὰ ἐκφράσῃ ὑψηλοτέρας ἐννοίας. Μέχρι τῆς σήμερον πολλοὶ τῶν Βουλγάρων χρῶνται γράφοντες τῇ σερβικῇ, τῇ μᾶλλον ἐξηγενησμένη τῶν νοτιοσλαβικῶν διαλέκτων. "Ὁ Βούλγαρος συγγραφεὺς Σλαβεῖκωφ, λέγει ὁ ἐν Μόσχᾳ πολῦτιμος φίλος τοῦ ἡμετέρου ἔθνους κ. Δουρνωβώ, ἐκδίδων τὸ 1867 ἐν Κωνσταντινουπόλει τὴν ἐφημερίδα "Μακεδονίαν,, συνέτασεν αὐτὴν ἐν τῷ σλαβομακεδονικῷ ἰδιώματι, πλησιαζοντι τῷ σερβικῷ, δι' ἑλληνικῶν χαρακτηῖρων. Καὶ ἤδη ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐξαρχία τὴν "Νοβινί,, αὐτῆς ἐκδίδει ἐν γλώσσῃ, πλησιαζούσῃ τῇ σερβικῇ, ὃ δὲ Βούλγαρος ποιητῆς Βάζωφ τοὺς στίχους αὐτοῦ ἐν τῷ αὐτῷ γράφει γλώσσῃ,,.

Στερούμενοι ἐπιτηδείου γλωσσικοῦ ὄργανου οἱ ἐπιλεκτοὶ Βούλγαροι, προσφροῦς εἰς τὴν ἐκδήλωσιν γενναίων αἰσθημάτων καὶ ἰδεῶν, ἐξαναγκάζονται νὰ καταφεύγωσιν εἰς τὴν σερβικὴν γλῶσσαν. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὸ βουλγαρικὸν κρᾶνιον δυσχερῶς θὰ δυνηθῇ νὰ δημιουργήσῃ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι

ὕπεροχον γλωσσικὸν ὄργανον· θὰ ὑποκύψῃ ἕως εἰς τὴν ἐπιρροὴν ἐτέρου σλαβικοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος, ἀδιάφορον τίνος· τοῦτο θὰ ὑποδείξωσιν αἱ περιστάσεις, ὧν δύνανται κατ' ἐξοχὴν νὰ ἐπωφελῆται ἡ φυλὴ αὕτη, καθὰ πλέον ἢ ἅπαξ μέχρι τῆς σήμερον κατεδείχθη.

Ἐπεκαλέσθη τὸ βουλγαρικὸν κρανίον, οὐχὶ τοσοῦτον τὴν ἐξωτερικὴν αὐτοῦ παράστασιν, ὅσον τὸ ἐσωτερικὸν βᾶρος καὶ τὴν παρεπομένην λειτουργίαν, ἵν' ἀποδείξω τὸν ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ὑποδεέστερον αὐτοῦ ὄργανισμὸν. Ἐρωτήσατε περὶ τοῦτου τοὺς πρὸ μιᾶς γενεᾶς ἐν Κωνσταντινουπόλει διδασκάλους, ἀναμιμνησκομένους ἔτι μετ' ἀπελπισίας τῶν ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς ἐκπαιδευτηρίοις μαθητευόντων Βουλγαροπαίδων. Προσέτις νεαροὶ Ἕλληνες διεμαρτυρήθησαν εἰς τοὺς γονεῖς αὐτῶν ἢ εἰς τὸν διευθυντὴν τοῦ ἐκπαιδευτηρίου, διότι περιφρονητικῶς ἐκλήθησαν Βούλγαροι! Μεταβάντων ἐκ Φλιππουπόλεως εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Βουλγαρίας, συνήνητα παλαιὸν ἐξ Ἀθηνῶν γνώριμον, διατελέσαντα ἐπὶ τινα χρόνον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν μηχανικῆς τίνος ἐπιχειρήσεως ἐν Ἑλλάδι. Ἢδη διετέλει εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς βουλγαρικῆς κυβερνήσεως ὡς διευθυντῆς τμήματος ἐν τῇ ὑπουργείῳ τῶν δημοσίων Ἔργων. Τὸν ἠρώτησα πῶς κατώρθωσε νὰ λάβῃ τοιαύτην ἐμπιστευτικὴν θέσιν, ἐξακολουθῶν νὰ διατελῇ Ἕλλην ὑπήκοος. Μοὶ ἀπεκρίθη, ὅτι οἱ ἐν Εὐρώπῃ ἐκπαιδευθέντες Βούλγαροι δὲν εἶνε εἰς κατάστασιν μέχρι τῆς σήμερον ν' ἀναλάβωσι τὴν διεύθυνσιν σπουδαίου κλάδου τῆς μηχανικῆς ὑπηρεσίας. — Καὶ πῶς ἐξηγεῖτε τοῦτο. τὸν ἠρώτησα. — Εἰς ἀτέλειαν ἕως τοῦ κρανίου. Ὁ Βούλγαρος, οἵασδήποτε καὶ ἂν εὐμοιρήσῃ παιδεύσεως, διατελεῖ, τοῦλάχιστον ἐπὶ τοῦ παρόντος . . . δύσνους.

Καὶ εἰς ποῖον αἴτιον λοιπὸν δέον ν' ἀποδοθῇ ἡ τοσοῦτον ὑπὸ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ τύπου διαβοηθεῖσα ἐθνικὴ ἐξέγερσις τῆς

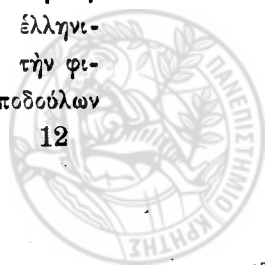

βουλγαρικῆς φυλῆς κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ αἰῶνος, χωρὶς αὐτὴ νὰ κατέχη τὰ πρὸς τοῦτο στοιχεῖα ; Οἱ παρασκευάσαντες ἐκ συμφέροντος καὶ ἐκτελέσαντες τὸ σχέδιον τῆς ἐξεγέρσεως τῆς βουλγαρικῆς ἐθνικότητος, ἐκτὸς ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, δὲν ἦσαν Βούλγαροι τὴν καταγωγὴν, ἀλλὰ ποικίλη ἐθνολογικὴ πανσπερμία, ἧς δὲν στεροῦνται τὰ πλεῖστα τῶν μεγάλων κέντρων τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου. Ἡ ἰδέα τῆς βουλγαρικῆς παλιγγενεσίας ἐσχεδιάσθη τὸ πρῶτον καὶ διεκηρύχθη ἀπὸ τῶν πανσλαυστικῶν γραφείων, ἀλλ' εὔρεν ὁπαδοὺς καὶ προσηλύτους μεταξύ ἀνθρώπων ἀμφιπόλου βουλγαρικῆς καταγωγῆς, Σλαβῶν, Ἑλλήνων, Ρωμῶνων, μέχρις Ἀθιγγάνων καὶ Σαρακατσάνων καὶ τῶν ἐκ τούτων μιγάδων, μορφωθέντων ἐν τοῖς ἐκπαιδευτηρίοις τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς Μόσχας, τοῦ Βουκουρεστίου, τῆς Πράγης, οὐκ ὀλίγων δὲ καὶ ἐν Ἀθήναις. Ἀναμφιβόλως οἱ πάντων ἐπιτηδεύτατοι ἦσαν οἱ ἐξ Ἑλλήνων μιγάδες, καταστά- ντες οὖν τῷ χρόνῳ, ἕνεκα φιλοδοξίας, δραστηριώτατα ὄργανα, ἐκκλησιαστικά ἢ πολιτικά, εἰς χεῖρας τῆς σλαυτικῆς προπαγάν- δας. Πάντες οὗτοι ἐγένοντο οἱ πρωταγωνισταὶ τῆς βουλγαρικῆς ἐγέρσεως, μέχρι τῆς σήμερον δὲ τογχάνουσιν οἱ κατ' ἐξοχὴν προϊστάμενοι τῆς νέας Βουλγαρίας. Ἐκλιπόντων τούτων τί γε- νήσεται ; Οὐδεὶς οἶδε. Θέλει διατηρήσῃ καὶ μετὰ ταῦτα τὴν αὐτὴν πρὸς τὰ πρόσω φορὰν ἢ νέα βουλγαρικὴ γενεά, ἢ θέλει μείνῃ στάσιμος, σιφιδᾷ τῇ φύσει αὐτῆς ; Ἀπόκειται εἰς τὸ προσεχὲς μέλλον ἢ λύσις τοῦ ἱστορικοῦ τούτου προβλήματος : κατὰ πόσῃ ἢ ὑποτιθεμένη ἐξέγερσις τῆς βουλγαρικῆς φυλῆς εἶνε φυσιολογικὸν ἀποτέλεσμα τοῦ ἐθνικοῦ αὐτῆς ὀργανισμοῦ, ἢ εἶνε ὑπεβολιμαῖον ἐξωτερικὸν κατασκευάσμα ξένης ἐργασίας καὶ ἐπιρρηγῆς. Ἐπὶ τοῦ παρόντος, ὅπως καὶ ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα, ὀφείλομεν οἱ Ἕλληγνες νὰ γρηγορῶμεν, ἔχοντες ὅπ' ὄψει τὸ

πρόσφατον παρελθόν διὰ πάντα τὰ τελούμενα ἐν τῇ γωνίᾳ ταύτῃ τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου.

Λυποῦμαι τὰ μέγιστα, πιστοποιῶν, ὅτι ἐν τῇ ἐξεγέρσει ταύτῃ ἔθνηκοτήτων τινῶν τῶν χωρῶν τούτων, καὶ ἰδίᾳ τῆς ρωμουνικῆς καὶ τῆς βουλγαρικῆς, ἐλεινῶς πρωταγωνιστοῦσι καὶ ἡμέτεροι. Πλείστοι τῶν ἐκ τῆς μὴ ἐλευθέρως Ἑλλάδος, (Μακεδονίας, Ἡπείρου, Θράκης καὶ Ἄλλοθεν) ὁμογενῶν δὲν ἐδίστασαν κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη τῶν ἐθνικῶν κρίσεων νὰ συνταχθῶσι τοῖς ἡμετέροις ἐχθροῖς ἐν τῇ κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐξεγέρσει αὐτῶν. Οὐχὶ βεβαίως ἀπὸ πεποιθήσεως ἔπραξαν καὶ πράττουσι μέχρι τῆς σήμερον τοῦτο. Καταληφθέντες ἐκ φιλοδοξίας, ἐστερημένοι ἐλευθέρως πατρίδος, ἐνόμισαν, ὅτι ἦτο ἐπιτετραμμένον εἰς αὐτοὺς ν' ἀφομοιωθῶσιν ἐν τῷ πρώτῳ ἐθνικῷ ὀργανισμῷ, χωρὶς νὰ ἐννοῶσιν, ὅτι τοῦτο ἦτο ἀντικρυς πρῶδοσία κατὰ τῆς πατρίδος. Οὕτως ἐτέθησαν οἱ ἀρνησιπατέριδες οὗτοι Ἕλληνας ἐν Ρωμανίᾳ, ἐν Σερβίᾳ, ἐν Βουλγαρίᾳ ἐπὶ κεφαλῆς ἀνθελληνικῆς σταυροφορίας, καταγγέλλοντες τὰ ἀνοσιουργήματα δῆθεν τῶν ὁμοφύλων — κλήρου ἰδίᾳ καὶ ἀρχόντων — κατὰ τῶν ἰθαγενῶν, ὧν τὴν ὑπεράσπισιν αὐτόκλητοι ἀνέλαβον. Ἐν Βουλγαρίᾳ ὑπάρχουσιν οὐκ ὀλίγα τοῦ φαινομένου τούτου παραδείγματα. Ἡ βουλγαρικὴ κίνησις ὑφείλει βεβαίως τὴν ἐπιτυχίαν αὐτῆς κατ' ἐξοχὴν εἰς τὴν προστασίαν τῆς πανσλαβιτικῆς πολιτικῆς, ἀλλ' ἤθελεν ἐκδηλωθῆ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα λίαν περιωρισμένως, ἂν δὲν ἐτύγχανε προσηλότην μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων ἢ τῶν Ἑλληνομιγάδων.

Δυστυχῶς ἡ πολιτικὴ τοῦ ἐλευθέρου βασιλείου, ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτοῦ, δὲν ἐμελέτησε τὸ ἀντικείμενον τοῦτο, τίνι τρόπῳ νὰ κατορθώσῃ νὰ προσελκύσῃ τοὺς ἔξω τῶν ὀρίων Ἕλληνοκτοὺς πληθυσμούς, παρέχουσα στάδιον ἐνεργείας εἰς τὴν φιλοδοξίαν ἐγκρίτων προσώπων, καταγομένων ἐκ τῶν ὑποδοῦλων

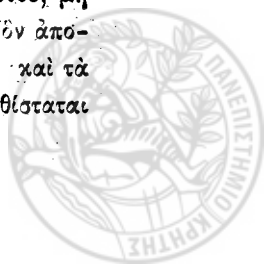
ἐλληνικῶν πληθυσμῶν. Τὸ πραξικόπημα τοῦ φηρίσματος τῆς Συνελεύσεως τοῦ 1843 οὐκ ὀλίγον συνετέλεσεν εἰς τὰς τοιαύτας ἐθνικὰς ἀποστασίας. Πλείστοι ἀπεμακρόνησαν, ἑκατρίσθοντες εἰς τὰ ὁμόδοξα τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου τμήματα, παρ' οἷς εὗρον τῆς ἀναγνωρίσεως ὑπὸ τὸν ὄρον τῆς ἀποστασίας. Παρὰ πάντων ἀναγνωρίζεται σήμερον ἡ χρησιμότης τῶν πρώην τούτων Ἑλλήνων, τῶν πρωταγωνιστούντων ἐν ταύτῃ ἢ ἐκείνῃ τῇ χώρᾳ. Καὶ εὖχομαι νὰ μὴ ἀποδειχθῇ, ὅτι εἶχε δίκαιον ὁ Ἄγγλος δημοσιογράφος Στήλμαν, παραβαλὼν ποτε τοὺς Ἕλληνας πρὸς εἶδη τινὰ τείου, ἅτινα μόνον μὲν δὲν κατορθοῦσι νὰ παραγάγωσιν ἐκχύλισμα εὐάρεστον, ἀλλ' ἀναμιγνόμενα μετ' ἄλλων εἰδῶν, προκαλοῦσι τὸ ἀποτέλεσμα, ὃ περ δὲν ἴδύοντο μόνον . . .

Ἐπανερχομαι εἰς τὴν πρωτεύουσάν τῆς Βουλγαρίας. Ὁ ἀποθανὼν πρόεδρος τῆς Ἱ. Συνόδου, οὗ ἐμνήσθην καὶ πρότερον, ἔλεγέ μοι πρὸς τοὺς ἄλλοις, ὅτι οἱ Βούλγαροι κάτοικοι τῆς Σόφιας εἶνε οἱ εὐτελέστατοι μεταξὺ τῶν ὁμοφύλων αὐτῶν· εἰσι δὲ οἱ ἰσχυριζόμενοι, ὅτι οὗτοι δὲν εἶνε γνήσιοι Βούλγαροι, ἀλλὰ πανσπερμία ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν. Ὅπως καὶ ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα, κατὰ τὰ στατιστικὰ δεδομένα τῆς βουλγαρικῆς πρωτεύουσας, μάλιστα τὸ ἥμισυ ἀποτελεῖται ἐκ Βουλγάρων, τὸ δὲ ἕτερον ἥμισυ σύγκριται ἐξ ἄλλων ἐθνολογικῶν ὁμάδων, ἀνωτέρας ἢ κατωτέρας συστάσεως, αἵτινες ἐπέδραμον πρὸς ἀναζήτησιν ἄρτου καὶ τύχης. Ἀναμφιβόλως ὁ ἰθαγενὴς πληθυσμὸς τῆς πόλεως ταύτης δὲν δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὸν πληθυσμὸν ἄλλων πόλεων τῆς ἡγεμονίας λόγῳ πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς μορφώσεως. Ἡ λύσις τοῦ ζητήματος εἶνε εὐχερεστάτη. Ἐν ἀπάσαις ταύταις ταῖς πόλεσιν ἐκράτει ἀπὸ αἰῶνων καὶ κρατεῖ ἐν μέρει μέχρι τῆς σήμερον, παρὰ τοὺς διωγμούς, οὗς ὀφίσταται, τὸ ἐλληνικὸν στοιχεῖον τούναντιον ἢ Σόφια, εἰ καὶ ἦτο ἔδρα τουρκικῆς τοπαρχίας, ἀπετελεῖτο ἀπο-

κλειστικῶς ἐκ Βουλγάρων, εἰς οὐδεμίαν ἐρχομένων συνάφειαν μετ' ἄλλογενῶν ἐκπολιτιστικῶν στοιχείων· τούτου δ' ἕνεκα καὶ παρέμεινεν ἐν ὑποδεστέρα καταστάσει τῶν κατοίκων ἄλλων βουλγαρικῶν πόλεων.

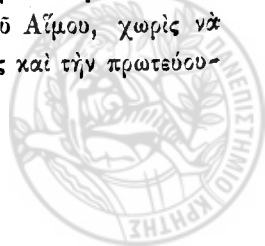
Καὶ ἐν τούτοις, παρὰ τὰ θεμελιώδη ταῦτα μειονεκτήματα τῶν κατοίκων τῆς βουλγαρικῆς πρωτεύουσας, παρὰ τὸ ὑποδῆς τῆς φυλῆς, ἐξ ἧς προήλθεν, ἡ δρασὶς τῶν κυβερνήσεων πάντων τῶν πολιτικῶν συστημάτων, ἅτινα ἀπὸ δύο ἤδη δεκαετηρίδων ἐκράτησαν ἐν Βουλγαρίᾳ, ὑπῆρξε τοιαύτη, ὥστε ἡ βουλγαρικὴ πρωτεύουσα παρουσιάζει ἱκανῶς τὴν ὄψιν πεπολιτισμένης πόλεως. Ὡς εἶπον εἶδη, τὸ ἐξωτερικὸν αὐτῆς δὲν στερεῖται ἐνδιαφέροντος ὁσημέρῃ βαίνει πρὸς τὰ πρόσω. Ἐπιζητεῖται παντὶ τρόπῳ ὑπὸ τῶν κυβερνῶντων, ὅπως ἡ ἐν Σόφια διαμονὴ καταστῆ ὅσον τὸ δυνατόν εὐάρεστος, τούτου δ' ἕνεκα δὲν φείδονται δαπανῶν. Γινώσκουσιν οἱ Βούλγαροι, ὅτι ἡ χώρα αὐτῶν δὲν παρέχει ἐνδιαφέρον εἰς τὸν ξένον, ἅτε ἐστερημένη τῶν πρὸς τοῦτο ἀπαιτουμένων — φύσεως, τέχνης, πολιτισμοῦ, ἱστορικῶν μνημείων, τούτου δ' ἕνεκα ἐργάζονται νὰ καταστήρωσιν εὐάρεστον τὴν ἐν τῇ πρωτεύουσῃ διαμονήν.

Ἄλλ' εἶνε τοῦτο συμφέρον εἰς λαόν, διτελοῦντα ἀκόμῃ ἐν ἡμιβαρβάρῳ καταστάσει, ν' ἀναπετάσῃ διὰ παντὸς τρόπου τὰς πύλας αὐτοῦ εἰς ξένους, ἥμιστα συνδεομένους πρὸς τὸν τόπον, οὐδαμῶς δὲ ὑπὲρ τῆς πραγματικῆς αὐτοῦ προόδου διαφερομένους, ἧτις δὲν εἶνε μόνον ὕλική, ἀλλὰ καὶ ἠθική; Δύναται νὰ συντελέσῃ εἰς τι ἀγαθόν· ὁ κοσμοπολιτισμὸς οὗτος ἰδεῶν, ἠθῶν, ἀλλοτριῶν πρὸς τὴν κατάστασιν τοῦ λαοῦ, ἐν τινι δὲ περιστάσει καὶ ἐπιβλαβῶν; Πρωτεύουσα λαοῦ ἀμαθῶς καὶ ἀξέστου, μὴ κατάνοοῦντος ἔτι ἐπαρκῶς τὴν ἔννοιαν τοῦ πολιτισμοῦ, ὃν ἀποδέχεται, μὴ δυναμένου νὰ ἐκτιμήσῃ τὰ πλεονεκτήματα καὶ τὰ μειονεκτήματα, τὰ ἄξια καὶ τὰ ἀνάξια ἀποδοχῆς, καθίσταται

πάντως επιβλαβής εις τὸν τόπον, ἀποδεχόμενον ἀνεξελέγκτως τὸν βίον τῆς πρωτεύουσας, πολλάκις δὲ φιλοτιμούμενον, κατὰ τοὺς νόμους τῆς μιμήσεως, καὶ νὰ ὑπερβῇ αὐτόν. Παρετήρησα τὸ φαινόμενον τοῦτο πανταχοῦ τῶν μεγάλων πόλεων τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου. καὶ δὴ καὶ ἐν Σόφια, ἧς οἱ κάτοικοι φιλοτιμοῦνται νὰ ἐπιδειχθῶσιν ὅσον τὸ δυνατόν ἐξηυρωπαϊσμένοι, καὶ ἰδίᾳ ἐν τῇ ἀποδοχῇ τῶν ἐλαττωματικῶν ἀπόψεων τοῦ εὐρωπαϊκοῦ βίου. Καὶ πιθανῶς μὲν ἡ ἐξωτερικὴ αὕτη παράστασις πόλεως, χθὲς μὲν καὶ πρῶτῃν ἀνατολικωτάτης, μᾶλλον τουρκικωτάτης, ἤδη δ' ἐπιτιγδευούσης εὐρωπαϊσμόν, κολακεύει τὴν φιλαυτίαν τῶν κατοίκων, καὶ ἔτι μᾶλλον προκαλεῖ τὸν ἐθνοσιασμόν καὶ τὴν εἰς τὸ παρασκευαζόμενον μέλλον πίστιν τῶν θιασωτῶν καὶ ἐξυμνητῶν τῆς ἱστορικῆς ἀποστολῆς τοῦ βουλγαρικοῦ ἔθνους, ἀλλ' οἱ μελετῶντες βαθύτερον τὰ πράγματα δὲν δύναται νὰ παραπλανηθῶσιν ἐκ τῆς γοητευτικῆς ταύτης ὀπτασίας. Κατανοοῦσιν εὐχερῶς, ὅτι ὁ κατὰ τοιοῦτον τρόπον ἀθρόως εἰσδύων ἐξ ε ζ η τ η μ ε ν ο ς βίος, ὁ κατ' εὐφημισμὸν καλούμενος πολιτισμὸς, εἰς οὐδὲν συντελεῖ ἢ εἰς τὴν ταχεῖαν παρακμὴν τοῦ λαοῦ, στερουμένου τῶν προσηκουσῶν δυνάμεων, ὅπως δεχθῆ, ἐν τῇ ὀργανισμῷ αὐτοῦ ἀλλότρια στοιχεῖα, ἅτινα δὲν ἔχει τὴν ἰκανότητα καὶ ν' ἀφομοιώσῃ. Ἐπέρχεται κατ' ἀνάγκην ἡ ὑπερτροφία, ἧτις δὲν δύναται ἢ νὰ καταδαμάσῃ καὶ καταφθεῖρῃ τὸν κοινωνικὸν στόμαχον, καὶ σὺν τούτῳ τὸν φυσικὸν καὶ ἡθικὸν ὀργανισμόν. Ὅπου ἡ ἐξέλιξις τοῦ πολιτισμοῦ δὲν ἐκδηλοῦται φυσιολογικῶς, κατ' ἀνάγκην ἐπέρχονται παθολογικὰ ἀποτελέσματα.

Ἐν συντομίᾳ τοιαύτη εἶνε ἡ ἀντίληψίς μου περὶ τῶν πλείστων μεγάλων πόλεων τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου, χωρὶς νὰ ἐξαιρέσω βεβαίως ἐκ τῆς κατηγορίας ταύτης καὶ τὴν πρωτεύου-

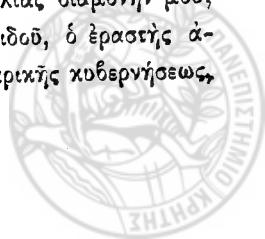
σαν τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου, ἐπικαλούμενος τὸ αἰώνιον τῆς ἱστορίας *memento*...

Ἄλλ' ἐπανερχομαι εἰς τὴν βουλγαρικὴν πρωτεύουσαν. Ἀνατολικὴ πόλις, φέρουσα εὐρωπαϊκὸν φιμμούθιον, ἐν ἣ τὸ ταταρικὸν ἄτομον ἐπιτηδεύει τὸν Εὐρωπαῖον· τοιαύτη εἶνε ἡ ἀρετηρία τῆς κοινωνίας τῆς Σόφρας. Ὑπὸ πλείστας ἐπόψεις κυμαίνεται αὕτη μεταξὺ ἀνατολισμοῦ καὶ φραγκισμοῦ ὑπὸ τὴν εὐτελεστάτην ἔννοιαν. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἡ Βουλγαρία δὲν πληροῖ μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης τοὺς ὄρους τῆς συζήτου. Ἀνατολιτισσα ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν, κύπτουσα εἰς τὴν βούλησιν τοῦ σατραπόου. Ὅστις εἶνε ὁ σύζυγος, ἐχειραφετήθη ἀμέσως καὶ ἤδη ἐπιζητεῖ ἀπόλυτον χειραφέτησιν κατὰ τὰ παρὰ ταῖς γυναῖξί τῶν Σλαύων, καὶ ἰδίᾳ τῶν Ρώσων, κρατοῦντα. Ἀπὸ τοῦ χαρεμίου κατήλθεν εἰς τὸν κοινωνικὸν στρόβιλον, χωρὶς δὲ νὰ ἔχη τὴν δύναμιν ν' ἀντιστῇ κατὰ τοῦ ρεύματος αὐτοῦ, ἐκάλυθη καὶ ὑπέκυψεν. Ὅπως ἡ Βουλγαρία, ὅπως καὶ ἡ Σλαβία ἐν γένει, μειονεκτεῖ ἐν ταῖς χώραις ταύταις τῆς Ἑλληνίδος γυναικός· ἄλλοτε μὲν, ἕνεκα τῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς ὑπεροχῆς τοῦ ἑλληνικοῦ γένους, πρέχοντος ἐπιμελεστέραν ἀνατροφὴν εἰς τὸ θῆλυ φύλον, σήμερον δὲ ἕνεκα τῶν ρηθειῶν ἰδιοτήτων τῆς σλαυϊκῆς φυλῆς, παρ' ἣ ὡς παρατήρησα παρὰ τοῖς Νοτιοσλαύοις· ἡ γυνὴ ὀσημέραι χειραφετεῖται ὑπὸ τὴν χειρίστην ἔννοιαν τῆς λέξεως· ὑπὸ τοιοῦτον πρόγραμμα σχέσεων ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς διαλύεται ἡ οἰκογένεια, τὰ δὲ ἀποτελέσματα τῆς διαλύσεως ταύτης ἐκδηλοῦνται ἰδίᾳ ἐν τῷ κοινωνικῷ ὄργανισμῳ. Κατέδειξα ἤδη πρότερον τὰ αἷτια καὶ τὰ ἀποτελέσματα τοῦ ἑκτρόπου τούτου, οὗ ἕνεκα οἱ γάμοι Βουλγάρων ἀνδρῶν μετὰ γυναικῶν Ἑλληνίδων. Φρονῶ, ὅτι δὲν δύναται ἄλλη δύναμις νὰ παρακωλύσῃ τὴν ἐκδήλωσιν τοῦ φαινομένου τούτου ἢ ἡ Ἑκκλησία, ἐπωφελομένη μάλιστα τοῦ Σχίσματος, οὗ σκοπὸς

πρὸς τοῖς ἄλλοις ἦτο καὶ οὗτος, ὁ καθ' οἰονδήποτε τρόπον μῆ συγχρωτισμὸς Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων.

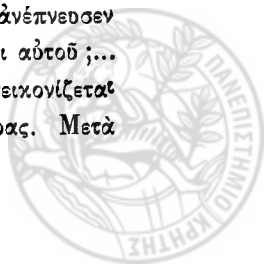
Ἡθῆ ἀσιατικά καὶ οὐανοφραγικά. Ἡ γυνή, κατώτερον ὄν, ἀντικείμενον πλγρώσεως αἰσθητικῶν ἡδονῶν· περιφρόνησις αὐτῆς μέχρι θανάτου — μετὰ τὸν κόρον. Συμβαίνοσσι τὰ τοιαῦτα βεβαίως καὶ ἐν ταῖς εὐρωπαϊκαῖς κοινωνίαις, ἀλλὰ μεταξὺ ἀνθρώπων ἐκπεφυλισμένων, διατελούντων ὑπὸ παθολογικῆν ἐπίδρασιν. Διεβόθη πρό τινοσ χρόνον ἐν Εὐρώπῃ τὸ ἐπεισόδιον τοῦ θανάτου Οὐγγαρίδου ἀοιδοῦ, ἐπὶ μακρὸν χρόνον διατελεσάσης ἐρωμένης ἀξιωματικοῦ τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ. ἀνήκοντοσ εἰς ἔγκριτον οἰκογένειαν τοῦ τόπου, τὰ μάλιστα δ' εὐνοούμενων ἡγεμονικῶν κύκλων. Αἱ λεπτομέρειαι τῆσ τραγικῆσ ἱστορίας, γνωσθεῖσαι τῇ ἐπιμόνῃ ἀπαιτήσῃ καὶ ἐπεμβάσῃ τῆσ αὐστρέουγαρικῆσ κυβερνήσεωσ, κατέπληξαν τὸν πεπολιτισμένον κόσμον, ἐκτὸσ τῶν ἐπιστήμων κύκλων τῆσ Βουλγαρίας, παντὶ τρόπῳ προσπαθησάντων ν' ἀποκρύψωσι τὸ γεγονός. Ἀσήμαντα πράγματα. Ἀοιδὸσ, ἐγκαταλειπομένη ὑπὸ τοῦ ἐραστοῦ πρὸσ ἐπίτευξιν πλουσίου συνοικεσίου, ἀξιωματικοῦ τῆσ ἡγεμονικῆσ θεραπείασ, συνεννοούμενου μετὰ τοῦ ἀρχιαστονόμου τῆσ Φιλιππουπόλεωσ πρὸσ θανάτωσιν αὐτῆσ. Ὁ νεκρὸσ ἐρρίφθη ἀμέσωσ ἐντὸσ τοῦ Ἑβρου, ἵνα ἐπαναληφθῆ μετὰ πάρεδον τόσων αἰῶνων τὸ πολυθρόλγητον ἐπεισόδιον τοῦ παλαιοῦ Σ λ α ὄ ο υ ἀοιδοῦ, οὗ τὰ ἱστορικὰ ἔχνη ἀνεκάλυφαν πρό τινων ἐτῶν οἱ περὶ τὸν ἀρχαιοδίφην τῶν Σερρῶν Βούλγαροι ἀρχαιολόγοι. Δὲν ἀναφέρει ἡ ἱστορία τὴν τύχην τῶν Μαινάδων ἐκείνων, αἵτινεσ κατεμέλισαν τὸν περίπυστον ἀοιδόν. Ἀλλ' ἐκεῖνο, ὃ περ ἐγὼ γινώσκω, εἶνε ὅτι πρωτῶν τινα ἐν Φιλιππουπόλει, κατὰ τὴν ἐν τῇ πρωτεροῦσῃ ταύτῃ τῆσ Ἀνατολικῆσ Ρωμουλίας διαμονήν μου, οἱ δύο συνένοχοι τοῦ φόνου τῆσ ἀτυχοῦσ ἀοιδοῦ, ὁ ἐραστῆσ ἀξιωματικὸσ καὶ ὁ ἀρχιαστονόμοσ τῆσ βουλγαρικῆσ κυβερνήσεωσ,

ἐθανατοῦντο ἐν ταῖς εἰρκταῖς τῆς Φιλιππουπόλεως, ἐν ᾗ ἐτελέσθη τὸ ἐγκλημα, παρισταμένου ἐν τῇ ἐκτελέσει τῆς ποινῆς καὶ τοῦ καισαροβασιλικοῦ προξένου τῆς Αὐστρουγγαρίας, μὴ ἐπιτρεφάσης νὰ χορηγηθῇ τοῦλάχιστον τῷ εὐνοουμένῳ ἀξιωματικῷ τῆς τοσοῦτον ταπεινῶς ἐπιζητηθείσης χάριτος.

Δὲν εἶνε τοῦτο τὸ μόνον ἐπεισόδιον τοῦ κοινωνικοῦ βίου τῆς συγχρόνου Βουλγαρίας. Τὰ χρονικὰ τῆς νεοεὐκτου ἡγεμονίας δὲν στεροῦνται τὸ παράπαν τοιούτων ἐγκλημάτων, τραγικῶν, μεμελετημένων, ἐκτελεσθέντων μετὰ πρωτοφανοῦς ἀποφασιστικότητος καὶ ψυχραιμίας. Ἐνθυμοῦμαι κατὰ τὸ ἔτος 1892 τὴν βδελυγμίαν ἅμα καὶ τὴν φρίκην, ὑφ' ἧς κατελήφθη, πληροφορηθεὶς τὸν τρόπον, δι' οὗ ἐξεδικήθη τὸν ἀντίπαλον αὐτοῦ Καραβέλωφ ἐν ταῖς εἰρκταῖς τῆς βουλγαρικῆς πρωτεύουσας ὁ τότε δικτατορικὴν μετερχόμενος ἐξουσίαν Σταμπολόφ. Ἡ ποινή, ἣν ἐπέβαλεν αὐτῷ, οὐδὲ λέγεται, οὐδὲ γράφεται. Πόσα διεδίδοντο τῷ καιρῷ ἐκεῖνῳ. φοβερά ἀλλὰ καὶ μυστηριώδη, περὶ τοῦ φόνου τοῦ ὑπουργοῦ Βέλτσεφφ, πυροβοληθέντος ἐν τῇ ἀμάξει, ἐφ' ἧς ἐπέβαιναν ὁ φοβερὸς δικτάτωρ μετὰ τοῦ συνυπουργοῦ καὶ φίλου του ! Ἡ ἀνάκρισις, ὡς εἰκόσ, οὐδ' ἐπελήφθη κἄν τῶν ἐρευνῶν πρὸς ἐξακρίβωσιν τῶν κατὰ τὸν φόνον καὶ τὴν φονέα, ὧν τὸ μυστικὸν μόνος ἐγίνωσκεν ὁ ἀμαξιάτης, ἢ ἂν δὲν ἐγίνωσκεν, ὑπώπτει. Πῶς ἐπετεύχθη παρὰ τῆς βουλγαρικῆς δικαιοσύνης ὁ θάνατος τοῦ ταγματάρχου Πανίτσα, καὶ τοῦτου πρότερον στενοῦ φίλου καὶ συναγωνιστοῦ τοῦ Σταμπολόφ ; Ἄλλ' ἐπίσης, οἰοῦναι κατ' ἀνταπόδοσιν — ἡ θεία δίκη δὲν λησμονεῖ — πόσα ἐρρήθησαν καὶ ἐγράφησαν περὶ τῶν αἰτίων καὶ τῶν αὐτουργῶν τοῦ θανάτου τοῦ αὐτοῦ δικτάτορος, οὗ ἐπελθόντος, ἀνέπνευσεν ὅπως δῆποτε ἡ Βουλγαρία, ἀλλ' ἐπίσης καὶ οἱ φίλοι αὐτοῦ ;...

Ἐννοεῖται ὅτι ἡ βουλγαρικὴ αὕτη ἡθογραφία ἀπεικονίζεται κατ' ἐξοχὴν καὶ ἐξωτερικεῖται ἐν τῷ τύπῳ τῆς χώρας. Μετὰ

τὴν καταστροφὴν τοῦ Σταμπολῶφ, ἐχειραφετήθη οὗτος ἐξ ὀλοκλήρου, κατέστη ἐλευθερώτατος· τὸ δὲ ποιούμενον τὴν βδελυρωτέραν χρῆσιν αὐτοῦ κόμμα εἶνε, ὡς εἰκός, τὸ κόμμα τοῦ ἐκλιπόντος δικτάτορος, οὗ τὸ ὄργανον (Σδομποντά), διευθυνόμενον ὑπὸ τοῦ Πέτκωφ, ἐπιστηθίου φίλου αὐτοῦ, ἐπιζητεῖ κατὰ πάντα τρόπον τὴν ἐπαναφορὰν τοῦ προτέρου πολιτικοῦ συστήματος, ἐν τῷ προγράμματι τοῦ ὁποίου περιλαμβάνεται καὶ ἡ μέχρις ἐξοντώσεως καταδίωξις τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Δὲν δύναμαι νὰ ἰσχυρισθῶ, ὅτι ὁ τύπος ἐν Βουλγαρίᾳ εἶνε ἄξιος τῆς ἀποστολῆς του. Θὰ ἦτο θαῦμα ὑπὸ πάσαν ἔποψιν, ἐν χώρᾳ ἐστερημένη ἰσχυρῆς κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς μορφώσεως, νὰ λειτουργήσῃ καὶ νὰ συντηρηθῇ τύπος, ἄξιος τοῦ ὀνόματος. Ὡς εἰκός, τὸ πρῶτον ἀντικείμενον τῶν ἐπιθέσεων καὶ τῆς καταφορᾶς τοῦ τύπου τούτου, ἡμερησίου τε ἢ μῆ, εἶνε ἡ προσβολὴ κατὰ παντός ὅτι ἑλληνικὸν ἐντὶς ἢ ἐκτὸς τῆς Ἡγεμονίας. Δὲν ἔχω διαθέσειν νὰ ρυπάνω τὸν χάρτην, ἐφ' οὗ σημειῶ τὰς ἐντυπώσεις μου ταύτας, διὰ τῆς ἀναγραφῆς ἀποσπασμάτων ἐκ τοῦ βουλγαρικοῦ τύπου· πᾶν ὅτι ἱερὸν καὶ εὐγενὲς κέκτηται ὁ Ἑλληνισμός, εἰς ὃ ἐπίσης καὶ αὐτοὶ οἱ Βούλγαροι οὐκ ὀλίγα ὀφείλουσι, διηνεκῶς ἐξυβρίζεται. Κατ' ἐξοχὴν τὸ ἄκρον ἄτων τῶν ἐπιθέσεων αὐτῶν καθίσταται τὸ Πατριαρχεῖον, ἐννοεῖται ἐκ τίνων παροτρύνσεων. Ἐλλην καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν συνέγραψε πρό τινος χρόνου βιβλίον, δι' οὗ ζητεῖ ν' ἀποδείξῃ διὰ τῆς γλωσσολογικῆς ἐπιστήμης τὸν Ἑλληνισμόν τῶν πρώτων κατοίκων τῆς Μακεδονίας¹. Βούλγαρος δὲν ἐδίστασεν ἔν τινι ἐφημερίδι τῆς πατρίδος αὐτοῦ νὰ ἀποκαλέσῃ τὸ βιβλίον τοῦτο ἀπόπατον, ἰσχυριζόμενος, ὅτι Σλαῦοι εἶνε οἱ

1. Ἴδε Ἐπιθεώρησιν «Ἑλληνισμοῦ», φυλλάδια Ὀκτωβρίου καὶ Νοεμβρίου τοῦ 1898 καὶ Φεβρουαρίου τοῦ 1899.

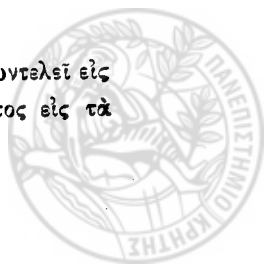

πρώτοι κάτοικοι τῆς Μακεδονίας. Διὰ τῆς διδασκτικῆς ταύτης μεθόδου παρεπίσθη καὶ πικραπέθεται ὁ βουλγαρικὸς λαός, φρονῶν μετὰ πεποιθήσεως, ὅτι οἱ "Ἕλληνες εἶνε οἱ ἄρπαγες παντὸς αὐτοῦ ἱστορικοῦ καὶ ἔθνικοῦ κειμηλίου. Ὁ πανσλαυτισμὸς γαυριᾶ ἀδιάφορον ὁ σκοπὸς ἐπιτυγχάνεται καὶ ὁ σκοπὸς ἐξαγνίζει τὰ μέσα.

Ὁ ἡγεμὼν τῆς Βουλγαρίας ἐπίσης ὀφείτεται οὐ μικρὸν τὴν ἐπίθεσιν τοῦ τύπου τῆς ἀντιπολιτεύσεως. Ὑπὸ καθεστῶς ἀπολύτου δημοσιογραφικῆς ἐλευθερίας εἶνε ἐπιτετραμμένον ἐκ τῶν κοινωνικῶν ἡθῶν νὰ γράφονται πάντα, καὶ ἐκεῖνα, ἅτινα ἤθελε διστάτῃ καὶ αἰδέσθῃ νὰ εἴπῃ ὁ τελευταῖος τῶν ἀνθρώπων. Ἐνφ' ἐπὶ Σταμπολῶφ ὁ τύπος κατεδιώκετο ἀμειλίχτως, ἀπὸ τῆς ἐγκαινίσεως τοῦ νέου πολιτικοῦ συστήματος ἐπικρατεῖ μεγίστη ἀνεξικακία. Πικρὰ τὴν ἐξαχρείωσιν τῆς βουλγαρικῆς δημοσιογραφίας, ὀφείλω νὰ εἴπω, ὅτι ἡ βουλγαρικὴ κυβέρνησις δὲν ἀδιαφορεῖ ὡς πρὸς τὴν διὰ τῶν καταλλήλων δημοσιευμάτων ἀνατροφὴν τοῦ λαοῦ. Πᾶν δημοσίευμα ἀποβλέπει κατ' ἐξοχὴν εἰς ἔθνικὸν σκοπὸν, τὴν ἔμπνευσιν αἰσθήματος καὶ χαρακτῆρος εἰς τὰς λαϊκὰς τάξεις, ὧν τὴν ἀπαιδευσίαν καταπολεμεῖ διὰ παντὸς τρόπου. Πρὸς τοῦτο χορηγεῖ ἄφθονα προσὰ εἰς ἔκδοσιν εὐθηνῶν λαϊκῶν βιβλίων, τῶν Βουλγάρων μὴ ὄντων φιλαναγνωστῶν. Εἰκονογραφημένον περιοδικὸν λαμβάνει ἐτησίαν τακτικὴν ἐπιχορήγησιν. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον τὰ θέατρα, αἱ δημοτικαὶ βιβλιοθήκαι λαμβάνουσι τὴν προστήκουσαν ὑποστήριξιν παρὰ τῶν ἐκάστοτε κυβερνήσεων.

* *

Οὐδ' εἶνε κἂν ἀνάγκη νὰ συζητηθῇ κατὰ πόσον συντελεῖ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν πρόοδον λαοῦ, διατελοῦντος εἰς τὰ

σπάργανα τοῦ πολιτισμοῦ, ἡ κυβερνητικὴ κηδεμονία καὶ ἐπίδρασις καθ' ὅλας τοῦ κοινωνικοῦ βίου τὰς σχέσεις Πρέπει τις νὰ μεταβῆ εἰς Βουλγαρίαν, ἵνα κατανοήσῃ τὴν ἀνάγκην καὶ τὴν σκοπιμότητα τῆς κυβερνητικῆς παντοδυναμίας καὶ προνοίας ἐν ἡμέραις, καθ' ἃς διατελεῖ ἐλλειπσοτάτη ἔτι ἡ πρωτοβουλία τῶν ἀτόμων καὶ ἡ αὐτόβουλος τοῦ λαοῦ ἀντίληψις καὶ ἐνέργεια. Ὁ βουλγαρικὸς λαὸς ὑφείλει τὰ πάντα εἰς τὴν κυβέρνησιν, ἐργαζομένην ἀπὸ τῆς πολιτικῆς ἀποκαταστάσεως αὐτοῦ καθ' ὥρισμένον, προδιαγεγραμμένον, σαφὲς πολιτικὸν σύστημα καὶ πρόγραμμα.

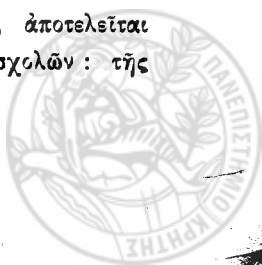
Τὸ ἐκπαιδευτικὸν σύστημα τῆς νέας Βουλγαρίας διεμορφώθη κατὰ τὰ νεώτατα εὐρωπαϊκὰ συστήματα. Χωρὶς νὰ ἀποβλέπη ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν μετάδοσιν χρησίμων γνώσεων, δυναμένων νὰ ἀναπτύξωσι τὴν ὕλικὴν εὐημερίαν τῶν κατοίκων, ἐπιζητεῖ πρὸς τῇ ἐπιδιώξει τοῦ χρησίμου καὶ τὴν μόρφωσιν τοῦ πολίτου. Ἀρκεῖ νὰ ἐπισκεφθῇ τις μόνον τὰ βουλγαρικὰ ἐκπαιδευτήρια ἀνωτέρου καὶ κατωτέρου προορισμοῦ, καὶ θέλει κατανοήσῃ τὸ ἐνδιαφέρον τῆς κυβερνήσεως ταύτης ὑπὲρ τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν κατοίκων. Τὸ σχολεῖον ἐν Βουλγαρίᾳ τυγχάνει ἐν τῶν ἀρίστων ἰδρυμάτων τῆς ἡγεμονίας. Καταλαμβάνεται τις ἐξ ἐκπλήξεως ἐπὶ τῇ ἐσωτερικῇ τάξει καὶ λειτουργίᾳ. Πάντες οἱ κανόνες τῆς δημοσίας ὑγιεινῆς πληροῦνται, ὡς καὶ ἡ ἐπιτοχεστέρα διδασκαλία. Οἱ διδάσκαλοι, εἰς οὓς εἶνε αὕτη ἀνατρεψιμὴ, χθὲς καὶ πρῶην ἄξεστοι χωρικοί, ἐνωρὶς διδάσκονται, ὅτι δὲν ἔχουσι ἀποστολὴν μόνον νὰ μάθωσι γράμματα εἰς τοὺς Βουλγαροπαιδας, ἀλλ' ἐπίσης νὰ ἐμπνεύσωσι αὐτοῖς ἐθνικὸν φρόνημα, νὰ ἐμβάλωσι ἐν τῇ ψυχῇ αὐτῶν τὸν προορισμὸν τῆς βουλγαρικῆς φυλῆς, τὸ ἱστορικὸν αὐτῆς παρελθόν, παραπεποιγμένον καὶ νοθευμένον καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς λέξεως, τὸ μέλλον αὐτῆς, ὃ περ ἐπιτευχθήσεται διὰ τῆς κατα-

κτήσεως τῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας, διὰ τῆς ἀνιδρύσεως τοῦ παλαιοῦ καὶ ἐνδόξου βασιλείου τῆς Μεγάλης Βουλγαρίας, διὰ τῆς καταστροφῆς ἐπὶ τέλους τοῦ μόνου καὶ προαιωνίου αὐτῆς ἔθρου, τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Οὕτω παρασκευάζονται ἀπὸ τρυφερᾶς ἡλικίας οἱ Βουλγαρόπαιδες εἰς τὸ μῖσος παντὸς ἐλληνικοῦ· τοῦτο δὲ προβαίνει ὡσημέραι, καθ' ὅσον προβαίνει καὶ ἡ ἡλικία. Ὁ θετικὸς σκοπὸς τῆς ἐκπαιδεύσεως διὰ τῶν λεγομένων πρακτικῶν Σχολείων ἐπιδιώκεται ἐπίσης παντὶ τρόπῳ. Ἡ χώρα εἶνε γεωργικὴ καὶ κτηνοτρόφος· ἡ δὲ κυβέρνησις, ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς, δὲν ἠμέλησε τὴν σύστασιν προσφυῶν σχολῶν, παρέχουσα μεγίστην ὠθησιν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γεωργίας καὶ τῆς κτηνοτροφίας, τῶν δύο τούτων κατ' ἐξοχὴν προσοδοφόρων πηγῶν τοῦ βουλγαρικοῦ πλοῦτου. Ἐπίσης σχολὴ κτηνιατρικὴ ἰδρύθη πρὸ χρόνου ὡς καὶ βυρσοδεψικὴ, χορηγία ἑνὸς Ἑλληνοσ! Ἐννοεῖται, ὅτι ἡ λεγομένη κλασικὴ παιδεύσις ἥκιστα τιμᾶται ἢ λαμβάνεται ὑπ' ἔμφει ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, ἀφοῦ μάλιστα βᾶσις αὐτῆς καὶ ἀφετηρία εἶνε ἡ ἐλληνικὴ γλῶσσα· οὐχ ἦττον δὲν παραμελεῖται καὶ αὕτη, γνωστὴ ἄλλως τε ὡς μητρικὴ ἐν ταῖς ἐλληνοβουλγαρικαῖς οἰκογενείαις, αἵτινες ὡς ἐξέθηκα ἤδη, πλείσται τυγχάνουσι καὶ θὰ ἐξακολουθήσωσιν ἐπὶ μακρὸν εἶναι χρόνον.

Σκοπιμώτατα σχεπτομένη καὶ ἐνεργοῦσα ἡ νέα Βουλγαρία δὲν ἀπέβλεψεν, ἅμα τῇ ἰδρύσει αὐτῆς, εἰς σύστασιν πανεπιστημίου. Ἐστареито πάντων τῶν πρὸς τοῦτο προκαταρτικῶν στοιχείων. Πλήρους τοιοῦτου ἰδρύματος ἀπορεῖ μέχρι τῆς σήμερον· δὲν σπεύδει εἰς δημιουργίαν δυσχερειῶν, αἵτινες ἤθελον ἐπέλθῃ εἰς τὸ νέον κράτος διὰ τῆς πληθώρας τῶν διπλωματούχων καὶ τῶν θεοιθηρῶν. Οὐχ ἦττον τὸ μέγα κοινωνικὸν πρόβλημα τοῦ αἰῶνος, τὸ τῆς ἐπισωρεύσεως τῶν ἐπιστημόνων, μονονουχὶ ἐμφανίζεται καὶ ἐν τῇ νεοτεύκτῃ ἡγεμονίᾳ, ἰδίᾳ ἐν τισι

κλάδοις τῆς ἐπιστήμης. Ἄν στερῆται ἡ Βουλγαρία σήμερον πλήρους καὶ τελείου ἀνωτέρου ἐκπαιδευτικοῦ ἰδρύματος, παράγοντος ἐπιστήμονας ἐντελῶς κατηρτισμένους, οὐχ ἦρτον πλείστοι ἐκ τῶν Βουλγάρων ἀθροοὶ μεταβαίνουντι αἰς εὐρωπαϊκὰς χώρας πρὸς κτήσιν ἐπιστημονικῶν γνώσεων, καὶ ἰδίᾳ νομικῶν καὶ πολιτικῶν. Τὸ πανεπιστήμιον καθίσταται ὁσημέραι ἐπικινδυνότερον εἰς τὴν κοινωνίαν, ἀνέκραξαν πρὸ τίνος χρόνου ἔγκριτοι ἄνδρες ἐν Ἰταλίᾳ, καταγγέλλεται δ' ἐπανειλημμένως κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους καιροὺς διὰ στόματος μοναρχῶν καὶ πολιτικῶν ἀνδρῶν, θεωρητικῶν τε καὶ πρακτικῶν, πανταχοῦ τῆς Εὐρώπης, ἀλλ' οὐδεμία λαμβάνεται σοβαρὰ πρόνοια περὶ ἀποσοδείσεως τοῦ κινδύνου τούτου. Τὸ βουλγαρικὸν κράτος δὲν συντελεεῖ βεβαίως εἰς τὴν ἀύξεισιν τῶν ἐπιστημόνων τῆς ἡγεμονίας, ἀλλ' οὐχ ἦρτον εἰσέρχεται ἕξωθεν ἐν τῇ χώρᾳ ἄφθονος συγκομιδῆ, ἦτις ἀδήλον κατὰ πόσον ἔσται συμφέρουσα καὶ σκόπιμος μετὰ βραχύτατον χρόνον. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ὁ διωγμὸς ὁ κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἔτι μᾶλλον θέλει ἐπεκταθῆ, τῶν ὀλίγων Ἑλλήνων, τῶν ἐξ ἀνάγκης ἀνεκτῶν ἐν τῇ δημοσίᾳ ὑπηρεσίᾳ τῆς Βουλγαρίας, ἐλλείψει ἰθαγενῶν, ἐκβληθησομένων τῆς ὑπηρεσίας, καὶ ἐν ἡ περιπτώσει ἔτι ἤθελον ἀποπτύσῃ καὶ ἀποκρύψῃ δημοσίᾳ τὸ ὄνομα αὐτῶν καὶ τὸ ἐνδεχόμενον φρόνημα. Κατ' αὐτὴν τὴν στιγμήν μαίνονται οἱ Βούλγαροι, ὅτι Ἑλληνέες τινες διατελοῦσιν ἐν βουλγαρικῇ ὑπηρεσίᾳ: ἐντὸς ὀλιγίστου χρόνου ἐκδιωχθήσονται καὶ οὗτοι, ὑπὸ πᾶσαν ἐπιφιν δὲ θεωρῶ τούτο συμφορώτατον διὰ τὴν περαιτέρω διατήρησιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ.

Τὸ βουλγαρικὸν πανεπιστήμιον, *Σχολὴ τῶν ἀνωτάτων σπουδῶν*, ὡς ἀπεκλήθη, ἰδρύθη ἐν ἔτει 1888, ἀποτελεῖται δ' ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐκ τῶν τριῶν ἀκολουθῶν σχολῶν: τῆς

ιστορικοφιλολογικῆς, τῆς φυσικομαθηματικῆς καὶ τῆς νομικῆς.

Δὲν ἀποπειρῶμαι ν' ἀναγράψω ἐνταῦθα τὸν κατάλογον τῶν διδασκόμενων μαθημάτων. Οφείλω μόνον νὰ παρατηρήσω, ὅτι ἡ ἀπόλυτος ἀκαδημαϊκὴ ἐλευθερία, ἡ κρατοῦσα παρ' ἡμῖν, κατὰ τὰ ἐν Γερμανίᾳ πρότυπα, δὲν εἶνε ἀνεκτὴ ἐν Βουλγαρίᾳ. Ὅρθον καὶ προσήκον τοῦτο. Ὅπου δὲν ἐκτιμᾶται ἕνεκα ποικίλων αἰτίων ἡ ἐλευθερία, οὐδὲ γίνεται ἡ προσήκουσα αὐτῆς χρῆσις, ἀναγκαῖα καθίσταται ἡ κηδεμονία. Ἡ πολιτεία ἔχει ἐν τούτῳ καὶ δικαίωμα καὶ καθῆκον.

* *
*

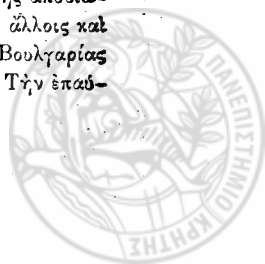
Ἡ δρᾶσις τῆς κυβερνήσεως καθ' ἅπαντας τοὺς κλάδους τῆς κοινωνικῆς λειτουργίας εἶνε ἀνεγνωρισμένη ἐν Βουλγαρίᾳ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν, ὅσον καὶ ἐν τῇ συγκεντρωτικωτάτῃ χώρᾳ. Ἡ ἀπὸ τοῦ κέντρου ἐποπτεία καὶ ὄθησις τυγχάνει πάντως ἀξία ἐκτιμήσεως ἐν τῇ ἀρτιπαγεῖ ταύτῃ χώρᾳ. Οἱ δημόσιοι λειτουργοὶ αὐτῆς ἀνήκουσιν ἐξ ἐλοκλήρου εἰς τὴν κυβέρνησιν, ἀποστολὴν ἔχοντες τὴν προαγωγὴν καὶ τὴν ὑποστήριξιν τῶν κοινωνικῶν συμφερόντων, ἠθικῶν τε καὶ ὕλικῶν. Ὑπηρετοῦσι βεβαίως τὸ κόμμα, ἀλλ' ἐπίσης ὑπηρετοῦσι καὶ τὸν τόπον, ὅν εἶνε ἄπλοϊ, ἀδιάφοροι διαχειρισταὶ τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας. Ἐκαστος Νομάρχης, ἅτε ὢν ἀντιπρόσωπος τῆς κυβερνήσεως ἐν τῷ διαμερίσματι, οὗ ἡ διοίκησις εἶνε εἰς αὐτὸν ἐμπειστευμένη, καθῆκον ἔχει, ἐκ τῆς ὑπηρεσίας αὐτοῦ, προσωπικῶς νὰ μεριμνᾷ περὶ πάντων τῶν κοινωνικῶν ἀντικειμένων - τῆς ἐκπαιδεύσεως, τῆς συγκοινωνίας, τῆς δημοσίας οἰκονομίας καὶ καθεξῆς. Περὶ πάντων δὲ τούτων ὀφείλει νὰ ὑποβάλλῃ καθ' ἕκαστον ἔτος εἰς τὴν προϊσταμένην ἀρχὴν λεπτομερῆ ἔκθεσιν περὶ τῆς ἐξε-

λίξεως τῆς κοινωνικῆς καταστάσεως τοῦ διαμερίσματος. ὃ περ διευθύνει. Οἱ Βούλγαροι Νομάρχαι, καὶ περ ἀμοιροῦντες βεβαίως τῶν προσόντων πεφωτισμένων λειτουργῶν τῆς διοικήσεως, ἀλλ' ἐργαζόμενοι κατὰ τι καθωρισμένον πολιτικὸν σύστημα, οἷον ἐπεβλήθη αὐτοῖς ὑπὸ τῶν Ρώσων ὀργανωτῶν, εὐσυνειδήτως ἐκτελοῦσι τὴν ἑαυτῶν λειτουργίαν. Καὶ δὲν ἔχουσι ἀποστολὴν μόνον καὶ μέλημα τὴν διοίκησιν καὶ τὴν ἀσφάλειαν ἐν γένει τοῦ διαμερίσματος. Προσπαθοῦσι παντὶ τρόπῳ, καὶ ἐν τούτῳ καταφαίνεται ὁ ἔκτακτος ζήλος τῆς βουλγαρικῆς διοικήσεως, νὰ προσηλυτίσωσιν εἰς τὰ συμφέροντα τῆς ἐθνικῆς ἰδέας τοὺς τε ἐντὸς καὶ τοὺς ἐκτὸς τῆς Βουλγαρίας ἀμφιβόλους πληθυσμοὺς πρὸς ἐπέκτασιν ἐν Θράκῃ καὶ ἐν Μακεδονίᾳ τῆς βουλγαρικῆς δυνάμεως. Δὲν διστάζει ὁ νομάρχης νὰ μετέλθῃ ἔργον προπαγανδικῶ ἐκδιαστοῦ ἐντὸς τοῦ κράτους. Τοιοῦτό τι συνέβη πρό τινας. Ἐλληνας τῆς ἐν Μακεδονίᾳ κοινότητος Ἀσβεστοχωρίου, ζητοῦντες ἐργασίαν ἐν Βουλγαρίᾳ, ἐκλήθησαν ὑπὸ τοῦ νομάρχου, ὑποσχεθέντος αὐτοῖς πᾶσαν ὑποστήριξιν, ὑπὸ τὸν ὄρον τοῦ νὰ γράψωσιν εἰς τοὺς ἐν Μακεδονίᾳ συγγενεῖς αὐτῶν ν' ἀποταχθῶσι τῷ Πατριαρχείῳ, ὑποτασσόμενοι εἰς τὴν Ἐξαρχίαν.

Ἄτ' ἡ ἐσωτερικὴ διοίκησις τῆς χώρας ἔχει καιρὸν καὶ σκέπτεται περὶ ἐξωτερικῆς πολιτικῆς καὶ ἐνεργείας, εὐνόητον ὅποιος καταβάλλουσι ἐνεργείας οἱ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἀντιπρόσωποι τῆς κυβερνήσεως. Πρὸς τοῦτο δ' ἐκλέγονται οἱ κατ' ἐξοχὴν ἐμπεφορῆμένοι οὐχὶ ἐθνικῶ ζήλου, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο φανατισμοῦ ὑπὲρ τῆς βουλγαρικῆς ἰδέας· σημειωτέον ὅτι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἱ τοιοῦτοι ἐκλέγονται μεταξὺ τῶν ἐξ Ἑλλήνων ἀποστατῶν, τῶν ἐξωλεσάτων ἐκείνων ἀνθρωπίσκων, οἵτινες κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη κατήσχυαν τὸ ἐλληνικὸν ὄνομα ἐν τῇ χερσονήσῳ τοῦ Αἴμου, χωρὶς οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν νὰ τύχη τῆς προσηκούσης

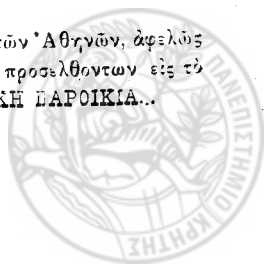
ἔθνικῆς τιμωρίας. Κορυφαῖος πάντων τούτων ἀνεδείχθη ἐπ' ἐσχάτων ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Μάρκωφ (Μαρκίδης), μὴ δι-
στάζων νὰ μεταχειρισθῆ πᾶν μέσον θεμιτὸν καὶ ἀθέμιτον πρὸς
ἐκπλήρωσιν τῆς ἐμπειστευμένης αὐτῷ ἐντολῆς τῆς κυβερνή-
σεως, καὶ ἰδίᾳ τοῦ ἡγεμόνος, ὅστις πολλάκις μετέρχεται ἰδίαν
πολιτικὴν, ἐν ἀγνοίᾳ τῶν συμβούλων αὐτοῦ. Ὁ ἐν Ἀθήναις
διπλωματικὸς πράκτωρ τῆς Βουλγαρίας δεξιότατα ἐπίσης κατὰ
τὰ φαινόμενα διεξάγει τὴν ἀνατεθειμένην αὐτῷ ἐντολήν, κατέρ-
χεται μέχρι τοῦ βίου, τῶν σχέσεων, τῶν γνωμῶν, αὐτῆς τῆς
ἐπιστημονικῆς δοκιμασίας τῶν ἐκ Βουλγαρίας Ἑλλήνων σπου-
δαστῶν, ἀναφέρων τακτικῶς τὰ πάντα εἰς τὴν κυβέρνησίν του.
Ποῦ καιρὸς διὰ τοὺς ἡμετέρους τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀντιπροσώπου
νὰ σκεφθῶσι περὶ τοιούτων ἐπρουσιωδῶν ἀντικειμένων; Ὡς ἀσφα-
λῶς πληροφοροῦμαι, ἐν μέσαις Ἀθήναις διεξάγεται ἀπὸ μέρους
τῶν πρακτόρων τῆς Βουλγαρίας προσηλυτισμὸς μετὰ τῶν ἐκ
τῆς χώρας ταύτης Ἑλλήνων σπουδαστῶν, τῶν παρεπιδημούντων
χάριν τῶν σπουδῶν αὐτῶν. Δὲν δύναμαι νὰ βεβαιώσω, ἂν ἐπι-
τυγχάνωσιν αἱ ἀπόπειραι αὗται, ἀλλ' ὅ τι ὀφείλω νὰ εἶπω εἶνε
ὅτι οἱ καθ' ἡμᾶς ἐπίσημοι καὶ ἀνεπίσημοι δεικνύουσι μέχρι
τῆς στιγμῆς ταύτης πρὸς τοὺς Βουλγάρους τὴν αὐτὴν ἀδράνειαν
καὶ ἀσυνεσίαν. Κατ' ἀρχὴν ὀφειλομένον νὰ δυσπιστῶμεν πρὸς
πᾶσαν μετὰ τῶν Σλαβῶν σχέσιν¹· τοσάκις ἐξηπατήθημεν. Και-
ρὸς νὰ συνέλθωμεν.

1. Τὴν πογηρίαν τοῦ ἐν Ἀθήναις βουλγαρικοῦ πράκτορι τοῦ χαρακτη-
ρίζει ἐπαρκῶς τὸ ἀκόλουθον γεγονός. Ἐπὶ τῷ πρό τινος ἐπελθόντι θανά-
τῳ τῆς ἡγεμονίδος τῆς Βουλγαρίας ἐγένετο ἐν τῷ ἐνταῦθα ρωσικῷ ναύῳ,
παρὰ τὰ ἐκκλησιαστικὰ νόμιμα, μνημόσυνον ὑπὲρ τῆς ψυχῆς τῆς ἀποβι-
σάσης. Τὸ πρακτορεῖον ἐκάλεσεν εἰς τὸ μνημόσυνον πρὸς τοὺς ἄλλοις καὶ
τὰ μέλη τοῦ ἐνταῦθα συλλόγου «Ροδόπης» πάντας Ἑλληνας ἐκ Βουλγαρίας
καὶ Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, τινὲς τῶν ὁποίων καὶ προσῆλθον. Τὴν ἐπαύ-

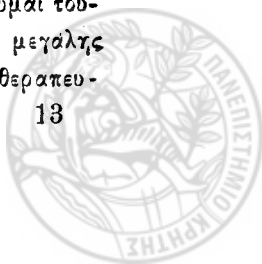
Τελεσφορώτερον ἔτι ἐργάζεται ἡ βουλγαρικὴ διοίκησις εἰς ἀνάπτυξιν τῶν οἰκονομικῶν τῆς χώρας σχέσεων καὶ συνθηκῶν. Διὰ κυβερνητικὴν χθεσινὴν ἀκόμη, μὴ λύσαντες τὸ πρόβλημα τῆς ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεως. ἀπερροφημένην ὑπὸ μυρίων ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν δυσχερειῶν, καὶ κατ' ἐξοχὴν ὑπὸ τῆς μεγάλης μερίμνης τῆς συντάξεως καὶ ὀργανώσεως τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τοῦ τόπου, τέως ἀμάχου καὶ ἀπολέμου καθ' ὀλοκληρίαν, καθίσταται ἀντικείμενον, ἄξιον ἰδιαιτέρας μνείας. Ἡ βουλγαρικὴ νομοθεσία εἶνε κατ' οὐσίαν προστατευτικὴ τῆς οἰκονομικῆς ἐνεργείας καὶ φιλοπονίας τοῦ λαοῦ· παρέχει πάντα τὰ μέσα καὶ πᾶσαν ἀμοιβὴν πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐνισχύσεως τῆς ἐθνικῆς παραγωγῆς, καὶ ἐκείνης ἀκόμη, ἥτις ὡς ἐκ τῶν οἰκονομικῶν καὶ πλουτολογικῶν συνθηκῶν τοῦ τόπου, δὲν δύναται νὰ κατακτήσῃ ἔδαφος. Πᾶν ὅ τι ἐθνικὸν βουλγαρικόν, ἢ δυνάμενον νὰ καταστῇ τοιοῦτο, προστατεύεται διαφερόντως ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως. Ὁ στρατός, οἱ ὑπάλληλοι, ὑποχρεοῦνται νὰ ἐνδύονται δι' ἐγγχωρίων ὑφασμάτων, ὧν ἡ ποιότης ἄλλως τε εἶνε ὑπὸ πᾶσαν ἐποψίν ἀξία λόγου, ἰδίᾳ διὰ τῆς ἰδρύσεως πρό τινας χρόνους μεγάλου ἐπιουρητικοῦ ἐργοστασίου δαπάναις τοῦ ἐκ τῶν Βουλγάρων πολυταλάντου Γεώργιου Φ. Προκειμένου νὰ χορηγηθῶσιν ἄδεια ἰδρύσεως ἐργοστασίων εἰς Βουλγάρους καὶ μὴ τοιούτους, ἰθαγενεῖς ὅμως ἢ πολιτογραφημένους, Ἕλληνας δὲ τὸ γένος, προτιμῶνται οἱ πρῶτοι, διότι εἶνε Βούλγαροι, καὶ περ μὴ πληροῦντες ἐπαρκῶς τὰς ὑπὸ τοῦ νόμου ἀπαιτούμενας συνθήκας. Ἀσφαλιστικὴ ἑταιρεία, ὑπὸ τὴν προστασίαν διατελοῦσα τῆς κυβερνήσεως, ἐργάζεται ἐπιτυχέστατα, δηλαζή βουλγαρικώτατα,

ριον τὸ πρακτορεῖον ἐδημοσίευσεν ἐν ταῖς ἐφημερίσι τῶν Ἀθηνῶν, ἀφελῶς καταχωρισάσας τὴν κοινοποίησιν, ὅτι μεταξὺ τῶν προσελθόντων εἰς τὸ μνημόσυνον παρῆν καὶ ἡ ἐν Ἀθῆναις ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΑ...

συνέστησε δὲ ὑποκατάστημα καὶ ἐν Ἀθήναις, ἐπιτοχῶς ἐργαζόμενον, καθὰ πληροφοροῦμαι. Ὁ φανατισμὸς, ὁ ἐκδιλούμενος ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς αὐτῶν προαγωγῆς, ἐκδηλοῦται ἐξίσου καὶ ὑπὲρ τῆς οἰκονομικῆς ἐπιδόσεως. Δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι ἐν τῇ ἀδιαφορίᾳ, τῇ παρ' ἡμῖν παρὰ πάντων τῶν ἑλληνικῶν κύκλων ἐνδεικνυμένῃ, οὐδαμῶς παράδοξον νὰ ἴδωμεν ἡμέραν τινὰ τὴν Βουλγαρίαν προαγομένην καὶ ἐν τῇ οἰκονομικῇ ἐνεργείᾳ, ἀποδιώκουσιν ἡμᾶς ἐκ τῆς Θράκης καὶ ἀποκλείουσαν τὸν Εὐξείνιον Πόντον. Στερεῖται βεβαίως κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ναυτιλίας, ἐμπορικῆς καὶ πολεμικῆς, τοῦ λαοῦ αὐτῆς ὄντος καθ' ὅλοκληρίαν γεωργικοῦ καὶ κτηνοτρόφου. Ἀλλὰ δύναται νὰ χρησιμοποιήτῃ σὺν τῷ χρόνῳ μεγάλην ναυτικὴν δύναμιν—τοὺς ἐκβιαζομένους εἰς ἀποστασίαν Ἑλληνας, οἵτινες ὑποκύπτοντες εἰς τὴν προπαγανδικὴν πίεσιν δύνανται νὰ καταστῶσιν ἐν εὐθέτῳ χρόνῳ ἐπικίνδυνοι ἀνταγωνισταὶ ἔν τε τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ Αἰγαίῳ πελάγει." Ἦδη τὰ ἐμπορικὰ ἐπιμελητήρια τῶν βουλγαρικῶν πόλεων καταγγέλλουσι πᾶν ὅτι ἑλληνικόν, ἀναγόμενον εἰς τὴν ἡμετέραν βιομηχανίαν καὶ ἐμπορίαν. Μετὰ τινὰ χρόνον θέλουσι κηρύξῃ καθ' ἡμῶν πλήρη οἰκονομικὸν πόλεμον, ἀποκλείοντες τὸν Ἑλληνισμὸν πάσης ἐπικοινωνίας. Ἡ βουλγαρικὴ κυβέρνησις ἐπιζητεῖ οἰκονομικὴν μεθ' ἡμῶν σύμπραξιν. Δὲν δυνάμεθα, οὐδ' ὀφείλομεν ν' ἀρνηθῶμεν αὐτῇ τοῦτο. Ἀλλὰ πρέπει ἐκ τῶν προτέρων νὰ εἴμεθα βέβαιοι, ὅτι εὐθὺς ὡς ἐπιτύχη ἐν τῇ συνομολογήσει οἰας δῆποτε συνθήκης, μετὰ κακοπιστίας θέλει παρεμβάλλῃ πᾶν δυνατὸν πρόσκομμα, δυνάμενον νὰ ἐπενέγκῃ ἡμῖν ζημίαν.

Ὁμολογῶ, ὅτι ὅσον καὶ ἂν σγμειῶ μετ' ἀλγεινοῦ συναισθήματος πάντα ταῦτα, ἀφ' ἑτέρου ἀνακουφίζομαι. Ἐκδικουμαι τοῦλάχιστον κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ αἰτισμοῦ, κατὰ τῆς μεγάλης ταύτης καὶ προαιωνίου ἐθνικῆς νόσου, ἐξ ἧς οὐδέποτε θεραπευ-

θέντες, εξακολουθοῦμεν νὰ διατελῶμεν ἐν τῇ αὐτῇ ἐγωϊστικῇ καταστάσει. Οὐδὲν ἐμάθομεν καὶ οὐδὲν ἀπεμάθομεν. Δὲν ἐννοοῦμεν ὡς ἄτομα τί σημαίνει κυβέρνησις, ἀξιοῦντες τὴν εἰς αὐτὴν ὑποκατάστασιν ἢ κυβέρνησις ἐπίσης, ἀποτελουμένη ἐξ ἑλληνικῶν ἀτόμων, περὶ οὐδενὸς μεριμνᾷ ἢ περὶ τοῦ συμφέροντος αὐτῆς. Περὶ τοῦ συνόλου μεριμνᾷ καὶ αὕτη ἐξίσου, ὅπως καὶ ἕκαστον τῶν ἀτόμων, ἐξ ὧν ἀποτελεῖται.

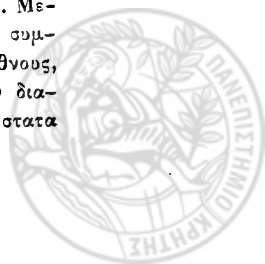
Δ'.

Ο ΗΓΕΜΩΝ ΤΗΣ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ

ΔΥΝΑΣΤΕΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΚΟΜΜΑΤΑ

Ὡς εἰκός, ἀρχηγὸς σήμερον τῆς βουλγαρικῆς κυβερνήσεως, ἄρα καὶ πρώτη προσωπικότης τῆς χώρας, εἶνε ὁ ἡγεμὼν, ὁ ἀπὸ Κοβούργου πρίγκιψ Φερδινάνδος, υἱὸς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως τῶν Γάλλων Λουδοβίκου Φιλίππου Καθ' ὃν χρόνον παρεπεδήμουν ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τῆς Βουλγαρίας, ὁ ἡγεμὼν αὐτῆς, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ πρωθυπουργοῦ Στέβλιωφ, εὗρισκετο ἐν Πετροπόλει¹, ἵνα λάβῃ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν ἑαυτοῦ τε καὶ τοῦ ἀχαριστή.

1. Ἐν τῇ μετὰ τινα χρόνον γενομένῃ ἐνάρξει τῶν νομοθετικῶν ἐργασιῶν τῆς Σοβράνιε, ὁ ἡγεμὼν ἔλεγε τὰ ἐπόμενα πρὸς τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ βουλγαρικοῦ λαοῦ: «Ἡ μεγάλη εὐνοια, ἣν ἡ Αὐτοῦ αὐτοκρατορικῇ Μεγαλειότητι, ὁ αὐτοκράτωρ πασῶν τῶν Ρωσσιῶν Νικόλαος Ἀλεξάνδροβιτς ἐπεδείξατο πρὸς τε τὴν Βουλγαρίαν καὶ τὸν Οἶκον Μου, μοὶ ἐπέβαλε τὸ εὐάρεστον καθήκον νὰ παρουσιάσω τὴν Αὐτοῦ βασιλικὴν Ὑψηλότητα, τὸν διάδοχον τῆς Βουλγαρίας εἰς τὰς αὐτῶν αὐτοκρατορικῆς Μεγαλειότητος, τὸν Αὐτοκράτορα καὶ τὴν Αὐτοκράτειραν πασῶν τῶν Ρωσσιῶν. Ἡ ἐγκάρδιος ὑποδοχὴ, ἣς ἐτύχομεν παρὰ ταῖς Α. Α. Μεγαλειότησι: καὶ ὀλοκλήρῃ τῇ αὐτοκρατορικῇ Οἰκογενεῖα, αἱ ζωηραὶ συμπαθεῖαι, ὧν ἀντικείμενον ἐγενόμεθα μεταξὺ τοῦ ἀδελφοῦ ρωσικοῦ ἔθνους, ἐπλήρωσαν ἐδγνωμοσύνης τὴν καρδίαν μου, ἐδγνωμοσύνης, ἣν διακηρῶτα ἐνταῦθα, πεποισῶς ὅτι θέλουσι συμμερισθῆ αὐτὴν πληρέστατα καὶ ὁ λαός μου καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι αὐτοῦ.»

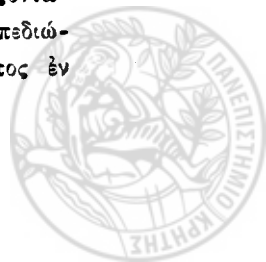

σαντος βουλγαρικοῦ λαοῦ παρὰ τοῦ ἐλευθερωτοῦ καὶ προστάτου. Κατὰ τὸ ἥμισυ ὧν Γερμανὸς καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ Γάλλος, ὀφίσταται οὐ σμικρὰν τὴν ἐξάρτησιν τῆς βασιλικῆς μητρὸς του, φιλοδόξου γυναικὸς, ἀφοσιωθείσης ὑπὲρ τῶν βουλγαρικῶν συμφερόντων. Δὲν εἶνε εὐκόλον νὰ ἐξεικονίσῃ τις τὸν πραγματικὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ὅστις ἂν παραμείνῃ ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Βουλγαρίας, οὐδαμῶς παράδοξον νὰ παραστήσῃ σπουδαῖον πρόσωπον ἐν τῇ συγχρόνῃ ἱστορίᾳ τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου ὡς ὄργανον, ἂν οὐχὶ ὡς πρωταγωνιστῆς, διότι κατὰ πᾶσαν πιθανότητά στερεῖται τῶν προσηκόντων πλεονεκτημάτων. Πᾶν ὅτι ἔπραξε μέχρι τοῦδε ὁ ἀπὸ Κεβούργου πρίγκηψ, ὡς ἡγεμὼν τῆς Βουλγαρίας, τὸ ἔπραξε καθ' ὑποβολήν, ἄνευ ἰδίης πρωτοβουλίας, διότι στερεῖται τοιαύτης, κατὰ τοὺς γινώσκοντας αὐτόν, νευρόσπαστον τούτου ἢ ἐκείνου καθιστάμενος. Ἄδρὸς δὲν εἶνε ὁ πολιτικὸς αὐτοῦ μέχρι τοῦδε βίος, ἀλλὰ συνεπὲς καὶ ἐπίμονος. Γινώσκει τί ἐπιζητεῖ, δὲν δύναται ν' ἀμφισβητηθῇ εἰς τὸν ἡγεμόνα Φερδινάνδον ἢ φιλοδοξία αὐτοῦ, βαίνουσα μέχρι φορτικωτάτης μεγαλοπραγμοσύνης. Ἔχει ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν τὴν ἀρετὴν βασιλέως· δὲν κοιμᾶται παννύχιος· ἐλατήριόν τι ἀπασχολεῖ αὐτόν— νὰ καταστήσῃ μεγάλην τὴν Βουλγαρίαν· περὶ τῶν μέσων ἀδιαφορεῖ. Ἐν συνόψει, τοιαύτη ἢ πολιτικὴ τοῦ ἀνδρὸς, ἀφ' ἧς ἡμέρας, συνωμοτικῶ τῶ τρόπῳ, διεδέχθη τὸν ἐκβληθέντα ρωσικῇ εἰσιγγήσει Ἀλέξανδρον Βάττεμβεργ. Ἡ ἀποστασία, αἱ ὑποχωρήσεις καὶ αἱ μεταμορφώσεις, προσωπικαὶ ἢ ἡγεμονικαί, οὐδὲν σημαίνουσι δι' αὐτόν. Ἄρκει, ὅτι ἐπετεύχθη τὸ ζητηθέν.

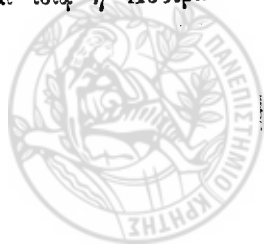
Δύναται τις τοιοῦτον ἄνθρωπον νὰ καταφρονήσῃ; Τοῦναντίον· εἶνε ἐπικίνδυνος καὶ ὀσμῆραι καθίσταται τοιοῦτος. Πολύκις ἀπεδείχθη ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ὅτι ἡγέται λαῶν, ἐστερημένοι προσωπικῆς ἢ ἐθνικῆς τιμῆς καὶ ἀξιοπρεπείας, ἔρπονται, ἐξου-

τελιζόμενοι, ἐπιόρκοι, ἀποστατοῦντες ἀνὰ πᾶσαν στιγμήν, εἶνε ἐπικινδυνώτεροι τῶν μὴ τοιούτων, παρὰ τὰ συμφυῆ αὐτοῖς πλεονεκτήματα. Δὲν εἶνε ἐκπεφυλισμένος ὁ ἡγεμὼν τῆς Βουλγαρίας· ἐξ ἐναντίας, ὑπὸ πολλὰς ἐπὶ φεῖς εἶνε τύπος ἡγεμόνος δραστηρίου καὶ φιλοπάτριδος, μὴ ἀποκνοῦντος πρὸ οὐδενὸς κωλύματος εἰς ἐπιτέλειαν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ. Καὶ οὗτος εἶνε ἐθνικὸς καὶ γενναῖος.

Ὁ Φερδινάνδος δὲν μένει ἀπὸ μακροῦ χρόνου ἐν τῇ νέᾳ αὐτοῦ πατρίδι· καὶ ὅμως κατέστη Βούλγαρος, ἢ τοῦλάχιστον ἐπιτηδεύεται βουλγαρισμὸν. Ἀπὸ κίττω γῆς οὐδεμίαν ἔτιχε σχέσιν. ἔτι καὶ μεμακρυσμένην, πρὸς τὴν ἄξιστον ταύτην ἐν μέσῳ τοῦ Αἴμου καὶ τοῦ Δουνάβειος φυλὴν, τὰ καθέκαστα τῆς ἐποικίας θὰ ἐπληροφορεῖτο, καθ' ὃν χρόνον ἐκαλεῖτο ν' ἀναλάβῃ τὴν διεύθυνσιν τῶν τυχῶν αὐτῆς, ἐν ἐποχῇ θουελλῶδει, μὴ διατάσας ἢ μὴ φερόμεναις νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὸν θρόνον ἀνδρὸς δημοτικωτάτου ἐν Βουλγαρίᾳ, παρασχόντος καὶ τούτου γενναιοτάτος ὑπηρεσίας τῇ ἐθνικῇ ὑποθέσει, ἀκριβῶς δὲ τούτου ἕνεκα ἐξωσθέντος ὑπὸ τῆς ρωσικῆς πολιτικῆς. ὡς μὴ ἄξιός ἐμπιστοσύνης καὶ ἐπικίνδυνος. Μεταθὰς εἰς Βουλγαρίαν, εἰς οὐδένα ἠδύνατο νὰ ἐμπιστευθῇ ἢ εἰς τὸν ἀπέρα του μόνον· καὶ ὁ ἀστήρ τῶν ἡγεμόνων πάντοτε μὲν, ἀλλ' ἰδίᾳ κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους καιροὺς, δὲν εἶνε ἄξιός πολλῆς ἐμπιστοσύνης. Πλάσμα τοῦ Σταμπολῶφ, ἠκολούθει αὐτὸν καὶ ὑπέκυπτεν ἐπὶ μακρὸν χρόνον, ἀκριβῶς ἐκτελῶν τὰς διαταγὰς τοῦ δικτάτορος τούτου τῆς Βουλγαρίας, ἐνὸς τῶν μεγάλητέρων πολιτικῶν ἐγκληματιῶν τοῦ καθ' ἡμᾶς αἰῶνος. Ἐχρησιμοποιεῖται εἰς χεῖρας αὐτοῦ ὄργανον κατὰ τῆς Ρωσσίας καὶ τῶν ἐσωτερικῶν ἀτιπάλων, ὧν ἄλλους μὲν ἐφόνευσεν, ἄλλους δὲ κατεδίωξε μέχρις ἐξουτώσεως· ἐν ἣ περιπτώσει δὲν ἦτο δυνατόν διὰ τοῦ νόμου, ἐπεδιώκετο διὰ τῆς δολοφονίας. Τοῦ Σταμπολῶφ, ἰσχυροῦ ὄντος ἐν

Βουλγαρία, ἄτε ἐρειδομένου ἐπὶ τοῦ τρόμου καὶ τῆς Τριπλῆς Συμμαχίας, ὁ Φερδινάνδος ὑπῆκουεν αὐτῷ. Ἄλλ' ὅταν ἤρξατο κατερχόμενος εἰς τὴν δύσιν ὁ ἀστὴρ τοῦ δικτάτορος, ὁ Φερδινάνδος ἐσκέφθη, ὅτι ἠδύνατο καὶ ἦτο ἐπιτετραμμένον ν' ἀπαλλαγῇ αὐτοῦ, ἔστω καὶ ἐπὶ παραβάσει κανόνων τινῶν εὐγνωμοσύνης. Ἡ εὐγνωμοσύνη δὲν δύναται νὰ εἶνε ἀρετὴ τῶν ἡγεμόνων· ἂν δὲν τὸ εἶπεν ὁ Μακιαβέλλης, δύναται νὰ τὸ εἶπῃ καὶ νὰ τὸ πράξῃ πᾶς μακιαβελλίζων ἡγεμῶν, ἔστω καὶ κατὰ τὸν δέκατον ἔνατον αἰῶνα. Ἄλλως τε ἠδύνατο νὰ δικαιολογηθῇ ἐπὶ τῇ συμπεριφορᾷ του ταύτῃ ὁ Φερδινάνδος, τοῦ Σταμπολῶφ παρέχοντος καθ' ἑκάστην πλείστας ἀφορμὰς περιφρονησεως πάσης δημοσίας καὶ ἰδιωτικῆς ὑποχρεώσεως. Ὁ βίος τοῦ ἀνδρὸς τούτου, πολιτικός τε καὶ ἰδιωτικός, ὑπῆρξε καθαρὸν ἔγκλημα. Οὕτως ὁ Φερδινάνδος ἐσκέφθη ἐνισχυθεὶς ἐν τῇ ἀρχῇ, ὅτι καιρὸς ἦτο ν' ἀπαλλαγῇ τοῦ ὀχληροῦ κηδεμόνος, δυναμένου νὰ παρασύρῃ καὶ αὐτὸν ἐν τῇ ἀναποδράστῳ πτώσει, ἣτις ὁσημέραι προηγέλλετο ἐκ τῶν πολιτικῶν διοσημειῶν τῆς ἡγεμονίας. Καὶ ἐξέπεμψεν αὐτὸν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, πρὸς τὸν σκοπὸν ἐξευμενίσεως τῆς ρωσικῆς πολιτικῆς, συνωμοτούσης ἤδη κατ' αὐτοῦ μετὰ τῶν δυσηρεστημένων στοιχείων τοῦ τόπου, διότι αἱ συμπάθειαι πρὸς τὸν μέγαν ἐλευθερωτὴν οὐδέποτε ἐξέλιπον ἀπὸ τοῦ βουλγαρικοῦ λαοῦ. Ἦτο τὸ πρῶτον βῆμα συνδιαλλαγῆς πρὸς τὴν προστατίδα δύναμιν τοῦ Πανσλαβισμού, τὴν Ρωσίαν. Τὸ αἷμα δὲν γίνεται νερό, λέγει δημοτικὴ παροιμία. Ἡ Ρωσία ἔμελλε νὰ λησμονήσῃ ἐν βραχεὶ δικαστήματι χρόνου τὸ παρελθόν, ἀφοῦ μετενόησεν ὁ ἐν ἀγνοίᾳ ἀμαρτωλὸς, ὁ ἀθῶος καὶ ἄκακος βουλγαρικὸς λαός. Ἐκ τῆς πολιτικῆς ταύτης τροπῆς τοῦ Φερδινάνδου ἠγανάκτησεν καὶ δυσηρεστήθη ἡ Τριπλῆ Συμμαχία, καὶ ἰδίᾳ ἡ Αὐστρία.

Ἄλλὰ τὰ συμφέροντα τῆς Βουλγαρίας, τὰ συμφέροντα τοῦ ἡγεμόνος ; . . .

Ἡ σταμπολοφικὴ ἀντιπολίτευσις, ἀποτελουμένη ἐκ τῶν ἀσπόνδων, τῶν προσωπικῶν ἐχθρῶν τοῦ δικτάτορος, ἀνήλθεν εἰς τὴν ἐξουσίαν. Πάντες οὗτοι, προσξάρχοντος τοῦ ἄλλοτε συναδέλφου αὐτοῦ καὶ συνεργάτου, τοῦ Νάτσεβιτς, ἐφρόνουν ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐκλίπη ὁ Σταμπολόφ, καὶ πρὸς τὸ συμφέρον τῆς Βουλγαρίας καὶ πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ Φερδινάνδου, καὶ πρὸς τὸ συμφέρον τῶν πολιτικῶν ἀντιπάλων του. Ὁ δολοφόνος ἐνόησεν ἐξ ἐνστίκτου τί παρασκευάζεται αὐτῷ· ἐζήτησεν ἄδειαν μεταβάσεως εἰς τὸ ἐξωτερικὸν χάριν τῆς υἰείας του, παθούσης ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς πατρίδος. Οὐδεμίαν ἀπόκρισιν. Ὁ τῶς πρωθυπουργὸς διετέλει ὑπὸ κατηγορίαν ἐπὶ καταχρήσεις ἀποδομέναις αὐτῷ· δικαίως ἢ ἀδίκως, ἀδιάφορον. Τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι ὁ ἄλλοτε πιωχὸς δικηγορίσκος τοῦ Τυρνόβου ἐν διαστήματι τοῦ πρωθυπουργικοῦ αὐτοῦ ἀξιώματος κατέστη ἐκατομυριοῦχος· οὐχὶ ἀσύνθητες διὰ τὴν Βουλγαρίαν, ἐν ἧ οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες ὑπηρετοῦσι μετὰ τοῦ αὐτοῦ ζήλου τὸ τε ἔθνος καὶ τὸ βαλάντιον . . . Ὀλίγος παρῆλθε χρόνος καὶ ὁ τῶς φοβερὸς δικτάτωρ οἰκτρῶς ἠκρωτηριάζετο νύκτα τινά, καθ' ἣν ὥραν μετέβαινεν εἰς τὸν οἶκόν του.

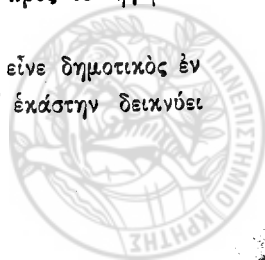
Τίνες οἱ αὐτουργοί ; οὐδεὶς γινώσκει καὶ πάντες γινώσκουσιν ἐν Σόφια Ὁ Τουφεξήφ ; οἱ περὶ τὴν ἀλύτρωτον Μακεδονίαν ; Γινώσκουσί τι οἱ πρώην συναδέλφοι ; Ἄγνοῶ . . . Τὸ βέβαιον εἶνε, ὅτι οἱ ἐχθροὶ τοῦ Σταμπολόφ ἐκήρυξαν καὶ κηρύττουσι καθ' ἑκάστην, ὅτι ἐξεδικήθη ἡ σικιά τοῦ Πανίτσα, ὁ Βέλτσσεφ καὶ τὰ λοιπὰ θύματα τοῦ αἰμοχαροῦς δικτάτορος. Πλειστοὶ ἐχάρησαν ἐν Βουλγαρίᾳ ἐπὶ τῷ γεγονότι τούτῳ· ἄλλ' ὁ μᾶλλον ἴσως κατ' ἰδίαν εὐφρανθεὶς, ἰσχυρίζονται, ὅτι ὑπῆρξεν

ὁ ἡγεμὼν Φερδινάνδος, στερηθεὶς ἐπικινδύνου ὑποψηφίου πρωθυπουργοῦ καὶ ὀχληροῦ κηδεμόνος . . .

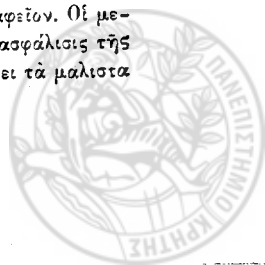
Ἐκ τῆς τραγικῆς ἐκείνης νυκτὸς ὁ ἡγεμὼν τῆς Βουλγαρίας ἀπηλλάγη ἐφιάλτου, εἶνε ἡσυχώτερος καὶ εὐτυχέστερος. Ἐκτοτε σημαίνεται τροπὴ ἐν τῷ δημοσίῳ βίῳ τῆς ἡγεμονίας, τροπὴ πρὸς τὴν παλαιὰν πανσλαβιστικὴν πολιτικὴν. Ἄλλ' ἐπῆλθεν ἐπίσης καὶ ἡ χειραφέτησις τοῦ ἡγεμόνος. Οἱ τέως ἀδιάλλακτοι ἐχθροὶ συμφιλιούνται. Οἱ Βούλγαροι ἀναμιμνήσκονται τῶν ἀδελφῶν Ρώσων, τοῦ ἐλευθερωτοῦ Τσάρου· ζητοῦσιν ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, ἀφοῦ ἐξέλειπεν ἀπὸ τοῦ μέσου ὁ μέγας ἁμαρτωλός. Πρῶτον βῆμα ἐγένετο διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸ ὀρθόδοξον δόγμα τοῦ ἡγεμονικοῦ πρίγκηπος· καὶ δυσανεσχέτησε μὲν καὶ δυσηρεστήθη ἡ καθολικωτάτη οἰκογένεια τοῦ ἡγεμόνος· ἀλλὰ δὲν ἦτο εἰς τῶν προγόνων αὐτοῦ, ὁ εἰπὼν τὸ πολυθρόλλητον ἐκεῖνο λόγιον : *Paris vaut bien une messe* ; . . . Ἡ σλαβικὴ ἀλώπηξ ἠγθάνθη ἀνέκφραστον ἀγαλλίασιν ἐπὶ τῷ γεγονότι τούτῳ. Ἐκτοτε οἱ δεσμοὶ Ρώσων καὶ Βουλγάρων συνεσφρίχθησαν. Ἐπῆλθε μετὰ τινα χρόνον ἡ μετάβασις τοῦ Φερδινάνδου καὶ τοῦ Βογόριδος εἰς τὴν ἁγίαν προστατίδα, ἵνα λάβωσι τὴν εὐλογίαν παρὰ τοῦ Τσάρου. Τὸ γεγονός τοῦτο ὑπῆρξε θρίαμβος τοῦ πανσλαβισμοῦ· ὁ δὲ Φερδινάνδος, παρὰ τὴν ζωηρὰν ἀντίδρασιν ἐν Βουλγαρίᾳ, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα διατελεῖ πρὸς τὸ παρὸν ἀσφαλῆς. Σκέπει αὐτὸν ὁ Τσάρος, καὶ ὑπὲρ τὸν Τσάρον ὁ Σλαβισμός, οὗ κατέστη πειθῆμιον ὄργανον ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἴμου, αὐτὸς ὁ Γερμανογάλλος. Ἦδη ἀγγέλλεται ἐκ Σόφριας, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Πέτκωφ, τοῦ Σταμπολὼφ ὁ ἐξ ἀπορρήτων καὶ ὁ ἐκδικητής, συνδιηλλάγη πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῆς Βουλγαρίας.

Δὲν δύναμαι νὰ εἶπω, ἂν ὁ Φερδινάνδος εἶνε δημοτικὸς ἐν τῇ χώρᾳ, παρὰ τὸ ἐνδιαφέρον, ὃ περ καθ' ἑκάστην δεικνύει

ὕπερ τῶν συμφερόντων τῆς ἡγεμονίας, ἧς παντὶ τρόπῳ ἐργάζεται νὰ ἐπεκτείνει τὰ ὅρια καὶ ν' ἀνοψώσῃ αὐτὴν εἰς βασιλείου.
 Ὅπως δὴποτε παρίστησι πρόσωπον ἐπιτηδαιοτάτου διπλωμάτου ἐνθουμείται τὴν τύχην καὶ τὰς τραγικὰς περιπετείας τοῦ προκατόχου του. Ἀσπάζεται ἐναλλάξ τὰ κράτπεδα τοῦ Σουλτάνου καὶ τοῦ Τσάρου, ὀρκίζεται πίστιν εἰς τὴν Τριπλῆν Συμμαχίαν, ἐπαγγέλλεται τὸν εἰρηνόφιλον· ἀλλ' ἐν τούτοις συνωμοτεῖ κρύφα μετὰ τῶν ραδιούργων καὶ τυχοδιωκτῶν τῆς ἀλυτρώτου βουλγαρικῆς Μακεδονίας¹. Μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης ἐπιτυχάνει. Ἀλλὰ θὰ ἐξακολουθήσῃ ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἄρχων ἐν Βουλγαρίᾳ ὡς ἀπόλυτος δεσπότης, οἷος κατέστη μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς πολιτικῆς σκηνῆς ἐξαφάνισιν τοῦ Σταμπολώφ; Ἄδηλον. Κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην, ἐνιτχυόμενος τὸ μὲν ἐκ τῶν ὑπηρεσιῶν αὐτοῦ πρὸς τὴν νέαν βουλγαρικὴν πατρίδα, τὸ δὲ ἐκ τῆς ἀθλιότητος τῶν πολιτικῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ, προσφέρεται πρὸς αὐτοὺς λίαν ἀγερῶχος, βουλγαρικῶς, γινώσκων ἐξ ἄπαντος μὲ ποίους ἀνθρώπους συνεργάζεται. Καὶ δὲν ἔχει ἕως ὑπὸ τινος ἐπόψεις ἄδικον. Διετέλει εἰς στενάς σχέσεις πρὸς τὸν Σταμπολώφ· τοῦτο δὲν ἠμπόδισε νὰ τὸν ἐξοντώσῃ. Ὁ Στόϊλωφ ἦτο ἐκ τῶν προσφιλεστάτων ὑπουργῶν· τὸν ἀπέπεμφεν ὡς κλέπτην ὠρολογίου. Τὰ σκανδαλώδη χρονικὰ τῆς βουλγαρικῆς πρωτευούσης ἀφηγοῦνται τὰ ἐπόμενα περὶ τῆς ἀποπομπῆς τῶν δύο τελευ-

1) Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει πράκτωρ τῆς Βουλγαρίας Μαρκῶφ ἦτο ἐκ τῶν μᾶλλον ἐμπίστων τοῦ ἡγεμόνος - σου να μ ό τ η ς κατὰ πᾶσαν πιθανότητα. Αἴφνης οὗτος παρητήθη πρὸ τινων ἡμερῶν. Τότε ὁ ἡγεμὼν ἐπέμφε κρύφα ὑπάλληλ. ν τοῦ ἰδιαίτερου γραφείου του εἰς Κωνσταντινούπολιν, μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ σφραγίσῃ τὸ ἰδιαίτερον τοῦ Μαρκῶφ γραφεῖον. Οἱ μεμνημένοι ισχυρίζονται, ὅτι σκοπὸς τῆς σφραγίσεως ἦτο ἡ ἐξασφάλις τῆς ἀλληλογραφίας μεταξὺ ἡγεμόνος καὶ πράκτορος, ἧτις ἐκθέτει τὰ μαλίστα τὸν ἡγεμόνα.

ταίων ὑπουργῶν τοῦ Στόιλωφ. Ὁ ἡγεμὼν καλέσας τὸν Θεοδο-
 ράφ, ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν, εἶπεν αὐτῷ: “Ἐπίστευσα,
 ὅτι ὁ πεντάωρος λόγος σου ἐν τῇ Σοβράνιε ὑπὲρ τῆς σιδηρο-
 δρομικῆς συμβάσεως ὑπηγορεύθη ὑπὸ φιλοπατρίας. Ἐχω ἀπο-
 δείξεις, ὅτι δὲν εἶχεν οὕτω. Συνῆψας τὰς διαφόρους συμβάσεις
 ὑπὸ δυσμενεῖς ὄρους, ὅχι διότι ἦτο τοῦτο ἀνάγκη τοῦ κράτους,
 ἀλλὰ διότι ἤλπιζες νὰ πληρωθῆς δι’ αὐτό. Εἶσαι ὁ μέγιστος
 λωποδύτης ἐξ ὧσων κατέλαβον μέχρι τοῦδε ὑπουργικὸν χαρτο-
 φυλάκιον. Πήγαινε ἴσθον διάβολον καὶ νὰ μὴ σὲ ἴδουν πλέον
 τὰ μάτια μου, . . . Εἶτα ἀπηυθύνθη πρὸς τὸν ὑπουργὸν τῶν
 Ἑσωτερικῶν Μπένεφ, καλῶν αὐτὸν χοῖρον. . . Ὑπὸ τοιούτων
 ἀνδρῶν διοικεῖται σήμερον ἡ Βουλγαρία, τὸ παρασκευαζόμενον
 ἐκπολιτιστικὸν κράτος τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου. Ἡγεμῶν,
 τοιαύτην γνώμην καὶ ἐκτίμησιν τρέφων περὶ τῶν συμβούλων
 του· ἀλλὰ καὶ οὗτοι δὲν προσφέρονται ἐπιεικέστερον καὶ λε-
 πτότερον πρὸς τὸν τέως κύριον αὐτῶν. Ἄγνοῶ, ἂν ἔχωσι δι-
 καιον ἢ ἄδικον. Περιορίζομαι εἰς τὴν ἀναγραφὴν τῶν γεγονό-
 των. Λέγεται, ὅτι ὁ Στόιλωφ, κληθεὶς ν’ ἀναλάβῃ τὸν σχημα-
 τισμὸν νέου ὑπουργείου, ἀπεκρίθη: “Δὲν ἐννοῶ νὰ ὑποστῶ
 τὴν τύχην τοῦ Σταμπολόφ”. Τί σημαίνει τοῦτο; . . .

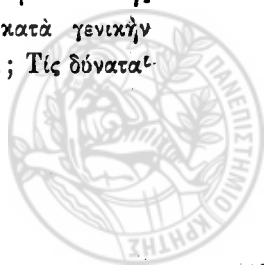
Τοιαῦται τυγχάνουσιν ἐν Βουλγαρίᾳ αἱ σχέσεις μεταξὺ ἡγε-
 μόνος καὶ πολιτικῶν κομμάτων.

* *

Οὐδὲν κωμικώτερον καὶ ἀνιαρώτερον τοῦ ἀνταγωνισμοῦ
 τοῦτου βασιλικῆς ἐξουσίας καὶ κοινοβουλευτικοῦ δικαίου ἐν πο-
 λιτείαις, ἐστερημέναις εἰσέτι πάντων τῶν προσόντων καὶ πλεο-
 νεκτημάτων πρὸς ἐλευθέραν λαϊκὴν ἀντίληψιν τῶν κοινωνικῶν
 καὶ πολιτικῶν συνθηκῶν καὶ συμφερόντων τοῦ τόπου. Κατὰ

πᾶσαν πιθανότητα, δὲν ὑπῆρξε μεγαλύτερον, ἀλλ' ὅμα καὶ καταστρεπτικώτερον ψεῦδος κατὰ τὸν δέκατον ἔνατον τοῦτον αἰῶνα τῶν μεγάλων κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν σοφισμάτων, ὅσον ἡ θεωρία καὶ ἡ πράξις τοῦ λεγομένου κοινοβουλευτικοῦ πολιτεύματος, ἐφαρμοζομένου ἐν χώραις, χθὲς μόλις ἐξελευθούσαις ἀπὸ καταστάσεως συγκεραῆς δουλείας καὶ βαρβαρότητος, μονονουχί δ' ἐστερημέναις πάσης ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς βάσεως καὶ ἀρετῆς. Δὲν λέγω τι καινόν, σημειῶν ἐνταῦθα ἐκ τοῦ προχείρου, ὅτι πολλαχοῦ τῆς συγχρόνου Εὐρώπης τὸ συνταγματικὸν πολίτευμα, ἐφαρμοσθὲν πρὸ τῆς ὥρας, δὲν ἐπόρισε τὰ ἀναμενόμενα ἀγαθὰ καὶ τοὺς καρπούς, οἵτινες ἐξ αὐτοῦ προήλθον ἐν τῇ κλασικῇ κοιτίδι τῶν ἐλευθέρων πολιτικῶν θεσμῶν τῆς νεωτέρας ἱστορίας, τῇ Ἀγγλίᾳ. Ἄλλ' ὅπως δήποτε ἐν ταῖς πλείσταις τῶν χωρῶν τῆς εὐρωπαϊκῆς Ἠπείρου ἢ ὑπορῆις καὶ ἡ λειτουργία ἐλευθέρων θεσμῶν, καὶ ἂν οὗτοι δὲν δύνανται ἐπικρῶς νὰ ἐφαρμοσθῶσι καὶ νὰ τελεσφορήσωσι, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ καταδικασθῶσιν ἀπολύτως Προηγμένη δημοσία γνώμη, κατ' ἀπομίμησιν καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν πολιτισμῶν μᾶλλον προωδευμένων σκεπτομένη καὶ λειτουργοῦσα. δὲν δύνανται νὰ μὴ διεκδικήσῃ τὸ ἴδιον αὐτῆς δίκαιον, κατὰ πρῶτον λόγον ἐκδηλούμενον ἐν τῇ πολιτικῇ αὐτονομίᾳ καὶ αὐτοβουλίᾳ, ἄρα ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ τῆς φήφου. Ὅσα ἔκτροπα καὶ ἂν παρουσιάσῃ ἐνίοτε τὸ σύστημα τοῦτο, οὐδεὶς δύνανται ἀπολυτως νὰ ἀμφισβητήσῃ τὴν σκοπιμότητα αὐτοῦ καὶ χρησιμότητα. Λαὸς ἐλεύθερός, συνειδῶς τὴν ἐλευθερίαν ἑαυτοῦ, τὰ δικαιώματα καὶ τὰ καθήκοντα, δὲν ἀποφραρίζει νὰ καταλίπῃ αὐτὰ ἔκθετα ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὴν ἀθαιρέτον βούλησιν ἑνὸς ἀτόμου καὶ τῶν ἐμπίπτων αὐτοῦ, οἵτινες ἐνδεχόμενον νὰ μὴ ἀπολαύσωσι τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς χώρας. Τὸ τοιοῦτο εἶνε ὀρθὸν καὶ λογικὸν κατὰ γενικὴν ἀρχήν, κατὰ θεωρίαν. Ἄλλ' ἐν τῇ πραγματικότητι; Τίς δύνανται

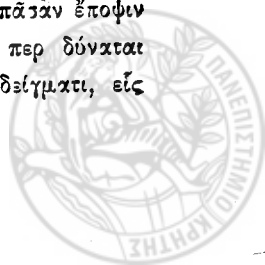

νά υποστηρίξει τὴν ἀρχὴν ταύτην, ἔχων ὑπ' ὄψει τὰ δεδομένα τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας, οἷα ἐξελίσσεται ἐκάστοτε κατὰ χρόνον καὶ τόπον ;

Ὁ Πισχὰλ ἀπεφαίνεται πρὸ δύο αἰώνων : Ἄληθεια ἐντεῦθεν τῶν Πυρηνάϊων, ψεῦδος ἐκείθεν αὐτῶν. Πόση κοινωνική φιλοσοφία εὑρεται ἐν τῇ φράσει ταύτῃ! Ἐθναυματούργητε τὸ λεγόμενον συνταγματικὸν ἢ κοινοβουλευτικὸν πολίτευμα ἐν Ἀγγλίᾳ ἢ ὅπου δήποτε ἀλλαχοῦ τῆς ἡπειρωτικῆς Εὐρώπης, ἀλλὰ τούτου τοῦ λόγου ἕνεκα δικαιοῦνται νὰ ἐπικαλῶνται τὴν πανάκειαν αὐτοῦ λαοί, οἷοι οἱ Σέρβοι, οἱ Βούλγαροι καὶ εἴ τις ἄλλος, προσομοιάζων αὐτοῖς κατὰ πολιτικὴν ἀνατροφὴν καὶ ἱστορίαν ; Ἴδὲ μὲγα παράδοξον τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος, οὐχὶ τὸ πρῶτον, οὐχὶ τὸ τελευταῖον.

Ἡ νέα Βουλγαρία δὲν ἠδύνατο ν' ἀποτελέσῃ ἐξάίρεσιν. Μὴ τυχοῦσα ἰθαγενοῦς ἡγεμόνος, εἰς ὃν νὰ χρωστέῃ τὴν ἀπελευθερωτικὴν αὐτῆς, ὡς ἔρχετο τὸ εὐτύχημα τοῦτο ἡ Σερβία, εἰρουῦσα μεταξὺ τῶν ἐλευθερωτῶν αὐτῆς ἄνδρα, ἐξελθόντα ἐκ τῶν σπλάγχων τοῦ τερβικοῦ λαοῦ. Ἡ τὸ Μυροβούνιον, ἐλευθερωθεῖσα ὑπὸ τῶν Ρώτων, ἔλαβεν ἕξωθεν ἡγεμόνα, εἰς ὃν φυσικῶς τῷ λόγῳ ἔμελλε νὰ ἐπιβάλλῃ τὰς προσηκούσας ὑποχρεώσεις, δεσμεύουσα κατὰ τὸ ἐνὸν πᾶσαν αὐτοῦ ἀπύλυτον ἐπικράτησιν. Φυσικὴ ἐξέλιξις τῶν πραγμάτων, πρὸ τῆς ὁποίας, ὡς γνωστὸν, ὁ πρῶτος ἡγεμὼν τῆς χώρας διεμαρτυρήθη διὰ πραξικοπήματος κατὰ τοῦ πρῶτου, τοῦ φιλελευθέρου συντάγματος, ἀνακηρύξας ἕτερον, συντηρητικώτερον καὶ ἀσχιρετώτερον· ἀλλ' εἰς οὐδὲν ὠφέλησεν αὐτὸν τοῦτο.

Ὁ διάδοχος αὐτοῦ, πλάσμα τοῦ Σταμπολῶφ καὶ τῆς περὶ αὐτὸν τρομοκρατικῆς συμμορίας, δὲν δύναται ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν νὰ διεκδικήσῃ πρὸ τοῦ τόπου τὸ Ἐγὼ ἐκείνο, ὃ περ δύναται νὰ διεκδικῆ, ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἐν Ἰταλίᾳ ἐπὶ παραδείγματι, εἰς

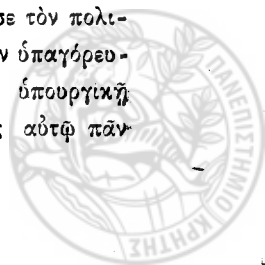

Χοεντζόλλερν ἢ εἰς Σαβαυδός. Τί ὀφείλει εἰς αὐτὸν ἢ νεαρὰ ἡγεμονία; Βεβαίως, ὡς ὑπέδειξα προηγουμένως, ὁ ἡγεμὼν Φερδινάνδος φαίνεται ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἀφωσιωμένος εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς βουλγαρικῆς ιδέας, εἰργάσθη καὶ ἐργάζεται ὑπὲρ αὐτῆς, ἀλλ' οὐδὲν ἔτι μέγα ἐπετεύχθη, ὥστε νὰ δύναται νὰ διεκδικήσῃ ὑπέροχον κῆρος ἐν τῇ πολιτικῇ λειτουργίᾳ τῆς νέας πατρίδος. Ὑποκύπτει εἰς τὸ ἐκ περιτροπῆς ἐπικρατοῦν κόμμα πρᾶττει καλῶς. Ἡ Βουλγαρία ἔχει ἀνάγκην αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ οὗτος ἀφ' ἑτέρου τί δύναται νὰ εἶνε ἐκτὸς τῆς Βουλγαρίας;

Ἐν ταῖς ἐκλογαῖς ἐπικρατεῖ πάντοτε τὸ κυβερνητικὸν κόμμα, οἰονδήποτε καὶ ἂν φέρῃ ὄνομα. Οἱ ὑποψήφιοι αὐτοῦ εἶνε καὶ ὑποψήφιοι τοῦ λαοῦ. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν προέρχεται ἐπὶ τοσοῦτον ἐκ τοῦ συντηρητικοῦ φρονήματος αὐτοῦ, ὅσον ἐκ τῶν κυβερνητικῶν παροχῶν, καὶ τὸ σπουδαιότατον, ἐκ τῆς κυβερνητικῆς ἐπεμβάσεως.

Ἐκ τούτου ἡ τολμηρὰ ἐκτίστος πολιτεία τῶν ἐκτὸς τῆς κυβερνήσεως κομμάτων πρὸς τὸν ἡγεμόνα. Δὲν διστάζουσι νὰ προβῶσιν ἐνίοτε καὶ μέχρι συνωμοτικῶν ἀποπειρῶν, ἅς κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὀφραίνονται οἱ περὶ αὐτόν, ἀνακρούοντες ἐν καιρῷ τὴν πρύμναν τῆς ἡγεμονικῆς; ἐμπιστοσύνης. Ἐπέρχεται ἡ διάλυσις τῆς Βουλῆς καὶ τὰ παρεπόμενα, δηλαδή ἡ ἐν ταῖς ἐκλογαῖς ἐπιτυχία τῶν πρώην ἀντιπολιτευομένων, καθισταμένων φανατικῶν φίλων τοῦ ἡγεμόνος, τῶν τέως κυβερνητικῶν μεταμορφωμένων φυσικῷ τῷ λόγῳ εἰς ἀσπόνδους προσωπικοὺς πολεμίους.

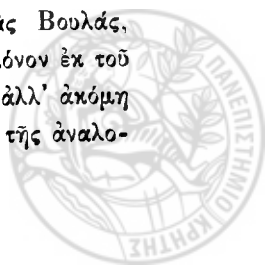
Ὁ πρώην πρωθυπουργὸς Στόϊλφ ἐθεωρεῖτο εὐνοούμενος τοῦ Φερδινάνδου, ἐκ τῶν ἐμπίστων. Τοῦτο δὲν ἡμπόδισε τὸν πολιτικὸν ἄνδρα τῆς Βουλγαρίας νὰ προβῇ, οὐχὶ εἰς τὴν ὑπαγόρευσιν, ἀλλ' εἰς τὴν συγγραφὴν ἄρθρου ἐν τῇ τέως ὑπουργικῇ ἐφημερίδι "Μίφ," κατὰ τοῦ ἡγεμόνος, ἀρνούμενος αὐτῷ πᾶν

δικαίωμα, ὃ πρότερον αὐτὸς οὗτος ὁ Στοίλωφ γενναίως ἐχρήσατο. Τὸ ἄρθρον ἐπιγράφεται ἡ εὐθύνη τοῦ Ἡγεμόνου, οὗ παρατίθενται κατωτέρω ἀποσπάσματα τινά, ἐνδεικτικὰ τῆς καταστάσεως τῶν πολιτικῶν ἡθῶν τῆς Βουλγαρίας :

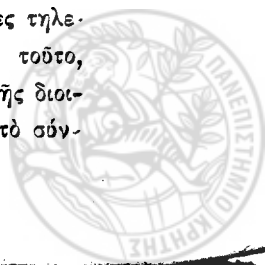
“Οἱ ἀναγνόντες τὰς ἀντιπολιτευομένας ἐφημερίδας κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα πέντη ἔτη, ὡς ἴδωσι τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ ἡμετέρου τούτου ἄρθρου, θὰ συνεπέρινον, ὅτι ἐξήλθομεν ἐκ τῆς ὁδοῦ τῆς τακτικῆς πολιτικῆς καὶ τοῦ σεβασμοῦ πρὸς τὰ πρόνομια τοῦ ἀνωτάτου Ἄρχοντος. Ὅσον καὶ ἂν τὸ δοθὲν ὑπὸ τῆς ἐξουσίας ἐσχάτως παράδειγμα εἶνε γοητευτικόν, ὅσον καὶ ἂν οἱ Βούλγαροι πολῖται κατήντησαν νὰ εὐαρεστώνται εἰς τὸ νὰ ἀκούωσι ἀθυροστομίας καὶ σκανδαλώδεις ἱστορίας, ἢ ἀνατροφῆ ἡμῶν, αἱ ἡμέτεραι ἀρχαὶ ἐντίμων δημοσιολόγων, οὐδέποτε θὰ μᾶς ἐπιτρέψωσι νὰ ἀπομακρυνθῶμεν τῶν συνταγματικῶν ἡμῶν ὑποχρεώσεων ὡς Βουλγάρων πολιτῶν. Ἡμεῖς θὰ ἀναπτύξωμεν τὰ δικαιώματα καὶ τὰς ὑποχρεώσεις ἄνευ προκλήσεως, ἄνευ ἐπινοήσεων καὶ ἄνευ ὕβρεων. Καὶ τοῦτο θὰ πράξωμεν οὐχὶ ἐξ ἐπιθυμίας ὑστεροβούλου, οὐχὶ ὑπὸ ἐλπίδος μελλόντων ἀγαθῶν, ἀλλ’ ἐκ βαθείας συνειδήσεως, ὅτι μόνον τοιοῦτοτρόπως ἐκτελοῦμεν τὸ καθήκον ἡμῶν ὡς ἀληθῆ τέκνα τῆς πατρίδος, ἣν ἅπαντες πρέπει νὰ ὑπηρετῶμεν εἰλικρινῶς καὶ μετ’ ἀφοσιώσεως. Ἐν τῇ εἰλικρινείᾳ καὶ τῷ σεβασμῷ ἐνουπάρχει μείζων πειθὼ ἢ ἐν τῇ προσωπικῇ ὕβρει καὶ τοῖς ψευδέσιν ἐπιχειρήμασιν.

“Τὸ ζήτημα ὃ περ θέτομεν ὑπὸ συζήτησιν εἶνε ἐκ τῶν σπουδαιοτάτων. Τοῦτο εἶνε ἀληθές ὅτι εἶνε δεδικασμένον ὑπὸ πολλῶν ἀθθεντικῶν προσώπων, συνεζητήθη εἰς πολλὰς Βουλὰς, οὐχ’ ἦττον ἢ ἀληθῆς αὐτοῦ λύσις ἐξαρτᾶται οὐχὶ μόνον ἐκ τοῦ εἴδους τῆς κυβερνήσεως δεδομένης τινὸς χώρας, ἀλλ’ ἀκόμη καὶ ἐκ τῆς πολιτικῆς ἀναπτύξεως τῶν πολιτῶν, ἐκ τῆς ἀναλο-

γίας τοῦ διαρκoῦς στρατοῦ καὶ ἐκ τῆς ἀνατροφῆς καὶ τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ τούτου τοῦ ἀνωτάτου Ἄρχοντος. Ἡ γνώμη ἡμῶν ἐπομένως περὶ τοῦ ζητήματος τῆς εὐθύνης τοῦ Ἡγεμόνου εἶνε, ὅτι τοῦτο ὅσον καὶ ἂν εἶνε γενικὸν δι' ὅλας τὰς συνταγματικὰς χώρας, ἐνέχει ὅμως πολλὰς λεπτομερείας, αἵτινες εἶνε καθαρῶς βουλγαρικαὶ καὶ ἐξ ὧν πρέπει νὰ χειραγωγώμεθα, ὅταν καθορίζωμεν τὸν βαθμὸν τῆς τοιαύτης εὐθύνης. Εὐδαίον εἶνε καὶ τὰ κυβερνητικὰ ὄργανα νὰ ἐκφράσωσι τὴν γνώμην των ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου. Σήμερον, ὅτε γίνεται ἀλλαγὴ ἔν τε τῇ ἐξωτερικῇ καὶ τῇ ἐσωτερικῇ πολιτικῇ, ὅτε παύει ἡ κατασκευὴ σιδηροδρόμων, ὅτε ἐκμηδενίζεται ἡ ἀρχὴ τῆς κυβερνητικῆς ἐκμεταλλεύσεως καὶ ἀνοίγεται ἡ ὁδὸς εἰς τὰς ξένας ἐταιρείας, ὅτε ὁ πρωθυπουργὸς εἶνε ἄτομον, ὃ περ πρὸ ἔτους ἐπισήμως παρητήθη πάσης πολιτικῆς ἐνεργείας, ὅτε πέντε ὑπουργοὶ διορίζονται κατ' ἐπιθυμίαν ρητὴν τοῦ ἡγεμόνου, τὸ ζήτημα τῆς ἡγεμονικῆς εὐθύνης εἶνε σύγχρονον καὶ ἐπιβαλλόμενον. Εἶνε καιρὸς νὰ ἐξηγηθῇ εἰς τοὺς Βουλγάρους πολίτας εἰς ποίας περιπτώσεις ὁ ἡγεμὼν αὐτῶν δύναται νὰ περιορίσῃ τὰς παρανομίας καὶ τὰ καταστρεπτικὰ τῶν ὑπουργῶν ἔργα καὶ διατὶ δὲν πρέπει διὰ κάθε τι νὰ ἀπευθύνονται πρὸς Αὐτὸν καὶ νὰ τὸν θεωρῶσιν ὡς ἔνοχον ἀκόμη καὶ δι' αὐτὰς τὰς φυσικὰς καταστροφάς.

“Ὡς γενικὸν γνώμονα τῆς συνταγματικῆς εὐθύνης κυριάρχου τινὸς θὰ ἐπεθυμοῦμεν τὴν ἀρχήν, ὅτι οὗτος δύναται νὰ κρούπηται ὀπισθεν τῶν ὑπουργῶν του μόνον δι' ἐκεῖνα τὰ κυβερνητικὰ σφάλματα, ἅτινα δύναται νὰ διορθωθῶσι διὰ τῆς ἀλλαγῆς τοῦ ὑπουργείου. Καὶ διὰ τοῦτο ἡμεῖς δημοσιεύοντες τηλεγραφήματα διευθυνόμενα εἰς ὑψηλὸν ὄνομα πράττομεν τοῦτο, ὅχι διότι τὸ θεωροῦμεν ὑπεύθυνον διὰ τὰς ἀτασθαλίας τῆς διοικήσεως ἢ τῶν κυβερνητικῶν ὀρδῶν, ἀλλὰ διότι κατὰ τὸ σύν-

ταγμα οὗτος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ χειραγωγῇ τὰς κυβερνητικὰς πράξεις καὶ διότι τὸ ἔθνος ἔχει ἀνάγκη νὰ γνωρίζῃ, ἐὰν εἶνε γνωσταὶ αὐταὶ εἰς τὸν Ἠγεμόνα του. .

“Ὅταν κρίνωμεν περὶ τῆς εὐθύνης κυριάρχου τινὸς συνταγματικοῦ κράτους, δὲν πρέπει νὰ λησμονώμεν, ὅτι δὲν ἐμοιάζει αὕτη πρὸς τὴν τῶν ὑπαλλήλων ἢ ὑπουργῶν. Ἠγεμὼν τις δύναται νὰ διαπράξῃ τὰ φοβερώτερα ἐγκλήματα καὶ δὲν δύνασθε νὰ τὸν παρὰπέμψῃτε εἰς οἰαδήποτε κοσμικὰ δικαστήρια, οὐδὲ νὰ τῷ ἐπιβάλλῃτε οἰαδήποτε σωματικὴν ποινὴν. Μόλα ταῦτα ἡ εὐθὺνη του φέρεται ἐνώπιον τῆς κοινῆς γνώμης, τῆς ἱστορίας καὶ τῆς συνειδήσεώς του, ἐὰν αὕτη δύναται νὰ αισθάνηται τόφεις, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ἐν πιστεύῃ ἀληθῶς εἰς αὐτὸν καὶ φοβῆται ἐκ τῆς τιμωρίας ἐν τῷ ἄλλῳ κόσμῳ. Ἄλλ’ ἐὰν δὲν ἐμπνέηται ὑπὸ ἐσωτερικῆς συναισθήσεως, ὅτι ὠρίσθη εἰς τὴν ὑφίστην θέσιν, ὅπως συγχρωτίζεται καὶ μετὰ τῶν κατωτέρων στρωμάτων τῆς κοινωνίας, ὅτι ἐκ τῆς ἱεράς θελήσεώς του ἐξαρτᾶται κατὰ μέγα μέρος ἡ εὐημερία τοῦ ἔθνους του, τότε ἀναφαίνονται οἱ φοβεροὶ ἐκεῖνοι κλονισμοί, οὓς τόσον ἀκριβὰ ἐπλήρωσαν τὰ τε ἔθνη καὶ αἱ δυναστεῖαι. Δὲν εἶνε εὐκόλον νὰ ὀρισθῇ εἰς τίνας περιστάσεις ὁ ἡγεμὼν δὲν δύναται νὰ δικαιολογῆται διὰ τῆς εὐθύνης τῶν ὑπουργῶν του, ἀλλὰ πιστεύομεν, ὅτι ὅλοι θὰ συμφωνήσωσι μεθ’ ἡμῶν, ὅτι ἡ περίπτωσις αὕτη εἶνε τοσοῦτον μείζων καὶ εὐρυτέρα, ὅσον ὀλιγώτερον συνείθισε τὸ ἔθνος νὰ καρπῶται τῶν συνταγματικῶν δικαιωμάτων του καὶ ὅσον περισσότερον ἐτυφλώθησαν οἱ ἄρχοντες του καὶ δὲν λαμβάνουσιν ὑπ’ ὄφει τὰς συνεπειάς. Ἄλλὰ καὶ ἐὰν ἀφήσωμεν πρὸς στιγμὴν τοὺς κοινωνικοὺς τούτους ὄρους, ἡ ἡγεμονικὴ εὐθὺνη θὰ ἠδύνατο νὰ ὀρισθῇ, εἰ καὶ οὐχὶ ἀκριβῶς, ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως τῶν πράξεων. Θὰ ἐθεωρεῖτο γελοῖος ὁ Βούλγαρος ἐκεῖνος, ὅστις θὰ ὑπεστήριζεν, ὅτι πρὸς ἀλλαγὴν κυρίων τινῶν

ἄρθρων τοῦ συντάγματος, ἢ πρὸς παράδοσιν τμήματος τῆς βουλγαρικῆς χώρας, ὅλη ἡ εὐθύνη πίπτει μόνον ἐπὶ τῶν ὀπουργῶν. Ἰδίᾳ εἶνε φοβερὰ ἡ εὐθύνη ἑνὸς κυριαρχοῦ, ὅταν ἐν γνώσει ἐπιτρέπη νὰ παραχαινήται ἡ κυριαρχία ἢ ἡ ἐσωτερικὴ ἐλευθερία τῆς χώρας, εἴτε διὰ τῆς ἀναμίξεως κράτους τινός. εἴτε δι' ἑταιρείας. Ἡ ἀπώλεια ἑκατομμυρίων τινῶν εἶνε ἀληθῶς μεγάλη ἀπώλεια ἑνὸς ἔθνους. Ἄλλ' αὕτη δὲν εἶνε ἀνεπανόρθωτος, θὰ ἔλθῃ νέον ὀπουργεῖον, θὰ κάμῃ οἰκονομία καὶ θὰ ἐξαλειφθῇ ἡ ἀπώλεια. Ἄλλὰ τὸ νὰ ριζωθῇ ἡ ἐπίδρασις ξένης ἑταιρείας, εἰς ἣν παραδίδεται ἡ ἐκμετάλλευσις τμήματος τῆς χώρας ἡμῶν, ἡ εὐθύνη τοιαύτης πράξεως δὲν ἐπιβαρύνει μόνον ἐκείνους, οἵτινες ζῶσι σήμερον καὶ εἶνε οἱ ἀληθεῖς ἔνοχοι, ἀλλὰ καὶ τοὺς διαδόχους των. Ἡ κατῖρα θὰ στραφῇ καθ' ὅλων ἐκείνων, οἵτινες ἦσαν ἱκανοὶ νὰ προλάβωσι τὸ κκκόν, ἀλλὰ δὲν τὸ κατώρθωσαν, εἴτε ἐξ ἀμελείας, εἴτε ἐκ κακίας, εἴτε ἐκ πείσματος. „

Ἐννοεῖται ὅτι εἰς τὸ τολμηρὸν τοῦτο ἄρθρον ἐδόθη ἀμέσως ἡ προσήκουσα ἀπάντησις ὑπὸ τῶν κυβερνητικῶν ὀργάνων, ἅτινα ἐξάπαντος πάντῃ διάφορον θὰ εἶχον γνώμην, ἂν οἱ ἐμπνέοντες αὐτὰ διετέλουν ἔτι ἐν τῇ ἀντιπολιτεύσει. Ἄλλὰ τὰ πράγματα μεταβάλλονται καὶ μεταβάλλονται μετ' αὐτῶν καὶ οἱ ἄνθρωποι. Ἦδη διδάσκουσιν οὗτοι ἀντιθέτως, “ὅτι οἱ μεγάλοι πολιτικοὶ κλονισμοί, οἵτινες ἐξέβηκαν εἰς κίνδυνον καὶ αὐτὴν τὴν ὕπαρξιν τῆς πατρίδος, ὡς ἀνεξαρτήτου πολιτικῆς ἐνότητος, παρεκίνησαν ποτε τοὺς ἐγκριτωτέρους Βουλγάρους φιλοπάτριδας νὰ διασκεφθῶσι περὶ τῶν μέσων, ἅτινα ριζικῶς θὰ ἐξεμηδένιζον τὸ κκκόν, ταῦτα δὲ συνίσταντο εἰς τὴν πολιτικὴν διαπαιδαγώγησιν τοῦ ἔθνους, εἰς τὴν διάνοιαν τοῦ ὁποῦοῦ ἔπρεπε νὰ χαραχθῇ ἡ ἰδέα, ὅτι πρὸς ὕπαρξιν τῆς ἡσυχίας καὶ τῆς προόδου αὐτοῦ πρέπει νὰ εἶνε σεβαστὸν τὸ ἀπαρabiάστον καὶ ἡ αὐθεντία τοῦ

άνωτάτου ἄρχοντος,, . . . Τούτου μὴ συμβαίνοντος, “ἀποτε-
 λείται ἔγκλημα δις μεγαλύτερον, διότι τελεῖται ὅπ’ ἀνθρώπων,
 οἷτινες μέχρι τῆς χθὲς ἦσαν σύμβουλοι τοῦ στέμματος καὶ
 κυβερνῆται τῆς Βουλγαρίας,, . . .

Ἐξεστράπην τοῦ θέματός μου, ἀσχοληθεῖς εἰς τὴν λειτουργίαν
 τοῦ κοινοβουλευτικοῦ πολιτεύματος καὶ τῶν πολιτικῶν ἡθῶν
 τῆς Βουλγαρίας, οὐχὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ εἰπεῖν τι ἄηθες καὶ
 καινόν, ἀλλ’ ἵνα ἀνακοινώσω, ὅτι εἰ καὶ ὁ πολιτικὸς βίος ἐν
 τῇ χώρᾳ ταύτῃ τυγχάνει ἀνώμαλος εἰσέτι, πολλὰ παρουσιάζων
 ἔκτροπα, οὐχ ἦττον ἢ κυβερνητικῇ δρᾶσις ἐξακολουθεῖ ἀεὶποτε
 ἰσχυρὰ ἐπ’ ἀγαθῷ τοῦ τόπου. Τὸ ἀρχικὸν πρόγραμμα τηρεῖται
 μετ’ ἀξιεπαίνου μερίμνης. Οὐδαὶς δ’ εὐσυνειδήτος παρατηρητῆς
 δύναται ν’ ἀρνηθῆ, ὅτι ἡ νέα Βουλγαρία δὲν ἐργάζεται μετὰ
 πολλοῦ ζήλου πρὸς ἐπικράτησιν ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἴμου,
 ἐπιτηδειότατα ἐπιδιώκουσα τὴν πραγμάτωσιν τοῦ προγράμματος
 τούτου. Ὁ πολιτικὸς ἀνταγωνισμὸς, ὅσον καὶ ἂν ἐξέρχεται τῆς
 τροχιάς τῆς σεμνότητος καὶ τῆς εὐπρεπείας, προβαίνει μέχρι
 τινός, ἀλλ’ εἴτα ὑποχωρεῖ πρὸ τῶν μεγάλων τῆς Βουλγαρίας
 συμφερόντων, ἅτινα μετὰ περισσῆς θεραπεύουσι στοργῆς ὁ
 ἡγεμὼν, τὰ κόμματα, ὅσον καὶ ἂν εἴνε ἐξαχρειωμένα, αὐτὸς ἐπὶ
 τέλους ὁ βουλγαρικὸς ὄχλος, προθύμως παρακολουθῶν τοῖς
 κελεύσμασι τῆς ἐξουσίας. Ἐν τούτῳ κεῖται τὸ ἀπόρητον τῆς
 βουλγαρικῆς δυνάμεως, τοσοῦτον ἐπιβλητικῆς σήμερον διὰ λαόν,
 μόλις χθὲς ἐξελθόντα ἐκ τῆς δουλείας πολλῶν αἰώνων.

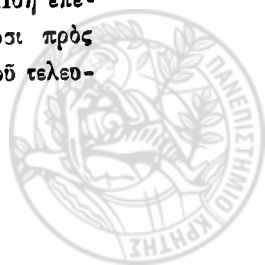
Ε΄.

ΣΤΡΑΤΟΣ

ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΕΝ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

Οὕτως ἡ Βουλγαρία κατέστη χώρα, οὐχὶ ἀναξία περιφρονησεως, ἢ δὲ ἰσχύς αὐτῆς κείται κατ' ἐξοχὴν ἐν τῇ στρατιωτικῇ συντάξει καὶ ὀργανώσει τῶν δυνάμεων αὐτῆς. Ὑπὸ τὴν ἐποφιν ταύτην ὁ Φερδινάνδος βαίνει ἐπὶ τὰ ἔχνη τοῦ βασιλέως τῆς Ρωμουνίας, εἰς ὃν ἀληθῶς ὀφείλει τὸ παραδουνάβιον τοῦτο κράτος τὴν ὑπέροχον θέσιν, ἣν ἐκτήσατο ἐπ' ἐσχάτων ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἴμου. Δύναται τις εἰπεῖν, ὅτι ἡ Βουλγαρία εἶνε στρατόπεδον. Ἄνευ πολλοῦ κόπου, ἐκ τῶν πολεμικῶν ἐνστάτικων τῆς φυλῆς, ἐκ τοῦ σκοποῦ, δι' ὃν συνέστη πρὸ εἰκοσαετίας, κατένοησε τὸ ἀπόρρητον τῶν ἐπιτυχιῶν αὐτῆς. Ὅταν πρὸ δεκαετραετίας ἠγθάνθη τὴν ἐκ τούτων εὐφροσύνην ἐν Πιρότ καὶ Σλιθνίτση, ἐπέδωθη μετὰ μείζονος ἔτι ζήλου εἰς τὴν πληρεστέραν ἑαυτῆς στρατιωτικὴν σύνταξιν, μηδὲ θυσιῶν φειδομένη, μηδὲ κόπων.

Σήμερον ἡ Βουλγαρία κατέστη στρατιωτικὸν κράτος, ἄνευ τοιούτου παρελθόντος, ἄνευ παραδόσεων· ἐθεωρεῖτο ὁ λαὸς αὐτῆς ὁ εἰρηνικώτατος τῶν τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου. Ἦδη ἐπέδωθη εἰς τὴν στρατιωτικὴν σύνταξιν. Πάντες δεικνύουσι πρὸς τοῦτο ζωηρὸν ἐνδιαφέρον, ἀπὸ τοῦ ἡγεμόνος μέχρι τοῦ τελευταίου Βουλγάρου.

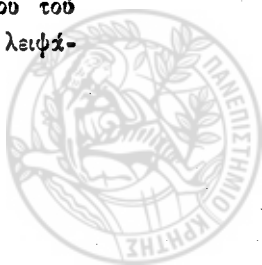

Ἐπὶ δολόκληρον μῆνα, ἐν οἰαδήποτε καὶ ἂν εὐρισκόμην πόλει τῆς Βουλγαρίας, τὸ ἀντικείμενον, τὸ κατ' ἐξοχὴν προσελκῶν τὴν προσοχὴν μου, ἦτο ἡ στρατιωτικὴ κίνησις. Κατὰ πᾶσαν πρωτὰν ἔβλεπον στρατιωτικὰ σώματα, μεταβαίνοντα εἰς τὰ γυμνάσια· ἐπανήρχοντο τὴν ἑσπέραν ἐν εὐθυμίᾳ, ἄδοντα πολεμικὰ ἄσματα. Τὰ πάντα ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ἀποβλέπουσι πρὸς ἓνα καὶ μόνον σκοπὸν—τὴν σύνταξιν στρατοῦ, οὗ προορισμὸς ἔσται ἡ πραγμάτωσις τῆς μεγάλης βουλγαρικῆς ἰδέας, ἥτις, ὀφείλω ἐκάστοτε νὰ τὸ ἐπαναλαμβάνω, (ἴσως αἰσθανθῶσι τοῦτο καὶ κατανοήσωσιν οἱ τοσοῦτοι ἐκ τῶν ἡμετέρων παχυδερμοὶ ἢ ἀδιόφοροι), εἶνε ἡ κατάκτησις τῆς Μακεδονίας, τῆς Θράκης, αὐτῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἡ ἰδρύσις μεγάλης βουλγαρικῆς αὐτοκρατορίας.

Δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ ποράδοξον τοῦτο: πῶς κράτος, χθесινὸν ἀκόμη, ἔσπερημένον τῶν πάντων, πνευματικῆς μορφώσεως, ἔθνικῆς ἀγωγῆς, πολιτικῆς ἀνατροφῆς, κοινωνικῆς συντάξεως, οἰκονομικῆς ὀργανώσεως, κατῴρθωσεν ἐν βραχεῖ διαστήματι χρόνου νὰ κατανοήσῃ προσφυῶς τὸν προορισμὸν αὐτοῦ, τὸ ἀπόρητον τῆς δυνάμεως καὶ κατισχύσεως ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἴμου. Ἡ ἀνάστασις τῆς Βουλγαρίας ἔεν ἀπέβλεπε τὸ παράπαν εἰς τὴν ἀνάστασιν μεγάλης ἔθνικῆς ἰδέας, εἰς τὴν ἱστορικὴν αὐτῆς παλιγγενεσίαν. Οὐδὲν ἐκ τούτων. Οἱ Βούλγαροι οὐδ' ἦσαν, οὐδὲ φιλοδοξοῦσι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα νὰ καταστῶσιν ἐκπολιτιστικὸς λαός· ἡ τοιαύτη ἀποστολὴ ἀντίκειται εἰς τὴν φυλετικὴν αὐτῶν ἰδιοφυΐαν. Ὅπως προεμάντευόν τινες τῷ καιρῷ ἐκεῖ, πρὸ εἰκοσαετίας καὶ πλέον, οἱ Βούλγαροι ἔμελλον ν' ἀκωλυθῶσιν τὰ ἔνστικτα τῆς φυλῆς αὐτῶν. Εἰς δευτερεύουσαν μοῖραν ἤθελον θέσῃ τὴν πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν μόρφωσιν, πρωτίστως ἤθελον μεριμνήσῃ περὶ στρατιωτικῆς συντάξεως καὶ ὀργανώσεως, περὶ ἰδρύσεως ὀπλοστασίων, στρα-

τώνων, παντός ἐν γένει τοῦ συντελέστοτος εἰς τὴν δημιουργίαν στρατιωτικῆς Βουλγαρίας. Ταύτην τὴν ἐπιστολὴν ἐζήτει παρὰ τῶν Βουλγάρων ὁ Πανσλαυτισμός, ἀπελευθερῶν αὐτοὺς ἀπὸ τῆς τουρκικῆς δεσποτείας. Ἡ δυτικὴ Εὐρώπη, καὶ κατ' ἐξοχὴν ἡ Ἀγγλίαι, ἦτις καὶ αὕτη, διὰ τὰ τῶν συντηρητικῶν καὶ τῶν φιλελευθέρων, οὐκ ὀλίγον συνετέλεσεν εἰς τὴν ὑπεράγαν, παρὰ τὸ δίκαιον, παρὰ τὴν πολιτικὴν ἰσορροπίαν τῶν ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἴμου κρατῶν, ἐπέκτασιν καὶ ἐνίσχυσιν τῆς Βουλγαρίας, εὐθύνεται διὰ πάντα τὰ ἔκτροπα, τὰ δυνάμενα νὰ ἐπέλθωσιν ἐν προσεχῇ ἢ ἀπώτερφ μέλλοντι ἐκ τῆς τοιαύτης ἀνοχῆς πρὸς τὸν Πανσλαυτισμόν, συνωμοτικῶς ἐργαζόμενον κατὰ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς αὐτονομίας πεπολιτισμένων λαῶν, οὗς διὰ τῆς βίας προσπαθεῖ ν' ἀπορροφήσῃ καὶ νὰ ἐξοντώσῃ.

Ἡδὴ ἡ Βουλγαρία, μετὰ τὴν Ρωμουνίαν, δικαίως ἐναδρύνεται ἐπὶ τῇ στρατιωτικῇ αὐτῆς συντάξει καὶ ὀργανῶσει. Μέχρι τῆς χθὲς ἦτο ἔθνος κτηνοτροφικόν, γεωργικόν, ἀπόλεμον ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν. Οἱ ὀλίγοι λησταί, οἵτινες κατὰ περιόδους τινὰς πλήξεως ἐξήρχοντο ἀνὰ τὰ ὄρη τοῦ Αἴμου, ἔλα ταραξάσει τὴν ἡσυχίαν τῶν κοιμωμένων Τούρκων φυλάκων τῆς τάξεως, ἀλλ' ἐσκορπίζοντο παραχρῆμα, δὲν ἐξήρχουν νὰ προσδώσωσιν ἐλαχίστην πολεμικὴν αἴγλην εἰς τὸν ἀπολεμώτατον τῶν λαῶν τῆς Χερσονήσου· οὐδ' ἐμορφώθη τοῦλάχιστον ἐπαρκῶς ἐν τῷ σχολείῳ τῆς πρώτης καὶ τελευταίας ἐθνικῆς ἐξεγέρσεως, ἣν ἀμέσως ἐπηκολούθησεν ὁ ρωσοτουρκικὸς πόλεμος καὶ ἡ ἐκ τούτου ἀπελευθερωτικὴ τῶν Βουλγάρων. Ἡδὴ, ἐν διαστήματι εἰκοσαετίας, ἡ Βουλγαρία διὰ προσφουδὸς διοικήσεως μετεμορφώθη εἰς στρατιωτικὸν κράτος, ἀξιοῦν καὶ δυνάμενον νὰ λαμβάνηται ὅπ' ὄφει ἐν τῷ συστήματι τῶν κρατῶν τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου, ἐν πάσῃ εὐκαιρίᾳ διανομῆς τῶν ὑπολειπομένων λειψά-

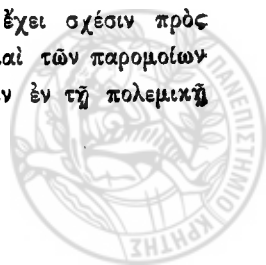
νων τοῦ φοχορραγιῦντος ἀσθενοῦς τοῦ Βοσπόρου, ἐπιδιώκον τὴν μερίδα τοῦ λέοντος.

Δὲν εἶνε μυστήριον τίνι τρόπῳ κατωρθώθη τοσοῦτον ταχέως ἡ μεταμόρφωσις αὕτη ἀπολέμου λαοῦ εἰς στρατιωτικόν, ὅση-μέραι κτώμενον πολεμικὰς ροπὰς καὶ ιδιότητας. Προχειροτάτη καὶ εὐχερεστάτη ἡ ἐξήγησις. Ἄνευ πολλῆς μεταφυσικῆς οἱ διευθύναντες μέχρι τοῦδε τὸ νεότευκτον κράτος κατενόησαν τὴν ἀνάγκην καὶ τὴν σημασίαν τοῦ ἐνόπλου ἔθνους. Διὰ τῆς ἀπελευθερώσεως εἰσῆρχοντο εἰς νέον στάδιον βίου, ἀλλ' οὐχὲ ἄνευ κινδύνων καὶ περιπετειῶν. Πῶς ἠδύναντο νὰ ἐξασφαλίσωσιν αὐτὸν ἄλλως ἢ διὰ τῆς στρατιωτικῆς συντάξεως, ἥτις θὰ καθίστα αὐτοὺς ἕμα ἀξιόους νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψει ἐν παντὶ διακανονισμῷ τῶν ἐθνικῶν σχέσεων τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου; Οὕτω διὰ τοῦ τρόπου τούτου ὁ Βούλγαρος ἀγρότης κατέστη ἐν βραχυτάτῳ χρονικῷ διαστήματι στρατιώτης.

Ἄρκει νὰ παραμείνῃ τις καὶ ἐπ' ἐλάχιστον χρόνον ἐν Βουλγαρίᾳ, νὰ ἐξετάσῃ περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου τοὺς πρεσβυτέρους ἐκ τῶν γινωσκόντων αὐτήν, καὶ θὰ λάβῃ τὴν αὐτὴν στερεότερον ἀπόκρισιν. Ὁ Βούλγαρος μετεμορφώθη καὶ ὡς ἄνθρωπος, καὶ ὡς πολίτης, ἀφ' οὗ χρόνου ἐγένετο στρατιώτης.

Δὲν εἶνε ἀντικείμενον, δυνάμενον νὰ συζητηθῇ ἢ ἀμφισβητηθῇ: κατὰ πόσον ἡ στρατιωτικὴ παιδεύσις καὶ μόρφωσις σωτηριῶς ἐπιδραῖ ἐπὶ τοῦ ἥθους καὶ τοῦ χαρακτήρος τῶν λαῶν. Ἄρχαία τε καὶ νεωτέρα ἱστορία διὰ τῶν πραγμάτων πιστοποιοῦσι τοῦτο. Τὸ πρόβλημα τῶν λαῶν δὲν δύναται ἐπαρκῶς νὰ λυθῇ, καὶ κανονισθῇ ἄνευ τῆς στρατιωτικῆς αὐτῶν παιδεύσεως καὶ συντάξεως.

Τὸ σημερινὸν ἐνοπλον ἔθνος οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν πρὸς τοὺς παλαιοὺς στρατοὺς τῶν μισθοφόρων καὶ τῶν παρομοίων τυχοδιωκτῶν, περὶ ὧν τοσαῦτα ἀνεγνώσαμεν ἐν τῇ πολεμικῇ

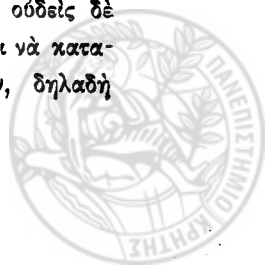

ἱστορία τῶν μέσων αἰώνων. Τὸ νεώτερον στρατιωτικὸν σύστημα ἀποτελεῖ μέρος οὐσιώδες τοῦ πολιτικοῦ συστήματος τῶν λαῶν· συντελεῖ οὐχὶ μόνον εἰς τὴν ἄμυναν τῆς χώρας, ἢ εἰς τὴν πολεμικὴν αὐτῆς ὑπεροχὴν καὶ ἐπικράτησιν, ἀλλὰ καὶ εἰς μὲν ἄλλοις πολιτῶν, ἀξίων τοῦ ἐν τῇ κοινωνίᾳ προσρισμοῦ.

Ὡς παρατηρεῖ σύγχρονος κοινωνιολόγος, τὸ ἐλατήριον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τῶν παλαιτέρων στρατῶν ἦτο ὁ φόβος, ἢ τὸ συμφέρον, ἢ ἡ ἀφοσίωσις εἰς τι πρόσωπον, ὁ θαυμασμός ἐπὶ τέλους, ἢ ὁ ἔρωσ τῆς δόξης. Ἄλλ' ὑπέρτερον πάντων τούτων τῶν ἐλατηρίων εἶνε ἡ φιλοπατρία, ἧς τὸ συναίσθημα δεόν νὰ καλλιεργηθῇ ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ στρατιώτου. Τὸ συναίσθημα τοῦτο ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν πραγμάτων τὸ πάντων ἰσχυρότατον. Ἡ ἀγάπη τῆς πατρίδος, ἡ πρὸς αὐτὴν ἀφοσίωσις, ἡ ἐπιβαλλομένη ἐκ τούτου θυσία, διδάσκονται, ἐρμηνεύονται, ἐμπνέονται εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ στρατιώτου τοῦ ἐνόπλου ἔθνους. Ὁ στρατῶν εἶνε ἄρα σχολεῖον ἠθικοποιτικὸν ἐν τῇ νεωτέρᾳ πολιτείᾳ, ἥτις, ὅπως ἔχουσι νῦν τὰ πράγματα, καθήκον ἔχει νὰ ἰδρῦῃ τοιαῦτα, σοβαρῶς νὰ ἐποπτεύῃ καὶ νὰ διευθύνῃ, παρακολουθοῦσα τὸν σκοπὸν, ὃν προτίθενται καὶ ἐπιζητοῦσιν.

Τοιαύτη ἡ λύσις τοῦ προβλήματος τῆς ἐθνικῆς ἐνισχύσεως καὶ τῆς τοσοῦτον ἀπροσδοκῆτως καταδειχθείσης προόδου τῆς Βουλγαρίας. Ἀπεδέξατο τὸ πρόγραμμα, ὃ περ ἐτέθη αὐτῇ ὑπὸ τῶν ἐλευθερωτῶν μετὰ ζήλου καὶ μετ' ἀφοσιώσεως· ἐφαρμόζει αὐτὸ ἄνευ δισταγμοῦ, καλῶς γινώσκουσα, ὅτι δι' αὐτοῦ καὶ μόνου θέλει ἐπιτευχθῆ ἡ πραγμάτωσις τῆς βουλγαρικῆς ἰδέας.

Σήμερον οἱ πόλεμοι, ὡς παρατηρεῖ ἔγκριτος στρατιωτικὸς συγγραφεύς, ἔχουσι καθαρῶς στρατιωτικὸν χαρακτήρα. Εὐλόγως ἢ μὴ ἀδιάφορον. Οὕτως ἔχουσι τὰ πράγματα· οὐδεὶς δὲ λαὸς ἢ ἄτομον, ὅσον καὶ ἂν ὑπερέχωσι, δικαιῶνται νὰ καταφρονῶσι ταῦτα. Ὁ πόλεμος ὑπηρετεῖ τὴν πολιτικὴν, δηλαδὴ

τὴν ἐπιδιώξιν τῶν ποικίλων αὐτῆς συμφερόντων. Οὐδεὶς ἄρα λαὸς δικαιούται νὰ παραμελήσῃ τὰ παράπαν τὰς φυσικὰς ἢ ἐπικτητοὺς αὐτοῦ πρὸς τὸν πόλεμον ἀρετὰς ἢ ἰδιότητας. Παραμελῶν ἢ παραγνωρίζων ὑπογράφει ἀναγκαίως τὴν θανατικὴν αὐτοῦ καταδίκην . . .

Τοιαῦται σκέψεις ἀπησχόλουν με καθ' ἐκάστην, καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἐν Βουλγαρίᾳ διαμονῆς μου. Κατελαμβανόμενῃ ἐξ ὀδύνης, ἀντιλαμβανόμενος, ὅτι οἱ δύο ἀπολεμώτατοι τῶν λαῶν τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου, οἱ Ρωμοῦνοι καὶ οἱ Βούλγαροι, κατέστησαν ἐν μῆνί εἰκοσαετία, κατὰ τὰ φαινόμενα τοῦλάχιστον, πολεμικώτεροι ἡμῶν τῶν ἄλλων, τῶν ἐπὶ αἰῶνας ἐπιδειξαμένων τοσαύτας πολεμικὰς ἀρετὰς, τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Σέρβων. Δὲν ἦτο δυσχερὲς νὰ κατανοήσω ποῖον τὸ αἴτιον τῆς τοιαύτης στρατιωτικῆς ἡμῶν ἐλαττώσεως. Ἄλλ' ἦτο στενόχωρον δι' ἐμὲ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ν' ἀκούω μομφὰς παρὰ πλείστων ὁμογενῶν τε καὶ μὴ τοιούτων, εἰλικρινῶν ἢ μὴ, καὶ ποικίλας ἐξηγήσεις καὶ κρίσεις περὶ τῆς στρατιωτικῆς παρακμῆς τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, τοσοῦτον τραγικῶς καταδειχθείσης κατὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον, παρὰ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν εὐφυξίαν, ἣν ἐπεδείξατο τὸ αὐτοσχεδίως καὶ ἀμελετήτως κληθὲν εἰς διεκδικητικὴν τῶν ἱστορικῶν αὐτοῦ δικαίων ἔθνος.

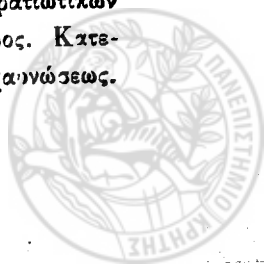
Δὲν νομίζω ἐπίκαιρον νὰ θίξω τὸ ζήτημα, ἂν ἡ στρατιωτικὴ ἀρετὴ τῶν λαῶν συμβάλλει κατὰ τι εἰς τὴν στρατιωτικὴν αὐτῶν σύνταξιν καὶ ἰσχύν. ἢ ἡ προσήκουσα στρατιωτικὴ σύνταξις καὶ ὀργάνωσις ἀναπτύσσει ἐν αὐτοῖς τὰς ἐθνικὰς ἀρετὰς τῆς περὶ θάρχειας, τῆς ἀφοσιώσεως πρὸς πᾶσαν εὐγενῆ ἰδέαν, αἵτινες, ὡς εἶπον ἡμεῖς προηγουμένως, λαμβάνουσιν οὐ σμικρὰν ὠθησιν ἐκ τῆς στρατιωτικῆς διαπαιδαγωγήσεως. Παρατηρῶ μετὰ λύπης, ὅτι ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες ἤκιστα ἐνεβιβάζομεν εἰς τὴν κατανόησιν τοῦ προβλήματος τούτου, τὸ ὅποῖον παρ' ἄλλοις

λαοίς, ήττον ήμῶν προηγμένοις ἐν τῷ πολιτισμῷ, ὀλοσχερῶς, ἀλλὰ καὶ ὀλοταχῶς, ἐλύθη.

Ὅσημέραι λησμονοῦμεν τὰς στρατιωτικὰς ήμῶν ἔξεις καὶ παραδόσεις· οἱ υἱοὶ καὶ οἱ ἔγγονοι μονονουχὶ μετ' ἀδιαφορίας προσβλέπουσι πρὸς τὴν ἀρετὴν τῶν πατέρων αὐτῶν. ὧν ἐν τούτοις τὰς ὑπὲρ τῆς πατρίδος ὑπηρεσίας ἐκμεταλλεύονται μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης.

— Καὶ πῶς εἶνε δυνατὸν νὰ ἔχητε στρατὸν συντεταγμένον, πειθαρχοῦντα, ἐθνικὸν ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν, ὅποταν ἐπιτρέπητε αὐτῷ τὴν εἰς τὴν πολιτικὴν ἀνάμιξιν, κομματικὰς ὑποψηφιότητας μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ; Ἀπαιτεῖται μεγάλη δόσις μωρίας καὶ πωρώσεως, ἵνα ἐπιμένγη ἀπὸ τριάκοντα πέντε ἤδη ἐτῶν εἰς τὸ βλῆθριον τοῦτο σύστημα, παρασκευάζον ήμῖν μεγαλητέρας συμφορὰς ἐν τῷ μέλλοντι. Ἐκ τῆς οἰκτιτικῆς τῶν τελευταίων ἐκλογικῶν περιόδων τῆς Ἑλλάδος, ὑπολογίζω, ὅτι τὸ ἔκτον τῶν νομοθετῶν τοῦ ἑλληνικοῦ κοινοβουλίου ἀποτελεῖται ἐκ στρατιωτικῶν. Ἀμφισβητοῦσι τὰ πρωτεῖα πρὸς τοὺς δικηγόρους. Ἀποδίδω εἰς αὐτὰς τὰς δύο κατηγορίας τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ τὴν σύγχρονον κακοδαιμονίαν τῆς Ἑλλάδος. Κάλλιστα δὲ γινώσκω, διὰ ποίων τρόπων καὶ ἐνεργειῶν αἷτε στρατιωτικοὶ καὶ οἱ δικηγόροι ἠδυνήθησαν νὰ δημιουργήσωσι τὴν πολιτικὴν ἑαυτῶν ἐπιρροήν ἐν ταύτῃ ἢ ἐκείνῃ τῇ ἐπαρχίᾳ . . .

Τοιαῦτα μοὶ ἔλεγεν ήμέραν τινὰ ἐπὶ τοῦ ἀτμοπλοίου τοῦ Δουνάβεως ἔγκριτος πολιτικὸς ἀνὴρ τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου, ἐπὶ μακρὸν χρόνον διαμείνας ἐν Ἑλλάδι καὶ ἀκριβῶς τὰ καθ' ήμᾶς πράγματα γινώσκων. Ἡ ἀδιαφορία σας, ἐξηκολούθησε, πρὸς τὴν σύνταξιν καὶ τὴν ὀργάνωσιν τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων θέλει στοιχίσῃ αὐτὸ τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος. Κατελήφθητε ἀπὸ πολλοῦ χρόνου ἐκ μωριαίας ἐθνικῆς χαννώσεως.

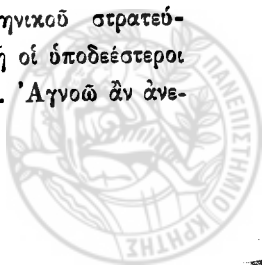

Ἐνδιαφέρεσθε μόνον καὶ πολυπραγμονεῖτε, ἕνεκα ἀσημάντων ἐσωτερικῶν ζητημάτων καὶ παραμελεῖτε, μετ' ἀκατανοήτου ἀποτυφλώσεως, τὰ ἐθνικώτατα καὶ ζωτικώτατα τῶν ἑλληνικῶν συμπερόντων. Εὔχομαι νὰ μὴ μετανοήσητε. . .

Ὅλως τοῦναντίον πρὸς ἡμᾶς φέρονται οἱ Βούλγαροι. Ἐνόησαν τὴν σημασίαν τοῦ στρατοῦ καὶ ἐδημιούργησαν τοιοῦτον μετὰ ἧ ἄνευ θυσιῶν, ἀδιάφορον. Ἄρκει ὅτι παρουσιάζονται ὡς σημαίνουσα δύναμις ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἴμου καὶ λημβάνονται ὑπ' ὄψει ἄρκει ὅτι διεκδικοῦσι τὴν ἀντιπροσωπεῖαν τῶν δυναστευομένων πληθυσμῶν τῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας· καὶ ἐπὶ τέλος δὲν εἶνε ἀναξία λόγου τιμὴ τοῦτο.

Διηγεῖται ὁ βυζαντινὸς ἱστορικὸς Φραντζῆς, ὅτι καθ' ὃν χρόνον κατεκτήθη ὑπὸ τῶν Τούρκων ἡ Βουλγαρία, ὁ βασιλεὺς τῶν Οὐγγῶν Σιγισμουῦνδος ἔπεμψε πρεσβευτὴν πρὸς τὸν ἐν Φιλιππουπόλει παραμένοντα Βαγγαζήτην, προσκαλῶν αὐτὸν νὰ καταλίπη χώραν, ἐφ' ἧς οὐδὲν κέκτηται δικαίωμα Ὁ Σουλτάνος διέταξε ν' ἀνοίξωσιν εἰς τὸν πρέσβην τὰς στρατιωτικὰς αὐτοῦ ἀποθήκας, ἀποκρινόμενος: "Λέξον ταῦτα τῷ ἀθθέντῃ σου τῷ βασιλεῖ, ὅτι τὸ ἐμὸν δίκαιον, ὃ ἔχω ἐν τῇ Βουλγαρίᾳ, ταῦτα τὰ ὄπλα καὶ αἱ παρασκευαὶ ὡς εἶδες εἰσὶ,,. Δὲν φοβοῦμεθα μὴ τοιαύτην τινα ἀπόκρισιν λάβωμεν καὶ ἡμεῖς οἱ Ἕλληνας παρὰ τῶν Βουλγάρων, οὐχὶ ζητούντων πλέον, ἀλλὰ καταλαμβανόντων τὴν Θράκην καὶ τὴν Μακεδονίαν;

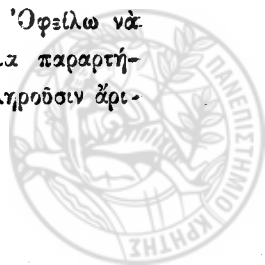
Ἐν Βουλγαρίᾳ ὁ στρατιώτης εἶνε στρατιώτης· εἶνε ἀφωσιωμένος εἰς τὴν ἐξάσκησιν τοῦ ἔργου αὐτοῦ, διατελεῖ ὑπὸ αὐστηρῶν πειθαρχίαν, ὡς καὶ ἐν Ρωσίᾳ. Τὸ φοβερόν ἐκεῖνο *sans facon* μεταξὺ ἀνωτέρων καὶ κατωτέρων βαθμοφύρων, ὃ περ εἶνε τὸ κατ' ἐξοχὴν χαρακτηριστικὸν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατεύματος, εἶνε ἄγνωστον ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῇ, ἐν ἧ οἱ ὑποδεέστεροι ἀξιωματικοὶ ὑποτάσσονται εἰς τοὺς ἀνωτέρους. Ἀγνοῶ ἂν ἀνε-

πτύχθη esprit de corps μεταξύ τῶν ἀνθρώπων τούτων, ὃ περ δὲν εἶνε εὐχερές· ἀλλ' ὅπως δῆποτε πρὸς τοὺς πολίτας προσφέρονται εὐγενῶς καὶ φιλοφρόνως. Ἀπό τε καταγωγῆς καὶ ἐξ ἀνατροφῆς ὁ Βούλγαρος ἀξιωματικὸς δὲν διεκδικεῖ ἰδιαιτέραν κοινωνικὴν περιωπῆν.

Πῶς εἶνε δυνατόν νὰ ἐπιζητήσῃ τοιαύτην; Οἱ πλεῖστοι τούτων, πρὶν ἢ καταταχθῶσι εἰς τὸν στρατόν, ἂν δὲν ἦσαν μικρο-ἐπαγγελματίαι, ἔχουσι κατὰ τὴν στιγμήν ταύτην ἀδελφὸς καὶ συγγενεῖς τοιούτους· ἐπὶ δὲ τοῦ προτέρου τουρκικοῦ καθεστώ-τος δὲν ὑπῆρχεν εὐγένεια ἐν Βουλγαρίᾳ. Ἐν γένει ἄρα ὁ στρατός φέρει λαϊκὸν χαρακτήρα· τοῦθ' ὃ περ δὲν εἶνε ἐπιβλαβὲς εἰς τὴν στρατιωτικὴν προαγωγὴν τῆς χώρας ταύτης, ἐστερημένης μέχρι τοῦδε στρατιωτικοῦ χαρακτήρος.

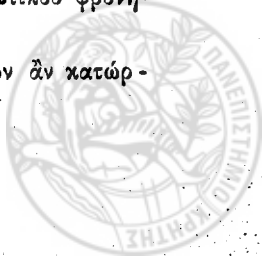
Ὁ Βούλγαρος ἀξιωματικὸς δὲν μορφώνεται μόνον ἐν τῷ πολεμικῷ σχολείῳ ἢ ἐν τῷ στρατῶνι. Ἡ κυβέρνησις, κατ' ἀπομίμῃσιν τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν, μεριμνᾷ διηγεκῶς περὶ τῆς πλημμετέρας αὐτοῦ, θεωρητικῆς καὶ πρακτικῆς, μορφώσεως. Πρὸς τοῦτο, ἐν ἐκάστῃ πόλει, μικρᾷ ἢ μεγάλῃ, τῆς Βουλγαρίας, ὑπάρχουσι στρατιωτικαὶ λέσχαι, λαμπρὰ ὑπὸ πᾶσαν ἐποφιν ἰδρύματα, ἐν οἷς καθ' ὑποχρέωσιν φοιτῶσι καὶ ἀναστρέφονται οἱ ἐν τῷ διαμερίσματι ἐκείνῳ τῆς χώρας τοποθετημένοι ἀξιωματικοὶ Διδασκαλίαι, συζητήσεις, ἀναγνώσματα, σχετικὰ πάντοτε πρὸς τὴν στρατιωτικὴν παιδευσιν τῶν ἀξιωματικῶν, εἶνε ἐπιβεβλημένα. Ἀτμόσφαιρα πειθαρχίας, ἱεραρχίας, συνδέσμου μεταξύ τῶν στρατιωτικῶν, ἄνευ διακρίσεως ὄπλου ἢ καταγωγῆς. Συσσίτιον, ἀναγνωστήριον. πᾶν ὃ τι ἐπὶ τέλους καθίστησιν ἀνεκτὴν καὶ εὐάρεστον τὴν διαμονὴν τοῦ ἀξιωματικοῦ, ἔστω καὶ ἐν τῇ μικροτάτῃ πόλει τῆς ἡγεμονίας. Ὅφειλω νὰ ὁμολογήσω, ἐξ ὧσων ἐπληροφορήθην, ὅτι τὰ τοιαῦτα παραρτήματα τῶν στρατιωτικῶν σχολείων, αἱ λέσχαι, ἐκπληροῦσιν ἀρι-

στα τὸν προορισμὸν αὐτῶν, ὡς καὶ ἐν τοῖς πρωτίστοις εὐρωπαϊκοῖς στρατοῖς. Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο ὁ στρατιωτικὸς μελετᾷ, ἐκπαιδεύεται, ἐργάζεται, ἀλλὰ καὶ διασκεδάζει. Ἐννοεῖται, ὅτι διατελεῖ ἡδωχαριστημένος ἐκ τῆς τοιαύτης αὐτοῦ καταστάσεως, οὐδαμῶς ἐπιθυμῶν ἐγκατάλειψιν αὐτῆς. ἵνα ἐπιδείξη τὸ ἀνάστημά του καὶ τὴν ἰταμότητά του, τοῦθ' ὁ περ ἄλλως τε δὲν εἶνε εἰς αὐτὸν ἐκ τοῦ Συντάγματος ἐπιτετραμμένον, εἰς τοὺς πολιτικοὺς ὀμίλους ἢ εἰς τὴν Σοβράνιε, ἐπικρίνων τὸ καθεστῶς καὶ ἐπικαλούμενος πρὸς τοῦτο τὴν *συνταγματικὴν* αὐτοῦ ἀδειαν, ἀνάλογον τῆς ποιητικῆς ἀδείας . . .

Στρατόπεδον ὑπὸ τὰς σκηνάς γραφικώτατον ἔξω τῶν πόλεων, διηγεκὴ γυμνάσια· τὸ θέαμα τοῦτο καθ' ἐκάστην μὲ ἀπησχόλει. Δὲν διστάζω νὰ εἶπω, ὅτι ἡσθανόμην στενοχωρίαν ἐπὶ τούτῳ. Καὶ παρὰ τῶν ὁμογενῶν καὶ παρὰ τῶν μὴ τοιούτων ἐπληροφορούμην περὶ τοῦ ζήλου. ὃν δεικνύουσιν ἀνώτεροι καὶ κατώτεροι πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν στρατιωτικῶν αὐτῶν καθηκόντων. *Πειθαρχία* καθ' ὅλην τὴν σημασίαν τῆς λέξεως—κοινωνικὴ καὶ στρατιωτικὴ· ὁ θεσμὸς καὶ τὸ ὄνειδος τῶν ἀπαλλαγέντων εἶνε ἄγνωστος ἐν Βουλγαρίᾳ. ὡς καὶ ἐν Σερβίᾳ καὶ ἐν Ρωμοῦνίᾳ, μετ' ἀπεριγράπτου δ' ἀποτροπῆς καὶ ἀγανακτήσεως μοὶ ὁμιλοῦσι περὶ τούτου πάντες οἱ ἐν ταῖς χώραις ταύταις ὁμογενεῖς. Ἀποροῦσι πῶς οὐδαὶς ἐκ τῶν οὕτωσι θρασύως παραβάντων τὸ καθήκον αὐτῶν ἐν τῷ τελευταίῳ πολέμῳ ἐτιμωρήθη καθ' οἷονδὴποτε τρόπον ὑπὸ τῆς κοινωνίας· ὁ περ σημαίνει, κατ' αὐτούς, ὅτι αὕτη εἶνε ἡ πρώτη καὶ κορία συνένοχος. Ἡ τοιαύτη πειθαρχία εἰς τὸ στρατιωτικὸν καθήκον ἐν Βουλγαρίᾳ κατασκευάζει μὲν τὸν ἔσχατον χωρικὸν πολεμικὸν ἄνδρα, ἀλλ' ἐπίσης συντελεῖ καὶ εἰς τὴν μόρφωσιν τοῦ στρατιωτικοῦ φρονήματος καὶ ἤθους.

Διὰ τῆς διοικητικῆς ταύτης παρασκευῆς ἄδηλον ἂν κατῶρ-

θωσεν ἡ νέα Βουλγαρία νὰ δημιουργήσῃ πραγματικὸν στρατόν. Τοῦτο δύναται νὰ καταδειχθῇ μόνον ἐν καιρῷ πολέμου, τῆς λυδίας ταύτης λίθου τῶν μεγάλων ἐθνικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀρετῶν, τοῦ χαρακτήρος, οὗ ἐμφορεῖται λαός τις. Ἄλλὰ πῶς ἄλλως δύναται νὰ ἐμφυσηθῶσιν ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ στρατιώτου αἱ ἀρεταὶ αὗται, αἱ ἐκδηλοῦσαι τὴν ἀρτιότητα αὐτοῦ, ἢ διὰ τῆς στρατιωτικῆς μορφώσεως; Ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰκάσω, ὅτι ὁ σκοπὸς τῆς βουλγαρικῆς διοικήσεως δὲν ἀστοχεῖ πάντα τὰ σώματα παρέχουσιν ἐπαρκῆ ἐξωτερικὴν παράτασιν. Περὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ; ὁ χρόνος θὰ τὸ δείξῃ. Διότι δὲν πρέπει ν' ἀγνωσμεν, ὅτι ὁ πόλεμος δὲν εἶνε μόνον σύγκρουσις σωμάτων ἐμφύχων, ἀλλ' ἐπίσης καὶ ἐκδήλωσις ἐπιστήμης, τέχνης, ἠθικῶν ἐν γένει καὶ ψυχικῶν δυνάμεων.

Εἰς οὐδένα διατελεῖ ἄγνωστον, καὶ εἰς τὸν κατ' ἐλάχιστον γευσάμενον στρατιωτικῆς ἱστορίας καὶ τέχνης, ὅτι πρὸς διεξαγωγὴν τοῦ πολέμου δὲν ἐπαρκοῦσι μόνον οἱ ἄνθρωποι, καλῶς κατεσκευασμένοι καὶ ἐκγεγυμνασμένοι, ἢ τὰ ἄψυχα ἐργαλεῖα τῆς καταστροφῆς καὶ τοῦ θανάτου—πυροβόλα, βίδες καὶ λοιπὰ φονικὰ ὄργανα, διὰ τῆς ἐνεργείας τῶν ὁποίων κρίνεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἡ μάχη. Ἀπαιτοῦνται ἐπίσης καὶ πολλὰ ἄλλα ἐπικουρικὰ ὄργανα, συντελοῦντα οὐκ ὀλίγον εἰς τὸν πλήρη καταρτισμὸν καὶ τὴν λειτουργίαν τῶν στρατιωτικῶν σωμάτων. Τοιαῦτα εἶνε τὰ κτήνη, καὶ ἐν εὐρυτέρῳ μοίρᾳ οἱ ἄνθρωποι, ὧν ἡ συμβολὴ τυγχάνει ἀναπόφευκτος ἐν παντὶ καλῶς ὀργανωμένῳ στρατεύματι. Ἡ Βουλγαρία, εἰ καὶ εἶνε κτηνοτροφικὴ χώρα, πολλὴν καταβάλλει μέριμναν πρὸς παραγωγὴν κρειττόνων εἰδῶν κτηνῶν. Ἴδρυσεν ἤδη κτηνοτροφικὴν καὶ κτηνιατρικὴν σχολὴν, ὅπως καὶ ἡ Ρωμανία, ἧς ἡ ἐν Βουκουρεστίῳ τοιαύτη λειτουργεῖ ὡς αἱ ἀρισταὶ τῶν εὐρωπαϊκῶν. Ὁ ἀγαθὸς Καποδίστριας μεταξὺ τῶν πρώτων αὐτοῦ μελετημάτων ἐθεώρησε καὶ

τὴν Ἴδρυσιν ἱπποφορβείου ἐν τῷ ἀργολικῷ πεδίῳ, ἀλλὰ τοῦτο μετὰ τινα καιρὸν διελύθη εἰς τὰ ἐξ ὧν συνετέθη, χωρὶς νὰ ληφθῆ φροντίς κατὰ τὸν μετέπειτα χρόνον, καὶ μετὰ τὴν προσάρτησιν τῆς ἱπποτροφου Θεσσαλίας, περὶ βελτιώσεως τῆς ἐν Ἑλλάδι κτηνοτροφίας. Τί ἡδυνάμεθα νὰ κατορθώσωμεν, ἂν ἐπέτρεπον εἰς ἡμᾶς αἱ πολιτικαὶ μικρομέριμναι, νὰ σκεφθῶμεν καὶ νὰ ἐνεργήσωμεν συνετώτερον καὶ συστηματικώτερον; Τοσοῦτον εἶχομεν μεριμνήσῃ κατὰ τὸν τελευταῖον τοῦτον καιρὸν περὶ συστήματος στρατιωτικοῦ ἱππικοῦ, ὥστε κατὰ τὸν πόλεμον οἱ ἡμέτεροι ἵπποις ἐμάχοντο, *horribile dictu*, *ἀνίπποι*, μετὰ τὴν κήρυξιν δ' αὐτοῦ ἐγένετο σκέψις παραγγελίας ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἵππων καὶ ἡμιόνων.

Ἡ χθελινὴ Βουλγαρία σκέπτεται διαφόρως ἡμῶν περὶ τοῦτου. Προσπαθεῖ κατὰ πάντα τρόπον νὰ παρασκευάσῃ ἵππους διὰ τὸν στρατὸν αὐτῆς, χωρὶς νὰ εἶνε ἐξηναγκασμένη νὰ προμηθεύηται τοιοῦτους ἐκ τῆς γείτονος Οὐγγαρίας. Θεωρεῖ τοῦτο ἐθνικὴν ὑποχρέωσιν. Ἐνθυμοῦμαι ὅτι πρὸ τινῶν ἐτῶν, ἐν ἔτει 1892, παρευρέθη ἐν τινι μεγάλῃ στρατιωτικῇ παρατάξει ἐν Σόφίᾳ ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τοῦ ἡγεμόνος. Ἀντιπρόσωπος τῆς κυβερνήσεως παρίστατο κατὰ τὴν παρέλασιν τῶν στρατευμάτων ὁ ὑπουργὸς Νάτσεβιτς, μεθ' οὗ ἐγνωρίσθη καὶ πλησίον τοῦ ὁποίου παρέμεινα καθ' ὅλον τὸν χρόνον τῆς κανονικωτάτης παρελάσεως τῶν βουλγαρικῶν στρατευμάτων. Πρὸς τοῖς ἄλλοις ἠρώτησα αὐτόν, πόθεν προμηθεύεται ἡ Βουλγαρία τοὺς ἵππους: — Δυστυχῶς ἐξ Οὐγγαρίας, μοὶ ἀπεκρίθη, ἀλλ' ἐλπίζω μετὰ τινα καιρὸν νὰ μὴ λαμβάνωμεν ἀνάγκην προμηθείας ἵππων ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ. Πληροφοροῦμαι, ὅτι ὁσημέραι ἐπιτυγχάνεται τοῦτο· ἡ κτηνοτροφία τῆς χώρας βελτιοῦται διὰ τῶν ἀόκνων προσπαθειῶν τῆς κυβερνήσεως, ἐπέρχεται δὲ κατ' ἀνάγκην ἡ βελτιώσεις καὶ ὁ ἐξευγενισμὸς τοῦ εἴδους, οὕτως ὥστε ἡ Βουλγαρία

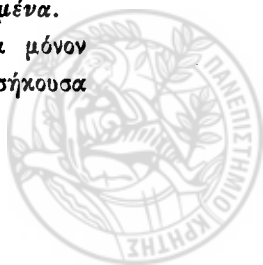
οὐ μόνον νὰ μὴ λαμβάνῃ ἀνάγκην προμηθείας ἔππων ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀλλὰ καὶ νὰ προμηθεύῃ τοιοῦτους.

Ἡμεῖς δὲν στερούμεθα ὕλικου· ἀλλὰ στερούμεθα ... τεχνίτου. Εἶνε τοσοῦτον δύσκολον νὰ εὑρεθῇ ὁ τοιοῦτος ;

Διὰ τοιαύτης ἐνεργείας ἡ νέα Βουλγαρία κατήρτισε στρατόν. Ἄγνοῶ, κατὰ πόσον εἶνε ἀξίος τῶν θυσιῶν τοῦ ἔθνους, ἀλλ' ἐν Σλιβνίτζη καὶ ἐν Πιρότ, ἀρχάριος ἔτι ὢν καὶ διοικούμενος ὑπ' ἀρχηγοῦ ἀρίστου καὶ ἀφωσιωμένου εἰς τὴν ἐθνικὴν ὑπόθεσιν, ἔδρεψε δάφνας κατὰ τῶν Σέρβων. Πιθανῶς νὰ ὑπέκυψαν οὗτοι, ἅτε ἐπιδραμόντες καὶ εὐρισκόμενοι ἐπὶ ξένου ἐδάφους, καὶ τὸ σπουδαιότατον, ὀδηγούμενοι ὑπ' ἀναξίτου στρατηγοῦ. Πάντα ταῦτα οὐδὲν σημαίνουν. Τὸ βέβαιον εἶνε, ὅτι ἐνίκησε κατὰ τὴν περίστασιν ἐκείνην ἡ Βουλγαρία. Ἐκ τῆς νίκης δὲ ταύτης ἐμφυχωθεῖσα, ἐπεδόθη μετ' ἀφωσιώσεως εἰς τὴν στρατιωτικωτέραν αὐτῆς σύνταξιν καὶ ὀργάνωσιν καὶ κατήρτισε κατὰ τὸ ἐνὸν ἀξιωματικούς, ὧν ἕστερεῖτο. μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Τσάρου ἀνάκλησιν, ἕνεκα τοῦ πραξικοπήματος τῆς Φίλιππουπόλεως, τῶν Ρώσων ὀργανωτῶν τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ, ἐπανελθόντων εἰς τὴν ἰδίαν πατρίδα.

Δὲν ἀναφέρω κατὰ τὴν στιγμήν ταύτην ἀριθμούς, ἔν' ἀποδείξω τὴν ὑπεροχὴν τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ. Ἡ ἱστορία διδάσκει, ὅτι πολλάκις οὐδὲν οὗτοι σημαίνουν, ἂν δὲν ἐμφυχοῖ αὐτοὺς τὸ φρόνημα, τὸ ἦθος, ἡ σύνταξις, ἡ πειθαρχία, συλλήβδην ἡ στρατιωτικὴ ἀρετὴ, ἣτις δημιουργεῖ τὰ μεγάλα ἔργα. Ἔλεγον πρό τινος χρόνου, ἀναφέρων τὸ λόγιον μεγάλου συγχρόνου ἀνδρός, ὅτι ἡ θεὰ πρόνοια εὐνοεῖ τὰ μεγάλα στρατιωτικὰ σώματα, ἔτι δὲ μᾶλλον τὰ καλῶς συντεταγμένα.

Ἄλλὰ πρὸς ἐπίτεξιν πάντων τούτων δὲν ἀρκοῦσι μόνον θεσμοὶ καὶ ὀργανωταί. Πρωτίστως ἀπαιτεῖται ἡ προσήκουσα

ἐκτέλεισι, ἢ ἐφαρμογῇ, ἣτις εἶνε ἀποτέλεσμα τῆς βουλήσεως. Καὶ εἶνε γνωστόν, ὅτι ἡ δύναμις εἶνε βούλησις . . .

*
* *

Δὲν εἶνε εὐχερῆς ἐπὶ τοσοῦτον ἡ συντήρησις πολυαριθμοῦ στρατοῦ, δυσαναλόγου πρὸς τὰς οἰκονομικὰς δυνάμεις τοῦ τόπου. Τοῦτου ἕνεκα ἡ Βουλγαρία, χθεσινὸν κράτος, ἐστερημένον ἐπαρκοῦς παραγωγῆς, πόρων ἄρα πρὸς θεραπείαν τῶν ἀναγκῶν αὐτῆς. Πάσχει οἰκονομικῶς κατ' ἀνάγκην, ἕνεκα τῆς μεγαλοπράγμονος πολιτικῆς. Δεῖ δὴ χρημάτων· παλαιὰ καὶ νέα ἀληθεια, ἀφ' οὗ χρόνου ἐβροντοφώνει αὐτὴν ὁ μέγας ρήτωρ τῆς ἀρχαιότητος ἐν τοῖς πρὸς τὸν Φίλιππον ἀγῶσι τῶν Ἀθηναίων· δεῖ δὴ χρημάτων· ἡ δὲ μεγάλη πολιτικὴ τῆς Βουλγαρίας δὲν δύναται νὰ διεξαχθῇ κατ' ἄλλον τρόπον ἢ διὰ τοῦ χρήματος μόνον. Ἀλλὰ τοιοῦτο δὲν ὑπάρχει σήμερον οὔτε ἐν τοῖς ταμείοις τοῦ δημοσίου, οὔτε ἐν τοῖς τῶν ἰδιωτῶν. Ἐντεῦθεν ἡ καταναγκαστικὴ πολιτικὴ τῶν δανείων, ἀνεπαρκῶν τογχανόντων τῶν τακτικῶν πόρων τοῦ βουλγαρικοῦ κράτους. Κατὰ πόσον ἡ πολιτικὴ αὕτη θέλει εὐδοκίμησῃ, θέλει καταδειχθῆ ἐν προσεχέστατῳ χρόνῳ.

Αἱ λεγόμεναι στρατιωτικαὶ παρασκευαὶ ἔχουσιν ἐπακόλουθα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὀλέθρια. Ἡ Βουλγαρία, ἀφ' οὗ χρόνου συνετάχθη εἰς αὐτόνομον κράτος, παρὰ τὰς ἀγαθὰς προθέσεις τῶν κυβερνήσεων, ἐργασθεισῶν κατὰ τὸ ἐνὸν ὑπὲρ τῆς ἐσωτερικῆς αὐτῆς βελτιώσεως καὶ προόδου, δὲν κατάρθρωσεν, οὐδ' ἦτο δυνατόν ἕως τοῦτο, ν' ἀδείξῃ καὶ τοὺς πόρους αὐτῆς ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε οὗτοι ν' ἀνταποκρίνωνται εἰς τὰς στρατιωτικὰς δαπάνας. Ἡ οἰκονομικὴ αὕτη πολιτικὴ δὲν ἰδιάζει βεβαίως τῇ Βουλγαρίᾳ μόνῃ. Οὐκ ἔλιγα ἄλλα κράτη τῆς συγχρό-

νου Εβρώπης ὑπέπεσον εἰς τὸ αὐτὸ σφάλμα, ἐπτώχευσαν ἐπὶ τέλους, ἢ διατελοῦσιν εἰς τὰ πρόθυρα τῆς πτωχεύσεως. Ἡ Βουλγαρία εἶνε εὐφορος χώρα, οὐχὶ ἀναξία λόγου, ἂν δὲ οἱ κυβερνῶντες κατενόουν τὴν οικονομικὴν σημασίαν τῶν πόρων αὐτῆς, θὰ διετέλει σήμερον εἰς διάφορον κατάστασιν.

Βεβαίως ἡ κυβέρνησις ἐμερίμνησεν ἱκανῶς περὶ ἀναπτύξεως τῆς ἐγχωρίου παραγωγῆς, ὑπὸ τινας ἐπόψεις μάλιστα εἶνε ἀξίει-παινος διὰ τὸ ὑπὲρ αὐτῆς ἐνδιαφέρον. Εἰργάσθη πρὸς ἴδρυσιν καὶ κανονικὴν λειτουργίαν, ἐπ' ἀγαθῶ τοῦ λαοῦ, γεωργικῶν τραπεζῶν, ἐνίσχυσε τοὺς γεωργικοὺς συνεταιρισμοὺς, ὑπεστήριξεν ὅπως δῆποτε τὴν εἰς νηπιώδη κατάστασιν διατελοῦσαν ἰθαγενῆ βιομηχανίαν, ἀπὸ τινος δὲ χρόνου μετ' ἀξιεπαίνου ἐργάζεται ζήλου πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν ναυτικῶν δυνάμεων τῆς χώρας, ἢ μᾶλλον νὰ δημιουργήσῃ τοιαύτας, διότι ὁ βουλγαρικὸς πληθυσμὸς, οὐδ' ὑπῆρξε ποτέ, ὡς ἐκ τῆς φυλετικῆς αὐτοῦ συστάσεως, ναυτικός, οὐδ' εἶνε δυνατόν κατὰ πάσαν πιθανότητα νὰ καταστῇ τοιοῦτος. Ἄλλὰ πάντα ταῦτα τὰ οικονομικὰ μέτρα ἐλάχιστα μέχρι τοῦδε παρέσχον ἵποτελέσματα, ὡς εἶκος, διότι, πρὸς τῇ προστασίᾳ τοῦ κράτους, ἀπαιτεῖται καὶ τὸ προσῆκον ἔδαφος πρὸς ἐφαρμογὴν τῶν βελτιώσεων τούτων, δηλαδὴ λαός, παράγων καὶ ἐπαρκῶς καταναλίσκων, πρωτίστως ὦν εἰς κατάστασιν νὰ παρακολουθήσῃ καὶ νὰ συνδράμῃ διὰ τῆς ἀτομικῆς ἐνεργείας τὰ κυβερνητικὰ μέτρα. Αἱ στρατιωτικαὶ ἄρα δαπάναι δὲν διατελοῦσιν ἐν ἰσορροπίᾳ πρὸς τὰς προσόδους τοῦ δημοσίου.

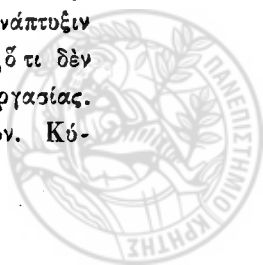
Ἡ φορολογία τοῦ βουλγαρικοῦ λαοῦ εἶνε ἐπὶ τοσοῦτον βαρεῖα, καταθλίβουσα τὰς παραγωγικὰς αὐτοῦ δυνάμεις, ὥστε ἡ οικονομικὴ πρόοδος ἐλέγχεται ἐλαχίστη. Εἶνε ἀληθές, ὅτι ἐπὶ τινὰ χρόνον ἡ Βουλγαρία ἐπιτηδεῖως ἐφημίζετο ὡς προκόπτουσα ὀλικῶς καὶ εὐδοουμένη, ἀλλὰ τοῦτο ἔν τινι μόνον μερίδι τοῦ εὐρωπαϊκοῦ τύπου. Ἐνθυμοῦμαι μεθ' ὑποίας λυρικῆς ἐξάρσεως ὁ τῶ-

πος οὗτος ἐχαιρέτισε πρό τινων ἐτών τὴν λεγομένην Ἐκθεσιν τῆς Φιλιππουπόλεως, ὡς μαρτύριον δῆθεν τῶν προοδευτικῶν ροπῶν καὶ προόδων τοῦ βουλγαρικοῦ λαοῦ καὶ τῆς κυβερνήσεως αὐτοῦ Ἦτο ἡ ἐποχὴ τῆς βασιλείας τοῦ Σταμπολῶφ, ἡ περίοδος τῆς διὰ μεγεθεντικοῦ φακοῦ κατοπτεύσεως παντὸς βουλγαρικοῦ, τῆς ὑπεράγαν ἐξάρσεως καὶ διαφημίσεως καὶ τῆς ἐλαχίστης προόδου ἐν τῷ ἀρτιπαγεῖ κράτει. Ὁ τύπος τῆς Τριπλῆς Συμμαχίας ἦτο πρόθυμος, ἀφιλοκερδῶς ἢ ὄχι, νὰ προσενέγκῃ λιθανωτὸν εἰς τὸν πολιτικὸν ἄνδρα, τὸν δεσπόζοντα τῆς Βουλγαρίας. Ὁ δικτάτωρ οὗτος δὲν ἐπέτρεπεν, ὡς γνωστὸν, εἰς τὸν τύπον τῆς ἀντιπολιτεύσεως νὰ ἐπικρίνῃ τὴν οἰκονομικὴν πολιτικὴν τῆς κυβερνήσεως, ἀλλ' οὐδὲ ν' ἀποκαλύπτῃ τὴν ἀληθῆ οἰκονομικὴν κατάστασιν τοῦ τόπου. Ἐφορολογεῖτο ὑπὲρ τὰς ἑαυτοῦ δυνάμεις ὁ λαός. Ἀλλὰ τίς ἠδύνατο νὰ μὴ ὁμολογήσῃ ἐκὼν ἄκων, ὅτι ἡ φορολογία αὕτη δὲν θὰ ἦτο παροδική, μέχρι τῆς ἐπιτεύξεως τῶν ἐθνικῶν πόθων; Ἐν τῇ ἀφώνῳ βουλῇ τῆς σταμπολωφικῆς δυναστείας οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ ἐπικρίνῃ τὸ οἰκονομικὸν πρόγραμμα τοῦ δικτάτορος· ἔμελλε θάττον ἢ βράδιον ν' ἀποτίσῃ σκληρότατα τὰ ἐπίχειρα τῆς θρασυτητός του.

Ἦδη, ἐκλιπόντος αὐτοῦ, συνεχισθέντος δὲ ὑπὸ τῶν διαδόχων τοῦ ἐγκαινισθέντος συστήματος, ἀποκαλύπτεται ὅσημέραι ἡ πραγματικὴ οἰκονομικὴ κατάστασις τῆς Βουλγαρίας. Ἡ τε ἐσωτερικὴ καὶ ἡ ἐξωτερικὴ πίστις ἐκλείπει ὅσημέραι. Αἱ ἐκ τῆς γεωργίας καὶ τῆς κτηνοτροφίας πρόσοδοι δὲν εἶνε ἐπὶ τοσοῦτον ἐνθαρρυντικαί· τὸ ἐμπόριον, παρὰ τὴν συνδρομὴν τῆς κυβερνήσεως, φυτοβιοῖ. Ἄλλοι πόροι ἐλάχιστοι ὑπάρχουσιν ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐν Βουλγαρίᾳ. Ἡ συγκοινωνία ἀνεπτύχθη βεβαίως κατὰ τὴν τελευταίαν εἰκοσαετίαν, ἡ δὲ ἀτμάμαξα τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ καὶ τῆς παγκοσμίου ἐνεργείας διέρχεται καθ' ἐκάστην διὰ τῆς βουλγαρικῆς χώρας, ἀλλ' ἐλάχιστον προσκομίζει

αὐτῇ ὄφελος. Τὸ σύστημα τοῦ διωγμοῦ, πολιτικοῦ τε καὶ οἰκονομικοῦ, τὸ ἐφαρμοζόμενον ἐν γένει μὲν ἐπὶ τῶν ξένων, ἀλλ' ἰδίᾳ ἐπὶ τῶν Ἑλλήνων, τῶν δραστηριοτάτων τούτων παραγόντων τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου, ἀπομακρύνει ἀπὸ τῆς Βουλγαρίας τὰ ξένα κεφάλαια καὶ τὴν ξένην ἐνέργειαν, διότι οἱ ἰθαγενεῖς διατελοῦσιν ἔτι ἐν ἀώρῳ οἰκονομικῇ καταστάσει. Οἱ ὀλίγοι ἐκ τῶν ξένων, οἱ ἐγκαθιστάμενοι ἰδίᾳ ἐν ταῖς κεντρικαῖς αὐτῆς πόλεσιν, εἶνε ἐκμεταλλεῦται ὑπὸ τὴν χειρὶς τὴν σημασίαν, Ἰουδαῖοι ἢ Γερμανοί, εἰς ὧν τὰς χεῖρας συγκεντροῦται ὀσημέραι ἢ οἰκονομικὴ δύναμις, ὁ πλοῦτος τῆς χώρας. Ὁ Βούλγαρος μένει ἀείποτε ὁ αὐτός — γεωργὸς ἢ κτηνοτρόφος, ἐλάχιστοι δ' ἐκ τῆς νέας γενεᾶς ἤρξαντο ἐπιτιμώμενοι εἰς ὄντως παραγωγικὰ καὶ χρήσιμα διὰ τὴν εὐημερίαν τοῦ τόπου ἔργα. Εἰ καὶ τὸ ἀνώτατον τῆς Βουλγαρίας Ἐκπαιδευτήριον δὲν παρέχει δωφιλῶς τὰ μέσα τῆς ἐκπαιδεύσεως, οἱ καὶ κατ' ἐλάχιστον ἐκ τῶν Βουλγάρων δυνάμενοι ἀπέρχονται χάριν ἀνωτέρων σπουδῶν εἰς τὰ πανεπιστήμια τῆς Εὐρώπης, ἐν οἷς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲν ἀποκομίζουσι τὰ προσήκοντα διδάγματα. Ἐπανερχόμενοι δ' εἰς τὴν πατρίδα αὐτῶν ἄνευ θετικῶν γνώσεων, πολιιορκοῦσι τὸ δημόσιον ταμεῖον, οὗ καθίστανται τρόφιμοι διὰ τῶν πολιτικῶν ἐπιρροῶν, ἢ θεσιθῆραι, συμπράττοντες μετὰ τοῦ ἐν τῇ ἀντιπολιτεύσει κόμματος, προβαίνοντες μέχρι τῶν ἄκρων — κοινωνιστικῶν καὶ μηδενιστικῶν κηρυγμάτων.

Μετὰ τὰς συντόμους ταύτας παρατηρήσεις περὶ τῆς ἐν γένει οἰκονομικῆς προόδου καὶ τῆς συγχρόνου καταστάσεως τῆς Βουλγαρίας, συμπεραίνεται, ὅτι οἱ κυβερνῆται αὐτῆς, παρὰ τὴν καταβληθεῖσαν μέριμναν καὶ δραστηριότητα πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν ἐθνικῶν πόρων, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ κατανοήσωσιν, ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιτευχθῇ αὕτη ἄνευ ἀποκλειστικῆς ἐργασίας. Ἀπὸ πολλοῦ χρόνου ἡ Βουλγαρία διατελεῖ στρατόπεδον. Κύ-

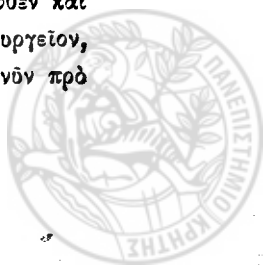

ριον μέλημα τῆς κυβερνήσεως αὐτῆς εἶνε ἡ στρατιωτικὴ σύνταξις καὶ ὀργάνωσις τοῦ τόπου, εἰς τοῦτο δ' ἐπέτυχεν οὐ σμικρὸν. Ἄλλ' ἢ μέχρι τοῦδε διαθρυληθεῖσα οἰκονομικὴ ἐδεξία ὑπῆρξε φαινομενικῆ, ὅσημέραι ἐκδηλοῦται ἢ προϊούσα καχεξία, ἀφυσικτον ἔξουσα ἀποτέλεσμα τὴν χρεωκοπίαν. Κατ' ἀσφαλεστάτας πληροφορίας, ὁ βουλγαρικὸς πληθυσμὸς φορολογεῖται τριπλασίως ἴσως καὶ τετραπλασίως περισσότερον ἀπὸ τὸν κατ' ἐξοχὴν φορολογούμενον Γάλλον. Εἰς ἕκαστον Βούλγαρον πολίτην ἀναλογοῦσιν ἐτησίως τριάκοντα φράγκα, ὅσα καὶ ἐν Γαλλίᾳ. Ἄλλ' ἢ ἀμοιβὴ τοῦ Βουλγάρου ἐργατικοῦ, παραβαλλομένη πρὸς τὴν τοῦ Γάλλου, εἶνε ἐλαχίστη.

Οἱ πλεῖστοι τῶν ἐν Βουλγαρίᾳ πολιτευομένων κατανοοῦσι τὴν ἔκρυθμον καὶ ἀφόρητον ταύτην οἰκονομικὴν κατάστασιν, ἀλλ' ἐλάχιστοι τολμῶσι νὰ καταγγείλωσιν αὐτήν, οὗτοι δὲ καὶ στεροῦνται κομματικῆς δυνάμεως. Ἄλλ' ἐρχόμενοι εἰς τὴν ἐξουσίαν, θὰ ἔχωσι τὴν τόλμην νὰ ἐπιζητήσωσι τὴν πραγμάτων τοῦ οἰκονομικοῦ αὐτῶν προγράμματος, ἐρειδομένου ἐπὶ τοῦ περιορισμοῦ τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων, ἅρα ἐπὶ τῆς ἐγκαταλείψεως τοῦ προγράμματος τῆς Μεγάλης Βουλγαρίας; Τί φρονοῦσιν οἱ Μεγαλοῦδεῖται καὶ οἱ συνωμόται τῆς Σόφιας; δὲν θὰ ἦσαν ἔτοιμοι νὰ προθῶσι μέχρι τῶν ἄκρων κατὰ τῶν ὁπαδῶν τῆς πολιτικῆς τῆς φειδοῦς; Ἐπὶ τοῦ παρόντος εἶνε ἀδύνατον νὰ ἐφαρμοσθῇ ἡ πολιτικὴ αὕτη, ἀναμένεται δὲ πρὸς τοῦτο κατὰ πάσαν πιθανότητα ὁ ξενικὸς ἔλεγχος, ὡς τις ἀπὸ μηχανῆς θεός, αἴρων κατάστασιν, ἣτις κολακεύει μὲν τὰ φιλόδοξα ὄνειρα τῶν θερμουκεφάλων, ἀλλ' ἐμπνέει ἀνησυχίας εἰς τοὺς συνετοὺς καὶ τοὺς προνοητικούς, καλῶς γινώσκοντας, ὅτι ἡ ἀποκλειστικὴ ἀκμὴ καὶ δύναμις τόπου τινος δὲν ἐξαρτᾶται μόνον ἀπὸ τῆς παρατάξεως πολυαριθμῶν συνταγμάτων, ὧν μετὰ τινα χρόνον ἔσται φοβερὸν ζήτημα ἢ συντήρησις.

Πρὸ τῶν ἀπειλητικῶν τούτων φαινομένων ἡ βουλγαρικὴ κυβέρνησις σπεύδει, σπεύδει πρὸς πραγμάτων τοῦ ἐθνικοῦ προγράμματος. Σήμερον δύναται νὰ ἔχη ἐλπίδας τινὰς ἐπιτυχίας· ὁ στρατὸς δὲν στερεῖται πειθρχίας καὶ ὀργανώσεως, ἔστω καὶ κατ' ἐπίφραξιν. Ἄλλ' ὅταν περικοπῶσι τὰ πτερὰ αὐτῆς ὑπὸ τῆς ἀνάγκης τῶν οἰκονομιῶν, ἢ μακεδονικῆ πολιτικῆς, ἧτις ἐκτὸς τοῦ στρατοῦ καὶ τῶν προπαγανδικῶν κοιμημάτων οὐδὲν ἄλλο ἔχει στήριγμα, ἀναμφιβόλως θὰ ὑποστῇ ἐπίσης πτώχευσις. Ἐν τοιαύτῃ ἐνδεχομένη περιπτώσει, ἀμφιβάλλω, ἂν τὰ μακεδονοσλαβικὰ κοιμητάτα, τὰ ἐντὸς ἢ ἐκτὸς τῆς ἡγεμονίας δρῶντα, θὰ ἔχουσι τὴν προθυμίαν καὶ τὴν ἀγαθὴν προαίρεσιν νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν ἐπίτευξιν τοῦ μεγάλου προγράμματος τῆς βουλγαρικῆς ἐπὶ τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου ἡγεμονίας. Οἱ τραπεζιτικοὶ οἴκοι τῆς Πετροπόλεως καὶ τῆς Μόσχας, τῆς Πράγας καὶ τοῦ Κιέβου δὲν ἔχουσι εἰδικότητα, ἢ τὴν προσήκουσαν ἰκανότητα πρὸς σύναψιν δανείων. Τὰ δὲ λοιπὰ χρηματιστήρια ζητοῦσιν ἀσφαλείας, καὶ μόνον ἀσφαλείας, ἧκιστα συγκινούμενα ἐξ αἰσθηματικῶν ἐπιρροῶν . . .

Ὅτι πάντα ταῦτα βαρύνονται ἐπὶ τῶν πραγμάτων, ἀποδεικνύουσιν αἱ ὀσημέραι ἀξενόμενα· οἰκονομικαὶ δυσχέρειαι τῆς Βουλγαρίας, οὗ ἕνεκα ἡ κυβέρνησις αὐτῆς κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος δὲν ἐδίστασε νὰ προβῇ εἰς οἰκονομικοὺς συνδυασμούς, συμβάσεις σιδηροδρομικὰς, μετατροπὰς δανείων πρὸς ἐφεύρεσιν χρήματος. Μετὰ μεγάλων θυσιῶν τὸ ὑπουργεῖον Στόϊλωφ ἔλαβε προκαταβολὴν πέντε ἑκατομμυρίων φράγκων, ἐπεθάρυνεν ἄρα διὰ τοῦ ποσοῦ τούτου τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ ἔτους 1899. Ἄλλὰ τί νὰ κατορθωθῇ διὰ τοῦ ἐλαχίστου τούτου ποσοῦ; Τὸ ὑπουργεῖον Στόϊλωφ συνετρίβη ἐν τῇ βουλῇ, ἐγκαταλειφθὲν καὶ παρὰ τοῦ ἡγεμόνος, κατὰ τὰ εἰωθότα. Τὸ δὲ νέον ὑπουργεῖον, καθὰ παρατηρεῖ ἔγκριτος γερμανικὴ ἐφημερίς, ζῆταται νῦν πρὸ

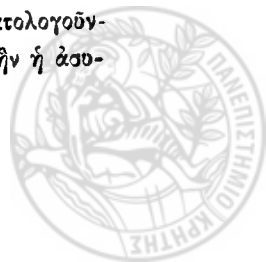

τῆς παλαιᾶς χρηματικῆς ἀνεχίας, τῆς ὠθησάσης τὸ προκατόχον ὕπουργεῖον εἰς τὰς δυσαρέστους συμβάσεις. Οὐδεὶς γινώσκει πῶς θὰ κατανικήσῃ αὐτήν. Ὁ νέος ὕπουργός Νάτσσεβιτς θὰ ἐλάβηκε τὸν κόπον νὰ μεταβῇ εἰς Βιέννην, ζητῶν χρήματα· ἡ κυβέρνησις ἕως, ἕνεκα πολιτικῶν ὑπολογισμῶν, θὰ ἐδείκνυε προθυμίαν νὰ διευκολύνῃ παρὰ τῇ βιενναίᾳ Τραπεζῇ τὴν σύναψιν βουλγαρικῶν δανείων, ἀλλ' αἱ γερμανικαὶ Τράπεζαι ἀποσύρονται ἐντελῶς ἐκ τῆς βουλγαρικῆς ὑποθέσεως, εἰς ἣν ἄλλως τε εἶχον προσχωρήσῃ οὐχὶ μετὰ μεγάλου ἐνθουσιασμοῦ. ἀλλ' ἐδοκίμασαν ἀπλῶς πείραμα, εἰς ἃ ὀλίγην ἐκ τῶν προτέρων εἶχον ἐμπιστοσύνην. Ὅσον δ' ἀφορᾷ διὰ τὰ πολλαχού τῆς Εὐρώπης ἀπρακτοῦντα κεφάλαια, ταῦτα, ἔχοντα ὑπ' ὄψει τὴν θλιθεράν πείραν τῶν τελευταίων ἐτῶν, προτιμῶσι νὰ διατελῶσιν ἀδρανῆ ἢ νὰ διακινδυνεύσωσιν εἰς τὴν διεξαγωγὴν ἐπιχειρήσεων, τοχυδιωκτικῶν μᾶλλον φερουσῶν χαρακτῆρα ἢ σοβαρὰν ἐνέργειαν πρὸς ἐπίτευξιν ἐθνικῶν ἢ πολιτικῶν συμφερόντων ¹ . . .

1 Ἡ οικονομικὴ κατάστασις τῆς Βουλγαρίας περιήλθεν ἐπ' ἐσχάτων εἰς τοσοῦτον ἀκροσφαλὲς σημεῖον, ὥστε παρ' ὀλίγον νὰ ἐξωσθῇ ἐκ τῆς παγκοσμίου ταχυδρομικῆς Ἑνώσεως, μὴ δυναμένη ν' ἀποτίσῃ τὰ πρὸς διαφόρους εὐρωπαϊκὰς Δυνάμεις χρέη αὐτῆς, ἀνερχόμενα τοῦλάχιστον εἰς 1,720,056 φράγκων. Ἐκ τούτου ἔναι τῶν Δυνάμεων τούτων ἠπείλησαν νὰ προτείνωσι τὴν ἕξωσιν τῆς Βουλγαρίας ἐκ τῆς παγκοσμίου ταχυδρομικῆς Ἑνώσεως. Εἰς τὴν Δανίαν ὀφείλονται 150 φράγκα, ἅτινα καὶ αὐτὰ δὲν ἐδόθησαν . . . Παρελθέτω καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο, χάριν τῆς μεγάλης βουλγαρικῆς ἰδέας, τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας.

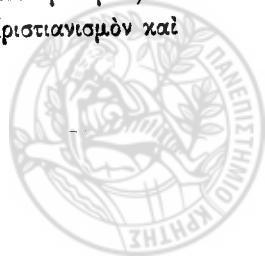
Η ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ ΕΝ ΕΥΡΩΠΗ

Ὁ εὐρωπαϊκὸς κόσμος ἀπὸ τινων ἐτῶν εἰθίσθη, διότι ἀνέγνωσε κατ' ἐπανάληψιν, νὰ φρονῆ περὶ τῶν βουλγαρικῶν πραγμάτων, βλέπων αὐτὰ διὰ μεγεθυντικοῦ φακοῦ, ὡς ὑποδεικνύουσιν αὐτῷ ταῦτα οἱ ἐξ ἐπαγγέλματος ὕμνηδοὶ καὶ θαυμαστά τῆς ἰσχυρᾶς φυλῆς τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου, εἰς ἣν προωρίσθη ἡ διαδοχὴ τοῦ ὀσημέραι καταρρέοντος ὀσμανικοῦ οἰκοδομήματος. Ἐπιτηδειότατα κατὰ πρῶτον εἶχεν ἐργασθῆ εἰς τοῦτο ὁ Πανσλαυτισμὸς, ἀφ' οὗ χρόνου ἀνελάμβανε τὴν κηδεμονίαν καὶ τὴν διεύθυνσιν τῶν Βουλγάρων ἐν τῷ κατὰ τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἀγῶνι αὐτοῦ. Χρήματα ἐχορηγήθησαν ἄφθονα ἐκ τῶν ταμείων ἐκείνων τῶν πανσλαυτικῶν προπαγανδῶν, ἅτινα εἶνε προωρισμένα εἰς ἐξαγορὰν συνειδήσεων καὶ ἀποπλάνησιν τῆς δημοσίας γνώμης. Ἄγνω κατὰ πόσον εἶνε ἐπιτυχῆς ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ Βίσμαρκ, καλέσαντος τὰ χρήματα ταῦτα *reptilien fonds*, προωρισμένα εἰς τὴν ἐξαγορὰν τῶν ἐρπετῶν, τῶν ἀνθρωπίσκων ἐκείνων, οἵτινες ἀποστολὴν ἔχουσιν ἐν τῷ βίῳ νὰ ἔρπωσιν, ἀλλὰ καὶ νὰ συρίζωσι καὶ νὰ ἐκχέωσι δηλητηριώδη ἀφρὸν κατὰ τῶν πολεμίων, καθ' ὧν ἐμισθώθησαν. Τὸ βέβαιον εἶνε, ὅτι τοιαῦτα ὄντα δὲν τερατολογοῦνται δυσχερῶς σήμερον, καὶ μάλιστα ἐν ἐποχῇ, καθ' ἣν ἡ ἀσο-

νειδησία, ἡ κρατοῦσα ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ τύπῳ, προέβη εἰς τὸ ἄκρον ἄωτον, θεωρεῖται δ' οὗτος καὶ ἐν ταῖς μᾶλλον πεπολιτισμέναις χώραις βιομηχανικὸν ἔργον. δυνάμενον νὰ ἐξασκηθῇ παντὶ τρόπῳ, ἔστω καὶ ἐπὶ ἐκμεταλλεύσει τῶν ἱερωτάτων τῆς ἀνθρωπότητος συμφερόντων.

Εἶνε γνωστὸν, καὶ δὲν ἔχω ἀνάγκην ν' ἀναπτύξω τοῦτο διὰ μακρῶν, κατὰ πρόσον ἡ-τουρκικῆ κυβέρνησις ἐχρησιμοποίησε τεχνηέντως τὸ σύστημα τῆς χρηματικῆς ἐξαγορᾶς τοῦ εὐρωπαϊκοῦ τύπου. Ἐν ἐκάστη πρεσβείᾳ μεγάλης εὐρωπαϊκῆς πρωτεύουρας εὐρίσκονται καὶ ἐν, ἢ δύο καὶ πλείονα τοιαῦτα ἔρπετά, ἀδόμειούμενα κατὰ τὰς περιστάσεις, κατὰ τὰς δυσχερείας δηλαδὴ, ἐν αἷς ἐκάστοτε διατελεῖ τὸ ὀθωμανικὸν κράτος. Περιττὸν νὰ εἶπω, ὅποῃαι τινὲς τυγχάνουσιν αἱ ὑπηρεσίαι, ἃς τὰ ὑποκείμενα ταῦτα προσφέρουσιν εἰς τοὺς τροφοδότας αὐτῶν. Ἐκτελοῦσιν, ὡς γνωστὸν, μετὰ περισσῆς εὐτελείας τὸ ἐπιτήδευμα τοῦτο. Ἐξομνοῦσι τὴν τουρκικὴν κυβέρνησιν ὡς πρότυπον πεπολιτισμένης τοιαύτης. ἐγκωμιάζουσι τὸν τουρκικὸν πληθυσμὸν ὡς ἀποτελούμενον ἐξ ὕντων ἀγαθῶν, ἐστερημένων πάσης κακίας· μονονουχὶ προσπαθοῦσι νὰ παραστήσωσι τὸ ὀσμανικὸν κράτος ὡς λειτουργοῦν εὐρωπαϊκώτατα, δηλαδὴ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ πολιτισμοῦ, τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἰσονομίας τῶν ἐν αὐτῷ οἰκούντων λαῶν. Ἐξετελέσθησαν ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ φανατισμοῦ σφαγαὶ καὶ ὠμότητες ἐναντίον Ἑλλήνων, Ἀρμενίων καὶ παντὸς ἄλλου ραγιά; δὲν δισταζουσιν οἱ ὄμνηφοὶ νὰ ἐπιρρίψωσι πᾶσαν τὴν εὐθύνην εἰς τὰ θύματα. Δὲν εἶνε δ' ἐπὶ τέλους ἄγνωστον, ὅτι ἐν πονηραῖς ἡμέραις τοῦ αἰῶνος τούτου Εὐρωπαϊοὶ δημοσιεγράφοι καὶ συγγραφεῖς, ἔγκριτοι ὑπολαμβανόμενοι, δὲν ἐδίετασαν, ἐν τῇ ἐξάψει ἀνοήτου φιλοτουρκισμοῦ, νὰ παραβάλωσι τὸν Μωαμεθανισμὸν πρὸς τὸν Χριστιανισμὸν καὶ

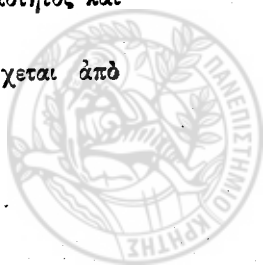
νά εἰρωσιν ὑπό τινας ἐπόψεις τὸν πρῶτον ὑπέρτερον τοῦ δευτέρου.

Ἐχει καὶ ὁ πολιτισμὸς τὰ ἄγῃ αὐτοῦ καὶ τὰ αἴσχη. Δὲν μὲ ἐκπλήττει τοῦτο. Ὁ λόγος, τὸ εὐγενέστατον τῶν πλεονεκτημάτων τοῦ ἀνθρωπίνου ὄντος, δὲν ἐδόθη μόνον εἰς τὴν θεραπείαν τοῦ ἀγαθοῦ· πλεόν ἢ ἅπαξ ἐν τῷ βίῳ ἐγένετο χρῆσις αὐτοῦ πρὸς ἐκδήλωσιν τῶν ἀνοσιωτάτων κακιῶν καὶ ἐγκλημάτων τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τοῦ ἀνθρώπου . . .

* *
*

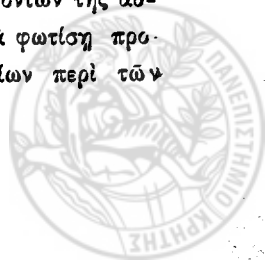
Ὁ Πανσλαβισμὸς καὶ ἡ νέα Βουλγαρία μετεχειρίσθησαν θαυμασιώτατα τὴν μέθοδον τῆς χρηματικῆς ἐξωνήσεως τοῦ εἰρωπαϊκοῦ τύπου, ἐφ' οὗ χρόνου ἐτέθη ἐπὶ τοῦ τάπητος τὸ βουλγαρικὸν ζήτημα. Κατενόει ἡ πολιτικὴ αὐτῆ, ὅτι εἶχεν ἀνάγκην τῆς ὑποστηρίξεως τῆς ἐν Εὐρώπῃ δημοσίας γνώμης, τῶν ἐπισήμων καὶ τῶν ἀνεπισήμων κύκλων. ἀμοιβαίως ἐπενεργούντων ἐπ' ἀλλήλων. Ἐντεῦθεν ἤρξατο πυρετώδης ἐργασία, τὸ μὲν διὰ Σλαύων ἀποστόλων, τὸ δὲ δι' Εὐρωπαίων ὑπομισθίων, πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ νέου ἱστορικοῦ θέματος, τοῦ μέχρι τῆς προτεράιας ἀγνώστου, περὶ τῶν δικαιωμάτων τῶν σλαυϊκῶν πληθυσμῶν, καὶ δὴ τοῦ βουλγαρικοῦ, δι' οὗς λόγους ἀλλαχοῦ ἀνεπτύξα, ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἴμου. Εὐνόητον, ὅτι σκοπὸς τῆς ψευδαιστημονικῆς ταύτης ἐνεργείας τῶν σλαυϊκῶν κύκλων ἦτο ὁ ἰσχυρισμὸς καὶ ἡ ἀπόδειξις, ὅτι ἡ περιμάχητος χώρα δὲν ἀνήκει καὶ ἐπὶ τοῦ παρελθόντος καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰς τὴν ἑλληνικὴν φυλὴν, ἀλλ' εἰς τὴν σλαυϊκὴν, ἧς τὰ δικαιώματα ἀνεπτύσσοντο ὑπὸ τῶν ὀμνυδῶν μετὰ περισσοῦς ἰταμότητος καὶ αὐθαιρεσίας.

Ὡς εἶπον ἤδη, ἡ ἐνέργεια αὐτῆ κατ' ἐξοχὴν ἄρχεται ἀπὸ

τῆς ἀτυχοῦς διὰ τὸν σλαυϊκὸν κόσμον ἐκβάσεως τοῦ κριμαϊκοῦ πολέμου. Ἐτηθεῖσα ἡ μεγάλη σλαυϊκὴ δύναμις ὑπὸ τῆς δουτικῆς Εὐρώπης, ἐσκέφθη, ὅτι καθήκον εἶχε νὰ προσηλυτίσῃ αὐτὴν ὑπὲρ τῶν νέων ἰδεῶν δι' ἄλλου τρόπου, διὰ τοῦ τόπου, οὗ τὴν ἀποτελεσματικὴν ἐπὶ τῶν πνευμάτων ἐνέργειαν δὲν ἤγνόει. Πρὸς τοῦτο ἴδρυν ἀμέσως ἐν Βρυξέλλαις τὴν πολυθρόλυτον τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἐφημερίδα *Nord*, μέχρι τῆς σήμερον ἐπισωζομένην καὶ ἐκδιδομένην ἐν Παρισίοις. Διὰ τοῦ ἐγκρίτου τούτου ὄργανου τοῦ εὐρωπαϊκοῦ τύπου, εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ ὁποίου μετεῖχον διαπρεπεῖς συγγραφεῖς τῆς Γαλλίας καὶ τῆς λειπῆς Εὐρώπης, ἐξομνεῖτο ἡ ρωσικὴ πολιτικὴ, ὁ Πανσλαυϊσμός, οἱ λαοί, οἱ ἀνήκοντες εἰς τὴν μεγάλην ὁμοφυλίαν, ὡς κεκτημένοι πάντα τὰ στοιχεῖα ὑπερόχου ἐθνικῆς δράσεως, ὡς οἱ πρόσκοποι τοῦ νέου ἱστορικοῦ μέλλοντος τῆς ἀνθρωπότητος. Ἐννοεῖται, ὅτι διὰ τῶν ἐπιτηδείων τούτων ἐνεργειῶν ὁ εὐρωπαϊκὸς κόσμος ὁσημέραι προσηλυτιζέτο εἰς τὰς νέας ἰδέας, εἰς τὴν ἱστορικὴν δύναμιν τοῦ Πανσλαυϊσμοῦ, τοῦ προωριζομένου ν' ἀποκαθάρῃ διὰ τῆς ζωτικῆς αὐτοῦ πνοῆς τὸ μεμολισμένον ἔδαφος τῆς εὐρωπαϊκῆς κοινωνίας. Ἐγράφοντο καὶ γράφοντο μέχρι τῆς σήμερον τὰ τοιαῦτα ληρήματα μετὰ τοσαύτης πεποιθήσεως, ὥστε οὐκ ὀλίγοι ἐγένοντο προσήλυτοι καὶ πιστοὶ τῆς σλαυϊκῆς ἰδέας, ἧτις ἐν τῷ ἀνταγωνισμῷ πρὸς τὴν λατινικὴν καὶ τὴν ἀγγλοσαξωνικὴν δύναμιν θέλει κατισχύσῃ θάπτων ἢ βράδιον, ἐγκαινίζουσα τὸν νέον βίον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

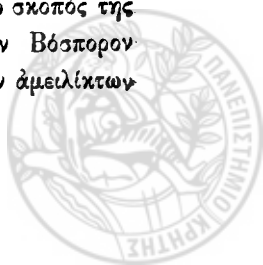
Φεῶ ! ἡ αἵματηρὰ θυσία τῆς ἀδελφῆς Πολωνίας, ἐπιζητούσης τὴν ἐλευθερίαν αὐτῆς καὶ μόνην τὴν ἐλευθερίαν, σφαγιαζομένης ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῶν δυναστικῶν συμφερόντων τῆς ἀτοκρατορίας πασῶν τῶν Ρωσσιῶν, δὲν ἐπήρκει νὰ φωτίσῃ προσχόντως τοὺς τυφλώττοντας ἐκ τῶν Εὐρωπαίων περὶ τῶν

πραγματικῶν προθέσεων τῆς ἐξυμνουμένης φυλῆς καὶ πολιτικῆς, μὴ δισταζούσης νὰ προβῇ καὶ μέχρις ἀδελφοκτονίας. Ἄντιπρόσωπος τῆς πολιτικῆς ταύτης ὁ παλαιὸς Μουραβιέφ, δὲν ἐδίσταζεν ἐκ Βίλνας νὰ προτρέψῃ τοὺς Πολωνοὺς χωρικοὺς, ἵνα καταγγέλλωσι τοὺς ἐκ τῶν γεωκτημόνων ἐπαναστάτας, ὑποσχόμενος αὐτοῖς τὴν διανομὴν τῆς περιουσίας τούτων. Ἡ Εὐρώπη, εἰθιζμένη εἰς τοιαύτας συγκινήσεις, ἀνεγίνωσκε μὲν φρίττουσα τὰ ἀναγγελλόμενα κακουργήματα, ἀλλ' ἐλησμόνει αὐτὰ παρὰ τὰ ἐπερχομένη ἐξ ἐπισήμου πηγῆς διαφύσει δι' ὠνίου τύπου, προεξάρχοντος πάντοτε τοῦ Βρυξελλίου "Βορρά",.

Οὕτως εἰργάσθη ὁ Πανσλαβισμὸς διὰ τοῦ τύπου πρὸς προσηλυτισμὸν, ἢ μᾶλλον πρὸς ἀποπλάνησιν τῆς ἐν Εὐρώπῃ δημοσίας γνώμης κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ αἰῶνος. "Ὅτε δὲ κατὰ τὴν ἐβδόμην αὐτοῦ δεκαετηρίδα, ἐν ἔτει 1867, συνήθροιζεν ἐπὶ τὸ αὐτό, ἐν τῇ περιωνύμῳ σλαβικῇ ἔθνογραφικῇ Ἐκθέσει τῆς Μόσχας, πάντας τοὺς ἀδελφοὺς Σλαβοὺς Βορρά καὶ Μεσημβρίας, ὀρθοδόξους καὶ καθολικοὺς, καὶ ἀπεκάλυπτεν εἰς αὐτοὺς ἐντέχνως, διὰ ποικίλων ἔθνογραφικῶν, γεωγραφικῶν καὶ ἱστορικῶν δημοσιευμάτων, τὸ ἀπόρητον τῆς μεγάλης φυλῆς, τὸ μέλλον αὐτῆς ἐν τῇ παγκοσμίῳ ἱστορίᾳ, κραυγὴν εὐχαριστήσεως ἐξερράγη ἀπὸ τῶν ποικίλων σλαβικῶν στομάτων, τῶν ἀπανταχόθεν τῆς Εὐρώπης προσελθόντων ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκείνῃ ἔθνικῇ ἑορτῇ τοῦ περιουσίου λαοῦ.

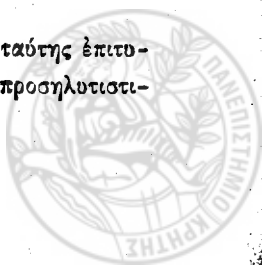
"Ἐκτοτε ἡ ἀνὰ τὴν Εὐρώπῃν προπαγάνδα ἐκδηλοῦται ζωηρότερον. Τὸ σλαβικὸν χρυσίον σκορπίζεται ἀφειδέστερον εἰς τὰ ὄργανα τοῦ ἡμερησίου τύπου, εἰς τὰς ἐβδομαδιαίας ἢ μηνιαίας περιοδικὰς ἐπιθεωρήσεις, εἰς τὰς μεγάλας ἐπὶ τέλους ἔθνογραφικὰς, γεωγραφικὰς καὶ ἱστορικὰς συγγραφάς. Ἰδίᾳ ὁ σκοπὸς τῆς προσβολῆς εἶνε ἡ περὶ τὸν Αἷμον καὶ τὸν θρακικὸν Βόσπορον χώρα, ἧς ὁ ἐκσλαβισμὸς κατέστη πρόγραμμα τῶν ἀμειλίκτων

τούτων ἐχθρῶν τοῦ ἡμετέρου γένους. Ἐπίσημοι καὶ ἀνεπίσημοι κύκλοι ἐξέπεμφαν εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς πρωτεύουσας, ὧν ὁ τύπος δύνανται νὰ ἐπιδράτῃ ἐπὶ τῆς δημοσίας γνώμης τοῦ κόσμου, ποικιλονόμους ἀντιπροσώπους, ἄρρενας καὶ θήλειες, παντός φυχράματος πολιτικοῦ, δραστηρίους ὅμως καὶ ἐπιτηδεύουσας πρὸς σαγήνησιν τοῦ ὑπὲρ τῆς σλαυϊκῆς ιδέας φρονήματος. Τὰ ἀποτελέσματα μαρτυροῦσι τὴν ἐπιτυχῆ ἐργασίαν τῶν ἀποστόλων τούτων, οἵτινες πρέπει πάντοτε νὰ θεωρῶνται ὕποπτοι, καὶ ἐν ἡ περιπτώσει ἐπιτηδεύουσι φιλίαν καὶ ἐπιδεικνύουσιν αἰσθημάτων ἀγαθότητος καὶ δικαιοσύνης . . .

Μεταξὺ τῶν ἐν Εὐρώπῃ ἀποστόλων τούτων τοῦ Σλαυτισμοῦ ἀξία ἰδιαιτέρας μνείας τυγχάνει ἡ πολὺκροτος κυρία Νοβικώφ, εὐφροεστάτη καὶ δεξιωτάτη ἐν τῇ διεξαγωγῇ τοῦ ἀνατεθειμένου αὐτῇ ἀνεπισήμου διπλωματικοῦ ἔργου ἐν τοῖς ἐπιστήμοις κύκλοις τῆς βρεττανικῆς πρωτεύουσας. Βεβαιοῦται, ὅτι εἰργάσθη μέχρι τοῦδε ἐπιτηδειότερον πολλῶν Σλαύων διπλωματῶν, ὧν ἡ ἀγγλίνοια, ἡ δεξιότης, τὸ *laet* εἶνε ἀπὸ μακροῦ χρόνου πασίγνωστα καθ' ἅπαντα τὸν διπλωματικὸν κόσμον. Εἶνε γνωστὸν κατὰ πόσον ἡ κυρία αὕτη ἐπέδρασε κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη ἐπὶ τοῦ μεγάλου γέροντος τῆς Ἀγγλίας. Τὸ ἐν ἔτει 1876 δημοσιευθὲν φυλλάδιον αὐτοῦ περὶ τῶν ἐν Βουλγαρίᾳ τουρκικῶν ὁμοτήτων ἀνεβίβασε τὴν βουλγαρικὴν ὑπόθεσιν εἰς ὑπέροχον περιωπῆν. Ἡ γενναία αὐτοῦ φωνὴ ἐξήγειρεν ὑπὲρ τοῦ λαοῦ τούτου τὴν ἐν Εὐρώπῃ δημοσίαν γνώμην, ἥτις προσεῖδεν ἐν αὐτῷ μόνον τὰ θύματα τοῦ Οὐτλούκιοι, χωρὶς νὰ ἐξετάσῃ πρότερον ἐπισταμένως τὴν λοιπὴν αὐτοῦ ἀκοσμίαν πρὸς τοὺς ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἴμου ἑλληγνικοὺς πληθυσμοὺς καὶ πρὸς τὸ οἰκουμηνικὸν Πατριαρχεῖον.

Ἡ κυρία Νοβικώφ ἐκτελεῖ μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης ἐπιτυχέστατα τὸ ὑπὲρ τῶν σλαυϊκῶν συμφερόντων προσηλυτιστι-

κὸν ἔργον. Πόσοι ἄλλοι ἐργάζονται μετὰ τοῦ αὐτοῦ ζήλου ὑπὲρ τῆς ἰδίας ὑποθέσεως! Ἐννοεῖται, ὅτι προκειμένου περὶ τῶν πραγμάτων τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου, εἰδικὸν πρόγραμμα τοῦ Σλαβισμού εἶνε ἢ παντὶ τρόπῳ διαφήμισις τῶν βουλγαρικῶν δικαίων καὶ τῶν βουλγαρικῶν προόδων ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ. Ὁ εὐρωπαϊκὸς κόσμος ἀναγινώσκει καὶ πιστεύει συνήθως ἀνεξελέγκτως ὅσα ἀναγινώσκει. Πόσον δὲ ἰσχυρὰ εἶνε ἡ ἐπὶ τῆς δημοσίας γνώμης ἐπίδρασις τῶν τοιούτων δημοσιευμάτων καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν ἡμετέρων ὁμοεθνῶν, σημειῶ, ἄνευ πολλῶν λεπτομερειῶν καὶ σχολίων, ὅτι Ἕλληνας πολιτικὸς, διευθύνων ἄλλοτε ὑπουργεῖον, σχέσιν ἔχον πρὸς τὰ πράγματα τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου, δὲν ἐδίστασε νὰ χαρακτηρίσῃ τὴν Ἀδριανούπολιν ὡς βουλγαρικὴν πόλιν, ἐφ' ἧς οὐδὲν δικαίωμα ἔχομεν νὰ διεκδικώμεν οἱ Ἕλληνες...

Πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν, ὅτι τὰ τοιαῦτα δημοσιεύματα, καθ' ἐκάστην ἐπαναλαμβανόμενα ἐν τῷ εὐρωπαϊκῷ τύπῳ, παραπλανῶσι τὴν δημοσίαν γνώμην καὶ διαθέτουσιν αὐτὴν εὐμενῶς ὑπὲρ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ βουλγαρικῶν ἀξιώσεων· φάλλει ὅτι *κανοναρχεῖται* αὐτῇ. Πλεῖστα ἐδημοσιεύθησαν βιβλία περὶ τοῦ σλαυτῆζμοῦ, ἢ μᾶλλον τοῦ βουλγαρισμοῦ τῶν δύο εἰρημένων ἐπαρχιῶν, ἐν ἀπάσαις ταῖς εὐρωπαϊκαῖς γλώσσαις. Παρ' ἡμῶν δ' ἐλάχισται ἐγένοντο ἀναιρέσεις· ἀλλὰ καὶ αὗται δὲν ἐδημοσιεύθησαν προσηκόντως οὐδ' ἔλαβον, ὡς ἔδει, εὐρυτάτην κυκλοφορίαν.

Κατὰ πόσον τὰ δημοσιεύματα ταῦτα ἀποπλανῶσι πάσας τὰς τάξεις τῆς εὐρωπαϊκῆς κοινωνίας, καὶ δὴ καὶ αὐτὰς τὰς ἐπισταμένας τὰ τοιαῦτα ζητήματα, ἀναφέρω τὸ ἐπόμενον γεγονός ἐξ ἐπιστολῆς Ἕλληνος διπλωμάτου, ἐθνικώτατα ἐκάστοτε ἀντιπροσωπεύσαντος τὰ συμφέροντα τῆς ἡμετέρας πατρίδος. Διτέλει οὗτος πρεσβευτὴς ἐν τινι τῶν μεγάλων πρωτευουσῶν τῆς

Εδρώπης. Μιά τῶν ἡμερῶν μετέβη πρὸς ἐπίσκεψιν συναδέλφου του μεγάλης Δυνάμεως· εὔρεν αὐτὸν ἐν τῷ ἰδιαιτέρῳ γραφείῳ ἀναγινώσκοντα τὸ ἄρτι δημοσιευθὲν περὶ “Μακεδονίας,” σύγγραμμα Βουλγάρου τινὸς Ὀφέικωφ, ἢ μᾶλλον τῆς ἐν Κωνσταντιπόλει βουλγαρικῆς Ἐξαρχίας. Τὸ βιβλίον γέμει, ὡς γνωστόν, ψευδεστᾶτων στατιστικῶν πληροφοριῶν, ἀλλ’ εἶνε μετὰ τοσαύτης ἰταμότητος καὶ πονηρίας γεγραμμένον, ὥστε μονονουχὶ παρασύρει. Ὁ ξένος πρεσβευτής, ὅστις δὲν συνεπάθει πρὸς τοὺς Σλαύους, δεικνύων τὸ βιβλίον πρὸς τὸν ἡμέτερον, καλῶς γινώσκοντα τὰ πράγματα καὶ καταδεικνύοντα τὸ ψεῦδος αὐτῶν καὶ τὸ ἀβάσιμον, προσέθηκε : — Μόνον μὲ τοιαῦτα βιβλία δύνασθε καὶ σεῖς νὰ ἐργασθῆτε ἀποτελεσματικῶς ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς ὑποθέσεως. Δυστυχῶς οἱ πλείστοι τῶν Εὐρωπαϊῶν γινώσκουσι τὰ κατὰ τὴν Θράκην καὶ τὴν Μακεδονίαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ σλαυικῶν πηγῶν.

Τοσοῦτον ἐπιδεξιῶς ἐπλαστογραφηθῆ ἡ ἱστορία καὶ ἡ ἔθνογραφία κατὰ τὸν τελευταῖον τοῦτον καιρὸν ἐν Εὐρώπῃ ὑπὸ τῶν Βουλγαροφρόνων, ὥστε οὐκ ὀλίγοι τῶν Εὐρωπαϊῶν φρονοῦσιν, ὅτι ἐξ ἀμνημονεύτου χρόνου ἡ Μακεδονία, ὅπως καὶ ἡ Θράκη, ὑπῆρξαν βουλγαρικαί. Παροδικὴ δ’ ἦτο ἡ ἐπὶ τῶν χωρῶν τούτων ἐμφάνεια τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου. Οἱ ἐπὶ μισθῷ συνόντες ἐθαυματούργησαν ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ τοῦ αὐθαιρέτου ἐκβουλγαρισμοῦ ἑλληνικωτάτων πληθυσμῶν. Πλὴν τῶν Σλαύων, οὐκ ὀλίγοι ἐκ τῶν ἄλλων Εὐρωπαϊῶν ἐξηγοράσθησαν ὑπὸ τοῦ σλαυικοῦ χρυσίου· οἱ εὐχερῶς μισθούμενοι ἐξ οὐδεμιᾶς ἑλλείπουσιν ἐποχῆς καὶ κοινωνίας. Βεβαίως ὑπάρχουσιν εὐσυνειδητοὶ δημοσιογράφοι καὶ συγγραφεῖς — καὶ ἀναφέρω μετὰ τῶν τελευταίων τούτων τὸν Ἄγγλον Γκλαίνη καὶ τὸν Γάλλον Βεράρ, εὐσυνειδήτως καταδείξαντας τὰ ἐπὶ τῆς Μακεδονίας δικαίωματα τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐπ’ ἐσχάτων, ἀλλ’ οἱ περὶ τοὺς Σλαύους

ἐργάζονται μετὰ παραδειγματικῆς τέχνης, ὅσον καὶ μοχθηρίας, διότι τοιαύτην ἐντολὴν ἔλαβον παρὰ τῶν ἐκμισθωσάντων αὐτοὺς εἰς τὸ ἀνόσιον ἔργον.

Ἐκὼν ἄκων ὁ εὐρωπαϊκὸς κόσμος ἀποδέχεται ἀνεξετάστως τοιαῦτα δημοσιεύματα, ἐξ ὧν συμπληροῖ τὰς γνώσεις αὐτοῦ περὶ τῶν δύο τούτων χωρῶν. Πῶς νὰ μὴ πιστεύσῃ ἄνδρα, τιτοφοροῦμενον καθιγγητὴν γερμανικοῦ πανεπιστημίου, καὶ δὴ τοῦ ἐν Λεψία, ἀγνοῶν ὅτι οὗτος πρότερον μὲν ἦτο τεταγμένος εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ρωμουνικῆς προπαγάνδας, μεταμορφώσας πάντας τοὺς Ἕλληνας τῆς Μακεδονίας καὶ τῶν ὁμόρων ἐπαρχιῶν, μέχρις Ἀθηνῶν καὶ Ἀκαρνανίας, εἰς Ἀρομούνους, εἶτα δὲ δυσαρεστῆθὲντα πρὸς τοὺς πρώην πάτρονάς του καὶ πωλήσαντα τὰς ἐθνολογικὰς καὶ γλωσσολογικὰς αὐτοῦ ὑπηρεσίας εἰς τοὺς Βουλγάρους, δι' ὧν μετεποίησε τοὺς τέως Ἀρομούνους! Εἶνε λοιπὸν τὸ φαινόμενον, δεικνύει τὴν κατάπτωσιν τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ· ἀλλ' ὅπως δῆποτε ὀφείλομεν νὰ ἔχωμεν αὐτὸ ὑπ' ὄφει οἱ Ἕλληνες, προσπαθοῦντες διὰ τῶν δυνατῶν ἡμῖν νομίμων καὶ ἐντίμων μέσων ν' ἀντεπεξερχώμεθα, ἀγωνιζόμενοι πρὸς τοὺς τοιοῦτους κατήλους τῆς ἐπιστήμης. Δὲν παρῆλθην εἰκοσαετία, ἀφ' οὗ χρόνου ὁ Kanitz ἐδημοσίευσεν ὀγκωδέστατον καὶ πολυτελέστατον σύγγραμμα γαλλιστὶ καὶ γερμανιστὶ περὶ Βουλγαρίας, ἵνα γνωρίσῃ αὐτὴν ἐθνογραφικῶς καὶ ἱστορικῶς εἰς τὸ εὐρωπαϊκὸν δημόσιον. Τὸ βιβλίον ἀρχεται ὡς ἑξῆς: "La Bulgarie, ce pays qui vit naïtre Alexandre le grand,, . . . Κατανοεῖται ἀπὸ τοῦ πρώτου στίχου τοῦ βιβλίου τούτου τὸ πνεῦμα καὶ ὁ σκοπὸς τῆς ὅλης συγγραφῆς. Τί ἐπράξαμεν ἡμεῖς πρὸς τὴν ἐκάστοτε καταπολέμησιν τῶν δολοφονικῶν τούτων ἐπιθέσεων; Ἐχομεν βεβαίως ὑπὲρ ἡμῶν τὴν ἱστορίαν, τὰ γεγονότα, ἀλλὰ δὲν ἀρκοῦσι ταῦτα μόνον, καλῆ τῇ πίστει ἐκτιθέμενα καὶ δημοσιευόμενα. Οἱ ἔχθροί ἡμῶν ἔχουσι τὴν κα-

κοπιστίαν, τὴν πονηρίαν, οὐκ ἔστιν κατορθοῦσι νὰ ἐξαπατῶσι τοὺς μὴ ἔχοντας καιρὸν νὰ μελετῶσι τὰ πράγματα ἐκ τοῦ πλησίον, δηλαδὴ διὰ τῶν εἰλικρινῶν δεδομένων τῆς ἐπιστήμης.

Πρὸς πληρεστέραν κατανόησιν τῶν μεθόδων τῆς πανσλαβιστικῆς προπαγάνδας πρὸς ἐξαγορὰν τῶν ἐλαφρῶν συνειδήσεων, ἀρκεῖ νὰ εἶπω, ὅτι μεταξὺ τῶν τελευταίων αὐτῆς καὶ τῶν γνωστοτάτων προσηλύτων. ὑπῆρξε κατὰ τὴν παρελθούσαν δεκαετηρίδα ὁ ἐγκριτος Βέλγης δημοσιολόγος καὶ οἰκονομολόγος E. de Laveleye. "Ἄνευ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ διτόμου αὐτοῦ συγγράμματος¹, δὲν δύνатаί τις νὰ κατανοήσῃ τὸν φανατισμὸν, μεθ' οὗ ἀνέλαβε ν' ἀποκαλύψῃ εἰς τὸ πεφωτισμένον εὐρωπαϊκὸν δημόσιον τὸν νοτιοσλαβικὸν κόσμον, τὴν Κροατίαν, τὴν Βοσνίαν, τὴν Σερβίαν, τὴν Βουλγαρίαν, χωρὶς νὰ παραλίπη τὴν Θράκην καὶ τὴν Μακεδονίαν, ἃς θεωρεῖ βουλγαρικὰς χώρας, καὶ τὴν Ρωμουνίαν. Τὸ βιβλίον τοῦτο, ἀφιερούμενον δυστυχῶς εἰς τὸν Γλάδστωνα, τὸν ἀποπλανηθέντα εὐγενῆ Βρετανὸν πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ἀξιώσεων τῶν σλαβικῶν λαῶν, ἀλλ' οὐχὶ βεβαίως ἐπὶ ζημίᾳ τῶν Ἑλλήνων, κατὰ τὸν συγγραφέα, συνετέθη μετὰ τὰς ἐντυπώσεις αὐτοῦ ἐκ περιγῆσεως, ἐπιχειρηθείσης ἐν ταῖς νοτιοσλαβικαῖς χώραις πρὸς σπουδὴν κοινωνικῶν τιμῶν αὐτῶν θεσμῶν, ἀλλ' ἰδίᾳ τοῦ θεσμοῦ τῆς κοινοκτησίας, τῆς Ζαδρούγας, ὑπὲρ οὗ τοσοῦτον διεφέρετο ὁ κοινωνιστικὸς, ὡς γνωστόν, ὑποθάλων ροπὰς οἰκονομολόγος. Ὡς ἀφελῶς ἀφηγγεῖται, μεγάλων ἔτυχε τιμῶν καὶ περιποιήσεων ἐν ταῖς σλαβικαῖς χώραις, ἃς ἐπεσκέφθη βεβαίως δ' ἐγοητεύθη ἐξ αὐτῶν. Πρώτη αὐτοῦ ἐπίσκεψις ἐγένετο εἰς τὸν πολὺν Σλαβὸν ἐπίσκοπον τῆς Γιάκωβας Στροσομάγιερ, τὸν μέγαν ἀπόστολον τοῦ Σλαβιτισμοῦ, ἀφ' οὗ ἔλαβε τὴν ἐδλογίαν τοῦ κηρύγματος. Ὀκτακοσίας περίπου σε-

1 La Péninsule des Balkans.

λίθας περιλαμβάνει τὸ βιβλίον τοῦ Βέλγου δημοσιολόγου· ἄπασαι δ' αὐταί, μετὰ κακίστης πίστεως γεγραμμέναι, εἶνε θερμῆ συνηγορία τοῦ Σλαυτισμοῦ, καὶ ἰδίᾳ τῆς νέας Βουλγαρίας, ὑπὲρ ἧς κατ' ἐξοχὴν ἐνδιαφέρεται. Καθ' ὃν χρόνον οὗτος ἐδημοσίευε τὰς ἐντοπώσεις ταύτας, ὁ πόλεμος ἐμκίνητο μεταξύ Σέρβων καὶ Βουλγάρων. Ὁ φιλόσλαυος πανηγυριστὴς δὲν διστάζει ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ νὰ λάβῃ τὸ μέρος¹ τῶν τελευταίων, ἐξορκίζων τοὺς ἀδελφοὺς Σέρβους εἰς ὑποχώρησιν. Ἄλλ' ἔτι μᾶλλον καταδεικνύεται ὁ σκοπὸς τῆς διτόμου συγγραφῆς, προκειμένου ν' ἀποδείξῃ διὰ προχειροτάτων ἱστορικῶν μελετῶν, κατὰ τὰς δοθείσας αὐτῷ πληροφορίας παρὰ τῶν στατιστικῶν γραφείων τοῦ Σλαυτισμοῦ, τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θράκην ὡς σλαυοβουλγαρικὰς χώρας. Ὁ ἀφελὴς στατιστικὸς δὲν ἐδίστασε νὰ ὑπολογίσῃ τὸν ἑλληνικὸν πληθυσμὸν τῆς Μακεδονίας ὡς ἀνερχόμενον εἰς πεντήκοντα πέντε μόνον χιλιάδας, εὐρίσκει δὲ μέχρι τῆς σήμερον πολλοὺς, ἐπικαλουμένους τὰ στατιστικὰ αὐτοῦ δεδομένα¹. Ἄλλ' ὅτι οἰκτρότατῃ χαρακτηρίζει τὴν ἀνθελληνικὴν πρόθεσιν τοῦ ἀνδρός, εἶνε ὁ πόλεμος, ὃν ἐν τῷ συγγράμματί του ἐκήρυξε κατὰ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν γένει, ὡς παραιτίων τῆς ἐπὶ αἰῶνας ὑποδουλώσεως καὶ κακοδαιμονίας τῶν Σλαύων καὶ τῶν Βουλγάρων τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου.

Ἰποθέτω, ὅτι ὁ οἰκονομολόγος συγγραφεὺς δὲν ἐζημιώθη, οὐδ' ἀπεζημιώθη μόνον διὰ τῶν πλατωνικῶν τηλεγραφημάτων τῆς βουλγαρικῆς ἐθνοσυνελεύσεως ἐν ἔτει 1885, ὡς καὶ τῶν

1 Οἱ ἀριθμοὶ τοῦ Lavaleye περὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Μακεδονίας ἀναφέρονται πολλάκις ὑπὸ δημοσιογράφων Ἑυρωπαϊκῶν, ἀγνοούντων παντελῶς τὰ κατ' αὐτήν. Πρὸ τετραετίας ἐπεκαλέσθη αὐτοὺς ἔγκριτος συνεργάτης τοῦ *Economiste Français*. Αὐτοὶ οἱ Βούλγαροι ἐν τούτοις δὲν τολμῶσι νὰ ἐπικαλεσθῶσιν αὐτοὺς, ὡς θ' ἀποδείξω παρακατιῶν.

υποβολιμαίων εὐχαριστηρίων τηλεγραφημάτων διαφόρων βουλγαρικῶν πόλεων, κοινοτήτων καὶ σωματείων, ἅτινα μετ' εὐχαριστήσεως καταχωρίζει ἐν τέλει τῆς συγγραφῆς αὐτοῦ. Ἄλλ' ὅπως δῆποτε καὶ τὸ λυπηρὸν τοῦτο ἐπεισόδιον εὐρωπαϊκοῦ φιλοβουλγαρισμοῦ καὶ ἀνθελληνισμοῦ μαρτυρεῖ ἀρκούντως τὴν ἠθικὴν κατάπτωσιν τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων.

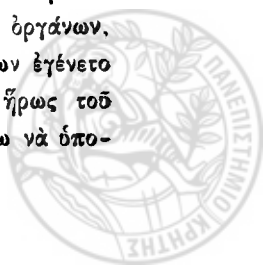
Τὸ σύστημα τῆς ἐξαγορᾶς τοῦ εὐρωπαϊκοῦ τύπου, δι' οὗ ὁ Σλαυϊσμὸς τοσαῦτα κατώρθωσέν, ἀνεπτύχθη ἰδίᾳ εἰς ἐπιστήμην ἐπὶ Σταμπολόφ. Ὁ ἀκατέργαστος δικτάτωρ ἐγίνωσκε τὴν σημασίαν τοῦ τύπου, ὃν ἐφοβεῖτο, ὅπως φοβούνται αὐτὸν πάντες οἱ ἐγκληματῖαι, τούτου δ' ἕνεκα μετεχειρίζετο πᾶν μέσον πρὸς σαγήνευσιν τῶν πειναλέων ἀνταποκριτῶν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ τύπου, τῶν ἐκάστοτε ἐπισκεπτομένων, πρὸς μελέτην δῆθεν, τὴν Βουλγαρίαν. Μονονουχὶ ἐσίτιζεν αὐτούς· διέτασσε νὰ ταξειδεύωσι δωρεὰν ἀνά τὴν ἡγεμονίαν. Τὰ ἐκ Βουλγαρίας ἀποστελλόμενα τηλεγραφήματα εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς ἐφημερίδας ἐσημειοῦντο εἰς λογαριασμὸν τῆς κυβερνήσεως· καί... *Noblesse oblige*. Ἐννοεῖται κατὰ πόσον ἀντεπροσωπεύετο ἡ ἀλήθεια ἐν τοῖς τηλεγραφήμασι τούτοις, ὡς καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς ἀνταποκρίσεσι, ταῖς συντασσομέναις κατόπιν γέμματος εἰς βᾶρος τοῦ δημοσίου βουλγαρικοῦ ταμείου.

Τοιοῦτοι ἀνταποκριταὶ δὲν ἠδύναντο ἢ νὰ τονίζωσιν ὕμνος ὑπὲρ τῆς Βουλγαρίας, παραποιῶντες τὴν ἀλήθειαν. Καὶ ἤδη ἐπὶ τέλους ἐπίστευσαν καὶ πιστεύουσι καὶ αὐτοὶ οἱ Βούλγαροι, ὅτι εἶνε ὁ ἐκλεκτὸς λαὸς τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου, παρασκευάζων ἐν τῇ συγχρόνῳ ἱστορίᾳ μίαν τῶν ὠραιωτάτων σελίδων, δρομαίως βαίνων ἐν τῇ πολιτισμῷ, ὡς ἔγραφε πρό τινος ἐν γαλλικῇ ἐφημερίδι θαυμαστῆς τῶν Βουλγάρων.

Κατὰ τοὺς σημερινοὺς χρόνους τῆς παγκοσμίου διαφημίσεως, ἥς ὄργανον ἐπ' ἀγαθῷ καὶ ἐπὶ κακῷ κατέστη ὁ τύπος, δὲν ἀρκεῖ

νά πράττωσι μόνον, ἔθνη ἢ ἄτομα, τὸ ἀγαθόν· συμφέρον εἶνε, πολλάκις ἐπ' ἀγαθῶ, καὶ νά γινώσκωσι νά τὸ διαφημίζωσιν. Ὑπάρχουσιν οἱ παριστάντες τὸν κώνωπα ὡς κάμιλον· εὐτοχεῖς, ἂν κατορθώσωσι νά ἐξαπατήσωσι τοὺς ἀπλοῦκούς! Ἐπιτόλαιοι ἀναγνώσται τῶν ἐφημερίδων, καὶ τοιοῦτοι εἶνε οἱ πλείστοι, στεροῦνται τοῦ προσήκοντος κειροῦ νά ἐξετάσωσιν ἐπισταμένως τὰ πράγματα, ἀποδέχονται δ' ἀβασανίστως τὰς περὶ αὐτῶν διαφημίσεις, χωρὶς νά ἐμβασθύνωσιν ὡς πρὸς τὰς ὑπόπτους πηγὰς, ἀφ' ὧν αὐταὶ προέρχονται. Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον ἐδημιουργήθησαν ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἐπιστεύθησαν οἱ θρόλοι περὶ τῆς Νέας Βουλγαρίας καὶ τῆς μεγάλης αὐτῆς ἱστορικῆς ἀποστολῆς. Οἱ δὲ Βούλγαροι ἀπεδέξαντο καὶ οὗτοι ὡς ἀληθεῖς καὶ ἐπὶ τῶν πραγμάτων ἐρειδομένους τὰς διαφημίσεις ταύτας, ὑπερθεματίζοντες καθ' ἑκάστην ἐν τῇ ἐπιδιώξει τῶν ἐπὶ τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης ἀξιώσεων των, πιστεύσαντες ἐπίσης ὅτι ἱστορικῶς τε καὶ ἐθνολογικῶς δικαίως εἰς αὐτοὺς ἀνήκει ἐν τῷ μέλλοντι ἢ ἐπὶ τῶν χωρῶν τούτων κυριαρχία. Οἱ πονηροὶ γελῶσιν ἐπὶ τῇ ἡλιθιότητι τῆς δημοσίας ἐν Εὐρώπῃ γιῶμης, παραπλανωμένης ὑπὸ τοῦ πρώτου, καὶ τοῦ χονδροειδεστάτου δημοσιεύματος. Σπανιώτατα θέλει εὑρεθῆ μεταξὺ αὐτῶν εὐνοειδῆτος καὶ εἰλικρινῆς, δυνάμενος νά εἶπῃ ἐπὶ μέρει τὴν ἀληθειαν, γινώσκων ἄλλως τε, ὅτι αἱ διαφημίσεις, ἔτρωσαν καὶ ὑπερβολικαί, φιλοτιμοῦσι πρὸς δρᾶσιν τὸ βουλγαρικὸν ἔθνος, ἐξάπτουσαι καὶ ἐνισχύουσαι αὐτὸ ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς ιδέας.

Πρὸς πληρεστέραν κατανόησιν τῆς σλαυικῆς πολιτικῆς, ἐξαπατώσης ἐκάστοτε τὴν Εὐρώπην καὶ μὴ δισταζούτης νά μεταχειρισθῆ πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτῆς καὶ τὰ χεῖριστα τῶν ὀργάνων, ἀρκεῖ τὸ ἐπόμενον γεγονός, περὶ οὗ πολὺς ἐπ' ἐσχάτων ἐγένετο λόγος ἐν τῷ τύπῳ τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου. Ὁ ἥρωας τοῦ ἐπεισοδίου ἦτο ἀνάξιος ἰδιαιτέρας μνείας, ἀλλ' ὀφείλω νά ὑπο-

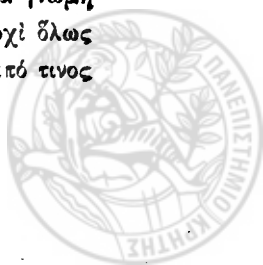

βληθῶ εἰς τὴν θυσίαν ταύτην πρὸς πληρέστερον χαρακτηρισμὸν τῶν ἡρώων τῆς μακεδονικῆς προπαγάνδας. Παρέστη ἐπ' ἐσχάτων ὡς πρόμαχος τῆς βουλγαρικῆς ἰδέας ἐν Μακεδονίᾳ Ἄθιγγανός τις τὴν καταγωγὴν, τὸν Σλαῦον ἐπαγγελλόμενος καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν μακεδονικοῦ κομιτάτου τῆς βουλγαρικῆς πρωτεύουσας. Ἄλλ' ἀπεπέμφθη ἐξ αὐτῆς ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας ἕνεκα φαύλης διαγωγῆς· μετέβη εἰς Ἄγραμ τῆς Κροατίας, ἔνθα ἐδημοσίωσεν ἀριθμούς τινας ἐφημερίδος, "Μακεδονίας,, , συνηγορῶν ὑπὲρ τῆς αὐτονομίας αὐτῆς. Ἀλλά, μετὰ τινα χρόνον, στερούμενος τῶν πρὸς συντήρησιν καὶ ἔκδοσιν τῆς ἐφημερίδος αὐτοῦ μέσων, εὔρε πρακτικὸν νὰ προβῇ εἰς ἐπίκρισιν τῆς αὐστριακῆς πολιτικῆς, οὐ ἕνεκα ἐξώσθη καὶ πάλιν ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας. Οὕτω κατέστη προσωπικότης καταφυγῶν εἰς Βιέννην, συνελήφθη ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας τῆς πόλεως, ἐν τῇ κρατητηρίῳ τῆς ὁποίας παρέμεινεν ἐπὶ μίαν νύκτα. Ἐγερωθεῖσών ὑπονοιῶν περὶ τῆς διανοητικῆς καταστάσεως τοῦ ἀνδρός, ἐφωτογραφήθη ὡς ἐπικίνδυνος, ἀφεθείς ἐλεύθερος, ὑπὸ τὸν ὄρον τοῦ ν' ἀπέλθῃ τοῦ αὐστριακοῦ ἐδάφους.

Τοιαῦτα προηγούμενα, πατριωτικὰ κατ' ἐπίφασιν, διότι βραδύτερον ἐγνώσθη ὁ ἀγρυπτικὸς αὐτοῦ βίος, ἦσαν συστατικὰ διὰ τὴν ἀποστολὴν, ἣν παρεσκευάζεν ἑαυτῷ, πρωταγωνιστῇ τῆς σλαυτικῆς ἰδέας. Μεταβάς εἰς Γενεύην, ἐξέδωκεν αὐθις ἀριθμούς τινας τῆς "Μακεδονίας,, , προσπαθὼν νὰ προσηλυτίσῃ τοὺς ἐν τῇ ἑλβετικῇ ἐκείνῃ πόλει χάριν τῶν σπουδῶν αὐτῶν παρεπιδημοῦντας Βουλγάρους. Ἄλλ' οὗτοι, μαθόντες τὸ ποιὸν τοῦ ἀνδρός καὶ ὑποπτεύοντες μὴ προβῇ εἰς τοχοδιωκτικὰς ἀποπειρας, ἀπεκήρυξαν αὐτὸν ὡς ἀγύρτην καὶ ἐπικίνδυνον. Οὐχ ἦττον, ἄλλως ἐσκέφθη ἡ πανσλαυτικὴ προπαγάνδα, διαγνοῦσα ἐν τῷ ἀνδρὶ τὸ προσήκον τῶν σκοπῶν αὐτῆς ὄργανον καὶ παρασχοῦσα αὐτῷ χρηματικὰ μέσα πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ ἔργου. Ὁ

Κάπσοφφ, διότι τούτο εἶνε τὸ ὄνομα τοῦ ἐκδότου τῆς “Μακεδονίας,, διεφήμιζε τὴν σύγκλητιν “μακεδονικοῦ Συνεδρίου,, (Meeting Macédonien) ἐν Γενεύῃ, προσκαλέσας νὰ λάβωσιν εἰς αὐτὸ μέρος ἔγκριτα πρόσωπα καὶ δὴ μετέβη εἰς Πηρισίους πρὸς τὸν γνώστην τῶν μακεδονικῶν πραγμάτων Βεράρ, ἐξικετεῦον αὐτὸν νὰ λάβῃ τὸν λόγον ἐν τῷ Συνεδρίῳ ὑπὲρ τῆς μακεδονικῆς ὑποθέσεως. Ἐδέχθη ὁ ἀνὴρ, κατέβηκε δὲ εἰς τὸν ὄργανωτὴν τοῦ μακεδονικοῦ συνεδρίου καὶ τὰ μέσα τῆς εἰς Γενεύην ἐπιστροφῆς. Ὁ Βεράρ, μεταβὰς ἐπίσης εἰς τὴν πόλιν ταύτην ἐπέισθη, ἐξ ὧσων εἶδε καὶ ἤκουσεν ἐν αὐτῇ, ὅτι ὁ μακεδονικὸς ἥρωα εἶνε χυδαῖος ἀπταιῶν καὶ ἐπανῆλθεν ἀμέσως εἰς Παρισίους. Ἄλλ’ οὗτος δὲν ἀπηλείβθη, διὸ καὶ μετέβη πρὸς ἄλλον Ἑλβετὸν ἱατρὸν τὸ ἐπάγγελμα, διευθύνοντι ποτε τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει γαλλικὸν νοσοκομεῖον, καταπεισας αὐτὸν νὰ λάβῃ τὸν λόγον ἐν τῷ Συνεδρίῳ.

Παρὰ τὰς προσπάθειαι τοῦ ἐκδότου τῆς “Μακεδονίας,, καὶ τὸ διαφέρον τῶν σλαυικῶν κύκλων, τὸ συνέδριον ἀπέτυχεν, ὃ δὲ ὄργανωτῆς αὐτοῦ, ἀποκηρυχθεὶς πρὸς τῶν ἐν Ἑλβετία Βουλγάρων σπουδαστῶν, ἐγκατέλιπε καὶ τὴν χώραν ταύτην. Ἄδηλον, ὅποια ἔσται ἡ προερχὴς αὐτοῦ μεταμόρφωσις. Τὸ βέβαιον εἶνε, ὅτι δὲν ἐργάζεται ἐπὶ ζημίᾳ ἐκείνου ὑπὲρ τῆς βουλγαρομακεδονικῆς ὑποθέσεως. Βεβαιούται, ὅτι πρὸς τοῖς λοιποῖς χρηματικοῖς χορηγήματιν ὑπὲρ τῶν προσηλυτιστικῶν αὐτοῦ ἁγῶνων ἔλαβε δώδεκα χιλιάδας φιορινίων ὑπὸ τοῦ γνωστοῦ ἤδη ἡμῖν Σλαβου ἀρχιεπισκόπου Στροτσμάγιερ. Ἄγνωσται εἶνε τὰ πραγματικὰ θύματα τοιούτων τυχοδιωκτῶν — οἱ Σλαβοὶ χορηγοί, ἧ ἡ ἀνεξετάστως πιστεύουσα καὶ ἀποδεχομένη τὰ ἐκαστοτε ἐκσφενδονώμενα αὐτῇ φηφίσματα δημοσία γνώμη τῆς Εὐρώπης. Οὐχ ἤττον, κατὰ τιναις πληροφορίας, οὐχὶ ὅλωα ἀβασίμους, ἧ πανσλαυιστικὴ προπαγάνδα ἐπιδιώκει ἀπὸ τινος

χρόνου τὰ ἐπόμενα: 1) τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Φερδινάνδου τῆς Βουλγαρίας· 2) τὴν ἐκδίωξιν τοῦ Μιλάνου ἐκ τῆς Σερβίας καὶ 3) τὴν σύστασιν σλαυτικῆς ὁμοσπονδίας τοῦ Αἴμου ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ ἡγεμόνος τοῦ Μαυροβουνίου Νικολάου.

Πρὸ τῆς ὑπόουλου ταύτης διαφημιστικῆς ἐνεργείας τῶν σλαυ-βουλγαρικῶν κύκλων, τί πράττομεν ἡμεῖς, ἐπίσημοί τε καὶ ἀνεπίσημοί κύκλοι τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου; Ἄδιαφοροῦμεν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον. Γινώσκω ἐκ προσωπικῆς πείρας τοῦτο. Οἱ ἐν Εὐρώπῃ ἀντιπρόσωποι ἡμῶν ἀπαξιοῦσι νὰ ἐξέλθωσι τῆς ραστώνης αὐτῶν, τοῦ μακαρίου ἐκείνου *dolce far niente*, ὃ περ εἶνε ὁ χαρακτήρ τῶν πλείστων ἐξ αὐτῶν. Ὑπάρχει ἐν τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ λεγεὼν Φιλελλήλων, τὰ μάλιστα σημαίνοντων ἐν τῇ πατρίδι αὐτῶν, προθύμων ἐκάστοτε ν' ἀναλάβωσι τὴν ὑπεράσπισιν τῶν ἑλληνικῶν δικαίων ἀπὸ πεποιθήσεως, οὐχὶ δὲ πρὸς χρηματισμόν. Σωμχετεῖα φιλελληνικώτατα λειτουργοῦσιν ἰδρυμένα ἐν τισι τῶν εὐρωπαικῶν πρωτευουσῶν καὶ δύνανται νὰ ἰδρῦθωσι τοιαῦτα καὶ ἀλλαχοῦ. Ἄλλ' ἡμεῖς ἀδιαφοροῦμεν, καθεδρόντες ἐπὶ τῶν προγονικῶν δαφνῶν καὶ οὐδαμῶς μεριμνῶντες, οὐχὶ τίνι τρόπῳ ν' ἀποκτήσωμεν φίλους, διότι ἔχομεν τοιοῦτους, ἀλλὰ πῶς νὰ χρησιμοποιεῖσωμεν αὐτούς. Ἐλάχιστη ἐνέργεια πρὸς τοῦτο ἄνευ θυσιῶν, ἰδίᾳ δὲ τῶν ἐν Εὐρώπῃ ἐγκατεστημένων ὁμογενῶν, καὶ ὁ ἑλληνικὸς ἀγὼν ἤθελε προσλάβῃ παγκοσμίως τερὸν χαρακτήρα, ὡς ἀγὼν ἀνθρωπίνου δικαίου κατὰ παμβασιλείας, ἀπειλούσης τὰς ἐλευθερίας τῶν λαῶν, ἧς ἡ ἐπικράτης ἐστὶν ἡ ἄρνησις πάσης δικαιοσύνης.

ΕΘΝΙΚΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Πᾶσα ἡ μέχρι τοῦδε γενομένη ἐργασία ὑπὸ τῆς νέας Βουλγαρίας, συμπραττόντων τῶν σλαβικῶν ὀργάνων, ἐπιστήμων καὶ ἀνεπιστήμων, πρὸς ἓν καὶ μόνον ἀποβλέπει, πρὸς τὴν κατάκτησιν τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης, πρὸς τὸν διὰ θεμιτῶν καὶ ἀθεμιτῶν μέσων ἐκβουλγαρισμὸν ἀμφοτέρων τῶν τμημάτων τούτων τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου.

Ἄλλ' ὁ Πανσλαβισμὸς ἐργάζεται μετὰ τακτικῆς καὶ συνέσεως ἐν τῇ ἐκτελέσει τοῦ ἐθνικοῦ αὐτοῦ προγράμματος· ἐντεῦθεν, ἐπὶ τοῦ παρόντος, ἀπαρτοῦται τὰς δυνάμεις αὐτοῦ κατὰ πρῶτον λόγον ἐπὶ τῆς Μακεδονίας. Ταύτης ἐκβουλγαριζομένης καὶ ὑποκυπτούσης, τὸ πρόβλημα ἐλύθη. Θὰ στραφῇ πρὸς ἄλλο τμῆμα τῆς Χερσονήσου ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ.

Πάντες οἱ κόκκοι τῆς Σόφιας, ἐν ἣ ἑδρεύει ἀπὸ τινος χρόνου τὸ παμβουλγαρικὸν στρατηγεῖον, ἔχουσιν ἐστραμμένα τὰ βλέμματα αὐτῶν πρὸς τὴν Μακεδονίαν. Ἡ λέξις αὕτη κατέστη τὸ σύνθημα καὶ ὁ σκοπὸς παντὸς Βουλγάρου φιλοπάτριδος. Ἡ Μακεδονία εἶνε ἡ γῆ τῆς ἱστορικῆς ἐπαγγελίας. Ὁδὸς Μακεδονίας· Σύνταγμα μακεδονικόν· πλεῖστα, ἀνάξια λόγου ἀντικείμενα ἀποδλέπουσιν εἰς τὴν Μακεδονίαν. Διὰ τὸν Βούλγαρον αὕτη εἶνε τὸ πᾶν, τοῦτο διδάσκεται καθ' ἐκάστην ἐν τοῖς

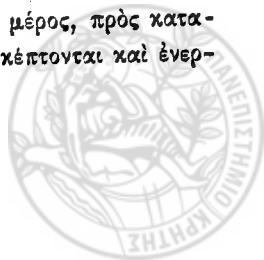

σχολείοις, ἐν τοῖς καφενείοις, ἐν πάσῃ συναθροίσει· ἀντιθέτως πρὸς τὰ καθ' ἡμᾶς, οἵτινες ἐνθυμούμεθα τοὺς πράγματι δούλους ἀδελφοὺς ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν συνήθως σπασμωδικῶν ἐξάψεων, καταστρεφουσῶν μᾶλλον ἢ προσβιβαζουσῶν τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν ὑπόστασιν καὶ σημασίαν.

Αἱ ἀρχαί, οἱ ἰδιῶται καθῆκον νομίζουσι νὰ ὑποδέχωνται φιλιφρονέστατα πάντα ἐκ Μακεδονίας ἐρχόμενον εἰς Βουλγαρίαν, φιλοτιμοῦνται νὰ παρέχωσι πάντα τὰ μέσα ἐργασίας καὶ συντηρήσεως· φανατίζουσιν αὐτοὺς· ἐκδιάζουσιν ὑπὲρ τῆς μεγάλης βουλγαρικῆς πατρίδος. ἤς κεφαλὴ καὶ κέντρον εἶνε ἡ Σόφια. Δύο τῶν κυριωτάτων ὁδῶν τῆς Βουλγαρίας — ἐν τῇ πρωτευούσῃ αὐτῆς καὶ ἐν Φιλιππουπόλει — ἄγουσιν εὐθὺς πρὸς τὴν Μακεδονίαν. Τοιοῦτος τυφλὸς φανατισμὸς εἶνε ἀκατανόητος, προκειμένου περὶ ἀκατεργάστων ἔτι πληθυσμῶν, ἐστερημένων ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς μορφώσεως. γινωσκόντων τὴν Μακεδονίαν κατ' ὄνομα μόνον, ἢ ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῶν περὶ αὐτῆς φαντασιογραφικῶν μύθων καὶ θρύλων.

Λαὸς τις, ἕνα ἐνισχυθῆ ἐν τῇ ἱστορικῇ αὐτοῦ ἐργασίᾳ, πρέπει κατὰ πρῶτον νὰ καταληφθῆ ἐκ πίστεως, οὐχὶ τῆς ἡρέμου ἐκείνης, ἐκ τῶν πραγμάτων ἀπορρεούσης, γνώμης, ἀλλ' ἐκ βιαίων αἰσθημάτων, χωροῦντων μέχρι τοῦ πάθους, καθισταμένου οὕτω τοῦ ἀνθρώπου ἀνικάνου νὰ διακρίνῃ τὸ ἀληθές τοῦ μὴ τοιοῦτου, πιστεύοντος, ἄρα ἀποδεχομένου ἀνεξελέγκτως. Τὸ πιστεῦναι τοῦτο τῆς νέας Βουλγαρίας διευτυπώθη πρὸ καιροῦ ὑπὸ τῶν ἀρχηγῶν αὐτῆς, ἀλλ' ἰδίᾳ ἀπεκρυσταλλώθη εἰς σύμβολον πίστεως κατὰ τὴν ἐπέτειον τῆς εἰκοσιπενταετηρίδος τῆς ἰδρύσεως τῆς βουλγαρικῆς Ἐξαρχίας ἐν Κωνσταντινουπόλει διὰ τοῦ ὑπὸ τοῦ Ἐξάρχου ἀπαγγελθέντος Λ ὀ γ ο υ.

Δημοσιεύω ἐνταῦθα τὸ τελευταῖον αὐτοῦ μέρος, πρὸς κατανοήσιν τοῦ τρόπου, καθ' ὃν διδάσκονται, σκέπτονται καὶ ἐνεργ-

γοῦσιν οἱ Βούλγαροι. Μὲ τοιοῦτο πιστεύω ἔμελλε νὰ ἐπέλθῃ ἀναγκαίως ὁ φανατισμὸς, ὁ σήμερον κατέχων πάντα λαλοῦντα τὴν βουλγαρικὴν γλῶσσαν καὶ πιστευόμενα εἰς μίαν μεγάλην Βουλγαρίαν, ἐκτεινομένην ἀπὸ τοῦ Αἴμου καὶ τοῦ Δουνάβεως, μέχρι τῶν ὄχθων τοῦ θρακικοῦ Βοσπόρου καὶ τῶν ἀκτῶν τοῦ Αἰγαίου Πελάγους.

“Τοῦτο — τὸ Πατριαρχεῖον — εἶνε καὶ σήμερον ὁ μόνος καὶ αἰώνιος ἐχθρὸς ἡμῶν, ὅστις μᾶς ἀναγκάζει ν’ ἀγωνιζώμεθα καὶ νὰ ἐνοχλώμεν τὴν σουλτανικὴν κυβέρνησιν, παρ’ ἧς ἀπεκδεχόμεθα πᾶν ὃ τι αὐτὸ τὸ Πατριαρχεῖον ὄφειλε νὰ ἐπιδικάσῃ ἡμῖν. Ἄλλὰ τί δύναται τὸ Πατριαρχεῖον τοῦτο κατὰ τοῦ βουλγαρικοῦ πληθυσμοῦ, ὅστις ἐν ἐπιγνώσει τῆς ἐθνικότητος αὐτοῦ ἀπατεῖ τὰ δικαιώματά του παρὰ κυβερνήσεως, ἣτις ἐδοξάσθη, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, διότι σέβει τὴν ἐθνικότητα τῶν ὑπηκόων της καὶ προσπίζει αὐτήν; Ὅποιον συμφέρον θὰ εἶχεν ἡ κυβέρνησις αὕτη νὰ λοπήσῃ τὸ βουλγαρικὸν ἔθνος, εὐνοοῦσα πρὸς ζημίαν τοῦ τὴν μεγάλην ἰδέαν τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ κρατιδίου, ὅπταν διὰ τοῦ μέσου τούτου οὐδένα δύναται νὰ εὐχαριστήσῃ καὶ οὐδενὶ νὰ προσεταιρισθῇ. Διὰ τοῦτο δὲν θέλω νὰ εἶπω, ὅτι πρέπει “νὰ σταυρώσωμεν τὰς χεῖράς μας καὶ ἄνευ καταβολῆς κόπων, ἀγῶνων καὶ θυσιῶν ν’ ἀναμένωμεν, ὅπως τὰ πάντα μᾶς ἔλθωσιν ἔτοιμα. Ἐκεῖνο, ὃ περ ἔθνος τι δὲν ἀπέκτησε διὰ θυσιῶν, δὲν τὸ ἐκτιμᾷ¹ καὶ εἶνε ἀνίκανον νὰ διατηρήσῃ ἐν ἀντιθέοις περιστάσεσιν. Ἄλλὰ τί πρέπει νὰ πράξωμεν, ὅπως οἱ ἀγῶνες ἡμῶν ἐν τῷ μέλλοντι στεφθῶσιν ὑπὸ ἐπιτυχίας;

“Α’) Τὸ συνταλαστικώτατον μέσον πρὸς ἐκ-έλεσιν τοῦ σουλτανικοῦ φερμανίου (τοῦ φερμανίου τοῦ ἐπιτρέποντος νὰ συμπεριληφθῶσιν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῆς Ἐξαρχίας καὶ αἱ ἐπαρχίαι

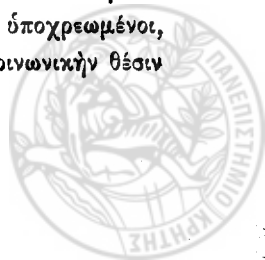
1 Θαυμαστὴ ὁμολογία διὰ Βούλγαρον!

ἐκείναι, ὧν τὰ δύο τρίτα τοῦ ὀρθοδόξου πληθουςμοῦ ἤθελον ζητήσῃ νὰ τεθῶσιν ὑπὸ τὴν διοίκησιν αὐτῆς), εἶνε ὅπως πᾶς πνευματώδης καὶ ἀνεπτυγμένος ἀνὴρ ἱερεὺς, ἱατρός, δικηγόρος καὶ ἔμπορος, θεωρῇ ὡς καθήκον αὐτοῦ νὰ καταστῇ ἀπόστολος τῆς ἰδέας ταύτης μεταξὺ τῶν ἀποπεπλανημένων καὶ ἀμαθῶν ἀδελφῶν. Οἱ διδάσκαλοι ἰδίᾳ, λόγῳ τε καὶ ἔργῳ, ὑφείλουσιν οὐ μόνον νὰ μεταδίδωσιν εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτῶν τὰς ἀναγκάεις γνώσεις, ἀλλὰ καὶ νὰ μορφῶσιν αὐτοὺς ἐν πνεύματι ἔθνικῶ, νὰ ἐμπνεύσωσιν ἀγάπην καὶ σεβασμὸν πρὸς πᾶν ὅτι ἔθνικῶς ἀνήκει αὐτοῖς, νὰ ἐξηγῶσι δὲ εἰς τοὺς προὔχοντας τῶν κοινοτήτων, ὅτι ἡ φιλογένεια ἀπαιτεῖ, ὅπως ὑπὲρ τῶν κοινῶν πραγμάτων τοῦ χωρίου ἢ τῆς πόλεώς των θυσιάζωνται αἱ ἀτομικαὶ φιλοτιμίαι, τὰ πάθη καὶ τὰ πεισματα ὑπὲρ τοῦ κοινῶ καλοῦ, διότι τὸ λόγιον ἢ ἔνωσις κάμνει τὴν ἰσχὺν εἶνε ὁ πρῶτιτος ὅρος πρὸς ἐπιτυχίαν παντὸς κοινωφελοῦς ἔργου.

(Β') Μετὰ μεγίστης ἀγανακτήσεως δέον ν' ἀποκρούωνται αἱ ἀπειλαί, αἱ κολακαίαι, αἱ πρὸς ἐξώνησιν ἀπόπειραι οἴασθῆποτε προπαγάνδας, ἧς σκοπὸς εἶνε νὰ ἐνοσπίρῃ τὴν διχόνοιαν καὶ τὴν διαίρεσιν καὶ νὰ παρακωλύῃ τὴν πρόοδον τῆς ἔθνικῆς ἀναπτύξεως. Δέον νὰ γίνηται ἀκριβῆς διέγνωσις τῆς ἐνεργείας καὶ τοῦ καθήκοντος διὰ τῆς ἀποκαλύψεως τῶν πανουργιῶν καὶ σοφισμάτων, δι' ὧν συνεχῶς ἐπιζητεῖται ἡ τοῦ ἀτομικοῦ συμφέροντος θεραπεία ὑπὸ τὸ πρόσχημα τοῦ κοινῶ καλοῦ, ὅσοι δὲ φωριθῶσι κερδοσκοποῦντες ἐπὶ τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐθνότητος αὐτοῦ νὰ θεωρῶνται προδόται τῆς πατρίδος.

(Γ') Οὐ μόνον οὐδεὶς ὑφείλει ἕνεκα τοῦ ἀτομικοῦ συμφέροντος νὰ προξενῇ βλάβην εἰς τὸ κοινὸν καλόν, οὐ μόνον δὲν πρέπει νὰ μένῃ ἀδιάφορος, ἀλλὰ πάντες δέον νὰ ὦσιν ὑποχρεωμένοι, ἕκαστος κατὰ τὸ ἑνὸν αὐτοῖς καὶ κατὰ τὴν κοινωνικὴν θέσιν

καὶ νὰ πράττωσι πᾶν τὸ συντελεστικὸν πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ἐθνικοῦ σκοποῦ.

“Ἐπειδὴ δέ, κατὰ τὸν παρόντα αἰῶνα, ἡ σωματικὴ δύναμις οὐδεμίαν ἢ ἐλαχίστην ἔχει ἀξίαν, ἐν ᾗ ἡ μεγάλη ἀξία ἔγκειται ἐν τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματος, διότι ἡ ἐργασία ὑπομισθίου ἀνθρώπου ἀξίζει, ὅσον καὶ ἡ ἐργασία τοῦ κτήνους, διὰ τοῦτο οἱ γονεῖς, ὅσον πτωχοὶ καὶ ἀν ὧν, ὀφείλουσι νὰ μὴ δαπανῶσιν ὀλιγώτερον χρῆμα διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν τέκνων των, ἀφ’ ὅσον δαπανῶσι πρὸς τροφήν καὶ ἐνδυμασίαν αὐτῶν. Ἐμβαθύνετε ἐν τῇ ἰδέᾳ ταύτῃ, ὅτι δηλαδὴ δὲν ὑπάρχει ἄλλη σωτηρία ἐκτὸς τῆς μαθήσεως καὶ μὴ φείδεσθε δαπάνης, ὅποταν πρόκειται περὶ τῆς ἀγωγῆς καὶ τῆς μορφώσεως τῶν τέκνων σας καὶ τοῦ ἔθνους.

“Ἀκολουθεῖτε τὴν συμβουλήν τοῦ Ἐὐαγγελίου: *Κρούετε καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν*· ἀλλὰ κρούετε τακτικῶς καὶ ἀδιακόπως, μέχρις οὗ ἀνοιγῆται ὑμῖν.

“Κρούειν ἅπασι τοῦ ἔτους ἡ καθ’ ἑξαμηνίαν δὲν εἶνε κρούειν. Τὸ κρούειν καθ’ ἑκάστην ἡμέραν καὶ ὥραν εἶνε κρούειν. Οὕτω πράξατε, ὥστε τὰ κοινὰ ἡμῶν πράγματα ἐν Βουλγαρίᾳ νὰ εἶνε ἡ διαρκὴς ὑμῶν σκέψις, σκέψις μὴ ἐξερχομένη τῶν κεφαλῶν ὑμῶν μηδὲ ἡμέραν μηδὲ νύκτα, σκέψις ἐκδηλουμένη διὰ τῶν ἔργων ὑμῶν. . . .

“Προσέλθετε λοιπὸν ἐν ἐθνικῇ συνειδήσει, κυριεύθητε ἐκ πάθους πρὸς τὰ συμφέροντα ὑμῶν ὡς Βουλγάρων, μελῶν μιᾶς ἐθνότητος. καταρτίζατε τὰς κοινότητας ὑμῶν καὶ δι’ αὐτῶν τὰς ἐκκλησίας, τὰ σχολεῖα καὶ τὰ κοινοτικὰ πράγματα ἐν πνεύματι ὁμονοίας καὶ ἀδελφώσεως.

“Αἰτεῖτε ἀκαταπαύτως καὶ ἐπιμόνως (κατὰ τὸ αἰτεῖτε καὶ δοθήσεται ὑμῖν τοῦ Ἐὐαγγελίου) νὰ διορισθῶσιν ἀρχιερεῖς ἐν

ταῖς ἐπαρχίαις ὑμῶν, ἵνα πᾶν μέλος τῆς ἐπαρχίας ἔχῃ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἀρχιερέως προστάτην τῶν πνευματικῶν συμπερόντων ἐνώπιον τῆς ἀρχῆς καὶ ἵνα διὰ τοῦ ἀρχιερέως διατελήτε ἅπαντες ὑπὸ τὴν χειραγωγίαν τῆς πνευματικῆς ὑμῶν μητρὸς, τῆς Ἐξαρχίας. Οὕτω διοργανωμένοι καὶ πειθαρχοῦντες ὑπὸ μίαν ἐθνικὴν πνευματικὴν ἀρχήν, ἀντὶ νὰ ἐκλαμβάνησθε ὡς Ἑλληνες καὶ νὰ παρουσιάζησθε ἐνώπιον τῶν ἀρχῶν καὶ ἐνώπιον τοῦ κόσμου ὑπὸ Ἑλλήνων ἀρχιερέων, οἵτινες οὐδέποτε θὰ ἐπιθυμήσωσι τὴν ἡθικὴν ὑμῶν ἀνόρθωσιν, θὰ παρουσιάζησθε ὡς ἑρθόδοξος βουλγαρικὴ κοινότης. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θ' ἀναπτυχθῆτε καὶ θὰ προοδεύσητε διανοητικῶς καὶ ἡθικῶς καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ εὐημερήσητε καὶ ὕλικῶς. . . .»

Ὁ λόγος οὗτος ἀπηγγέλθη τὸ πρῶτον καὶ ἐξετυπώθη ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ τὰ ὄμματα τῆς σουλτανικῆς ἐξουσίας, τούτου δ' ἕνεκα ἡ φράσις αὐτοῦ εἶνε ὅπως δῆποτε μεμετρημένη. Ἀλλὰ προκειμένου περὶ τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὁ Βούλγαρος δημαγωγὸς δὲν διστάζει νὰ ἐπιρρίψῃ ἐπ' αὐτὸ ἀποκλειστικῶς τὴν εὐθύνην τῶν δεινοπαθημάτων τῆς Βουλγαρίας. «Τὸ Πατριαρχεῖον, λέγει, εἶνε καὶ σήμερον (ἀφοῦ ἦτο καὶ πρότερον!) ὁ μόνος καὶ αἰώνιος ἡμῶν ἐχθρὸς, δηλαδὴ ὁ Ἑλληνισμὸς· τοῦτου ἄρα ἡ ἐξόντωσις εἶνε τὸ ἐπιβεβλημένον ἡμῖν καθήκον.

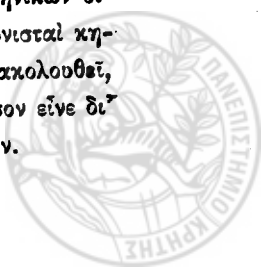
Λαός, διὰ τοιούτων διδαγμάτων ἀνατρεφόμενος, δὲν ἠδύνατο ἢ νὰ φανατισθῇ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν, νὰ καταλυθῇ ἐξ ἑλληνικῆς ἐχθροπαθείας. Πάντες οἱ τέως κρατοῦντες δεσμοὶ συγγενείας, φιλίας πρὸς τοὺς Ἑλληνας ὁσημέραι χαλαροῦνται· εἶνε τὸ κατ' ἐξοχὴν σιγκαμερὸν φυλετικὸν στοιχεῖον, καθ' οὗ θεωροῦνται ἐπιτετραμμένα τὰ πάντα.

*
* *

Ἐκαστος βουλγαρικὸς πολιτικὸς, ἀναλαμβάνων τὴν ἐξουσίαν θεωρεῖ καθήκον ἑαυτοῦ καὶ ἐπιδιώξειν δημοτικότητος νὰ καταπολεμήσῃ τὸν ἐν τῇ χώρᾳ Ἑλληνισμόν, τὴν ἐνσάρκωσιν ταύτην τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὡσεὶ τοῦτο καὶ πάλαι καὶ νῦν ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ αὐτοῦ λειτουργίᾳ ἐποιεῖτο ἢ ποιεῖται τὴν ἐλαχίστην διάκρισιν μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ μὴ τοιούτων. Πρὸς τῆ κομματισμῶ αὐτῆς ἢ βουλγαρικῇ πολιτικῇ πασῶν τῶν κυβερνήσεων εἶνε ἐθνικῇ, ἄρα ἀνθελληνικῇ. Εἴτε ἀποκλίνει πρὸς τὴν Τριπλῆν συμμαχίαν, εἴτε πρὸς τὴν Ρωσσίαν, εἴτε ὑποκρίνεται φιλίαν πρὸς τὴν κορίαρχον δύναμιν, εἴτε ἀπομακρύνεται ἀπ' αὐτῆς καὶ συνωμοτεῖ καὶ ἀπειλεῖ, εἰς τογχανεὶ ὁ σκοπὸς, ὁ θρίαμβος τοῦ Βουλγαρισμοῦ. Τῇ πρωτοβουλίᾳ καὶ χορηγίᾳ τῆς κυβερνήσεως καὶ τῶν πολιτικῶν κομμάτων ἐν γένει ἰδρύνονται σύλλογοι, σκοπὸν κατ' ἐξοχὴν ἔχοντες, πρὸς τῆ προσηλυτισμῶ τῶν Θρακῶν καὶ Μακεδόνων, τὴν ἐξόντωσιν, καὶ διὰ τοῦ φόνου ἐπίσης, παντὸς Ἑλλήνους ἢ ἑλληνοφρονοῦντος.

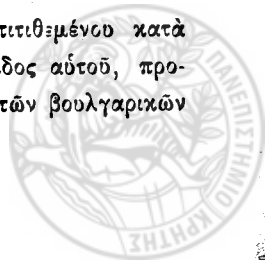
Δυστυχῶς δὲν στεροῦνται ἐπιτυχίας αἱ ἐνέργειαι αὗται. Ὁ ἐπιμένων νικᾷ. Ὁ-τι χαρακτηρίζει τὴν σημερινὴν ἐνέργειαν τῶν Βουλγάρων εἶνε οὐχὶ ὁ νοῦς, ἡ ἀλήθεια, τὸ δίκαιον, τὰ πράγματα, ἀλλ' ἡ μέθοδος, ἡ ἐπιμονή, ἡ στρατιωτικὴ σύνταξις. Δὲν δύνανται ἄρα νὰ καταστῶσι ταῦτα μιᾷ τῶν ἡμερῶν δυνάμεις ἀδάμαστοι πρὸς ἐπίτεοξιν τῶν βουλγαρικῶν πόθων, τῶν σλαυτικῶν, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀνεπανόρθωτον βλάβην τῶν ἑλληνικῶν δικαίων ἐπὶ τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου; Οἱ πρωταγωνισταὶ κηρύττουσι καὶ διδάσκουσι, ὁ δὲ λαὸς τυφλῶς παρακολουθεῖ, χωρὶς νὰ ἐννοῇ περὶ τῶν συμβαινόντων, ἅτινα, ὅσον εἶνε δι' αὐτὸν ἀκατάληπτα, τοσοῦτον καὶ ἐπιδρῶσι ζωηρότερον.

Ἡ πρωτεύουσα τῆς Βουλγαρίας ἀνήκει βεβαίως εἰς τοὺς Βουλγάρους, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰ νήματα τῆς πολιτικῆς τῆς ἡγεμονίας δὲν ἐξαρτῶνται ἐκ τῶν χειρῶν τῆς κυβερνήσεως αὐτῆς. Βεβαιοῦται, ὅτι ἐν πάσαις ταῖς μεγάλας πολιτικαῖς σκέψεις καὶ ἀποφάσεσι τῶν βουλγαρικῶν κυβερνήσεων δὲν εἶνε ἀμέτοχος ὁ ἐν Σόφια διπλωματικὸς πράκτωρ τῆς Ρωσίας· οὗτος εἶνε ὁ ἀνθύπατος τοῦ πανσλαβισμού. Ἐννοεῖ νὰ διοικήσῃ τὴν Βουλγαρίαν, ὡς αὐτὸς νομίζει, συμφώνως πρὸς τὰς ὑδηγίας τῶν προϋπαρξάντων. Βεβαίως ἀλλαχού τὸ τοιοῦτο δὲν θὰ ἦτο ἀνεκτόν. Ἀλλ' ἐν Βουλγαρίᾳ ἢ ἀπὸ τῆς Ρωσίας ἐξάρτησις θὰ ἐξακολουθῇ ἐπὶ μακρὸν χρόνον. Τί θὰ ἦτο ἄνευ τῆς συνδρομῆς ἢ παρεσχεν αὐτῇ ὁ Ρῶστος αὐτοκράτωρ;

Καὶ ἐν τούτοις, παρὰ τὴν τοιαύτην ἔλλειψιν συναισθήσεως καὶ ἀξιοπρεπειᾶς. οἱ πολιτικοὶ τῆς Βουλγαρίας δὲν διστάζουσι νὰ διεκδικῶσιν ὑπερέτεραν ἐνέργειαν, μέχρις ἀφορήτου ἀδικίας προβαίνουσαν, πρὸς τὰς ἐν τῇ χώρᾳ μειονότητες. Πολλαχού τῆς Εὐρώπης ὑπάρχει τὸ ἀντισημιτικὸν ζήτημα, ἐν Βουλγαρίᾳ τὸ ἀνθελληνικόν. Πάντα τὰ κόμματα συμφωνοῦσιν ἐν τούτῳ, ἀρνοῦνται τὴν ὑπαρξίν Ἑλλήνων ἐν Ἀνατολικῇ Ρωμολίᾳ καὶ ἐν τούτοις γίνεται λόγος ὑπ' αὐτῶν περὶ βουλγαρικῆς παρουσίας ἐν Ἀθήναις, ἕως διότι θεωροῦσι τοὺς ἐν τῇ ἑλληνικῇ πρωτεύουσῃ ἐγκατεστημένους Μακεδόνας καὶ Θράκας Βουλγάρους. Δὲν αἰδοῦνται νὰ ὑποστηρίξωσιν ἐν τῷ βουλγαρικῷ τύπῳ ἰσχυροὶ πολιτευόμενοι, οἷος ὁ Καραβέλωφ, ὅτι ἡ δικαιοσύνη ἐν Βουλγαρίᾳ πρέπει νὰ εἶνε διάφορος διὰ τοὺς Ἕλληνας καὶ διάφορος διὰ τοὺς Βουλγάρους.

Ἀποσπῶ τεμάχιον ἄρθρου τοῦ ἀνδρός, ἐπιτιθημένου κατὰ τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς πολιτικῆς τῆς πατρίδος αὐτοῦ, προκειμένου περὶ ὑποθέσεως, ἐκδικασθείσης ὑπὸ τῶν βουλγαρικῶν δικαστηρίων ὑπὲρ τῶν ἑλληνικῶν ἀξιώσεων.

“Πολλάκις ἤσυχολήθημεν ἐν τῇ ἡμερῇ τῶν ἡμῶν περὶ τῆς θέσεως τῶν ἀλλοεθνῶν καὶ ἀλλοθρήσκων μειονοψηφῶν, τῶν οἰκουζῶν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ἡγεμονίᾳ καὶ πολλάκις ὑπεδείξαμεν τίνι τρόπῳ αἱ μειονοψηφίαι αὗται, συνενούμεναι πότε μετὰ τοῦ ἐνὸς καὶ πότε μετὰ τοῦ ἑτέρου πολιτικοῦ κόμματος, κατορθοῦσι ν' ἀποκτώσι διάφορα προνόμια, νὰ καρπῶνται ὠφέλη καὶ ν' ἀπολαύωσι μεγαλειτέρων δικαιωμάτων καὶ αὐτῆς τῆς πλειοψηφίας καὶ τέλος οὐδόλως νὰ ὑφίστανται βάρη καὶ ὑποχρεώσεις.

“Ὁ κομματισμὸς εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ἔχει τυφλώσῃ τοὺς Βουλγάρους, ὥστε αὐτοὶ οὐδεμίαν ἀποδίδουσι πλέον προσοχὴν εἰς ἐθνολογικὰ ζητήματα. Οὐχὶ ἄπαξ ἐγράψαμεν ἐν ταῖς στήλαις ταύταις περὶ τῶν διαφορῶν κτημάτων τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἅτινα σήμερον εὐρίσκονται εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐλληνικῶν μειονοψηφῶν, χωρὶς αὗται νὰ ἔχωσιν οὐδὲν πρὸς τοῦτο δικαίωμα, ἡρμηνεύσαμεν δὲ τὰς περὶ τούτων διατάξεις τοῦ αὐτοκρατορικοῦ Φερμανίου τῆς Ἐξαρχίας, ὧν ἡ ἐφαρμογὴ, ὡς εἶνε ἐπιτακτικὴ ἐν Βουλγαρίᾳ, δεόν νὰ εἶνε τοιαύτη καὶ ἐν Τουρκίᾳ, καταδείξαντες ὅτι εὐθὺς ὡς τὸ ἐν ἐκ τῶν μερῶν θεωρεῖ ἑαυτὸ ἐλεύθερον πάσης ἐκ τοῦ Φερμανίου τούτου προερχομένης ὑποχρεώσεως, ἐπίσης καὶ τὸ ἕτερον δικαιούται πληρέστερα νὰ μὴ ὑποβάλληται εἰς τὰς ἐξ αὐτοῦ ἀπορροεῦσας ὑποχρεώσεις. Ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐξαρχία καὶ οἱ ἐν Τουρκίᾳ Βούλγαροι δὲν ἔχουσιν ἀνάγκην τῶν ἡμετέρων συμβουλῶν, ὡς καλῶς γινώσκοντες τὰς τε διατάξεις τοῦ Φερμανίου καὶ τὰ τῆς ἐφαρμογῆς αὐτοῦ. Οὗτοι καλῶς γινώσκουσιν, ὅτι ἐφ' ὅσον οἱ Ἑλληνες ἀρχιερεῖς δὲν ἐγκαταλιμπάνουσι τὴν Ὀχρίδα, τὰ Σκόπεια, τὰ Βελισσά, τὸ Φερμάνιον ἀπόλλυσι τὴν σημασίαν αὐτοῦ, ἡ δὲ βουλγαρικὴ Ἐξαρχία δικαιούται νὰ πέμπῃ ἀρχιερεῖς πανταχοῦ, ὅπου ὑπάρχουσι Βούλγαροι. Οἱ ἐν Τουρκίᾳ Βούλγαροι

ἔχουσιν ἐπίγνωσιν τῶν ἑαυτῶν δικαιωμάτων ὡς ἐθνότητος καὶ γινώσκουσι γενναίως νὰ παλαίωσιν ὑπὲρ αὐτῶν.

“Μαθημάτων ἔχομεν ἀνάγκην ἡμεῖς οἱ ἐν τῇ Ἡγεμονίᾳ Βούλγαροι, ἐπειδὴ εἴμεθα λίαν ἀπλοῖκοι, λίαν λιπόφυχοι. Μόνον ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ἡγεμονίᾳ ἡδύνατο νὰ συμβῆ ὃ τι ἐγένετο μὲ τοὺς Ἕλληνας, ν' ἀποδοθῆ δηλαδὴ εἰς αὐτοὺς ἡ μονὴ τῆς Βελασίτσας, κειμένη ἐν τῇ περιφερείᾳ βουλγαρικοῦ δήμου, ἀναγνωρίζοντος τὴν Ἐξαρχίαν. Τὸ τοιοῦτο κατ' οὐδένα τρόπον θὰ συνέβαινεν ἐν Τουρκίᾳ, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω. Μόνον παρ' ἡμῖν ἡδύνατο νὰ συμβῆ ἐκεῖνο, ὃ περ ἐγένετο ἐν Στενημάχῳ, νὰ ἐπιστραφῆ δηλονότι εἰς τοὺς Ἕλληνας ὁ ναὸς τῆς Ἁγίας Τριάδος, ὁπότε ἡ πλειοψηφία τῶν ἐνοριτῶν τοῦ ναοῦ τούτου ἀναγνωρίζει τὴν Ἐξαρχίαν. Μόνον ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ Ἡγεμονίᾳ δύναται νὰ εὐρεθῆ ἐφημερίς, συντασσομένη ὑπὸ πρώτης δυνάμεως φιλολόγων καὶ ἀξιούσα ν' ἀσχολῆται περὶ τῆς ὑψηλῆς πολιτικῆς, ἥτις νὰ ζητῆ τὴν ἐκμηδένισιν τῆς Ἐξαρχίας καὶ τὴν ὑπὸ τῶν ἐν Τουρκίᾳ Βουλγάρων ἀναγνώρισιν ἐκ νέου τοῦ Ἕλληνος Πατριάρχου. Πάντα ταῦτα μόνον παρ' ἡμῖν ἡδύνατο νὰ γίνωσι, διότι πάντες κατελήφθημεν ὑπὸ τῆς ὀρμῆς τοῦ εὐκόλου πλουτισμοῦ εἰς βάρος τοῦ Κράτους. . . .”

Ἄγνοῶ κατὰ πόσον ἔχει δίκαιον ὁ Βούλγαρος οὗτος Κάτων, ὁ οὕτως ἰταμῶς ἐπικηρύττων τὴν ἐξόντως τῆς ἑλληνικῆς φιλῆς, ἐπιρρίπτων κατὰ τῶν πολιτικῶν αὐτοῦ ἀνταγωνιστῶν, τῶν λειτουργῶν τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας καὶ παντὸς μὴ ὁμοφρονούντος τὴν μομφήν, ὅτι πάντες κατελήφθησαν ὑπὸ τῆς ὀρμῆς τοῦ εὐχεροῦς πλουτισμοῦ εἰς βάρος τοῦ κράτους. Τὸ βέβαιον εἶνε, ὅτι τὸ κήρυγμα τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἱεραποστόλου τῆς Ἐξαρχίας εὐρίσκει πλήρη ἀπήχησιν ἐν Βουλγαρίᾳ. Τὰ ἤδη μνημονευθὲν ἐπεισόδια τῆς Κοινότητος Βάρνης, ἐπιζητησάσης δικαστικῶς τὴν ἀνάγκησιν τῆς Μονῆς τοῦ ἀγίου Κωνσταν-

τίνου, ἀπὸ αἰώνων ἀνηκούσης εἰς αὐτὴν μετὰ τῶν κτημάτων, ἅτινα ἐνέμετο ἢ ἐλληνικωτάτη αὕτη κινότης ἐπὶ Τουρκοκρατίας, ὃ περ δὲν εἶνε τὸ μόνον, δεόν νὰ διδάξῃ τὸν Ἑλληνισμόν περὶ τοῦ πρακτέου, πρὸς ἀποσόδησιν ἐν τῷ μέλλοντι δεινότερων δοκιμασιῶν. Ὅταν πολιτικὸς ἀνὴρ, ἐκ τῶν ἀξιούτων νὰ διοικήσῃ τὴν Βουλγαρίαν καὶ ἐπαγγελομένων τὴν ἠθικοπαίησιν αὐτῆς καὶ τὴν ἀναγέννησιν, ἐκφράζεται κατὰ τοιοῦτον σκαιὸν τρόπον περὶ τῆς δικαιοσύνης τῆς πατρίδος αὐτοῦ καὶ περὶ τῆς ἐν αὐτῇ μειονοφηφίας, εἰς ἣν ἀρνεῖται πᾶν δίκαιον, εὐνόητον τί συμβαίνει ὑπισθὲν τῶν παρασκηνίων τῆς βουλγαρικῆς διοικήσεως.

Ἡ μεθοδικὴ αὐτῆς πολιτικὴ βαίνει ἐπὶ σχεδίου — οἰκονομικὴ ἐξάντησις τῶν τε ἀτόμων καὶ τῶν Κοινοτήτων, τῶν ἐμμενουτῶν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ πίπτει τὰ λοιπὰ εὐνόητα. Οἱ Ἕλληνες, στερούμενοι τῶν πρὸς ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν αὐτῶν διαπαιδαγωγῆσιν μέσων, θὰ ὑποκύψωσιν ἐπὶ τέλους, θὰ παραδοθῶσιν. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἐκλείπουσα ἀπὸ τοῦ βουλγαρικοῦ ἐδάφους ἢ φυλετικὴ μειονοφηφία δὲν θὰ ἐνοχλῇ τοῦ λοιποῦ τὰ εὐερέθιστα νεῦρα μεγαλοπραγμόνων πολιτικῶν ἀνδρῶν, ἀφιεμένων ἐλευθέρων εἰς τὴν πραγμάτωσιν τῶν μεγαλοργῶν αὐτῶν σχεδίων — τῆς ἀναγεννήσεως καὶ τῆς ἀπαλλαγῆς τῆς Βουλγαρίας ἀπὸ τῶν κλεπτῶν τοῦ δημοσίου πλούτου . . .

*
* *

Scripta manent. Δὲν ἀναγράφω προσωπικὰς μόνον κρίσεις περὶ τῶν ἐν Βουλγαρίᾳ πραγμάτων καὶ ἀντιλήψεις, δυναμένας ν' ἀμφισβητηθῶσιν ἢ νὰ διαψευσθῶσιν ὑπὸ τῶν διαφορομένων. Παραθέτω ἐνταῦθα πραγματικὰ γεγονότα, εὐελπιστῶν, ὅτι θέλω κατορθώσῃ ἐπὶ τέλους νὰ ἐξεγείρω τὴν ἀναισθητοῦσαν ἔθνη-

κὴν φοχὴν, συγκινουμένην μόνον κατὰ περιόδους ἐκρόθμωσ καὶ ἀτασθάλωσ ὑπὸ τὸ κράτος ἐκτάκτων διαταράξεων, ἀλλ' οὐδὲν ἀγαθὸν καὶ κηόπιμον πραγματοῦσαν, πίπτουσαν δ' αὐθὶσ μετὰ τὴν νοσηρὰν ἐξέγερσιν εἰς τὴν προτέραν ἀναισθησίαν καὶ νάρκην, διαρκούσης τῆσ ὁποίας οἱ ἐχθροὶ κατακτώσιν ἔδαφος ὅση-μέραι ἐπὶ ἀνυπολογίστῃ ἡμῶν ζημία.

Τί δέον λοιπὸν νὰ πράξῃ σήμερον ὁ ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ρωμυλία Ἑλληνισμὸσ πρὸ τῆσ τοιαύτης κατ' αὐτοῦ διεξαγομένησ δολοφονίας;

Φρονῶ, ὅτι καθῆκον ἔχει ἀρμοδίωσ ν' ἀπευθυνθῇ εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην, τὴν ἐπικυριάρχον, δυνάμει τοῦ Οργανικοῦ Νόμου τῆσ Ἀνατολικῆσ Ρωμυλιασ, τοῦ ὑπὸ τῶν Βουλγάρων παραβιασθέντοσ ἐν ἔτει 1885 διὰ τοῦ πραξικοπήματοσ τῆσ Φιλιππουπόλεωσ καὶ νὰ ζητήσῃ δικαιοσύνην, ἐπιναφορὰν δηλαδὴ τοῦ προτέρου καθεστῶτοσ. Οἱ συμπολίται τῶν Ἑλλήνων τούτων Ὀθωμανοὶ τῆσ Ἐπαρχίασ δὲν θὰ διστάσωσι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα νὰ συμπράξωσιν, ἐπικαλούμενοι τὴν παρέμβασιν τῆσ κυριάρχου Δυνάμειωσ, ἥτισ ἐν πάσῃ περιπτώσει δύναται νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψει τὸ διάδημα τοῦτο καὶ νὰ ἐνεργήσῃ ἐν εὐθέτῃ στιγμῇ ὅ τι δέον.

Καθῆκον ἔχει ἐπίσης ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησισ, ἥσ ἡ ἀποστολὴ δὲν περιορίζεται μόνον μεταξὺ τῶν ἐλευθέρων Ἑλλήνων, ἀλλ' ἐπεκτείνεται λόγῃ καταγωγῆσ καὶ ἀλληλεγγύησ καὶ μεταξὺ τῶν ἀλυτρώτων, νὰ ἐργασθῇ κατὰ δυνάμειν πρὸσ καταπολέμησιν τῶν τοιοῦτων ροπῶν τῶν Βουλγάρων, οἵτινεσ, περατοῦντεσ τὸ κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐξολοθρευτικὸν αὐτῶν ἔργον ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ρωμυλία, ἐρρωμενέστερον καὶ δραστηριώτερον θέλουσιν ἐξακολουθήσῃ αὐτό, κατὰ τὸ ἀρχικὸν πρόγραμμα, ἐντεῦθεν τοῦ Αἵμου, πρὸσ τὸ Αἰγαῖον, παντοῦ ὅπου ὠθεῖ αὐτοὺσ ἀμετροσ καὶ μεγαλομανῆσ φιλοδοξία. Καὶ ἐπὶ τέλουσ πᾶσαι αἱ ἐθνικαὶ δυνάμεισ,

συσπειρούμεναι περί μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἀρχὴν καὶ διεύθυνσιν, ὑφείλουσι ν' ἀναλάβωσι τὸν ὑπέρτατον κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς πίστεως καὶ τῆς πατρίδος ἀγῶνα, διαμαρτυρόμεναι πρὸ τῆς δημοσίας ἐν Εὐρώπῃ γνώμης.

Οἱ Ρωμοῦνοι καὶ οἱ Σλαῶοι ἐν Αὐτροουγγαρία, οἱ Δανοὶ καὶ οἱ Γάλλοι ἐν τῇ γερμανικῇ αὐτοκρατορίᾳ, οἱ Ἴρλανδοὶ ἐν Ἀγγλίᾳ, αὐτοὶ οἱ Πολωνοί, ἡ προγεγραμμένη τῆς ἱστορίας φυλὴ, ἐν Ρωσσίᾳ, ἐπιλαμβάνονται πάσης εὐκαιρίας, ἵνα διαμαρτυρηθῶσι κατὰ τῆς πολιτικῆς ἀδικίας, ἣτις πιέζει αὐτούς, εἰ καὶ πολλοὶ ἐκ τούτων διατελοῦσιν ἐν πληρεστάτῃ ἰσονομίᾳ μετὰ τῶν συνοίκων λαῶν. Οἱ Ἕλληνες στεροῦνται καὶ τοῦ δικαιώματος τῆς διαμαρτυρίας κατὰ τῶν Βουλγάρων ;

Σιωπῶντες, ὑπομένοντες, καρτεροῦντες, οὐδὲν κατορθοῦμεν. Ἄν δὲν εἴμεθα εἰς κατάστασιν νὰ λάβωμεν πρωτόβουλόν τινα σκέψιν καὶ ἀπόφασιν, ἃς διδαχθῶμεν τοῦλάχιστον ἐκ τῆς ἐξαρχικῆς φιλοσοφίας :

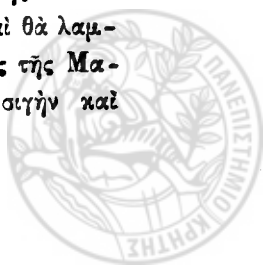
Ζητεῖτε καὶ εὐρήσετε . . . καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται !...

ΣΛΑΒΟΒΟΥΛΓΑΡΙΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΙ ΕΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Ζητείτε καὶ εὐρήσετε. Ἡ συμβουλή αὕτη, ἣν ἐπισήμως ἐξήνεγκεν ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁ Ἐξάρχος τῶν Βουλγάρων, ἀποδείκνυται ἐκ τῶν πραγμάτων, ὅτι εἶνε λογικωτάτη καὶ ἀνυσιμωτάτη. Ἄφ' ἧς ἡμέρας καθιδρύθη ὑπὸ τῆς ἐν Βερολίνῃ συνελθούσης Εὐρώπης ἡ βουλγαρική ἡγεμονία, οἱ Βούλγαροι ἐξακολουθοῦσι ζητοῦντες· δὲν δύναμαι νὰ εἶπω, ὅτι δὲν εὐρίσκουσιν. Ἐν μιᾷ εἰκοσαετία μετεβλήθησαν καταπληκτικῶς τὰ κατ' αὐτοὺς πράγματα. Ἐζήτησαν καὶ ἔλαβον τὴν Ἀνατολικὴν Ρωμολίαν ἀκόπως καὶ ἀναμίκτως, χωρὶς νὰ διαταραχθῇ τὸ παράπαν ἐν αὐτῇ ἡ τάξις· ἐζήτησαν καὶ ἔλαβον τοσαῦτα ἔκτοτε βεράτια, τουτέστιν ἐπίσημον πρὸς τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως ἀναγνώρισιν ἐκκλησιαστικῶν καὶ πολιτικῶν δικαίων ἐν Μακεδονίᾳ, ἐν ἐπαρχίαις αὐτῆς ἀναμίκτου πληθυσμοῦ καὶ δὴ ἑλληνικοῦ, πρὸς βλάβην τῶν ἐκκλησιαστικῶν δικαιωμάτων τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τῶν συνοικων λαῶν. Δὲν ἐκορέσθησαν ἐκ τῶν κτήσεων τούτων· ἡ ὄρεξις ἀναπτύσσεται, καθ' ὅσον ἡ πολιτικὴ αὐτῶν εὐδοκιμεῖ καὶ κατισχύει πάσης ἀντιθέτου ἐπιρροῆς. Καὶ θὰ εὐδοκιμῇ ἡ πολιτικὴ αὕτη, καὶ θὰ λαμβάνη κῦρος ἡσημέραι, ἐφ' ὅσον αἱ λοιπαὶ ἐθνικότητες τῆς Μακεδονίας, αἱ μὴ βουλγαρικαί, τηροῦσι πρωτοφανῆ σιγὴν καὶ

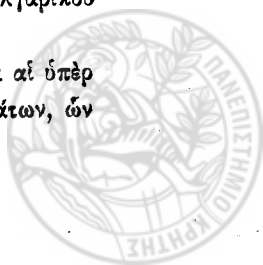
ἀδιαφορίαν, οἶονεὶ ἀναγνωρίζουσαι τὰ ἐπ' αὐτῶν διατυμπανιζόμενα δίκαια τῶν Βουλγάρων, ἐφ' ὅσον ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις δωρεῖται οὐχὶ τῇ καλῶς, ἀλλὰ τῇ κοφίνῳ.

Ἡ ἐν Σόφια κυβέρνησις, ὅσον καὶ ἂν κατέχεται ὑπὸ τῆς βουλγαρικῆς ταύτης βουλιμίας πρὸς ἐπανόρθωσιν τοῦ ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας τελεσθέντος ἀδικήματος, ὅσον καὶ ἂν σπεύδῃ, ἕνεκα οἰκονομικῶν καὶ πολιτικῶν αἰτίων, νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ σλαυτικὸν σχέδιον τῆς Μεγάλῃς Βουλγαρίας τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, δὲν τολμᾷ ἐν τούτοις ν' ἀναλάβῃ ἀμέσως τὴν εὐθύνην, τοῦλάχιστον πρὸς τὸ θεαθῆναι, τῆς συνεχοῦς διαταράξεως τῶν ἐν Θράκῃ καὶ ἐν Μακεδονίᾳ πραγμάτων. Ἄλλ' ἐργάζεται, σκοπιμώτερον ἔτι καὶ πραγματικώτερον, διὰ καταλλήλων ὀργάνων. Τὰ ὄργανα ταῦτα εἶνε τὰ λεγόμενα μακεδονικὰ κομιτάτα τῆς Σόφιας. μεταξὺ τῶν ὁποίων πρωτοστατεῖ ἡ περιλάλητος ἀνὰ τὴν Βουλγαρίαν Ἑταιρεία τῶν ἀγίων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου! Οἱ προϊστάμενοι τῶν σωματείων τούτων εἶνε οἱ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον διευθύνοντες τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τῆς ἡγεμονίας, συνεννοοῦμενοι μετὰ τῶν κυβερνήσεων οἰουδήποτε πολιτικοῦ χρώματος, λαμβάνοντες παρ' αὐτῶν ἐπιχορηγήσεις, συνιστῶντες τὰ πρὸς τὸν ἔθνικόν σκοπὸν κατάλληλα πρόσωπα, τὰ δυνάμενα νὰ ἐργασθῶσιν ἀποτελεσματικῶς ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ, ἐμπνέοντες καὶ ἐμπνεόμενοι, ἐκπροσωποῦντες ἐν συνόλῳ τὴν ἔθνικὴν γνώμην τῆς Βουλγαρίας. Τῶν τοιούτων σωματείων ἡ Ἰδρυσις καὶ ἡ ἐνέργεια μόλις χρονολογεῖται ἀπὸ εἰκοσαετίας· καὶ ἐν τούτοις τὰ ἀποτελέσματα αὐτῶν εἶνε ὑπὸ πᾶσαν ἐποφὴν ἄξια πολλοῦ λόγου· συνεκίνησαν διὰ δημοσιευμάτων, διὰ ψηφισμάτων, διὰ γεωγραφικῶν καὶ ἔθνολογικῶν πινάκων, διὰ πάσης δυνατῆς ἐνεργείας, ἐκκλησιαστικῆς, ἐκπαιδευτικῆς, προσηλυτιστικῆς ἐν γένει, τὸν βουλγαρικὸν κόσμον, οὐκ ἄλλιον δὲ μετέτρεψαν τὴν ἐν Εὐρώπῃ δημοσίαν γνώμην ὑπὲρ

τῶν βουλγαρικῶν ἀξιώσεων. Οὐδεμίᾳ τυγχάνουσιν ἀξίας οἱ αὐτόκλητοι οὗτοι ὑπερασπισταὶ καὶ κήρυκες τῆς βουλγαρικῆς ἰδέας· τυχοδιώκται οἱ πλείστοι καὶ ὑπόπτου παρελθόντος ἀλλὰ κατορθώσαντες νὰ ἐπιβληθῶσι διὰ τοῦ τρόμου ἐπὶ τῶν βουλγαρικῶν πραγμάτων, ἀποτελοῦσι σήμερον ἀναμφισβήτητον δύναμιν, ἀληθὲς κράτος ἐν κράτει ἐν τῇ βουλγαρικῇ ἡγεμονίᾳ.

Ὁ ὀργανισμὸς τῶν σωματείων τούτων δὲν παρουσιάζει τι βελτίως καινόν, οὐδὲ κατωρθώθη δι' αὐτῶν νὰ προσηλυτισθῇ πολὺς κόσμος ἐν Βουλγαρίᾳ, ἢ ἔξω αὐτῆς, ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ἐν Θράκῃ, μεταξὺ τῶν βουλγαρικῶν πληθυσμῶν· ἀλλ' ἐργάζονται οἱ πρωταγωνισταὶ καὶ οἱ ἐπιτελεῖς αὐτῶν μετὰ ζήλου, μετ' ἀφοσιώσεως· ἐπιβάλλονται ἐπὶ τῶν ἀσθενῶν χαρακτήρων, προσηλυτίζοντες αὐτοὺς καὶ φορολογοῦντες διὰ τῆς βίας· δὲν διστάζουσι κατὰ πᾶσιν πιθανότησι νὰ μεταχειρισθῶσι καὶ τὸ ἐγγερίδιον καὶ πᾶν ἄλλο τοιοῦτο ἀποτελεσματικὸν μέσον, δυνάμενον νὰ συντελέσῃ εἰς πραγμάτων τῶν σκοποῦ αὐτῶν. Πολιτικαὶ τινες δολοφονίαι ἀποδίδονται εἰς τοὺς θερμουργοὺς τούτους θιασώτας τῆς Μεγάλῃς Βουλγαρίας. Μετὰ τοσαύτης δὲ πεποιθήσεως καὶ ἀταραξίας ἐργάζονται ὑπὲρ τοῦ σκοποῦ αὐτῶν, ὥστε δὲν διστάζουσιν, οὐχὶ νὰ προσηλυτίσωσιν, ἀλλὰ καὶ νὰ φορολογήσωσι καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐν Σόφίᾳ, ἐν Φιλιππουπόλει, ἢ ἀλλαχοῦ τῆς ἡγεμονίας παρεπιδημοῦντας Ἑλλήνας. Διακεκριμένος ὁμογενῆς τῆς Σόφιας μοὶ ἔλεγεν, ὅτι καταναγκαστικῶς ἐγένετο μέλος τῆς ἐταιρείας τῶν ἀγίων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου· ἕτερος δὲ ἠναγκάσθη νὰ καταβάλλῃ ποτὲ εἰς τὸ ταμεῖον τῆς ἐταιρείας ἑκατὸν λέβια, πρὸς ἄρξιν τῶν κατ' αὐτοῦ ἀντιδράσεων καὶ δυσχερειῶν ἐν τινι δοσοληφίᾳ μετὰ τοῦ βουλγαρικοῦ δημοσίου.

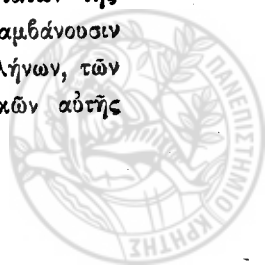
Ἀπὸ τοιαύτης ἀφετηρίας ἀπορρέουσιν ἐν Βουλγαρίᾳ αἱ ὑπὲρ τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης ἐνέργειαι τῶν κομιτάτων, ὧν

ἰδίᾳ ἐξετάζεται ὁ σκοπός, ἐπ' ἐλάχιστον δὲ τὰ ἀποτελοῦντα καὶ τὰ διευθύνοντα πρόσωπα.

Ὡς ἔλεγον ἦδη, κύριον μέλημα τῶν ἰσχυόντων κύκλων τῆς βουλγαρικῆς πρωτευούσης καὶ τῶν ὀπισθεν ἐνεδρευόντων Παν-σλαυιστῶν εἶνε ὁ προσηλυτισμὸς τῆς ἐπισήμου καὶ ἀνεπισήμου Εὐρώπης ὑπὲρ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ βουλγαρικῶν ἀξιώσεων. Τοῦτου οὐ σμικρὸν ἐπιτευχθέντος, κατ' ἀρχὴν τοῦλάχιστον, ἄρχονται αἱ βουλγαρικαὶ Ἱερεμιάδες περὶ τῶν ἐν ταῖς χώραις ταύταις, καὶ ἰδίᾳ τῇ πρώτῃ, τελουμένων τουρκικῶν ἐγκλημάτων κατὰ τοῦ ὁμοφύλου πληθυσμοῦ. Οἰαδήποτε σύγκρουσις μεταξὺ Τούρκων καὶ μὴ τοιούτων, Ἑλλήνων, Βουλγάρων, Σέρβων, Ἰουδαίων, χαρακτηρίζεται ἐπιτηδείως καὶ διασαλπίζεται διὰ τῶν ἐν τῇ ἡγεμονίᾳ καὶ ἔξω αὐτῆς σλαυτικῶν ὀργάνων ὡς τουρκικῇ βιαιοπραγίᾳ, ἐφ' ἧς προσκαλεῖται ἡ προσοχὴ καὶ ἡ ἐπέμβασις τῆς Εὐρώπης. Μετ' ὀλίγων διαφεύδεται ὑπὸ τῶν πραγμάτων ἡ διάδοσις αὕτη· ἀλλὰ τί σημαίνει τοῦτο; τὸ ἀποτέλεσμα ἐπῆλθεν· ἀνέγνωσεν ὁ εὐρωπαϊκὸς κόσμος, ὅτι μόνον Βούλγαροι κατοικοῦσι τὴν Μακεδονίαν, ὅτι προστατάται αὐτῶν ἐνδιαφερόμενοι εἶνε οἱ ἐν τῇ ἡγεμονίᾳ ὁμόφυλοι καὶ ὅτι ἡ τουρκικὴ διοίκησις πρέπει νὰ ἐκλίπη, ἐφαρμοζομένων, διὰ τῆς Βουλγαρίας βεβαίως, τῶν πολυθρυλῶν μεταρρυθμίσεων ἐν Μακεδονίᾳ, καὶ, ὅπως ἀπαλλαγῇ ἡ Εὐρώπη ἐνοχλήσεων καὶ ἐν τῇ μέλλοντι, καὶ ἐν τῇ Θράκῃ, ἧς ἐπίσης βουλγαρικὸς τυγχάνει ὁ πληθυσμὸς. Ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει θὰ ἐκστρατεύωσι πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν δύο τούτων ἀδελφῶν χωρῶν ὅλα τὰ πατριωτικὰ κομιτάτα καὶ οἱ σὺλλογοι τῆς Μακεδονίας, ἐξαναγκάζοντες ἐπίσης εἰς ἄμεσον ἐνέργειαν καὶ αὐτὴν τὴν βουλγαρικὴν κυβέρνησιν. Τὰ τοιαῦτα ὁμοιοτρόπως λέγονται, γράφονται καὶ κηρύσσονται καθ' ἕκαστον ἔτος, ἵνα ἐπαυληφθῶσι καὶ πάλιν. Πληροφορούμενος τὰ τοιαῦτα ὁ εὐρωπαϊκός

κὸς τύπος, ὅστις ἀρέσκειται καὶ κερδοσκοπεῖ, ἐκ συμφέροντος ἢ ἐξ ἀπλοῦ πόθου διαφημίσεως, διὰ πᾶν δυνάμενον νὰ συγκι- νήσῃ τοὺς ἀναγνώστᾶς αὐτοῦ, μεγαλοποιεῖ ἔτι μᾶλλον τὰ τοιαῦτα βουλγαρικά θρυλήματα. Πόσοι δὲν ἀνέγνωσαν κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη, κατὰ πάντα Δεκέμβριον καὶ Ἰανουάριον, τὴν στερεότυπον ταύτην φράσιν ἐν μεγάλῃ μερίδι τοῦ εὐρωπαϊ- κοῦ τύπου: “Τὸ ἔαρ προσεγγίζει, αἱ χιόνες θὰ ἀναλοθῶσι, τὸ δὲ πυροβόλον, (τὸ βουλγαρικὸν βεβκίως) θὰ ἴχῃστη ἐπὶ τῶν μακεδονικῶν ὁρέων., Φεῶ! ἔρχεται καὶ παρέρχεται τὸ ἔαρ, ἀναλύονται αἱ χιόνες, ἀλλὰ τὸ πυροβόλον δὲν ἴχσει, οὐδὲ συμ- πλοκαὶ καὶ συγκρούσεις γίνονται μεταξὺ Βουλγάρων καὶ Τούρ- κων, τὸ μόνον δὲ συμβαῖνον ἐπεισόδιον συγκρούσεων ἐν Μακε- δονίᾳ εἶνε οἱ φόνοι Ἑλλήνων, διεξαγόμενοι ὑπ’ ἐμμίσθων τῶν ἐν Σόφρια φιλοπατριδῶν κοιμητᾶτων. Ἐσημαίωσεν ἤδη ὁ εὐρω- παϊκὸς τύπος πρό τινας χρόνου, ὅτι ἡ καταδίωξις (ἐπὶ τῆς σημερινῆς κυβερνήσεως) τῆς ἐν Σόφρια ἐκδιδομένης ἑφημερίδος “Οτζίβ,, παρέσχε τὴν εὐκαιρίαν, ὅπως διᾶδη τις τὰς μεθόδους τῶν πολιτικῶν πραγμάτων ἐν Βουλγαρίᾳ. “Ἡ διεύθυνσις τῆς ἑφημερίδος ἀπέδειξε δι’ ἐνόρκου καταθέσεως, ὅτι ἐπὶ τῆς κυ- βερνήσεως τοῦ Στόιλωφ ἐργολάβοι ἐπρομήθευον καλῶς ἐφω- διασμένας συμμορίας ληστῶν πρὸς εἰσβολὰς εἰς Μακεδονίαν, ὅταν θὰ παρίστατο ἀνάγκη. Ἡ προῦσα κυβέρνησις ἐγίνωσκεν, ὅτι ὄφειλε νὰ καλύψῃ ὅλα τὰ συμβόλαια ταῦτα, ἐὰν ἤθελε πρόσκλητιν εἰς τὸ Συνέδριον τῆς Εἰρήνης καὶ ἔπραξε συμφώνως πρὸς τοῦτο., Ἡ αὐτὴ ἔγκριτος ἑφημερίς, ἢ τ’ ἀνωτέρω ἀνα- κοινοῦσα, ἰσχυρίζεται, ὅτι τὰ ἀνταρτικὰ σώματα ὀπλιζονται μὲν καὶ ἀποστέλλονται ὑπὸ τῶν βουλγαρικῶν κοιμητᾶτων τῆς Σόφριας, ἀλλ’ οὐχὶ κατὰ τῶν Ὄθωμανῶν. Ταῦτα λαμβάνουσιν ὁδηγίας νὰ ἐπιτίθενται κατὰ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ Ἑλλήνων, τῶν ἐργαζομένων δῆθεν πρὸς ἐξελληνισμόν τῶν βουλγαρικῶν αὐτῆς

πόλεων καὶ χωρίων καὶ ὕπως ἐκβιάσῃσιν τὴν Ὑψ. Πύλῃν πρὸς ἔκδοσιν βερατίων ὑπὲρ τῶν Βουλγάρων.

*
* *

Σχετικὰ πρὸς τὰ ἀνωτέρω ἀναγραφόμενα, παραθέτω τὰ ἐπόμενα ἐξ ἐπισήμων ἀνακοινώσεων, ἢ πληροφορίας ἐξ ἀξιόπιστων ἀνταποκρίσεων.

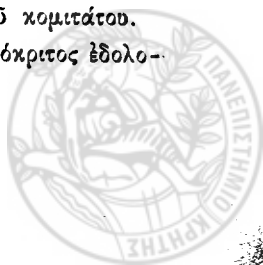
“Ἀπὸ πολλοῦ τινὲς τῶν ἐν Μακεδονίᾳ Ἑλλήνων προξένων ἐξέφρασαν τὴν ὑπόνοιαν πρὸς τὴν κυβέρνησιν, ὅτι ὑφίσταται μυστικὸν κομιτάτον, σκοποῦν τὴν δολοφονίαν τῶν ἐν Μακεδονίᾳ προκρίτων Ἑλλήνων, οὔτινες παρεμβάλλουσι δυσχερείας εἰς τὴν ἐνέργειαν τῶν μακεδονικῶν κομιτάτων.

“Ἡ κυβέρνησις, συνεπεῖα τούτου, προέβη εἰς συνεννοήσεις πρὸς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβείαν, τασούτῳ μᾶλλον, ὅσφ καὶ Τοῦρκοι πρόκριτοι, ἐν οἷς καὶ τις ἀνώτερος ὑπάλληλος, ἔπεσαν θύματα τοῦ μυστικοῦ τούτου κομιτάτου.

“Δὲν ἐγνώθη εἰς τί ἀκριβῶς κατέληξαν αἱ συνεννοήσεις αὐταί· ἐκεῖνο ὅμως, ὃ περ ἠγγέλθη τελευταῖον πρὸς τὴν κυβέρνησιν εἶνε, ὅτι πλεῖστα· συλλήψεις ὑπόπτων ἐγένοντο ἐν Βιτωλίαις καὶ ἀλλαχοῦ, ἐλπίζεται δ’ ὅτι ταχέως θέλουσιν ἀνακαλυφθῆ οἱ ἀποτελοῦντες τὸ ἀπαίσιον κομιτάτον, ὡς ἐπίσης καὶ οἱ πρωτοστατοῦντες εἰς τὸν καταρτισμὸν αὐτοῦ . . .”

Κατὰ τὰς ἐκ Μακεδονίας πληροφορίας ταύτας, πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐδολοφονήθη ἐν Γκεβγκελῆ ὑπὸ Βουλγάρων περὶ τὸ μεσονύκτιον ὁ Ἕλληγ ἱατρός Δ. Κυβερνίδης, μεταβαίνων ἐκ τῆς ἀγορᾶς εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ. Ὁ φόνος τοῦ ἀτυχοῦς ἀνδρὸς ἦτο προμεμελετημένος ὑπὸ τοῦ ἐν Σόφια βουλγαρικοῦ κομιτάτου.

Ἔχουσι καὶ οἱ Σέρβοι τὸ μέρος αὐτῶν. Πρόκριτος ἐδολο-

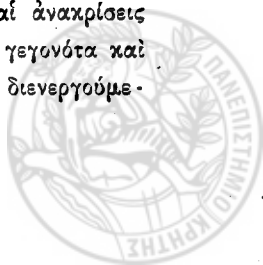
φονήθη κατά τὸν ἀκόλουθον τρόπον, ὃν ἀφηγεῖται ἀξιόπιστος ἀναπαύκρσις ἐκ Μακεδονίας :

“Καθ’ ἣν ὥραν οἱ Τούρκοι εἶχον ἀποσυρθῆ εἰς τὰς οἰκίας των, ἕνεκα τοῦ ραμαζανίου, τέσσαρες Βούλγαροι, ἐκλεχθέντες καὶ μισθωθέντες ὑπὸ τῶν ἐπισήμων βουλγαρικῶν ἀρχῶν Βιτωλίων, ἐπετέθησαν διὰ πελέκων κατὰ τοῦ ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ νεοφωτίστου ἀρχηγοῦ τῆς ἀρτισυστάτου σερβικῆς Κοινότητος, πρότερον ἀνήκοντος εἰς τοὺς Σχισματικούς (τοὺς Βουλγάρους). Τὴν στιγμήν ἐκείνην Τούρκος παντοπώλης διήρχετο ἐκείθεν καὶ ἐπειδὴ ἐξέβαλε κραυγὰς ἐπὶ τῇ θεᾷ τοῦ βανδαλικοῦ φόνου, ἐποροβολήθη καὶ ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν αὐτῶν δολοφόνων, οἵτινες ἔφερον ἐνδύματα γκέγκικα πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ ν’ ἀποδοθῆ ἡ δολοφονία αὕτη εἰς τοὺς Τούρκους.

“Εἰς τὸ ἄκουσμα τῶν πυροβολισμῶν ἔσπευσαν καὶ ἄλλοι Ὀθωμανοὶ καὶ ἤρξαντο καταδιώκοντες τοὺς φονεῖς, οἵτινες ὠπισθοχώρησαν πυροβολοῦντες, ἐφόνευσαν δ’ ἓνα Τούρκον καὶ ἐπλήγωσαν ἕτερον. Ἐκ τῶν δολοφόνων ὁ εἰς κατεκερματίσθη ὑπὸ τῶν Τούρκων, ὁ ἕτερος συνελήφθη πληγωμένος, οἱ δ’ ἄλλοι δύο κατῴρθωσαν νὰ διαφύγωσιν ἐν τῷ σκότει τῆς νυκτός.

“Ἡ αἵματηρὰ αὕτη σκηνὴ θὰ εἶχε θλιβερωτάτας συνεπείας διὰ τοὺς Χριστιανοὺς κατοίκους τοῦ Περλεπέ, ἂν μὴ αἱ ἀρχαὶ ἐλάμβανον κατάλληλα μέτρα καὶ προσελάμβανον τὴν ἔκρηξιν τοῦ τουρκικοῦ φανατισμοῦ. Συνεπεία τῶν καταθέσεων τοῦ συλληφθέντος Βουλγάρου, ἐφυλακίσθη ὁ φανατικώτατος τῶν προκρίτων τῆς ἐν Περλεπέ βουλγαρικῆς Κοινότητος, Κράπτσεφ τ’ ὕνομα, καὶ ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ Βουλγάρου ἀρχιερέως παπᾶ Σπάσης.

“Μετὰ τὰ συμβάντα ταῦτα, αἱ ἔρευναι καὶ αἱ ἀνακρίσεις τῶν ἐν Περλεπέ τοπικῶν ἀρχῶν ἤνεγκον εἰς φῶς γεγονότα καὶ ἀποδείξεις, μαρτυροῦντα, ὅτι αἱ ἀπὸ τινος χρόνου διενεργούμε-

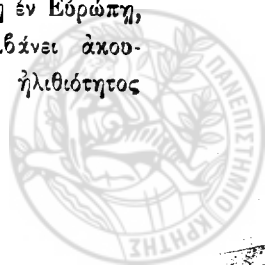
· ναι δολοφονίαι κατὰ τῶν ὀπαδῶν τῆς σερβικῆς προπαγάνδας καὶ αἱ πρὸς ἐξερεθισμὸν τῶν Τούρκων κατὰ τῶν Χριστιανῶν καὶ πρόκλησιν ταραχῶν ἐνέργειαι εἶνε ἔργα τῶν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ἰδίως ἐν Βιτωλίαις βουλγαρικῶν ἀρχῶν, ἤτοι τοῦ Βουλγάρου Μητροπολίτου καὶ τοῦ βουλγαρικοῦ ἐμπορικοῦ πρακτορείου.

“Διὰ χρημάτων καὶ διὰ τοῦ πέρα παντὸς ὄριου ἐξικνουμένου φανατισμοῦ τῶν Βουλγάρων διδασκάλων ὠθοῦνται ἄτομα, στρατολογούμενα ἐκ τῶν κατωτάτων τάξεων τῆς κοινωνίας πρὸς διάπραξιν φόνων, δὲν εἶνε δὲ ἀνεύθυνοι τοῦ ἐπιζητουμένου ἐξερεθισμοῦ καὶ οἱ πρόκριτοι τῆς ἐν Περλεπέ καὶ Ἀχρίδι βουλγαρικῆς Κοινότητος. Οἱ διαπράξαντες τοὺς τελευταίους ἐν Περλεπέ φόνους καὶ θέσαντες ἐν κινδύνῳ διὰ τῆς ἐν καιρῷ ραμαζανίου προκλήσεως τῶν Τούρκων κατὰ τῶν ἐκεῖ Χριστιανῶν ὀνομάζονται *Στογῶν Λάξωφ* καὶ *Νικὸλ. Μιέφης*.

“ Ἀμφότεροι ἀνήκουσιν εἰς τοὺς πρὸ δύο καὶ ἡμίσεως περίπου ἐτῶν καταδικασθέντας ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐπὶ συνωμοτικαῖς κατὰ τοῦ καθεστῶτος ἐνεργείαις εἰς δωδεκαετῆ δεσμὰ καὶ κατὰ τὸν ἐλληνοτουρκικὸν πόλεμον ἀμνηστευθέντας ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου τῆς ἐνεργείᾳ τῆς βουλγαρικῆς κυβερνήσεως. „

*
* *

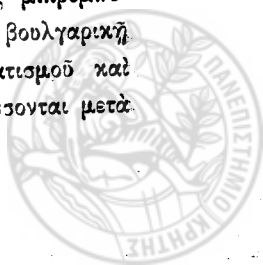
Ἡδυνάμην ν' ἀναγράψω ἐνταῦθα ἄπειρα τοιαῦτα παραδείγματα τοῦ τρόπου τῆς ἐνεργείας ἐν Μακεδονίᾳ τῶν κομιτάτων, τῶν ἐν τῇ βουλγαρικῇ πρωτεύουσῃ ἐνεδρευόντων καὶ ἐκείθεν ἀποστελλόντων τὰς ληστρικὰς αὐτῶν ὀρδὰς πρὸς διατάραξιν τῶν καθεστῶτων, δολοφονίας τῶν ἀντιθέτων, δημιουργίαν ἐπὶ τέλους βουλγαρικοῦ ζητήματος. Ἡ δημοσία γνώμη ἐν Εὐρώπῃ, ἐπὶ τῇ διαφημίσει τῶν τοιούτων ἀγγελμάτων, λαμβάνει ἀκουσίως τὸ μέρος τῶν Βουλγάρων. Πρὸ τῆς τοιαύτης ἡλιθιότητος

τὰ κομιτάτα λαμβάνουσι μείζον θάρρος, ἐξακολουθοῦσι τὴν κωμφοδίαν ἐπιδεικνύοντες, καλοῦντα τοὺς ἀπανταχοῦ Μακεδόνες ἀδελφοὺς νὰ προσέλθωσιν εἰς Σόφριαν, ἢ νὰ στείλωσιν ἐν τῇ πρωτεύουσῃ ταύτῃ τοῦ Βουλγαρισμοῦ ἀντιπροσώπους πρὸς διακήρυξιν τῶν καταπατουμένων αὐτῶν δικαίων.

Ὁ βουλγαρικὸς προσηλυτισμὸς δὲν διεξάγεται, ὡς ὑπέδειξα ἤδη ἐπανειλημμένως, μόνον ἐν Μακεδονίᾳ· εὐκολώτερον ἔτι καὶ σκοπιμώτερον ἐπιδιώκεται τοῦτο ἐν αὐτῇ τῇ Βουλγαρίᾳ, καὶ δὴ ἐν Σόφριᾳ. Δι' ἐπιτηδείων ἐνεργειῶν τῶν ἐν Μακεδονίᾳ ἐδρευόντων κομιτάτων ἀποστέλλονται διαρκῶς εἰς Βουλγαρίαν Μακεδόνες πρὸς εὐρεσιν πόρου ζωῆς· ἴδια τοὺς πλείστους τούτους φιλοξενεῖ ἢ πρωτεύουσα, παρέχουσα αὐτοῖς ἐργασίαν καὶ τὰ μέσα ἐν γένει τῆς συντηρήσεως. Ἐπὶ τῶν μακεδονοβουλγαρικῶν συνόρων παρατηρεῖται ἀδιάκοπος κίνησις ἀφικνουμένων καὶ ἀναχωρούντων Μακεδόνων, μεθ' ὧσας καὶ ἂν παρεμβάλλωσι δυσχερεῖας αἱ τουρκικαὶ ἀρχαί. Ἐν Σόφριᾳ διεξάγεται θαυμασιώτατα τὸ ἔργον τοῦ προσηλυτισμοῦ. Πάντες οἱ ἐκ Μακεδονίας προσερχόμενοι, Ἕλληνες, Σέρβοι, Ἀλβανοί, θεωροῦνται ἀδελφοὶ Βούλγαροι, τυγχάνοντες περισσῆς θεραπείας. Παρέχονται αὐτοῖς τὰ μέσα τῆς συντηρήσεως· εἰς τοὺς δυστροποῦντας ν' ἀποδεχθῶσι τὸ βάπτισμα τοῦ Βουλγαρισμοῦ ἀρχαί καὶ ἰδιῶται προσφέρονται φιλοφρονέστατα, μέχρι τοῦ προσηλυτισμοῦ, ὅστις ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲν βραδύνει, διότι ὁ Βούλγαρος Μακεδὼν, διατρίβων ἐν τῇ ἡγεμονίᾳ, τίθεται ἐν ἕτῃ μοίρᾳ μετὰ τοῦ Βουλγάρου πολίτου.

Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον ἐγένετο ἐκ Μακεδονίας μετοικεσία ἐν Σόφριᾳ μεγάλου ἀριθμοῦ τεχνιτῶν, βιομηχάνων, μικρεμπόρων, ἐργατικῶν, διαμενόντων ἐπὶ τινα χρόνον ἐν τῇ βουλγαρικῇ πρωτεύουσῃ καὶ εἶτα ἐπιστρεφόντων μεστῶν φανατισμοῦ καὶ βουλγαρικῆς φιλοπατρίας. Πλείστοι ἐπίσης κατατάσσονται μετὰ

πολλῶν εὐκολιῶν εἰς τὸν στρατόν, εἰς οὗ τὰς τάξεις ἀριθμοῦνται σήμερον ὑπὲρ τοὺς 120 ἀξιωματικούς παντὸς ὅπλου. Ἐννοεῖται ἐκ πάντων τούτων, ἐξ οἷων στοιχείων, ζωηρῶν, ἀνυποτάκτων, φανατισμένων, ἐπαναστατικῶν, ἀποτελεῖται ἐκάστοτε μέγα μέρος τῆς βουλγαρικῆς πρωτευούσης, ἐκ τυχοδιωκτικῶν παντὸς φυράματος, προθύμων πάντοτε, ἐν τῇ πρώτῃ προσκλήσει, νὰ τεθῶσιν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Τουφεξήφ καὶ τῶν ὁμοίων.

Τοιοῦτου περιεχομένου τῆς βουλγαρικῆς πρωτευούσης, κυμαινομένου πληθυσμοῦ, μὴ συνδεδεμένου δι' ἰσχυρῶν δεσμῶν πρὸς τὴν καθεστηκυῖαν κοινωνικὴν τάξιν, δὲν εἶνε δυσχερῆς ἢ ἐξέγερσις. Κατ' ἀνάγκην ὑποχωρεῖ ἡ ἀυτονομικὴ ἀρχή, ἐκτὸς μόνον ἐν περιπτώσεσι, καθ' ἃς ἐπιβάλλεται ἡ παρέμβασις αὐτῆς, ἕνεκα ἀνωτέρων διπλωματικῶν λόγων. Προκηρύσσονται συνέδρια τῶν ἀδελφῶν Μακεδόνων· λόγοι πύρινοι μέλλουσι νὰ ἐξενεχθῶσι κατὰ τῆς τουρκικῆς δικεικῆσεως ἐν Μακεδονίᾳ, καὶ ἰδίᾳ κατὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τῶν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ἀντιπροσώπων αὐτοῦ, Μητροπολιτῶν καὶ Ἐπισκόπων, οἵτινες συμπράττουσι μετὰ τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν κατὰ τῶν Μακεδόνων. Ὁ ὄχλος τῆς Σόφιας δὲν διστάζει νὰ προσέρχεται ἐκάστοτε εἰς τὰς προσκλήσεις τῶν μεγαλοῦδεατῶν ἐθνικῶν ρητόρων. Ἐκδίδονται παραχρήμα ψηφίσματα καὶ ταῦτα ἀποπέλλονται πρὸς δημοσίευσιν ἐν τῇ φιλικῇ διακειμένῃ εὐρωπαϊκῷ τύπῳ, χορηγήσεως τὰς δαπάνας τῆς κυβερνήσεως κατ' ἀνάγκην.

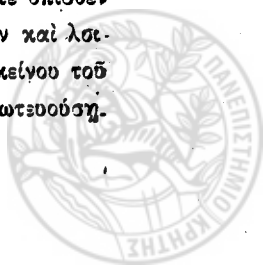
Ὁ ὄχλος τῆς βουλγαρικῆς πρωτευούσης συγκινεῖται κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐκ τῶν ἀφηγήσεων τῶν Βουλγάρων ρητόρων, διεκτραφδοῦντων τὰ ἐν Μακεδονίᾳ δεινοπαθήματα τῶν ἀλυτρώτων ἀδελφῶν, τῆς ἐλαχίστης κατὰ Βουλγάρου ληστεοῦ παρεκτροπῆς Τούρκου Νιζάμη τραγικώτατα περιγραφομένης· ἐν τούτοις πάντῃ πλατωνικῶς εἶνε τὰ αἰσθήματα αὐτοῦ. Ὅταν ζητηθῇ χρηματικὴ συνδρομὴ “πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν ἀδελφῶν

ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ τῆς τουρκικῆς καὶ ἑλληνικῆς δουλείας, πάντες οἱ τέως ἀγανακτοῦντες καὶ καταρώμενοι ἀπέρχονται προτροπάδην.

Δὲν μὲ ἐκπλήττει τὸ παράπαν τὸ φαινόμενον τοῦτο ὄχλου, προθύμου μὲν ἐκάστοτε νὰ παρέχῃ ἑαυτὸν ὄργανον εἰς παρομοίας ἐκδηλώσεις φιλοπατρίας, ἀλλ' ἂν ἐπιστῇ ἡ ὥρα θυσίας τινός, ἔστω καὶ ἐλαχίστης, φυγομαχοῦντος.

Τὰ τοιαῦτα ἔκτροπα δὲν εἶνε ἀσυνήθη ἐν τῷ βίῳ λαῶν. Ἡ δημαγωγία δὲν ἀπευθύνεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὸν ὀρθὸν νοῦν, οὐδ' εἰς τοὺς ἔχοντας ἀρτίαν τὴν ἀντίληψιν τοῦ δικαίου καὶ τοῦ προσήκοντος· ἐκλέγει συνήθως μεταξὺ τῶν θυμάτων αὐτῆς ἐκείνους, ἐφ' ὧν δύναται νὰ ὀργιάσῃ ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ἀντιστάσεως. Τοιοῦτον φαινόμενον παρίστησιν ἐν Σόφια ὁ βουλγαρικὸς ὄχλος· ἐπυφημεῖ, ἐκρήγνυται εἰς ἐθνουσιώδεις κραυγὰς ὑπὲρ τῆς ἀλυτρώτου Μακεδονίας, ἀλλ' ὅταν ἐπιστῇ ἡ ὥρα τῆς πραγματικῆς ἐνδείξεως τοῦ φρονήματος, τρέπεται εἰς φυγὴν· θὰ πράξῃ τοῦτο ἄρα γε καὶ ὅταν ἐξαναγκασθῇ ὑπὸ τῶν λόγων νὰ προβῇ εἰς τὰ ἔργα; δηλαδὴ νὰ λάβῃ τὸ ὄπλον καὶ νὰ κατέλθῃ εἰς τὸν ἀγῶνα, ὃν καθ' ἐκάστην στιγμήν ἐπικαλεῖται; Τοιαύτην γενναιοφροσύνην δὲν ἐπέδειξαν βεβαίως μέχρι τοῦδε οἱ Βούλγαροι.

Καὶ ἐν τούτοις τὰ ἐκ τοιαύτης πανσπερμίας ἀποτελούμενα συλλαλητήρια, τὰ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς δημαγωγίας ψηφίζοντα ψηφίσματα, ἅτινα δὲν ἀνέγνωσαν, ἢ καὶ ἂν ἀνέγνωσαν, δὲν ἐνόησαν, διαφημίζονται ἐν Εὐρώπῃ ὡς ἡ ἐκδήλωσις τῆς ἐθνικῆς γνώμης μεγίστου μέρους πληθυσμοῦ τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου. Ἡ οὐλομένη προπαγάνδα ὑπομειδιᾷ ἐκάστοτε ὀπισθεν τῶν γραμμῶν τῶν δημοσιευομένων τηλεγραφημάτων καὶ λοιπῶν ἀνταποκρίσεων περὶ τῶν ἀποφάσεων τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ συλλαλητηρίου καὶ συνεδρίου ἐν τῇ βουλγαρικῇ πρωτεύουσῃ.

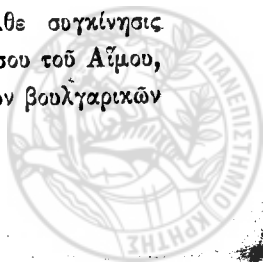

Ἡ κωμωδία ἐπαίχθη ἄριστα. Δὲν εἶνε ἡ πρώτη, οὐδ' ἡ τελευταία φορά, καθ' ἣν ἡ ἐγνώσμενη σλαβική πονηρία ἐκμεταλλεύεται τὴν ἀγαθοπιστίαν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ δημοσίου.

Αἱ ἐπὶ τῆς Μακεδονίας ἐνέργειαι τῆς τε ἐπισήμου καὶ τῆς ἀνεπίσημου Βουλγαρίας διεξάγονται παντὶ τρόπῳ, ἀφ' ἧς ἡμέρας τὸ νεότευκτον τοῦτο κράτος ἐχειραφετήθη ἀπὸ τῆς τουρκικῆς διοικήσεως, εἶνε δὲ ἤδη εἰς αὐτὸ ἐπιτετραμμένον νὰ μετέρχηται ἰδίαν ἐπίσημον καὶ ἀνεπίσημον πολιτικὴν. Ἡ ἀνοχή, ἡ συγκατάβασις τῆς Ὑψ. Πύλης, πιεζομένης ἐκάστοτε ὑπὸ τῶν φίλων Δυνάμεων τῆς Βουλγαρίας, ἧτις γινώσκει νὰ ἐκμεταλλεύηται ἐκ περιτροπῆς καὶ τὰ μᾶλλον ἀντίθετα συμφέροντα, ἐδημιούργησαν κράτος ἐν κράτει ἐν Μακεδονίᾳ, ἐθνικὰς δυνάμεις καὶ ἐπιρροὰς ἐν αὐτῇ ὑπὸ τὰ ὄμματα τῶν λειτουργουσῶν ἀρχῶν. Ἀπειλοῦσα, ἐκβιάζουσα, ἐκλιπαροῦσα, κατώρθωσεν ἡ Βουλγαρία νὰ ἐξασκῆ ἐν Μακεδονίᾳ ἐπιρροήν, διεκδικουσα ἰδίαν ἐθνικὴν ἐνέργειαν. Ἔχει ἐπιθεωρητὰς δῆθεν τῶν βουλγαρικῶν σχολείων, τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ ἰδρυμένων, ἀλλὰ πράγματι κατασκόπους αὐτῆς καὶ ραδιούργους κατὰ τῆς τουρκικῆς διοικήσεως· πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐκτίησατο καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ διορισμοῦ πολλαχοῦ τῆς τουρκικῆς αὐτοκρατορίας καὶ ἰδίᾳ ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ πρακτόρων, ἐμπορικῶν δῆθεν, ἀλλὰ πράγματι ἐξασκούντων πολιτικὴν ἀποστολὴν καὶ ἐνέργειαν ἐν ταῖς χώραις ταύταις.

Ἄγνων τί νὰ θαυμάζω ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ: τὴν πολιτικὴν εὐφυΐαν τῆς βουλγαρικῆς κυβερνήσεως, ἢ τὴν μυωπίαν τῆς τουρκικῆς, τοσοῦτον ἀφελῶς παρεχούσης τοιαῦτα ἐξαιρετικὰ προνόμια ὑποτελεῖ ἡγεμονία.

Τὸ ἐπόμενον ἐπεισόδιον, ἐξ οὗ τοσαύτη ἐπῆλθε συγκίνησις καὶ σχόλια ἐγράφησαν ἐν τῷ τύπῳ τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου, δεικνύει τὸ μὲν τὸν σκοπὸν τῆς ἰδρύσεως τῶν βουλγαρικῶν

πρακτορείων ἐν τῇ τουρκικῇ αὐτοκρατορίᾳ, τὸ δὲ τὴν ἐπιμε-
μελημένην ἐκλογὴν τῶν προσώπων ἐν ταῖς σπουδαιοτάταις
ταύταις ὑπηρεσίαις. Παρακαλῶ νὰ ἀντιληφθῇ τοῦ ἐπεισοδίου
τούτου τὸ ἡμέτερον ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργείον καὶ πάντες
οἱ ἐν τοῖς πράγμασι νὰ μελετήσωσι τὸ περιεχόμενον τῆς ἐπιστο-
λῆς, ἧς τεμάχια παρακατιῶν θέλω ἀνακοινῶσθαι.

Πρὸς τούτοις τεκμαίρεται, ὅτι ὁ ἡγεμὼν τῆς Βουλγαρίας δὲν
εἶνε ὁ μόνος διευθύνων τὰ νήματα τῆς πολιτικῆς τῆς ἡγεμονίας,
παρὰ τὸν ζῆλον αὐτοῦ καὶ τὴν προθυμίαν. Ἡ κυβέρνησις ὑπο-
χωρεῖ πρὸ τοῦ πρώτου τολμηροῦ, ὅστις ἤθελεν ἀποπειραθῆναι νὰ
παρασύρῃ αὐτὴν εἰς τὰς ἐνεργείας του καὶ νὰ καταστήσῃ ὄρ-
γανον σκοπῶν, ἀντικειμένων πολλάκις εἰς τὰ συμφέροντα καὶ
τὰς ὑποχρεώσεις τῆς Βουλγαρίας.

Μεταξὺ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ διωρισμένων Βουλγάρων πρακτό-
ρων κατελέγετο καὶ ὁ ἐν Σκοπεῖοις, Ρίζωφ τὸ ἐπώνυμον,
ἴσως Ρίζος ἀποστᾶτης. Πεσόντος τοῦ ὑπουργείου Στόιλωφ, ἀπε-
λύθη, τεθείς ἐκτὸς ὑπηρεσίας.

Ἐδῶς ὡς ἐπανῆλθεν εἰς Σόφριαν ὁ πρᾶκτωρ οὗτος τῆς βουλγα-
ρικῆς κυβερνήσεως, προσέβη εἰς τὸ στάδιον τῶν ἀποκαλύψεων
δι' "ἀνοικτῆς ἐπιστολῆς," πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῆς Βουλγαρίας.
Ὡς παραλειπόμενον τῶν ἐν Μακεδονίᾳ ἐνεργειῶν αὐτοῦ ἐνέχει
ἡ ἐπιστολὴ αὕτη πραγματικὴν δι' ἡμᾶς ἀξίαν, οὐ μόνον διότι
ἀποκαλύπτει τὰ ὕπισθεν τῶν παρασκηνίων καὶ ἐπὶ τῆς σκηνῆς
τεκταινόμενα ὑπὸ τοῦ Πανσλαυτισμοῦ πρὸς ἐκ βουλγαρισμὸν τῆς
Μακεδονίας, ἀλλ' ἐπίσης καὶ διότι δηλοῦται ἐκ τῶν ἀποκαλύ-
ψεων τούτων, ὅτι ἡ ἐν αὐτῇ ἰσχὺς τῶν Βουλγάρων δὲν εἶνε
πράγματι τοιαύτη, οἷα διαθρολεῖται ὑπὸ τῶν συνηγῶρων αὐτῶν
πρὸς ἀποπλάνησιν τοῦ ἐν Εὐρώπῃ δημοσίου.

Ἡ ὑπὸ τὸν Γραϊκωφ σημερινὴ κυβέρνησις φρονεῖ, ὅτι ἡ ἐν
Μακεδονίᾳ βουλγαρικὴ ἐνέργεια δέον νὰ περιορισθῇ μόνον

εἰς τὴν καλλιέργειαν καὶ τὴν περαιτέρω ἀνάπτυξιν τῶν διὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν σχολείων ἐπιτευχθεισῶν κατακτήσεων. Ὁ Ριζωφ προκρίνει, ἵνα «ἡ τοιαύτη ἐνέργεια ἀφειθῆ εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν μέριμναν τῆς Ἐξουχίας, ἣ δὲ Βουλγαρία ὀφείλει νὰ συλλέξῃ πάσας αὐτῆς τὰς δυνάμεις καὶ νὰ τὰς κατευθύνῃ πρὸς τὴν ὅσον ἐνεστὶ ταχυστάτην ἀπελευθέρωσιν τῆς Μακεδονίας. Καὶ τοῦτο διότι, ὅσφ μᾶλλον διαρκουσίεν αἱ ἐνεστῶσαι σχέσεις ἐν Μακεδονίᾳ, τοσοῦτφ μᾶλλον οἱ ἀντίπαλοι ἡμῶν κερδαίνουσιν, εἰς χεῖρονα δὲ θέσειν περιερχόμεθα ἡμεῖς. Πᾶν ὅτι ἡμεῖς ἠδυνάμεθα ν' ἀποσπάσωμεν φιλικῶ τῶ τρόπῳ παρὰ τῆς Τουρκίας χάριν τῶν ἀδελφῶν Μακεδόνων, τὸ ἀπεσπάσαμεν ἤδη. Πᾶσα παρὰ τῆς Τουρκίας ποιητέα ἡμῖν παραχώρησις, καὶ ἐὰν ἔτι ἦτο τοιαύτη πλεονὸν δυνατὴ, θὰ μᾶς ἔβλαπτε μᾶλλον ἢ θὰ μᾶς ὠφέλει, διότι θὰ ἐστοίχιζε πλειότερον ἢ ὅσον θὰ ἤξιζε καὶ θὰ μᾶς ἀπέσπα ἀπὸ τῆς κυρίας ἀποστολῆς. Ἡ Τουρκία δὲν θὰ ἦτο πλέον εἰς θέσειν, καὶ ἂν ἤθελε νὰ εἰσαγάγῃ μεταρρυθμίσεις ἐν Μακεδονίᾳ. Ἀλλὰ δὲν ἔχει οὐτῶ τὴν καλὴν πρὸς τοῦτο θέλεισιν, ὡς προκύπτει ἐκ τῆς μεθ' ὀπλων καὶ πολεμοφοδίων ἐφοδιάσεως τοῦ τουρκικοῦ καὶ ἀλβανικοῦ πληθυσμοῦ. Αἱ μόναι δυναταὶ ἐν Τουρκίᾳ μεταρρυθμίσεις εἶνε αἱ προβλεπόμεναι ἐν τῶ ἄρθρῳ 23ῳ τῆς συνθήκης τοῦ Βερολίνου καὶ ὁ μόνος δυνατὸς τρόπος πρὸς πραγματοποίησιν αὐτῶν εἶνε ἡ ὑπὸ τὸν ἔλεγχον καὶ τὴν προστασίαν τῆς Εὐρώπης αὐτονομία καὶ εἶτα ἡ προσάρτησις, (ὡς ἡ τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, καθὰ παρατηρεῖ καὶ ἡ «Ἐφημερίς τῆς Κολωνίας»), Οὐδὲν εὐχερῆστερον καὶ ἀπλούστερον τῆς ἐπιτεύξεως τῶν μεταρρυθμίσεων τούτων, ἐὰν μόνον Ρωσία, Γαλλία καὶ Ἀγγλία ἀπέστειλλον ἐκάστη ἀνὰ ἓν σύνταγμα εἰς Θεσσαλονικίην, Βιτώλια καὶ Σκόπεια καὶ σανάμα ἀπέστειλλον τοὺς ἡνωμένους αὐτῶν στόλους ἐν τῶ κόλπῳ τῆς

Θεσσαλονίκης. Ὁ γινώσκων τὴν ψυχολογίαν τῶν Τούρκων καὶ τὴν κατάστασιν τῶν πνευμάτων τῶν ἐν Μακεδονίᾳ κατοικῶν δύναται νὰ στοιχηματίσῃ μὲ τὴν κεφαλὴν του, ὅτι οὔτε ἐν τουρκικὸν ἢ ἀλβανικὸν πυροβόλον θὰ ἐκपुरσοκροτήσῃ, εὐθὺς ὡς εὐρωπαϊκὸς στρατὸς καταλάβῃ τὰς εἰρημένους πρωτευούσας πόλεις τῶν τριῶν βιλαετιῶν. . . . ὀφείλει ἄρα ἡ Βουλγαρία νὰ ἐντείνῃ πάσας αὐτῆς τὰς δυνάμεις, ὅπως θέσῃ τὸ μακεδονικὸν ζήτημα ὅσον τὸ ταχύτερον ἐπὶ τῆς ἡμερησίας διατάξεως τῆς εὐρωπαϊκῆς διπλωματίας. Ἄλλ' ὅτι ἡ Βουλγαρία ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει ὀφείλει νὰ πράξῃ εἰνε τὸ ἐξῆς : Ἐν πρώτοις δὲν πρέπει νὰ ἔλθῃ μετ' οὐδενὸς τῶν Κρατῶν τοῦ Αἴμου εἰς συμφωνίας περὶ ἐνδεχομένης διανομῆς τῆς Μακεδονίας, ἢ περὶ καθορισμοῦ σφαιρῶν ἐπιρροῆς ἐν Μακεδονίᾳ. Μὲ τὰ Κράτη τοῦ Αἴμου μία μόνον συνεννόησις εἶνε δυνατή, ἡ προαχώρησις καὶ αὐτῶν εἰς τὰς περὶ ἐπιτεύξεως αὐτονομίας προσπάθειας τῆς Βουλγαρίας. Δεύτερον ἡ Βουλγαρία δὲν πρέπει νὰ θέξῃ τὸ ζήτημα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σχίσματος πρὸ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Μακεδονίας· καὶ τρίτον δὲν πρέπει οὔτε νὰ φαντασθῇ ν' ἀντικαταστήσῃ τὸν νῦν Ἐξάρχον δι' ἄλλου προσώπου. Ὁ Ρίζωφ ἀφηγεῖται περαιτέρω, ὅτι ἐπανειληγμένως παρεκάλεσε τὸν τε πρῶτον πρωθυπουργὸν Στόϊλωφ, ὡς καὶ τὸν ἡγεμόνα, ὅπως τὸν ἀνακαλέσωσιν ἐκ τῆς ἐν Σκοπελίου θέσεώς του, ἐὰν δὲν ἤθελον εἶναι σύμφωνοι πρὸς τὰς ἄνω ἰδέας αὐτοῦ, ἢ ἐὰν δὲν ἤθελον θεωρήσῃ ἐπίκαιρον ν' ἀπαιτήσωσι παρὰ τῶν μεγάλων Δυνάμεων τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ βερολινεῖου μεταρρυθμιστικοῦ προγράμματος ἐν Μακεδονίᾳ. Ὁ Στόϊλωφ, ὅστις ὑπῆρξε πάντοτε εὖνους πρὸς τὰς προσπάθειας τῶν Μακεδονοβουλγάρων, ἀπήντησεν ὅτι ἀπρόθυμον ἤδη ὄδηγίας ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦτο πρὸς τοὺς ἐν τῷ ἐξωτερικῷ διπλωματικῷ πράκτορας τῆς Βουλγαρίας. «Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς ὑμᾶς, Κύριε (!) ἡγεμόνων,», ἐξακολουθεῖ

ὁ Ρίζωφ, . . ., ἀλλ' ὑπεσχέθην νὰ μὴ ἀναφέρω οὐδέν, ἐξ ὧων Ὑμεῖς ἐπανειλημμένως μοὶ εἶπατε,,.

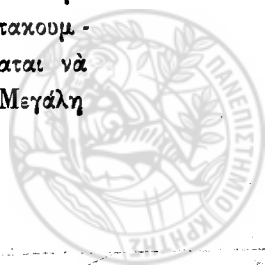
Κατὰ τὴν ἐν Πετροπόλει διαμονὴν αὐτοῦ ὁ Ρίζωφ, ὡς ἀφηγείται περαιτέρω, ἐπληροφορήθη παρὰ τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς Βουλγαρίας Στάντσιωφ, ὅτι ἡ Ρωσσία, ὡς φαίνεται, δὲν εἶνε διατεθειμένη νὰ ὑποστηρίξῃ τὰς περὶ Μακεδονίας βουλγαρικὰς προσπάθειας. Ἐρωτήσας καὶ πολλοὺς διαπρεπεῖς Ρώσσους περὶ τοῦ λόγου τῶν τοιούτων διαθέσεων τῆς Ρωσσίας ἔμαθεν, ὅτι ὁ λόγος οὗτος εἶνε. . . ὅτι “ἐν Πετροπόλει δὲν ἐμπιστεύονται εἰς τὸν ἡγεμόνα Φερδινάνδον καὶ ὅτι θὰ ἐνδιεφέροντο πλείοτερον περὶ τῆς τύχης τῆς Μακεδονίας, ἐὰν ἦσαν βέβαιοι περὶ τῆς στάσεως τοῦ ἡγεμόνος. Ἄλλ' αὐτοὶ ἐγίνωσκον καὶ τότε ἀκόμη, τὰς μεταξὺ τοῦ ἡγεμόνος καὶ τῆς Αὐστρίας μυστικὰς συνεννοήσεις, ἐχοῦσας ὡς σκοπὸν νὰ καθοδηγήσωσι τὸ σκάφος τῆς Βουλγαρίας εἰς αὐστριακὰ ὕδατα.,

Ἄλλὰ τὰ ὑπὸ τῶν Ρώσσιων λεχθέντα τῷ Ρίζωφ εἶνε λίαν σπουδαῖα, ὥστε νὰ δυνάμεθα νὰ τὰ παραλίπωμεν. Ἐν ἓκ τῶν προσώπων τούτων τῷ εἶπεν : “Ἡ Ρωσσία εἶνε φοβερὰ ἀπησχολημένη μὲ σοβαρὰ ἐσωτερικὰ ζητήματα, ἀλλ' ἀναμφιβόλως θὰ ἐβλεπε μὲ διάφορα ὅλως ὄμματα τὸ μακεδονικὸν ζήτημα, ἐὰν ὁ Ἠγεμὼν ὁμῶν δὲν διεξήγην ἀδιακόπως σχοινοβατικὰ πειράματα.,” Ἐτερος ἐκ τῶν Ρώσσιων τῷ εἶπεν ὁμοίως : «Ὁ Ἠγεμὼν ὁμῶν πιστεύει προδήλως, ὅτι ἡμεῖς δὲν γνωρίζομεν τίποτε περὶ τῶν διαπραγματεύσεων, ἃς διεξάγει κρυφίως μετὰ τῆς Αὐστρίας, ὅπως ἀποταχθῇ τῇ αὐστριακῇ πολιτικῇ. Γνωρίζομεν ὅλα αὐτὰ καὶ ἀκόμη περισσότερα. Ἄλλως τε τὸ ζήτημα τῶν μεταναστῶν ἀπὸ πολλοῦ διήνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν πρὸς τὴν “ἀδιάρρηκτον φιλίαν,” τοῦ Ἠγεμόνος σας. Δὲν ἀμφιβάλλομεν ἐπομένως, ὅτι καὶ οἱ μετανάσται ἐκεῖνοι, οἱ ὑπὸ τὸσφ ταπεινωτι-

κοὺς ὄρους εἰσελθόντες εἰς τὸν βουλγαρικὸν στρατόν, θὰ ἐκδιω-
χθῶσι καὶ πάλιν ἐξ αὐτοῦ.,.

*
* *

“Θὰ ἐνθυμεῖσθε βέβαια, Κύριε Ἡγεμόν, ὅτι μόλις ἐπανέ-
καμψα ἐκ Ρωσσίας, σὰς διεκοίνωσα ὅλα τὰς λέξιν πρὸς λέ-
ξιν. Ἡ εὐπρέπεια δὲν μοι ἐπιτρέπει νὰ κηρύξω δημοσίᾳ τί μοι
ἀπηντήσατε εἰς ὅλας ταύτας τὰς ἐξηγήσεις. Ἄλλ’ ἐγκατέλιπον
τὰ ἀνάκτορά σας μὲ τὴν πεποιθήσιν, ὅτι ἐν Βουλγαρίᾳ θὰ ἐπα-
νέλθῃ καὶ πάλιν ἐν βραχεί τὸ σταμπολώφιον σύστημα καὶ ὅτι
συνεπείᾳ τούτου τὸ μακεδονικὸν ζήτημα θ’ ἀνεβίβλετο ἐπὶ
ἀόριστον Τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὴν εἰς Σκόπεια ἐπάνοδόν
μου ἔλαβον τὸ ἐπίσημον τηλεγράφημα περὶ τῆς ἀποχωρήσεως
τοῦ Στόιλωφ καὶ περὶ προσκλήσεως τοῦ Γραϊκωφ πρὸς καταρ-
τισμὸν νέου ὑπουργείου καὶ μοι ἦτο πλέον πρόδηλον, ὅτι ἡ
ὑπουργικὴ αὕτη μεταβολὴ σημαίνει πλήρη μετατροπὴν ἐν ὅλῃ
τῇ πολιτικῇ τῆς Βουλγαρίας.,. Ὁ Ρίξωφ ἰσχυρίζεται εἶτα, ὅτι ἡ
ἐξωτερικὴ πολιτικὴ τοῦ ὑπουργείου Γραϊκωφ παραδίδει τὴν
Βουλγαρίαν τῇ Αὐστρίᾳ, ἣτις εἶνε ἐν Μακεδονίᾳ ὁ ἐπικινδυνό-
τατος ἐχθρὸς τῆς Βουλγαρίας, ὅτι ἡ ἀπροσδόκητος ἐν Σόφια
ἐμφάνισις τοῦ Μιλάνου ἐγένετο τῇ προσταγῇ τῆς Αὐστρίας, ὅτι
ὁ Μιλάνος διεπραγματεύθη ἐν Σόφια περὶ διανομῆς τῆς Μακε-
δονίας, ὅτι ὁ Γραϊκωφ τῇ αἰτῆσει Αὐστρίας καὶ Σερβίας διέταξε
τὴν παῦσιν τῆς κατασκευῆς τῆς μακεδονικῆς σιδηροδρομικῆς
γραμμῆς Ραδομίρ — Κιουστενδὶλ εἰς τὰ τουρκικὰ σύνορα κλπ.
Τέλος προκαλεῖ τὸν Ἡγεμόνα νὰ προσχωρήσῃ στενῶς καὶ ἀρ-
ρήκτως πρὸς τὴν Ρωσίαν, διότι “ἡ Βουλγαρία ἄνευ ἐπακουμ-
βήσεως ἐφ’ οἷα σδῆποτε Μεγάλῃς Δυνάμεως οὐδὲν δύναται νὰ
κατορθώσῃ καὶ διότι μόνῃ ἡ Ρωσία εἶνε ἐκείνη ἡ Μεγάλῃ

Δύναμις, παρ' ἧς δύνανται οἱ Βούλγαροι νὰ προσδοκῶσι λύσιν τοῦ Μακεδονικοῦ ζητήματος ὑπὸ βουλγαρικὸν πνεῦμα».

Κατεχώρισα ἐν πάσῃ τῇ δυνατῇ αὐτῆς περιλήψει τὴν ἐπιστολὴν ταύτην τοῦ Μακεδονοβουλγάρου δημαγωγοῦ, τὸ μὲν ἵνα καταδείξω τὸν ἐν Μακεδονίᾳ τρόπον τῆς ἐνεργείας τῶν ἐν Σόφια κομιτάτων, τὸ δὲ τὰς ἐθνικὰς αὐτῶν βλέψεις καὶ ἐπὶ τέλος τὰς σχέσεις τῶν ἀντιπροσώπων τῶν κομιτάτων τούτων πρὸς τοὺς ἐπισήμους καὶ ἀνεπισήμους ρωσικοὺς κύκλους, τοὺς συντηρητικοὺς καὶ τοὺς ριζοσπαστικούς. Ἀξία ἰδίᾳ μνηίας εἶνε ἡ περικοπή, ἡ ἀναφερομένη κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἰς συνέντευξιν τοῦ ἐν Σκοπελίοις πράκτορος καὶ τοῦ στρατηγοῦ Ἰγνάτιεφ, προσώπου, εὐνοοῦντος τὴν Βουλγαρίαν, ὅσον καὶ τὴν Ρωσίαν καὶ ἀποφαινομένου ὡς ἀκολούθως περὶ τοῦ προσεχοῦς μέλλοντος :

«Δὲν θὰ παρέλθωσι πολλὰ ἔτη, καὶ ἐν Εὐρώπῃ θὰ ἐπέλθωσι κρίσιμα πράγματα, ἅτινα ἀδύνατον νὰ μὴ ἔχωσιν ἀντανάκλασιν καὶ πρὸς τὴν Βουλγαρίαν μας. Σπεύσατε ἐπομένως νὰ ἀσφαλίσγητε τὰ νῶτα σας ἐν καιρῷ. Δὲν σᾶς ἀρέσκει ἡ Ρωσία, προσέλθετε εἰς τὴν Αὐστρίαν· ἀλλὰ μὴ καθεσθε μεταξὺ δύο καθισμάτων, διότι ἐν τῇ κρίσιμῃ ὥρᾳ θὰ εὐρεθῆτε κατακυλισμένοι μεταξὺ αὐτῶν . . . Προσωπικῶς φρονῶ, ὅτι ἀνεξαρτήτως τῆς εὐγνωμοσύνης, ἣν ἡ Βουλγαρία ὀφείλει τῇ Ρωσίᾳ, καὶ ὑπὸ ἐποψιν καθαρῶς ἐβραϊκῆς λογιστικῆς σᾶς, συμφέρει νὰ ἦσθε μετὰ τῆς Ρωσίας παρά μετὰ τῆς Αὐστρίας. διότι ὁ στρατός σας καὶ ἡ γεωγραφικὴ σας θέσις ἀποτελοῦσιν ἀξίαν, μεγαλητέραν διὰ τὴν Ρωσίαν παρά διὰ τὴν Αὐστρίαν καὶ διότι ἡ Αὐστρία εἶνε ἡ μόνη ἐγειρούσα ἀξιώσεις ἐπὶ τῆς Μακεδονίας σας. Ἐὰν ὑμεῖς σκέπτεσθε ἄλλως, πράξατε ὅπως σᾶς φωτίσῃ ὁ Κύριος. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ ὀργίζησθε κατὰ τῆς Ρωσίας, ἐὰν δὲν σᾶς λάβῃ ὑπ' ὄφει καὶ ἐὰν δὲν ἤθελε διστάσῃ νὰ σᾶς κατα-

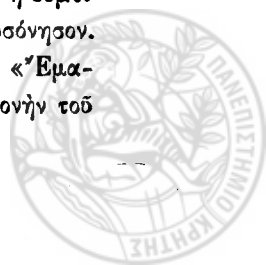
στρέψη ἡμέραν τινά, ἐὰν ἔθελε σᾶς συναντήσῃ μετὰ τῶν ἔχθρῶν αὐτῆς.

«Ἡ Ρωσσία εἶνε σήμερον ἀρκούντως ἰσχυρά, ὅπως ἐκκαθαρίσῃ τοὺς ἐν Ἀνατολῇ λογαριασμοὺς αὐτῆς καὶ ἄνευ τῆς βοήθειας σας. Ἐὰν προσενέγκητε αὐτήν, θὰ τὸ πράξῃτε δι' ἑαυτοὺς, διότι οὐδὲν ἄλλο κράτος δύναται νὰ σᾶς βεγθήσῃ πλειότερον τῆς Ρωσσίας, ὅπως ἐπιτελέσῃτε τὰ ἱστορικά σας καθήκοντα»...

Ὁ Ρίτσωφ, ἐπανερχόμενος ἐκ Ρωσσίας, δὲν ἀπέκρυφεν, ἀλλ' ἀνεκοίνωσεν en toutes lettres (καθὼς γράφει) εἰς τὴν Α.Β.Υ. τὸν Ἡγεμόνα τὰς ἀνωτέρω σκέψεις τῶν κορυφαίων Ρώσων πανσλαυστῶν καὶ μολονότι δὲν ἀναφέρει, ἐποία ἦτο ἡ ἀπάντησις τοῦ ἡγεμόνος Φερδινάνδου, ἀφίνει οὐχ ἦττον νὰ ἐννοηθῇ, ὅτι ὁ πρίγκηψ «κατηγανάκησε διὰ τὰς ρωσικὰς ταύτας ἐπικρίσεις, ὁ δὲ ἀνακοινώσας αὐτὰς ἀπῆλθεν ἐκ τῶν ἀνακτῶρων πλήρης ἀπογοητεύσεων διὰ τὸ μέλλον τῆς Βουλγαρίας καὶ διὰ τὴν τύχην τῆς μήπω κτηθείσης Μακεδονίας».

Ἀλλὰ πρὸς πᾶσι τούτοις ὁ παραιτηθεὶς πράκτωρ τῶν Σκοπιῶν δὲν διστάζει νὰ βεβαιώσῃ τὸν Κύριον Ἡγεμόνα τῆς Βουλγαρίας, ὅτι προκειμένου περὶ τῆς Μακεδονίας ἐννοεῖ καὶ οὗτος νὰ ἔχῃ ἰδίαν γνώμην. Ἦκουσεν ἐν Ρωσσίᾳ παρὰ προσώπων σημαίνοντων, ὅτι ἡ μεγάλη δύναμις τοῦ Βορρά θὰ ἔβλεπεν ἄλλως τὸ μακεδονικὸν ζήτημα, ἐὰν ὁ ἡγεμὼν τῆς Βουλγαρίας δὲν ἦτο σχοινοβάτης. Καὶ ἐκ τῶν ἀποκαλύψεων τούτων κατενόησεν, ὅτι ἡ τελευταία ὑπουργικὴ μεταβολὴ ἦτο ριζικὴ μεταστροφή τῆς ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς πολιτικῆς. Ἀποτέλεσμα αὐτῆς ἔσται ἡ φιλία πρὸς τὴν Τουρκίαν, ἡ συμφωνία πρὸς τὴν Σερβίαν περὶ διανομῆς τῆς Μακεδονίας, ἡ συμβιβασμὸς Αὐστρίας καὶ Ρωσσίας διὰ τὴν Ἰλλυρικὴν Χερσόνησον.

Καὶ τελευτῶν καταλήγει εἰς τὴν ἐπομένην δῆλωσιν : «Ἐμαθον ἐκ σερβικῆς πηγῆς, ὅτι κατὰ τὴν ἐν Σόφια διαμονὴν τοῦ

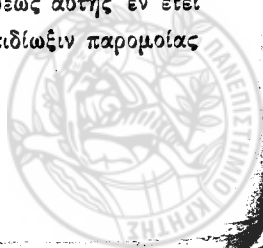
βασιλέως Μιλάνου ἀντηλλάγησαν σκέψεις περί διανομῆς τῆς Μακεδονίας. Ἡ Σερβία ἐπιμένει ὑπὲρ τῆς καθέτου διαιρέσεως αὐτῆς, συμφώνως μὲ τὸν ροῦν τοῦ Ἀξιοῦ, ἐνῶ ἡ Βουλγαρία εἶνε ὑπὲρ τῆς ἑριζοντίου διανομῆς, καταληγούσης εἰς τὴν Διόρηγν. Ὑπὸ τοιούτους ὄρους ἀρνοῦμαι νὰ ὑπηρετήσω κυβέρνησιν, τὴν ὅποιαν θεωρῶ ἐπιβλαβῆ εἰς τὰ ἔθνικὰ συμφέροντα»...

Ἡ ἀπόλυσις τοῦ ἐν Σκοπεῖοις Βουλγάρου πράκτορος ἦτο ἤδη γεγονός. Εἶνε πένθη, ἀλλὰ καταφρόνησε τὴν θέσιν, ἐξ ἧς ἐπορίζετο τὰ πρὸς τὸ ζῆν διὰ τὰς ἔθνικὰς αὐτοῦ προθέσεις. Δὲν σκοπῶ νὰ θεωρήσω τὸν ἄνθρωπον τοῦτον ἔθνικὸν μάρτυρα τοῦ Βουλγαρισμοῦ. Ὅφειλω οὐχ ἤττον νὰ παρατηρήσω, ὅτι μόνον διὰ τῆς ἰσχυρᾶς προσηλώσεως πρὸς τὰς τιαύτας ἰδέας ἀνορθοῦνται καὶ ἐνισχύονται οἱ λαοί. Καὶ ἡ ἐπιστολὴ αὕτη τοῦ Ρίζωφ δὲν ἀποκαλύπτει μόνον τὰς ἐν Μακεδονίᾳ βλέψεις καὶ ἐνεργείας τῶν Βουλγάρων, ἢ τὸν τρόπον τοῦ ἀντιλαμβάνεσθαι αὐτῶν, ἀλλὰ κατ' ἐξοχὴν τὸν φανατισμὸν, μεθ' οὗ ἐργάζονται οἱ πρωταγωνισταὶ τοῦ Βουλγαρισμοῦ, ἐκούσης ἢ ἀκούσης τῆς κυβερνήσεως.

Καὶ ἡμεῖς οἱ ἐν Ἑλλάδι ; . . .

*
* *

Συμπληρωτικὰ τῶν μέχρι τοῦδε εἰρημένων ἐνεργειῶν τῶν βουλγαρικῶν κοιμητῶν πρέπει νὰ θεωρηθῶσι καὶ τὰ κατωτέρω δημοσιευόμενα αὐθεντικὰ κείμενα. Τὸ πρῶτον τούτων ἐγένετο γνωστὸν πρὸ καιροῦ ἤδη. Εἶνε κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττιν ἀντίγραφον τοῦ περιβοήτου Ὁργανισμοῦ τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας. Τὸ τρόπαιον τῆς ἀναίματῆ καταλήψεως αὐτῆς ἐν ἔτει 1885 ἐνθαρρύνει τοὺς Βουλγάρους εἰς τὴν ἐπιδίωξιν παρομοίας

λύσεως και ἐν Μακεδονία και ἐν Θράκη. Ἐπιγράφεται ὡς ἀκολούθως :

“**ΣΧΕΔΙΟΝ** μεταρρυθμίσεων εισακτέων ἐν Μακεδονία πρὸς εἰρηνupoίησιν τοῦ ἐπαναστατημένου χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ.

“1. Σχηματισμὸς Τοπαρχίας, ἐχούσης πρωτεύουσαν τὴν Θεσσαλονίκην και συμπεριλαμβανούσης τὰ νῦν ὀφιστάμενα βιλαέτια Θεσσαλονίκης, Μοναστηρίου και Σκοπείων ἐντὸς τῶν ἀκολουθῶν συνόρων : Ἡ μεθόριος γραμμὴ ἄρξεται ἀπὸ τοῦ σερβικοῦ συνόρου παρὰ τὴν Βράνιαν, θ' ἀκολουθήτη τὰ βορειοδυτικὰ σύνορα τῶν καζάδων Πρεσόβας, Κομανόβου, Κατσανίκ και διὰ τῆς κορυφῆς τοῦ Καραδάχ και τοῦ Λουζροτίν ἐπὶ τῆς ὁροσειρᾶς τοῦ Σκάρδου θὰ φθάσῃ εἰς τὸ Κοράβ, τὴν ὕψηλοτέραν κορυφὴν τοῦ ὄρους Δεζάτ. Ἐκ Κοράβ θ' ἀκολουθητὴν κοιλάδα τῆς Βλαζτίτζας (Ραδίκα) ἀπὸ τοῦ χωρίου Ραδομίρ μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ αὐτοῦ ποταμοῦ ἐν τῷ Μαύρῳ Δρίνῳ. Ἐκ τοῦ σημείου τούτου θὰ συνταυτίζηται μετὰ τοῦ ρεύματος τοῦ Δρίνου μέχρι τοῦ χωρίου Νιδρέτ και ἐκεῖθεν θίγουσα τὰ δυτικὰ μεθόρια τῶν Καζάδων τῆς Ὀχριδος και τῆς Κορutosᾶς μέχρι τῆς κορυφῆς τοῦ Γράμμου, θὰ συμπίπτῃ μετὰ τῆς συνοριακῆς γραμμῆς τῶν καζάδων Καστορίας, Καϊλάρη, Βοδενῶν και Βερροίας μέχρι τῆς διατομῆς τῆς γραμμῆς ταύτης ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Βιστρίτσα (Ἀλιάκμωνος). Ἐκ τοῦ σημείου πάλιν τούτου θ' ἀκολουθητὴν ροὴν τοῦ ποταμοῦ μέχρι τοῦ Αἰγαίου πελάγους και εἶτα κάμπτουσα τὰ παράλια και συμπεριλαμβάνουσα τὴν Χαλκιδικὴν, θὰ ἐξικνηται εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Νέστου. Ἐκεῖθεν ἡ μεθόριος γραμμὴ τῆς Τοπαρχίας θ' ἀνέρχεται τὸ ρεῦμα τοῦ ποταμοῦ τούτου μέχρι τοῦ πλησίον τοῦ χωρίου Ραδιθόστ χειμάρρου, ὅθεν, ἀκολουθοῦσα τὴν ποίτην τοῦ χειμάρρου τούτου, θὰ φθάσῃ εἰς τὰ σύνορα τῆς Ἀ-

νατολικῆς Ρωμυλίας καὶ εἶτα τῆς βουλγαρικῆς Ἡγεμονίας καὶ τῆς Σερβίας.

“2. Διορισμὸς εἰς τὴν θέσιν τοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ διὰ περίοδον ἕξι ἐτῶν προσώπου, κεκτημένου εὐθὺν χαρακτῆρα καὶ ἀνεπιθρήσκου, ἀνήκοντος δὲ εἰς τὴν πλειονοψηφοῦσαν ἐν τῇ Τοπαρχίᾳ ἐθνικότητα.

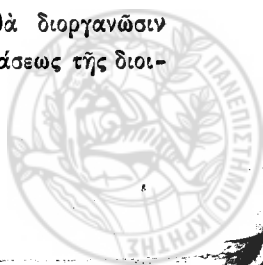
“3. Ὁ Γεν. Διοικητὴς θὰ διοικῇ τὴν Τοπαρχίαν τῇ συμπράξει Γεν. Συνελεύσεως ἀντιπροσώπων, ἐκλεγομένων ἀπ’ εὐθείας ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ἐξασφαλιζομένων τῶν ἐκλογικῶν δικαιωμάτων τῶν μειονοψηφῶν. Ἡ Συνέλευσις δ’ αὕτη θ’ ἀποφασίζῃ περὶ ὄλων τῶν ζητημάτων, τῶν σχετιζομένων πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν διοίκησιν τῆς Τοπαρχίας.

“4.— Ἀποτελεσματικὴ καὶ ἐπαρκὴς ἐξασφάλισις τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ ἀπαραβιάστου τοῦ ἀσύλου διὰ πάντας τοὺς κατοίκους τῆς Τοπαρχίας ἄνευ διακρίσεως. Κατάργησις τῆς λογοκρισίας.

“5.— Διορισμὸς πάντων τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, λαμβανομένων ἐκ τῆς ἐπικρατεστέρως ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς ὑπηρεσίας τῶν φυλῆς. Οἱ ἀνώτεροι ὑπάλληλοι θὰ διορίζωνται ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου, τῇ προτάξει τοῦ Γεν. Διοικητοῦ, οἱ δὲ λοιποὶ θὰ διορίζωνται ἀπ’ εὐθείας ὑπὸ τοῦ τελευταίου τούτου.

“6.— Παραδοχὴ τῶν κυριωτέρων ἐν τῇ Τοπαρχίᾳ γλωσσῶν, ἐν ἕσῃ μοίρᾳ πρὸς τὴν τουρκικὴν, ἐνώπιον πασῶν τῶν δημοσίων ἀρχῶν καὶ ἰδρυμάτων τῆς Τοπαρχίας, ἐπαφιομένου εἰς τὰς διοικητικὰς μονάδας τοῦ δικαιώματος τῆς ἐλευθέρως ἐκλογῆς, διὰ τὴν χρῆσιν ἐν ταῖς ἐπισήμοις αὐτῶν σχέσεσι, μιᾶς ἐκ τῶν γλωσσῶν τούτων, οἰαδήποτε καὶ ἂν ᾖ αὕτη.

“7.— Αἱ διάφοροι χριστιανικαὶ ἐθνότητες θὰ διοργανῶσιν αὐταὶ αὐταὶ τὰ σχολεῖα αὐτῶν, ἄνευ τῆς ἐπεμβάσεως τῆς διοικήσεως ἢ ἐτέρας ἀρχῆς τῆς Τοπαρχίας.

“8.—Σχηματισμός πρὸς τήρησιν τῆς δημοσίας τάξεως καὶ ἡσυχίας πολιτοφυλακῆς, στρατολογουμένης μεταξὺ τῶν κατοίκων τῆς Τοπαρχίας, ἧτις πολιτοφυλακὴ τεθῆσεται ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς τοῦ Γεν. Διοικητοῦ. Τὸ σύνολον τῆς πολιτοφυλακῆς σχηματισθῆσεται κατ’ ἀναλογίαν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀνηκόντων εἰς διαφόρους ἐθνότητας κατοίκων, στρατολογουμένων κατ’ ἀνώτατον ὅρον 1 τοῖς 100 ἐπὶ τοῦ ἄρρενος πληθυσμοῦ. Οἱ ἀνώτεροι ἀξιωματικοὶ τῆς χωροφυλακῆς θὰ διορίζωνται ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου, τῇ προτάσει τοῦ Γεν. Διοικητοῦ, οἱ δὲ λοιποὶ κατ’ εὐθείαν ὑπὸ τοῦ τελευταίου τούτου.

“9.—Προσδιορισμός τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ τῶν φόρων τῆς Τοπαρχίας ὑπὸ τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως. 25 τοῖς 100 ἐπὶ τῶν προσόδων θὰ κατατίθενται εἰς τὸ κεντρικὸν ταμεῖον τοῦ κράτους διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς Αὐτοκρατορίας, τὸ δὲ ὑπόλοιπον θὰ χρησιμοποιοῦται ὑπὲρ τῶν ἀναγκῶν τῆς Τοπαρχίας.

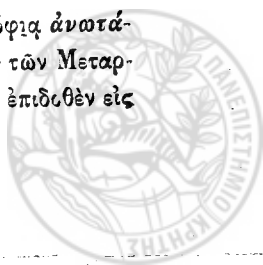
“10.—Ταυτοχρόνως μετὰ τοῦ διορισμοῦ τοῦ Γεν. Διοικητοῦ διορισθῆσεται εἰδικὴ ἐπιτροπὴ, ἐν ἧ αἱ ἰθαγενεῖς ἐθνότητες θὰ ἐκπροσωπῶνται εὐρέως, πρὸς ἐκπόνησιν ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ τῶν λεπτομερειῶν τῶν εἰσακτέων μεταρρυθμίσεων.

“11.—Γενικὴ ἀμνηστία δι’ ὅλους τοὺς πολιτικούς καταδικαίους καὶ δι’ ὅλους τοὺς πρόσφυγας.

“12.—Εἰσαγωγή τῶν αὐτῶν μεταρρυθμίσεων καὶ ἐν τῇ βιλαετίῳ Ἀδριανουπόλεως.»

*
**

Τὸ δὲ δεύτερον κείμενον εἶνε ὑπόμνημα τοῦ ἐν Σόφια ἀναστάτου μακεδονικοῦ κοιμιτάτου, συνοδεῦσαν τὸ Σχέδιον τῶν Μεταρρυθμίσεων, τῶν εἰσακτέων ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ, ἐπιδοθέν εἰς

τούς διπλωματικούς πράκτορας τῶν ἐν Βουλγαρία Μεγάλων Δυναμίμων. Ἐχει ὡς ἐξῆς:

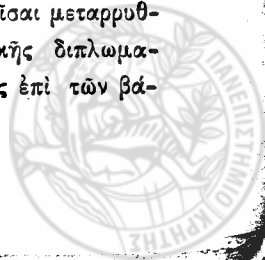
«Ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς τουρκικῆς ἐπιδρομῆς οἱ πρό-
πάτορες ἡμῶν καθικέτευσαν τὸν Ὑψιστον καὶ τὴν χριστιανικὴν
Εὐρώπην, ὅπως λυτρώσῃ αὐτοὺς τοῦ ὀθωμανικοῦ ζυγοῦ, κατὰ
δὲ τὸ διάστημα πέντε αἰώνων, παρὰ τοὺς καταδιωγμοὺς τοῦ
μουσουλμανικοῦ φανατισμοῦ, καθισταμένου ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέ-
ραν ἕξυτέρου ἕνεκα τῶν λυσσωδῶν κατ' αὐτοῦ ἀγώνων τῆς Εὐ-
ρώπης, ὑπερῆσπισαν καὶ διετήρησαν τὴν ἐνότητα αὐτῶν μετὰ τοῦ
χριστιανικοῦ κόσμου.

«Οἱ καταδιωγμοί, αἱ θηριωδῖαι καὶ αἱ σφαγαὶ τῶν τουρκικῶν
δρῶν δὲν κατώρθωσαν εἰμὴ νὰ κρατύνωσι τὴν χριστιανικὴν
πίστιν ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ καταδυναστευομένου ἔθνους.

«Ὅσῳ σήμερον μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος, τῆς
Ρωμανίας, τῆς Σερβίας καὶ τῆς Βουλγαρίας καὶ τὴν ἀποκατά-
σιν αὐτῶν εἰς χριστιανικὰ Κράτη, ὑπάρχει ἐν Εὐρώπῃ χρι-
στιανικὸς πληθυσμὸς, εὐρισκόμενος ἐν συμπλοκῇ μετὰ τοῦ μου-
σουλμανικοῦ φανατισμοῦ, καταστάντος εἴπερ ποτ' ἄλλοτε ἀγριω-
τέρου καὶ σκληροτέρου, διότι συναισθάνεται ὅτι δὲν ἔχει πλέον
δυνάμεις νὰ διατηρήσῃ τὴν λείαν του.

«Τέκνα τῶν χωρῶν, ἐν οἷς ρέουσιν ὁ Ἄξιός, ὁ Στρυμών, ὁ
Νέστος καὶ ὁ Ἑβρος, καθήκον ἔχομεν νὰ καταστῶμεν διερ-
μηγεῖς τοῦ ἐκ δύο ἑκατομμυρίων φυχῶν ἀποτελουμένου χριστια-
νικοῦ τούτου πληθυσμοῦ, ὅστις πιστεῖει ἀκόμη εἰς τὰ χριστιανικὰ
αἰσθηήματα τῆς πεφωτισμένης Εὐρώπης καὶ ὅστις θεωρεῖ ἑαυ-
τὸν ὡς μάρτυρα τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ ὡς σκαπανέα
τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ.

«Αἱ πλειστάκις ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου ὑποχρεθεῖσαι μεταρρυθ-
μίσεις καὶ αἱ μάταιαι προσπάθειαι τῆς εὐρωπαϊκῆς διπλωμα-
τίας πρὸς ἀνόρθωσιν τῆς μουσουλμανικῆς αἴγλης ἐπὶ τῶν βά-

σεων τῆς χριστιανικῆς προκοπῆς, προσέκρουσαν πάντοτε ὡς εἰς ὄφραλον ἐπὶ τοῦ μουσουλμανικοῦ φανατισμοῦ.

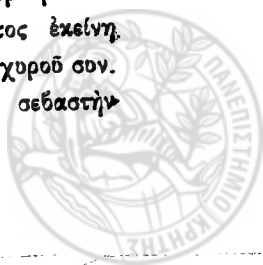
“Ἐὰν ὁ Μεττερνίχος εἶχε προειπῆ, ὅτι αἱ μεταρροθμίσεις θὰ θάψωσι τὴν Τουρκίαν, ὁ μέγας φιλόθρωπος Γλάδστων ἐσκέφθη, ὅτι μεταρροθμίσεις ὑπὸ χριστιανικὴν ἔννοιαν εἶνε ἀδύνατοι ὑπὸ τὴν τουρκικὴν διοίκησιν. Ἡ ἱστορία τῶν τελευταίων πενήτηντα ἐτῶν ἀποδεικνύει τὴν ἀλήθειαν τῆς σκέφως ταύτης.

“Διὰ τοῦ κρητικοῦ ζητήματος κατενοήθη ἐπὶ τέλους πρῶτον, ὅτι μεταρροθμίσεις εἶνε ἀδύνατοι ἐν Τουρκίᾳ, ἄνευ εὐρωπαϊκῆς ἐπεμβάσεως, ἄνευ κατοχῆς τοῦ τόπου ὑπὸ ξένων στρατιωτικῶν δυνάμεων· δεύτερον ὅτι αἱ μεταρροθμίσεις δύνανται νὰ ὦσι πραγματικά, ἐὰν ἔχωσι βάσιν τὴν πολιτικὴν αὐτονομίαν καὶ τρίτον ὅτι εἶνε ἀδύνατον νὰ λειτουργῇ κυβέρνησις, ἐὰν ἡ κεντρικὴ ἐξουσία δὲν εὐρίσκεται εἰς χεῖρας ἐκείνων, οἵτινες ἀπολαύουσι τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς πλειονοψηφίας τῶν κατοίκων.

“Αἱ τρεῖς αὗται ἀρχαί, αἵτινες ἐτηρήθησαν κατὰ τὴν διακανόνισιν τοῦ κρητικοῦ ζητήματος, δεόν νὰ χρησιμεύωσιν ὡς βάσις διὰ πᾶσαν οὐσιώδη καὶ πραγματικὴν μεταρροθμίσιν ἐν Τουρκίᾳ. Ἀκριβῶς δὲ ἐπὶ τῶν τριῶν τούτων ἀρχῶν βασιζονται αἱ προβλεπόμεναι μεταρροθμίσεις ἐν τῷ συνημμένῳ τούτῳ σχεδίῳ, ὃ περ τὸ Ἀνώτατον Μακεδονικὸν Κομιτάτον συνέταξε κατὰ τὸ 1896.

“Πᾶσα δοκιμὴ μεταρροθμίσεων, ἣτις δὲν θὰ ἐνεπνέετο ὑπὸ τῶν ἀπαρεγκλίτων τούτων ἀρχῶν, εἶνε ματαία καὶ τοιαύτη οὔσα οὐδένα δύναται νὰ εὐχαριστήσῃ.

“Εἰς ἐκείνοισ, οἵτινες φοβοῦνται μήτοι ἐν τοῖς κόλποις τοῦ πληθυσμοῦ τῶν ἐν τῷ ἡμετέρῳ σχεδίῳ τῶν Μεταρροθμίσεων ἀναφερομένων ἐπαρχιῶν δὲν εὐρεθῆ ἡ ἀπαραίτητος ἐκείνη πλειοψηφία ἣτις, ἡνωμένη ὑπὸ τοῦ ἐνδομύχου καὶ ἰσχυροῦ συναισθήματος τῆς ἐθνικότητός της, σέβει καὶ καθιστᾷ σεβαστὴν

τὴν κυβέρνησιν, δυνάμεθα μετὰ βεβαιότητος νὰ διακηρύξωμεν, ὅτι οἱ φόβοι αὐτῶν οὗτοι εἶνε φαντασιώδεις. Τοιοῦτοι φόβοι εἶνε ἀβάσιμοι, διότι προέρχονται ἐκ τῆς λελαθησμένης προϋποθέσεως τοῦ ὅτι, ἐπειδὴ ὑπάρχουσι διαίρεσεις μεταξὺ τῶν διαφόρων προπαγανδῶν τῶν ὑποστηριζομένων ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἔπεται ὅτι καὶ ὁ πληθυσμὸς εἶνε διηρημένος.

“Ἡ Εὐρώπη δὲν θέλει ἀσχοληθῆ περὶ προπαγανδῶν, ἀλλὰ περὶ τῆς κακοτυχίας φιλειρηνικοῦ καὶ ἐργατικοῦ χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ.

“Βεβαίως οἱ ἐν Τουρκίᾳ Χριστιανοὶ τρέφουσι πίστιν εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ εἰς τὸν πόθον αὐτῆς τοῦ νὰ βελτιώσῃ τὴν τύχην των. Ἄλλὰ δυστυχῶς ἐδιδάχθησαν ὑπὸ τῆς ἱστορίας, ὅτι αἱ εὐρωπαϊκαὶ Δυνάμεις δὲν ἐνεργοῦσιν ἐν πλήρει κοινότητι ἰδεῶν, εἰμὴ ἀφοῦ ἴδωσι τὴν ἄνισον πάλην τοῦ καταδυναστευομένου ἐναντίον τοῦ δυνάστου. Καὶ λέγουσι καθ’ ἑαυτοὺς : “Ἐπειδὴ ἡ Εὐρώπη δὲν ἐνδιαφέρεται περὶ τῆς τύχης τῶν ἐν Τουρκίᾳ Χριστιανῶν, εἰμὴ ὅταν καθ’ ὀμάδας ἐξοντοῦνται, προτιμότερον εἶνε δι’ ἡμᾶς, ἀντὶ νὰ βλέπωμεν δολοφονουμένους τοὺς ἡμετέτερους ἕνα μετ’ ἄλλον καθ’ ἐκάστην, νὰ παράσχωμεν πρὸς τοὺς προαιωνίους τυράννους ἡμῶν ἀφορμὴν εἰς γενικὴν σφαγὴν, ὅπως διὰ μιᾶς κορεσθῶσιν αἵματος. Ἴσως τὸ οὕτωςι χυθὲν χριστιανικὸν αἷμα ἐξεγείρῃ τὸν οἶκτον τῆς χριστιανικῆς Εὐρώπης.”

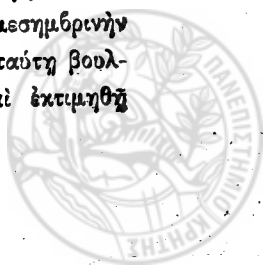
“Ὅστω συλλογίζονται σήμερον πάντες οἱ ἐν Τουρκίᾳ Χριστιανοί, ὁ δὲ συλλογισμὸς οὗτος, ὃς ἡ ἠρθότης εἶνε ἀποδεδειγμένη ὑπὸ ἱστορικῶν γεγονότων, ὑπάρχει καρφωμένος εἰς τὸν νοῦν καὶ τοῦ μάλλον ἀπαιδεύτου Χριστιανοῦ τῆς Τουρκίας. Ἄλλὰ καὶ ἐὰν ἀκόμη ὁ συλλογισμὸς οὗτος δὲν ἀπεδείχθῃ πάντοτε ἠρθός, ἐκ τούτου δὲν ἔπεται, ὅτι δὲν θὰ ἀκολουθήσῃ τὴν φυσικὴν αὐτοῦ πρόδον.

“Ἡ ἀπελπιστικὴ κατάστασις τῆς Μακεδονίας καὶ τοῦ βιλαετίου τῆς Ἀδριανουπόλεως εἶνε γνωστὴ τοῖς πᾶσι. Οὕτω δὲν θέλομεν περιγράψῃ ἐνταῦθα τὰς καταχρήσεις καὶ τὰς βιαιοπραγίας, αἵτινες διαπράττονται κατὰ τῆς ζωῆς, τῆς τιμῆς καὶ τῆς ιδιοκτησίας τῶν Χριστιανῶν. Ἐν τούτοις καθήκον ἡμῶν εἶνε νὰ διακηρύξωμεν, ὅτι ἐξηγητήθη πλέον ἢ ὑπομονὴ τοῦ χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ τῶν χωρῶν τούτων καὶ ὅτι ἐὰν μετὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς Κρήτης εἰς αὐτόνομον ἐπαρχίαν, ἢ εὐρωπαϊκὴν διπλωματία δὲν ἤθελεν εἰσαγάγῃ ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ἐν τῷ βιλαετίῳ Ἀδριανουπόλεως ἀναλόγους μεταρρυθμίσεις, οἷαι προβλέπονται ἐν τῇ συνθήκῃ τοῦ Βερολίνου, δὲν πρέπει νὰ φανῇ παράδοξον, ἐὰν ἡμέραν τινα ἀγγεληθῇ, ὅτι ὁ πληθυσμὸς οὗτος ὠθηθεὶς ὑπὸ τῆς ἀπελπισίας κατέφυγεν εἰς τὰ ἔσχατα μέσα. . .

“Ποιοῦμενοι ἔκκλησιν εἰς τὰ φιλόπρωπα αἰσθήματα τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου, ἐλπίζομεν ὅτι τὴν φορὰν ταύτην ἢ πρωτοβουλία τῆς ἀπολυτρώσεως χριστιανικοῦ ἔθνους ἐκ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ, δὲν θὰ ἐξαγορασθῇ διὰ τῆς ἀδίκου ροῆς χριστιανικοῦ αἵματος.”

*
* *

Ἄλλ' ἐκεῖνο τὸ σημεῖον τῆς Μακεδονίας, ἐφ' οὗ ἀπὸ πολλοῦ χρόνου ὁ Πανσλαβισμὸς ἔρριψε τὰς κατακτητικὰς αὐτοῦ προθέσεις καὶ οὗ ἢ κατάληψις θέλει ἐξασφαλίσῃ τὴν αὐαυϊκὴν κατάκτησιν τῆς Μακεδονίας, εἶνε τὸ Ἅγιον Ὄρος. Ἄν ἡ νέα Βουλγαρία ἐργάζηται ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐν τοῖς τμήμασι τῆς Μακεδονίας ἐκεῖνοις, ἅτινα συνορεύουσι πρὸς αὐτήν, ὁ Πανσλαβισμὸς προβαίνει μωστηριωδέστερον πρὸς τὴν μεσημβρινὴν Μακεδονίαν. Δὲν θέλουσιν ἐννοηθῇ αἱ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ βουλγαρικαὶ βλέψεις καὶ ἐνέργειαι, ἂν δὲν μελετηθῇ καὶ ἐκτιμηθῇ

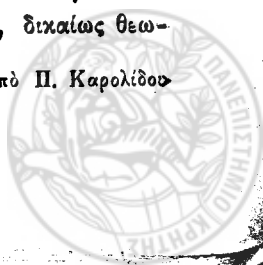

προσηκόντως ἢ πανσλαβιστικῆ ἔργασια, ἐν οἴφδῃποτε αὐτῆς σημείω ἐκδηλουμένη.

Τὸ μακεδονικὸν ὄρος Ἔθως ὑπῆρξεν ἀπὸ πολλοῦ μία τῶν ἀκροπόλεων τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀληθῶς ἱερὸν ὄρος διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Μακεδονίαν. Ὁ κρατῶν τοῦ Ἄθωνος κρατεῖ ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις αὐτῆς. Ἡ ἐθνικὴ αὐτοῦ ἱστορία ἀρχεται ἰδίᾳ ἀπὸ τοῦ ἐνάτου αἰῶνος, ἔκτοτε δ' ἐξακολουθεῖ τοιαύτη. Κατὰ τὴν μακρὰν νύκτα τῆς ἑλληνικῆς δουλείας, ἦτις ἐπηκολούθησε τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, διετήρησεν ὁ Ἄθως τὸν ἐθνικὸν αὐτοῦ χαρακτῆρα, καταστάς περιζήτητον ἄσυλον τῆς τεθλιμμένης ἑλληνικῆς ψυχῆς, ἐπανειληγμένως δ' ἐχρησίμευσεν ὡς ὀρμητήριον τῶν ἀγωνιστῶν τῆς ἐθνικῆς παλιγγενεσίας. Τὸν χαρακτῆρα τοῦτον διεκδικεῖ μέχρι τῆς σήμερον, ἀλλ' ὡς μὴ ὄφειλεν, ἢ ἐπίβουλος πολιτικῆ τῆς ἐξοντώσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἔθηκεν ἀπὸ τινος χρόνου καὶ τὸν Ἄθωνα εἰς κατάστασιν πολιρκίας.

Ἔτῳ πρὸς τὰς ἀρχαίας μετεβλήθησαν ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα· μετεβλήθη ὁ κόσμος ὅλος· πάει ἡ Ἱερουσαλήμ, ἔπεσεν ἡ Κωνσταντινούπολις· κατεστράφη τὸ βυζαντινὸν κράτος· ἀλλὰ τὸ Ἄγιον Ὄρος μένει ὅπως ἦτο πρὸ χιλλίων ἐτῶν. ¹ Ἀυτόνομος θρησκευτικὴ πολιτεία διατελεῖ ὑποτελῆς ὑπὸ τὴν ὀθωμανικὴν κυριαρχίαν, ἦτις ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐσεβάσθη τὴν αὐτονομίαν αὐτῆς καὶ ἐν μέσῳ τῶν δεινοτάτων ὑπὸ τὴν τουρκικὴν ἐξουσίαν κρίσεων τοῦ ἑλληνικοῦ γένους, διότι ὁ Ἄθως δὲν ἔμεινεν ἀδιάφορος ἐν ταῖς μεγάλαις αὐτοῦ περιπετείαις καὶ ἐξεγέρσεσι, συμμετέσχε, ἡγωνίσθη καὶ ἐκινδύνευσεν. Ἐκ τῆς τοιαύτης ἐθνικῆς πολιτείας τῶν Μοναχῶν τοῦ Ἄθωνος ἦτο ἐπόμενον ὁ πρὸς αὐτὸ σεβασμὸς τῶν ὁμογενῶν νὰ ἀβέησῃ ἐπὶ μᾶλλον, δικαίως θεω-

1 Ἡ ἐνεστῶσα κατάστασις ἐν τῷ Ἄγιῳ Ὄρει ὑπὸ Π. Καρολίδου (ἔκδοσις τῆς Ἑταιρείας τοῦ Ἑλληνισμοῦ.)

ρούντων αὐτὸν ὡς μίαν τῶν ἀκροπόλεων τῆς ἑλληνικῆς ὀρθο-
δοξίας καὶ τῆς ἑλληνικῆς ἄρα πατρίδος.

Ἐκ τούτου ἐξηγεῖται ἡ κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον ἐκπολιόρρη-
σις αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Σλαβῶν, ἐπιζητούντων αὐτόν, ὡς ἔχοντα οὐ μόνον
στρατηγικὴν σημασίαν διὰ τὴν Μακεδονίαν, ἀλλὰ καὶ ἔθνικὴν
καὶ προσηλυτιστικὴν. Ὁ μέγας μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν Ἑλλή-
νων ἀγὼν διεξάγεται ἐν Μακεδονίᾳ. Ἐχει ἄρα μεγίστην σπου-
δαιότητα διὰ τὴν ἐργασίαν αὐτῶν ἢ κατάληψις τοῦ Ἄθωνος.
Μὴ οὕσης δυνατῆς τοιαύτης στρατιωτικῶς, ἐπιδιώκεται ἡ δι'
ἄλλων μέσων ἰδιοποίησις. Καὶ πρὸς τοῦτο εἰργάσθησαν καὶ ἐρ-
γάζονται ἐπιτυχέστατα.

Ἡ προσέλευσις μὴ Ἑλλήνων μοναχῶν εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος
δὲν ἦτο ἀπηγορευμένη ἔκπαλαι. Ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία οὐ-
δεμίαν ἐποιεῖτο διάκρισιν Ἑλλήνων καὶ μὴ τοιούτων. Οὕτως οἱ
Σλαῦοι, ὡς ὁμόδοξοι, ἐγκαθίσταντο ἐν διαφόροις κελλίσι τοῦ
Ὄρους, ἅτινα, ὡς βεβαιοῖ γνώστης τῶν πραγμάτων αὐτοῦ,
ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐν αὐτῷ διαβιώσας, ἀξιοπίστος καὶ φι-
λόπατρις, ἠγόραζον ἀντὶ εὐτελοῦς τιμῆματος παρὰ τῶν κοριάρ-
χων ἑλληνικῶν Μονῶν, αἵτινες παρεῖχον αὐτοῖς καὶ πᾶσαν
ὕποστήριξιν, ἅτε μηδὲν ὑποπευθόμενοι, ὅτι οἱ τοιοῦτοι ρα-
σοφόροι ἐκ τῶν Ρώσων ἠδύναντο ποτε νὰ διανοηθῶσι τὴν
διεκδίκησιν δικκιωμάτων εὐρυτέρας ἰδιοκτησίας ἐν τῇ ἑλληνικῇ
ταύτῃ Ἀκροπόλει.

Τὸ ἱστορικὸν τῆς καταλήψεως τμημάτων τοῦ Ἅγίου Ὄρους
ὑπὸ τῶν Ρώσων μοναχῶν ἔχει ὡς ἀκολούθως:

Ἐν ἔτει 1834 οἱ διευθύνοντες τὴν Μονὴν τοῦ Ἅγίου Παντε-
λεήμονος προσέλαβον ἐκ τῶν ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Μονῆς τοῦ
Παντοκράτορος Ρώσσον τινὰ ἱερομόναχον, Ἀνίκητον, μετὰ τι-
νων ἄλλων, κατὰ δὲ τὸ 1838 ἐτέρους τρεῖς Ρώσσους μονα-
χοῦς, κατὰ τὸ 1840 ἐτέρους τρεῖς, κατοκοῦντας ἐν κελλίῳ

τῆς Μονῆς τοῦ Σταυρονικήτα, βραδύτερον ἄλλους, πάντας Ρώσους Ἐφρόνουν οὗτοι δυστυχῶς, ὅτι διὰ τῆς περιουσίας, ἣν ἐφημίζοντο ὅτι εἶχον καὶ τῶν ἐλεῶν, ἅτινα ἠδύνατο νὰ συλλεχθῶσι τῇ ἐνεργείᾳ αὐτῶν ἐν Ρωσίᾳ, ἤθελον ἀπαλλάξῃ ἐκ τῶν χρεῶν αὐτῆς τὴν Μονήν. περιελθοῦσαν εἰς οἰκονομικὴν στενοχωρίαν, ἕνεκα τῆς ἀνωμάλου καταστάσεως τῶν πραγμάτων τοῦ Ἁθῶνος κατὰ τὴν μεγάλην ἡμῶν ἐπανάστασιν καὶ διαφορᾶς τινος συνόρων τῆς Μονῆς ταύτης καὶ τῆς τοῦ Ξενοφάντος, οὗ ἕνεκα οὐκ ὀλίγα χρηματικά ποσὰ ἐδαπανήθησαν ἐκατέρωθεν ἐν τοῖς τουρκικοῖς δικαστηρίοις.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν εἰς τὴν Μονὴν ταύτην προσερχομένων Ρώσων ἠρξάνετο ὀσημέραι, παρὰ τὰς διαμαρτυρίας τῶν Ἑλλήνων μοναχῶν. Εἰ καὶ ὠρίσθη δὲ κατὰ πρῶτον νὰ μὴ ὑπερβῇ τὸν ἀριθμὸν 25 ἢ 30, ἐν διαστήματι ὀλίγων ἐτῶν οἱ Ρῶσοι μοναχοί, ὑπερπλοῦσαντες, κατέλαβον βίᾳ τὴν διοίκησιν τῆς Μονῆς. Ἐπῆλθεν ἐκ τούτου ἐν ἔτει 1857 διατάραξις τῆς τάξεως, ἐπανελήφθη δ' αὕτη ἐν ἔτει 1863 καὶ κατὰ τὸ 1874, ὁπότε ἡ Ἱερὰ Κοινότης, ἐπιληφθεῖσα ἀνακρίσεων, συνέταξε Κανονισμόν, καθ' ὃν τοῦ λοιποῦ ὄφειλεν ἡ Μονὴ αὕτη νὰ διοικῆται.

Δυστυχῶς ἐν τούτοις ὁ Κανονισμὸς οὗτος ἀπερρίφθη ὑπὸ τῶν Πατριαρχείων, τῇ ἐπεμβάσει τῶν ὁποίων, καὶ ἰδίᾳ Ἰωακείμ τοῦ Β', παρεχωρήθη ἡ Μονὴ διὰ σιγγλιώδους γράμματος εἰς τοὺς Ρώσους μοναχοὺς, οἵτινες ἔκτοτε ἤρξαντο ἀναφανδὸν ἐργαζόμενοι, ὅπως ἐπεκτείνωσιν ἐν Ἀγίῳ Ὁρει τὰς κτήσεις αὐτῶν, ἔχοντες πρὸς τοῦτο σῶμβουλον τὸν κατὰ καιροὺς ἡγούμενον τῆς Μονῆς καὶ τὸ συμβούλιον αὐτῆς, ἐν Κωνσταντινουπόλει δὲ τὸν Ρῶσον πρεσβευτὴν καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ τὸν Ρῶσον πρόξενον, μεταβάνας μάλιστα εἰς τὴν Μονήν, καθ' ὃν χρόνον ἐνηργοῦντο αἱ ἀνακρίσεις ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς τῆς Ἱερᾶς Κοινοῦτητος, ἵνα στηρίξωσι τοὺς ὁμοφύλους εἰς τὸν ἑαυτῶν

ἀγῶνα. Ἡ τοιαύτης ἐλληνικωτάτης ἀπὸ παλαιάτου χρόνου ἀπεμπόλησις Μονῆς εἶνε διὰ τὸν Ἑλληνισμόν αἴσχος, ἀλλὰ καὶ κίνδυνος, οὗ τὴν εὐθύνην φέρουσιν οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκ τῶν ὁμογενῶν ὑποχωρήσαντες εἰς τὰς ρωσικὰς πίεσεις, καὶ μεταξὺ πάντων ὁ ἀνάξιος Ἰωακείμ ὁ Β΄.

Ἡ δὲ ἐν Ἀγίῳ Ὀρει οἱ Ρῶσοι μοναχὸν κατέχουσι δυστυχῶς τὴν Μονὴν τοῦ Ἀγίου Παντελεήμονος μετὰ πολλῶν μετοχιῶν ἐπὶ τῆς Χαλκιδικῆς, τοῦ ἐλληνικωτάτου τούτου διαμερίσματος τῆς Μακεδονίας, τοσοῦτον ἔχοντος ἐπίκαιρον θέσιν ὑπὸ πάσας τὰς ἐπόψεις, στρατηγικὰς καὶ πολιτικὰς. Αὕτη περιλαμβάνει νῦν-περὶ τοὺς ὀκτακοσίους Μοναχοὺς, ἐξ ὧν μόνον τριάκοντα ἢ τεσσαράκοντα εἶνε Ἕλληνες. Ἡ μονὴ ἐπεξετάθη κατὰ τὸ μικρὸν χρονικὸν διάστημα τῆς ὑπὸ τῶν Ρῶσων καταλήψεως αὐτῆς ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε δύναται νὰ περιλάβῃ μετὰ τῶν πέριξ οἰκημάτων πληθυσμὸν ὑπερτρισχιλίων ἀνδρῶν· κέκτηται δ' ἀμύθητα πλοῦτη, καθότι κατὰ χιλιάδας ἀποστέλλονται εἰς αὐτὴν ἐκ Ρωσσίας τὰ ρούβλια· οἱ δὲ κατ' ἔτος κατὰ χιλιάδας ἐπίσης ἐπισκεπτόμενοι αὐτὴν Ρῶσοι προσκυνηταὶ προσφέρουσιν οὐκ ὀλίγα ρούβλια. Τὰ δὲ τρόφιμα, δωρεὰν παρεχόμενα ὑπὸ τῶν Ρῶσων τῆς αὐτοκρατορίας, μετακομίζονται δι' ἰδίου ἰστιοφόρου πλοίου ἐκ διαφόρων παραλίων ρωσικῶν πόλεων. Ἡ μονὴ δι' ἰδίον ἀτμοπλοίου συγκοινωνεῖ μετὰ τῶν ἐν τῇ Χαλκιδικῇ μετοχιῶν αὐτῆς καὶ τῆς Θεσσαλονίκης· ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν δ' οὐτῆς διατελεῖ καὶ ἡ ἐν τῇ θέσει Χρωμίτσια Σκήτη μετὰ ἑκατὸν καὶ πλέον Μοναχῶν, ἡ ἐν τῇ θέσει Γουροῦνι μετὰ τοσοῦτων ἄλλων καὶ ἡ ἐν τῇ θέσει Μπογορλίτσια οἰκουμένη ὑπὸ Βουλγάρων, οὗς δὲν ἐπεχείρησαν οἱ τὰ τῆς Μονῆς διέκοντες ν' ἀντικαταστήσωσι διὰ Ρῶσων, ἅτε θεωροῦντες αὐτοὺς ὁμοφύλους.

Οἱ Ρῶσοι κατέχουσιν ἐπίσης ἐν τῷ Ἄθωνι τὴν Σκήτην

τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου, τὴν ἐπιλεγομένην τοῦ Σαραγίου, ὑπὸ τὴν ἀπλῆν ἐπικυριαρχίαν τῆς Μονῆς τοῦ Βατοπεδίου διατελοῦσαν καὶ συντηροῦσαν περὶ τοὺς διακοσίους Μοναχοὺς, ἦν ἐκ σημερινότατου κελλίου μικρὸν καὶ κατ' ὀλίγον μετέτρεψαν, κατὰ τὰ τρία μάλιστα τελευταῖα ἔτη, εἰς παμμεγέθη στρατώνα, δυνάμενον νὰ συμπεριλάβῃ, κατὰ τὰς σημερινὰς αὐτῆς διαστάσεις, χιλίους πεντακοσίους μέχρι δισχιλίων ἀνδρῶν, μετὰ μεγαλοπρεπεστάτου ἱεροῦ ναοῦ. τὰ δευτερεῖα ἔχοντος ἐν Ἀνατολῇ μετὰ τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας· πρὸς τοῦτοις τὴν Σκήτην τοῦ πρεφίτου Ἡλίου, ὑπὸ τὴν ἀπλῆν κυριαρχίαν τῆς Μονῆς τοῦ Παντοκράτορος διατελοῦσαν, συντηροῦσαν δὲ καὶ ταύτην περὶ τοὺς διακοσίους Μοναχοὺς.

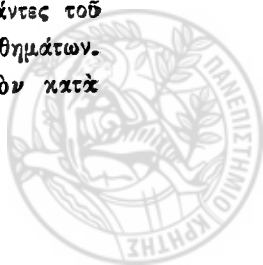
Πρὸς ταῖς σκήταις ταύταις κατέχουσιν οἱ Ρῶσοι καὶ δύο κελλίαι τῆς Μονῆς Λαύρας, ἐν αἷς συντηροῦνται, παρὰ τὰ θεοσποισμένα ἐν Ἀγίῳ Ὄρει, ἀντὶ τριῶν ἐν ἐκάστῳ Μοναχῶν, περὶ τοὺς 80—100· ἐξ τῆς Μονῆς τῶν Ἰθέρων μετὰ 120 περίπου Μοναχῶν· ἐξ τῆς Μονῆς τοῦ Χιλιανδαρίου μετὰ 200 περίπου Μοναχῶν· καλύθας τινὰς τῆς Μονῆς τοῦ Παντοκράτορος μετὰ 40—50 Μοναχῶν· δύο κελλίαι τῆς Μονῆς τοῦ Καρακάλλου μετὰ 100 καὶ πλέον Μοναχῶν· πέντε τῆς τοῦ Φιλοθέου μετὰ 200 περίπου Μοναχῶν· δύο τῆς τοῦ Σταυρονικήτα μετὰ 30 περίπου Μοναχῶν καὶ τινὰς Καλύθας μετὰ τεσσαράκοντα καὶ πλέον Μοναχῶν.

Ἐν συνόλῳ κατέχουσι σήμεροι οἱ Ρῶσοι μίαν Μονὴν ἐκ τῶν 17 ἑλληνικῶν, εἴκοσι καὶ ἐν κελλίαι ἐκ τῶν 180 τοιοῦτων, ἐξ ὧν ἐξ κατέχονται ὑπὸ Ρωμύνων καὶ δύο ὑπὸ Βουλγάρων, καὶ περὶ τὰς 30 καλύθας ἐν τοῖς ὄριοις τῆς Μονῆς Παντοκράτορος καὶ τῆς τοῦ Σταυρονικήτα.

Δὲν εἶνε ἀδιάφορον βεβαίως νὰ γνωσθῇ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, τίνι τρόπῳ ἐπῆλθεν ἡ μερικὴ αὕτη κατάκτησις τοῦ Ἁθωνος

ὑπὸ τῶν ἐκ Ρωσσίας ἀποστελλομένων Μοναχῶν. Μάλιστα αὐτόπτης, ἀκριβῶς γινώσκων τὰ πράγματα καὶ ἀνταγωνισθεὶς κατὰ τοῦ χειμάρρου τούτου τοῦ Σλαυτισμοῦ, ὅσον ἐπέτρεπον τὰ ὀλίγα διατιθέμενα ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς Ὁρθοδοξίας μέσσι, ἀφηγείται μοι ἐν ἰδιαιτέρᾳ ἐπιστολῇ τὴν μέθοδον τῆς στρατηγικῆς τακτικῆς τῶν Ρώσσιων ὡς ἀκολούθως :

«Κατὰ πρῶτον οἱ Ρῶσοι Μοναχοί, ὅπως καταλάβωσιν ὡς πλείστα ἑλληνικὰ κελλία, μεταχειρίζοντο ὕπουλα καὶ ὑποκριτικὰ μέσσι, προβάλλοντες εἰς τοὺς Ἑλληνας Μοναχοὺς, τοὺς μὴ ἔτι πονηρευθέντας, τὸ ὁμόδοξον καὶ τὴν προστασίαν τῆς κραταιᾶς Ρωσσίας κατὰ τῶν καταπιέσεων τῶν Ὀθωμανῶν, παρέχοντες ἅμα τοῖς ἐν ταῖς Μοναῖς ἰσχυροῖς, ἀφ' ὧν τὰ κελλία ἐξηρτῶντο, καὶ τοῖς τὰ κελλία κατέχουσι Μοναχοῖς διάφορα δῶρα, συνιστάμενα εἰς ἱερὰ ἄμφια διὰ τὰς Ἐκκλησίας αὐτῶν καὶ τῆς ἰδικιτέρας πατρίδος, ἔστιν ὅτι δὲ καὶ εἰς ἐδώδιμα, ἐκ Ρωσσίας ἀποστελλόμενα. Κατανοηθέντων ὁμοῦ τῶν κατακτητικῶν αὐτῶν σκοπῶν καὶ εἰς μὴδὲν συντελούντων τῶν προσφερομένων δῶρων, μεταχειρίσθησαν ἄλλο δόλωμα, τὴν χρηματικὴν δωροδοκίαν δηλαδὴ καὶ τὴν ὑπερτίμησιν τῶν κελλίων ἐπὶ παραδείγματι, ἐὰν κελλίον τι ἐτιμᾶτο ἀντὶ ἑκατὸν λιρῶν, οἱ Ρῶσοι προσέφερον καὶ σήμερον ἔτι προσφέρουσι χιλίας ἢ καὶ χιλίας πεντακισίας, πολλάκις δὲ καὶ διςχιλίας λίρας, ἐκτὸς τῶν προσφερομένων εἰς τοὺς διευθυντάς τῶν Μονῶν πρὸς κατακύρωσιν τῆς πωλήσεως τοῦ κελλίου, τὴν αὐτὴν δὲ μέθοδον τῆς δωροδοκίας μεταχειρίζονται καὶ πρὸς ἐπέκτασιν τῶν ἤδη κατεχομένων ὑπ' αὐτῶν κελλίων, ἢ μετατροπὴν τούτων εἰς σκήτας καὶ δυστυχῶς ἐπιτυγχάνουσι πολλάκις ἐν πολλαῖς Μοναῖς, καθότι οἱ προϊστάμενοι αὐτῶν δὲν ἐμφοροῦνται πάντες τοῦ πνεύματος τοῦ Ἐθαγγελίου καὶ τῶν ἐθνικῶν αἰσθημάτων. Πρὸς τούτοις μεταχειρίζονται καὶ τὸν ἐξαναγκασμὸν κατὰ

τῶν Μονῶν ἐκείνων, αἵτινες ἔχουσι λαμβάνειν χρήματα ἐκ τῶν ἐν Βεσσαραβία κτημάτων αὐτῶν. Τοιοῦτον καταναγκασμὸν μετήλθεν ἡ ρωσικὴ κυβέρνησις ἀπὸ τοῦ 1888 μέχρι τοῦ 1892 κατὰ τῶν Μονῶν Βατοπεδίου, Ἰθήρων, Ξηροποτάμου καὶ Ἀγίου Παύλου, κατασχοῦσα τὰ ἐκ Βεσσαραβίας προερχόμενα χρήματα αὐτῶν καὶ ἀπειλήσασα, ὅτι οὐδέποτε πλέον θέλει χορηγήσῃ τὰ κατασχεθέντα, ἂν μὴ αὐταὶ πείσωσι καὶ τὰς ἄλλας Μονὰς νὰ ὑπογράψωσι τὸν ὀλέθριον ἐκείνον συμβιβασμὸν μεταξὺ τῆς Μονῆς Παντοκράτορος καὶ τῆς ὑποτελοῦς ταύτης Σκήτης τοῦ προφήτου Ἑλίου, ὅποτε πρώτη ἐκ τῶν πιεζομένων Μονῶν, ἡ τοῦ Βατοπεδίου, ἠναγκάσθη νὰ ὑπογράψῃ, ἅτε ἔχουσα λαμβάνειν τεσσαράκοντα χιλιάδας λιρῶν κατὰ τὰ τέσσαρα ταῦτα ἔτη, ὕστερον δὲ συνεμορφώθησαν καὶ αἱ λοιπαὶ, ἀφοῦ μάλιστα ἐνόησαν, ὅτι ὁ συμβιβασμὸς ἐκεῖνος ἐπεβάλλετο καὶ ὑπὸ τῶν Πατριαρχείων. Ἡ ρωσικὴ κυβέρνησις κατέχει μέχρι τῆς στιγμῆς τὰ ἐκ Βεσσαραβίας προερχόμενα χρήματα τῆς Μονῆς τῶν Ἰθήρων, ἅτινα ἀνέρχονται ἤδη εἰς πλείονας τῶν δεκακιτηλίων λιρῶν. Καὶ αἷτιον εἶνε ἢ μὴ συγκατάθεσις τῆς Μονῆς πρὸς ἀπαλλοτριώσιν τοῦ μόλις εἴκοσι δευτερόλεπτα ἀπέχοντος ἀπ' αὐτῆς κελλίου, σεμνουμένου ἐπ' ὄνόματι Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, κατοικουμένου ὑπὸ Γεωργιανῶν Μοναχῶν. Ἐπεζητήθη ἡ μετατροπὴ αὐτοῦ εἰς σκήτην γεωργικὴν· ἀλλ' ἡ Μονὴ προδότησε καὶ προτιμᾷ τὴν διαγραφὴν τοῦ κονδυλίου τούτου ἐκ τῶν εἰσδημάτων αὐτῆς ἢ τὴν μετατροπὴν τοῦ κελλίου εἰς Σκήτην, κεκτημένην τουτέστι τὸ δικαίωμα νὰ περιλαμβάνῃ ἐν τοῖς κόλποις αὐτῆς πλείονας τῶν ἐν τῷ κελλίῳ Μοναχοῦς Ρώσους.

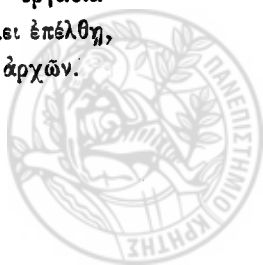
Ἐλάχιστα εἶνε τὰ ἐπεισόδια ταῦτα τῶν σλαυτικῶν ἐπιδρομῶν ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς Χερσονήσου, καὶ γενικώτερον ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς Ὁρθοδοξίας. Οὐδ' εἶνε καιρὸς ταῦτα γράφων νὰ μεταβῶ ἀπὸ τοῦ ἀγίου Ὄρους τῆς Μακεδονίας εἰς τοὺς ἀγίους Τόπους.

τῆς Παλαιστίνης, ἣ εἰς τὴν πολυθρόνητον Ἀντιόχειαν, ἵς ὁ περίπυστος θρόνος κινδυνεύει κατὰ τὴν στιγμήν ταύτην, ἀναμένων τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν ἀπὸ τῆς συνέσεως τοῦ Σουλτάνου. Φοβερὰ ἐπὶ τῶν χωρῶν τούτων ἐξαπλοῦται δύναμις, ἡ παλαιστίνιος ἐταιρεία, ἀνόσιον διεξάγουσα πόλεμον ἐπὶ τῆς συνειδήσεως ὀρθοδόξων πληθυσμῶν, οὗς ζητεῖ ν' ἀποπλανήσῃ καὶ νὰ ἐξαγοράσῃ παντὶ τρόπῳ καὶ διὰ τῆς μεθόδου, ἣ ἐχρήζατο ἐν Ἑθνω. Ἄλλ' ἡμεῖς, παῖδες ἀείποιτε, μετὰ τὰ γεγονότα ἀφροπνιζόμενοι, δὲν ἐνοήσαμεν τὰ τεκταινόμενα ἐν τοῖς ἀποτελέσμασιν. Ὅταν ἐπέλθωσι, θὰ κατανοήσωμεν τὴν σημασίαν αὐτῶν. Ἄλλὰ θὰ εἶνε πολὺ ἄργά πλέον.

*
* *

Ταῦτα ἐκ τῶν τοῦ Ἑθνω.

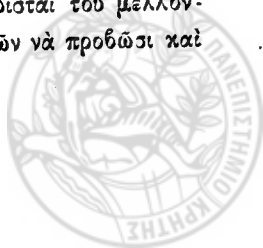
Εἶνε ἀδύνατον νὰ φαντασθῇ τις τὴν ἐν Μακεδονίᾳ ἐφαρμοζομένην μέθοδον τοῦ προσηλυτισμοῦ ὑπὸ τῶν Βουλγάρων. Ἀναμιμνήσκει ἐποχὰς θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ, καταλαμβάνοντος τοὺς ἀνθρώπους, ἀναλαμβάνοντας τὸ ἀποστολικὸν ἔργον μετὰ βαθυτάτης πίστεως περὶ τῆς ἀγιότητος τοῦ ἀγῶνος, εἰς ὃν ἀπεκδύονται οἱ ζηλωταὶ αὐτοῦ καὶ οἱ ἀπεσταλμένοι. Εἶνε ἀνώτεροι πάντοτε συμφέροντος· θυσιάζουσι τὴν ζωὴν καὶ τὴν παρουσίαν ὑπὲρ τοῦ μεγάλου σκοποῦ. Ἐκ τοιούτων ἀποστόλων στρατολογοῦσιν οἱ Βούλγαροι τοὺς εἰς τὴν Μακεδονίαν ἀποστελλομένους Ἐπισκόπους, πράκτορας, διδασκάλους, ὑπὸ τὸν πέπλον τῆς νομιμότητος διεξάγονται τὸ προσηλυτιστικὸν αὐτῶν ἔργον. Δὲν ἐργάζονται κατὰ τοῦ καθεστῶτος· διότι δὲν ἔχουσιν εἰς τοῦτο ἀνάγκην. Ἀποστολὴ αὐτῶν εἶνε ἢ κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐργασία· τὸ δὲ ἐπιζητούμενον ἀποτέλεσμα εἶνε βέβαιον, ὅτι θέλει ἐπέλθῃ, μὴ παρακλωουσῶν αὐτοὺς εἰς τοῦτο τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν.

Ἐν ταῖς πρωτεύουσαις πόλεσι τῆς Μακεδονίας, ταῖς οἰκουμέναις ὑπὸ πληθυσμοῦ ἀναμίχτου, οἱ ποικίλοι πράκτορες τοῦ Βουλγαρισμοῦ ἐργάζονται μετὰ δεξιότητος, ἧ: οὐδὲ ν' ἀντιληφῶσι δύνανται οἱ ἡμέτεροι. Δὲν λαμβάνουσιν ὑπ' ὄφει κοινωνικὴν ἀνατροφὴν, κακοπαθείας, προσκόμματα. Δὲν διαιροῦσι τοὺς ὁμοφύλους· τουναντίον προσπαθοῦσιν ἐκάστοτε νὰ συνδιαλλάξωσιν αὐτούς, νὰ συγκεντρώσωσι πρὸς τὴν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐπίθεσιν. Διδάσκουσιν, ὅτι μόνον δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου θέλει ὑποχωρήσῃ ὁ ἐχθρὸς ἀπὸ τῶν κατεχομένων ὑπ' αὐτοῦ στρατηγικῶν θέσεων, ὑποχωρῶν εἰς τοὺς Βουλγάρους.

Πρὸς τοῦτο σκοπιμωτάτη θεωρεῖται ἡ ἐν ἀπάσαις ταῖς πρωτεύουσαις πόλεσι τῆς Μακεδονίας ἴδρυσις οἰκοτροφείων. Ἐν αὐτοῖς μεταφέρονται τὰ ἐγκαταλελειμμένα καὶ πτωχὰ παιδιά τοῦ διαμερίσματος, ἐφ' οὗ ἔρριψε τὸ κατακτητικὸν αὐτοῦ βλέμμα ὁ Βουλγαρισμὸς καὶ οὗ τὴν ἐθνικὴν ἀλλαξοπιστίαν διενόηθη. Παρὰ πληθυσμοῖς, τέλειον ἀγροίκαις καὶ ἐστερημένοις τῶν μέσων τῆς ἐπαρκοῦς συντηρήσεως, δὲν εἶνε δύσκολον τὸ τοιοῦτο **ἀνθρωπομάζωμα**. Ἀρχεται ἀμέσως ἡ προσγλυτιστικὴ ἐργασία. Οὐχὶ μεταφυσικὴ, ἀνθρωπιστικὴ, εἶνε ἡ βουλγαρικὴ διδασκαλία· τούναντίον φέρει ὅλως διάφορον χαρακτῆρα. Ἀποβλέπει εἰς τὸν τέλειον φανατισμὸν τῶν ἀτοχῶν ἐκείνων ὄντων, ἅτινα ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς τῆς εἰσόδου αὐτῶν εἰς τὸ οἰκοτροφεῖον λαμβάνουσι διδάγματα μίσους καὶ ἀπεχθείας κατὰ παντὸς μὴ βουλγαρικοῦ. Ἀκριβῶς ἰησοῦτικὴ μέθοδος. Κατορθοῦσιν οὗτοι νὰ ἐνσταλάξωσιν ἐν ταῖς ἀθώαις συνειδήσεσιν ὅ τι ἐπιδιώκουσι, τὴν ἀποστροφὴν καὶ κατ' αὐτῆς τῆς οἰκογενείας, ἐν ἣ περιπτώσει αὕτη διατελεῖ προσηλωμένη εἰς τὴν λατρείαν τῶν πατρῶν.

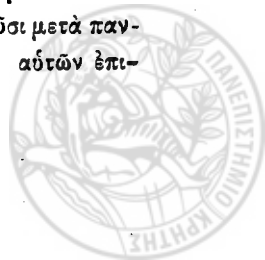
Οὗτοι οἱ οἰκότροφοι ἔσονται οἱ προπαγανδισταὶ τοῦ μέλλοντος· δὲν δισταξουσιν ἐν τῇ φανατισμῷ αὐτῶν νὰ προβῶσι καὶ

μέχρις ἐγκλήματος, ἵνα προσελκύσωσιν εἰς τὸν Βουλγαρισμὸν τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ χωρίον, ἀπειλοῦντες κατ' αὐτοῦ τὰ ἔσχατα, φόνους, πυρκαϊάς, ἐξανδραποδισμούς. Οἱ χωρικοὶ κατ' ἀνάγκην ὑποχωροῦσιν. Αἰφνιδίως μετὰ τίνα χρόνον παρουσιάζεται τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ διαμέρισμα βουλγαρικόν, ζητοῦν Βούλγαρον ἐπίσκοπον ἀντὶ τοῦ πατριαρχικοῦ. Καὶ αἱ ἀξιώσεις αὗται δὲν διατυποῦνται εἰρηνικῶ τῷ τρόπῳ, ἀλλὰ στασιαστικῶ. Οἱ προϋστάμενοι τῶν τοιούτων διαμερισμάτων πρώτην φροντίδα ἔχουσι νὰ ἐκδιώξωσι τὸν Ἑλληνα ἱερέα, ἀπειλοῦντες αὐτὸν διὰ κακώσεων, νὰ ἀρπάσωσι τὰς κλεῖδας τῆς Ἐκκλησίας, νὰ καταστήσωσιν αὐτὴν ἀργήν. Παρεμβαίνει κατ' ἀνάγκην ἢ ἐπιτόπιος ἐξουσία, ἢ τουρκικὴ, ἣτις ἀντὶ νὰ ἐπαναγάγῃ τὸ παλαιὸν καθεστῶς ἐν ὀνόματι τῆς νομιμότητος, λαμβάνει προσωρινὰ μέτρα, διατάσσουσα νὰ κλεισθῇ ἡ Ἐκκλησία μέχρι νεωτέρας διαταγῆς, ὃ περ ἐξακολουθεῖ ἐπ' ἀόριστον. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον οἱ εἰς τὸ οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον προσκεκολλημένοι χωρικοὶ, ἀναφερόμενοι εἰς αὐτὸ καὶ μάτην ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἀναμένοντες, ἀποσκιρτῶσιν ἐπὶ τέλους ἀπὸ τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ προσέρχονται εἰς τὸ βουλγαρικὸν Σχίσμα, ἀφοῦ τοῦτο κέκτηται, ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Μακεδονίας, τοσοῦτους προστάτας.

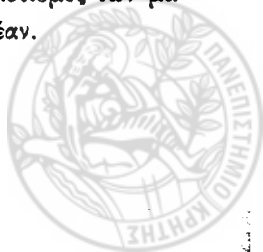
Τοιοῦτο εἶνε τὸ πρακτικὸν συμπέρασμα τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἐξαρχίας. Ἀποτελοῦσα κράτος ἐν κράτει, ἐπιβάλλεται κατὰ πᾶσαν στιγμήν, ὡσάκις τὸ θελήσῃ, διὰ τῶν μέσων, ἅτινα γινώσκει καὶ ἅτινα ταχέως καὶ εὐκόλως παρέχονται εἰς αὐτὴν καὶ ὑπ' αὐτῆς τῆς σουλτανικῆς ἐξουσίας. Παρ' ἡμῶν δυστυχῶς οὐδεμίαν λαμβάνεται πρόνοια πρὸς ἐξουδετέρωσιν — καὶ ἦτο δυνατόν τοῦτο, ἂν εἴχομεν ὄρεξιν νὰ ἐργασθῶμεν — τῆς ἐξουσίας ταύτης, ἣτις ὀσημέραι καθίσταται ἐπικινδυνωτέρα.

Οἱ ἐμπορικοὶ πράκτορες καὶ οἱ διδάσκαλοι ἐκτελοῦσι μετὰ παντὸς ζήλου καὶ ἀφοσιώσεως τὸ πρὸς τὴν ἀποστολήν αὐτῶν ἐπι-

βεβλημένον καθήκον. Ἄλλ' ἐκεῖνοι ἴδια, οὔτινες προΐστανται πασῶν τῶν ἐνεργειῶν, συγκεντροῦντες ἐν ταῖς χερσὶ τὰ νήματα αὐτῶν, εἶνε οἱ ὑπὸ τῆς Ἐξαρχίας ἀποστελλόμενοι ἀνά τὴν Μακεδονίαν Ἐπίσκοποι, ἀληθινοὶ Ἐξάρχοι ἐν τῷ διαμερισματι, οὗ ὁ ἐκβουλγαρισμὸς παραδίδεται αὐτοῖς. Ἐργάζονται ἐν αὐτῷ μετ' ἀποστολικῷ ζήλου, παρέχοντες ἑαυτοὺς εἰς τοῦτο ἀξιόμιμητον παράδειγμα. Ὁ Ἐπίσκοπος καθίσταται ἡ πραγματικὴ πρόνοια τοῦ διαμερισματος. Προωρισμένος πρὸς τὴν ἀποστολὴν ταύτην, κέκτηται πάντα τὰ πρὸς ἐξάσκησιν αὐτῆς ἀπαιτούμενα προσόντα, ὧν τὸ πρῶτον ἡ δολιότης, ἡ ραδιουργία καὶ ἡ ὑποκρισία. Καλεῖ εἰς τὴν ἐπισκοπὴν πάντα δυνάμενον νὰ ἔξη ἀνάγκην αὐτοῦ· παρέχει τὰ μέσα πρὸς τὴν ἐργασίαν· γινώσκει πάσας τὰς λεπτομερείας τῶν κοινωνικῶν σχέσεων καὶ ἀναγκῶν τοῦ διαμερισματος· προσπαθεῖ νὰ ἄρῃ, διὰ τῆς ἠθικῆς αὐτοῦ ἐπιρροῆς, ἢ διὰ τῶν ὑλικῶν μέσων, ἅτινα διαθέτει, πᾶσαν στενοχωρίαν, καθιστάμενος οὕτως εὐεργέτης καὶ προστατῆς τῶν πληθυσμῶν, ὧν ἡ πνευματικὴ ὁδηγία καὶ ἐποπτεία ἐνεπιστεύθη αὐτῷ ὑπὸ τῆς Ἐξαρχίας. Παραμυθεῖ, νοουθετεῖ, διδάσκει, ἀλλὰ δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τοῦτο· προβαίνει καὶ εἰς ὑλικωτέρας θυσίας, τὸ δὲ βαλάντιον αὐτοῦ εἶνε πάντοτε ἀνοικτὸν εἰς τοὺς ἐνδεεῖς, ἄτομα, οἰκογενεῖας, κοινότητες, ἅς γενναιότατα συντρέχει. Ὅργανα αὐτοῦ ἄμεσα καὶ ἄμεσα, πρὸς ἐξάσκησιν τῆς λειτουργίας ταύτης, καθίστανται ὁ ἱερεὺς καὶ ὁ διδάσκαλος, πειθαρχοῦντες ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν, λαμβάνοντες τὰς διαταγὰς τοῦ ἐπισκόπου καὶ ἐκτελοῦντες αὐτὰς ἄνευ ἀντιρρήσεως.

Διὰ τοιούτων πρακτῶρων δὲν ἠδύνατο ἢ νὰ ἐπέλθῃ ἐν βραχυτάτῳ χρονικῷ διαστήματι, καὶ ἐπέρχεται ὁσημέραι, τὸ ἐπιζητηθὲν ἀποτέλεσμα — ὁ διὰ τῆς βίας προσηλυτισμὸς τῶν μακεδονικῶν πληθυσμῶν εἰς τὴν βουλγαρικὴν ἰδέαν.

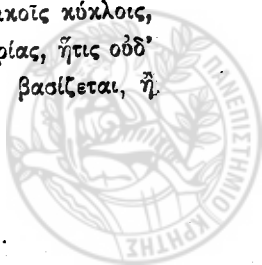

*
* *

Παραπλησίους ἐνεργείας διεξάγουσι πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ προσηλυτισμοῦ τῆς Μακεδονίας οἱ ἀπόστολοι τοῦ Ρωμουνισμοῦ καὶ τοῦ Σερβισμού. Εἰ καὶ οὗτοι δραστηρίως εἰργάσθησαν καὶ ἐργάζονται μέχρι τοῦδε, δὲν κατώρθωσαν πολλά. Ἡ ἐνέργεια δ' αὐτῶν εἶνε ἀρνητικὴ μᾶλλον ἢ θετικὴ· ἀρνητικὴ, καθ' ὅσον αὕτη διεξάγεται κατ' ἐξοχὴν πρὸς καταπολέμησιν τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ Ἑλληνισμοῦ. Μέχρι πρό τινος χρόνου οἱ Ρωμοῦνοι καὶ οἱ Σέρβοι προπαγανδισταὶ δὲν ἐδίσταζον νὰ συμπράττωσι τοῖς Βουλγάροις πρὸς καταπολέμησιν τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ, ἀλλὰ μετὰ ταῦτα διέστησαν, ἕκαστος δ' ἐτρέπη ἰδίαν ἐν τῇ διεκδικήσει τῶν ἐθνικῶν ἑαυτοῦ ἀξιώσεων πορεῖαν, μὴ συμπίπτουσαν βεβαίως τῇ τῶν Βουλγάρων, ἀξιούντων ἀποκλειστικὰ δικαιώματα ἐπὶ τῆς Μακεδονίας.

Ἦδη ὁ πρωταγωνιστὴς τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ μακεδονορωμουνικοῦ προσηλυτισμοῦ ὠμολόγησε τὴν πλάνην αὐτοῦ, κηρύξας ὅτι πᾶσα ἡ μέχρι τοῦδε ἐνέργεια τοῦς Βουλγάρους μόνον καὶ οὐχὶ τὸν Ρωμουνισμόν ὠφέλησε, τοῦναντίον δὲ ἀπεξένωσεν ἀπὸ τῶν Ρωμούνων τὰς ἑλληνικὰς συμπαθείας. Πρὸς τούτοις ἐβεβαιώθη, ὅτι ἐκ πάσης τῆς ἐνεργείας ταύτης ὁ μόνος ὠφεληθεὶς εἶνε ὁ Ἀπόστολος Μαργαρίτης, ὁ κατ' ἐξοχὴν ἐφευρέτης τῆς ρωμουνικῆς ἐν Μακεδονίᾳ ἰδέας, ὑπὲρ ἧς τὸσαῦτα ἐδαπάνησε πρὸς τὸ δημόσιον ταμεῖον τῆς Ρωμανίας.

Meglio tardi che mai. Αἱ ἰδέαι τοῦ κ. Ουρέκια δὲν εἶνε ἀτομικαὶ μόνον. Φαίνεται, ὅτι ἤρξαντο καθιστάμεναι ἐπαισθητὰ καὶ καταληπτὰ καὶ παρὰ τοῖς ἐπισημοῖς ρωμουνικοῖς κύκλοις, κανανοῦσι τὸ ἄτοπον καὶ τὸ συγκεχυμένον θεωρίας, ἧτις οὐδ' ἐπὶ ἱστορικῶν, οὐδ' ἐπὶ πραγματικῶν δεδομένων βασίζεται, ἢ

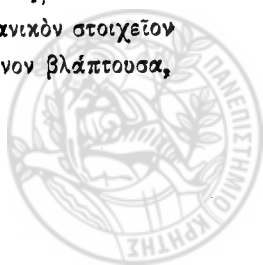

δύναται νὰ βασισθῆ· μόνον δ' ἀποτελεσμα ἔχει τὴν ἀναρρίπισιν ἀντιπαθειῶν μετὰ λαῶν, τέως συνδεδεμένων ἀλλήλοις καὶ ὧν κοινὴ ἔσται ἐν τῷ μέλλοντι ἡ συνεννόησις καὶ ἡ σύμπραξις, ἀντὶ τῶν διαστάσεων καὶ τῆς ἀλληλομυχίας καὶ ἐπὶ τέλους βλάβης αὐτῶν τῶν Ρωμούνων.

Ὡς πρὸς τοὺς Σέρβους τὸ ζήτημα καθίσταται δυσχερέστερον. Καὶ οὗτοι ἀπὸ τινος χρόνου διεκδικοῦσι μείζονας ἀξιώσεις, ὡς θέλω ἀναπτύξῃ βραδύτερον, κατὰ τὴν ὁμολογίαν δὲ καὶ τῶν Βουλγάρων, αἱ ἐνέργειαι αὐτῶν ἡμέραι ἐπιτουχάνουσιν ἐν Μακεδονίᾳ. Ὁ φυλετικὸς ἀνταγωνισμὸς ἀμφοτέρων τῶν λαῶν ἐξεδηλώθη ζωηρότατα ἀπὸ τοῦ πολέμου τοῦ 1885—1886, σὺν τῷ χρόνῳ δὲ αἱ ἀντιπάθειαι ἐπιτείνονται μᾶλλον ἢ καταπραϋνούνται, συντελοῦσιν καὶ τῆς ἀνταγωνιζομένης ἐν τῷ τμήματι τούτῳ τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου ἐξωτερικῆς πολιτικῆς. Ἐν τοῖς ἀναμίκτοις σερβοβουλγαρικῶν διαμερίσματι τῆς Μακεδονίας διηνεκῶς ἐκρήγνυνται καθ' ἑκάστην βίαιαι συγκρούσεις μετὰ Σέρβων καὶ Βουλγάρων, ὧν ἀποτελέσματα κακώσεις καὶ δολοφονίαι.

Τὰ τρόπαια τῆς βουλγαρικῆς προπαγάνδας οὐκ ἔβωσι καθεῦθεν τοὺς Σέρβους μεγαλοπράγμονας. Παρακολουθοῦσιν αὐτὴν ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν. Ἰδρῶσιν καὶ οὗτοι Σχολεῖα, οἰκοτροφεῖα, ναοὺς, δημοσιεύουσι στατιστικὰς, ἱστορικὰς μελέτας περὶ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ σερβικῶν δικαίων, πράττουσιν ἐν γένει πᾶν τὸ δυνατόν πρὸς τὴν ἐξουσίαν ἐμπέδωσιν καὶ ἐνίσχυσιν. Βεβαίως ὁ ἐργαζόμενος κερδαίνει, ὅταν εὕρισκῃ στάδιον ἐργασίας· καὶ οἱ Σέρβοι εὗρον τοιοῦτο ἐν τισὶ τῶν βορειότερων διαμερισμάτων τῆς Μακεδονίας.

Ἄλλ' ἡ ἐργασία αὐτῶν ἐν Βιτωλίοις, ἐν Σέρραις, ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ ὅπου ἀλλαχοῦ ἐπικρατέστερον χριστιανικὸν στοιχεῖον εἶνε τὸ ἑλληνικόν, ἐλέγχεται ἄσκοπος, ἡμᾶς μόνον βλάπτουσα,

εἰ καὶ οἱ πρωταγωνισταὶ τῆς τοιαύτης ἐνεργείας ἰσχυρίζονται, ὅτι ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς πόλεσιν ἰδρύνουσι σερβικά σχολεῖα πρὸς καταπολέμησιν τοῦ Βουλγαρισμοῦ.

Ἐπιτυχάνουσιν ἴσως τὸ τοιοῦτο ἐνίοτε. Ἄλλὰ τίς ὁ σκοπὸς ἐνεργειῶν κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν διαμερίσμασιν, ἐν οἷς οὗτος τυγχάνει τὸ ἐπικρατέστερον στοιχείον ;

Περὶ τούτου κατωτέρω.

*
* *

Ἐγίνωσκον ἀπὸ πολλοῦ χρόνου τὸ ἄστοχον καὶ ἐπιπόλαιον τῶν ἡμετέρων ἐθνικῶν ἐνεργειῶν ἐν Μακεδονίᾳ, ἐν ἧ ἡ ἑλληνικὴ πολιτικὴ ἡδύνατο νὰ εἶνε ἡ μᾶλλον ἐπικρατοῦσα, ὡς ἐκ τῶν ἱστορικῶν ἡμῶν, ἐθνικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν πλεονεκτημάτων. Ἄνευ πολλοῦ κόπου ἡδυνάμεθα ν' ἀποκρούσωμεν τὰς ἐπὶ τῆς χώρας ταύτης ἐπιδρομὰς τῶν ἀλλοφύλων. Ἄλλὰ διεξηγάγομεν καὶ μέχρι τῆς σήμερον διεξάγομεν τὴν ἐντολήν ἡμῶν μετ' ἀπερισκεψίας, μετὰ δισταγμοῦ, ὡσεὶ ἡ ἐνέργεια αὕτη ἦτο καταναγκαστικὴ ὑποχρέωσις καὶ οὐχὶ ἐσωτερικὴ προθυμία.

— Δὲν ἐργάζεσθε σοβαρῶς ἐν Μακεδονίᾳ, ὅπως καὶ ἀλλοχοῦ, ἔλεγέ μοι μιᾶ τῶν ἡμερῶν ἐν τινὶ πόλει τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου Γερμανός, καλῶς γινώσκων τὰ κατ' αὐτήν. Ἡ ἐνεργεία σας εἶνε πλημμελεστάτη· καὶ μοὶ ἀνέπτυσσε μετὰ πολλῆς ζωηρότητος καὶ γνώσεως τῶν πραγμάτων τὰς ἐνεργείας ἡμῶν ἐν Μακεδονίᾳ, ἀποδεικνύων διὰ τῶν συμβαινόντων τὸ ἐπιβλαβὲς μᾶλλον αὐτῆς ἢ τὸ ἐπωφελεὲς καὶ τὸ σκόπιμον.

Διδάχθητε ἀπὸ τὸν Πανσλαβισμόν.

Οὗτος δημιουργεῖ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ἐν Μακεδονίᾳ παλαιὰν καὶ νέαν ἱστορίαν, καθιστὰς αὐτήν πιστευτήν. Σεῖς παραμελεῖτε τὴν ἰδικὴν σας, ἥμισυ ἐκμεταλλεῦμενοι αὐτήν. Καὶ ἐν τούτοις ὅτε

παλαιός και ὁ νεώτερος, και αὐτὸς ὁ σύγχρονος βίος τοῦ Ἑλληνισμοῦ, κέκτηται κεφάλαια και δυνάμεις, αἵτινες σκοπίμως κατανοούμεναι και πραγματοποιούμεναι, δύνανται τάχιστα νὰ προκαλέσωσι ριζικὴν μεταβολὴν ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἴμου.

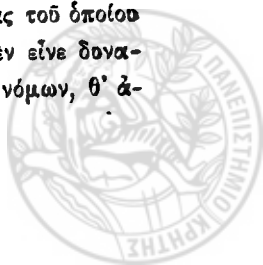
Ἦδη ἡ ἐθνικὴ τιμὴ σας και ἱστορία ἀμφισβητεῖται. Σεῖς κοιμᾶσθε· ἀναμένοντες ἕως τὴν ἐξέγερσιν ἀπὸ τὴν σάλπιγγα τῆς τελευταίας παρουσίας. . .

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΜΕΛΛΟΝ ΕΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Ἐγκριτος λογογράφος τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, ὁ Max Nordau, ἐν τῇ πολιτικῇ αὐτοῦ ἐπιθεωρήσει τοῦ ἔτους τούτου, ἀνασκοπῶν τὰ κατὰ τὴν Χερσόνησον τοῦ Αἴμου καὶ τὸν ἀνταγωνισμόν τῶν ἐν αὐτῇ λαῶν, γράφει τὰ ἐπόμενα περὶ τοῦ διεξαχθησομένου μεταξύ Ἑλληνισμοῦ καὶ Σλαυϊσμοῦ ἀγῶνος ἐν Μακεδονίᾳ :

“Ὁ κρίσιμος ἀγὼν τοῦ Ἑλληνισμοῦ θέλει διεξαχθῆ οὐχὶ πλεόν κατὰ τῆς Τουρκίας, ἀλλὰ κατὰ τῶν Σλαύων ἐν γένει, διότι, παρὰ τὸν γενόμενον πόλεμον, ὁ μέγας ἐχθρὸς τοῦ Ἑλληνισμοῦ δὲν εἶνε ὁ κλίνων πρὸς τὴν Ἀσίαν Τοῦρκος, ἀλλ' ἡ δύναμις, ἣτις διεκδικεῖ ὑπὲρ ἑαυτῆς τὴν Χερσόνησον τοῦ Αἴμου. Οἱ Σλαῦοι ἀγωνίζονται νὰ μετατρέψωσι τὸ Βυζάντιον εἰς Τσαρίγραδ καὶ διὰ τοῦτο δὲν θέλει ἀποφύγῃ ὁ Ἑλληνισμὸς τὸν ὑπέρτατον ὑπὲρ τῆς προαιωνίου αὐτοῦ κληρονομίας ἀγῶνα. Τρέψω στερρὰν τὴν πεποίθησιν, ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς δὲν θέλει κατασυντριβῆ. Λαός, οἷος ὁ ἑλληνικός, ὅστις εἰσῆλθε μετὰ τοσοῦτου σφρίγγους εἰς νέον βίον, λαός, εἰς τὰς φλέβας τοῦ ὁποίου ρεεὶ πλουσιοπαρόχως ὁ εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς, δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ φρευθῆ, καὶ ἐπιζῶν δυνάμει τῶν φυσικῶν νόμων, θ' ἀνέλθῃ ἐξάπαντος εἰς τὴν πανελληνίον ἔνωσιν.

Ἔσχον ἀείποτε πλήρη τὴν πεποιθησιν, ὅτι τὸ ἑλληνικὸν ζήτημα δὲν θέλει λυθῆ κατ' ἄλλον τρόπον ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἴμου ἢ διὰ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν δύοσι τῶν βάσεων τῆς ἱστορικῆς αὐτοῦ δυνάμεως, τῇ Θράκῃ καὶ τῇ Μακεδονίᾳ. Τὰ δύο ταῦτα τμήματα τῆς Χερσονήσου κέκτηνται διὰ τὴν πλήρη ἐξέλιξιν τοῦ ἐθνικοῦ ζητήματος τὴν αὐτὴν σημασίαν, οἷαν κέκτηνται πρὸς τὸ ἕτερον αὐτῆς σημεῖον ἡ Πελοπόννησος μετὰ τῆς χέρσου Ἑλλάδος. Ἴδιᾳ ἐκεῖνο τὸ σημεῖον, ὃ περ ἀποτελεῖ τὸ κέντρον τοῦ Ἑλληνισμοῦ, πρέπει νὰ θεωρηθῆ ἡ Μακεδονία. Ἄν ἡ νεωτέρα Ἑλλάς μετῆρχετο σοβαρωτέραν πολιτικὴν, ἢ ἑλληνικὴν σημασίαν τῆς Μακεδονίας ἤθελε κατανοηθῆ πρὸ καιροῦ, τοῦλάχιστον ἀφ' ἧς ἐποχῆς ὁ Πανσλαβισμὸς ἤρξατο ἐκτυλίσσειν τὰ ἐπὶ τῆς χώρας ταύτης κατακτητικὰ αὐτοῦ σχέδια, διὰ πάσης πλαστογραφίας προσπαθῶν νὰ ἰδιοποιηθῆ αὐτὴν. Κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα διὰ προσφοῦδος ἐνεργείας δὲν θὰ ὑφίστατο κατὰ πᾶσαν πιθανότητα μακεδονικὸν ζήτημα. Δυστυχῶς οὐδέποτε οἱ Ἕλληνες διεπρέψαμεν ἐπὶ προνοίᾳ, καὶ σήμερον ὑφιστάμεθα τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀπρονοησίας ταύτης, ὑποστηρίζοντες καὶ διεκδικοῦντες τὸν Ἑλληνισμὸν χώρας, ἣτις οὐδέποτε ἐπαύσατο εἶσα ἑλληνική.

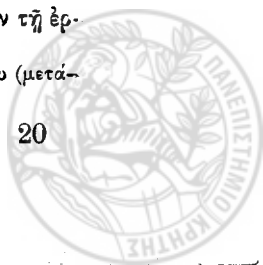
Ὡς ἔλεγον ἀνωτέρω, ἡ Μακεδονία ἀποτελεῖ τὸ κέντρον τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου. Ἄρκει νὰ ρίψῃ τις ἐπὶ στιγμὴν ἐπὶ τοῦ πίνακος αὐτῆς τὸ βλέμμα του, καὶ θὰ πεισθῆ ἀδιστακτικῶς. Ὁ κατέχων ταύτην καθίσταται θάττον ἢ βράδιον κύριος τοῦ εὐρωπαϊκοῦ τοῦτου τμήματος, ἐν προσφορεστάτῃ τοποθεσίᾳ μετὰ τὴν Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως κειμένου. Δεσπόζει τις ὑπὸ τινος ἐπόψεως τοῦ Αἰγαίου· ἐπισκοπεῖ τὸν θρακικὸν Βόσπορον· συνεχίζεται ἢ ἐπικοινωνία μετὰ τῶν δύο ἄκρων τῆς ἑλληνικῆς Χερσονήσου. Καλῶς γινώσκουσι τοῦτο οἱ τε Αὐστριακοὶ καὶ οἱ Σλαῦοι· ἐντεῦθεν αἱ διηγετικαὶ αὐτῶν μελέται καὶ ἐνέργειαι —

στρατιωτικά, ἔθνογραφικά, προσηλυτιστικά, αἵτινες δὲν χρονολογοῦνται ἀπὸ τῆς χθές, ἀλλ' εἶνε παλαιάτατα. Διὰ τὸν Ἀβστριακὸν ἢ Θεσσαλονίκη συμπληροῖ τὴν Βιέννην καὶ τὴν Πέστην, ἔσται ἡ τρίτη πρωτεύουσα τῆς Ἀυτοκρατορίας, ἡ διέξοδος πάσης αὐτῆς στενοχωρίας. *Drang nach Osten*. Διὰ τὸν Σλαῶν ἢ Μακεδονία κέκτηται μείζονα ἔτι σημασίαν. Ἐν αὐτῇ κηρύττει, ὅτι διαβλέπει τὸ ἱστορικὸν αὐτοῦ μέλλον, τὸ φυλετικὸν μεγαλεῖον.

Ἐν τῷ μέλλον ἡμῶν, ἐδίδασκεν ἡ βουλγαρικὴ Ἐξαρχία κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1885 ἑορτασθεῖσαν *Χιλιετηρίδα τοῦ Ἁγίου Μεθοδίου*, ἔγκειται ἐν Μακεδονίᾳ, ἐν τῇ ἐξεγέρσει καὶ ἀνοψώσει τῶν Μακεδόνων Βουλγάρων. Ἡμεῖς πρέπει νὰ ἐργαζώμεθα τοῦ λοιποῦ ἐν αὐτῇ, διότι τὸ ἡμέτερον μεγαλεῖον, ἡ μέλλουσα ἡμῶν ἐνότης καὶ ἐθνικὴ ἀκεραιότης, ἡ ἡμετέρα ὕπαρξις ὡς κράτους ἐπὶ τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου ἐξαρτᾶται ἐξ αὐτῆς. Ἄνευ τῆς Μακεδονίας βουλγαρικὸν κράτος ἐπὶ τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου εἶνε ἄνευ σημασίας, ἄνευ ἐννοίας. Ἡ Θεσσαλονίκη πρέπει νὰ εἶνε πύλη τοῦ κράτους αὐτοῦ. Ἡ Θεσσαλονίκη πρέπει νὰ εἶνε τὸ κατ' ἐξοχὴν φωτιστικὸν παράθυρον τοῦ οἰκοδομήματος τοῦτου. Ἐργασθῶμεν ἐν Μακεδονίᾳ»¹.

Ἄνεπτυξα ἤδη ἐπαρκῶς, ὅτι ἡ συμβουλευομένη ὑπὸ τῆς Ἐξαρχίας ἐργασία ἐξακολουθεῖ ἀνευδρότως. Οἱ Βούλγαροι, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν βεβιαίως προνοητικωτέρας πολιτικῆς, μόλις κατηρτίσθησαν εἰς αὐτόνομον κράτος, πρῶτιστον αὐτῶν μέλημα ἔσχον τὸν ἐκβουλγαρισμὸν τῆς Μακεδονίας, προσπαθοῦντες νὰ εἰσδώσωσι καὶ ἐκεῖ ἀκόμη, ὅπου οὐδέποτε ἤκούσθη ἡ βουλγαρικὴ γλῶσσα. Πρὸς τοῦτο, ὡς γνωστὸν, διέπλασαν ὀλόκληρον φανταστικὴν ἱστορίαν, ἥτις, εἰ μὴ τι ἄλλο, ἐμπνέει αὐτοῖς ἐνθουσιασμὸν, πίστιν ἐν τῇ ἐρ-

1. Ἡ Μακεδονία κατὰ τὴν *Χιλιετηρίδα τοῦ Ἁγίου Μεθοδίου* (μετάφρασις Δ. Κουμαριανοῦ ἐν Φιλίππουπόλει).

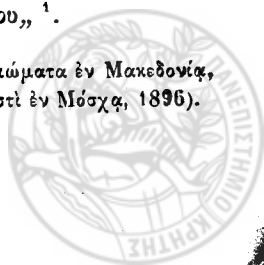
γασία, ἥς τὰ ἀποτελέσματα οὐδεὶς δύναται σήμερον νὰ παρίδῃ.

Ἡ βουλγαρικὴ γλώσσα στερεῖται τῶν στοιχείων, οὐδέποτε δὲ θ' ἀποκτήσῃ τοιαῦτα, γλώσσης ἰσχυρᾶς, δυναμένης, ὡς ἐκ τῆς φυσικῆς αὐτῆς συστάσεως, νὰ κατορθώσῃ προσηλυτισμὸν παρὰ λαοῖς ἀνωτέρας ἀναπτύξεως καὶ γλώττης. Ὅποτε δὲν ὑπῆρχεν ἀνταγωνισμός, ἠδύνατο ἡ γλώσσα αὕτη νὰ διαδοθῇ· ἀλλ' ἐν τῷ σημερινῷ ἀνταγωνισμῷ Ἑλληνισμοῦ καὶ Βουλγαρισμοῦ ἡ ἀνωτέρα δύναμις θὰ ἐπικρατήσῃ. Οὐχ ἦττον δὲν ἀρκοῦσιν αἱ ἰδιότητες μόνον. Ἀπαιτεῖται πρὸς τούτοις δεξιὰ διεύθυνσις καὶ χρῆσις.

Διεκδικοῦντες ἔδαφος ἐν Μακεδονίᾳ οἱ Βούλγαροι, ἐπικαλοῦνται τὴν ἱστορίαν. Ἄγνοοῦσιν, ὅτι ὁ μέγιστος τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν εἶναι αὕτη. Οὐδέποτε ἡ Μακεδονία ὑπῆρξε βουλγαρικὴ. Βραχὺ χρονικὸν διάστημα πολιτικῆς ἐπικρατήσεως δὲν δημιουργεῖ μόνιμα δικαιώματα. Πρὸ τῶν τοιούτων βουλγαρικῶν ἀξιώσεων ἐπικαλοῦμαι τὸ κῆρος Σλαβοῦ συγγραφῆς, τοῦ εἰλικρινοῦς καὶ ἐντίμου Ν Δουρνωδῶ, ἀποφαινομένου ὡς ἑξῆς :

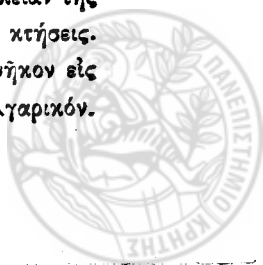
“Αἱ κτήσεις τῶν Βουλγάρων καὶ ἐν Θράκῃ καὶ ἐν Μακεδονίᾳ εἶχον χαρκτηῖρα παροδικῶν ἀρπαγῶν. Τὰς χώρας ταύτας κατεῖχον οἱ Βούλγαροι βραχύτατον χρόνον, δηλονότι ἀπὸ τῆς κατακτήσεως τῆς Μακεδονίας τῷ 870, μέχρι τῆς πρώτης μακεδονικῆς ἐπαναστάσεως, 930, τὸ ὅλον 60 ἔτη. Ἄρα γε εἶνε δυνατόν νὰ στηρίξῃ τις εἰς τοῦτο οἰαδῆποτε ἱστορικὰ δικαιώματα ; Ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς Βουλγαρίας φαίνεται, ὅτι τὸ βασίλειον τῶν Βουλγάρων, περὶ τῷ 1394, οὐδέποτε ἐξῆρχετο ἐπὶ μακρὸν χρόνον τῶν ὀρίων τοῦ Δουνάβειος τῆς Βουλγαρίας, ἥτις ὠρίζετο ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ τούτου τῶν βαλκανικῶν ὀρίων, τῆς Μαύρης θαλάσσης καὶ τοῦ ποταμοῦ Τημονίου,,¹

1 Ἐχουσιν ἄρα γε οἱ Βούλγαροι ἱστορικὰ δικαιώματα ἐν Μακεδονίᾳ, Θράκῃ καὶ Παλαιᾷ Σερβίᾳ ; (Ἑλληνιστὶ καὶ ρωσιστὶ ἐν Μόσχᾳ, 1896).

Ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς, ἐν νεωτέρῳ αὐτοῦ μελέτῃ, λέγει πρὸς τοὺς ἄλλοις καὶ τὰ ἐπόμενα περὶ τοῦ ἀβασίμου τῶν βουλγαρικῶν ἀξιώσεων ἐπὶ τῆς Μακεδονίας :

“Ὁ γνωστὸς Σλαυολόγος Γιλφερνδιγγ, πραγματευόμενος περὶ τῶν καταστρεπτικῶν ἐπιδρομῶν τῶν Σλαύων εἰς τὴν Θράκην κατὰ τὸ 548, περὶ τῆς ὑπ’ αὐτῶν διαβάσεως τοῦ Ἑβρου καὶ τῆς προσεγγίσεως μέχρι Κωνσταντινουπόλεως, περὶ τῆς νέας εἰσβολῆς κατὰ τὸ 557 — 559 εἰς τὴν Θράκην, Μακεδονίαν καὶ Χερσόνησον (Χαλκιδικήν), ὡς οὗτοι κυριολεκτικῶς κατέστρεψαν, οὐδὲν περὶ Βουλγάρων ἀναφέρει, . . . Καὶ παρακατιῶν : “Ἄλλὰ πότε τέλος πάντων ἀνεφάνησαν οὗτοι ; Ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Πρωγάτου (663 — 685) ὁ Ἀσπαροῦχ ἐγκατέστη ἐπὶ τοῦ Δνείστρου καὶ τοῦ Δουνάβεως, συχνὰς ἐπιδρομὰς ποιούμενος εἰς τὴν Δόδρουτζαν καὶ τὴν Μυσίαν. Κατὰ τὸ 679 παρεχωρήθη τοῖς Βουλγάρους χώρα μετὰξὺ τοῦ Δουνάβεως καὶ τοῦ Αἴμου, ἔνθα οὗτοι ὑπέταξαν 7 σλαυϊκὰς φυλάς, κατοικοῦσας αὐτόθι (Νικηφόρος σελ. 40, Θεοφάνης σελ. 549). Ἀπὸ τοῦ 1718 ἐπὶ 37 ἔτη οἱ Βυζαντινοὶ χρονογράφοι οὐδὲν ἀναφέρουσι περὶ Βουλγάρων. Ἐν ἔτει 755 οὗτοι εἰσέβαλον εἰς Θράκην, ἀλλὰ κατόπιν τῆς κατ’ αὐτῶν νίκης τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου, ἐγκατέλιπον αὐτήν, ζητούντες εἰρήνην. Μετὰ 4 ἔτη ἐνίκησαν τὸν Κωνσταντίνον, μεθ’ ὃ ἐπῆλθεν ἀναστάσις ἐν Βουλγαρίᾳ. Κατόπιν τῆς κατὰ τῶν Βυζαντινῶν νίκης αὐτῶν, ἐν ἔτει 917, οἱ Βούλγαροι προέβησαν μέχρι Κωνσταντινουπόλεως. Κατὰ τὸ 976 οἱ Σλαβοὶ τῆς Μακεδονίας ἠλευθερώθησαν ἀπὸ τοῦ βουλγαρικοῦ ζυγοῦ, ἐξελέξαντο ἴδιον βασιλεῖα, τὸν Σαμουήλ, ὅστις καθ’ ὄλην τὴν διάρκειαν τῆς βασιλείας του πολλάκις εἰσέβαλεν εἰς τὰς βυζαντινὰς κτήσεις. Αἱ βουλγαρικαὶ πόλεις Τύρναβος καὶ Πρεσλαῦα δὲν ἀνήκον εἰς τὸ κράτος τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἦτο σλαυϊκὸν καὶ ὄχι βουλγαρικόν.

Πόθεν λοιπόν τὰ ἐκ τῆς ἱστορίας δικαιώματα τῶν Βουλγάρων; ¹

Ἄφωδ ἡ ἱστορία δὲν ἔρχεται ἐπίκουρος τῶν βουλγαρικῶν ἀξιώσεων, ἐνόμισαν οἱ ἐπιζητοῦντες τὸν ἐκβουλγαρισμὸν τῆς Μακεδονίας, ὅτι εἶνε ἐπιτετραμμένη ἢ ἀθθαίρετος δημιουργία: περγαμητῶν πρὸς παραπλάνησιν τῶν ἀδαῶν. Καὶ ἀναντιρρήτως κατώρθωσαν ἱκανῶς τοῦτο. Ἀναγινώσκομεν καθ' ἐκάστην ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ τύπῳ καὶ ἐν σπουδαιότατοις συγγράμμασιν, ὅτι ἡ Μακεδονία ὑπῆρξεν ἀνεκαθεν βουλγαρική, οὐδέποτε δὲ πράγματι ἑλληνική. Ἡ κατ' ἐπανάλγησιν ὑποστήριξις τῆς θεωρίας ταύτης διὰ τοῦ σλαυικοῦ χρυσοῦ ἐπήνεγκε τὰ ἀποτελέσματά της.

*
* *

Ἡ ἱστορία δὲν ἀναπτύσσεται αὐτομάτως, ἀπλῶς καὶ καθ' εἰ-
μορμένην πρωταγωνιστεῖ ἐν αὐτῇ ἡ ἀνθρωπίνη βούλησις, καθι-
στομένη ἀφετηρία καὶ ἕδγηδὸς πάσης δημιουργίας. Οἱ λαοί,
ἀφιέμενοι εἰς τὴν τύχην, ἀδιαφοροῦντες αὐταὶ οὗτοι νὰ παρα-
κωλύσωσι τὰς ἐπιβουλάς ἀλλοτρίας βουλήσεως καὶ ἐνεργείας,
δὲν δύνανται ἢ νὰ στεργθῶσι τῶν δικαιωμάτων αὐτῶν, ὅσον καὶ
ἂν εἶνε τὰτα πεπιστωμένα ὑπὸ τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας. Ὁ
ἀδιοφορῶν περὶ τὴν διεκδίκησιν τῶν ἐθνικῶν δικαιωμάτων ἀδια-
φορεῖ περὶ ἑαυτοῦ, μέλλων κατ' ἀνάγκην νὰ συντριβῇ καὶ νὰ
ὑποκύψῃ. Ὁ ἑλληνικὸς κόσμος ὀφείλει νὰ κατανοήσῃ τοῦτο,
ἀφυπνιζόμενος πρὸς ἄμεσον διεξαγωγὴν τοῦ ἐπιβεβλημένου αὐτῶν
ἀγῶνος.

Ἐγκαταλείπων τὰ δικαιώματα αὐτοῦ, αὐτοκτονεῖ· δὲν θὰ
παρέλθῃ πολὺς χρόνος καὶ ἡ σάλπιγξ τῆς καταστροφῆς θὰ

1. Ἡ βουλγαρική Προπαγάνδα ἐν Μακεδονίᾳ καὶ τὸ μακεδονικὸν ζήτημα (Ἑλληνισμὸς τοῦ Ἀπριλίου 1899).

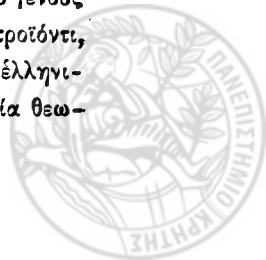
ἱβροτοφωνήσῃ ἐπὶ τῶν ἑλληνικῶν ἐρειπίων τῆς Μακεδονίας, τῆς Θράκης καὶ τίς οἶδε τοῦ ἀλλαχοῦ, οὕτω καιρός.

Ὁ Ἑλληνισμὸς πολεμεῖται ὑπὸ τοῦ Σλαυϊζμοῦ καὶ τῆς νέας Βουλγαρίας δι' αὐτῶν τῶν ὄπλων του, διὰ τῆς ἱστορίας, τῆς ἐθνογραφίας, τῆς λοιπῆς πνευματικῆς ἐργασίας· δυστοχῶς δ' ἐνίστε καὶ διὰ τῶν ἰδίων ἑαυτοῦ τέκνων, ἀποστατούντων τῶν ἐθνικῶν ὑποχρεώσεων. Τοσοῦτον ἄρα γε ἐξεφυλισθημεν, ὥστε ἐπιτρέπομεν τὴν καταπολέμησιν ἡμῶν ὑπὸ πληθυσμῶν κατωτέρων ἢ ὁμοφύλων;

Στρέψωμεν τὴν προσοχὴν ἡμῶν πρὸς τὴν Μακεδονίαν. Ἐν αὐτῇ κατ' ἐξοχὴν, ἐν ἐπιγνώσει περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων, διεξάγεται ὁ κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀγών. Ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου μέχρι τῆς Ροδόπης ὁ Σλαυϊσμὸς ὁσημέραι κατακτᾷ ἕδαφος. Ἡμεῖς ἀναπαυόμεθα ἐπὶ τῶν τροπαίων τῆς προγονικῆς δόξης. Ἡ Μακεδονία κηρύσσεται σλαυϊκή.

Καὶ ἐν τούτοις ἡ ἱστορία δὲν ἔρχεται ἐπίκουρος τῆς νέας ταύτης θεωρίας. Πρὸ αἰῶνων ἤδη εἶχεν εἰπῆ ὁ Στράβων: *Ἑλλάς ἐστὶ καὶ ἡ Μακεδονία*. Ἀπὸ γεωγραφικῆς ἀπόψεως ἐξεταζομένη εἶνε ἑλληνικὴ χώρα· τῆ σύστασις αὐτῆς εἶνε ἐξ ὀλοκλήρου τοιαύτη· ἀποτελεῖ ἀναπόσπαστον τμήμα τῆς ἑλληνικῆς Χερσονήσου.

Ἀλλὰ μείζον ἔτι ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Μακεδονίας ἀποδείκνυται ἐκ τῶν ἱστορικῶν αὐτῆς δεδομένων. Ἐν προϊστορικῇ ἐποχῇ ἐπῆρξε κέντρον ἑλληνικόν, ἄμεσον ἔχον σχέσιν πρὸς τὰ λοιπὰ τμήματα τῆς Χερσονήσου, ἐφ' ἧς ἐξεδηλώθη ἡ ἑλληνικὴ ἀρετὴ καὶ ἐνέργεια. Τὰ παλαιάτατα τῆς χώρας μνημεῖα, γλῶσσα καὶ θρησκεία, τέλεον μαρτυροῦσι τὴν ἑλληνικὴν συνειδησιν τοῦ γένους τῶν Μακεδόνων, ἧτις ἀναπτύσσεται σὺν τῷ χρόνῳ προϊόντι, καθ' ὅσον ἀναπτύσσεται καὶ ἡ συνειδησις τοῦ ἐπιλοίπου ἑλληνικοῦ. Παρὰ τοῖς παλαιάτοις συγγραφεῦσιν ἡ Μακεδονία θεω-

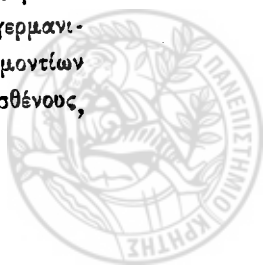

ρείται ἀνήκουσα εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὁμοφυλίαν, ὅπως καὶ ἡ Ἑπείρος, καὶ ἡ Θεσσαλία, καὶ ἡ Ἀκαρνανία, καίπερ ἐπόμηναι ἐν τῇ ἐκδηλώσει τοῦ ἔθνικοῦ πολιτισμοῦ· ἀλλὰ τοῦτο δὲν σημαίνει χωρισμόν. Οἱ ἱδρυταὶ τοσοῦτων ἑλληνικῶν βασιλείων τῆς Χερσονήσου, οἱ Ἡρακλεῖδαι, ἔδρυσαν καὶ τὸ βασίλειον τῆς Μακεδονίας, ἀναπτυχθὲν πάντοτε ἐν ἑλληνικῷ φρονήματι καὶ παιδεύσει. Ἀναπτυσσομένου τοῦ Ἑλληνισμοῦ, καθ' ὅσον προβαίνει ἡ ἱστορία, ἐκδηλοῦται γενναίωτερον τὸ ἑλληνομακεδονικὸν φρόνημα· ἴδια κατὰ τὰς σοβαρὰς τῶν ἔθνικῶν κρίσεων ἡμέρας, ὅποτε ὁ Ἑλληνισμὸς εἶχε πάντοτε τὴν ἀρετὴν τῆς συνεννοήσεως κατὰ τῶν ξένων ἐπιδρομέων, ἡ Μακεδονία δὲν ὑστέρησεν ἐν τούτῳ.

Κατὰ τὸν πέμπτον Π. Χ. αἰῶνα ἡ Ἀσία ἐκινήθη κατὰ τῆς Εὐρώπης, ἡ μεγάλη Περσία κατὰ τῆς μικρᾶς Ἑλλάδος. Πολλὰ ἑλληνικὰ κράτη, μεγάλα ἢ μικρά, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ συμπράξωσι μετὰ τῶν ὁμοφύλων ἐν τῷ κοινῷ ἀγῶνι, εἴτε ἐξ ἀντιζηλίας, εἴτε ἐξ ἀνάγκης πρὸ τοῦ ἐχθροῦ. Ἡ Μακεδονία ἐπίσης ἠναγκάσθη νὰ παρακολουθήσῃ ἐν τῇ κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐκστρατείᾳ τὸν Πέρσην βασιλέα. Ὁ βασιλεὺς αὐτῆς, ὅστις ἦτο Ἀλέξανδρος ὁ πρῶτος, κηρυχθεὶς Ἑλλήν γνήσιος ὑπὸ τῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ Ἑλληνοδικῶν, κατ' ἀνάγκην παρακολοθῶν τὸν περσικὸν στρατὸν, ἐνδομύχως συνέπραττε τοῖς Ἑλλησιν. Ἀποφασίσαντος τοῦ στρατηγοῦ τῶν Περσῶν νὰ ἐπιτεθῇ αἰφνιδίως κατὰ τῶν ἐν Πλαταιαῖς Ἑλλήνων, ὁ Ἀλέξανδρος, φοβηθεὶς μὴ καταληφθῶσιν οἱ Ἕλληνες ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ ἀπαράσκευοι, δὲν ἐδίετασε ν' ἀνακοινώσῃ αὐτοῖς τοῦτο αὐτοπροσώπως ἐπὶ κινδύνῳ τῆς ζωῆς.¹

1. «Μεσοῦσης δὲ μάλιστα τῆς νυκτός, ἀνήρ. ἱπποῦν ἔχων ἀτρέμα προσεμίγνυε τῷ στρατοπέδῳ τῶν Ἑλλήνων· ἐντυχὼν δὲ ταῖς προφυλακαῖς ἐκέλευεν αὐτῷ προσελθεῖν Ἀριστείδην τὸν Ἀθηναῖον... Εἶμι μὲν Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδόνων βασιλεὺς, ἤκω δὲ κινδύνων τὸν μέγιστον εὐνοία τῇ πρὸς ἡμᾶς αἰρούμενος, ὡς μὴ τὸ αἰφνίδιον ἐκπλήξῃεν ἡμᾶς χεῖρον ἀγωνίσασθαι.» (Πλουτ. Ἀριστείδ. 15).

Τὸ διάβημα τοῦτο τί ἄλλο ἦτο ἢ ἐκδήλωσις τῆς ἐθνικῆς γνώμης τοῦ ἀνδρὸς καὶ τοῦ λαοῦ, οὗ ἦρχεν; Ἀλλὰ τὸ παράδειγμα τοῦτο Ἑλληνισμοῦ τῶν Μακεδόνων δὲν ἦτο τὸ πρῶτον. οὐδὲ τὸ τελευταῖον. Ὁ σύνδεσμος Ἑλλήνων καὶ Μακεδόνων καθίσταται ὄσμημέραι στενότερος. Τὰ ἑλληνικὰ γράμματα, ἡ τέχνη, ἡ ἐπιστήμη θεραπεύονται μετὰ περισσοῦ διαφέροντος ἐν Μακεδονίᾳ, ἐξέρχεται δ' ἀπὸ τῆς ἑλληνικῆς ταύτης συνειδήσεως ὁ κατ' ἐξοχὴν ἀντιπρόσωπος αὐτῆς, ὁ ἐκ Σταγείρων Ἀριστοτέλης, δι' οὗ ἀποκαλύπτεται τέλειον ἢ ἑλληνικὴ σκέψις. Κατὰ τὸν μετὰ ταῦτα χρόνον ἡ Μακεδονία, μᾶλλον ἢ ἦττον, ἀντιπροσωπεύει τὴν Ἑλλάδα· μάχεται ὑπὲρ αὐτῆς κατὰ τῆς Ἀσίας, ἧς τὸν ἐξελληνισμὸν κατορθοῖ ἐν βραχυτάτῳ διαστήματι. Κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην ἐκτάκτου ἐνεργείας τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου, οἷαν οὐδέποτε πλέον εἶδεν ἡ ὑδρόγειος σφαῖρα, ὁ Ἑλληνισμός, καὶ περ παρηκμακῶς καὶ ἐξηνητλημένος, ἀλλ' ἀποτελέσας, ὡς γήρυχο τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ εἰργάζοντο οἱ περὶ τὸν Φωκίωνα καὶ τὸν Ἰσοκράτη, μίαν πολιτείαν ὑπὸ τὸν ἐν Κορίνθῳ βοῆ τῶν ἑλληνικῶν πόλεων, ἐκλεγέντα ἀρχιστράτηγον τῶν Ἑλλήνων, ἐν ᾧ ὁ Ἐγγελοῦ ἀπεκάλεσε τὸν πραγματικὸν Ἑλληνα, τὸν κατ' ἐξοχὴν ἐκπροσωπήσαντα τὴν πληρεστάτην ἐθνικὴν συνειδήσιν, διάκρισις μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Μακεδόνων δὲν ὕφιστατο. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἡ Μακεδονία ἐκπροσωπεῖ τὴν Ἑλλάδα, ὡς ἐξεπροσώπων αὐτὴν πρότερον αἱ Ἀθῆναι καὶ ἡ Σπάρτη. Ἄν ὁ Δημοσθένης, ἀπὸ δημοκρατικοῦ καὶ ἀθηναϊκοῦ αἰσθήματος ὀρμώμενος καὶ μὴ δυνάμενος νὰ κατανοήσῃ τὸ νέον πνεῦμα, ἀναθεματίζει τὴν μακεδονικὴν πολιτικὴν, δὲν ἐκπλήττομαι ἐπὶ τούτῳ, ὡς δὲν ἐκπλήττομαι, ὅταν ἀναγινώσκω φλογεροῦς φιλιππικούς φιλοπατριδῶν Γερμανῶν ἢ Ἰταλῶν κατὰ τῆς γερμανικῆς ἢ ἰταλικῆς γνησιότητος τῶν Πρώσων ἢ τῶν Πεδεμοντιῶν τοῦ αἰῶνος τούτου. Ἀναγινώσκω τοὺς λόγους τοῦ Δημοσθένους,

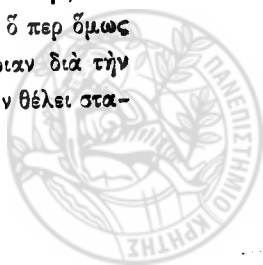

Θαυμάζω αὐτούς, διδάσκονται ἐν πολλοῖς, κλίνω πρὸ τῆς γοη-
 τείας αὐτοῦ. Ἄλλ' ἔτι μᾶλλον ἐνθουσιῶ πρὸ τοῦ ἀγράφου με-
 γαλοπρεποῦς λόγου τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐκδηλουμένου εἰς πράγ-
 ματα, δηλαδή εἰς τὴν ἑλληνοποίησιν τῆς ἀνθρωπίνης ἰδέας
 καθ' ἅπαντα τὸν τότε γνωστὸν κόσμον. Δυστυχῶς ἡ ἑλληνικὴ
 ἱστορία παρὰ τοῖς ξένοις, καὶ κατ' ἀπομίμησιν αὐτῶν παρ'
 ἡμῖν, δὲν ἐγράφη ὑπὸ τοιοῦτο πνεῦμα. Αἱ πλεῖσται τῶν συγ-
 γραφῶν λαμβάνουσι τὸ μέρος τοῦ Δημοσθένους καὶ τῶν Ἀθη-
 ναίων κατὰ τοῦ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν Μακεδό-
 νων. Καὶ τοῦτο ἀπὸ λόγων δημοκρατικῆς ἐλευθερίας. Σπανιῶ-
 τατα ἐδιδάχθη ἀπὸ τῆς ἔδρας τοῦ ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου ὁ
 ἑλληνικὸς χαρακτήρ τῆς πολιτικῆς τοῦ Φιλίππου καὶ τοῦ Ἀλε-
 ξάνδρου, ὧν μεγαλοποιοῦνται τὰ ἐλαττώματα μόνον, ἀλλ' οὐχὶ
 ἐπαρκῶς ἐκτιμᾶται ἡ λοιπὴ δράσις πρὸς σύνταξιν μεγάλης καὶ
 ἰσχυρᾶς Ἑλλάδος. Πρὸ τεσσαράκοντα ἐτῶν ἀνὴρ, ἐπίσημος τὸ
 ἀκαδημαϊκὸν ἀξίωμα, ὁ Κωνσταντῖνος Ἀσώπιος, ἐξαίρων
 τὸν μέγαν Ἀλέξανδρον ἐν ἑορτῇ τοῦ ἐθνικοῦ πανεπιστη-
 μίου, προὐκάλει δυσμενεῖς κρίσεις ἐν αὐτῇ τῇ ἑλληνικῇ πρω-
 τευούσῃ παρ' ἀνδρῶν, ἀκαδημαϊκῶν ἐπίσης, ὡς ἐξάρας παρὰ
 τὸ προσῆκον καὶ τὰς ἐθνικὰς ἰδέας τὸν μέγαν βασιλέα.
 Ἀνέγνω πολλὰκις ἐν συγχρόνοις ἑλληνικοῖς ἱστορικοῖς ἐγ-
 χειριδίοις περὶ Μακεδονίας καὶ περὶ Ἀλεξάνδρου κατὰ τοιοῦτον
 τρόπον, ὥστε νομίζει τις, ὅτι ἡ Μακεδονία δὲν ἀπετέλει με-
 ρίδι τῆς ἑλληνικῆς πατρίδος. Ἐντεῦθεν ἴσως ἡ ἔλλειψις ἐνθου-
 σιασμοῦ ὑπὲρ τῆς Μακεδονίας, ὑπὲρ τῶν συμφερόντων αὐτῆς,
 ὑπὲρ τῆς τύχης, ἐνίων τῶν παρ' ἡμῖν, νομιζόντων, ὅτι ματαία
 πᾶσα ἡ ὑπὲρ αὐτῆς ἐργασία. Δὲν ἀναφέρω ὀνόματα ἢ γεγονότα,
 ἵνα μὴ προκαλέσω θύελλαν. Δὲν δύναμαι οὐχ ἤττον νὰ λησμο-
 νήσω, σημειῶν ταῦτα κατὰ καθῆκον, τοὺς λόγους, τελευταίους
 ἴσως ἀπὸ τοῦ στόματός του, οὗς ἤκουσα παρὰ τοῦ ἀδίκως καὶ

προώρως ἐκλιπόντος πολιτικοῦ ἀνδρός, οὗ ἡ μνήμη ἐπὶ μακρὸν χρόνον θέλει παραμένῃ παρ' ἡμῖν:—Μὴ ζητήσητε μόνον νὰ γνωρίσητε τὴν Μακεδονίαν τοῖς ξένοις· πρωτίστως προσπαθήσατε νὰ καταστήσητε αὐτὴν γνωστὴν καὶ εἰς τοὺς Ἕλληνας, οἵτινες τὴν ἀγνοοῦσιν. Φεῶ! οἱ Ἕλληνες γινώσκομεν τὰ πάντα, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲν μανθάνομεν. . .

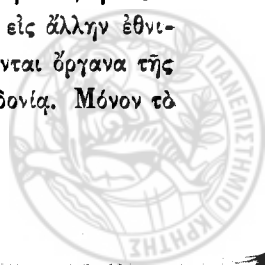
*
* *

Ρίπτω ἐπὶ τοῦ χάρτου τὰς ἰδέας μου ταύτας μετὰ λύπης, ἀλλὰ πέποιθα, ὅτι θέλουσι κερποφορήσῃ, ὅτι θὰ κατορθωθῇ ἐπὶ τέλος, ἵνα ὁ ἑλληνικὸς κόσμος κατανοήσῃ τὸν κρημνόν, πρὸς ὃν ἀπὸ τινος χρόνου καταφέρεται καὶ θὰ λάβῃ πάντα τὰ προσήκοντα μέτρα πρὸς ἀποσόβησιν τῶν ἡσημέραι φοβερώτερον ἐπαπειλουμένων δεινῶν. Ἡ ἰδέα τῆς νέας Βουλγαρίας εἶνε ἡ κατὰ κτηρις τῆς Μακεδονίας κατὰ πάντα τρόπον, ἡ ὑπεκατάστασις εἰς τὸν Ἕλληνισμόν. Οἱ Βούλγαροι πολιτικοὶ δὲν ἀγνοοῦσιν, ὅτι τῶ κρούουσι ἀνοιγῆσεται· ἐργάζονται διὰ τῆς προσηκούσης στρατηγικῆς μεθόδου νὰ καταλάβωσι σημεῖόν τι ἐπὶ τοῦ μακεδονικοῦ ἐδάφους, ὃ περ θεωροῦν ἐπίκαιρον πρὸς τὴν πραγμάτωσιν τοῦ σχεδίου, περιορίζουσιν ἐπ' αὐτοῦ ἐπὶ τινὰ κερὸν τὴν προσοχὴν αὐτῶν καὶ τὴν ἐνέργειαν διὰ παντὸς θεμιτοῦ καὶ ἀθεμίτου τρόπου, ἀποστέλλουσι διδασκίλους, πράκτορας, πάντας ἐμπεφορημένους ἐθνικοῦ ζήλου, κτηχοῦσι, προσηλοτιζοῦσιν. ἀπειλοῦσι, μὴ δευτάζοντες νὰ προδῶσι καὶ μέχρι δολοφονιῶν προκαλοῦσιν ἐπὶ τέλος βουλγαρικὸν ζήτημα ἐν τούτῳ ἢ ἐκείνῳ τῶ μακεδονικῷ διχμερίζματι. Ἐπὶ τέλος, εὐκαιρίας δοθείσης, κατορθοῦσι νὰ λάβωσιν ἐν βεράτιον, ἐκκλησιαστικόν, ὃ περ ὁμῶς ἀναμφιβόλως κέκτηται ἐθνικὴν καὶ πολιτικὴν ἔννοιαν διὰ τὴν περαιτέρω βουλγαρικὴν ἐνέργειαν, ἣν εἰς ἐξάπαντος δὲν θέλει στα-

ματήση μέχρι τοῦ σημείου τούτου. Κατὰ τὸν τρόπον τούτον ἐργάζονται, προβαίνουσι, κατακτώσιν, ἐκ τοῦ μηδενὸς δημιουργοῦσιν. Εἶνε ὕνειδος πραγματικὸν διὰ τὸν Ἑλληνισμὸν ἢ τοιαύτη τῶν θέσεων αὐτοῦ κατάληψις ὑπὸ τῶν Βουλγάρων. Ἄν εἶχε νὰ καταπολεμήσῃ μόνον πρὸς τὴν σκαιὰν βίαν—ὕπομονή. Ἄλλ' ἔχων δορυφόρους τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν καὶ τὴν οἰκουμενικὴν ἐκκλησίαν, νὰ ἡττάται καὶ νὰ ὑποχωρῇ, εἶνε θλιβερόν, ὅσῳ καὶ ἀκατανόητον. Ὡς πλέον ἢ ἅπαξ ὑπέδειξα, καὶ θὰ εἶπω καὶ αὖθις, παραίτιος τῶν τοιούτων ἀποτυχιῶν ἐν Μακεδονίᾳ εἶνε ἡ ἄστοχος διεύθυνσις τῶν ἐθνικῶν ἡμῶν πραγμάτων ἐν τοῖς τρισὶ κέντροις, ἀφ' ὧν ἔδει νὰ διευθύνηται ὁ ἐν Μακεδονίᾳ ἀγὼν—ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ. Φιλαυτία καθ' ὅλην τὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως· θεραπεία τοῦ ἐγὼ ἀντὶ τοῦ ἔθνους· ἀτυχεστάτη τῶν πραγμάτων ἀνίληψις ἀνικανότης· διωγμὸς πλλάκις κατὰ τῶν ἐπιτελούντων τὸ ἑαυτῶν καθήκον. Ἐξεδιώχθησαν ἐκ Μακεδονίας πλείστοι γενναῖοι σκαπανεῖς τῆς ἑλληνικῆς ιδέας καὶ ἀντ' αὐτῶν ἐστῆλθον χάριν φωτισμοῦ ἀδεξιότατοι καὶ ἐπιθλαβέστατοι ἰθύντορες, ὧν ἡ παντελής ἀποτυχία ἤκιστα ἐτάραξε τοὺς ὑπευθύνους.

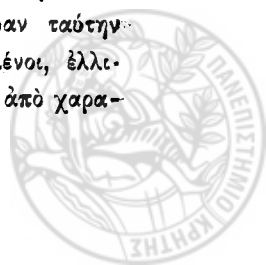
Διὰ τοιαύτης ἀστόχου ἐνεργείας πρόδηλον, ὅτι οὐ μόνον ἔμελλε νὰ ἐπέλθῃ ὑποχώρησις τοῦ Ἑλληνισμοῦ πολλαχοῦ τῆς Μακεδονίας, ἐν τοῖς πλείστοις τῶν διαμερισμάτων αὐτῆς, ἐνθα οὐδεὶς ἐτόλμα ἢ κατεδέχετο νὰ ὁμολογήσῃ ἑαυτὸν Βούλγαρον, ἀλλὰ καὶ τις ἀδιαφορία καὶ ψυχρότης αὐτῶν τῶν Μακεδόνων πρὸς τὴν ἑλληνικὴν ιδέαν. Παράδειξον βεβαίως εἶνε, ἄνδρες πεφωτισμένοι, ἑλληνομαθεῖς, γινώσκοντες τὰ πλεονεκτήματα καὶ τὴν σημασίαν τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, τὴν γοητείαν, ἣν ἐξασκεῖ, νὰ προσέρχονται εἰς τὸν Βουλγαρισμὸν, ἢ εἰς ἄλλην ἐθνικότητα, σλαβικὴν ἢ ρωμουνικὴν καὶ νὰ καθίστανται ὄργανα τῆς αὐστριακῆς ἢ πάσης ἄλλης πολιτικῆς ἐν Μακεδονίᾳ. Μόνον τὸ

ελάχιστον κέρδος ἢ τὸ συμφέρον παρεπλάνησε τοὺς τοιοῦτους. Ἐν τούτοις, οἱ καλῶς καὶ ἐκ τοῦ πλησίον γινώσκοντες τὰ πράγματα τῆς χώρας ταύτης ἰσχυρίζονται, ὅτι αἱ συμμορίαὶ τοῦ Ἀποστόλου Μαργαρίτου, τοῦ ἀρνησιπατρὶδος τούτου Ἑλληνοσ, καὶ τῶν παραπλησίων ἠδύναντο νὰ μὴ ὑπάρχωσιν, ἢ ν' ἀποτύχωσιν ἐξ ὀλοκλήρου, ἂν ὑπῆρχεν ἡ στοιχειωδὲς ἀντίληψις τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων ἀπὸ μέρους τῶν πρωτοστατούντων ἐν τῇ διευθύνσει τῶν παρ' ἡμῖν πραγμάτων. Ἡδυνάμεθα ἡμεῖς νὰ δημιουργήσωμεν καὶ νὰ προσηλυτίσωμεν πλείστους ἀποστόλους τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν Μακεδονίᾳ. Ἄλλ' ἔπρεπε πρῶτον οἱ διευθύνοντες νὰ ἐμφορηθῶσι τοῦ ἱεροῦ ζήλου, καὶ εἶτα νὰ ἐμπνεύσωσιν αὐτὸν ἢ νὰ ἐπιβάλωσιν εἰς τοὺς ἀποστόλους.

Ἐκ τούτου ἡ ἀδιαφορία πολλῶν διαμερισμάτων τῆς Μακεδονίας πρὸς τὴν ἑλληνικὴν ἰδέαν, ἡ ἀπώλεια ἐδάφους, στρατηγικῶν ἐν αὐτῇ θέσεων. Ἐφ' ὅσον δὲ δὲν καταβάλλεται ἡ προσήκουσα προσοχὴ ἀπὸ μέρους ἡμῶν, τὸ κακὸν θὰ ἐξακολουθήσῃ ἐπιτεινόμενον ἐπὶ ἀνεπανορθώτῳ ζημίᾳ.

Πρῶτον αἷτιον, ὡς παρὰ πλείστων ἤκουσα, ἐπισκεφθεὶς ἄλλοτε τὴν Μακεδονίαν, καὶ ἤδη παρὰ Μακεδόνων, ἐκ τῶν παραμενόντων ἐν Βουλγαρίᾳ, Σερβίᾳ, Οὐγγαρίᾳ καὶ Ρωμουνίᾳ, θλιβομένων βαθύτατα ἐπὶ τῇ ἀτυχίᾳ τῆς ἰδιαιτέρας αὐτῶν πατρίδος καὶ ὁσημέραι ἐκπατριζομένων, εἶνε ἢ ἐν τῷ κέντρῳ τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος πλημμελῆς ἀντίληψις τῶν ἐθνικῶν ἡμῶν ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ ἀναγκῶν. Ἡ ἑλληνικὴ πολιτικὴ εἶνε ἐσωτερικὴ μᾶλλον ἢ ἐξωτερικὴ, δηλαδὴ ἐν πάσῃ αὐτῆς γενικωτέρᾳ ἐνεργείᾳ ἔχει κατὰ νοῦν τὰ ἐσωτερικὰ πράγματα· τὰ δὲ ἐπίτημα τῆς ἐνεργείας κέντρα δὲν εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀνώτερα τῶν τοιοῦτων μικρολογιῶν. Ἀποστέλλονται εἰς τὴν χώραν ταύτην ἐθνικοὶ ἀντιπρόσωποι, ἤμισα πρὸς τοῦτο προωρισμένοι, ἔλλιπεις τῆς ἀναγκαιούσης μορφώσεως, πολλοὶ τούτων, ἀπὸ χαρα-

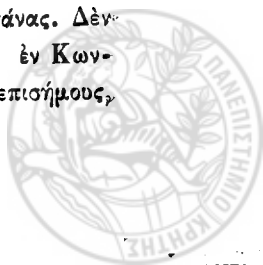
κτῆρος ἢ ἐξ ἀνατροφῆς, μὴ πιστεύοντες εἰς τὴν ἐθνικὴν ζωτικότητα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, καὶ τὸ χειρίστον εἰς τὰ ἐπὶ τῆς χώρας ταύτης δικαιώματα αὐτοῦ. Τοιοῦτοι ἀντιπρόσωποι ἀπομακρύνουσι μᾶλλον ἢ προσελκύουσι πρὸς ἑαυτοὺς καὶ πρὸς τὸν Ἑλληνισμόν τοὺς ὁμογενεῖς τῆς Μακεδονίας. Πρὸς τοὺς ἄλλοις περιορίζομαι εἰς τὸ ἐπόμενον, στοιχειωδέστατον καὶ δεικνύον τὴν ἡμετέραν ἀβουλίαν ἐν τῇ ἐκτιμῆσει τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων.

Ἐνφ' τὸ κατ' ἐξοχίην ὄπλον ἡμῶν τῶν Ἑλλήνων ἦτο καὶ εἶνε ἡ ὀρθοδοξία, ἥς ὑπέρτατος ἀντιπρόσωπος τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει Πατριαρχεῖον, ἀποστέλλονται πρὸς λαοὺς ὁμοδόξους, ὧν ἰδίᾳ τίθεται εἰς πειρασμὸν ὑπὸ τῶν ποικιλωδύμων προπαγανδῶν ἢ θρησκευτικῆ συνείδησις, πρόξενοι καθολικοί. Δὲν σκοπῶ ν' ἀμφισβητήσω τὸ παράπαν τὴν εὐλιχρίνειαν, τὸν χαρακτῆρα, τὰ ἐθνικὰ αἰσθήματα τῶν δημοσίων τούτων λειτουργῶν τῆς ἑλληνικῆς πολιτείας, Ἑλλήνων τὴν τε καταγωγὴν καὶ τὴν ἀνατροφήν. Ἄλλὰ τοῦτο προκαλεῖ ψυχρότητα παρὰ πληθυσμοῖς, οἵτινες ἐπὶ αἰῶνας εἰθισθησαν νὰ ὑποτάσσωσι τὸ ἐθνικὸν αἶσθημα εἰς τὸ θρησκευτικόν, μὴ διστάζοντες νὰ θυσιάσωσιν εἰς τοῦτο ἐκεῖνο. Ἐνθυμοῦμαι πρὸ τινων ἐτῶν διατελοῦντα ἐν τινὶ πόλει τῆς Μακεδονίας, σπουδαιοτάτῃ ὑπὸ ἔποψιν ἐθνικῆς ἐνεργείας, καθολικὸν πρόξενον, καὶ δὴ ἐν πόλει, ἐν ἣ διαφόροι καθολικαὶ προπαγάνδαι δραστηριώτατα ἐργάζονται κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὡς ἔθνους καὶ ὡς ἐκκλησίας· καθολικὸς ἐπίσης ἐτόγγανε καὶ ὁ γραμματεὺς τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ προξενείου· ἂν δὲ δὲν ἀπατώμαι καὶ ἐν τινὶ ἄλλῃ πόλει. Ὡς δημόσιοι λειτουργοὶ δὲν ἦσαν οὗτοι ἀπόβλητοι· ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐν Μακεδονίᾳ πληθυσμοὺς τοῦτο προῦκάλει μεμφιμοιρία, παράπονα, ἅτινα οἵαδήποτε κυβέρνησις ὀφείλει νὰ μὴ ὀλιγωρῇ. Ἐν πονηραῖς ἡμέραις, καὶ τοιαύτης διέρχεται ἀπὸ τίνος χρόνου ὁ Ἑλ-

ληνισμός, καθήκον ἔχομεν νὰ διατελώμεν προσεκτικοί, προκειμένου περὶ τῶν ἐθνικῶν ἡμῶν ὑποθέσεων. Ἡ ἐλαχίστη ἀδιαφορία δύναται νὰ προκαλέσῃ οὐχὶ μόνον ἀδιαφορίαν, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο ἐγκατάλειψιν ἡμῶν καὶ ἀποστασίαν. Καὶ ἀτυχῶς ἔχομεν οὐκ ὀλίγα παραδείγματα.

Τί δύναται νὰ πράξῃ Ἕλλην πρόξενος, πολλαχοῦ μὲν, ἀλλ' ἰδίᾳ ἐν Μακεδονίᾳ, περιορίζομαι νὰ μνημονεύσω ἐνταῦθα μόνον τοῦ ὀνόματος τοῦ Βατικῶν, ἄνευ σχολίων. Ἡ δράσις αὐτοῦ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ἔμεινεν ἀληθινῶς. Παρακαλῶ τοὺς ἐν τῇ ἐξωτερικῇ ἀντιπροσώπου τοῦ ἐλληνικοῦ κράτους νὰ μελετήσωσι τὴν πρὸ εἰκοσαετίας ἐνέργειαν τοῦ ἀνδρὸς τούτου ἐν Μακεδονίᾳ· θὰ λάβωσιν οὐκ ὀλίγα μαθήματα.

Ὁδὸ μικρὸν αἷτιον ἀπωλείας ἐλληνικοῦ ἐδάφους ἐν Μακεδονίᾳ, ἀφ' οὗ χρόνου ἤρξατο ὁ καθ' ἡμῶν πόλεμος τῶν ξένων ἐπιρροῶν, ὑπῆρξεν ἡ ὑπὸ τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἀτυχὴς ἐκλογή πολλῶν ἐκ τῶν Ἐπισκόπων! Ἔνιοι τούτων καθίστανται ἐπιβλαβεῖς πρὸς τὰ συμφέροντα τῆς Ἐκκλησίας ἐν Μακεδονίᾳ, ἢ ἐν τοῖς λοιποῖς ἐμέροις διαμερίσμασι τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου, ἐνφ' ἡδύναντο νὰ εἶνε ἐπαρκεῖς ἀλλαχοῦ τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Πατριαρχείου. Ἐνδέχεται νὰ περικοσμώνται ὑπὸ πολλῶν χριστιανικῶν ἀρετῶν, ἀλλ' ἐν τῇ τεταραγμένη ταύτῃ χώρᾳ, ἐν ἣ δεινὸς διεξάγεται ὁ ὑπὲρ τῶν ἐθνικῶν δικαίων ἀγὼν κατὰ πολεμίων ἰσχυρῶν καὶ πονηροτάτων, ἐπίσκοποι ἀσθενῆ ἢ κυμαινόμενον ἔχοντες τὸν ἐθνικὸν χαρακτῆρα, ἀφωσιωμένοι ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν οἰκουμενικὴν ἰδέαν τῆς Ἐκκλησίας, ἀδιαφοροῦντες δὲ διὰ τὰ δίκαια τοῦ ποιμνίου αὐτῶν, ἀπομακρύνουσιν μᾶλλον ἀπὸ τῶν κόλπων τῆς Ὁρθοδοξίας, προθύμων ὄντων ἄλλων νὰ προσελκυσωσιν αὐτὸ εἰς τὰς προπαγανδικὰς πλεκτάνας. Δὲν ἐπιθυμῶ νὰ πικράνω τοὺς γινώσκοντας τὰ πράγματα ἐν Κωνσταντινουπόλει ἢ ἐν Ἀθήναις, ἐπιστήμους τε καὶ ἀνεπιστήμους,

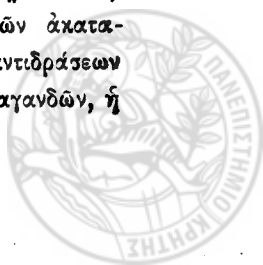
δυναμένους νὰ θεραπεύσωσι—διὰ μιᾶς ἢ πλείονων ἐπισκοπικῶν μεταθέσεων, ἐκδηλούμενόν τι κακόν, πρὶν ἢ προκαλέσῃ ἀτυχῆ ἀποτελέσματα. Εἶνε εὐχάριστον ἄρα γε διὰ τὴν ὑπόληψιν τῆς Ἐκκλησίας, τὸ κῆρος αὐτῆς, διὰ τὰ ἔθνικα ἡμῶν ἐν γένει συμφέροντα, ν' ἀδιαφορῶμεν ἐπὶ μακρὸν χρόνον, ἢ νὰ ἀνθιστάμεθα κατὰ τῶν εὐλόγων ἀξιώσεων τῶν ἐν Μακεδονίᾳ πληθυσμῶν, καταγγελλόντων ἐπὶ ἀντιχριστιανικῇ πολιτείᾳ τοῦτον ἢ ἐκεῖνον τὸν Ἐπίσκοπον, ν' ἀνανήψωμεν δὲ εὐθὺς ὡς ἤθελεν ἐπέλθῃ ἡ θλιβερὰ ὑπόμνησις τῆς ἐξεγέρσεως, τῆς στάσεως κατὰ τοῦ ἐπισκόπου; Εἰς οὐδένα τυγχάνει ἄγνωστον ἐν Μακεδονίᾳ, ὅτι καὶ Κοινοῦτες καὶ ἄτομα, ἰσχυρὰ ὑπὸ πάσαν ἔποψιν, προσήλοισιν ἐπ' ἐσχάτων εἰς τὰς βουλγαρικὰς καὶ λοιπὰς ἀνθελληνικὰς προπαγάνδας, ἕνεκα τῆς ἀστόχου καὶ πλημμυλοῦς διοικήσεως τῶν Ἱεραρχῶν, χάριν ἐλαχίστων συμφερόντων ἀπεμπολούντων ὕψιστα ἔθνικα συμφέροντα, ὧν ἐτάχθησαν λειτουργοὶ καὶ ἐπίσκοποι.

Ἐτέρα οὐζιῶδης ἀφορμὴ τῆς ἀπωλείας ἑλληνικοῦ ἐδάφους ἐν τῇ περιμαχητῇ ταύτῃ χώρᾳ εἶνε ἡ πλημμυλῆς ἐκπαίδευσις καὶ ἡ πλημμυλεστέρᾳ ἐκλογὴ πλείστων ἐκ τῶν διδασκόντων. Οἱ πρὸς τοῦτο τεταγμένοι Βούλγαροι στεροῦνται πλήρους παιδείσεως, ἐκτὸς ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων διακεκριμένων ὑπὸ πάσαν ἔποψιν παιδαγωγῶν, ἐνίοτε δὲ καὶ πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς ἡγεμονίας, ἀλλ' ἔχουσι μέγα προσὸν διὰ τὴν λειτουργίαν ταύτην τὸν ἔθνικόν ζῆλον, τὸν ἐνθουσιασμόν. Ἡμεῖς κακῶς ἀντιλαμβάνομεθα τοῦ πράγματος. Ὑποθέτομεν, ὅτι λόγίως τις, ἐπειδὴ γινώσκει ὀλίγα ἑλληνικὰ γράμματα, κέκτηται ἱκανότητα περὶ τὴν ἐρμηνείαν τοῦτου ἢ ἐκεῖνου τοῦ κλασικοῦ συγγραφέως, διότι περὶ ταῦτα συνήθως στρέφεται ἡ ἱκανότης τῶν παρ' ἡμῖν διδασκόντων, εἶνε καὶ ἄξιός νὰ διευθύνῃ, ἢ καὶ νὰ διδάσκῃ ἐν σχολείῳ, ἀποστολὴν ἔχοντι οὐ μόνον νὰ φωτίσῃ, ἀλλὰ κατ'

ἐξοχήν νὰ ἐμπνεύσῃ ἰσχυροτάτην ἔθνικὴν συνείδησιν, φανατισμόν· οὐ μόνον νὰ πλάσῃ μαθητάς, ἀλλὰ νὰ δημιουργήσῃ καὶ ἱεραποστόλους, χρησιμεύοντας διὰ τὴν μετέπειτα ἔθνικὴν ἐργασίαν. Ἡ πολιτικὴ, αἱ συμπάθειαι, ὁ νεπωτισμός, ἄλλα τινὰ μικροσυμφέροντα δὲν εἶνε ξένα πρὸς τὴν ἐκλογὴν καὶ τὸν διορισμόν τὸν ἐν Μακεδονίᾳ διδασκάλων. Ἐνιοὶ δὲ τούτων καὶ κατεδιώχθησαν, διότι εἶχον γενναιότεραν ἰδέαν περὶ τῆς ἑαυτῶν ἀποστολῆς.

Καθὰ ἐξ ἀσφαλεστάτων πληροφοριῶν γινώσκω, ἐλάχιστοι τῶν ἐν Μακεδονίᾳ διδασκόντων δύνανται νὰ ἐργασθῶσιν ἀποτελεσματικῶς. Εὐρίσκονται ἐν τούτοις ἐν Ἀθήναις οὐκ ὀλίγοι λόγιοι Μακεδόνες, ὧν καὶ τινες ἐσπούδασαν δι' ἔθνικῶν χρημάτων, ἵνα χρησιμοποιοῦσι τὸ τάλαντον αὐτῶν ὑπὲρ τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδος. Δὲν ἠδύναντο ἄρα γε οὗτοι ν' ἀποσταλῶσιν ἐκεῖ, ὅπου ὑπάρχει ὁ ἔθνικὸς κίνδυνος, ἐξαναγκαζόμενοι εἰς τοῦτο, διότι οἱ πλεῖστοι κατέχουσι ἢ ἐπιζητοῦσι δημοσίας ἐν Ἑλλάδι θέσεις; Εἶνε ἀνάγκη ν' ἀποστέλλωνται εἰς Μακεδονίαν οἱ κρατερώτατοι τῶν μαχητῶν, νὰ ὑποστηρίζωνται δὲ καὶ νὰ ἐνισχύωνται παντὶ τρόπῳ Ἰσχυρὸς καὶ ἐνθουσιώδης χαρακτηρ δύνатаι πλεῖστα νὰ κατορθώσῃ. Παράδειγμα ὁ Μαρούλης, οὗ τὸ ἔργον μέχρι τῆς σήμερον διαθρυλεῖται ἐν Μακεδονίᾳ εὐφημότατα. Ἄλλ' ὅποιον ὑπῆρξε τὸ τέλος αὐτοῦ; Ἡ ἐγκατάλειψις καὶ ὁ διωγμός.

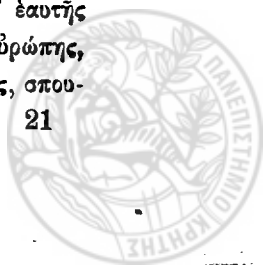
Μεγίστη δέον νὰ καταβάλληται προσοχὴ, προκειμένου περὶ τῶν εἰς Μακεδονίαν ἀποστελλομένων διδασκάλων, νὰ ἐξετάζεται οὐχὶ μόνον ἡ παιδείσις αὐτῶν, ἀλλὰ πρωτίστως καὶ ὁ χαρακτήρ. Ὁ μὴ ἔχων τοιοῦτον πῶς θὰ ἐμπνεύσῃ αὐτόν; Ἐνεκα ἀφορμῶν, ὧν τινὰς ἀνέπτυξά ἤδη, ἔνεκα τῶν ἀκαταβλήτων κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ ἀντιδράσεων τῶν λυμαινομένων τὴν χώραν ταύτην ξένων προπαγανδῶν, ἢ

ἔθνικῇ τῶν Μακεδόνων συνείδησις κατὰ τὸν τελευταῖον τοῦτον
 καιρὸν διατελεῖ τεταραγμένη, κυμαινομένη, ἀσταθής. Εὐχερέ-
 στατα, ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Μακεδονίας, δύναται τις νὰ συναν-
 τήσῃ τέκνα αὐτῆς, μὴ γινώσκοντα εἰς ποίαν πράγματι ἀνήκουσε
 φυλῆν. Καλοῦνται μὲν *Μακεδόνας*, ἀλλὰ δὲν ἔχουσι συγκεκριμένην
 ἔννοιαν τῆς λέξεως. Ἐννοεῖται, ὅτι οὐκ ὀλίγοι τούτων χρησι-
 μοποιοῦσι πρακτικώτατα τὴν ὀνομασίαν ταύτην, ἐκ περιτροπῆς
 μεταβαλλόμενοι εἰς Ἑλληνας, Βουλγάρους, Σέρβους, Ρωμού-
 νους. Ἡ ἔθνολογικὴ πανσπερμία, ἡ εὐρίσκομένη ἐν τισι τῶν
 διαμερισμάτων τῆς Μακεδονίας, ἰδίᾳ δὲ τῶν συνορευόντων πρὸς
 τὴν Βουλγαρίαν καὶ τὴν Σερβίαν, ἐπιδρᾷ οὐ σμικρὸν ἐπὶ τῆς
 ἔθνικῆς φυγῆς καὶ συνειδήσεως τοῦ μακεδονικοῦ λαοῦ. Ἐκ τῆς
 αὐτῆς οἰκογενείας δυνατόν πολλακίς ὁ πρῶτος νὰ καλῆ ἑαυτὸν
 Ἑλληνα Μακεδόνα, ὁ δεῦτερος Βούλγαρον Μακεδόνα, ὁ τρίτος
 Σέρβον Μακεδόνα ὁ τέταρτος Μακεδονόβλαχον, ἄρα Ρωμοῦνον,
 κατὰ τοὺς ἐκ τῶν πέραν τοῦ Ἰστροῦ προπαγανδιστάς, καὶ ὁ
 πέμπτος ἀπλῶς Μακεδόνα. Ἐν τῇ τραγικῇ ταύτῃ συγχύσει καὶ
 συγκρούσει τοσοῦτων ἔθνολογικῶν στοιχείων καὶ συνειδήσεων,
 πραγματικῇ ἢ τεχνητῇ, ἣν σκοπίμως ὑποθάλλουσι καὶ προκα-
 λοῦσιν αἱ κατὰ τὴν χώραν ταύτην ποικίλαι προπαγάνδαι, κεῖται
 τὸ μέγα πρόβλημα τῆς Μακεδονίας καὶ ἡ δυσχέρεια ἐν τῇ ἐρ-
 γασίᾳ πρὸς ἐξασφάλισιν αὐτῆς ἀπὸ τῶν ἐπιδρομῶν. Ἡ εἰκὼν
 αὕτη καθίσταται τραγικωτέρα ἐκ τῆς διγενεοῦς διακυμάνσεως καὶ
 ἀξομοιώσεως τῶν συγκρουομένων ἐπιρροῶν. Ἐν τῇ βορειοα-
 νατολικῇ Μακεδονίᾳ, ἐν ἣ κυρίως διεξάγεται ὁ ἀγὼν, κατὰ τὰ
 τελευταῖα ταῦτα ἔτη πολλαὶ τῶν κοινοτήτων μεταλλάσσουν
 διηγετικῶς ἔθνικὸν φρόνημα καὶ χαρακτῆρα· καὶ τοῦτο διότι ἡ
 συνείδησις τῶν πρῶταμένων τῶν Κοινοτήτων μεταβάλλεται διὰ
 τῆς μείζονος χρηματικῆς προσφορᾶς, τῆς χορηγουμένης ὑπὸ
 τούτου ἢ ἐκεῖνου τοῦ ἀντιπροσώπου γενικῆς προπαγάνδας. Καί

συμπλήρωμα τῆς τραγικῆς ταύτης εἰκόνας, ἐν ἀπὸ τὰ παραδοξότατα, ὧν ἀντελήφθη ἐν τῇ περιμαχήτῳ Χερσονήσῳ. εἶνε ἡ ἀποστασία καθηγητῶν καὶ διδασκάλων, καταγομένων ἐκ τῶν τμημάτων τούτων αὐτῆς, διὰ τοῦ χρυσοῦ μεταβαλλόντων τὸν ἔθνικὸν αὐτῶν χαρακτήρα, ἑλληνικωτάτης ἀνατροφῆς τυχόντων καὶ ἤδη πολεμούντων τὴν πατρίδα, μεταβαλλόντων δὲ ἐπὶ τὸ σλαυτικώτερον ἢ τὸ ρωμουνικώτερον τὸ ἔκυτῶν ὄνομα. Ἐπὶ κερφλῆς τῶν ἀθλίων τούτων ἀποστατῶν ἴσταται ὁ Ἀπόστολος Μαργαρίτης ἐκ τῆς Μακεδονίας, ἀναπτύξας καταχθόνιον δραστηριότητα ἐν τῷ διωγμῷ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὑπὸ τὴν ἐπιτροπὴν τοῦ ρωμουνικοῦ χρυσοῦ, ἐκ συστήματος καταδίδων καὶ συκοφαντῶν εἰς τὰς τουρκικὰς ἀρχὰς πάντα Ἑλληνα, ἀντιπράττοντα εἰς τὰ ἀνθελληνικὰ αὐτοῦ σχέδια, συνεργαζόμενος μετὰ παντὸς πολεμίου τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Δυστυχῶς δὲν ἐτιμωρήθη ὡς ἔδει. Καὶ ἤδη ἀπολαβεὶ δαψιλῶς τῶν καρπῶν τῆς προδοσίας αὐτοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Δυστυχῶς ἡ τοιαύτη ἐθνολογικὴ διατάραξις ἐν Μακεδονίᾳ ἐνθαρρύνει τοὺς προπαγανδιστὰς τῆς Βουλγαρίας, ἐπιτηδειότατα ἐπωφελομένους τῆς ἐκρύθμου ταύτης καταστάσεως τῶν μακεδονικῶν συνειδήσεων. Καταβάλλουσι πᾶσαν προσπάθειαν πρὸς ἐπικράτησιν. Τὸ κυριώτατον ὄπλον αὐτῶν εἶνε ἡ μέθοδος τῶν βερατίων. Διὰ μυρίων τρόπων παρουσιάζονται ἀπαιτηταί, ἐπαιτοῦντες, ἐκλιπαροῦντες, ἀξιοῦντες. Ζητοῦσι πολλά, δὲν δυσαρροστοῦνται δέ, καὶ ἂν λάθωσιν ὀλίγα. Ἄρκει, ὅτι κἀτι ἔλαβον. Τὸ ὀλίγον, προστιθέμενον εἰς τὸ ὀλίγον, γίνεται πολὺ. Βούλγαρος πολιτικὸς ὠμολόγει πρὸ τινος χρόνου, ὅτι ἡ μέθοδος αὕτη ὠφέλησε τὴν Βουλγαρίαν. Ἐνεκα τῶν πολλῶν κραυγῶν ὑποχωρεῖ ἐκάστοτε ἡ Τουρκία, μὴ ἐπιθυμοῦσα νὰ ἔχη καθ' ἑαυτῆς δυσμενῶς διατεθειμένην τὴν δημοσίαν γνώμην τῆς Εὐρώπης, ἐκκρεμῆ ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ αὐτῆς ζητήματα. Πρὸς τούτοις, σπου-

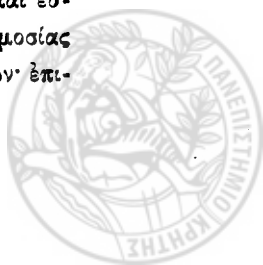

δαιότατον κέρδος διὰ τὴν Βουλγαρίαν εἶνε καὶ τοῦτο. Ἐκ περιτροπῆς αὕτη ἢ ἐκείνη τῶν Μ. εὐρωπαϊκῶν Δυναμίεων ἐπιδιώκει ἴδιαν πολιτικὴν ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἴμου καὶ τὴν περίκοπὴν τοῦ σουλτανικοῦ κύρους. Ἡ Βουλγαρία ἐξ ἐνστικτοῦ ἐκμεταλλεύεται πάντα ταῦτα καὶ προσκολλᾶται εἰς τὴν ἐκάστοτε κρατοῦσαν πολιτικὴν ἐπὶ ἀνταλλάγμασι. Τοιοῦτοτρόπως θὰ κατορθωθῆ ἴσως τὸ ποθοῦμενον, κατὰ τὰ ἐν τῇ τουρκικῇ αὐτοκρατορίᾳ συμβαίνοντα. Μιᾶ τῶν ἡμερῶν ὁ στρατὸς αὐτῆς, σπεύδων νὰ καταστείλῃ ψευδῆ τινὰ ἀνταρσίαν ἐν Μακεδονίᾳ, χαλκευθεῖσαν μὲν καὶ διευθυνομένην ἐκ Σόφιας, ἀλλὰ χαρακτηριζομένην ὡς ἐξέγερσιν τῶν μακεδονικῶν πληθυσμῶν, θὰ ζητήσῃ νὰ καταστείλῃ ἴσως αὐτὴν διὰ τῆς τουρκικῆς μεθόδου — δι' ἀπανθρώπων κακώσεων. Οἱ ἀπανταχοῦ τῆς γῆς φιλόθρωποι θὰ ρήξωσι κραυγὴν ἀγανακτήσεως κατὰ τῶν φρικαλέων σκηνῶν τῆς τουρκικῆς θηριωδίας : *bulgarian atrocities*. Συνδιάσκεψις τις ἔπεται καὶ ἡ παρουσία ἐν τοῖς διπλωματικοῖς παρασκηνίοις τῆς γνωστῆς πολιτικῆς, εὐχαριστομένης μὲ ἀυτονομίαν τῆς Μακεδονίας κατὰ τὸ πρότοπον τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας.

Δὲν θὰ εἶνε ἀρίστη ἡ τοιαύτη λύσις; Ἄλλὰ τίνη τρόπῳ θὰ ὀργανωθῆ ἡ αὐτόνομος αὕτη ἐπαρχία τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους; Περὶ τοῦτου προὐνόησεν ἤδη τὸ *Σχέδιον τῶν μακεδονικῶν μεταρρυθμίσεων*, τὸ συνταχθὲν ὑπὸ τῶν ἐν Σόφια συνεδρίων. Ἀνώτατος διοικητῆς ἔσται ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς πλειονότητος, ἣτις ἐπειδὴ δὲν εἶνε εὐκόλον νὰ γνωσθῆ εἰς τίνα λαὸν ἀνήκει ἐπιτηδεῖως θὰ παρασταθῆ, ὅτι εἶνε βουλγαρικῆ, ὡς καὶ διατυμπανίζεται ἀπὸ τινος χρόνου. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὰ κεφάλαια τοῦ πανσλαβιζμοῦ ἀδέξονται. Ἐὰν δὲ ἐπιτευχθῆ καὶ ὁ πόθος τοῦ Φερδινάνδου, ἢ ἀνύψωσις εἰς βασιλείον τοῦ ἡγεμονικοῦ θρόνου τῆς Βουλγαρίας, ἄρα ἡ ἀνεξαρτησία αὐτοῦ, διὰ τοῦ γοήτρου τοῦτου οὐ μικρὸν θὰ ἐπιδράσῃ ἢ Βουλγαρία ἐπὶ τῶν κυ-

μαινομένων μακεδονικῶν πληθυσμῶν, διότι ὁ νόμος τῆς φυσικῆς βαρότητας κρατεῖ καὶ ἐπὶ τῶν πολιτικῶν καὶ ἐπὶ τῶν ἠθικῶν σχέσεων τῶν ἀνθρώπων. Ἡ δύναμις ἐνδείκνυται κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ὑπὲρ τῆς Βουλγαρίας. Αὕτη ἄρα θὰ θεωρηθῆ ὑπ' ἀξέστων χωρικῶν τὸ προωρισμένον κράτος τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου, ἀπολαῦον ἐπίσης τῆς εὐνοίας καὶ τῆς ἐμπιστοσύνης τῶν Μεγάλων Δυνάμεων τῆς Εὐρώπης!

Ἰπὸ πᾶσαν ἔποψιν, διὰ νὰ εἶμαι εὐλικρινής, ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω, ὅτι ἡ πολιτικὴ αὕτη τῆς Βουλγαρίας δὲν στερεῖται ἐπιβολῆς, ὅσον καὶ ἂν μετέχη τυχοδιωκτισμοῦ. Διὰ τοὺς αὐστηρῶς κρίνοντας τὰ ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἴμου συμβαίνοντα δύναται ἴσως νὰ εὐρεθῶσι σημεῖα κοινὰ μεταξὺ τοῦ ἡγεμόνος Φερδινάνδου καὶ τῶν γνωστῶν ἀρχηγῶν ἢ ὑπαρχηγῶν τῶν βουλγαρικῶν κομιτάτων. Ἐν τούτοις ἡ τοιαύτη βουλγαρικὴ ἐνέργεια εἶνε ἀξία ἐκτιμήσεως. Δυνατὸν ὁ Φερδινάνδος νὰ στερεῖται ἐξόχων πλεονεκτημάτων, ἠθικῶν ἢ πολιτικῶν, δυνατὸν νὰ ὑπάρχη τι τὸ σχοινοβατικὸν ἐν τῇ ἐξωτερικῇ αὐτοῦ πολιτικῇ, ὡς ἰσχυρίζονται οἱ ἄγαν φιλόρρωσοι, δυνατὸν νὰ στερεθῆ καὶ τοῦ θρόνου, ἐφ' οὗ ἀνήλθε κατόπιν ποικίλης ἀντιδράσεως, ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς, οὐχ ἦττον ὡς ἡγεμῶν τυγχάνει ἄξιος ἐκτιμήσεως. Εἶνε ἀναμφισβήτητον, ὅτι ἐργάζεται ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τῆς νέας αὐτοῦ πατρίδος μετὰ πολλοῦ ζήλου, μετὰ πολλῆς ἀφοσιώσεως, ἡ δὲ γηραιὰ αὐτοῦ μήτηρ πλέον ἢ ἄπαξ ἠγέφηε τὸ βλαάντιον αὐτῆς ὑπὲρ τῶν ἀναγκῶν τῆς Βουλγαρίας. Ὁ Φερδινάνδος στερεῖται βεβαίως τοῦ ἀρτίου νοῦ καὶ τῆς ἐμβριθείας τοῦ βασιλέως τῆς Ρωμουνίας, καταστήσαντος τὴν παραδουναβιον χώραν ἀξιόζηλον ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν, πράγματι εὐρωπαϊκὸν κράτος, ὀργανώσαντος ἀξιόμαχον στρατὸν καὶ εὐρωπαϊκὰς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον ἀναδείξαντος τὰς δημοσίας ὑπηρεσίας· ἀλλ' οὐχ ἦττον εἶνε φιλότιμος, κέκτηται ζῆλον ἐπι-

θυμῆ καὶ ἐργάζεται ὑπὲρ τοῦ βουλγαρικοῦ μεγαλείου, οὐδὲ διατάζει νὰ προβῆ εἰς τὰς ὀδυνηροτάτας τῶν θυσιῶν.

Ἄν κατορθώσῃ τὴν πραγμάτων τῶν ἐθνικῶν καὶ πολιτικῶν αὐτοῦ ὄνειρων, ἅτινα εἶνε καὶ τὰ ὄνειρα τῶν νέων συμπατριωτῶν, ἐπικίνδυνος ἐχθρὸς θέλει δημιουργηθῆ τῇ Ἑλλάδι. Θελοῦσῃς ἢ μὴ τῆς Εὐρώπης, ἢ Βουλγαρία θὰ ἀποκαταστῆ κροτῆς, ἂν οὐχὶ ἰσχυρόν, ἀλλὰ πάντως ἐπιβλαβὲς εἰς τὰ ἑλληνικὰ συμφέροντα. Ἐν τοιούτῃ περιπτώσει θ' ἀποδειχθῆ καὶ πάλιν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἡ μεγάλη ἀποστολή, ἣν ἐξοσκεῖ ἐν τῇ ἐξελίξει τῶν τυχῶν λαοῦ τινος ἡ Μοναρχία, ἐμπεφορμημένη ἱεροῦ ζήλου πρὸς πραγμάτων τῶν ἐθνικῶν πέτρων. Τὸ πρέβλημα τῶν λαῶν δὲν ἐλύθη ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διὰ τῆς ἠθικῆς μόνον ἐργασίας, ἰδίᾳ ἐπρωτοστάτησεν ἡ πολιτικὴ τῆς βίας καὶ τῆς φυσικῆς δυνάμεως, ἀναγκαῖος ἐκάστοτε ἀναδειχθεὶς πρὸς τοῦτο παράγων. Ἐνόησε τοῦτο ἡ Βουλγαρία, ἅμα τῇ πολιτικῇ αὐτῆς ἀποκαταστάσει. Ἐντεῦθεν αἱ ἐπιτυχίαι. Ἐχέουσα συναίσθησιν τῆς φυσικῆς αὐτῆς δυνάμεως καθίσταται τολμηροτέρα καὶ δραστηριωτέρα ἐν τῇ ἐπιδιώξει τοῦ ἐθνικοῦ προγράμματος, ὅσον τοῦτο καὶ ἂν εἶνε δυσνόητον διὰ τὴν συνειδησιν λαοῦ, χθὲς μόλις ἀφυπνισθέντος.

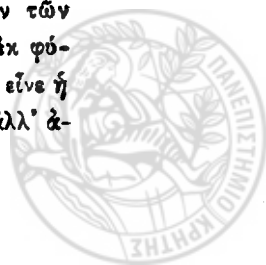
Ἡ μεγαλοπράγμων αὕτη πολιτικὴ, τοσοῦτον οὐσα ἐπικίνδυνος, δέον νὰ ἐλκύσῃ τὴν ἡμετέραν προσοχὴν. Ἄς ἐργηγορῶμεν. Ἐχθροὶ ἡμῶν σήμερον δὲν εἶνε οἱ Τοῦρκοι, ἀλλ' οἱ Βούλγαροι. Ὁ Δισραὴλης ἐνουθέτησεν ἡμᾶς ἄλλοτε νὰ περιμῆνασμεν, ἀλλὰ δὲν εἶπε καὶ νὰ μὴ παρασκευαζώμεθα, ν' ἀπρακτώμεν, ἀνομόνοντες τὴν ἐκάστοτε ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἐμφάνειαν μεθύσων ἑμάδων, ἐκμεταλλεσομένων τὰ ἐθνικὰ ἰδεώδη πρὸς ἐπιδιώξιν προσωπικῶν ἢ κομματικῶν συμφερόντων...

*
* *

Τὸ μέλλον τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐξαρτᾶται κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ τῆς Μακεδονίας· ἐν τῇ χώρᾳ ἄρα ταύτῃ δεόν κατ' ἐξοχὴν νὰ διεξαχθῇ πᾶσα ἡ ἐνέργεια ἡμῶν ἐν τῷ μέλλοντι πρὸς ἀποτροπὴν τῶν ἐπικρεμασμένων κινδύνων. Ἀπὸ αἰώνων, ἀπὸ τῆς ἐμφανείας σχεδὸν τοῦ ἑλληνικοῦ κότμου ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ἡ Μακεδονία ἦτο ἑλληνική. Τοῦτο δὲ καταδεικνύεται καὶ σήμερον, παρὰ τὰς καθ' ἡμῶν ἐνεργείας πολυωνύμων προπαγανδῶν. Φρονῶ ὅτι τὸ ἀπολεσθὲν κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη ἐν Μακεδονίᾳ ἔξαφος δύναται ν' ἀνακτηθῇ, ἂν πρακπαθήσωμεν ν' ἀνασυντάξωμεν καὶ νὰ ὀργανώσωμεν τὰς ἐθνικὰς ἡμῶν δυνάμεις ἐν τῇ ὄρᾳ ταύτῃ. Ἀπαιτοῦνται ἕως θυσίαι· ἀλλ' ἄνευ τοιούτων τί δύναται γενέσθαι;

Εἶνε ἀνάγκη κατὰ πρῶτον ν' ἀβξηθῇ ὁ προῦπολογισμὸς τῶν ὑπὲρ τῆς Μακεδονίας ἐθνικῶν δαπανῶν. Εἰς τοῦτο δὲ ὀφείλουσι νὰ μετᾶσχῃσι τό τε ἔθνος καὶ τὸ κράτος. Τὸ κράτος μόνον, ἄνευ τῆς ἐθνικῆς συνδρομῆς, ἡθικῆς καὶ ὕλικῆς, οὐδὲν ἀποτελεσματικὸν δύναται νὰ κατορθώσῃ· καὶ τᾶνάπολιν. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη ἐνέργεια δὲν δύναται νὰ εἶνε ἡθικὴ μόνον, ἐκπαιδευτικὴ, ἢ ἐκκλησιαστικὴ· δεόν συγχρόνως νὰ ἐφαρμοσθῇ καὶ ἐπὶ τοῦ σταδίου τῶν οἰκονομικῶν συμφερόντων τῶν ἐν Μακεδονίᾳ ὁμοθῶν πληθυσμῶν. Πρὸς ἐγκατάστασιν καὶ ἐνίσχυσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ συμφέρον ἔχομεν, οὐ μόνον νὰ ἐμπνεύσωμεν φρόνημα ἐθνικὸν εἰς τοὺς κυμαινομένους αὐτῆς πληθυσμούς, ἀλλ' ἐπίσης νὰ συντελέσωμεν εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν οἰκονομικῶν αὐτῶν σχέσεων. Ἐκ τῶν εὐφορωτάτων καὶ ἐκ φύσεως πλουσιωτάτων χωρῶν τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης εἶνε ἡ Μακεδονία. Ὁ φυσικὸς αὐτῆς πλοῦτος εἶνε ἀμύθητος, ἀλλ' ἂ-

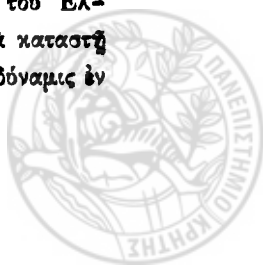
τυχῶς ἀνεκμετάλλευτος, εὐφρεστάτη δὲ πρὸς συγκοινωνίαν ἢ γεωγραφικὴ τοποθεσία. Τὸ γόνιμον ἔδαφος δύναται νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς κτηνοτροφίας, τῆς γεωργίας, τῆς τεχνουργίας, παντὸς ἐν γένει κλάδου βιομηχανίας· πολύκολπος δέ, βαθύκολπος καὶ εὐλίμενος οὖσα, δύναται νὰ δώσῃ ἕκτακτον ὄθησιν καὶ ἀνάπτυξιν εἰς τὸν φυσικὸν πλοῦτον, χρησιμοποιοῦσα ὑπὸ πᾶσαν ἐποψίν. Ἡ ἐν τῷ Αἰγαίῳ τοποθεσία αὐτῆς εἶνε ἀξία παντὸς λόγου, ὅπο πολλὰς δ' ἐπόψεις, ἐκ τῶν ἰδιαιτέρων αὐτῆς φυσικῶν ἀρετῶν, δεσπόζει ἐν τῇ χερσονήσῳ τοῦ Αἴμου, κρατοῦσα ἐπιφανῆ θέσιν ἐν μέσῳ τῆς Θεσσαλίας τῆς Ἡπείρου, τῆς Θράκης καὶ τῶν βορειοτέρων σλαυικῶν χωρῶν, τῆς Σερβίας καὶ τῆς Βουλγαρίας.

Τοιαύτην κεκτημένη ἰδιοψίαν ἢ Μακεδονία, δυναμένην νὰ προαγάγῃ καὶ ν' ἀναπτύξῃ τὰ οἰκονομικὰ αὐτῆς συμφέροντα, καθῆκον ἔχει ὁ Ἑλληνισμὸς, ὁ τοσοῦτον μέγα κράτος ἐξασκῶν καὶ διεκδικῶν. οὐ μόνον ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἴμου, οὐ μόνον ἐν τοῖς παραλίοις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἧς μέρος κεῖται ἔναντι αὐτῆς τῆς Μακεδονίας, ἀλλὰ καθ' ἅπαντα τὸν κόσμον, νὰ ἐργασθῇ παντὶ σθένει εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἀνόρθωσιν καὶ ἀνάπτυξιν τῆς χώρας ταύτης. Ἀτάσθαλος διοικήσεις παρεκώλυε μέχρι τοῦδε τὴν χρησιμοποίησιν τῶν οἰκονομικῶν αὐτῆς πόρων. Ἄλλ' αἱ συντελεσθεῖσαι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη πρόοδοι ἐν τῷ ἐσωτερικῷ καὶ τοῖς παραλίοις τῆς Μακεδονίας, ἢ συγκοινωνία, ἤρξαντο ἤδη ἐκδηλούμεναι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἤττον, δὲν θὰ παρέλθῃ δὲ πολὺς χρόνος καὶ ἡ οἰκονομικὴ ἐπίδοσις ἔσται καταφανής. Τῆς ὁσμῆραι προΐουσης ταύτης οἰκονομικῆς προόδου τῆς Μακεδονίας ὑφείλει νὰ ἐπωφεληθῇ ὁ Ἑλληνισμὸς διὰ τῶν ποικίλων δυνάμεων, ἃς κέκτηται, ἀναλαμβάνων νὰ ἐκμεταλλεῖθῃ αὐτήν, οὐχὶ μόνον ἐπ' ἀγαθῷ ἠθικῷ, ἀλλ' ἐπίσης καὶ χάριν τῶν οἰκονομικῶν αὐτοῦ συμφερόντων.

Ἡ γλῶσσα, αἱ θρησκευτικαὶ παραδόσεις, τὸ ἔθνικόν φρόνημα δὲν ἐξαρκοῦσι πάντοτε νὰ καταστήσωσιν ἰσχυρόν καὶ ἀδάμαστον ἐν τῇ τηρήσει αὐτῶν λαόν τινα. Πρὸς τῇ ἔθνικῃ ἀναπτύξει καὶ διαδόσει πρέπει νὰ συμβαδίζῃ παραλλήλως καὶ ἡ οἰκονομικὴ αὐτοῦ ἐπίδοσις καὶ ἐδεξία. Πενόμενος λαός, στερούμενος τῶν πρὸς ζωὴν καὶ συντήρησιν, καθίσταται θάττον ἢ βράδιον ἔρμαιον πάσης ἐπιβουλῆς. Ὁ ἀναλαμβάνων νὰ δελεάσῃ αὐτόν, ν' ἀποπλανήσῃ, νὰ κατακτήσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, δὲν θέλει φεισθῆ πρὸς τοῦτο τὴν χρῆσιν τοῦ χρυσοῦ. ἤτις παρὰ τισὶ εἶνε ἐξίσου ἰσχυρά, ὅσον καὶ ἡ τοῦ γενναιοτάτου ἠθικοῦ κηρύγματος· ἀλίσκεται ὁ ἄνθρωπος, παρὰ γνώμην πολλάκις, ἕνεκα στυγερῶν βιωτικῶν ἀναγκῶν, ὑφ' ὧν τὸ βῆρος καθ' ἐκάστην ὑποκόπτει.

Φρονῶ ἐκ τούτων, ὅτι καθῆκον τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τοῦ τε ἐπισήμου καὶ τοῦ ἀνεπισήμου, δὲν εἶνε μόνον ἡ ἐργασία πρὸς ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν ἀνάπλασιν καὶ ἀποκατάστασιν τῶν ἐν Μακεδονίᾳ ὀμαιμόνων καὶ ὀμοδόξων πληθυσμῶν, ἀλλ' ἐπίσης καὶ ἡ οἰκονομικὴ αὐτῶν ἐνίσχυσις. Νομίζω δὲ, ὅτι ἤκιστα δυσχερὴς τοιγάρναι ἡ τοιαύτη ἐνέργεια. Ἐχομεν πάντα τὰ πρὸς τοῦτο μέσα ἐν τε τῷ ἀνεξαρτήτῳ ἑλληνικῷ κράτει, ὡς καὶ ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ταῖς λοιπαῖς ἑλληνικαῖς παροικίαις.

Δι' ἐλαχίστης μερίμνης καὶ ἐνεργείας δύνανται νὰ μεταστραφῇ ἡ νοσημοσύνη καὶ ἡ δραστηριότης τοῦ ἀπανταχοῦ τῆς γῆς διασπαρμένου ἑλληνικοῦ στοιχείου πρὸς τὴν Μακεδονίαν, ἧς ἡ γεωγραφικὴ τοποθεσία καὶ τὸ ἔδαφος παρέχουσι πάντα τὰ μέσα τῆς ἔθνικῆς ἐργασίας. Διὰ τῆς δεξιᾶς καὶ σκοπίμου ἐνισχύσεως καὶ προαγωγῆς τῶν οἰκονομικῶν δυνάμεων τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἄνευ ἐλαχίστης θυσίας δύνανται οὗτος νὰ καταστῇ ἐν βραχυτάτῳ χρονικῷ διαστήματι ἀκαταγώνιστος δυνάμις ἐν

Μακεδονία, ἐπιβαλλόμενος οικονομικῶς, ἀλλ' ἐπίσης καὶ ἠθικῶς, καὶ πνευματικῶς, καὶ πολιτικῶς.

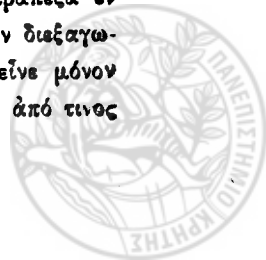
Πρὸ τινων ἀκόμη ἐτῶν οἱ Ἕλληνας ἦσαν ἡ ἐπικρατοῦσα οικονομικὴ δύναμις τῆς Μακεδονίας. Ἐκτοτε τὰ πράγματα μεταβλήθησαν· ἀλλ' εἰς τοῦτο δὲν πταίει ἐπὶ τοσοῦτον ὁ Σλαυισμός, ὅσον οἱ ἡμέτεροι. Ἐν Θεσσαλονίκῃ, τῇ πρωτεύουσῃ ταύτῃ τῆς Μακεδονίας, ἑλληνικωτάτῃ ἀπ' αἰῶνων, εἰσήλασαν οἱ ἐκ τῆς φυλῆς Ἰσραὴλ, διεξάγοντες ἐπίσης δεινὸν καθ' ἡμῶν ἀγῶνα καὶ εὐρον τὰς πύλας αὐτῆς ἀναπεπταμένας. Ἡ διαίρεσις τῶν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ὁμογενῶν, ἄνευ λόγου ἀδιάλλακτα μίση καὶ πάθη, ἐξησθένησαν τὸν ἑλληνικὸν πληθυσμόν, τοῦτο δ' ἔσχεν ἐπίδρασιν καὶ ἐπὶ τῆς λοιπῆς Μακεδονίας. Τοῦτου τοῦ λόγου ἕνεκα τὸ ἐμπόριον περιῆλθεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους καὶ τοὺς Γερμανοὺς, ἰδίᾳ ἀπὸ τῆς κατασκευῆς τῆς μεγάλης σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βιέννης—Θεσσαλονίκης.

Οἱ Ἕλληνας, κατὰ τὴν ὁμολογίαν τῶν ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἴμου εὐρισκομένων ξένων, πολλὰ κέκτηνται πλεονεκτήματα, ἰδίᾳ ἐπὶ τοῦ σταδίου τῆς οικονομικῆς ἐργασίας, ἀλλ' ἀπὸ τινος χρόνου, τὸ μὲν δὲν παρακολουθοῦσι τὰς ἐν τῇ οικονομικῇ ἐξελίξει τῶν λαῶν ἐπελθούσας καὶ ὁσημέραι ἐπερχομένας προόδους, τὸ δὲ διότι δὲν ἐνδιαφέρονται, οὐδὲ προσπαθοῦσι νὰ μεταδώσωσι τοῖς ἀπογόνις τὴν οικονομικὴν αὐτῶν ἐργασίαν, ἐν περιπτώσει πλουτισμοῦ. Ἐπιτρέπουσιν αὐτοῖς τὴν θεραπείαν ἄλλοτριων ἐργασιῶν καὶ ἐπαγγελμάτων, πολλάκις οὐδενός. Τὰ τέκνα ἐπαναπαύονται ἐπὶ τῆς ἐργασίας τῶν πατέρων, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἄεργα καθιστάμενα καὶ προζοδοφάγα. Τὸ φαινόμενον τοῦτο παρατηρεῖται πολλαχοῦ μὲν τῶν ἑλληνικῶν πληθυσμῶν, ἀλλὰ καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ ἐν Μακεδονίᾳ. Οὕτω κατεστράφη ἡ ἐργασία τῶν γονέων, ὑπεισερχομένων εἰς αὐτὴν Ἰουδαίων, Γερμανῶν, ἀπὸ τινος δὲ χρόνου καὶ Βουλγάρων.

Ἡ καταπολέμησις τῆς καταστάσεως ταύτης ἐπιτευχθήσεται μόνον διὰ τῶν προσπαθειῶν τῆς οἰκονομικῆς ἀνορθώσεως τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῆς Μακεδονίας.

Κατὰ πρῶτον παρίσταται ἀνάγκη ἰδρύσεως ἑλληνικῆς τραπεζῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ, διατηρούσης ἅμα καὶ ὑποκαταστήματα πανταχοῦ τῆς Μακεδονίας, Τὸ τοιοῦτον οὐ μόνον δὲν εἶνε δυσχερές, ἀλλὰ καὶ ἐπικερδέστατον. Ὅποια τυγχάνει ἡ οἰκονομικὴ σημασία τῆς Θεσσαλονίκης, ὡς κέντρου ἐμπορίας, εἶνε πασίγνωστον. Περὶ αὐτῆς ἐν Μακεδονίᾳ, ἐν Θράκῃ, ἐν Θεσσαλίᾳ, ἐν ταῖς νήσοις τοῦ Αἰγαίου καὶ τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἑκατομύρια ἑλληνικῶν πληθυσμῶν δραστηριώτατα ἐργάζονται, προκόποντα καὶ εὐημεροῦντα. Ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν διατελεῖ τὸ ἐμπόριον τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος τῆς Μεσογείου. Ἡ Θεσσαλονίκη ἄρα δύναται νὰ εὕρῃ οὐ μικρὰν οἰκονομικὴν ὑποστήριξιν, συνεργαζομένη μετὰ τῶν ὁμογενῶν πληθυσμῶν. Ἑλληνικὴ τράπεζα, ἰδρυομένη ὑπὸ ὁμογενῶν ἐπιχειρηματιῶν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ καὶ συνετῶς διευθυνομένη, θὰ ἐπιβληθῇ ἐν ἐλχίττῃ χρονικῇ διαστήματι, πολλαπλασιασάουσα τὰς ἐργασίας αὐτῆς καὶ τὰ κεφάλαια. Κάλιστα κατανοοῦσι τοῦτο οἱ ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ ἡμέτεροι. Ἀπηυθύνθησαν ἀπὸ τριακονταετίας σχεδόν, καθόσον γινώσκω, εἰς τοὺς δυναμένους· ἀλλ' αἱ ἐνέργειαι περιορίσθησαν ἀεὶ ποτε μέχρις ἀποπειρῶν. Ἡ λύσις τοῦ μεγάλου ζητήματος ἀνεβλήθη ἐπανειλημμένως καὶ ἀναβάλλεται καὶ θὰ ἀναβαλλῆται. Ἐν τούτοις ἦτο ζήτημα ὀλίγων ἑκατομμυρίων φράγκων.

Ἡ τύχη δὲν εἶνε δυσμενῆς πρὸς τὸν Ἑλληνισμόν, ἀλλ' ὁστος καταφρονεῖ αὐτὴν ἀκατανοήτως. Ἑλληνικὴ τράπεζα ἐν Θεσσαλονίκῃ ἠδύνατο νὰ παράτχῃ νέαν ζωὴν εἰς τὴν διεξαγωγὴν τοῦ ἐθνικοῦ ἐν Μακεδονίᾳ ἀγῶνος, ὅστις δὲν εἶνε μόνον ἠθικός, ἀλλὰ καὶ οἰκονομικός. Τὸ ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ ἀπό τινος

χρόνου λειτουργοῦν ὑποκατάστημα βιενναίας τραπεζῆς καὶ ἔτι μᾶλλον ἢ ἐπίφθορος ἐργασία Ἰουδαϊκῶν τραπεζιτικῶν καὶ ἑμπορικῶν οἴκων, κατακτησάντων ἐν βραχεῖ διαστήματι χρόνου τὴν Μακεδονίαν, ἠδύνατο νὰ διανοίξῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν Ἑλλήνων ἐπιχειρηματιῶν. Πόσα ἀπὸ ἐτῶν ἤδη ἐγράφησαν, ἀνεκωνώθησαν, διενηργήθησαν, συνεζητήθησαν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους περὶ ἰδρύσεως τοιαύτης τραπεζῆς ! οὐδὲν ἐγένετο· ἐξ οὗ καταδείκνυται ἢ παρ' ἡμῖν ἔλλειψις θετικοῦ νοῦ καὶ σοβαρᾶς ἐκτιμήσεως τῶν πραγμάτων. Ἐδαπανήσαμεν, ἰδιώται καὶ κράτος, ἑκατομύρια ὑπὲρ ἐθνικῶν δῆθεν σκοπῶν. Καὶ ἐν τούτοις ἐλάχιστον ποσοστὸν τοῦ δαπανηθέντος χρήματος ἠδύνατο νὰ διατεθῇ ὑπὲρ τοῦ σκοποῦ τούτου, μέλλον νὰ καταστῇ πρόξενον ἀνυπολογίστου ἐθνικῆς ὀφελείας.

Προκειμένον περὶ οἰκονομικῶν καὶ χρηματιστικῶν θεμάτων, γινώσκω, ὅτι ὑπάρχουσιν οἱ δογματίζοντες, ὅτι τὸ χρήμα εἶνε κοσμοπολιτικὸν καὶ ὅτι ἡ Ἴδρυσις πιστωτικοῦ ἰδρύματος δὲν ἔχει πολλὰς σχέσεις πρὸς ἐθνικὰ ἰδεώδη. Δὲν σκοπῶ νὰ συζητήσω τοῦτο. Ἄλλ' ἀποκρίνομαι ἀμέσως, βασιζόμενος ἐπὶ τῶν πραγμάτων καὶ τῶν οἰκονομικῶν δεδομένων τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῆς Μακεδονίας, ὅτι ἡ Ἴδρυσις ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ἑλληνικῆς τραπεζῆς δὲν ἐπιδιώκεται μόνον χάριν καθαρῶς ἐθνικῶν πολιτικῶν αἰτιῶν. Ἡ τράπεζα αὕτη θέλει ἐπιτελέσῃ μὲ τὸ ἀζημίωτον αὐτῆς τῶν ἐθνικῶν σκοπῶν. Συνετῶς διευθυνομένη, δι' οὗς λόγους πρότερον ἐξέθηκα, θέλει εὖρη στάδιον ἐργασίας, δηλαδὴ πελατεῖαν εὐρυτάτην, ἐν Μακεδονίᾳ, ὑποστηρικθῆσομένη ἐκ συμφέροντος ὑπὸ τῶν οἰκονομικῶν δυνάμεων τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Οὕτω τὸ κέρδος τῆς τοιαύτης τραπεζῆς ἔσται ἀσφαλές· ἀναμφιδόλως δ' ἐν τῷ ἀνταγωνισμῷ αὐτῆς πρὸς τὰ ξένα πιστωτικὰ ἰδρύματα τῆς Μακεδονίας δὲν θέλει ὑστερήσῃ. Οἱ ἐν αὐτῇ ἑμογενεῖς, ἐνισχύοντες τὴν τράπεζαν ταύτην, θέλουσιν

ἐνεργῆ ἐκ πεποιθήσεως, ὅτι οὐδεμία ζημία θέλει ἐπέλθῃ αὐ-
τοῖς, τοῦναντίον μεγίστη ὠφέλεια, ἥτις πρὸς τοῖς οἰκονομικοῖς
πλεονεκτήμασιν ἔξει ἐξάπαντος καὶ ἔθνικὰ ἀποτελέσματα ἐπὶ
τῶν ἑλληνικῶν πληθυσμῶν.

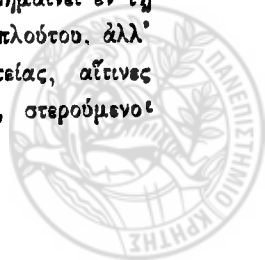
Πρὸ τριακονταετίας περίπου, ὅποτε ἤρξατο ἐν Θεσσαλονίκῃ
καὶ ἐν Ἀθήναις ἡ σκέψις περὶ συστάσεως ἑλληνικῆς Τραπεζῆς
ἐν τῇ πρώτῃ ταύτῃ πόλει, ἂν τοῦτο ἀπεφασίζετο δι' ἐλαχίστων
κεφαλαίων, ἡ Τράπεζα αὕτη θὰ ἦτο τὸ ἰσχυρότατον τῶν πιστω-
τικῶν ἰδρυμάτων τῆς Μακεδονίας, συνεργαζόμενον μετὰ τῶν
λοιπῶν ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ συλλόγων καὶ σωματείων. Ἡ νέα
Βουλγαρία, ἥτις οὐδ' ὑπῆρχε κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἀμέσως
κατένοησε τὴν σημασίαν Τραπεζῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ προέβη
εἰς ἴδρυσιν τοιαύτης ἐν Θεσσαλονίκῃ πρὸ τινος χρόνου. Ἐθνὸς
πτωχόν, ἀλλ' ἐννοοῦν νὰ βαδίσῃ ἐρρωμένως πρὸς τὰ πρόσω,
ἐπιλαμβάνεται πάσης εὐκαιρίας, ἵνα ἀποδείξῃ τὴν ἑαυτοῦ δρα-
στηριότητα καὶ ἐπιτυχάνει διότι τὸ μέλλον ἀνήκει εἰς τοὺς
τολμῶντας.

Ἡμεῖς, οἱ ἀναθρυνόμενοι ἐπὶ τοῖς δισεκατομμυρίοις τῶν
ἀπανταχοῦ τῆς γῆς ὁμοεθνῶν, κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην τρια-
κονταετίαν, καθ' ἣν ἰδίᾳ ἐξεδηλώθη ὁ ἔθνικὸς κίνδυνος, ὃν δια-
τρέχομεν, ἀπεδείξαμεν ἀπαράμιλλον νωθρίαν ἐν τῇ σαφεῖ ἀντι-
λήψει τῶν πραγμάτων. Ἐκτοτε ἐδαπανήθησαν ἑκατοντάδες ἑκα-
τομμυρίων ὑπὸ τῆς ἐπισήμου Ἑλλάδος ὑπὲρ τῶν ἔθνικῶν διθθεν
συμφερόντων. Συνωμολογήθησαν δάνεια, ὧν ἡ ἀποτυχία πολλὰ
ἑκατομμύρια ἐστοίχισεν εἰς τοὺς ἀπανταχοῦ ὁμογενεῖς. Μέχρι τῆς
σήμερον ἵκανὸν χρῆμα διατίθεται ὑπὲρ ἐποουσιωδῶν, δευτερευόντων
σκοπῶν. Καὶ ἐν τούτοις μὲ ὀλίγα ἑκατομμύρια, οὐχὶ δωρεὰν παρε-
χόμενα μέλλοντα δ' ἴσως νὰ διπλασιασθῶσιν ἐν βραχυτάτῳ хро-
νικῷ διαστήματι, ἂν ἐτελεῖτο ἡ προσήκουσα διαχείρισις καὶ
λειτουργία. Ὁ Ἑλληνισμὸς ἠδύνατο ν' ἀνακτήσῃ ὑπέροχον ἐν Μα-

κεδονία οικονομικόν κῆρος, παρακλώων πάσαν ἐπιδρομήν ἀλλοφύλων στοιχείων. Ὅτι τὴν ἡδύχηθη ἀπὸ τοσοῦτου χρόνου ἅπαντα ἢ Μακεδονία, συνέστησαν δὲ παρὰ τοῖς ἀρμοσίοις πάντες οἱ περὶ αὐτῆς μεριμνῶντες φιλοπάτριδες, δὲν ἐλήφθη ὑπ' ὄφει ὑπὸ τῆς κατατροχούσης ἡμᾶς ἀκηδίας. Καὶ σήμερον, πρὸς τῷ λοιπῷ ἐκ προμελέτης ἀνταγωνισμῷ. ὄν ὑφιστάμεθα ἐν Μακεδονία, ὑφιστάμεθα ἐπίσης καὶ οικονομικόν, ἐν γνώσει τῶν διεξαγόντων αὐτόν, ὅτι ἡ οικονομικὴ ἡμῶν ὑποδοῦλωσις εἰς ξένα κεφάλαια ἔξει ἀποτέλεσμα καὶ τὴν ἐθνικὴν ὑποδοῦλωσιν.

Πάντες οἱ εἰδότες τὰ ἐν Μακεδονία σφοδρῶς κατακρίνουσι τὴν ἀβελτηρίαν περὶ τὴν διεύθυνσιν ἐντεῦθεν τῶν μακεδονικῶν πραγμάτων. Ἐλαχίστη ἐνέργεια γίνεται ἐπίσης πρὸς διάδοσιν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ τῶν προϊόντων τῆς ἐλληνικῆς βιομηχανίας, οὐδεμία δὲ λαμβάνεται μέριμνα περὶ ἀναπτύξεως τῆς ἐπιθαλασσοῦ ἐπικοινωνίας, ἧτις ἐπίσης θὰ συντελεῖ εἰς τὴν οικονομικὴν πρόοδον τῆς χώρας. Ἡ ἀτομικὴ πρωτοβουλία, ἧτις συμφυῆς τυγχάνει εἰς τὸν ἐλληνικὸν χαρακτήρα, ἧτις τοσοῦτον γενναίως ἐκδηλοῦται πολλαχοῦ τῆς Ἰδιογείου, διατελεῖ ἀδρανεστάτη. Τὰ ἄτομα ἀναμένουσι τὴν ὄθησιν αὐτῶν ἀπὸ τοῦ κράτους, καὶ τοῦτο πάλιν ἀπὸ τῶν ἀτόμων. Καὶ ἐν τῷ διαλλήλῳ τούτῳ κύκλῳ παρέρχονται ἡμέραι πολύτιμοι.

Πρὸς τῇ ἐλληνικῇ Τραπεζῇ ἀναγκαῖον ἐπίσης παρίσταται νὰ γείνη σκέψις περὶ τῆς ἐγγείου κτήσεως ἐν Μακεδονία. Γενεῖται καὶ παρέρχεται, ἢ δὲ γῆ μένει εἰς τὸν αἰῶνα. Ὅφειλομεν νὰ μελετήσωμεν καθ' ὅλην αὐτῆς τὴν σημασίαν τὴν γραφικὴν ταύτην ρῆσιν. Ἡ ἐγγειος κτήσις εἶνε ἡ ἐμπεδωτάτη τῶν βάσεων παντὸς κοινωνικοῦ καθεστῶτος. Σημαίνει ἐν τῇ λειτουργίᾳ αὐτῆς, οὐχὶ μόνον τὴν ἀφειρηρίαν τοῦ πλούτου, ἀλλ' ἐπίσης καὶ τὴν μονιμότητα, παρὰ τὰς περιπετείας, αἷτινες θύνανται νὰ ἐπέλθωσιν ἐκ ποικίλων αἰτίων. Λαοί, στερούμενοι

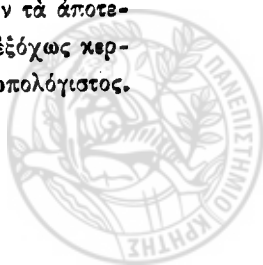

ἔγγειου κτήσεως, στεροῦνται φιλοπατρίας, πρόθυμοι ἐκάστοτε νὰ ὑποκόψωσιν εἰς τὴν πρώτην ἐπιδρομὴν, εἰρηνικὴν ἢ πολεμικὴν. Ἡ ἔγγειος κτήσις, εἴτε τυγχάνει συγκεντρωμένη εἰς χεῖρας ὀλίγων ἀτόμων, εἴτε εἶνε διαμεμερισμένη μετὰ τὸ πλῆθος τῆς χώρας, ἐκπροσωπεῖ τὴν μεγάλην οικονομικὴν καὶ ἠθικὴν δύναμιν πάσης κοινωνίας.

Διὰ τῆς ἔγγειου κτήσεως ὁ Ἑλληνισμὸς ἠδύνατο ἐπίσης νὰ ἐπικρατήσῃ ἐν Μακεδονίᾳ. Δυστυχῶς ἀφῆκε ν' ἀπολεσθῆ καὶ ἐν τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ἔδαφος ἐνεργείας. Δὲν θέλω νὰ ἐχυρισθῶ, ὅτι ἡ ἔγγειος ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ κτήσις δὲν ἐκπροσωπεῖται ἰκανῶς ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου. Οὐκ ὀλίγοι τῶν ἡμετέρων ὁμογενῶν τυγχάνουσι κύριοι μεγάλων κτημάτων ἐν τῷ ἑσωτερικῷ καὶ οἱ ἦττον δ' εὐποροὶ δὲν στεροῦνται ἔγγειου κτήσεως. Ἄλλ' ἐὰν σοβαρώτερον καὶ προνοητικώτερον διεξήγητο ἡ ἐν Μακεδονίᾳ ἐθνικὴ ἐνέργεια, ἐν τῶν πρώτων ἡμῶν μελημάτων θὰ ἦτο ἡ ἴδρυσις ἐταιρείας, μὲ τὸ ἀζημίωτον αὐτῆς ἀποδλεπούσης εἰς τὸν σκοπὸν τοῦτον, εἰς τὴν ἐξαγορὰν διπλασθῆ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ ἀπαλλοτριουμένων κτημάτων, ἣν εὐκαιρίαν δὲν παρημέλησαν πολλοὶ ἐκ τῶν ξένων, καὶ ἰδίᾳ ἐκ τῶν ἐποφθαλιωμένων τὴν χώραν ταύτην πρὸς ἐπίτευξιν πολιτικῶν συμφερόντων.

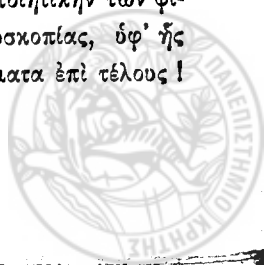
Εἶπον ὅτι ἡ ἐξαγορὰ μεγάλων ἐν Μακεδονίᾳ κτημάτων οὐδεμίαν θὰ παρεῖχε ζημίαν τοῖς ἀγορασταῖς. Πωλοῦνται εὐθηνότατα ἕνεκα ἀλλείψεως ἐπαρκῶν κεφαλαίων πρὸς καλλιέργειαν, ἢ δ' ὁσημέραι ἀναπτυσσομένη συγκοινωνία καὶ τὸ γόνιμον τοῦ ἔδαφους θέλουσιν ἐπενέγκῃ ταχέως τὸν διπλασιασμὸν τῆς ἀξίας τῆς ἔγγειου κτήσεως.

Δὲν φρονῶ ἀναγκαῖον ν' ἀναπτύξω διὰ μακρῶν τὰ ἀποτελέσματα τῶν τοιούτων ἐπιχειρήσεων, αἵτινες εἶνε ἐξόχως κερδοσκοπικαί, ἀλλ' ἡ ἐθνικὴ αὐτῶν σημασία ἔσται ἀνυπολόγιστος.

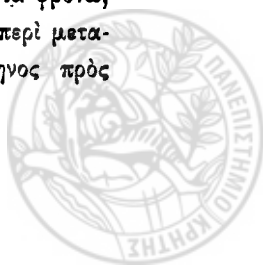
Μακεδόνες χωρικοί, οί ἀνήκοντες ἰδίᾳ εἰς πληθυσμοὺς ἀστα-
 θοῦς ἐθνικῆς συνειδήσεως, προσλαμβάνομενοι ὡς καλλιερ-
 γηταί μεγάλου κτήματος, ἀνήκοντος εἰς Ἑλληνα γαιοκτήμονα,
 εὐρίσκοντες ἐν αὐτῷ πάντα τὰ μέσθ τῆς συντηρήσεως καὶ τῆς
 εὐημερίας, ἰδίᾳ εὐρίσκοντες Σχολεῖον καὶ Ἐκκλησίαν πρὸς πνευ-
 ματικὴν, ἠθικὴν καὶ ἐθνικὴν αὐτῶν μόρφωσιν, ἐν βραχυτάτῳ
 χρονικῷ διαστήματι θέλουσι μεταβληθῆ εἰς ἐνθουσιώδεις Ἑλ-
 ληνας, ἀποκαλυπτομένων αὐτοῖς διὰ τῆς προσφυοῦς διδασκαλίας
 τῶν ἀρχαίων ἐθνικῶν Θεῶν, τοῦ ἰδεώδους τῆς μεγάλης ἑλλη-
 νικῆς πατρίδος, ἧς μία τῶν ἀκροπόλεων ὑπῆρξεν ἀπὸ παλαιοῦ
 χρόνου καὶ ἡ ἰδίᾳ αὐτῶν πατρίς, ἡ Μακεδονία. Ἡ τοιαύτη ἑλλη-
 νοποιήσις τοῦ μακεδονικοῦ πληθυσμοῦ πραγματωθῆσεται ἐντὸς
 βραχυτάτου χρόνου. Οἱ βάρβαροι θέλουσιν ἀπέλθῃ ἐκ τῆς πε-
 ριμαχίτου γῆς. Ὁ δὲ Ἑλληνισμός, ἀνασυντασσόμενος αὐθις καὶ
 διοργανούμενος κατὰ τὰς πολυθρυλῦτους μακεδονικὰς φάλαγ-
 γας, θέλει ἐπιτελέσῃ τὴν ἑαυτοῦ ἀποστολὴν ἰσχυρῶς, ἐρειδόμε-
 νος ἐπὶ πασῶν τῶν δυνάμεων τῆς Μακεδονίας, οἰκονομικῶν,
 φυσικῶν, ἠθικῶν, ἐθνικῶν ἐπὶ τέλους.

Πόσοι ἐκ τῶν ὁμογενῶν, καὶ ἰδίᾳ ἐξ ἐκείνων, οὔτινες ἐγκα-
 θίστανται ἐν ταῖς εὐρωπαϊκαῖς μεγαλοπόλεσιν, ἀπορροφώμενοι
 ὑπὸ τῶν κερδοσκοπικῶν ἐπιχειρήσεων, συναγελαζόμενοι ἐν τοῖς
 χρηματιστηρίοις μετ' Ἰουδαίων καὶ παντὸς ἀποβλήτου συρφε-
 τοῦ, σήμερον κερδαίνοντες καὶ αὔριον καταστρεφόμενοι, ἔν' ἀπο-
 περατώσωσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐλεεινὸν βίου στάδιον ἐν πτω-
 χοκομείοις, νοσοκομείοις, ἧ καὶ διὰ τῆς ἀτοκτονίας, ἠδὲ ναντο
 νὰ μελετήσωσι τὸ οἰκονομικὸν πρόβλημα τῆς Μακεδονίας ἐν
 ὄλῃ αὐτοῦ τῇ εὐρύτητι καὶ τῇ σημασίᾳ καὶ ν' ἀναλάβωσι τὴν
 ἐκμετάλλευσιν αὐτῆς, ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἰκανοποιητικὴν τῶν φι-
 λοδοξιῶν αὐτῶν καὶ τῶν ὄνειρων τῆς κερδοσκοπίας, ὑφ' ἧς
 κατατρώχονται καὶ ἧς καθίστανται οἰκτρὰ θύματα ἐπὶ τέλους!

Μακαρία ἡ ὥρα! Ἦθελον πεισθῆ ἕκ τῶν πραγμάτων, ὅτι ὁ Ἑλληνισμός, πρὸς τῆ διακρινούσῃ αὐτὸν νοημοσύνη, κέκτηται ἅμα καὶ τὴν ἀπαιτουμένην σοβαρότητα ἐν τῇ ἐπιδιώξει τῶν ποικίλων ἐθνικῶν σκοπῶν. Εὐποροί, ἀλλὰ καὶ ἐπιχειρηματῆται ὁμογενεῖς, καθιστάμενοι γαιοκτῆμονες ἐν Μακεδονίᾳ, ἔστρωσαν βέβαιοι, ὅτι δὲν θέλουσιν ἀναλάβῃ τὴν ἐκμετάλλευσιν ἐδάφους, κειμένου ἐν ταύτῃ ἢ ἐκείνῃ τῇ νοσηρᾷ ἢ μεμακρυσμένη ἐπαρχία τῆς κεντρῶας Ἀσίας, ἢ τῆς σκοτεινῆς Ἠπείρου, ἔνθα μῦλα ταῦτα μεγαλοπράγμονες Εὐρωπαῖοι δὲν διστάζουσι ν' ἀναλάβωσι κολοσιαιὰς ἐπιχειρήσεις, ἀπαιτούσας ἑκατοντάδας ἑκατομμυρίων. Ἄν λάθωσι τὸν κόπον ν' ἀνοίξωσιν ἐγκυκλοπαιδικὸν λεξικόν, ἢ ἐγχειρίδιον τῆς πρώτης στοιχειώδους Γεωγραφίας, θέλουσι μάθη, ὅτι ἡ Μακεδονία εἶνε μία τῶν εὐφορωτάτων ἐπαρχιῶν, ἂν οὐχὶ ἡ εὐφορωτάτη, τῆς ἀνατολικῆς Εὐρώπης, πλουσιωτάτη καὶ ποικιλιωτάτη εἰς προϊόντα, ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς καὶ ἐν τοῖς κόλποις αὐτῆς εὐρισκόμενα, διαρρέεται διὰ πολλῶν ποταμῶν, κέκτηται ἀσφαλεστάτους λιμένας, δάση, λειμῶνας, ἄρα πάντα τὰ ἀγαθὰ τῆς ἀνθρωπίνης εὐημερίας. Παρέλιπον νὰ προσθέσω τελευταῖον, τὸ σπουδαιότατον δι' αὐτοῦς, ὅτι δηλαδὴ συγκοινωνεῖ καθ' ἑκάστην διὰ λαμπρᾶς σιδηρᾶς ὁδοῦ μετὰ τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης—τῆς Βουδαπέστης καὶ τῆς Βιέννης. Πάντα ταῦτα δὲν εἶνε ἄξια λόγου πλεονεκτήματα νὰ κεντρίωσι τὴν ἑλληνικὴν δραστηριότητα, δοναμένην νὰ ἐκδηλωθῇ λυσιτελέστερον ἐπὶ τῶν ἐμπορικῶν ἀγορῶν τῆς Θεσσαλονίκης, τῶν Σερρῶν, τῶν Βιτωλίων, ἢ ἐπὶ τῶν ἀπαραμιλλῶν κοιλάδων, ὅς διαθρέχουσιν ὁ Ἄξιός καὶ ὁ Νέστος ὁ Στρυμὼν καὶ ὁ Ἀλιάκμων;

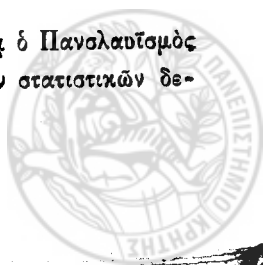
Δὲν νομίζω ἀνάξιον ἰδίας μνείας, τοῦναντίον μάλιστα φρονῶ, ὅτι δεόν νὰ καταστῆ ἐθνικὸν μέλημα ἢ προσήκουσα περὶ μεταστροφῆς ἐνέργεια τοῦ αἰωνίως ἀποδημητικοῦ Ἑλληνοῦ πρὸς

τὴν ἠδολογημένην ταύτην γῆν τῆς Μακεδονίας. Νὰ πεισθῆ ὁ Ἕλληγν νὰ παραμένῃ ὑπὸ τὴν στέγην τῶν προγόνων, ἐξακολουθῶν νὰ διάγῃ τὸν αὐτὸν βίον, ἀντίκειται πρὸς τὸν ζωηρὸν καὶ εὐμετάβλητον αὐτοῦ χαρακτήρα. Ὅστις ἀπὸ παλαιτάτου χρόνου διατελεῖ ἀποδημητικός. βλάβην μὲν ἐνίστει, ἀλλ' ἐπίσης καὶ οὐ μικρὸν κέρδος ἐπενεγκῶν εἰς τὸ ἑλληνικὸν γένος ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ ἐκμεταλλεύσει ξένων χωρῶν καὶ χρησιμοποιήτει μεγάλων ἠθικῶν καὶ πνευματικῶν ἐφοδίων καὶ κεφαλαίων. Καθῆκον ἄρα ἐπιβάλλεται εἰς ἡμᾶς, λαμβάνοντας ὑπ' ὄψιν τὸν χαρακτήρα καὶ τὰ ἱστορικὰ δεδομένα τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, ἀφοῦ δὲν δυνάμεθα νὰ περιορίσωμεν τὰς ἀποδημητικὰς αὐτῆς ροπὰς, νὰ κανονίσωμεν αὐτὰς καὶ νὰ διευθύνωμεν πρὸς τὴν Μακεδονίαν, ἐν ἣ λαμπρὸν καὶ ἱκανοποιητικὸν ἀναπτύσσεται τὸ σάδιον τῆς ἐργασίας καὶ τῆς ἀμοιβῆς. Διὰ τοῦ μέσου τούτου κατορθοῦμεν νὰ διασώσωμεν ἰσχυροὺς ἑλληνικοὺς πληθυσμοὺς ἀπὸ τοῦ κινδύνου τῆς ἐξοντώσεως, ἣν ὑφίστανται ἐν τισὶ χώραις τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου, ἐν Ρωμανίᾳ, ἐν Σερβίᾳ, ἵνα παραλίπω ἄλλας χώρας ἀπομεμακρυσμένας, ὡς ἡ μεσημβρινὴ Ρωσσία, ἐν αἷς ἐπίσης οἱ ἐκ τῶν ὁμογενῶν μεταναστεύοντες ἀπόλλονται ἐντὸς μίας γενεᾶς, καὶ νὰ καταστήσωμεν αὐτοὺς χρησιμωτάτους παράγοντας ἐν τῇ ἐθνικῇ ἐπὶ τῆς Μακεδονίας ἐργασίᾳ. Τὸ θέμα εἶνε εὐνόητον, οὐδ' ἔχω ἀνάγκην εὐροτέρας ἀναπτύξεως ἐπὶ τοῦ παρόντος· ὅ τι μόνον ὀφείλω προσθέτως νὰ σημειώσω, εἶνε ὅτι αἱ ἐνδεικνύμεναι μεταναστεύσεις, μὴ πραγματοποιμένων τῶν ρηθεισῶν οἰκονομικῶν ἐπιχειρήσεων, δὲν δύνανται νὰ λάβωσι πλήρη εὐόδωσιν καὶ ἐπιτυχίαν.

*
* *

Πρὸς τῇ ἱστορικῇ νοθείᾳ καὶ πλαστογραφίᾳ ὁ Πανσλαυτισμὸς ἐχρησιμοποίησεν ἐπίσης τὴν παραποίησην τῶν στατιστικῶν δε-

δομένων, τῶν ἀριθμῶν. Καὶ δὲν ἔχει ἄδικον. Ἡ πλατυγραφία τῶν ἱστορικῶν κειμένων ὑποπίπτει εὐχερῶς εἰς τὴν ἀντίληψιν· καὶ δυσχερές, καὶ τολμηρὸν, καὶ ἐπικίνδυνον εἶνε τὸ ἐγχειρήμα τοῦτο. Ἄλλ' ἢπραποίητις τῶν στατιστικῶν δεδομένων, ἰδίᾳ δὲ τῶν τοῦ πληθυσμοῦ, εἶνε ὅτι εὐχερές· ζήτημα στοιχειωδισταίων τῆς ἀριθμητικῆς πράξεων. Καὶ οὕτως ὁ Πανσλαυτισμὸς, διὰ τῆς μεθόδου τῆς ἀφαιρέσεως, ἡλάττωσε σήμερον τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐν Μακεδονίᾳ Ἑλλήνων εἰς βᾶθμὸν, ἐμποιοῦντα κατάπληξιν διὰ τοὺς ἀγνοοῦντας τὰ πράγματα. Πολλὰκις ἤκουσα καὶ ἀνέγνωσα ξένους ἐπικαλουμένους, προκειμένου περὶ τῆς χώρας ταύτης, τοὺς ἀριθμοὺς τοῦ Laveleye! Ἐπόμεινον. Ἐγκριτος καθηγητὴς τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας ἐν βελγικῇ πανεπιστημίᾳ, (ἐγκρατῆς ἄρα τῆς στατιστικῆς ἐπιστήμης, ἂν μὴ καὶ τῶν ὑποχρεώσεων αὐτῆς), δημοσιολόγος ἐλευθερόφρων, ὑπερασπιστὴς τῶν ἀδικουμένων, ἰδίᾳ τῶν πενομένων κοινωνικῶν τάξεων ἐν Εὐρώπῃ, ἔμελλε νὰ εὕρῃ ἀποδοχὴν ὡς πρὸς τὰς στατιστικὰς αὐτοῦ περὶ τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ πληθυσμοῦ ἀποκαλύψεις. Ὑπολογίσας τὸν ἑλληνικὸν πληθυσμὸν εἰς 55,000, ἐπιστεύθη παρά τινων ἀφελῶν. Καὶ εἶνε μὲν ἀληθές, ὅτι αὐτοὶ οἱ Βούλγαροι δὲν τολμῶσι νὰ ἐπικαλεσθῶσι τὸ κῶρος τοῦ Βέλγου δημοσιολόγου, οὐχ ἦττον μόλις ἐπιτρέπουσι νὰ ὑπολογισθῇ ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τῆς Μακεδονίας εἰς διακοσίας χιλιάδας ἐν ταῖς στατιστικαῖς αὐτῶν πληροφορίαις, ἃς ἐμμέτως ἢ ἀμέσως δημοσιεύουσι πρὸς φωτισμὸν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ δημοσίου.

Οὐχ' ἦττον καὶ ἐκ τῶν ἡμετέρων οὐκ ὀλίγοι ἀμφιβάλλουσι περὶ τῶν πραγματικῶν ἑλληνικῶν δυνάμεων ἐν Μακεδονίᾳ. Διατελοῦντες ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν ξένων δημοσιευμάτων, καταβιάζουσι τὸν ἑλληνικὸν πληθυσμὸν αὐτῆς εἰς τὸ ἔσχατον σημεῖον, ἐκ μωροῦ φόβου μὴ θεωρηθῶσιν ὡς σωθινισταὶ καὶ μεγαλοφρονοῦνται, διότι καὶ τοῦτο εἶνε ἐν τῶν σημείων τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἀτο-

νίας καὶ ρατσίωνης. Οὕτω κινδυνεύουσι νὰ πιστεύσωσι καὶ οἱ τολμηρότεροι, ὅτι ἔντως ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τῆς Μακεδονίας εἶνε ὑποδεέστερος, παραβαλλόμενος πρὸς τὸν βουλγαρικόν. Τοιαῦτα εἶνε τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἑλλιποῦς παιδεύσεως, ἣς θῆμα κατέστη ἐπ' ἐσχάτων ἢ καθ' ἡμᾶς ἑλληνικὴ γενεὰ ἔν τε τῇ ἐλευθέρᾳ καὶ τῇ ἀλυτρώτῳ πατρίδι.

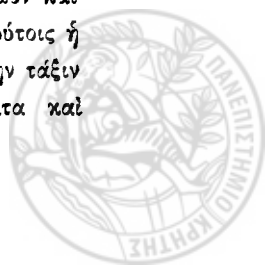
Καὶ ἐν τούτοις αὐτὰ τὰ πράγματα, καὶ διὰ τοῦ φακοῦ τοῦ βουλγαρικοῦ μικροσκοπίου παρατηρούμενα, μαρτυροῦσιν, ὅτι ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τῆς Μακεδονίας εἶνε ἴσος τοῦλάχιστον, ἂν μὴ ὑπέρτερος τοῦ βουλγαρικοῦ. Σέβομαι τὴν ἀλήθειαν φρονῶ, ὅτι λαοί, ἐστερημένοι τῆς ἀρετῆς καὶ τοῦ αἰσθήματος τῆς πραγματικότητος, εἶνε προωριζόμενοι εἰς ἀπώλειαν ὡς ἀεροβατοῦντες. Λοιπὸν αὐτὰ τὰ πράγματα κηρύττουσι μεγαλοφωνότατα, ὅτι καὶ κατὰ τὴν στιγμὴν ἀκόμη ταύτην, καθ' ἣν ἐγένετο ἀπώλεια ἑλληνικῶν δυνάμεων ἐν Μακεδονίᾳ, τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον δὲν ὑστερεῖ, κατὰ τὰς μαρτυρίας καὶ αὐτῶν τῶν Βουλγάρων.

Ἀσφαλῶς θέλει κατανοηθῆ ὁ ἰσχυρισμὸς μου οὗτος ἐκ τῶν ἐπομένων βουλγαρικῶν ἀποκαλύψεων περὶ Μακεδονίας.

Ὁ κ. Β. Κάντσεφφ, ἔγκριτος Βούλγαρος ὡς ἐκ τῆς ἀποστολῆς, δι' ἣς ἦτο ἐμπιστευόμενος ὑπὸ τῆς ἐν Σόφια κυβερνήσεως καὶ τῆς Ἐξαρχίας ὡς ἐπιθεωρητῆς τῶν ἐν Μακεδονίᾳ βουλγαρικῶν Σχολείων, ἀφωσιωμένος εἰς τὴν ἐθνικὴν ἰδέαν καὶ τὰ συμφέροντα τῆς πατρίδος αὐτοῦ, μέλος δὲ τυγχάνων τοῦ ἐν Σόφια μακεδονικοῦ κομιτάτου, ἐπανελθὼν εἰς τὴν βουλγαρικὴν πρωτεύουσιν, ἀνέπτυξεν ἐν δημοσίᾳ διαλέξει, τῇ 20 Ἀπριλίου 1899, τὰ κατὰ τὰς ἐν Μακεδονίᾳ βουλγαρικὰς ἐνεργείας, τὴν κατάστασιν τῆς χώρας, τὰ κατὰ τὸν πληθυσμὸν αὐτῆς, ὑποδείξας τὸν τρόπον τῆς προσηλυτιστικῆς ἐργασίας. Οὐ τοῦ παρόντος ἢ πλήρης ἀνάλυσις τῆς πραγματικῆς ταύτης, πολλὰ δι-

δασκοῦτης ἡμᾶς καὶ ἀποκαλυπτοῦτης περὶ τοῦ τρόπου τοῦ σκέπτεσθαι καὶ ἐνεργεῖν τῶν Βουλγάρων.

Καὶ ἐν πρώτοις ὁ Βούλγαρος φιλόπατρις ὁμολογεῖ τὰ ἐπόμενα, ἄξια σημειώσεως: “Ἡ ἡγεμονία τῆς Βουλγαρίας ἐν τῇ σημερινῇ αὐτῆς καταστάσει καὶ θέσει δὲν δύναται νὰ ἐξακολουθήσῃ ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἀνεξάρτητος καὶ ἀπολαύουσα οἰκονομικῆς εὐημερίας. Μᾶλλον ἀφόρητος θὰ καθιστατο ἡ κατάστασις αὐτῆς καὶ φανταστικὴ ἢ ἐλευθερία, ἐάν τις τῶν Μεγάλων Δυνάμεων προσεγγίσῃ πρὸς αὐτήν. Οὐδὲ πάλιν οἱ Βούλγαροι τῆς Μακεδονίας θὰ ἠδύναντο ν’ ἀναζητήσωσιν ἀλλαχοῦ ὑποστήριξιν πρὸς βελτίωσιν τῆς ἑαυτῶν καταστάσεως ἢ παρὰ τῶν ἐλευθέρων ἀδελφῶν . . . Διὰ τῆς κατατημέσεως (;) τῶν Βουλγάρων μετὰ τὸν ρωσσοτουρκικὸν πόλεμον τῆς ἀπελευθερώσεως, ἤρξαντο τὰ παθήματα αὐτῶν, ἅτινα εἰσέτι δὲν ἔληξαν, διότι ὑφίσταται εἰσέτι ὁ μέγας περὶ ὑπάρξεως ὡς ἔθους σημαίνοντος κίνδυνος. Τὸ ἐν ἡμῖν τῆς βουλγαρικῆς χώρας ἀπετέλεσεν ἔθνικὸν κράτος, τὸ δ’ ἕτερον ἡμῖν ἀπέμεινεν εἰς χεῖρονα τῆς προτέρας κατάστασιν, μέρος συμπεριελήφθη ἐντὸς τῶν σερβικῶν ὀρίων, μέρος ἐντὸς τῶν ρωμουνικῶν καὶ τὸ σημαντικώτατον, κινδυνεῖ ν’ ἀπολεσθῇ· ἀλλὰ καὶ ἡ ἐλευθέρᾳ ἡγεμονία εἶνε ἐκτεθειμένη εἰς μεγάλην δοκιμασίαν, δὲν δύναται ν’ ἀναπτυχθῇ καλῶς καὶ μέχρι τοῦδε δὲν ἠδυνήθη νὰ καταστῇ ἰσχυρὸν βουλγαρικὸν κέντρον. Οἱ ἐλεύθεροι Βούλγαροι, περισπώμενοι ὑπὸ ἐσωτερικῶν διαμαχῶν, λησμονοῦσι τὴν ἀληθῆ ἀποστολὴν τῆς ἡγεμονίας, ἣ θέτουσιν αὐτήν ἐν δευτέρᾳ μοίρᾳ. Ἡ ἀνεπτυγμένη βουλγαρικὴ τάξις κατῆλθεν εἰς μικρολόγους διαμάχας, ὥρμησε λαϊμάργως πρὸς ἀτομικὸν πλουτισμὸν καὶ ἐλησμόνησε τὰ ἰδεώδη τοῦ βουλγαρικοῦ ἔθους. Πρὸς τοῦτοις ἡ ἐλευθέρᾳ Βουλγαρίᾳ ἐχρησίμευσεν εἰς τὴν ἀνεπτυγμένην τάξιν τῶν ἄλλων τμημάτων τῆς πατρίδος ἡμῶν. Τὰ ζωηρότατα καὶ

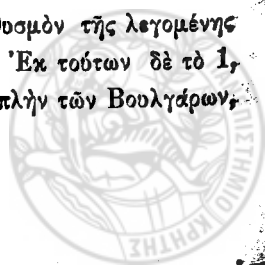

ικανώτατα στοιχεία ἐγκατέλιπον τὴν γενέτειραν, ἦλθον ἐν ταῦθα, παρεσῆρθσαν ὑπὸ τοῦ γενικοῦ ρεύματος καὶ ἐλησμονήσαν τὰ δυστυχήματα τῶν οἰκείων αὐτῶν. Τὸ δὲ ἔθνος ἀπολειφθὲν ἄνευ ὁδηγῶν, ἐξετέθη εἰς μεζονας ἔτι κινδύνους ... Ἄλλ' ἀπὸ τινος χρόνου παρατηρεῖται ἐνδιαφέρον τι περὶ τῆς τύχης τῶν ἀδελφῶν, τῶν ζώντων ἐκτὸς τῶν συνόρων τῆς Μακεδονίας. Ἐπιθυμητὸν εἶνε μόνον νὰ χωρισθῶσι τὰ ζητήματα ταῦτα ἀπὸ τῶν κερματικῶν φρονιῶ δέ. Ἐτι ἐγγύς ἐστὶν ὁ χρόνος, καθ' ὃν πᾶς ὀρθοφρονῶν Βουλγῶρος θέλει ἐννοήσῃ, ὅτι ἡ ἀληθὴς ἀτομικὴ εὐτυχία ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς γενικῆς τοῦ ἔθνους καὶ διὰ τοῦτο κυρίως δεόν νὰ θυσιαζῶνται αἱ ὄλικαὶ καὶ πνευματικαὶ δυνάμεις πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν ἐθνικῶν ἰδανικῶν . . .»

Παρέθηκα τὰ ὀλίγα ταῦτα προλεγόμενα τοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ βουλγαρικῶν Σχολείων, ἵνα καταδείξω καὶ πάλιν, ὅτι οἱ λαμβάνοντες τιαυτοὺς ἀποστολὰς ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ δὲν εἶνε ἀπλεῖ ὑπόσπλγλοι, ἀλλ' ἐμφροῦνται γενναίου φρονήματος ἐν τῇ ὑποστηρίξει τῆς ἰδέας, ὑπὲρ ἧς ἐργάζονται. Τοῦτο καταδειχθήσεται ἔτι μᾶλλον ἐκ τῶν ἐπιμένων.

Σκοπὸς τῆς διολέξεως ταύτης ἦτο ὁ ἰσχυρισμός, ὅτι τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Μακεδονίας εἶνε βουλγαρικόν, δευτερευόντως δὲ καὶ τριτευόντως ἀντιπροσωπεύονται οἱ λοιποὶ πληθυσμοί. Ἐν τούτοις καὶ ὀπισθεν τῶν ἀριθμῶν, ἀφαιρουμένων τῶν ἐκ προθέσεως στατιστικῶν ὑπερβολῶν, καταφαίνεται διὰ τοῦθ' ἔχοντος ἀμερολύπτως νὰ κρίνωσιν. Ἐτι δὲν εἶνε ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν Μακεδονίᾳ Βουλγάρων τοσοῦτος, ὥστε νὰ ἐπιζητῆ νὰ ἐπιβληθῆ ἐπὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῶν λοιπῶν τῆς χώρας ταύτης κα- τοίκων.

Ὁ κ. Κάντσεφ ὀπολογίζει τὸν πληθυσμὸν τῆς λεγομένης Μακεδονίας εἰς 2,280,000 κατοίκους. Ἐκ τούτων δὲ τὸ 1, 000,000 θεωρεῖ βουλγαρικόν. «Ἄλλὰ πλὴν τῶν Βουλγάρων,

λέγει, σπουδαῖον μέρος ἐν τῇ χώρᾳ κατέχουσιν οἱ Τούρκοι καὶ οἱ Ἕλληνες. Οἱ Ἄλβανοί, Βλάχοι καὶ Ἑβραῖοι κατέχουσι τρίτης θέσεως σημασίαν καὶ κατ' ἀριθμὸν καὶ κατὰ σπουδαιότητα. Καὶ τοὺς μὲν Τούρκους, «ὕψινες δὲν θεωροῦσιν ἑαυτοὺς ὡς ἐν ἔθνος μετὰ τῶν Χριστιανῶν, ἀλλ' εἶνε ἐχθροὶ αὐτῶν,» ὑπολογίζει εἰς 520,000, εἰς τοὺς κυρίως Ἕλληνας προτρέπει τὸν ἀριθμὸν 200,000, εἰ καὶ ἔμολογεῖ ὅτι ἡ σημασία αὐτῶν εἶνε ἀντίστροφος πρὸς τὴν τῶν Μωαμεθανῶν. Αὕτη δὲ συνίσταται κυρίως εἰς ὑπεροχὴν τῆς ἀναπτύξεως. Τὸ ἐμπόριον, τὰ Σχολεῖα, ἡ Ἐκκλησία καὶ ἡ θερμὴ φιλοπικρία εἶνε παράγοντες, ἀνοψώσαντες τὸν Ἑλληνισμὸν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ παρασχόντες αὐτῷ ἐπιβλητικὴν δύναμιν. Κρατεῖ οὗτος εἰς ἐτι κυριαρχικὴν θέσιν ἐν ταῖς μεσημβριναῖς ἐπαρχίαις, εἶνε δ' ἀρκούντως ἰσχυρὸς ἐν ταῖς πόλεσι Δράμας, Σερρών, Θεσσαλονίκης, Βοδενῶν, Βιτωλίων καὶ Καστορίας. Εἶνε δὲ ἀξιοσημείωτον, ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς προοδεῖ μᾶλλον ἐν Βιτωλίαις, ὅπου διατηρεῖ ἀξιόλογα σχολεῖα ἢ ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἐνθα τὰ σχολεῖα αὐτοῦ εἶνε παραλελυμένα. Ἐνφ' αὐτῷ καθαρὰ ἑλληνικαὶ οἰκογένειαι ἐν Βιτωλίαις ὑπάρχουσιν ἐπὶ τῷ ὅκτῳ μόνον, ἐν Θεσσαλονίκῃ ζῶσι περὶ τοὺς εἰκοστικιστῶν Ἕλληνας.

«Πλὴν τῶν 200.000 Ἑλλήνων ὀρθοδόξων καὶ τῶν πατριαρχικῶν Βουλγάρων, ὀνομαζομένων Γραϊκομανῶν, ὁ Ἑλληνισμὸς ἔχει εἰς τὴν διάθεσιν αὐτοῦ τὸ κυριώτερον καὶ πραγματικὸν μέρος τῶν Κουτσοβλάχων. Αἱ πλουσιώτεραι βλαχικαὶ οἰκογένειαι ἐν ταῖς πόλεσι καὶ ταῖς κώμαις εἶνε φανατικῶς παραλεδομένα εἰς τὸν Ἑλληνισμὸν. Σχολεῖα καὶ φιλανθρωπικὰ κατηδρόματα ἐν Μακεδονίᾳ συντηροῦνται ἐκ κεφαλαίων κουτσοβλαχικῶν. Ἡ πατριαρχικὴ Ἐκκλησία, ἥτις ἐγένετο προσωποποίησης τοῦ Ἑλληνισμοῦ, διαθέτει ἀκόμη περὶ τὰς 450,000 Χριστιανῶν ἔχει ἐν ἀπάσαις ταῖς ἐπαρχίαις ἀρχιερεῖς ἰσχυ-

ρους διὰ τῆς πονηρίας αὐτῶν, διὰ τῶν παραδόσεων καὶ τῆς ὑποστηρίξεως ἐκ μέρους τῶν ἀρχῶν.

“Πολλὰ γεγονότα συνετέλεσαν ἐπ’ ἐσχάτων πρὸς χαλάρωσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἡ πάλῃ μεταξὺ τῶν Ἀρχιερέων καὶ τῶν Ἑλλήνων προξένων, ἡ πτώχευσις καὶ ἡ παραλυσία τῶν Πατριαρχείων, οὐ ἔνεκα ἢ κατὰπτωσις τῶν Σχολείων, ὁ ἐκπατριζμὸς τῆς ἀνεπτυγμένης τάξεως εἰς Ἀθήνας, ἡ ἀπορία τῶν κυριωτάτων ἑλληνικῶν Κοινοτήτων Σερρῶν καὶ καὶ Θεσσαλονίκης καὶ ἐπὶ τέλους ὁ ἀτυχὴς τελευταῖος πόλεμος τῶν Ἑλλήνων. Οὐχ ἦττον ὁ Ἑλληνισμὸς διατελεῖ εἰσέτι σπουδαῖος παράγων ἐν Μακεδονίᾳ, οὐδὲ πρέπει νὰ ὑποτιμᾶται παρ’ ἡμῶν. Θέλει παραστήσῃ ἀκόμη ἰσχυρὸν πρόσωπον ἐν τῇ μεσημβρινῇ Μακεδονίᾳ, ἀνάγκη δὲ προσπαθειῶν πρὸς ἀποχωρισμὸν τοῦ βουλγαρικοῦ στοιχείου, ἵνα τεθῆ εἰς τὴν ἐμπρέπουσαν αὐτῷ τριτοβάθμιον θέσιν (μετὰ τοὺς Βουλγάρους δηλαδὴ καὶ τοὺς Τούρκους).”

Μετὰ τὰς περὶ Ἑλληνισμοῦ σκέψεις καὶ προτάσεις τοῦ Βουλγάρου προπαγανδιστοῦ δὲν εἶνε ἀνάξιον λόγου νὰ παραθέσω ἐνταῦθα καὶ τὰ περὶ τοῦ Σερβισμοῦ, εἰς ὃν ἀρνεῖται πάσαν ἐν Μακεδονίᾳ δύναμιν. “Ὁ Σερβισμὸς, λέγει, εἶνε ξένον φυτόν, μεταφυτευθὲν ἐπὶ τοῦ μακεδονικοῦ ἐδάφους, οὐδ’ ἀνεπτύχθη μέχρι τοῦδε. παρὰ τὰς φροντίδας καὶ τὰς θυσίας, τὰς ὑπ’ αὐτοῦ καταβαλλομένας. Οἱ Σέρβοι δύνανται νὰ ἔχωσι καλῶς ὀργανωμένην προπαγάνδαν ἐν Μακεδονίᾳ, ἀλλ’ οὐχὶ καὶ ἔθνος, ἡ δὲ σημασία αὐτῶν θέλει ἐξακολουθῆ, ἐφ’ ὅσον ὑπάρχει καὶ ἡ σημερινὴ πολιτικὴ καὶ οἰκονομικὴ ἀθλιότης. . . Ἐν Σκοπείοις οἱ Σέρβοι δὲν ἴδονθήθησαν νὰ κερδήσωσιν ἕδαφος· ἡ παλαιὰ γραικομαίης Κοινοῦτης ἔμεινε τοιαύτη, τὸ δὲ βουλγαρικὸν ἔργον δὲν ἐνέδωκεν, οὐδ’ ὑπάρχει κίνδυνος νὰ ἐνδῶσῃ. . . Ἐν τῇ μέσῃ καὶ τῇ μεσημβρινῇ Μακεδονίᾳ ὁ Σερβισμὸς δὲν δύνανται νὰ ἔχη σημασίαν, οὐδεμίαν ἐκέρδησε κοινότητα, οὐδὲ πρόσωπα, οἰκισθελῶς εἰς

αὐτὸν προσκολληθέντα. . . Ἡ δύναμις τοῦ Σερβισμοῦ βασιζέται ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, τῆς συνδεούσης τὴν μέσην Μακεδονίαν μετὰ τῆς Σερβίας καὶ ἐπὶ τῶν χρηματικῶν θυσιῶν, τῶν καταβαλλομένων ὑπὸ τῆς σερβικῆς κυβερνήσεως, ἀδυναμία δ' αὐτοῦ εἶνε, ὅτι στερεῖται τῶν συμπαιδιῶν τῶν κατοίκων, παραδόσεων καὶ ἀναπτύξεως ἰσχυροτέρας τῆς βουλγαρικῆς· οὐδ' αὐτὴ δὲ ἡ Σερβία παρουσιάζει τι ἐλκυστικὸν διὰ τοὺς κατοίκους τῆς Μακεδονίας· ἀλλ' εἶνε ἐπικίνδυνος αἱ βλάβαι, ἃς παρέχει ἡμῖν διὰ τῆς ἐξαγοράς. Καλὸν ἐν τούτοις εἶνε νὰ μὴ ἐκμηδενισθῇ.

« Ἡ ρωμουνικὴ ἐθνικὴ κίνησις ἀνεφάνη ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῆς βουλγαρικῆς ἐθνικῆς κινήσεως. Οἱ Βούλγαροι κατὰ τὸ ἐνδὸν ἐβοήθησαν αὐτήν, ἀλλὰ δὲν ἐπέτυχε, διότι ὁ κουτσοβλαχικὸς πληθυσμὸς εἶνε μικρὸς καὶ διεσκορπισμένος, τούτου δ' ἕνεκα ὁ Ἑλληνισμὸς κατέκτησεν ἐντελῶς τὰς καλητέρας δυνάμεις τῶν Κουτσοβλάχων. Ἐν τῇ πόλει Βιτωλίων, ἔνθα ὑπάρχει τὸ ἰσχυρότερον κουτσοβλαχικὸν στοιχεῖον, ἔνθα λειτουργεῖ ρωμουνικὸν Γυμνάσιον τῶν ἀρρένων, προγυμνάσιον τῶν θηλέων, ὑπάρχει δὲ πρόξενος τῆς Ρωμανίας, ἡ ρωμουνικὴ κίνησις εἶνε ἀδύνατος. Οἰκογένειαί τινες μόνον, οἰκονομικῶς καταπεσοῦσαι, προσκολλῶνται εἰς αὐτὸν χάριν ὀλιγῶν ὠφελειῶν· ἀλλ' ὁ λοιπὸς πληθυσμὸς, προεξαρχόντων τῶν ἐμπόρων καὶ τῶν συνεχνιῶν, φανατικῶς εἶνε προσκεκολλημένος εἰς τὴν ἑλληνικὴν Μητρόπολιν καὶ τὰ ἑλληνικὰ Σχολεῖα. Μειζονα ἐπιτυχίαν ἔσχε τὸ ρωμουνικὸν ἔργον ἐν τισὶν ὄρειοις ρωμουνικοῖς χωρίοις, ἅτινα ὀλιγώτερον ἐπηρεάσθησαν ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς ἰδέας. . .

Μετὰ τὴν τοιαύτην ἐκτίμησιν τῶν ἐν Μακεδονίᾳ διαφόρων φυλετικῶν δυνάμεων τῶν κατοίκων, ὁ ρήτωρ συμπεραίνει διὰ τῶν ἀκολούθων:

“1) ἡ ρωμουνικὴ κίνησις εἶνε ἀνίσχυρος.

"2) ὁ Σερβισμός εἶνε ἀνίσχυρος καὶ ἀσήμαντος, ἀλλ' ἐπιφέρει σπουδαῖα προσκόμματα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν Βουλγάρων.

"3) ὁ Ἑλληνισμός ἔχει εἰσέτι σημαντικὴν προοδευτικὴν δυνάμιν, κρατεῖ κυριαρχικὴν θέσιν ἐνιαχοῦ τῆς μισημεδρινῆς Μακεδονίας καὶ ἐξακολουθεῖ σημαίνων ἐν τοῖς ἐσωτερικοῖς πράγμασι τοῦ τόπου.

"4) τὸ μωαμεθανικὸν στοιχεῖον παρουσιάζει ἀδύνατον ἀνάπτυξιν, ἀλλ' ἐπιβλητικὴν φυσικὴν δυνάμιν, ἣτις συσσωματωμένη περὶ τὴν ἀρχήν, κυριαρχεῖ τῆς καταστάσεως.

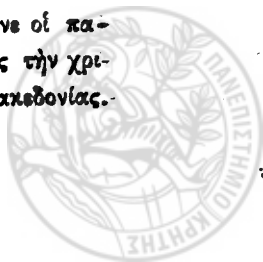
"5) Οἱ Βούλγαροι εἶνε τὸ ἰσχυρότατον στοιχεῖον ἐν Μακεδονίᾳ κατέχοντες πρωτεύουσαν θέσιν, κυριαρχοῦντες ἐν τῷ βορείῳ, μέσῳ καὶ ἀνατολικῷ τμήματι αὐτοῦ. Εἶνε ὁ σπουδαιότατος τῶν παραγόντων, ἀλλ' ὑπὸ τὰς σημερινὰς συνθήκας δὲν δύνανται νὰ εἶνε ἀποφασιστικὸς παράγων, ἐπειδὴ ἀπέναντι αὐτῶν ἴστανται, εἰ καὶ κωχωρισμένοι ἀπ' ἀλλήλων, οἱ Μωαμεθανοί, ὁ Ἑλληνισμός καὶ ὁ Σερβισμός. . .

Ταῦτα διετύπωσε πρὸ τῶν ὁμοφρόνων τῆς βουλγαρικῆς πρωτεύουσας ὁ ἐν Μακεδονίᾳ ἐπιθεωρητής. Περιτεὲν νὰ εἶπω, ὅποια προσοχὴ πρέπει νὰ δοθῇ εἰς τὰ στατιστικὰ φαντασιογραφήματα τοῦ ἀνθρώπου τούτου, ὅπως καὶ οἱ συμπατριῶται αὐτοῦ, σπρεβλοῦντος τοῦς ἀριθμοὺς μετὰ τόλμης Προκρούστου· ἄλλως τε εἶνε καὶ τόσον εὐχερῆς ἢ πρῶσθαφαίσεις. Ἄλλ' ἀνεδημοσίευσσα ἀποσπάσματα ἐκ τῆς διαλέξεως αὐτοῦ, ἵνα κατανοήσῃ τὸ ἐλληνικόν, ὅτι αἱ ἐν Μακεδονίᾳ δυνάμεις αὐτοῦ, παρὰ τὰς ἐπιγενομένας ἐκ τῆς ἀδιφορίας ἡμῶν καὶ τῆς κακῆς διεθνήσεως ἀπωλείας, εἶνε σημαντικώταται, ἀνομολογούμεναι τοιαῦται καὶ παρ' αὐτῶν τῶν Βουλγάρων. Ὅταν ὁ κ. Κάντζεφ ἀναβιδάζει τὸν ἐλληνικὸν κληθυσμὸν τῆς Μακεδονίας εἰς 450 χιλιάδας, τί ἄρα γε πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι ἀφαιρεῖ ἐκ τοῦ πραγματικοῦ ἀριθμοῦ ;

Ἄλλ' ἀφαιρουμένων τῶν ἀριθμητικῶν δεδομένων, καὶ αὐτὸς ὁ Βούλγαρος δὲν δύναται νὰ μὴ ὁμολογήσῃ τὴν ἐν Μακεδονίᾳ ὑπεροχὴν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, οὐχὶ τῶν Ἑλλήνων, ὃν θεωρεῖ ὡς πρωτεύοντα ὑπὸ πνευματικὴν δύναμιν. Τί ἠδυνάμεθα νὰ πράξωμεν διὰ τῆς δυνάμεως ταύτης, προσηκόντως συντεταγμένης καὶ ὀργανωμένης; Ἄλλ' ἐκείνοι, εἰς οὓς εἶνε ἀνατεθειμένη ἢ διεύθυνσις τοῦ ἀγῶνος, ἐξ ἀγνοίας βεβαίως καὶ ἀκρισίας, εἶνε οἱ μέγιστοι τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ. «Ἡ πάλη, λέγει ὁ Βούλγαρος γνώστης τῶν μακεδονικῶν πραγμάτων, μεταξὺ ἀρχιερέων καὶ Ἑλλήνων προξένων εἶνε μία τῶν ἀφρομῶν τῆς ἐξασθενήσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ». Δυστυχῶς τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ ἐκτὸς τῆς Μακεδονίας.

Ἡ ἐκθεσις αὕτη ἐν πολλοῖς εἶνε εἰκὼν τῶν ἐν Μακεδονίᾳ πραγμάτων. Ἀφαιρουμένων τῶν ποσοστῶν τῆς βουλγαρικῆς ὑπερφιλαυτίας καὶ τῆς ἐπὶ σκοπῷ διαφημίσσεως, ὃ ἐν Μακεδονίᾳ βουλγαρικὸς παράγων ἔρχεται τρίτος μετὰ τοὺς Ἑλληνας καὶ τοὺς Τούρκους. Παρὶ δὲ Ρωμούνων δύναται νὰ γείνη ὀλιγώτερος λόγος ἢ περὶ τῶν Ἰουδαίων τῆς Θεσσαλονίκης. Ἡ ἐν Μακεδονίᾳ αὐτῶν ὑπαρξίς εἶνε φαινομενικὴ Ὑπῆρχον βεβαίως ἄλλοτε διεσπαρμένα τινὰ λείψανα λαοῦ ἀμφιδόλου ἐθνολογικῆς ἐννοίας· ἀλλὰ ταῦτα ἐλαχίστην εἶχον ἢ ἔχουσι σχέσιν μετὰ τῶν παραδοσιαθίων ρωμοσυνικῶν πληθυσμῶν, οἵτινες ἐπίσης μόλις ἀπὸ τινος χρόνου καταρτίζουσι ἐθνικὴν γλώσσαν καὶ συνείδησιν. Ἡ ἐλαχίστη δὲ παραβολὴ τῆς γλώσσης καὶ τῶν ἐθίμων τῶν ἐπὶ τῆς Πίνδου καὶ ἀλλαχρῶ διαιτωμένων κουτσουβλαχικῶν πληθυσμῶν καὶ τῆς τῶν κυρίως Ρωμούνων οὐδεμίαν πιστοποιεῖ συγγένειαν γλωσσικὴν ἢ φυλετικὴν.

Καὶ ἐν τούτοις ἀπὸ τινος χρόνου οἱ Βούλγαροι εἶνε οἱ παρουσιαζόμενοι πρὸ τῆς Εὐρώπης ὡς οἱ ἐκπροσωποῦντες τὴν χριστιανικὴν δύναμιν, τὸν κατ' ἐξοχὴν πληθυσμὸν τῆς Μακεδονίας.

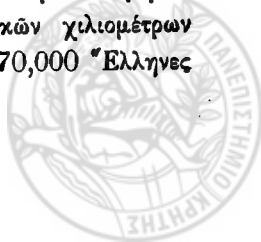
Ἐκ τοῦ ὑπ' αὐτῶν ὑπολογιζομένου πληθυσμοῦ 1,200,000 κατοίκων δίδουσιν εἰς ἑαυτοὺς 1,000.000, ἀλλ' ἐξελεγκομένου τούτου ἀνακριβοῦς, πόσος πράγματι βουλγαρικὸς πληθυσμὸς ὑπολείπεται ; Ἐκ τῶν ἐπομένων, βασιζομένων ἐπὶ ἀσφαλεστέρων στατιστικῶν καὶ ἄλλων ἐπισήμων πληροφοριῶν, θέλει κατανοηθῆ ἀκριθέστερον ἢ πραγματικὴ δύναμις τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Μακεδονίας.

Πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν, ὅτι λείπει ἀφ' ἡμῶν ἡ πεποίθησις εἰς τὰ ἡμέτερα δίκαια, ἄλλως, κατελιγμένοι ἐκ τοῦ δικαίου ἡμῶν, ἐμπνεόμενοι ὑπ' αὐτοῦ καὶ ζωοποιούμενοι, ἡδυνάμεθα εὐχερῶς νὰ καταστήσωμεν ἐκ ποδῶν τοὺς ἀντιπάλους. Οἱ ἐχθροὶ δὲν ἀμφισβητοῦσι τὴν ἡμετέραν ἐν Μακεδονίᾳ δύναμιν. Δυστυχῶς δὲν θελομεν νὰ ἐννοήσωμεν, ὅτι ἡ δύναμις αὕτη εἶναι δίκαιον.

Εἶνε δύσκολον νὰ καθορισθῆ ἀκριβῶς ὁ πληθυσμὸς τῶν ἐν Μακεδονίᾳ οἰκούντων, ὡς καὶ αἱ ἐκάστου τῶν λαῶν, ἐξ ὧν ἀποτελεῖται, δυνάμεις, μὴ ὑπαρχούσης ἐπισήμου στατιστικῆς τῆς Τουρκίας. Ἄλλ' ἔχω ὑπ' ὄψει ἀκριβεῖς ὅπως δῆποτε πληροφορίας περὶ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ πραγμάτων.

Ἡ λεγομένη σήμερον Μακεδονία διοικητικῶς διαιρεῖται εἰς τρία βιλαγιέτια καὶ ἐν μουτσαριφλίκιον, εἰς τὰ ὁποῖα ὅμως περιλαμβάνονται καὶ χῶραι, τοπογραφικῶς ἀνήκουσαι εἰς τὴν Ἀλβανίαν.

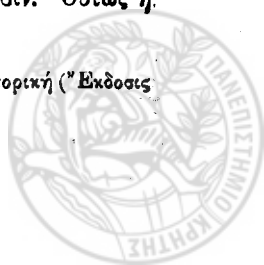
Ἐκ τῶν βιλαγιετίων τούτων, τὸ μὲν τῆς Θεσσαλονίκης, ἔχον ἐμβαδὸν 35 450 τετραγωνικῶν χιλιομέτρων, ἔχει ὀλίκον πληθυσμὸν 1,200,000 κατοίκων, τὸ δὲ τοῦ Μοναστηρίου μὲ ἐμβαδὸν 19,800 τετραγωνικῶν χιλιομέτρων ἔχει πληθυσμὸν 600,000, ἐξ ὧν 600,000 Ἕλληνες, 750,000 Τούρκοι, οἱ δὲ ἐπίλοιποι Βούλγαροι, Σέρβοι καὶ Ἀλβανοί· τὸ μουτσαριφλίκιον Σερβίων μὲ ἐμβαδὸν 7,500 τετραγωνικῶν χιλιομέτρων ἔχει πληθυσμὸν 150,000 κατοίκων, ἐξ ὧν 70,000 Ἕλληνες

καὶ οἱ λοιποὶ Τούρκοι· τὸ δὲ βιλαγιέτιον Κοσσοφοπεδίου μὲ ἐμβαδὸν 24,000 τετραγωνικῶν χιλιομέτρων ἔχει πλῆθυσμὸν 750,000 κατοίκων πραγματικῆς πανοπερμίας, διεκδικούμενον ὑπὸ τῶν Σέρβων, τῶν Ἀλβανῶν, οὔτινες ἀθρόοι κατὰ χιλιάδας εἰσῆλασαν ἀπὸ τινος χρόνου εἰς τὸν νομὸν τοῦτον. ὡς καὶ εἰς τὸν τῶν Βιτωλίων, τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Βουλγάρων. Πιθάνως καὶ ἡ Στατιστικὴ αὐτὴ νὰ εἶνε ἐν τισὶ πλῆμμελῆς, ἰδίᾳ ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν Τούρκων, νὰ εἶνε δὲ ἀνώτερος ὁ τῶν Βουλγάρων. Ἀλλὰ ποῦ μένουσιν οἱ φαντασιωδεις ἀριθμοὶ αὐτῶν, διεκδικούτων ὡς ἴδιον τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Μακεδονίας; Δυστοχῶς ὅμως οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι οὐ μόνον πιστεύονται ὑπὸ τῶν ἐξ ἐπιπολῆς ἐξεταζόντων τὰ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ συμβαίνοντα, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπικαλοῦνται αὐτὰ τὰ εὐρωπαϊκὰ, ἐπίσημά τε καὶ ἀνεπίσημα, γραφεῖα.

Διότι δὲν ἐξεκέρθημεν νὰ καταστήσωμεν κατὰ μῆκος καὶ πλάτος γνωστὰ τὰ κατὰ τὴν Μακεδονίαν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος, ἀφίνοντες τὴν φροντίδα ταύτην εἰς τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν, τὸ πολὺ πολὺ εἰς τοὺς εὐασιτέχνας τῶν μελετῶν τούτων, οὔτινες δὲν δύνανται νὰ καταληφθῶσιν ὑπὸ τοῦ ἀπαιτούμενου ἐνδιαφέροντος καὶ ζήλου πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν ἀμφισβητούμενων ἑλληνικῶν δικαίων. Καθ' ὅσον γινώσκω, ἐν Ἑλλάδι ἐν μόνον ἐδημοσιεῦθη ἑλληνιστὶ βιβλίον περὶ *Μακεδονίας*, ἐθνικόν, ἀξιαναγνωστον, ἐδγλώττως ἀποκαλύπτον τοῖς καθ' ἡμᾶς Ἑλλησι τὴν πηκρίδα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους¹. Στατιστικὰ δημοσιεύματα ἐλάχιστα ἐκοινοποιήθησαν παρά τινων ἀρμοδίων, καὶ ταῦτα εἰς στενότατον κύκλον, ἄνευ τῆς προσηκούσης ἐξηγήσεως πρὸς πλήρη κατανόησιν. Οὕτως ἡ

¹ Μακεδονία Μελέτη οικονομική, γεωγραφική, ιστορική ("Ἐκδόσεις Δευτέρα τῆς Ἑταιρείας τοῦ "Ἑλληνισμοῦ," 1896.)

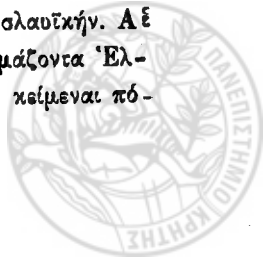
Μακεδονία διατελεῖ *terra incognita* παρ' ἡμῖν, ὧν οἱ πλείους θεωροῦσιν αὐτὴν βουλγαρικὴν, καὶ μέχρι τοιοῦτου σημείου, ὥστε καθὰ ἐπληροφορήθη ἐπ' ἐσχάτων εἰσαγγελεύς παραμεθορίου τῆ Μακεδονία ἑλληνικῆς πόλεως καθῆκον ἐνόμισεν νὰ παρατηρήσῃ εἰς τὰς ἐν τῇ δικαστικῇ αὐτοῦ δικαιοδοσίᾳ ἰσχύος νὰ παύσῃ τοῦ λοιποῦ ἢ τῶν ἐκ Μακεδονίας ἐρχομένων ἑμοσθῶν ὀνομασίᾳ ὡς Βουλγάρων !

Διότι ἡ Μακεδονία ἦτο καὶ εἶνε ἑλληνική. Πρέπει νὰ πεισθῶμεν περὶ τούτου, ἀλλ' ἰδίᾳ πρέπει νὰ ἐργασθῶμεν πρὸς ἀποδίωξιν τῶν ἀλλοφύλων· νὰ εἴπωμεν, προκειμένου περὶ τῶν Σλαβῶν καὶ τῶν λοιπῶν ἐπιδρομῶν, ὅτι ἐβροντοφώνουσι ἄλλοτε οἱ Ἴταλοί, μέχρις οὗ ἐπετεύχθη ἡ ἐπίκλησις των : *Fuora i Barbari*.

Ὁδὸ τοῦ παρόντος νὰ ἐπιχειρήσω πλήρη ἀνάλυσιν καὶ ἐπισκόπησιν τῶν ἐν Μακεδονίᾳ ἐθνικῶν δυνάμεων· παραπέμπω εἰς τὸ ἦδη μνημονευθῆν βιβλίον. Οὐχ ἦττον δὲν κρίνω ἄσκοπον νὰ παραθέσω ἀπόσπασμα ἐκθέσεως περὶ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ πραγμάτων, γραφὴν ὑπ' ἀνδρός, γινώσκοντος τὰ κατ' αὐτὴν, εὐ αἰσκέφεις καὶ αἰ κρίσεις εἶνε ἀγαθαίον νὰ ληφθῶσιν ὑπ' ὄφει. Ἴνα ἀγωνισθῶμεν ἐν τῷ μέλλοντι, πρέπει πρωτίστως νὰ κατανοήσωμεν τὰς ἡμετέρας δυνάμεις, ὡς αὐταὶ διατελοῦσι καὶ ἐξελλίσσονται, καλῶς ἢ κακῶς, νὰ ἐπωφεληθῶμεν καὶ νὰ χρησιμοποιήσωμεν τὸ τε ἀγαθὸν καὶ τὸ μὴ τοιοῦτον αὐτῶν στοιχείον. Μόνον διὰ τοῦ τρόπου τούτου θέλομεν ἐπικρατήσῃ καὶ πάλιν.

Ἡ Μακεδονία, διαιρουμένη εἰς τρεῖς νομοὺς, περιέχει ὡς ἔγγιστα (2,000,000) δύο ἑξατομύρια κατοίκων. Ὁ πρῶτος καὶ πολυπληθέστερος νομὸς, ὁ τῆς Θεσσαλονίκης, ἐξαίρεσι ὀλίγων κωμοπόλεων καὶ αὐτῶν μικτῶν, εἶνε καθαρῶς ἑλληνικός. Ἡ Χαλκιδική, ἐρηθμοσὰ ἀνω τῶν 100,000, οὐδένα ἔχει Σλαβόν, ἐκτὸς 150 οἰκογενειῶν ὀθωμανικῶν, αἵτινες βιοῦσιν ἐν

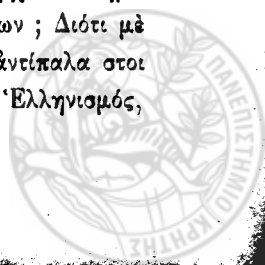
τις χωριδίους (μαχαλάδες) απομεμονωμένοι. Ἡ Θεσσαλονίκη ἔχει ἕνω τῶν 120,000 κατοίκων, ἐκτὸς δὲ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ στοιχείου οἱ λοιποὶ εἶνε Ἕλληνες καὶ Ὀθωμανοί, ἡλίχιστοι δὲ Σλαῶι. Ἐν Θεσσαλονίκη εἶνε ἀληθές, ὅτι τὸ Ἰουδαϊκὸν στοιχεῖον κατέχει τὸ ἐμπόριον, καὶ εἰς αὐτὰ δὲ τὰ βιοτεχνικὰ ἐπιτηγέματα ἐπιδοθὲν, ἀπειλεῖ νὰ ὑποσκελίσῃ ὅλοσχερῶς τὸν ἐκεῖ Ἑλληνισμόν. παρακμάσαντα ἐπαισθητῶς. Δὲν θέλω ν' ἀνεύρω τὸ αἷτιον τῆς μεταβολῆς ταύτης, ἀφοῦ ἐν τῇ σημερινῇ καταστάσει τῶν κοινωνιῶν τὸ κεφάλαιον ἄρχει καὶ διευθύνει. Ἔχον τὰς πηγὰς εἰς ὅλα τὰ κέντρα τῆς Εὐρώπης καὶ διὰ τῆς ἀλληλοβουθείας ἐργαζόμενον κατώρθωσε νὰ πτραγκωνίσῃ τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον. Βεβαίως ὁ Ἑλληνισμός, μὴ ὦν ἐμπορικῶς μορφωμένος καὶ ὑστερῶν ὑπὸ ἔποψιν κεφαλαίων, ἤττήθη κατὰ κράτος. Ἀλλὰ τὸ ἐπιχειρηματικώτατον τοῦτο στοιχεῖον θριαμβεῖει καθ' ὅλον τὸν κόσμον, κατέχον σήμερον τὴν πρώτην θέσιν οἰκονομικῶς καὶ ἐκμεταλλεούμενον τὰς ζωτικὰς δυνάμεις ὅλων τῶν ἐθνῶν ἐπόμενον δὲ ἦτο, ὅτι ἐν Θεσσαλονίκη συρρεῦσαν, ἤθελε κατακτήσῃ καὶ ταύτην. Καὶ πάλιν ὁμοῦς ὁ ἐκεῖ Ἑλληνισμός, ἐὰν λάβῃ τις ὑπ' ὄψει τὰ γλίσπρα μέσα, ἅτινα διαθέτει, κατέχει θέσιν ἀπέναντι τῶν Εὐρωπαϊῶν ἀξιοπρεπῆ, ἀποτελῶν στοιχεῖον προόδου καὶ ἐκπολιτισμοῦ. Αἱ νότιαι καὶ νοτιοδυτικαὶ ἐπαρχίαι ἔχουσι πληθυσμοὺς ἑλληνικοὺς, διότι οἱ Μικρολάχοι εἶνε Ἕλληνες γνήσιοι. Εἰς τὰς περιφερείας τῶν πόλεων Νισαούσης, Σιατίστης, Κοριτσᾶς, Γρεβενῶν καὶ Ἐλασσῶνος εὐρίσκονται καὶ Ὀθωμανοί, λαλοῦντες τὴν ἑλληνικὴν, ὅπως καὶ οἱ γνησιώτατοι Ἕλληνες. Ἐν ἀπωτέρω δὲ μέλλοντι, ὅποτε σύστημα αὐτοδιοικήσεως ἤθελεν εἰσαχθῆ ἐν Μακεδονίᾳ, τὸ ὀθωμανικὸν στοιχεῖον θὰ προτιμήσῃ ἑλληνικὴν διοίκησιν παρὰ σλαυτικὴν. Ἀὐτὸ Σέρραι καὶ αἱ περὶ αὐτὴν κωμοπόλεις ἔχουσι ἀκμάζοντα Ἑλληνισμόν, ἀφοῦ καὶ αἱ εἰς τὰ βουλγαρικὰ σύνορα καίμεται πό-

λεις Μελένικον και Στρούμνιτσα ἔχουσι μὲν τὸ πλεῖστον τῶν κατοίκων βουλγαροφώνους, οὐχὶ ὅμως καὶ Βουλγάρους, ἂν και συστηματικῶς ἐργαζόμενοι οἱ Βούλγαροι καὶ οἱ Σέρβοι κατώρθωσαν πολλά, ἐνῶ ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες ἀφίνομεν, ὅπως προοδεύωσιν ἔθνη ἄσημα μέχρι τῆς χθῆς. Ἄλλ' οὐχ' ἦττον ὑπάρχει καιρός, ἄνδρες δὲ ἐμπνεόμενοι ὑπὸ ἀκραιφνῶν αἰσθημάτων δύνανται νὰ ἀναστηλώσωσι καὶ σώσωσι τὸ γόητρον τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ Ἑλληνισμοῦ.

“Εἰς τὸν νομὸν Βιτωλίων ἐκτὸς τῶν καθαρῶς Ἑλλήνων ὑπάρχει καὶ πληθυσμὸς, λαλῶν τὴν ἑλληνικὴν μετὰ λέξεων ἀλβανικῶν καὶ βλαγικῶν, καθαρὸς ὅμως πρὸς τὰ αἰσθήματα ἑλληνικῶς, διότι ἐκ τῶν Βιτωλίων καὶ τῶν περιχώρων κατάγονται ὅλοι οἱ μεγαλέμποροι Ἕλληνες Μακεδόνες, οἱ ζῶντες ἐν Οὐγγαρίᾳ, Ρωμουνίᾳ, Αὐστρίᾳ καὶ πολλοὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὑπὸ τὸ ὄνομα Μακεδονόβλαχοι. Καὶ εἰς αὐτὰ τὰ Σκόπεια καὶ Βιλετσαὶ καὶ ἐντὸς τῆς Μητροπόλεως αἱ τάξεις τῶν ἐμπόρων, ἐπιστημόνων, κτηματιῶν εἶνε Ἕλληνες, αἱ δὲ εἰς τὰ χωρία ζῶσαι πατριαὶ βλαχοποιμένων ἐμποροῦνται ἐπίσης ἑλληνικῶν αἰσθημάτων.

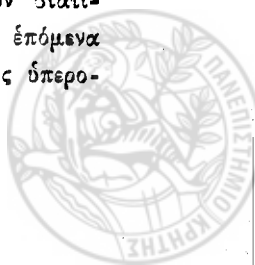
“Ἀφοῦ ἡ Ρωμουνικὴ προπαγάνδα ἐθυσίαζεν ἀφθονα χρήματα κατ' ἔτος πρὸς διατήρησιν φανταστικῶν σχολείων, ὁ δὲ Μαργαρίτης, μισθοδοτῶν μερικὸς ἀέργους ὡς διδασκάλους καὶ καταβροχθίζων κολοσσιαῖα ποσὰ δι' ἴδιον λογαρισμὸν, δὲν κατώρθωσε τίποτε καὶ περιήλθεν ἐπὶ τέλους εἰς τὴν δυσμένειαν τῶν Ρωμοῦνων πατριωτῶν, ἐν αὐτῇ δὲ τῇ Γερουσίᾳ γενομένης ἐπερωτήσεως ἀπεκαλύφθησαν τὰ μυθώδη ποσὰ, ἅτινα διετίθεντο ἀσκόπως, πῶς νὰ μὴ παραδεχθῆ τις, ὅτι δὲν ὑπάρχει αἰσθημα πατριωτισμοῦ μεταξὺ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ Ἑλλήνων; Διότι μὲ ὅλα τὰ κεφάλαια καὶ μέτρα, ἅτινα διαθέτουσι τὰ ἀντίπαλα στοιχεία παρὰ τῇ κυβερνήσει τῆς Τουρκίας, ὁ ἐκεῖ Ἑλληνισμὸς,

άνευ ούδενός στηρίγματος, άνευ ούδεμιάς έξωτερικής δυνάμεως, διατηρεῖ 7 γυμνάσια τέλεια, πλείστα ήμιογυμνάσια καὶ ἀναριθμητα σχολαρχεῖα καὶ δημοτικά σχολεῖα καὶ εἰς τὰ μικρότερα χωρίδια ἀκόμη, τέκνα δὲ αὐτοῦ, διασκορπισθέντα ἐν διαφόροις κέντροις, ἀνεδείχθησαν καταλαβόντα θέσεις ἐπιζήλους ἐν τε ταῖς ἐπιστήμαις καὶ τῷ ἔμπορῳ.,,

Ἄλλ' ἡ ὑπεροχὴ αὕτη τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Μακεδονίας δὲν καταδείκνυνται μόνον κατ' ἀριθμὸν, ἢ κατὰ γλῶσσαν, ἢ κατ' οἰκονομικὴν ἐνέργειαν, ἐκδηλουμένην ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς χώρας διὰ τῆς ἐμπορίας καὶ τῆς βιομηχανικῆς δραστηριότητος τῶν Ἑλλήνων κατοίκων· πιστοῦται ἐπίσης ἐκ τῆς οἰκονομικῆς αὐτῶν δυνάμεως ἐντὸς τῆς χώρας. Εἶναι πλέον ἢ βέβαιον, ὅτι οἱ μεγαλύτεροι τῶν γαιοκτημόνων τῆς Μακεδονίας, μετὰ τοὺς Τούρκους, εἶνε οἱ Ἕλληνες. Εἰς αὐτοὺς ἄρα κατ' ἐξοχὴν ἀνήκει τὸ μακεδονικὸν ἔδαφος, τῶν ολαυτικῶν πληθυσμῶν, κατὰ μέγα μέρος, διατελούντων μέχρι τῆς σήμερον ἐν μοίρᾳ δουλοπαροίκων, ἀπὸ αἰῶνων τοιοῦτων προσληφθέντων εἰς τὸ ἔδαφος, μετὰ τὴν πάροδον τῶν πολεμικῶν αὐτῶν κατορθωμάτων. Ἄτυχῶς ἐλλείπουσιν ἀκριβεῖς πληροφορίαι περὶ τῆς ὑπεροχῆς ταύτης τοῦ ἑλληνικοῦ παράγοντος ἐν Μακεδονίᾳ, τοῦτου δ' ἕνεκα ἀναγκάζομαι νὰ πρῆλθω τὸ ἀντικείμενον τοῦτο, εἰ καὶ παρέχει μέγα δι' ἡμᾶς διαφέρον.

Ἄλλὰ μείζον ἔτι διαφέρον ἐνέχει ἡ στατιστικὴ τῆς ἐκπαίδευσως. Ἐξ αὐτῆς εἰκάζεται οὐ μόνον ἡ κατ' ἀριθμὸν ὑπεροχὴ τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ πιστοῦται διὰ τῶν πραγμάτων ἡ πνευματικὴ αὐτῶν δύναμις. Ἐκ τῆς παραβολῆς τῶν ἀριθμητικῶν δεδομένων, τῶν δημοσιευθέντων ὑπὸ τῶν οἰκείων στατιστικῶν γραφείων τῶν διαφόρων λαῶν, ἐρανίζομαι τὰ ἐπόμενα πορίσματα, χαρακτηριστικὰ οὐ μόνον τῆς πνευματικῆς ὑπερο-

χῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀριθμητικῆς τοῦ ἐλληνικοῦ πληθυσμοῦ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ.

Κατὰ τὰ δεδομένα τῆς ὑπὸ βουλγαρικῶν γραφείων δημοσιευθείσης στατιστικῆς τῶν ἐν Μακεδονίᾳ λειτουργούντων βουλγαρικῶν σχολείων, ὑπάρχουσι σήμερον ἐν Μακεδονίᾳ 450 περίπου σχολεῖα καὶ γραμματοδιδασκαλεῖα, ὀριθμοῦντα μαθητὰς καὶ μαθητρίας 25,113.

Ἄλλ' ἡ στατιστικὴ τῆς ἐλληνικῆς παιδείας παρουσιάζει ἀριθμοὺς ἀδρότεροὺς ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν. Καθ' ὅλην τὴν Μακεδονίαν ὑπάρχουσι 1,000 ἐλληνικὰ σχολεῖα, οἱ δ' εἰς αὐτὰ φοιτῶντες μαθηταὶ ἀνέρχονται εἰς 60,635. Λειτουργοῦσιν ἐπίσης ἐν διαφόροις πόλεσι τῆς Μακεδονίας 7 γυμνάσια, ἐν δὲ μόνον βουλγαρικόν.

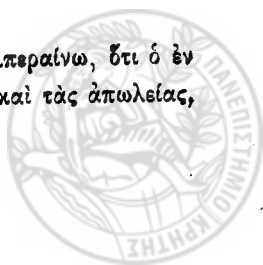
Ἡ σερβικὴ στατιστικὴ παρουσιάζει ἐπίσης ἀριθμὸν 10,000, ἐνφ' ἡ ρωμουνικὴ 8,000.

Ἐκ τῶν στατιστικῶν τούτων δεδομένων, πολλὰ τῶν ὁποίων εἶνε ἀκριβοῦς, ἔπεται, ὅτι ἐν μὲν τοῖς σχολείοις τῶν μὴ ἐλληνικῶν πληθυσμῶν τῆς Μακεδονίας φοιτῶσιν ἐν συνόλῳ 42,000, ἐν δὲ τοῖς ἐλληνικοῖς 60,633.

Τί δηλαδὴ ὁ ἀριθμὸς οὗτος; κατὰ πρῶτον ὑπεροχὴν τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ ἐλληνικοῦ στοιχείου, ἀλλ' ἐπίσης καὶ ὑπεροχὴν τῆς ἐλληνικῆς δυνάμεως, πρὸς τοῖς ἄλλοις, καταφαινομένην καὶ διὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως, ἧς τὸ πρωτεῖον ἀείποτε μὲν ἔσχεν ὁ ἐλληνικὸς κόσμος, ἀλλ' ἦτις, πρὸς ἐπιτέλεισιν τοῦ προοριτοῦ αὐτῆς, καιρὸς εἶνε νὰ ὀργανωθῆ σκοπιμώτερον καὶ λυσιτελέστερον.

*
* *

Ἐξ ὧν ἐσημείωσα μέχρι τοῦδε, συμπεραίνω, ὅτι ὁ ἐν Μακεδονίᾳ Ἑλληνισμὸς, παρὰ τὰς ἀτυχίας καὶ τὰς ἀπωλείας,

ὡς ὑπέστη ἰδίᾳ κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ αἰῶνος, διατελεῖ μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης ἱκανῶς ἰσχυρός, ὥστε εὐδοκίμως ν' ἀντιστῆ καὶ ν' ἀνταγωνισθῆ πρὸς τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ, διαφεύγων τοὺς ἐπικρεμαμένους κινδύνους. Ἄλλ' ἐνφ' κέκτηται τοσαῦτα φυσικὰ καὶ ἠθικὰ πλεονεκτήματα, ταῦτα φέρουσιν ἀτομικὸν μέλλον ἢ γενικόν, ἐθνικὸν χαρακτῆρα. Ὑπερέχων καὶ ἐπιβαλλόμενος ὡς ἄτομον, ἐλαττοῦται καὶ ἐξασθενεῖ ὡς σύνολον. Δὲν γινώσκει νὰ ἐκτιμήσῃ τὰς περιστάσεις, δὲν εἶνε καιροσκοπός, ἀγνοεῖ, ὅτι ἡ ἐνότης ἀποτελεῖ τὴν δύναμιν. Τὰ θεμελιώδη ταῦτα ἐλαττώματα τῆς φυλῆς δέον νὰ καταπολεμήσωμεν παντὶ τρόπῳ ἰδίᾳ νὰ κατανοήσωμεν, ὅτι ἄνευ μεθόδου ἐν ταῖς ἐνεργείαις ἡμῶν οὐδὲν θέλομεν κατορθώσῃ, κατὰ πᾶσαν δὲ πιθανότητα θέλομεν στεργθῆ ἑδάφους καὶ ἐν τῷ μέλλοντι.

Ἐγγραφον πρό τινος χρόνου:

« Ὅπου ὑπάρχει Ἑλλάς, γεωγραφικῶς, ἱστορικῶς, ἐθνολογικῶς μαρτυρομένη καὶ κινουμένη, ἐκεῖ καὶ ὁ ἀγὼν δέον νὰ διεξαχθῆ μετὰ πάσης πίστεως καὶ ἐλπίδος· ὅπου λαλεῖται ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα, ἐκεῖ πρέπει νὰ ἐπιδιωχθῆ πάση δυνάμει ἡ διεκδίκησις τῶν ἑλληνικῶν δικαίων. Τὰ δίκαια ἡμῶν τυγχάνουσιν ἐπὶ τοσοῦτον ἐναργῆ καὶ ἀναμφισβήτητα, αἱ δὲ δυνάμεις τοῦ ἔθνους, ἠθικαί τε καὶ ὀλικά, εἶνε τοσοῦτον ἰσχυραὶ καὶ ἀκμαῖαι, ὥστε ἀναντιρρήτως θέλει ἐπέλθῃ ἡ νίκη. Ἐκεῖνο μόνον, ὃ περ ἐπιβάλλεται πρὸς ἐπιτυχίαν, εἶνε ἡ σοβαρὰ καὶ μεθοδικὴ ἐνέργεια τῆς τε ἐπισήμου καὶ τῆς ἀνεπισήμου Ἑλλάδος. Μέχρι τῆς σήμερον ἡ ἐνέργεια αὕτη ὑπῆρξεν ἄστοχος, οὐχὶ δὲ ἡ προσήκουσα, ἡ ὑπὸ τῶν πραγμάτων καὶ τῶν ἐθνικῶν ἀναγκῶν ἐπιβαλλομένη. Πολιτεία καὶ ἰδιώται ἐπλανήθημεν, παρεστράφημεν· ἀλλ' ἤδη καιρὸς νὰ καταστῶμεν σοβαροὶ καὶ πρακτικώτεροι, νὰ μεταχειρισθῶμεν τὴν πρέπουσαν πολιτικὴν πρὸς καταπολέμησιν τῶν ἡμετέρων ἐχθρῶν. Πρὸ τῶν τελευταίων

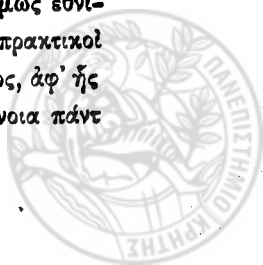
ἔθνικῶν ἀτουχημάτων ἦσαν οὗτοι θρασεῖς μὲν, ἀλλὰ μᾶλλον ἐπιφυλακτικοί. Ἦδη κατέστησαν τολμηρότεροι καὶ ἀθθαδέστεροι.

« Κατ' ἐξοχὴν ἡ προσοχὴ τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου πρέπει νὰ στραφῆ πρὸς τὴν Μακεδονίαν. Ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ μέλλει νὰ διεξαχθῆ ἰδίᾳ ὁ ἔθνικὸς ἀγὼν, ἡ δ' αἰσία αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων συμφερόντων διεξαγωγὴ τὰ μάλιστα θέλει συνταλέσῃ πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ ἔθνικοῦ ζητήματος. Οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν ἐν τῇ Μακεδονίᾳ πρωτίστως ἀιέλαβον ν' ἀποδείξωσιν, ὅτι ὑπερτεροῦσιν ἔθnologiκῶς τε καὶ ἠθικῶς. Πρὸς καταπολέμησιν αὐτῶν καλούμεθα ἄρα ν' ἀγωνισθῶμεν, ἀνταποδίδοντες τὰ ἴσα, μεταχειριζόμενοι πάντα τὰ μέσα, ἅτινα μεταχειρίζονται. Οὗτοι εἶνε ἀκατάπονοι, δὲν φεῖδονται οἰουδήποτε τρόπου, θεμιτοῦ ἢ ἀθεμίτου· ἀρκεῖ οὗτος νὰ φέρῃ εἰς τὴν ἐπιτυχίαν. Ἄς πράξωμεν καὶ ἡμεῖς τὸ αὐτό . . .

« Πρωτίστως πρέπει νὰ συγκινήσῃ ἡμᾶς καὶ ἐξεγείρῃ πρὸς σοβαρὰν καὶ λελογισμένην ἐνέργειαν ὁ κίνδυνος, ὃν διατρέχουσι τὰ ἑλληνικὰ συμφέροντα ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ. Καθ' ἑκάστην ἔρχονται πληροφορίαι περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν οἱ Βούλγαροι διαχειρίζονται τὴν ἔθνικὴν αὐτῶν πολιτικὴν ἐν τῇ ἰδίᾳ χώρᾳ καὶ ταῖς ὁμόροις ἑλληνικαῖς, ἃς τινες ἀνακηρύττουσι βουλγαρικὰς. Ὅσημέραι κατακτῶσι, διὰ πολιτικῆς δεξιᾶς καὶ μεθοδικῆς ἐργαζόμενοι, πολλάκις μάλιστα ἔχοντες συμμάχους ἐκείνους, οὔτινες ὄφειλον, μεριμνῶντες περὶ τῶν ἰδίων συμφερόντων, νὰ εἶνε φειδωλότεροι καὶ προνοητικώτεροι. Δὲν λέγω ὑπερβολὴν, ἰσχυριζόμενος, ὅτι ἡ ἐνεστώσα πρόοδος τῆς Βουλγαρίας ὀφείλεται οὐχὶ τοσοῦτον εἰς τὴν ἰδίαν τῶν κατοίκων πνευματικὴν καὶ ἔθνικὴν ἱκανότητα, ὅσον τὸ μὲν εἰς τὴν δεξιὰν πολιτικὴν ἐνέργειαν τῆς κυβερνήσεως, τὸ δὲ εἰς τὴν ξένην συνδρομήν, τὴν ἄνευ λόγου παρασχεθεῖσαν αὐτῇ ἀπὸ τῆς διὰ ξένων αἰμάτων καὶ θουσιῶν ἰδρυθείσης ἡγεμονίας. Ἀληθῶς, ἡ

λεγομένη αναγέννησις τῆς Βουλγαρίας, ἢ αναγνώρισις καὶ ἀνακήρυξις τοῦ Βουλγαρισμοῦ, ὡς σημαίνοντος παράγοντος ἐν τῇ ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ, ὡς δικαιουμένου νὰ καταλάβῃ χώρας, οὐδέποτε ὑπαρξάσας βουλγαρικὰς, καὶ ἔτι πρὸς, νὰ καταστῇ θαλάσσιος λαός, ὁ μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης χερσαίος, τοῦτο τυγχάνει κατόρθωμα τῆς συγχρόνου διπλωματικῆς τέχνης, φιλοδοξιάσας νὰ ἐργασθῇ μετὰ ζήλου, ἀξίου κρείττονος ὑποθέσεως, ὑπὲρ τῶν βουλγαρικῶν ἀξιώσεων καὶ φιλοδοξιῶν κατὰ τῶν ἑλληνικῶν δικαίων. Ἡ ἰδέα τοῦ παμβουλγαρισμοῦ, τοῦ ἐκβουλγαρισμοῦ τῆς ἑλληνικῆς Χερσονήσου, δὲν εἶνε γνησία βουλγαρικῆ, ἀν δὲ σήμερον ἐπιδιώκεται μετὰ τσαούτης σκοπιμότητος, ἀποδοτέον τοῦτο εἰς τὴν ἐκάστοτε διέπουσαν τὰ πράγματα τῶν Βουλγάρων καὶ τὴν ἐθνικὴν ἐνέργειαν δεξιὰν πολιτικὴν.

« Ἄρνοῦμαι ἐθνικὴν σημασίαν εἰς τὰς βουλγαρικὰς ἀξιώσεις. Ἄλλὰ δὲν ἄρνοῦμαι καὶ τὴν ὑπὸ ἄλλας ἐπόψεις σπουδαιότητα αὐτῶν καὶ τὸν ὡς ἐκ τοῦτου ἐπικρεμάμενον κατὰ τῶν ἑλληνικῶν δικαίων καὶ συμφερόντων κίνδυνον. Ἐν τούτοις ὁ κατ' ἐξοχὴν κίνδυνος κεῖται ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἀδρανεῖᾳ πρὸς πλήρη αὐτοῦ κατανόησιν, ἀλλ' ἅμα καὶ ἐξεύρεσιν τῶν καταλλήλων τρόπων πρὸς ἐπιτυχῆ καταπολέμησιν. Τὸ πρόγραμμα τοῦ Βουλγαρισμοῦ εἶνε σαφές, καθαρὸν, ἐπιδέξιον, μὴ διστάζον. Δι' αὐτὸν δὲν ὑπάρχει ἠθικὴ ἀρχή, ἐθνικὴ ἀξιοπρέπεια· πάντα εἶνε θεμιτὰ, ἀρκεῖ, ὅτι θεραπεύονται αἱ ἐπιθυμίαι αὐτοῦ, οἱ σκοποί, τὰ συμφέροντα. Ὁ σκοπὸς ἐξαγνίζει τὰ μέσα. Τὸ τοιοῦτο ἔπρεπε νὰ κατανοήσωμεν ἀπὸ μακροῦ χρόνου, ἀφ' ὅτου τῇ εἰσηγήσει καὶ τῇ διεθύνσει ἀνθελληνικῆς πολιτικῆς ἐπελάβετο τοῦ καθ' ἡμῶν ἀγῶνος, ἐκκλησιαστικοῦ κατὰ τὸ φαινόμενον, πράγματι ὅμως ἐθνικοῦ, γεωγραφικοῦ, ἱστορικοῦ. Οἷτε θεωρητικοὶ καὶ πρακτικοὶ ἀπόστολοι καὶ ἐκτελεσταὶ τοῦ βουλγαρικοῦ προγράμματος, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἐκήρυξαν αὐτό, δὲν ἐπαύσαντο μεταχειρίζομενοι πάντ

τὰ μέσα θεμιτὰ καὶ ἀθέμιτα, πρὸς ἐξόντωσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Δυστυχῶς ἡ μέχρι τοῦδε ἐθνικὴ ἡμῶν ἐνέργεια, παρὰ τὰς ἀγαθὸς καὶ ἀπὸ φιλοπατρίας ἀπορροεούσας προθέσεις τῆς τε ἐπισήμου καὶ τῆς ἀνεπιστήμου Ἑλλάδος, δὲν ἀπεδείχθη ἄγαν πρακτικὴ, παραβαλλομένη πρὸς τὴν τῶν Βουλγάρων, τοῦτου δ' ἕνεκα δὲν ἐπῆλθε τὸ ἐπιδιωκόμενον ἀποτέλεσμα. Ὁμολογητέον ἐπίσης, ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ ὁμογενεῖς τῶν ἀμφισβητούμενων ἑλληνικῶν ἐπαρχιῶν, καίπερ ἐγγύτερον τοῦ ἐθνικοῦ κινδύνου διατελεῦντες, δὲν κατενόησον αὐτόν, ὡς ἔδει, οὐδ' ἐπεδείξαντο τὴν προσήκουσαν ἐνέργειαν πρὸς καταπολέμησιν. . . Αἱ ἡμέτεραι δυνάμεις, ἐκκλησία, ἐκπαιδεύσεις, ἡθικὴ καὶ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις, εἶνε τοιαῦται καὶ τγλικαῦται, ὥστε δὲν εἶνε δυτχηρῆς ἡ καταπολέμησις τῶν ἐχθρῶν. Ὁ δ' ἀνταγωνισμὸς τῶν εὐρωπαϊκῶν συμφερόντων εἶνε τοιοῦτος, ὥστε σκοπίμως καὶ ἐπιδειξίως διαχειριζόμενοι τὴν ἐθνικὴν ὑπόθεσιν, ἐργαζόμενοι ὑπὲρ αὐτῆς μετ' ἐνθουσιασμοῦ καὶ πρακτικοῦ πνεύματος, ἠθέλομεν ἐντὸς βραχυτάτου χρονικοῦ διαστήματος ἀπὸ ἀμονομένων μεταβληθῆ εἰς ἐπιτιθεμένους· καὶ οὐ μόνον τοῦτο· ἠθέλομεν προσελκύσῃ τὴν ἐμπιστοσύνην καὶ τὴν ἐκτίμησιν πολιτικῶν δυνάμεων, εὐρισκουσῶν ἐν ἡμῖν ἀξιόλογον σύμμαχον.

« Πολλοὶ τῶν ἐν τῇ ὑποδοῦλφ Ἑλλάδι ὁμοφύλων κατεπλάγησαν ἐκ τῆς συμφορᾶς τοῦ τελευταίου πολέμου, θεωρήσαντες αὐτὴν ὡς ἀπαίσιον ὀλιόν, ὀλέθρια μέλλοντα νὰ ἔχη ἀποτελέσματα ἐπὶ τῆς περαιτέρω ἱστορικῆς ἐξελιξέως τοῦ ἔθνους. Οὐδὲν τοῦτου ἀτοπώτερον. Ἡ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι διατελεῖ ἀληθῶς ἐν τινι κρίσει· γινώσκομεν τίνων αἰτίων ἕνεκα αὕτη προῆλθεν. Ἄλλ' οὐδαμοῦ παρατηροῦμεν τὸ ἐλάχιστον σημεῖον, τὸ δυνάμενον ν' ἀπελπίσῃ ἡμᾶς καὶ ἀποθαρρύνῃ. Βραχυτάτου χρόνου πεφωτισμένη καὶ προνοητικὴ διοίκησις, ποιαὶ τινες μεταρρυθμίσεις ἐν αὐτῇ, στρατιωτικὴ σύνταξις καὶ ὀργάνωσις τοῦ ἔθνους καὶ

οικονομική τάξις αΐρουσι πᾶν πρόσκομμα ἐν τῇ προόδῳ τῆς ἔθνικῆς ζωῆς. Εἴμεθα ὁ λαὸς τῶν μεγάλων περιπετειῶν, τῶν μεγάλων καταστροφῶν, ἀλλ' ἐπίτης καὶ τῶν μεγάλων νικῶν καὶ θρισμῶν. Ἄγνοοῦσι τοῦτο αἱ ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ; καὶ δεκνῶνται τοσοῦτον περ-εσκεμμένοι καὶ ἄτολμοι, καλούμενοι εἰς θετικὴν ἐνέργειαν; Ἔστωσαν βέβαιαι, ὅτι ἡ φωνὴ καὶ ἡ ἐπι- κλησις τοῦ δικαίου αὐτῶν δὲν θέλει παρέλθῃ ἀπαρατήρητος.

« Εἰσὶν οἱ μισοῦντες ἡμᾶς, ἀλλ' ἐπίτης εἰσι καὶ οἱ ἐνδιαφε- ρόμενοι. Ἔνεκα πλατωνικῶν συμπηθειῶν ἢ θετικῶν συμπερόν- των. Ὡμεν βέβαιοι περὶ τούτου. Ὀφείλομεν δὲ νὰ γινώσκωμεν, ὅτι σιγῶντες, μαρτυροῦμεν ἀναγνώριζιν τῶν προπετιῶν ἀξιώσεων τῶν ἡμετέρων ἐχθρῶν, ἐνῶ ἐξ γειρόμενοι, ἀποδεικνύοντες διὰ τῶν πραγμάτων τὰς ἀξιώσεις αὐτῶν ἀβχιμους καὶ ἐθνολογι- κῶς, καὶ ἱστορικῶς, καὶ στυτιστικῶς, προσφέρωμεν μεγάλην ὑψη- ρεσίαν εἰς τὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα. Ἦν ἡ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάς διατελεῖ κατὰ τὴν στιγμήν ταύτην ἀνίσχυρος, ὁ Ἑλληνισμός, ἐν τῇ εὐ- ρυτέρᾳ αὐτοῦ δράσει, εἶνε ἰσχυρός, παραβαλλόμενος τοῦλάχισ- στον πρὸς τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ καὶ ἀνταγωνιστάς.» ¹

* *
*

Τὸ μέλλον τοῦ Ἑλληνισμοῦ κεῖται ἐν τῇ Μακεδονίᾳ. Οὐδαὶ ἡμῖν, ἀν δὲν ἀντιληφθῶμεν τούτου καὶ δὲν ἐργασθῶμεν πάτη δυνάμει νὰ καταστῶμεν ἱκανοὶ καὶ ἰσχυροὶ ὑπὸ πᾶσαν ἐπιφυῖν πρὸς διεκδίκησιν καὶ ἐξασφάλισιν τῶν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ἡμε- τέρων δικαιῶν. Κατέδειξα συντόμως τὰς ποικίλας δυνάμεις ἡμῶν ἐν Μακεδονίᾳ: ἀνευ δὲ τῆς ἀναπτύξεως αὐτῶν καὶ τῆς

1. Προσοχὴ εἰς τὴν ἑλληνικὴν Χερσόνησον (Ἑλληνισμός. Φεβρουα- ρίᾳ τοῦ 1898).

ἐνισχύσεως, οὐδὲν δύναται νὰ ἐπέλθῃ γενναῖον. Ἀλλὰ πρωτί-
 στως ὑφείλομεν νὰ γινώσκωμεν, ὅτι δὲν θέλει ἐπιτευχθῆ ἡ
 ἐνέργεια ἡμῶν ἄλλως ἢ διὰ τῆς τηρήσεως τοῦ σημερινοῦ καθε-
 στῶτος, προσηκόντως μεταρροθμιζομένου καὶ βελτιουμένου. Ὁ
 Ἑλληνισμὸς κατὰ πάσαν στιγμήν, ἐπισήμως τε καὶ ἀνεπισή-
 μως, τυτὸ καὶ μόνον πρέπει νὰ ἔχῃ πρόγραμμα — τὴν κατα-
 πολέμησιν τῶν βουλγαρικῶν ἀξιώσεων περὶ ριζικῆς τροποποιή-
 σεως τοῦ ὑφισταμένου πολιτεύματος δι' ἐτέρου, σκοποῦντος νὰ
 προσδιᾶσῃ τὰ ἴδια τῶν ἐχθρῶν συμφέροντα. Ἡ πείρα τῆς Ἀνατο-
 λικῆς Ρωμυλίας δέν νὰ φωτίσῃ ἡμᾶς καὶ διδάξῃ περὶ τοῦ ἐπι-
 κειμένου κακοῦ, ἐν ἣ περιπτώσει ἤθελε τύχῃ πραγμάτωσεως τὸ
 περιβόητον *σχέδιον τῶν ἐν Μακεδονίᾳ μεταρροθμίσεων*. τὸ
 ἀπὸ τριετίας ἐκάστοτε προτεινόμενον ὑπὸ τῶν ἐν Σόφια βουλ-
 γαρικῶν κομιτάτων πρὸς τὰς εὐρωπαϊκὰς κυβερνήσεις. Ὁφεί-
 λομεν νὰ κατανοήσωμεν καὶ νὰ διακηρύξωμεν, ὅτι κατεπατήθη-
 σαν ἀνοσιώτατα ἐν Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ τὰ δίκαια τῶν μὴ
 βουλγαροφώνων πληθυσμῶν, τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ὄθωμα-
 νῶν, ν' ἀποδείξωμεν τοῦτο διὰ τῶν πραγμάτων, ἐπικαλούμενοι
 τὴν παρέμβασιν τῆς ἐπισήμου Εὐρώπης. Δὲν ἰσχυρίζομεθα, ὅτι
 ἡ ἀσφάλεια, ἡ τάξις καὶ ἡ εὐνομία κυριαρχοῦσιν ἐν Μακεδονίᾳ·
 δυστυχῶς ἡ ἐν αὐτῇ διοίκησις τυγχάνει ἐλλιπῆς· πολλὰκις οἱ
 πληθυσμοὶ ἄνευ λόγου καταπιέζονται ὑπὸ τῶν μεταβατικῶν
 στρατιωτικῶν σωμάτων. Ἀλλ' ὅτι συμβαίνει ἐν Ἀνατολικῇ
 Ρωμυλίᾳ κατὰ τῶν ἐλληνικῶν ἰδία πληθυσμῶν. εἶνε ἀπερίγρα-
 πτον Ἡ γλῶσσα, ἡ ἐκκλησία, ἡ ἐθνικὴ συνειδησις τοῦ Ἑλλη-
 νισμοῦ καταπολεμοῦνται ἀγριώτατα, παραβιάζεται ἡ θρησκευτικὴ
 ἐλευθερία, ἡ δὲ καθιερωμένη πολιτικὴ ἰσονομία ἀμφισβητεῖται
 καθ' ἐκάστην. Τοιαύτην τάξιν πραγμάτων ἀπειλεῖ νὰ ἐγκατα-
 στήσῃ καὶ ἐν Μακεδονίᾳ ὁ Βουλγαρισμὸς, ἐν ἣ περιπτώσει ἤθε-
 λεν ἐπιτευχθῆ τὸ περιβόητον αὐτοῦ *Σχέδιον τῶν Μεταρροθμί-*

σεων. Ὁ Ἑλληνισμός, ἔχων ὅπ' ὄφει τὰ μέχρι τοῦδε γενόμενα, καθήκον ἔχει νὰ διαμαρτυρηθῆ κατὰ τῆς τοιαύτης αὐτονομίας, ἐπαπειλούσης πρόβριζα καταστροφὴν ἀπὸ τῆς χώρας, ἣν ἐκλείσαν μεγάλοι αὐτοῦ πρόγονοι. Ἀποκαλύπτων εἰς τὴν ἐπίσημον Εὐρώπην τὴν πραγματικὴν κατάστασιν τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, δεόν νὰ παραστήσῃ τὰ δίκαια αὐτοῦ ἐν Μακεδονίᾳ. Ἡς τὸ τρίτον μὲν τοῦ πληθυσμοῦ κατέχουσιν οἱ Βούλγαροι καὶ οἱ λοιποὶ Σλαῶν.

Ἄλλ' οὕτως ἐνεργῶν πρὸς ἄμυναν καὶ ἀπόκρουσιν τῶν πολεμίων αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ μακεδονικοῦ ἐδάφους, ὀφείλει νὰ καταδείξῃ διὰ τῶν πραγμάτων, διὰ τῆς ἔθνικῆς ἐπίσης ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ἐργασίας, ὅτι τυγχάνει ἄξιος τῶν προγόνων αὐτοῦ καὶ τῶν δικαιωμάτων. Μετὰ ζήλου καὶ σθένους ἀναλαμβάνων, ἢ μᾶλλον συνεχίζων, τὸ ἔργον αὐτοῦ, τῆς ἠθικῆς, πνευματικῆς καὶ οἰκονομικῆς ἐνισχύσεως τῆς Μακεδονίας. Ἄς ἔχῃ πάντοτε ὅπ' ὄφει, ὅτι τὰ μεγάλα ἱστορικὰ ἔργα δὲν τελοῦνται μόνον διὰ τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ κηρύγματος, διὰ τοῦ ἠθικοῦ προσηλυτισμοῦ, χρεῖα πρὸς τούτοις νὰ χρησιμοποιοῦνται καὶ ἡ ὑλικὴ δύναμις, ὁ μέγας ἐν τῷ βίῳ τῶν λαῶν παράγων, τῇ μεσολαβήσει τοῦ ὁποῖου ἐξουδετεροῦνται πᾶσα ἀντίθετος ἐνέργεια καὶ ἀποκαθίσταται πλήρης ἡ ἐπιζητούμενη τάξις.

Διὰ τοιαύτης μόνον ἐνεργείας λοθήσεται ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τὸ πρόβλημα τῆς Μακεδονίας.

ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

Ἐν ἐκ τῶν συμπτωμάτων τῆς ἠθικῆς κρίσεως ἐν τῷ βίῳ παν-
 τὸς ἀτόμου ἢ λαοῦ εἶνε πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ἡ ἐγκατάλειψις
 ἑαυτοῦ, ἡ ἀπιστία εἰς τὸν ἐθνικὸν δαίμονα, ὁ διαταγμὸς περὶ τοῦ
 μέλλοντος. Καταλαμβάνεται ἐκ φόβου, χωρὶς νὰ γινώσκῃ τὰ
 αἴτια, χωρὶς νὰ ὑπολογίζῃ τὰ ἀποτελέσματα. Ὁ Ἑλληνισμὸς,
 μετὰ τινὰς ἀτυχίας, ἐφ' αἷς δὲν δύναται νὰ θεωρηθῆ ἀνευθυνος,
 κατελήφθη ἐκ μεγάλης ἀθυμίας καὶ ἀπαισιοδοξίας, ἀφ' ἧς δέον
 νὰ θεραπευθῆ, ἵνα μὴ περιπέσῃ εἰς χεῖρονα κατάστασιν. Θέλει
 ἐπιτευχθῆ τὸ τοιοῦτο, μόνον ἐν ἡ περιπτώσει ἀναλάβῃ τὸ ἀπο-
 λεσθὲν θάρρος καὶ μετὰ τῆς ἐμφύτου ἀποφ' ἐνεργείας διεξαγάγῃ
 τὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα σιοπιμώτερον καὶ γενναιώτερον. Πρωτίστως
 πρέπει νὰ πιστεύῃ εἰς ἑαυτόν, ἀλλ' ἐπίσης νὰ ἐμφορηθῆ ἐν τῇ
 διεξαγωγῇ τοῦ ὑπὲρ τῶν ἐθνικῶν δικαίων ἀγῶνος αὐτοῦ τῆς ἀν-
 τιπαθείας ἐκείνης καὶ τοῦ μίσους, οὗ ἐμφοροῦνται καὶ οἱ ἀντί-
 παλοι αὐτοῦ καὶ ὃ περ εἶνε σήμερον τὸ σπουδαιότατον αὐτῶν
 ἐφ' ὅδιον καὶ μέτρον.

Ἐμφοροῦμενος τοιοῦτων ἰδεῶν, φρονῶ, ὅτι οὔτε νὰ σκεφθῆ
 ἐπὶ στιγμήν δύναται ὁ Ἑλληνισμὸς πρὸς συνεννόησιν ἢ συνερ-
 γασίαν μετ' αὐτῶν. Τὸ πρόσφατον ἱστορικὸν παρελθὸν τῆς Χερ-
 σονήσου τοῦ Αἴμου, ὁ πόλεμος, ὁ καθ' ἡμῶν διεξαγόμενος μετὰ

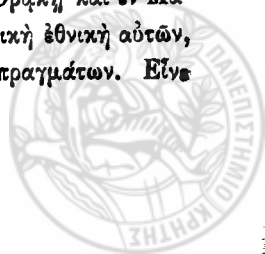

μίτους και πάθους μέχρις εξοντώσεως, δὲν ἐπιτρέπει εἰς τὴν ἐπίσημον Ἑλλάδα νὰ προσέλθῃ εἰς οἰανδήποτε συνενόησιν μετὰ λαοῦ, οὐ τὸ κατ' ἐξοχὴν μέλημα καὶ πρόγραμμα, φανερώς ἢ δημοσίᾳ κηρυττόμενον, εἶνε ἢ ἐξόντωσις τοῦ Ἑλληνισμοῦ, εἰς ὃν ἤδη οὐ σμικρὰν ἐπήνεγκε βλάβην. Ὁ Πανσλαυτισμός, ἐν-σαρκωθεὶς ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐν τῇ ἰδέᾳ τῆς νέας Βουλγαρίας, ἐργάζεται δι' αὐτῆς μετ' ἀπαραμίλλου δεξιότητος· δέον δὲ νὰ γινώσκωμεν, ὅτι πᾶσα καθ' ὑπόκρισιν προσχώρησις αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς τυγχάνει ὑποπτος καὶ ὡς τοιαύτη ἀξία μελέτης. Ἐπανειλημμένως μέχρι τοῦδε ἐξηπατήθημεν ὑπὸ τοῦ Πανσλαυτισμοῦ, ἐπανειλημμένως ἠθάνθημεν τὴν ἐπιβουλὴν αὐτοῦ καὶ τὴν δο-λιότητα, οἰαδήποτε δ' ἀπόπειρα συνεννοήσεως μαρτυρεῖ ἀπλότητα ἡμῶν καὶ ἀκρισίαν, ἂν μὴ ἐγκατάλειψιν τῶν ἐθνικῶν ἐν Μακε-δονίᾳ δικαιῶν.

Ἐπίσημος πολιτικὸς τῆς Ἑλλάδος ἀνὴρ. ἐν Βουλγαρίᾳ πα-ρεπιδημῶν, ἀπεπειράθη πρὸ τινῶν ἐτῶν νὰ συνδιαλεχθῆ ἔν Σό-φια μετὰ τοῦ τότε πρωθυπουργοῦ τῆς χώρας ταύτης περὶ τῶν μακεδονικῶν πραγμάτων. Οὗτος ἀνεκοίνωσεν ἀμέσως τὰ τῆς συνδιαλέξεως εἰς τὸν Σουλτάνον καθ' ὃν τρόπον συνέφερον αὐτῷ καὶ ὡς ἀντάλλαγμα ἔλαβεν ὑπὲρ τῶν Βουλγάρων δύο ἐκκλη-σιαστικὰ βεράτια ἐν Μακεδονίᾳ. Τοιαύτη εἶνε ἡ βουλγαρικὴ πίστις.

Πρὸς τούτοις, τῶν Βουλγάρων ἀξιούντων λιμένα μακεδονικὸν ἐπὶ τοῦ Αἰγαίου, ἀδύνατος ἀποβαίνει πᾶσα μετ' αὐτῶν συνεν-νόησις. Τὸ τοιοῦτο θὰ ἦτο ἕσον ἐθνικῇ προδοσίᾳ· εἶνε ἰδέα σε-σηπύτων ἐγκεφάλων.

Περὶ τὸν δὲ κρίνω νὰ εἴπω καὶ πάλιν, ὅτι πλέον ἢ ἅπαξ ἐπανελάβον, ὅτι ἡ πολιτικὴ τῶν Βουλγάρων ἐν Θράκῃ καὶ ἐν Μα-κεδονίᾳ ἀπὸ τεσσαρακονταετίας δὲν εἶνε πολιτικὴ ἐθνικὴ αὐτῶν, ἀπορρέουσα ἀπὸ τῆς ἰδίας ἀντιλήψεως τῶν πραγμάτων. Εἶνε

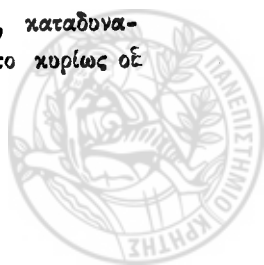

ὑποβολὴ ξένης πολιτικῆς, ἥτις οὐδέποτε βεβαίως θέλει συνθηκολογήσῃ μετὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, οὗ ἡ ἐξόντωσις κατέστη τὸ πρόγραμμα αὐτῆς ἀπ' αἰώνων.

*
* *

Ὁ μέγας κίνδυνος τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὁ ἀπειλῶν τὸ παρὸν αὐτοῦ καὶ τὸ μέλλον, προέρχεται σήμερον κυρίως ἐκ τῆς χώρας ταύτης, τῆς Βουλγαρίας. Ὅπισθεν αὐτῆς ἐνεδρεύει συνωμοτῶν ὁ Πανσλαϊσμός. Μόνον οἱ τυφλοὶ δύνανται νὰ μὴ βλέπωσιν. Ὁ Πανσλαϊσμός ἐκπαλαί πολεμαί κατά τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐξ ἐνοστίκτου. Πρὶν ἢ ὁ κύριος αὐτοῦ ἀντιπρόσωπος, ἡ ρωσικὴ αὐτοκρατορία, λάβῃ πλήρη ἱστορικὴν συνειδησιν, ὁ Πανσλαϊσμός ἦτο ἤδη κεκηρυγμένος ἐχθρὸς τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἀρχαῖον ρωσικὸν χρονικὸν μετὰ ζωηρότητος περιγράφει τὸν ἀκάθεκτον πόθον τοῦ Σλαύου πρὸς κατάκτησιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὴν ὑποκατάστασιν αὐτοῦ εἰς τὴν ἑλληνικὴν αὐτοκρατορίαν. Οἱ πόθοι οὗτοι εὐρίσκουσι σὺν τῷ χρόνῳ πληρεστέραν πραγμάτωσιν διὰ τῆς πολιτικῆς τοῦ Μεγάλου Πέτρου καὶ τῆς Αἰκατερίνης τῆς Δευτέρας, βαπτίζουσας τὸν ἔγγονον αὐτῆς Κωνσταντῖνον καὶ ἀνακηρυττούσης αὐτὸν βασιλεῖα τοῦ Βυζαντίου.

Ἦδυνάμην νὰ γράφω τόμον ὁλόκληρον, ἂν ἐσκόπουν ν' ἀφηγηθῶ, ἐρειδόμενος ἐπὶ τῶν ἱστορικῶν δεδομένων, ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ τὴν πρὸς ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας ἄπιστον πολιτικὴν τοῦ Πανσλαϊσμοῦ. Οὐδέποτε ἐσκέφθη εἰλικρινῶς περὶ ἡμῶν, εἰλικρινεῖαν ὑποκρινόμενος. Ὅσάκις ἐν τῷ παρελθόντι ἐγίνετο λόγος ἐν ταῖς ἐνεργεταῖς αὐτοῦ περὶ Χριστιανῶν, καταδυναστεομένων ἐν τῇ ὀθωμανικῇ αὐτοκρατορίᾳ, ἐνοῦντο κυρίως οἱ

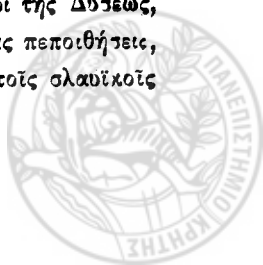
Σλαῦοι. Οἱ Ἕλληγες ὑπῆρξαν ὄργανα μάλλον ἢ σκοπὸς τῆς ἐκμηδενίσεως τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους.

Οὐδαίς ἀγνοεῖ, ὅτι ἡ ἐν ἔτει 1769 ἐξέγερσις κατὰ τοῦ τουρ-
κικοῦ ζυγοῦ τῆς Πελοποννήσου, τῆς Χέρσου Ἑλλάδος, τῆς
Κρήτης καὶ ἄλλων τμημάτων τοῦ Ἑλληνικοῦ, διὰ σλαυϊκῶν
ἐνεργειῶν ὑποκινήθεισα, εὐροῦσα δὲ ὄργανα ὁμοεθνεῖς, ἐμπε-
φορημένους τοῦ αἰσθημάτος τῆς ἐλευθερίας, παρ' ὀλίγον νὰ
συντελέσῃ εἰς τὴν ἐξαφάνισιν τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς ἀπὸ τῶν
πρώτων αὐτῆς κοιτίδων, ἐγκαταλειφθείσης ὑπὸ τῶν ὑποκινήτων,
ἐπιζητησάντων διὰ τῆς περιφήμου Συνθήκης τοῦ Κουτσούκ
Καϊναρτζῆ ἀποκλειστικὰ τὰ λάφυρα τῆς νίκης. ἀποσπασάντων
ἀπὸ τῆς ὀθωμανικῆς κυριαρχίας τὰς περὶ τὸν Εὐξεινον γῶρας,
παрадόντων δὲ τὰς ἐν τῇ Αἰγύπτῳ πελάγει κατεχομένας εὐαριθ-
μους καὶ μικρὰς ἑλληνικὰς νήσους.

Ἡ σουλτανικὴ κυβέρνησις διανοήθη, μετὰ τὴν ἐπανάστασιν
τῶν Ἑλλήνων ἐκείνην, τὴν σοβαρωτέραν ἀπὸ τῆς ἀλώσεως, νὰ
θέσῃ τέρμα εἰς τὰς ἐπανειλημμένας ἐξεγέρσεις διὰ τῆς μεθόδου
τῆς ἐξονιώσεως τοῦ ἑλληνικοῦ γένους.

Εὐτυχῶς ἡ ἐπίκαιρος μετολάθησις τοῦ μεγάλου Διερμηνέως
τοῦ ὀθωμανικοῦ στόλου Νικολάου Μαυρογένους ἔσωσε τὸν Ἑλ-
ληνισμόν τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς χέρσου Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ
ἀνδραποδισμοῦ, ὅστις ἀπηγγέλθη κατὰ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ὑπὸ
τοῦ ἐκμανέντος ἐπὶ τῇ ἐξεγέρσει τῶν Ἑλλήνων Σουλτάνου.

Ἀπὸ τοῦ καθ' ἡμᾶς αἰῶνος ὁ Ἑλληνισμὸς ἐξεγείρεται ζωηρό-
τερος καὶ σθεναρώτερος, ἀλλὰ καὶ ἡ κατ' αὐτοῦ ἀντίδρασις τοῦ
Πανσλαυϊσμοῦ βιαιοτέρα. Ὁ μυστηριώδης ὄσον καὶ ἄπιστος οὐ-
τος πόλεμος εἶνε ἡ κατ' ἐξοχὴν ἀφορμὴ τῆς συγχρόνου κακο-
δαμονίας τοῦ ἑλληνικοῦ γένους. Πάντες οἱ λαοὶ τῆς Δύσεως,
ἀσχέτως πρὸς θρησκευτικὰς διαμάχας ἢ πολιτικὰς πεποιθήσεις,
συμπαθοῦσι πρὸς τὸν ἑλληνικὸν ἀγῶνα. Παρὰ τοῖς σλαυϊκοῖς

λαοις ἑμοδόξοις καὶ ὧν οἱ πλείστοι ὀφείλουσι τὰ ζώπυρα του πολιτισμοῦ τῇ ἑλληνικῇ Ὁρθοδοξίᾳ οὐδεμίᾳ ἐκδηλοῦνται συμπάθεια· διότι, ὡς λέγει συγγραφεὺς τις, “Ὁ Ἑλληνισμὸς εἶνε ἢ ἐπανάστασις· ἢ ἐλευθερία, τὸ φῶς, ἢ πρὸδος τῆς Ἀνατολῆς,” ἐντεῦθεν τὸ κατ’ αὐτοῦ μῖτος.

Ἐν πάσῃ ἀποπείρᾳ διακανονισμοῦ τῶν πραγμάτων τῆς τουρκικῆς αὐτοκρατορίας γίνεται λόγος περὶ Χριστιανῶν, ἀλλ’ οἱ κατ’ ἐξουχίην ὑποστηρίζομενοι τυγχάνουσιν οἱ Σλαῶν.

Ὁ Ἑλληνισμὸς εἶνε ἢ ἀπόκληρος φυλῆ, ἥτις δέον νὰ ἐκλιπῇ πρὸ τῆς μεγάλης, τῆς κοσμοϊστορικῆς τοῦ Σλαυϊσμοῦ ἐμφανείας, εἰς ὃν ἀνήκει τὸ μέλλον ἐπὶ τῶν χωρῶν, αἵτινες φέρουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ τὴν δόξαν.

Ἐκραγείσης τῆς ἑλληνικῆς ἐπανάστασεως, καταδικάζεται αὕτη ἐπισήμως ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀποκηρύττοντος καὶ τὸν Ὑψηλαντην· χαρακτηρίζεται δ’ αὕτη ὡς ἄρνησις τῶν δογμάτων τῆς Ἱεραῶς Συμμαχίας. Ἐν τῇ συνόδῳ τῆς Βερόνης ἀποδιώκονται ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Μονάρχου οἱ Ἕλληνες πρεσβευταί, ἀποστολέντες πρὸς ἐπίκλησιν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Ὅταν ἡ φωνὴ τῶν Ἑσπερίων λαῶν ἐξαναγκάσῃ τὰς χριστιανικὰς κυβερνήσεις νὰ λάβωσιν οἶκτον εἰς τὰ δεινὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ νὰ σώσωσιν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ ὀλέθρου, ἡ ρωσικὴ πολιτικὴ ἐν Λονδίῳ περιορίζει τὰ σύνορα τοῦ νέου κράτους, ἐπιδεικνύουσα πλατωνικὸν ἐκάστοτε ἐνδιαφέρον, ἀλλ’ οὐδέποτε ζωηρὰν ὑποστήριξιν πρὸς ἐπαρκῆ αὐτοῦ χωρογραφικὴν ἀβήσιν καὶ ἐνίσχυσιν. Ἐν ἔτει 1830 μόνος ὁ Πάλμερστον κηρύσσεται ὑπὲρ τῆς προσαρτήσεως τῆς Κρήτης εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ δὲ Ρωσσία ἀδιαφορεῖ· ἐπιφυλάσσει νὰ δεῖξῃ ὄλον αὐτῆς τὸ ἐνδιαφέρον ἐν τῇ συνομολογήσει τῆς Συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, ἐπιζητοῦσα διὰ τὴν Μεγάλην Βουλγαρίαν ἑλληνικωτάτας ἐπαρχίας, αἶται ἡ Θράκη καὶ ἡ Μακεδονία.

Ἐν ἔτει 1853 ἡ ρωσικὴ πολιτικὴ ἀναλαμβάνει τὴν ὑπεράσπισιν τῶν Χριστιανῶν τῆς Τουρκίας· ἀλλὰ τοιοῦτους ἔννοιαι πάντοτε τοὺς Σλαύους, οὓς ἀναλαμβάνει ν' ἀπελευθερώσῃ ἀπὸ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης καὶ τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Δὲν διστάζει δὲ νὰ κηρύξῃ τοῦτο ἐμμέσως κατὰ πρῶτον, ἀμέσως μετὰ ταῦτα. Ἐν τῇ Συνθήκῃ τῶν Παρισίων, ἐν ἔτει 1856, οὐδεμίαν μέριμναν λαμβάνεται περὶ τῶν δικαίων τῆς Ἑλλάδος, ἥτις ἐξέτεθη, συνταχθεῖσα τῇ Ρωσσίᾳ καὶ προκαλέσασα τὴν μῆνιν τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας.

Μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὁ κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀγὼν τῶν Σλαύων ἦτο ὑπουλος, κρύφιος. Ἄλλ' ἀπὸ τῆς περιφήμου συνδιαλέξεως τοῦ αὐτοκράτορος Νικολάου πρὸς τὸν Σέϋμουρ ἐπιχύνεται φῶς. Ὁ Σλαυῖσμός δὲν διστάζει νὰ καταστῇ εἰλικρινής· ἐξωθεῖ τοὺς Βουλγάρους εἰς ἀποστασίαν κατὰ τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, χαρακτηριζομένου ὡς ἐχθροῦ τοῦ Σλαυῖσμοῦ. Ἐν δὲ τῇ Μόσχᾳ, τῇ ἱερᾷ αὐτοῦ πόλει, καλεῖ τὸ περίφημον *ἔθνογραφικὸν Συνέδριον* ἢ *ἔθνογραφικὴν Ἐκθεσιν* τῶν Σλαύων, πρὸ τῶν ποικιλιωμένων τοῦ ὁποῦ ἄντιπροσώπων κηρύττεται τὸ δόγμα τῆς πανσλαυῖστικῆς πίστεως, τοῦ ἐνιαίου ἔθνους ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς μεγάλης Ρωσσίας, ψαλλομένου τοῦ πολυθρολήτου ἄσματος τοῦ ποιητοῦ *Derjavine* : “Ἀκόμη ἐν βῆμα, καὶ ἀνήκει εἰς σὲ τὸ σύμπαν, ὦ πολυαγαπημένη μου Ρωσσία! . . .”

Κατὰ τὸ ἀξιωματικόν τοῦτο Συνέδριον ἡ Κωνσταντινούπολις ἀνακηρύσσεται σλαυικὴ πόλις. Ἐν τῇ ἐπισήμῳ συμποσίῳ, τῇ δοθέντι εἰς τὰ χίλια περίπου μέλη τοῦ Συνεδρίου τὸ ὀφολόγιον, ἐν καθαρωτάτῃ σλαυικῇ γλώσσῃ συντεταγμένον, περιλάμβανε πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὰς ἀπόψεις τῶν πρωτίστων σλαυικῶν πόλεων, Μόσχας, Κιέβου, Πράγας, Λεοπόλεως, Βελιγραδίου καὶ Κωνσταντινουπόλεως . . . Ἡ παρὰ τὸν Βό-

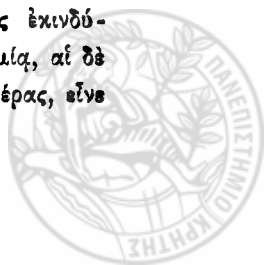
σπορον ἐπὶ αἰῶνας ἑλληνικὴ πόλις καὶ πρωτεύουσα ἐλάμβανεν ἐπισήμως, ὑπὸ τοὺς ἀλαλαγμοὺς τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τῶν ἀπανταχόθεν συρρευσάντων συμποτῶν, τὸ ἐπίσημον κῦρος σλαυτικῆς πρωτεΐουσης . . .

Τοιοῦτων προθέσεων ἐμποροῦμενος κατέρχεται ἀπὸ τῶν πάγων τοῦ Βορρᾶ ὁ Πανσλαυτισμὸς καὶ ἀπὸ τῶν στεππῶν τῆς Σιθηρίας ἐν ὄλῳ αὐτοῦ τῷ ὄγκῳ, ἀπειλῶν νὰ κατακλύσῃ τὰς κοιλάδας τῆς ἑλληνικῆς Μεσημβρίας, ἄπληγτος, ὡς ἡ λευκὴ ἄρκτος, ἥτις καθ' ὅσον τρώγει, κατὰ τοσοῦτον καὶ πεινᾷ, ὡς ἔλεγεν ὁ Δεμαῖτρος.

Ἐἴμεθα μικροὶ κατ' ἀριθμὸν, ἀλλὰ μεγάλοι κατὰ τὸ δίκαιον, καὶ κατὰ τὰς ἱστορικὰς ὑπηρεσίας, ἃς προσηγέχομεν εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος. Ἄς μὴ δειλιάσωμεν ἐπὶ τῷ κινδύνῳ, ὃν διατρέχομεν. Ἡ νίκη πάντοτε ἀνήκει εἰς τοὺς τολμηροὺς καὶ τοὺς ἀγωνιζομένους.

*
* *

Τοιαῦτα ἀνελογιζόμεν καὶ ἐμονολόγουν θερινὴν τινα ἐσπέραν, καταλείπων μετὰ τινων ἡμερῶν διαμονὴν τὴν βουλγαρικὴν πρωτεύουσαν. Ἀντελαμβανόμεν τοῦ κινδύνου, ἐν διατρέχει ὁ Ἑλληνισμὸς ἀπὸ τῆς πόλεως ταύτης, ἥτις κατέστη ἀπὸ τινος χρόνου τὸ κυριώτατον κέντρον καὶ ὀρηγήριον πάσης κατ' αὐτοῦ δολοπλοκίας καὶ ἐπιθέσεως. Ἄλλ' οὐδαμῶς ἐκαμπτόμην πρὸ τοῦ κινδύνου τούτου, βαθυτάτην τρέφων πεποιθήσιν περὶ τῆς ὀριστικῆς νίκης, ἀρκεῖ μόνον νὰ κατανοήσωμεν τὰ ἐπιβαλλόμενα ἡμῖν καθήκοντα. Ὁ ἑλληνικὸς κόσμος ἐκινδύνευσε πλέον ἢ ἅπαξ ἐν τῇ ἱστορικῇ αὐτοῦ σταδιοδρομίᾳ, αἱ δὲ σημεριναὶ περιπέτειαί, παραβαλλόμεναι πρὸς παλαιότερας, εἶνε ἐλάχισταί.

Ἐν τῇ ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως ἐρχομένη ἀμαξοστοιχίᾳ, ἐφ' ἧς ἐπέδκινον, καταλείπων τὴν βουλγαρικὴν πρωτεύουσαν, συναντῶ ἔγκριτον Ἕλληνα πολιτευόμενον, τυχόντα τῆς εὐκαιρίας νὰ παρουσιασθῆ πρὸ τοῦ Σουλτάνου καὶ ν' ἀποσπάσῃ ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ ζωηρὰς ὑπὲρ τῶν ἐν τῇ αὐτοκρατορίᾳ ἡμοεθνῶν φράσεις. Πείθομαι εἰς τὰς εἰλικρινεῖς προθέσεις τοῦ κυρίου τοῦ Γιλδίζ, ἀλλ' ἐπεθύμουν αὐταὶ νὰ ἐξεδηλοῦντο π ρ α γ μ α τ ι κ ῶ τ ε ρ ο ν. Αὐθέντος ἤδη τοῦ κρητικοῦ ζητήματος, ἡ μεταξὺ ἀμφοτέρων τῶν κρατῶν διάστασις ἠδύνατο νὰ ἀρθῆ, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὄρον ἐνισχύσεως τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου, τοῦθ' ὁ περ μᾶλλον συμφέρει καὶ τῇ κρατούσῃ ἐν τῇ ὀθωμανικῇ αὐτοκρατορίᾳ τάξει . . .

Νομίζω ὅτι ἡ ἐπικαιρότερα σήμερον πολιτικὴ μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων θὰ ἦτο ἡ *εἰλικρινεῖς προσέγγισις*. Καὶ δὲν διστάζω νὰ εἶπω, παρῶδ' ὃν τὸ περιβόητον τοῦ Νοταρᾶ λόγιον : *“Προτιμῶ τὸ τουρκικὸν σαρίκι ἀπὸ τὸ βουλγαρικὸν καλπᾶκι.»*

III

Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ
ΕΝ ΣΕΡΒΙΑ ΚΑΙ ΟΥΓΓΑΡΙΑ

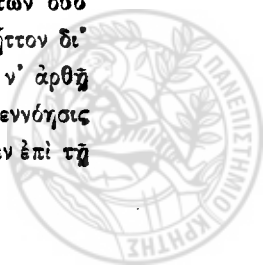

III

Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΕΝ ΣΕΡΒΙΑ ΚΑΙ ΟΥΓΓΑΡΙΑ

Ἀπεμακρυνόμεν ἕκ τῆς Βουλγαρίας οὐχὶ δυσαρέστως κατενόουν, ὅτι ἐγκατέλειπον ἐχθρικὸν ἕδαφος, χώραν, ἣς οἱ κάτοικοι, ἐκ πεποιθήσεως ἢ ἐξ ὑποβολῆς, διεξάγουσιν ἀπὸ τινος χρόνου φοβερῶτατον κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ πόλεμον. Τοῦτο ἐλαχίστους ἐκ τῶν ἡμετέρων λανθάνει, τὸ κατ' ἐμὲ δὲ φρονῶ, ὅτι ἡ ἀνδρῶσις βουλγαρικοῦ κράτους ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἴμου, ἔχοντος τὸ γνωστὸν αὐτοῦ πρόγραμμα, ἐκπροσωπεῖ διηλεκτικὴν κίνδυνον τῶν ἑλληνικῶν συμφερόντων. Ἀρκεῖ νὰ παραμείνη τις ἐπ' ὀλίγον μόνον χρόνον ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, ἵνα πεισθῇ ἐκ τῶν πραγμάτων, ὅτι χειμαιρικὴ εἶνε, οὐχὶ μόνον ἡ σοζήτης, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ σκέψις περὶ ἑλληνοβουλγαρικῆς συμπράξεως ἐν τῷ μέλλοντι. Μὲ τὴν πεποιθησὶν ταύτην μετέβαινον εἰς Σερβίαν, ἐπιθυμῶν ν' ἀντιληφθῶ καὶ τῶν κατ' αὐτήν, ἧτις δι' ἰκανῶν δεσμῶν συνδέεται πρὸς τὴν Ἑλλάδα, εἰ καὶ ἀνεφύησαν δὲ πλέον ἢ ἅπαξ ἀφορμαὶ ψυχρότητος καὶ διχοστασίας τῶν δύο χωρῶν, ὑπάρχουσι δὲ τοιαῦτα καὶ σήμερον, οὐχ ἦττον δι' ἐλαχίστης ἀγαθῆς προαιρέσεως καὶ ἐνεργείας δύναται ν' ἀρθῇ ἀπὸ τοῦ μέσου πᾶσα ἀφορμὴ διαστάσεως, ἐπέλθῃ δὲ συνεννόησις καὶ σύμπραξις δύο λαῶν. Ὀλίγαι ὑποχωρήσεις ἐκατέρωθεν ἐπὶ τῇ

βάσει τῆς λογικῆς καὶ τοῦ δικαίου, καὶ ἡ ἑλληνοσερβικὴ συνεννόησις, μὴ ἀντιπρακτοῦσης τῆς Ρωμοσύνης, ἣτις δὲν ἔχει ἀντίθετα πρὸς ἡμᾶς καὶ τοὺς Σέρβους συμφέροντα, τοῦναντίον δ' ἐπιβάλλεται αὐτῇ ἡ προσχώρησις, δύνανται νὰ ἐνισχύσῃ τὸν ἑλληνικὸν παράγοντα ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἴμου, ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ἐξότῃ δικαίων συνεργαζόμενον μετὰ τῶν τμημάτων αὐτῆς ἐκείνων, ἅτινα τῶν αὐτῶν ἰδεῶν ἐμποροῦνται.

Ἐν προηγουμένῃ ἐποχῇ οἱ Σέρβοι ἦσαν λογικώτεροι ἐν ταῖς ἐθνολογικαῖς αὐτῶν ἰδέαις καὶ ἀξιώσκειν. Ἄλλ' ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῆς γνωστῆς πολιτικῆς καταλήφθησαν καὶ οὗτοι ὑπὸ ἐθνικῆς ὑπερφροσύνης, ἀξιοῦντες νὰ ἰδρῦσῃ μέγα σερβικὸν κράτος, μονοουχὶ προβαίον μετὰ τῆς Θεσσαλονίκης.

Αἱ ἰδέαι αὗται κατ' ἐξοχὴν συνωφίσθησαν ἐν τῷ περιωνόμῳ γεωγραφικῷ πῖνακι τῆς Μακεδονίας, τοῦ ὑπὸ τῆς μεγαλοσερβικῆς ἐταιρείας Ὀμλαδίνας δημοσιευθέντος, ἐν ᾧ ἀποκαλύπτονται τὰ σχέδια ταῦτα. Ὑποστάντες τὴν ἐπιρροὴν τῶν ἐκτρέπων τούτων ἰδεῶν οἱ Σέρβοι, ἤρξαντο ἐργαζόμενοι μετὰ πολλοῦ ζήλου, ἀξίου ἐμολογουμένως κρείττονος ὑποθέσεως.

Δὲν προβαίνουν οἱ Σέρβοι μετὰ τὸ σημεῖον ἐκείνου, εἰς ᾧ προβαίνουν οἱ γείτονες αὐτῶν καὶ ἀνταγωνιστὰὶ ἀπὸ τινος χρόνου, οἱ Βούλγαροι. Εἶνε εὐπρεπέστεροι ἐν ταῖς ἐνεργείαις αὐτῶν, εἰ καὶ κατέλαβεν ἐνίους ἐπ' ἐσχάτων ἀποκλειστικὸν πνεῦμα. Δὲν μεταχειρίζονται τὴν δολοφονίαν ὡς μέσον προσηλυτισμοῦ. Οὐδὲν ἦν αἱ ἐνέργειαι αὐτῶν δὲν χαρακτηρίζονται ὑπὸ πλήρους νομιμότητος. Ὑποσκελισθέντες ὑπὸ τοῦ Πανσλαβῆμοῦ χάριν τῶν Βουλγάρων, θεωρηθέντων καταλλυτέρων πρὸς τὸν ἐπιδιωκόμενον ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἴμου σκοπὸν, ἐνόμισαν ὅτι εἶνε ἐπιτετραμμένη αὐτοῖς ἡ χρῆσις παρομοίων ταῖς Βουλγάρους μεθόδων. Ἴδια τὴν βουλγαρικὴν μέθοδον ζητοῦσι νὰ ἐφαρμόσωσιν ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ ζητήματι.

Ὁ περ ἀπό τινος χρόνου ἐργάζονται νὰ προκαλέσωσιν ἐν τισι μακεδονικαῖς ἐπαρχίαις, ἰδίᾳ ταῖς εἰς τὴν Σερβίαν συνορευούσαις, ἐν αἷς ὑπερισχθεῖ ὁ σερβικὸς πληθυσμὸς. Δὲν ἐννοῶ ὅποιαν θέλουσιν ἐκ τοιαύτης ἐνεργείας προσηγορισθῆ θετικὴν ὠφέλειαν ἐν Μακεδονίᾳ. Τὸ βέβαιον εἶνε, ὅτι ἐπ' ἐσχάτων ἢ ἐν Κωνσταντινονπόλει σερβικὴ πρεσβεῖα, ὑποστηριζομένη ἐνίοτε καὶ ὑπὸ τῶν Τούρκων, καλῶς γνωσκόντων το διαίρει καὶ βασιλευε, κατάρθωσε νὰ ἐπιβληθῆ ἐπὶ τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἵνα προβῆ τοῦτο εἰς τὴν ἐκλογὴν Σέρβου ἀρχιεπισκόπου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ρακοπρεσρένης καὶ ἤδη ἀπαιτεῖ τοιοῦτό τι καὶ διὰ τὴν ἐπαρχίαν Σκοπείων. Ἄλλὰ δὲν ἀρκεῖ τοῦτο μόνον. Οἱ Σέρβοι κατελήφθησαν ἐκ μεγαλομανίας. Ὀνειροπολοῦσι καὶ οὗτοι τὸ βασίλειον τοῦ μεγάλου Στεφάνου Δουσχιάν, ἐπικαλοῦνται τοὺς ἐπικοὺς θρόλους τοῦ Μάρκου Κράλιεβιτς, τὸ μεγαλοσερβικὸν παρελθόν, ἐν τῇ ποιῆζει μᾶλλον ὑφιστάμενον ἢ ἐν τῇ ἱστορικῇ πραγματικότητι, πρὸς ἐμπέδωσιν τῆς φυλετικῆς αὐτῶν δυνάμεως ἐν Μακεδονίᾳ, ἀποκομπὴν δ' ἐξ αὐτῆς Ἑλλήνων τε καὶ Βουλγάρων. Τὸ σχέδιον ὄντως εἶνε μέγα καὶ γενναῖον, ἀλλὰ λείπουσιν ἀπ' αὐτοῦ τὰ στοιχεῖα καὶ αἱ δυνάμεις τῆς πραγματώσεως, δηλαδὴ ἐπαρκῆς σερβικὸς πληθυσμὸς ἐν Μακεδονίᾳ. Μὲ τὸν ὀλίγον πληθυσμὸν, ὃν διαθέτουσιν ἐν τοῖς μακεδονοσερβικοῖς τμήμασι, δὲν κατακτάται τόσον εὐκόλως χώρα, ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ὑπερτεροῦσα τὴν Σερβίαν, ἰδίᾳ ὡς πρὸς τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν καὶ ὑπεροχὴν.

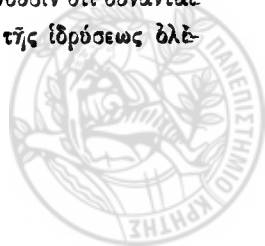
Καὶ ἐν τούτοις, δὲν ὑποχωροῦσιν ἐν ταῖς ἐνεργείαις αὐτῶν, οὐδὲ δισταξοῦσι νὰ προβῶσιν εἰς ποικίλας θυσίας, εἰ καὶ ἡ κατάστασις τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν δὲν ἐπιτρέπει τοιαύτας μεγαλοδωρίας. Ἐρρωμένως ἐργάζεται πρὸς τοῦτο ἡ ἑταιρεία τοῦ Ἁγίου Σάββα, ἧς προϊστάται ὁ πρῶην πρωθυπουργὸς καὶ προσωπικὸς φίλος τοῦ βασιλέως Νικολάιγεβιτς (εἰρήσθω ἐν παρόδῳ, ἔχων

σύζυγον Ἑλληνίδα), λειτουργεῖ δὲ πρὸς τὸν τοιοῦτον σκοπὸν καὶ ἰδιαιτέρον τμήμα ἐν τῷ ὑπουργεῖφ τῶν Ἐξωτερικῶν. Δαπανῶντες σήμερον οἱ Σέρβοι ἀρκετὸν χρῆμα, δύνανται νὰ προσηλυτίσωσι τινὰς ἐκ τῶν κυμαινομένων πληθυσμῶν τῆς Μακεδονίας, ἀλλ' ἐν ἣ περιπτώσει ἔθελε διακοπῇ ἢ πρὸς τὰ άτομα ἢ τὰς κοινότητας χορηγία ; Ἀσφαλῶς θὰ ἐπῆρχετο ἡ ἐπάνοδος τοῦ ἀρχαίου καθεστῶτος.

Πρὸς ἐμπέδωσιν τῶν ἐνεργειῶν αὐτῶν οἱ Σέρβοι, κατ' ἀπομίμησιν τῶν Βουλγάρων, ὀνειρεύονται σερβικὴν Ἐκκλησίαν ἐν Μακεδονίᾳ, διπλαθὲ ἀρχιεπισκοπὰς ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἐν Σέρραις, ἐν Βιτωλίοις καὶ ἀλλαχοῦ, ἐν παντὶ διαμερίσματι, ἐν ᾧ παρεπιδημοῦσι καὶ τινες δεκάδες Σέρβων. Τοῦτο καλεῖται **σερβικὸν δίκαιον** ἐν Μακεδονίᾳ. Περιττὸν νὰ εἴπω, ὅτι ἐν τισι διαμερίσμασι, πραγματουμένης τῆς αἰτήσεως τούτης, οἱ ποιμένες ἔσονται πολυαριθμότεροι τοῦ ποιμνίου. Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας καὶ βλέψεις βεβαίως οὐδεμία δύναται νὰ ἐπέλθῃ συνεννόησις ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἴμου μεταξὺ τῶν διαφόρων αὐτῆς κρατῶν, ἀφοῦ τοσαύτη ἐπικρατεῖ τύφλωσις καὶ φιλαυτία, προκειμένου, εὐχὴ περὶ τῆς λύσεως, ἀλλὰ τῆς κατανοήσεως στοιχειωδেষτάτων φυλετικῶν ζητημάτων.

Ἐφρόνουν πάντοτε, καὶ ἐξακολουθῶ φρονῶν, ὅτι πᾶσα ἡ δυνατὴ ἔπρεπε νὰ καταβληθῇ ἐνέργεια πρὸς τὴν ἑλληνοσερβικὴν προσέγγισιν. Δυστυχῶς οἱ Σέρβοι, τὸ μὲν ἐλαυνόμενοι ἐκ μεγαλομανοῦς πολιτικῆς, τὸ δὲ καθιστάμενοι ὄργανα ἀλλοτριῶν ραδιουργιῶν, αἵτινες ἀπὸ τινος χρόνου διευθύνουσι τὴν πολιτικὴν αὐτῶν ἐνέργειαν, προβάλλουσι τοιαύτας ἀξιώσεις ἐν Μακεδονίᾳ, ὥστε καθίσταται ἐπὶ τοῦ παρόντος δυσχερεσιτάτη, εἰ μὴ ἀδύνατος, πᾶσα πρὸς αὐτοὺς συνεννόησις. Ἐκπροσωπούμενοι ὑπ' ἀσημάντου πληθυσμοῦ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, φρονοῦσιν ὅτι δύνανται νὰ δημιουργήσωσι τοιοῦτον ἀθαιρέτως διὰ τῆς ἰδρύσεως ὄλε-

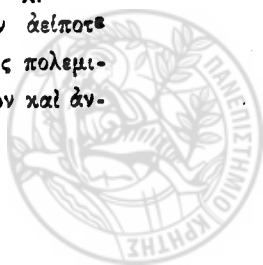

γων σχολείων καὶ τινων ἐπισκοπῶν, χωρὶς ν' ἀναλογίζωνται, ὀπόσῃν ἀνάγκην ἔχουσι τῆς ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς συνδρομῆς καὶ ἐνισχύσεως τῶν περὶ τὸ οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον.

* *
*

Αἱ σερβικαὶ ἀξιώσεις διευτυπώθησαν κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη ποικιλοτρόπως — δι' ἐκκλησιαστικῶν φυλλαδίων, δι' ἱστορικῶν καὶ ἔθνογραφικῶν μελετῶν, διὰ στατιστικῶν πληροφοριῶν, διὰ γεωγραφικῶν πινάκων περὶ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ δυνάμεων καὶ δικαίων τῶν Σέρβων· ἀλλ' ἐνίοτε καὶ δι' ἀπρεποῦς πολιτείας πρὸς τοὺς λειτουργοὺς τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ἔνιοι τῶν Σέρβων φιλοτιμοῦνται ν' ἀντιγράψωσιν ἐν τούτῳ τοὺς Βουλγάρους· εὐχομαι νὰ μὴ ὑπερβῶσιν αὐτούς, διότι ἑαυτοὺς μᾶλλον θέλουσι βλάψῃ ἢ τὴν γεραρὰν ἐκείνην ἐν Κωνσταντινουπόλει δύναμιν, ἣτις τοσαῦτα ἀπὸ αἰῶνων κατειργάσατο ὑπὲρ τῶν Σλαύων, ἐπὶ ὀλιγωρίᾳ πολλάκις τῶν ἑλληνικῶν δικαίων καὶ συμφερόντων.

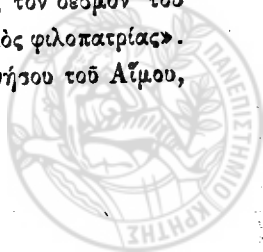
Διότι δὲν ἀμφιδάλω καὶ οὐδεὶς συνετὸς καὶ ἔντιμος ἄνθρωπος δύναται ν' ἀντιφρονῇ, ὅτι, ἂν ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἴμου περιεσώθῃ παρὰ τοῖς σλαυϊκοῖς πληθυσμοῖς τὸ χριστιανικὸν αἶσθημα καὶ θρήσκευμα, ἂν οἱ Σέρβοι, οἱ Βούλγαροι, οἱ Ρωμοῦνοι δὲν εἰσὺρκευσαν, ὅπως ὑπέστησαν τὸ τοιοῦτο ἀπώτερον τῆς Κωνσταντινουπόλεως οἰκοῦντες λαοί, Βόσνιοι, Ἐρζεγοβῖνιοι, Ἀλβανοί, τοῦτο ὀφείλεται ἰδίᾳ εἰς τὴν μεγάλην ἐπιρροήν, ἣν ἀπὸ τῆς ἀλώσεως ἐξήσκησεν ἐπὶ τῆς πολιτικῆς τῆς Ὑφ. Πύλης τὸ οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον. Ἀφηγοῦνται τὰ χρονικὰ τῶν μέσων αἰῶνων τὸ ἐπόμενον γεγονός, μαρτυροῦν ἀείποτε τὴν ὑπεροχὴν, ἣν ἐξασκεῖ ἡ πνευματικὴ δύναμις ἐπὶ τῆς πολεμικῆς ἰσχύος καὶ ἐν μέσῳ τῶν βαρβαρωτάτων ἐποχῶν καὶ ἀν-

θρώπων. Προβαίνοντας τοῦ βασιλέως τῶν Οὐνῶν Ἀττίλα κατὰ τῆς Ρώμης, ἐστάλη πρὸς τὸν φουερόν κατακτητὴν ὁ ἐπίσκοπος αὐτῆς πρὸς ἀποτροπὴν ἀπὸ τῆς δηλώσεως τῆς πόλεως. Ὁ κατακτητὴς ὑπεχώρησε καὶ ἡ Ρώμη ἐσώθη. Τοιοῦτό τι δὲ συνέβη καὶ πλέον ἢ ἅπαξ κατὰ τοὺς θυελλώδεις αἰῶνας τῶν μετααστεύσεων τῶν βαρβάρων ὁ ἀρχηγὸς τῆς πνευματικῆς ἐξουσίας νὰ διεκδικῆ καὶ ν' ἀπολαύῃ μεγάλου κύρους παρὰ τῷ ἀρχηγῷ τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας.

Μωάμεθ ὁ πορθητής, ἀλωθείσης τῆς Κωνσταντινουπόλεως, προσηνέχθη ἀγριώτατα πρὸς πάντας τοὺς ὑπερέχοντας τοῦ Βυζαντίου, ἀλλ' ἐφείσθη μόνον τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, ὃν καὶ ἀνέδειξε ἀθωρεὶ ἀρχηγὸν τῶν Ρωμαίων, Ἑλλήνων καὶ τῶν αὐτοῖς ὁμοθρήσκων τῆς ἰδρυθείσης νέας αὐτοκρατορίας. Ἐκτοτε ἡ δύναμις τοῦ Πατριαρχείου, παρὰ τὰς περιπετείας καὶ τὰς συμφορὰς τοῦ δουλωθέντος γένους, διετέλει ἱκανῶς ἰσχυρά, ὥστε νὰ ἐπιβάλληται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦτον ἐπὶ τῶν Σουλτάνων, ἐπ' ἀγαθῷ οὐ μόνον τῶν ἑλληνικῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν λοιπῶν ὀρθοδόξων πληθυσμῶν τῆς αὐτοκρατορίας. «Ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης, ἔγραφε πρὸ τινος χρόνου, ἀλλόθρησκος συγγραφεύς, ὅσον καὶ ἂν ἦτο ἀνίσχυρος, ἐξεπροσώπει ἐν τούτοις μέγα τι, τὴν ἐνότητα τῆς θρησκευτικῆς πίστεως τῶν ἡττηθέντων, ἐν ἣ συννοούμενοι οἱ ὑπὸ τὸν αὐτὸν ζυγὸν κύπτοντες λαοὶ εὕρισκον εἰσέτι πατρίδα. Αἱ ἀρχαὶ καὶ αἱ πεποιθήσεις εἶνε δύνამεις, ἐφ' ὅσον ἔχουσιν ἀντιπρόσωπον, διότι οἱ λαοὶ δὲν ἀποθνήσκουσιν, ἔχοντες ἀρχηγόν. Ὁ δεῖλος ἱερεὺς, ὁ σήμερον μὲν διὰ σκευωρίας ἀναγορευόμενος, αὔριον δὲ ἀνατρεπόμενος διὰ συκοφαντίας, διετῆραι παρὰ μυριάσιν ἀνθρώπων, διασπαρέντων καὶ μονωθέντων ὑπὸ τῆς κατακτήσεως, τὸν δεσμὸν τοῦ ὁμοθρήσκου, ὅστις ἔμελλε νὰ κασαστῆ ποτε δεσμὸς φιλοπατρίας».

Τοιοῦτος ἐγένετο διὰ τοὺς λαοὺς τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου,

ἀνεξαρτήτως φυλής και γλώσσας, δια τῆς θρησκευτικῆς μόνον ἰδέας και ἐνόητος, ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Πατριάρχης (Πατριάρχης Ρωμαίων, ροῦμ Πατριγί, Ἐθνάρχης, μιλετ μπασί), περιβληθεὶς ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου δι' ὄλων τῶν προνομίων, ὧν ἀπήλαυεν ἐπὶ τῆς προτέρας ἑλληνικῆς δικιχέσεως, προσλαβὼν δὲ και ἄλλα, ἀφορώντα εἰς τὸν κανονισμόν ἰδιωτικῶν τινῶν σχέσεων, και ἰδίᾳ εἰς τοὺς γάμους, τὰ διοζύγια, τὰς διαθήκας και ἄλλας οἰκογενειακὸς σχέσεις.

Πρὸ τῆς ἀλώσεως οἱ σλαυτικοὶ πληθυσμοὶ τῆς Χερσονήσου, ὑποταχθέντες ὑπὸ τὴν τουρκικὴν διαίκτην, οὐδενὸς ἀπήλαυον προνομίου, ἤρκει, ὅτι ἔζων ἐν τῇ αὐτῶν θρησκείᾳ, ἦν και πολλοὶ ἐγκατέλιπον, χάριν ἐγκοσμίων συμφερόντων. Ἄλλ' ἀναγορευθέντος τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἐθνάρχου Ρωμαίων, συμπεριελήφθησαν ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτοῦ και οἱ Σλαῦοι και οἱ Ρωμοῦνοι, πρὸς τοῦτο δὲ κατηγγήθη κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα και τὸ αὐτόνομον πατριαρχεῖον τοῦ Ἰπέκ. Τί ἄλλο ἐσήμαινε τοῦτο ἢ τὴν δύναμιν, ἣν ἐξεπροσώπει ἐν Τουρκίᾳ τὸ οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον; Πῶς δὲ διαχειρίσθη ταύτην; Μαρτυρεῖ ἡ ἱστορία· μαρτυρεῖ δια πολλῶν δεδομένων ἡ πολιτικὴ ἐκείνη, ἡ μεταβαλοῦσα γνώμη μόνον ἀπὸ πενήκοντα ἐτῶν, ἐνφ' ἑαυτὸν ἄλλως προσεφέρετο πρὸς τὸ οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, θεωροῦσα αὐτὸ ὡς ὑπέροχον δύναμιν, τὴν κυρίως ἀντιπροσωπεύουσαν τοὺς χριστιανικοὺς πληθυσμοὺς τῆς τουρκικῆς αὐτοκρατορίας. Ἡδη πᾶσαι αὗται αἱ εὐεργεσίαι ἐλησμονήθησαν, και τὸ Πατριαρχεῖον καταγγέλλεται ὑπὸ τῶν πληθυσμῶν τούτων ὡς ἡ ζωσα ἀρνησις τῆς ἐθιμικότητος αὐτῶν, τῆς πατρίδος, τῆς προέδου.

Ἡ σύγχυσις τῶν ἐθιμικῶν ὄρων συνεπιφέρει μοιραίως και τὴν σύγχυσιν τῶν γνωμῶν. Ἐπεθύμουν ὁ δέκατος ἔατος αἰὼν νά

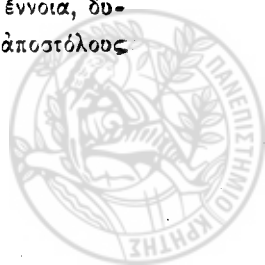
ἐπεράτου εὐγενέστερον καὶ ἠθικώτερον τῶν ἱστορικῶν αὐτοῦ βίον.

*
* *

Ὁ προϋπάρχων τῆς ἐν Βελιγραδίῳ προπαγάνδας τοῦ Ἁγίου Σάββα, ὁ ἤδη μνημονευθεὶς Νικολάγεβιτς, μοὶ ὠμολόγησεν, ὅτι ἡ ἐν τῇ μέσῃ καὶ τῇ μεσημβρινῇ Μακεδονίᾳ σερβικὴ ἐνέργεια διεξάγεται ἰδίᾳ κατὰ τῶν Βουλγάρων. Ἰδρύθησαν ἄρα ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἐν Σέρραις καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Μακεδονίας σερβικὰ σχολεῖα πρὸς τὸν ἀποκλειστικὸν σκοπὸν τῆς καταπολεμήσεως τῶν βουλγαρικῶν ἐνεργειῶν. Τοῦτο τυγχάνει ἀλιθὲς μόνον μέχρι τινὸς σημείου. Καὶ ἐν τῇ πρώτῃ τῶν πόλεων τούτων καὶ ἀλλαχοῦ, ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῶν σερβικῶν σχολείων, σοβαραὶ συγκρούσεις ἐπῆλθον μεταξὺ Σέρβων καὶ Βουλγάρων, τὸ σύστημα τῆς δολοφονίας ἐφαρμόζεται ὑπὸ τῶν βουλγαρικῶν προπαγανδῶν καὶ κατὰ τῶν Σέρβων, ὅσον καὶ κατὰ τῶν Ἑλλήνων, ἐν γένει δὲ ἡ φυλετικὴ ἀντιπάθεια ἐκδηλοῦται παρὰ τοῖς ὁμοφύλοις τούτοις λαοῖς ὁσημέραι βιαιοτέρα, παρὰ τὰς προσεγγιστικὰς ἐνεργείας ἀλλοτρίας πολιτικῆς. Ἄλλ' ἡ συνεννόησις ἔσται δυσχερεστάτη, ἐν ὅσῳ ἀμφοτέρωι οἱ λαοὶ φλέγονται ὑπὸ τῆς ἀσέστου ἐπιθυμίας πρὸς ἐπικράτησιν ἐν Μακεδονίᾳ. Φρονῶ δυσχερεστάτην, εἰ μὴ ἀδύνατον, τὴν συνεννόησιν, ἕνεκα τῶν ὑπερβολικῶν ἐκπτέρωθεν ἀξιώσεων, εἰ καὶ ὁ βασιλεὺς Ἀλέξανδρος, ἔρμαιον παραδόξων αἰτίων, διατελεῖ δυσμενέστατα προσωπικῶς διατεθειμένος ἐπὶ τοῦ παρόντος πρὸς πᾶσαν ἑλληνοσερβικὴν προσέγγισιν, πρὸς αὐτὴν τὴν Ἑλλάδα. Ἄλλ' ὁ χρόνος παρέρχεται καὶ μετ' αὐτοῦ παρέρχονται καὶ ἰδιοτροπίαί, καὶ προκαταλήψεις, καὶ ἀντιπάθειαι πρὸ τῶν ὑπερτέρων πολιτικῶν συμφερόντων. Τὰ δὲ συμφέροντα τῆς Σερβίας ἐπιβάλλουσι μᾶλλον προσέγγισιν αὐτῆς πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἢ πρὸς τὴν Βουλγαρίαν.

Ευαπόδεικτον τούτο. Ὡς ἔχουσι τὰ πράγματα, Σερβία καὶ Βουλγαρία εἶνε ἀδύνατον νὰ συνυπάρξωσιν ἰσχυραὶ σλαυτικαὶ δυνάμεις ἐν προσεχείῃ ἢ ἀπωτέρῳ μέλλοντι. Κατ' ἀνάγκην ἢ μία θέλει ὑποχωρήσῃ εἰς τὴν ἄλλην. Ὅποτερος ἐκ τῶν δύο φυλετικῶν παραγόντων τοῦ τμήματος τούτου τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου, ὁ Σερβισμός, ἢ ὁ Βουλγαρισμός, κέκτηται ἀδρότερα τὰ στοιχεῖα τῆς προόδου καὶ τῆς ἐν τῷ μέλλοντι ἰσχύος; Τὰ ἐξωτερικὰ δεδομένα τῆς τελευταίας ταύτης εἰκοσαετίας συνηγοροῦσ' βεβαίως ὑπὲρ τοῦ Βουλγαρισμοῦ, οὗ καταπληκτικῶς ἐξεδηλώθη ἡ φυσικὴ καὶ ἠθικὴ δύναμις ἐν τῇ διεξαγομένῃ ὑπ' αὐτοῦ δημοκρατικῆ ἔργασίᾳ. Οὐδεὶς ἀγνοεῖ ἐν ταύτοις, ὅτι αἱ βουλγαρικαὶ ἐπιτυχίαι, ἐν τε τῷ πρὸς τοὺς Σέρβους πολέμῳ καὶ ἐν τῇ εἰρήνῃ, ὑφείλονται οὐ σμικρὸν, τὸ μὲν εἰς τὴν ὑποστήριξιν, φανεράν ἢ κρυφίαν, τῶν διευθυνόντων σλαυτικῶν κύκλων, τὸ δὲ εἰς τὴν φιλότιμον ἐνέργειαν τῶν Βουλγάρων ἡγεμόνων, καὶ ἐπὶ τέλους εἰς τὴν ἰσχυρὰν ἐκδήλωσιν τοῦ βουλγαρικοῦ φρονήματος, φυσικοῦ πορίσματος τῶν πραγμάτων, ἅμα τῇ ἐγκαταστάσει τοῦ νέου καθεστώτος.

Ἄλλ' οὐδεὶς οἶδε τί τέξεται ἢ ἐπιούσα. Παρὰ τὴν αἴγλην, ἣν ἐμποιεῖ μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης ὁ Βουλγαρισμός, ἤρξαντο ἀπὸ τινος χρόνου ἐπιφανόμενα σημεῖα ἐθνικῆς κοπώσεως καὶ ἀτονίας. Ὡς ἀνέπτυξα ἤδη, παρὰ τὴν στρατιωτικὴν σύνταξιν τῆς Βουλγαρίας, οἰκονομικὴ δυσφορία κατατρώχει τὴν χώραν· στρατὸς δὲ δὲν ὑφίσταται ἄνευ χρήματος. Αἱ ὥραιαι ἡμέραι τῆς ἐθνικῆς ἐξεγέρσεως, τῶν μεγάλων ἐλπίδων, παρέρχονται πρὸ τῆς πραγματικότητος· ἂν δὲ στερηθῇ ἡ Βουλγαρία τοῦ μόνου αὐτῆς ἐγκαλλωπίσματος, τοῦ στρατεύματος, οὐδὲν ἄλλο ἀπομένει αὐτῇ ἢ χιμαιρικὴ Μεγάλῃ Ἰδέᾳ, ἄφυχος ἔννοια, δυναμένη νὰ ἐμπνέῃ καὶ νὰ ἐνθουσιάζῃ μόνον τοὺς ἀποστολοὺς

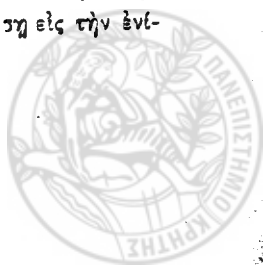

καὶ τοὺς ῥήτορας τῶν ἐν Σόφια ὀργανουμένων μακεδονικῶν συνεδρίων καὶ συλλαλητηρίων.

Οὕτως ἡ Βουλγαρία, ἡ κατὰ τὴν στιγμήν ταύτην θεωρουμένη ὡς ὑπερέχουσα, θέλει κατέλθῃ εἰς ἕτην μετὰ τῆς Σερβίας μίτραν. Ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει ἔτι μᾶλλον θέλει ἐπιταθῇ ἡ μεταξὺ τῶν δύο λαῶν ἐχθροπάθεια.

Εἶνε ἀδύνατον νὰ λησμονήσῃ ἡ Σερβία τὴν περιφρόνησιν ἣν ὕπεστη παρὰ τοῦ Σλαβισμού, προτιμήσαντος αὐτῆς τὴν παρῆσακτον Βουλγαρίαν. Τὸ κράτος τοῦ μέλλοντος, τὸ περθρολούμενον, ἰδίᾳ ἐπὶ τῆς σιδηρᾶς διοικήσεως τοῦ μεγαλοπράχμονος Μιλόσκη Ὁθρένοβιτς, ὡς προωριζόμενον νὰ ἐγκαταστήσῃ ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἴμου νέαν τάξιν πραγμάτων, καθιστάμενον νοτιοσλαβικὸν Πεδεμόντιον, ἐκτρύχθη αἰφνιδίως ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς σλαβικῆς ἰδέας ἀνάξιον νὰ πρωτοστατήσῃ ἐν τῇ ἱστορικῇ αὐτῆς ἐργασίᾳ. Περιττὸν νὰ ἐπαναλάβω τοὺς λόγους τῆς τοιαύτης ἀποφάσεως· τὸ βέβαιον εἶνε, ὅτι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μεγάλη ἄβυσσος ἠνεψύθη μεταξὺ Βουλγάρων καὶ Σέρβων, ἣτις ἐν τῇ πρώτῃ εὐκαιρίᾳ ἐξεδηλώθη ἐν ἔτει 1885. Ἄμα τῇ κατολήφει τῆς Φιππουπόλεως, διὰ τοῦ σερβοβουλγαρικοῦ πολέμου, ὅποτε καὶ πάλιν τὸ σλαβικὸν αἶσθημα ἐξεδηλώθη ὑπὲρ τοῦ περιουτοῦ λαοῦ.

Ἡ ἐπιλθοῦσα ἥσσα τῶν Σέρβων κατέστησε τὴν ἐχθρὰν μᾶλλον ἀδιάλλακτον. Καὶ ἐγένοντο μὲν ἀπόπειραι συνδιαλλαγῆς, ἀλλ' οὐδὲν ἐπήνεγκον μόνιμον ἀποτέλεσμα· δύσκολον δὲ νὰ ἐπέλθῃ. Οἱ εἰδότες εἶνε πεπεισμένοι περὶ τούτου. Ὁ Σέρβος μισεῖ τὸν Βούλγαρον, ὅστις ἐπίσης περιφρονεῖ αὐτόν. Μῆλον τῆς ἔριδος εἶνε ἡ φυλετικὴ ὑπεροχὴ, ἀλλ' ἰδίᾳ ἡ Μακεδονία, ἣν ἀμφότεροι διεκδικεῦσιν, δημιουργοῦντες ἱστορικὰς περγαμηνάς, στατιστικὰς καὶ πᾶν ὅ τι δύναται νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῶν ἐθνικῶν ἀξιώσεων.

— Τί ζητείτε ἐν Μακεδονίᾳ; ἔλεγε μᾶ τῶν ἡμερῶν Βούλγαρος πρὸς Σέρβον φιλόπατριν. Ἐκεῖ ἡ χοιροτροφία δὲν εὐρίσκει πολλὰ στοιχεῖα ἀναπτύξεως. Ὁ ἐξητριωθὴς ἐπὶ τῇ ὕβρει ταύτῃ Σέρβος ὑπέμνησεν εἰς τὸν λαλοῦντα, ὅτι οἱ ὁμοεθνεῖς αὐτοῦ πάντοτε ἠγωνίσθησαν ὑπὲρ τῆς οὐλαϊκῆς ἀνεξαρτησίας, ὅτι Σέρβος ἐπὶ πολλοῦ αἰῶνος ἐστήμεινεν ἐπαναστάτην καὶ ὅτι οἱ Βούλγαροι ἐν ἔτει 1876 πρᾶξιον εἰς τοὺς Τούρκους τὰ ὄπλα, ἅτινα εἶχον δώσῃ εἰς αὐτοὺς; οἱ Σέρβοι πρὸς ἐπανάστασιν κατὰ τοῦ Σουλτάνου· καὶ ἐπὶ τέλους κατέληξεν εἰπὼν, ὅτι ἂν ὁ Σέρβος εἶνε καλὸς χοιροτροφὸς, ὁ Βούλγαρος ἔχει ἀνάγκην αὐτοῦ. . . . Μικροῦ δεῖν νὰ λύτῃ τὴν διαφορὰν ἢ αὐτοδικία.

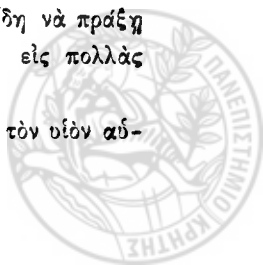
Τοιοῦτον τρόπον ἐκδηλοῦνται τὰ φυλετικὰ μεταξὺ Σέρβων καὶ Βουλγάρων μίσση. Οὐδεμίαν δύναμιν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα θάπκασση ἱκανὴ νὰ συνδιαλλάξῃ αὐτοὺς. Ἡ καὶ ἂν ἐπήρχει συνδιαλλαγή, αὕτη θὰ ἦτο προσωρινή. Ρῶσος συγγραφεὺς ἰσχυρίζεται, ὅτι πρὸ τινος χρόνου ἡ Ρωσία, "θελήσασα νὰ φέρῃ συνεννόησιν μεταξὺ τῶν σερβικῶν καὶ βουλγαρικῶν ἀξιώσεων, ἐξεπόνησε σχέδιον διαμελισμοῦ, δι' οὗ θὰ παραδίδοτο ὑπὸ τὴν βουλγαρικὴν ἐπιτροπὴν μὲγα μέρος Σλαύων Μακεδόνων, λαλούντων τὴν σερβικὴν γλῶσσαν, ἐκτὸς τῶν Ἑλλήνων καὶ Κροτσουλᾶχων. Οἱ ἐν Βελιγραδίῃ ἦσαν ἔτοιμοι νὰ συμφωνήσωσι καὶ συμμαχήσωσι μετὰ τῶν Βουλγάρων, ὅπως ἐμποδίσωσι τὴν εἰς Μακεδονίαν κάθοδον τῆς Αὐτρίας. . . Ἄλλὰ καὶ ἡ συνεννόησις αὕτη ἐματαιώθη, οὐδ' εἶνε τοσοῦτον εὐκλινον νὰ ἐπέλθῃ τοιαύτη παρὰ τὰς φιλοσλαυτικὰς προσπαθείας τῶν ἐνδιαφερομένων μεσιτῶν. Ἐφ' ὅσον οἱ Σέρβοι θεωροῦσι τοὺς ἐν Μακεδονίᾳ Σλαύους ὁμοφύλους, οἱ δὲ Βούλγαροι ὡσαύτως, ἀδύνατον νὰ ἐπέλθῃ συνεννόησις. Ἡ μεταξὺ τῶν δύο ὁμοφύλων διαμάχη θίλει ἐξακολουθεῖ, ἀμφοτέρων ἀντιθέτως ἐργαζομένων. Ἐξαπτομένων οὕτω τῶν φυλετικῶν παθῶν μεταξὺ Σέρβων καὶ Βουλ-

γάρων, ὁ Ἑλληνισμὸς δύναται σπουδαίως νὰ ἐπωφεληθῆ, ἐνισχυόμενος ἐν Μακεδονίᾳ δυνάμεις αὐτοῦ καὶ σὺν τῷ χρόνῳ καθιστάμενος διαιτητὴς τῶν διαμαχομένων, ἰδίᾳ δὲ διὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς αὐτοῦ ὑπεροχῆς καὶ τῶν λοιπῶν μέσων, ἅτινα ὑπὲρ πάσαν ἄλλην Δύναμιν εἶνε ἱκανὸς νὰ διαθέσῃ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ.

*
* *

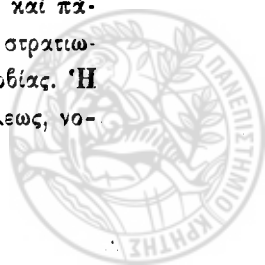
Ἄρκει νὰ μεταβῆ τις ἀπὸ Βουλγαρίας εἰς Σερβίαν, καὶ τ' ἀνάπαλιν, ἵνα κατανοήσῃ τὴν μεταξὺ τῶν δύο λαῶν ὕφισταμένην φυχρότητα, κινδονεύουσαν νὰ προβῆ μέχρι ρήξεως. Ἄλλ' ἐν περιπτώσει συγκρούσεως Σέρβων καὶ Βουλγάρων, τίς ἔσται ὁ νικητὴς; Βεβαίως τὰ μέχρι τοῦδε ἐξωτερικὰ φαινόμενα συνηγοροῦσιν ὑπὲρ τῶν δευτέρων. Ἡ διοικήσεις αὐτῶν εἶνε ὑπὸ πάσαν ἔποψιν ἀνωτέρα τῆς τῶν Σέρβων, οὔτινες παρημέλησαν τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα, ἕνεκα ἁγόνων ἐσωτερικῶν διαμαχῶν, ἀπολέσαντες οὕτω πολυτίμον χρόνον σοβαρᾶς προπαρασκευῆς. Μέγα δυστύχημα ἐπίσης διὰ τὴν Σερβίαν ὑπῆρξεν ὁ ἐπὶ ἱκανὴν σειρὰν ἐτῶν βρασιλεύσας αὐτῆς Μιλάνος, ὁ ἐκπεφυλισμένος οὗτος Ὀθρἐνοβιτς, ἐπανειλημμένως καταστάς ἥρωος σκανδαλῶν πολιτικῶν καὶ οἰκογενειακῶν, ἐπὶ τινὰ δὲ χρόνον ζηλώσας τὴν δόξαν παρισινῶ βουλευσαρδιέρου Ἡδῆ καὶ πάλιν ὁ ἀντὶ τοῦ οἴου αὐτοῦ παρλιτηθεὶς ἡγεμὼν, οὐχὶ ἄνευ ἀποζημιώσεως ἀπὸ τοῦ σερβικοῦ ταμείου, ἀναφαίνεται ἐπὶ τῆς σκηνῆς, ἀναλαμβάνων τὰ καθήκοντα τοῦ ἀρχιστρατήγου. Μὲ τοιαύτας δοκιμασίας καὶ ἀπογοητεύσεις ὁ πρῶτος βασιλεὺς τῆς Σερβίας συνῆλθε κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἰς ἑαυτόν, ἐπιζητῶν ἤδη νὰ πράξῃ ὅτι ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον βασιλεύων παρημέλει, εἰς πολλὰς ἀμαρτίας περιπεσών.

Καταλιπών, ὡς εἶπον, τὸ σερβικὸν στέμμα εἰς τὸν υἱὸν αὐ-

τοῦ, μετέβη εἰς Παρισίους, ἀλλ' ὅσον καὶ ἂν εἶνε εὐάρεστος ὁ βίος τῆς γαλλικῆς πρωτεύουστος δι' ἐξορίστους ἢ παρητημένους ἡγεμόνας, δὲν ἐγοήτευσεν ἐπὶ μακρὸν χρόνον τὸν Σέρβον βασιλέα. Πολλὰ αἷτια, καὶ ἰδίᾳ τὸ πρῶτιστον, τὸ φοβερώτατον, ἡ ἔλλειψις χρήματος καὶ πίστεως, ἀνέπτυσεν ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ νοσταλγίαν πρὸς τὰ βουνὰ καὶ τὰ δάση τῆς γραφικῆς πατρίδος, καὶ μιᾶ τῶν ἡμερῶν ὁ Μιλάνος, ἀποφεύγων καὶ τὰς ἐνοχλήσεις ἀδικρίτων δανειστῶν, ἐπέστρεψεν εἰς Σερβίαν, ἐν ἣ ἔλαμβανε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ σερβικοῦ στρατοῦ. Φαίνεται, ὅτι δὲν διεξάγει ἀναξίως τὴν ἐμπιστευθεῖσαν αὐτῷ λειτουργίαν. Ἐργάζεται νυχθημερὸν ὑπὲρ ἀνασυντάξεως καὶ διοργανώσεως τοῦ ἐθνικοῦ στρατοῦ, πρὸς τὴν σκοπὴν τῆς ἐπανορθώσεως τῶν ἐν Πιρὸτ καὶ Σλιβνίτζη ἀτυχημάτων. Ἐν Νύσση, ἔθρα ἔχει στήση τὸ στρατηγικὸν αὐτοῦ ἀρχηγεῖον ὁ Μιλάνος, εἶνε ὁ πραγματικὸς βασιλεὺς τῆς Σερβίας, διευθύνων αὐτὴν κατὰ τὸ δοκοῦν, ἀνατρέψας πάντα τὰ κοινοβουλευτικὰ καθεστῶτα. Ἐτελειοποίησε τὸ πρὸ τινων ἐτῶν γενόμενον πραξικόπημα τοῦ υἱοῦ δι' αὐθαιρετωτέρας διοικήσεως, ἣν δὲν δύνανται τις βεβχίως νὰ χαρακτηρίσῃ ὡς ἀσύμφορον τῇ Σερβίᾳ. Κράτος, ἐν διαπλάσει διατελοῦν, μὴ πληρῶσαν ἔτι τὸν ἐθνικὸν προορισμὸν καὶ ἀφιέμενον εἰς ἐσωτερικὰς διαμάχας, ἀποσυνθετικὰς τῶν ἑαυτοῦ δυνάμεων, δὲν εἶνε δυνατόν νὰ τελεσφορήσῃ Ἡ Σερβία κατενόησεν ἀπὸ τινος χρόνου τὸ ἀπόρρητον τῆς ὁπισθοδρομήσεως αὐτῆς, καὶ ἤδη διὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ Μιλάνου προσπαθεῖ νὰ ἄρῃ τὰ αἷτια Ἀγνοῶ, ἂν θὰ ἐπιτύχῃ, ἢ θὰ ἐπανέλθῃ βιαιοτέρα ἢ κοινοβουλευτικὴ ἀγτίδρασις.

Ὅπως δῆποτε κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην μεσουρανεῖ καὶ πάλιν ὁ ἀστὴρ τοῦ Μιλάνου. Ἐν Νύσση δὲν διατελεῖ ὁ στρατιωτικὸς μόνον, ἀλλὰ καὶ ὁ πολιτικὸς ἀρχηγὸς τῆς Σερβίας. Ἡ Σκουπτζίνα συνεδριάζει ἐν τινι ἀστικῇ σχολῇ τῆς πόλεως, νο-

μοσθευόσα κατά τὸς διαταγὰς τοῦ ἀρχιστρατήγου. Οὐδεὶς ἐκ τῶν βουλευτῶν εἶνε ἐπιτετρασμένον νὰ ἔρχηται εἰς συνάφειαν μεθ' αἰουδήποτε ἐκ Βελιγραδίου ἢ ἄλλοθεν ἐρχομένου ξένου, καὶ ἰδίᾳ Σέρβου ριζοσπάστου, ἵνα μὴ ὑποστῇ ἐπήρειαν οἰανδήποτε. Τὰ μεγάλα πολιτικά κόμματα καὶ αἱ πάλαιαι ἐν Σερβίᾳ ἐπιρροαὶ ἐξουδετερώθησαν ἀπὸ τινος χρόνου ὑπὸ τὴν παντοδυναμίαν τῆς βασιλικῆς κρωτοβουλίας, ἧς αἱ ἀδταρχικαὶ ροπαὶ οὐδενὲ εἶνε ἄγνωστοι, καὶ ἐν τούτοις οὐδεὶς τολμᾷ σήμερον ν' ἀντιστρατευθῇ. Πρωθυπουργὸς ἐμπεπιστευμένος τῆς νέας ταύτης τάξεως εἶνε ὁ "Ἑλλην ἀποστάτης Βλάδαν Γεώργιγιτις, καταγόμενος ἐκ τοῦ μακεδονικοῦ χωρίου Μπλάτσι, τέκνον γνησίων Ἑλλήνων γονέων, ἀποκατασταθέντων ἐν Βελιγραδίῳ. Πρώην ἱατρὸς, πρῶην διηγηματογράφος, πρῶην διπλωμάτης ὁ Μακεδὼν οὗτος εἶνε ὁ ἔμπιστος, ἀλλὰ καὶ τὸ νευρόπαστον τοῦ βασιλέως Μιλάνου. Οὕτως ὁ Ἑλληνισμὸς, ἂν κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους δὲν διεκρίθη ἐπὶ ἐξόχῳ τινὶ ἀρετῇ, δόνα τι νὰ καυχῆθῃ, ὅτι ἐπρὸς μῆθευσεν ἱκανὸν ἀριθμὸν πολιτικῶν ἀνδρῶν εἰς τὴν κράτη τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου. Εἶνε πλέον ἢ βέβαιον, ὅτι τὰ συμφέροντα ἡμῶν καὶ αὐτῶν εἶνε ἀντίθετα, πολεμώτατα. Ἄλλ' ὁ ἀποστάτης δὲν στενοχωρεῖται. Εὐχόριστεῖται, ὅτι θεραπεύονται εἰ πρωταπικαὶ αὐτοῦ πέθοι καὶ ἀφιλοδοξίαι.

Τὸ ἀνορθωτικὸν οὐτοῦ πρόγραμμα ὁ Μιλάνος ἐνεκαίνισε εἰς πολλῶν περιορισμῶν. Μονονουχὶ κατήγγισεν τὴν δημοτικὴν αὐτῆς ἐκτετακτοῦ καὶ περιώρισε τὴν ἐλευθερίαν τοῦ τόπου, ὅστις ἐπ' ἐσχάτων εἶχε προβῆ ἐν Σερβίᾳ εἰς τὸ μὴ περαιτέρω. Ἄλλ' ἐργάζεται μετὰ ζήλου ὑπὲρ τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τοῦ τόπου. Εἰ καὶ ἀμφισβητοῦνται δὲ αἱ ὑπηρεσίαι οὗτοι ὑπὸ τῶν ἀντιθέτων, βέβαιον εἶνε, ὅτι ἐπῆλθε ποιά τις ἀνάρθρωσις, ἰδίᾳ εἰς τὰ τῆς στρατιωτικῆς ὀργανώσεως. Δὲν φρονῶ, ὅτι εἶνε εὐχερὲς

πρὸς πραγμάτων τὸ πρόγραμμα τοῦ Μιλάνου — ἡ σύνταξις ἰσχυρᾶς στρατιωτικῆς δυνάμεως πρὸς ἐπανόρθωσιν τῆς αἰσχρό-
νης τοῦ 1886. Ἄλλ' ἐὰν ἐπιτύχη, ἐὰν οἱ ἀπόγονοι τοῦ Κράλη
Δουσιγιάν καταβάλωσι τοὺς ἀπογόνους τοῦ τσάρου Συμεῶνος,
ποιὰ τις τροποποίησις ἐνδεχόμενον νὰ ἐπέλθῃ ἐν τῇ πολιτικῇ
τῶν κρατῶν τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου.

Οἱ Σέρβοι ἐν γένει δὲν στεροῦνται πλεονεκτημάτων· ἀλλὰ
κατέχονται ἀπὸ τινος χρόνου ἐκ φιλοδοξίας, διαφθειρούσης τὰς
ἀγαθὰς αὐτῶν ιδιότητας. Ἄδηλον ποῦ στηριζόμενοι, ὑπερθεμα-
τίζουσι σήμερον καὶ οὗτοι ἐν Μακεδονίᾳ, κηρύττοντες αὐτὴν
σερβικὴν. Ἡδύναντο νὰ ἐπιδιώξωσιν ἔθνικὰς κατακτήσεις, ἐργα-
ζόμενοι οὐχὶ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, τῇ μὴ ἀνηκούσῃ αὐτοῖς, ἀλλὰ
παρὰ τοῖς λοιποῖς ἑμοφύλοις, τοῖς ὑποκύπτουσι ὑπὸ τὴν αὐ-
στροουγγρικὴν διοίκησιν, οἵτινες ὁσημέραι ἀπορροφῶνται καὶ
ἐκλείπουσι πρὸ πολιτισμοῦ ὑπερτέρου καὶ ἰσχυροτέρου. τοῦ γερ-
μανικοῦ καὶ τοῦ οὐγγρικοῦ. Ἐν τούτῳ κεῖται τὸ καθήκον τῆς
Σερβίας.

Δυστόχημα ὑπῆρξε διὰ τὸ ἐν Σερβίᾳ καθεστῶς ἡ διπλωμα-
τικὴ αὐτῆς παλιμβουλία. Ἡ πολιτικὴ τῆς χώρας ὑφίσταται
καθ' ἐκάστην διακυμάνσεις· σήμερον ἀποκλίνει πρὸς τὴν αὐ-
στριακὴν ἐπιρροήν, αὐριον πρὸς τὴν ρωσικὴν. Ἐκ τῆς ἀτέ-
χως μάλιστα διεξαγομένης ταύτης πολιτικῆς ἡ Σερβία οὐ σμι-
κρὰς ὑπέστη ἐπ' ἐσχάτων ζημίας, οικονομικὰς ἰδίᾳ, ἀπὸ μέ-
ρους τῆς Αὐστρίας, ἥτις φιλοδοξοῦσα νὰ κατέλθῃ εἰς τὴν Θι-
σαλονίκην καὶ τὸ Αἶγαϊον καὶ νὰ κατακτήσῃ πάντας τοὺς Νο-
τίους Σλαῦους, ἦτο ἔκπαλαι, εἶνε καὶ θὰ εἶνε ἐχθιστάτῃ πρὸς
τὰ κράτη τοῦ Αἴμου, παρεμβάλλουσα πᾶσαν δυνατὴν ἀντίδρα-
σιν πρὸς πρᾶγωγὴν αὐτῶν καὶ ἀνάπτυξιν. Ἡ ρωσικὴ πολι-
τικὴ ἐπίσης, διὰ τοὺς ἰδίους λόγους, ἦκιστα συμπαθεῖ πρὸς τὴν
Σερβίαν, ἐνδιαφερομένη μᾶλλον ὑπὲρ τῆς ἡγεμονίας τῶν Μαύ-

ρων Ὀρέων καὶ τῆς Βουλγαρίας, ἐκ τυττήματος δ' ἀντιδρώσῃ πρὸς πᾶσαν ἐν Σερβίᾳ πρόδοον. Ἡ πολιτικὴ αὕτη δὲν εἶνε βεβιαῖως ἀλυσιτελής πρὸς τὴν μεγάλην σλαβικὴν ἰδέαν, ἣς πρόγραμμα τυγχάνει ἢ ἐπὶ τὸ αὐτὸ συγκέντρωσις πάντων τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας ὑπὸ τὸ σκήπτρον καὶ τῆν αἰγίδα τῆς μεγάλης Δυναμείως τοῦ Βορρᾶ, τῆς μόνης ἰσχυρᾶς ἢ ἀντιπροσωπεύσῃ ἐπαρκῶς τὴν σλαβικὴν φυλὴν. Οὕτω τὸ σερβικὸν κράτος εἶνε προγεγραμμένον καὶ ἰδίᾳ ἢ βασιλεύουσα δυναστεία. Εἰσὶν οἱ φρονοῦντες, ὅτι ἡ νοτιοσλαβισμὸς δύναται νὰ ἐνισχυθῇ οὐ σμικρὸν ἐν τῷ μέλλοντι, ἂν ἤθελεν ἐμπιστεῦσθαι τὰς τύχας αὐτοῦ εἰς τὸν ἡρωϊκὸν ἡγεμόνα τῆς Τσερναγόρας, παρέχοντα εἰς τὸν ἀγῶνα αὐτοῦ ἀπαραμίλλους μαχητάς. Τὸ βέβαιον καὶ ἄξιον μελέτης εἶνε, ὅτι μετὰ τὴν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐπίσκεψιν τῆς Πετροπόλεως ὁ Βούλγαρος ἡγεμὼν ἐπεσκέφθη εἶτα καὶ τὴν Κεϊύνην. "Ἄγνωστον τί ἐρρήθη μεταξὺ ἀμφοτέρων καὶ τί διατάχθη νὰ ρηθῇ. Ὅτι μόνον γινώσκω εἶνε τὸ τεμάχιον τοῦ Λόγου τοῦ Ἠγεμόνος πρὸς τὴν Σοβράνιε περὶ τῆς εὐτυχοῦς ταύτης ἐπισκέψεως :

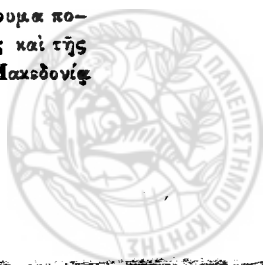
"Τὰ φιλικὰ αἰσθήματα, ἅτινα συνδέουσι τὴν Βουλγαρίαν μετὰ τοῦ Μαυροβουνίου καὶ αἱ πολῦτιμοι προσωπικαὶ σχέσεις με παρεκίνησαν, ὅπως ἐπισκεφθῶ κατὰ τὸ θέρος τοῦτο τὴν Κυρίαρχον τοῦ γυναικοῦ μαυροβουνιωτικοῦ λαοῦ. Θέλω τηρήσῃ ἀνεξάλειπτον τὴν ἀνάμνησιν τῆς θερμῆς ὑποδοχῆς, ἣς ἔτυχον παρὰ τῇ ἀδελφῇ καὶ ἐνδόξῃ ἐκεῖνῃ χώρᾳ».

Ὡς ἔχουσι σήμερον τὰ σερβικὰ πράγματα, ἢ κατὰ τῆς χώρας ταύτης ἐκδηλουμένη ἀντίδρασις τῶν τε Αἰστριακῶν καὶ τῶν Ρώσων, ἰδίᾳ τῶν πρώτων, προσπαθούντων παντὶ τρόπῳ νὰ ἐξουδετερώσωσιν αὐτὴν πάσης ἐνεργείας ἐν τοῖς σερβικοῖς διαμερίσμασι τῆς Αὐστρουογγαρίας, ἐπιβάλλει, ἴνα ἢ Σερβία, ἀντὶ τῶν ματαίων καὶ ἀσκόπων αὐτῆς ἐνεργειῶν ἐν τῇ μέσῃ καὶ τῇ μεσημβρινῇ

Μακεδονία, ἐν ἣ οὐδεὶς Σέρβος ὑπάρχει περιορίσῃ τὴν ἐνέργειαν αὐτῆς ἐν τοῖς τμήμασιν ἐκείνοις, ἐν οἷς ἔκπαλαι ἐπεκράτει τὸ σερβικὸν στοιχεῖον, διὰ πονηρίας δὲ ὑποκατέστη εἰς αὐτὸ τὸ βουλγαρικόν ¹. Ἡ Σερβία, τοιαύτην πολιτικὴν μετερχομένη καὶ ὀρέγουσα τὴν χεῖρα αὐτῆς πρὸς τὴν Ἑλλάδα, δύνανται νὰ ποριζθῇ ἐν τῷ μέλλοντι μεγάλα ὠφελήματα. Τὰ δὲ παράτολμα σχέδια, ἐφάμιλλα πρὸς τὰ βουλγαρικά, ἢ κατάκτησις τοῦ μεγίστου μέρους τῆς Μακεδονίας, ἢ κατάληψις λιμένους αὐτῆς ἐν τῷ Αἰγαίῳ καὶ ὅτι ἄλλο ὄνειροπολεῖται ὑπὸ τῶν Μεγαλοσέρβων, ἐκθέτει μὲν τὴν σερβικὴν μεγλοπραγματοσύνην ἀπὸ τοῦ σοβαροῦ εἰς τὸ γελοῖον, δημιουργεῖ δὲ διαστάσεις μεταξὺ λαῶν, ὅτινες, ἀπὸ αἰῶνων συναγωνισθέντες ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου, προσήνεγκον ἀπαρμύλλους ὑπηρεσίας εἰς τὴν ἀποκατάστασιν αὐτονόμου ἐν αὐτῇ καθεστῶτος. Τὸ καθεστῶς τοῦτο ἂν προσπαθήσωσιν ἀμφοτέρω οἱ λαοὶ νὰ ἐμπεδώσωσιν ἐπὶ κοινῷ ἀγαθῷ, ἀλλὰ καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ πολιτισμοῦ.

Ὅτε Ἑλληνας καὶ οἱ Σέρβοι συνεδέθησαν πρὸς ἀλλήλους διὰ κοινῶν θυσιῶν. Ἡ ἑλληνοσερβικὴ σύμπραξις δὲν εἶνε μέλημα τοῦ τελευταίου τούτου καιροῦ. Ἀπὸ τρισακοκταετίας ἤδη πλέον ἢ ἅπαξ διεξήχθησαν διαπραγματεύσεις καὶ ἐνέργειαι κατεβλήθησαν. Δυστυχῶς ἐκάστοτε ἐπῆλθον δυσχέρειαι καὶ προσκόμματα. Οὐ τοῦ παρόντος ἢ συζήτησις περὶ τοῦ ἀντικει-

1 Ὅτε ἰδρύετο ἡ βουλγαρικὴ ἐξαρχία, δὲν ἠρώτησαν τοὺς Σλαῦους τῆς Μακεδονίας, ἂν εἶνε Σέρβοι, Βλάχοι ἢ Ἀλβανοί, ἀλλ' ἠρώτων αὐτοὺς, ἂν ἦσαν Βούλγαροι ἢ Ἑλληνας καὶ οὕτω πάντας τοὺς μὴ Ἑλληνας ὑπέταξαν τῷ Ἐξάρχῳ, ἔκτοτε δὲ ἡ Ἐξαρχία κατέστη ἴδρυμα πολιτικόν, σκοπὸν θέμενον τὸν ἐκβουλγαρισμὸν τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης. (Ν. Δορνωθῶ, ἡ βουλγαρικὴ Προπαγάνδα ἐν Μακεδονίᾳ καὶ τὸ μακεδονικὸν ζήτημα).

μένοιο τούτου, ἥτις βλάβην μᾶλλον ἢ ὠφέλειαν ἔθηκε προ-
καλέσῃ ἀμφοτέροις. Τό γε νῦν ἔχον, ἐπιβάλλεται ὑπὸ τῶν
πραγμάτων ἡψὺμπραξίς αὕτη, πρὸς τοῖς ἄλλοις περιορίζουσα
τὴν κατακτητικὴν βουλιμίαν τῶν γειτονεύοντων μεγάλων κρα-
τῶν, ὧν τὸ ἀνόσιον πρόγραμμα ὀσημέραι καθίσταται ἐναργέ-
στερον, συνιστάμενον εἰς τὴν βίαίαν ἢ εἰρηνικὴν ὑποδοῦλωσιν
πληθυσμῶν, κεκτημένων πάντα τὰ πλεονεκτῆματα καὶ τὰ προ-
σόντα λαῶν ἐλευθέρων.

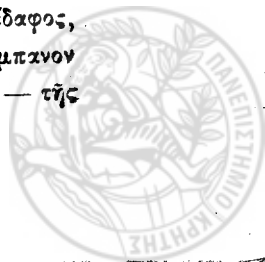
*
* *

Κατὰ τὴν ἐν Σερβίᾳ διαμονὴν μου, εἴτε ἐν Νύσση, εἴτε ἐν
Βελιγραδίῳ, πλέον ἢ ἅπαξ ἔλαβον ἀφορμὴν νὰ αἰσθανθῶ τὸ
ἄλλο, ὃ περ τοσοῦτον κατέβαλε τὴν ψυχὴν μου ἐν Βουλγαρίᾳ,
τοῦ ὀσημέραι προχθίνοντος ἐκφυλισμοῦ τῶν ἑλληνικῶν ἐν τῇ
χώρᾳ ταύτῃ Κρινοτήτων. Ἐν Νύσση, ἐν Βελιγραδίῳ καὶ ἄλ-
λαχοῦ τῆς Σερβίας πολυάριθμοι ὑπῆρχον ὁμογενεῖς κοινότητες,
ἐκ Μακεδόνων καὶ Ἑπειρωτῶν ἰδίᾳ ἀποτελούμεναι, μονοουχι
ἐκλιποῦσαι κατὰ τὴν τελευταίαν τριακονταετίαν. Σήμερον ὀνό-
ματα ἐπισώζονται ἐκσερβιζθέντα ἢ ἐκσερβιζόμενα, οἱ δ' ἐπιζών-
τες Ἑλληνες ὀσημέραι ἀπομακρύνονται ἐκ τῶν ἐθνικῶν ἀδῶν
παραδόσεων, ἀδιαφορούντων τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου
καὶ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως. Φρίττω, κατὰ καθήκον σημειῶν
ἐν ταῦθα, ὅτι ἐν Νύσση ὑπῆρξε προξενικὸς πράκτωρ τῆς Ἑλλά-
δος ἄνθρωπος, καταχραστὴς παρὰ τῶν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ὁμο-
γενῶν δεκαπέντε χιλιάδας φράγκων, ἐπ' ἐσχάτων δὲ φωραθεὶς
καὶ προδότης. Τοιοῦτος ἄνθρωπος ὅποιον ἠδύνατο νὰ ἐμπνεύσῃ
αἰσθημα ἑθνισμοῦ παρὰ πληθυσμοῖς, μακρόθεν μόνον γινώ-
σκουσι τὰ κατὰ τὴν Ἑλλάδα; Οἱ πολλοὶ προσέρχονται εἰς τοὺς
ξένους· οἱ ὀπολειπόμενοι ἄδιαφοροῦσιν.

Ἐκ Θράκης ἐξ Ἠπείρου, ἐκ Μκεδονίας κατήγοντο ἄλλοτε οἱ πρόκριτοι τῆς Σερβίας. Ἡ νέα ἱστορικὴ μεταμόρφωσις μετέβαλε τὰ πράγματα καὶ οἱ ἀπόγονοι τῶν γενῶν ἐκείνων, τέλειον ἐκπεριθιθέντες, κατέστησαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἱ πρωταγωνισταὶ τῆς νέας τάξεως τῶν πραγμάτων. Θέλω ποιήσῃ ἐπὶ τοῦ προκειμένου τούτου εὐρύτερον λόγον ἐν τῷ προσεχεῖ κεφαλαίῳ. Ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ μὴ ἐκφράσω, περατῶν τὰς περὶ Σερβίας συντόμους σημειώσεις, καὶ πάλιν τὴν λύπην μου. Τόσος νοῦς, τόση ἐνέργεια δὲν ἦτο δυνατόν νὰ χρησιμοποιοθῶσι κατ' ἄλλον τρόπον ὑπὲρ τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων; Καὶ δὲν εἶνε ἀπαίσιον ν' ἀντιλαμβάνηται τις ἐν τῇ πραγματικότητι, ὅτι μέγιστοι ἐχθροὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀνεδείχθησαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη αὐτοὶ οἱ Ἕλληνες;

*
* *

Ὁ Ἑλληνισμὸς κατὰ τοὺς παρελθόντας αἰῶνας, καὶ ἰδίᾳ ἀπὸ τῆς ἀλώσεως, ἐξεδήλου τὴν ἐθνικὴν αὐτοῦ ἐνέργειαν, οὐχὶ μόνον ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἴμου, ἣτις ἦτο τὸ κατ' ἐξοχὴν στάδιον τῆς ἀκαθέκτου δράσεως τῆς καταβληθείσης φυλῆς, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς περικειμέναις χώραις. Συντετριμμένος καὶ ὑπόδουλος ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι, κατέλειπε τὸ ἔδαφος αὐτῆς, πρὸς ἄλλους λαοὺς μεταφέρων τὸ ἀκοίμητον καὶ ἀσβεστον πῦρ τῆς ἐλληνικῆς μεγαλοφυχίας καὶ μεγαλοπραγμοσύνης. Ἐκίστη ἐν τῇ κορίως Ἑλλάδι καταστροφή, μερικὴ ἢ γενικὴ, συναπέφερε καὶ τὸν ἀκούσιον ἐκπατρισμὸν ὁμοεθνῶν, μὴ δυναμένων νὰ συνεχίσωσι βίον ἀβίωτον ὑπὸ τὰς φρικτὰς τοῦ ἐξανδραποδισμού συνθήκας. Ὅσον καὶ ἂν ἦτο προσφιλὲς τὸ πάτριον ἔδαφος, πρὸς ὃ συνεδέοντο οὗτοι ἐξ ἀμνημονεοῦ χρόνου, καταλίμπνον αὐτὸ ἐξ ἀνάγκης, ἀνταλλάσσοντες ἀντὶ τῆς ξένης γῆς — τῆς

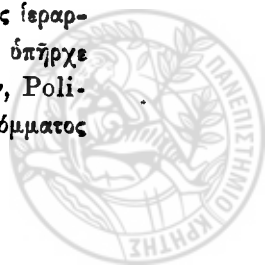
Ξηνητείας. Οὕτως ἀπετελέσθησαν κατὰ τοὺς τελευταίους τοῦ-
 τως αἰῶνας πολυάριθμοι ἑλληνικαὶ Κοινότητες, περιθάλλουσαι
 ἐν τοῖς ἀδύτοις τῆς ἐθνικῆς ψυχῆς τὴν ἱεράν ἰδέαν τῆς
 ἀναγεννήσεως. Ἐν τῷ ἀνταγωνισμῷ τοῦ Ἑλληνισμοῦ πρὸς τοὺς
 λαούς, τοὺς φιλοξενούντας αὐτόν, κατίσχυεν ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν
 οὗτος, ἅτε κεκτημένος μείζονα ψυχικὰ πλεονεκτήματα, ὑπὸ
 πᾶσαν δ' ἔποψιν ἐπρωτοστάτει. Ὁ τοιοῦτος ἐκπατρισμός ἐστέρει
 μὲν τὴν ἀτυχήσασαν πατρίδα δραστηριωτάτων χαρακτήρων,
 ἀλλ' ἦσαν τοιαῦται αἱ περιστάσεις, ὥστε ἂν οἱ ἐκπατριζόμενοι
 παρέμενον ἐν τῇ γενετείρᾳ, οὐδὲν θὰ ἠδύναντο νὰ πράξωσιν ὑπὲρ
 αὐτῆς. Ἐν τῇ δὲ περιπτώσει θὰ ἐτόλμων νὰ ἐπιδείξωσιν ἀνεξάρ-
 τητον καὶ ἐλεύθερον ἦθος, ἤθελον ἀμειφθῆ διὰ τῆς ἀγχόνης.

Ἐνεκα τῶν ἀφορμῶν τούτων ἐγκατέστησαν καὶ ὑπὸ τὴν ἐπιρ-
 ροὴν τῆς ἀτομικῆς πρωτοβουλίας τοῦ Ἑλληνος ἠὺδοκίμησαν
 καὶ προώδευσαν αἱ ἀπὸ τῆς ἑλληνικῆς πατρίδος παραχθεῖσαι
 αὗται Κοινότητες. Γνωστὸν τυγχάνει ἐπίσας ὑπηρεσίας προσή-
 νεγκον οἱ τῶν κοινοτήτων τούτων ὁμογενεῖς, μὴ ἐπιλαθόμενοι
 τῶν ἐθνικῶν αὐτῶν ὑποχρεώσεων εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἀναγέννησιν.
 Ἐν ἓκ τῶν σπουδαιωτάτων κεφαλαίων αὐτῆς εἶνε ἡ ἐνέργεια
 τῶν Κοινοτήτων, ὧν δὲν ἐγγραφή δυστυχῶς εἰσέτι ἡ ἱστορία καὶ
 αἵτινες, καὶ περ μεμονωμένοι καὶ ἀσύνδετοι πρὸς ἀλλήλας, συν-
 εδέοντο ἐξ ἐνστίκτου πρὸς τὴν ὅλην ἰδέαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ,
 χωρὶς αἱ νέαι συνθήκα τοῦ βίου. ὃν ἀπεδέχοντο, ὁ πλεῖστος,
 αἱ τιμαὶ νὰ μεταβάλλωσι καὶ ἐπ' ἐλάχιστον τὸ ἐθνικὸν φρόνημα
 καὶ τὴν πρὸς τὴν γενέτειραν ἀφοσίωσιν.

Πρέπει νὰ ἐπισκεφθῆ τις τὰς χώρας ἐκεῖνας, ἐν αἷς ἐγκατέ-
 στησαν, τὸν τελευταῖον πρὸ τῆς ἀναγεννήσεως αἰῶνα, αἱ Κοινό-
 τητες αὗται, νὰ ἐπισκεφθῆ ὅτι ἐκ τοῦ βίου αὐτῶν ὑπελείπεται
 καὶ ἰδίᾳ τὰς Ἑκκλησίας, ἔν' ἔπιληφθῆ τῆς προτέρας ἀκμῆς.
 Ἡ ἑλληνικὴ ἰσχὺς καταδείκνυται ἐν ὅλῃ αὐτῆς τῇ ἐνεργείᾳ.

Τὸ θέαμα τοῦτο λαοῦ, καὶ ἐν τῇ ἐσχάτῃ ταπεινῶζει ἐμφορομένου τῆς ἰδέας τοῦ μεγαλείου καὶ μὴ ἀπογοητευομένου ἐκ τῶν δοκιμασιῶν, μὲ ἐξέπληξε πολλαχοῦ μὲν τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης, ἀλλὰ καὶ ἐν Οὐγγαρίᾳ. Ἡ γειτνίασις τῆς Μακεδονίας παρεῖχεν εἰς τοὺς πληθυσμοὺς αὐτῆς, τοὺς ὑφισταμένους τὰ δεινὰ τῆς δουλείας, τὴν ἐδκαιρίαν τῆς μεταναστεύσεως, τῆς δημιουργίας νέου ἔθνικοῦ ἐδάφους ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ τῶν Μαγυάρων, ἧς τὴν φιλοξενίαν ἐπεζήτησαν οἱ ἀπόκληροι τῆς ἑλληνικῆς πατρίδος. Τοσαύτης δὲ τιμῆς ἀπήλασαν οἱ Ἕλληνες πρὸς τοὺς πληθυσμοὺς τούτοις, ὥστε πλέον ἢ ἅπασι ἀποδόθη καταγωγὴ ἑλληνικὴ εἰς ἐπισημοτάτους Οὐγγρῶν πολίτας. Καὶ ἐντεῦθεν ἀναμφιβόλως ὁ θρόνος, καθ' ὃν ὁ μέγιστος καὶ ἐναρετώτατος τῶν συγχρόνων Οὐγγρῶν πολιτικῶν, ὁ Φραγκίσκος *Déak*, κατήγετο ἐκ Μακεδονίας.

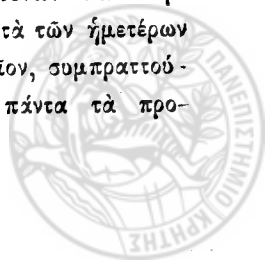
Παρακολουθῶν κατὰ τὴν ἀποδημίαν μου τὴν ἐξέλιξιν, τὴν σταδιοδρομίαν, τὰς ποικίλας ἐν γένει περιπετείας τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς ἐν τῇ δουλείᾳ αὐτῆς, ἐνόμισα, ὅτι καθήκον εἶχον μετὰ τῶν λοιπῶν κρατῶν, τῶν ἀνηκόντων κυρίως εἰς τὸ σύστημα τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου, νὰ ἐπισκεφθῶ καὶ τὰς ἐν Οὐγγαρίᾳ ἑλληνικὰς Κοινότητας, συνεχίζουσας ὑπὸ τινα ἔπιψιν τὴν δρᾶσιν τῆς ἡμετέρας φυλῆς ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Εὐρώπῃ. Πανταχοῦ συνήντησα ἐρείπια. Ἐκ τῆς Κοινότητος τοῦ Σεμλίνου μόλις εἶδον τρεῖς ἢ τέσσαρας ἑλληνικὰς οἰκογενείας· ὁ μεγαλοπρεπῆς αὐτῆς ναὸς μετὰ τῆς κοινοτικῆς περιουσίας, ὑπερβαίνουσας τὰς ἑκατὸν χιλιάδας φιορινίων, θὰ περιέλθῃ, ὡς περιῆλθε τοσοῦτων ἄλλων ἑλληνικῶν Κοινοτήτων ἢ περιουσία, εἰς τοὺς Σέρβους, εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν δικαιοδοσίαν. ἔλλειψει ἑλληνικῆς ἱεραρχίας. ὑπάγονται αὐταί. Ἐν Νεοψύτφ (*Neusatz*), ἐν ᾧ ὑπῆρχε ποτὲ ἀκμαία ὁμοεθνῆς Κοινότης, ὁ τελευταῖος Ἕλληνας, *Politis*, εἶνε κατὰ τὴν στιγμήν ταύτην κοροφαῖος τοῦ κόμματος

των ἐν Οὐγγαρία Σέρβων. Οὕτως ὁ Ἑλληνισμὸς παρέχει πανταχοῦ ὑπερμάχους ἐθνικῶν ἰδεῶν, μηδεμίαν ἐχουστῶν πρὸς αὐτὸν σχέσιν, ἐπιλανθνομένους τῶν παραδόσεων φυλῆς, ἧς ἀδυνατοῦσι νὰ ἐκτιμήσωσι πλέον τὸ μεγαλεῖον καὶ τὰς ἐπιβαλλομένας ὑποχρεώσεις.

Ἐκ τῶν πολυαριθμῶν ἐλληνικῶν Κοινοτήτων τῆς Οὐγγαρίας ἐπιστῶνται σήμερον, τέλει ἐκπεπτωκυῖαι, ἐλάχισται. Ἄξια ἰδίας μνείας εἶνε ἡ τῆς Στεφانوπόλεως (Kronstadt, Brasso), ἀρχαία ἄλλοτε ἐπὶ φιλογενεῖα κερτημένη δὲ σημαντικὸν κληροδότημα πρὸς συντήρησιν ἐλληνικῆς Σχολῆς. Τίς μεριμνᾷ περὶ τοῦτου; Ἐπίσης ἡ ἐν τῇ πρωτεύουσά τῆς Οὐγγαρίας πλουσιωτάτη "βουδαπεσταία ὀρθόδοξος Κοινότης τῶν Ἑλλήνων καὶ Μακεδονοβλάχων", ἀποτελουμένη ἐξ Ἑλλήνων καὶ Μακεδονοβλάχων τὴν καταγωγὴν, ἐκκλησιαστικῶς δ' ἀμφοτέρων Ἑλληνογλώσσων, αὐτοδιοικεῖται, ἐκλέγει αὐτοπροκίρετος τοὺς δύο Ἑλληνογλώσσους ἐφημερίους αὐτῆς καὶ ὑπάγεται αὐτογνωμῶς καὶ οἰκειοθελῶς ὑπὸ τὴν σερβικὴν ἐπισκοπὴν τῆς "Βιόδας καὶ Σεντ-Ἐνδρέ.", Καὶ τοῦτο διότι οὐδέποτε ὑφίστατο ἐν Οὐγγαρία ἐλληνικὴ ἱεραρχία, ἐκπαλαὶ δὲ δύο μόνον ὀρθόδοξοι ἱεραρχεῖαι ὑπῆρχον, ἡ ρωμουνικὴ καὶ ἡ σερβικὴ.

Ἄλλ' ἦτο δύσκολον ἀρχαίως τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει Πατριαρχεῖον νὰ ἐλάβηκε τὴν προσήκουσαν μέριμναν περὶ τῆς κατὰ τὸ ἐνὸν συντηρήσεως τῶν ἐλληνικῶν Κοινοτήτων τῆς Οὐγγαρίας, αἵτινες ἄλλοτε ἀνῆρχοντο εἰς τριάκοντα ὅκτω, κερτημένοι μεγάλην περιουσίαν ἐκ κληροδοτημάτων χάριν φιλανθρωπικῶν καὶ ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων; Μετὰ τὰς ἐπανειλημμένας ἐκκλησιαστικὰς διενέξεις καὶ ἀποστασίας Ρωμοῦνων καὶ Σέρβων, ἐκδηλωθέντος τοσοῦτου αὐτῶν μίσους κατὰ τῶν ἡμετέρων πραγμάτων, δὲν εἶχε καθήκον τὸ Πατριαρχεῖον, συμπραττούσης καὶ τῆς ἐπισήμου Ἑλλάδος, νὰ λάβῃ πάντα τὰ προ-

σήκοντα μέτρα πρὸς σωτηρίαν τῶν ὁσημέραι, ἐκ τῆς ἡμετέρας ὀλιγωρίας, ἐκλειπουσῶν ἑλληνικῶν Κοινοτήτων; Ἡ οὐγγρική κυβέρνησις ἄλλως τε, μὴ εὐνοϊκῶς διατεθειμένη ἀπὸ τινος χρόνου πρὸς τε τοὺς Σέρβους καὶ τοὺς Ρωμοὺνους ἐπὶ τῇ ἀρνητικῇ αὐτῶν πολιτικῇ ἐν τῷ βασιλείῳ τοῦ Ἀγίου Στεφάνου, πιθανῶς νὰ μὴ ἐδίσταζεν, ἐπιτρέπουσα τὴν ἐγκαθίδρυσιν ἑλληνικῆς Ἐπισκοπῆς ἐν Οὐγγαρίᾳ. Ρίπτω πρὸς συζήτησιν τὴν ἰδέαν ταύτην, ἐπικαλούμενος τὴν γνώμην τῶν ἀρμοδίων. Ἴσως δὲν εἶνε δυσχερὲς τοῦτο. Καὶ φρονῶ, ὅτι οὐδὲν εἶνε δυσχερὲς εἰς τὸν βουλούμενον ν' ἀγωνισθῇ, καὶ ἰδίᾳ ἐν ἡ περιπτώσει ἐκ τοῦ ἀγῶνος τούτου μέλλουσι νὰ προέλθωσιν ὠφελήματα, ἀντάξια τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ.

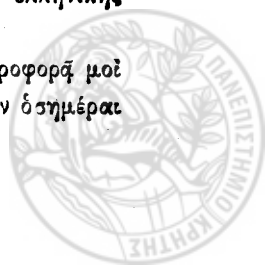
*
* *

Ἡ ἐθνικὴ συγκέντρωσις ἀπεδείχθη ἐκάστοτε ἰσχύς· ἀλλ' οὐχ ἤττον, δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ εἰς ἀνελούμενος ἡ λαὸς ἐκείνος, οὕτινος μέλη καταλείπουσι τὸ πατριον ἔδαφος πρὸς εὐρωτέραν σταδιοδρομίαν. Δὲν διασπάται εὐχερῶς ὁ δεσμός μεταξὺ Μητροπόλεως καὶ ἀποικιῶν, ἀρκεῖ αὕτη νὰ μεριμνᾷ περὶ αὐτῶν, θεωροῦσα ὡς ἴδια μέλη. Δυστυχῶς ἐν τῇ πολιτικῇ ἀναγεννήσει καὶ ἀποκαταστάσει τῆς Ἑλλάδος δὲν ἐμελετήθη σοβαρῶς τὸ πρόβλημα τοῦτο.

Ἐγκαταλειφθεῖσαι αἱ ἀποικίαι εἰς τὴν τύχην αὐτῶν, ἐλησμόνησαν τὴν Μητρόπολιν.

Ἡμέραν τινά, κατὰ τὴν ἐν Οὐγγαρίᾳ διαμονὴν μου, ἐπεσκέφθην ἐν τινὶ πόλει αὐτῆς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς ἑλληνικῆς Κοινότητος.

Ὁ θυρωρὸς ἐν ἀμφιβόλῳ ἑλληνικῇ γλώσσει καὶ προφορᾷ μοὶ διηγήθη τὰ κατὰ τὴν ἀρχήν, τὰς περιπετείας καὶ τὴν ὁσημέραι

προβαίνουσαν ἔκλειψιν τῆς Κοινότητος ἐκείνης, ἧς οἱ πρόγονοι αὐτοῦ ὑπῆρξαν ἰδρυταί, οὗτος δὲ διατελεῖ ἐκ τῶν τελευταίων, διότι τὰ τέκνα αὐτοῦ, ἄρρενά τε καὶ θήλεια, οὐδὲ λέξιν ἑλληνικὴν γινώσκουσιν, ἐντελῶς ἐξουγγρισθέντα. — *Τί τὰ θέλεις ; αὐτὴ ἦταν ἡ τύχη μας . . .*

Μετ' ὀλίγον προσῆλθε καὶ ὁ προϊστάμενος τῆς Κοινότητος καὶ ἐπίτροπος τῆς Ἐκκλησίας. Πληροφορηθεὶς περὶ τῆς ἐθνικότητος, εἰς ἣν ἀνήκον, μὲ περιεπτύχθη σχεδὸν παραφόρως ὡς ἀδελφόν, ἐξ ἀποδημίας πολυχρονίου ἐπανελθόντα. Ἀπεπειράθη, κατὰ πρῶτον νὰ συνδιαλεχθῆ μετ' ἐμοῦ εἰς τὸ μητρικὸν ἰδιώμα, ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο ἦτο δυσχερές, μὲ ἠρώτησεν ἂν δύναμαι νὰ συνεννοηθῶ μετ' αὐτοῦ γερμανιστί.

Ἐπὶ τῇ καταφατικῇ ἀποκρίσει μου ὁ στεργηθεὶς τῆς μητρικῆς γλώττης ὁμογενὴς μὲ παρέλαβεν ἐξερχόμενον τοῦ ναοῦ, ὀδηγήσας με εἰς τὸν παρακείμενον προγονικὸν αὐτοῦ οἶκον.

Μὲ εἰσήγαγεν εἰς αἴθουσαν, πλουσιῶς ἠὲ ὑπερπρισιμένην. Μικραὶ καὶ μεγάλαι εἰκόνες ἀνηρτῶντο ἐπὶ τῶν τοίχων αὐτῆς. Ἦσαν ἐκ τῶν πρώτων ὁ Ἀλέξανδρος Ἵψηλάντης, ὁ δεσμώτης τοῦ Munkatz, Ρῆγας ὁ Φερραῖος, ὁ Καποδίστριας, ὁ βασιλεὺς Ὅθων καὶ τινες σκηνογραφίαι τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγώνος. Κατελήφθη ἐξ ἱεράς συγκινήσεως ἐπὶ τῇ θέᾳ τῶν ἐθνικῶν τούτων ἀναμνήσεων. Μὲ προσέβλεπεν ὁ εὐγενὴς ξεναγός, ἐνῶ δάκρυ ἀνέβλυσεν ἀπὸ τῶν γεροντικῶν ὀφθαλμῶν του.

— Ἀπώλεσα σχεδὸν τὴν γλῶσσαν τῶν γονέων, μοὶ εἶπε περιλυτός, προσθεὶς μετὰ πολλῆς βραδύτητος, μὴ στερουμένης χάριτος: — *Βαβαρῶμαι, χρόνιος ὢν ἐν βαρῶροις.*

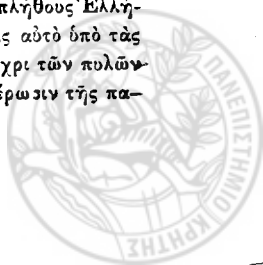
Βλέπεις, ὅτι ἡ τραχεῖα οὐγγρική προφορά, εἰς ἣν ἀπὸ δεκαετηρίδων εἰθίσθη, δὲν ἐφόνευσεν ὅλως τὸ ἐμμελὲς τῆς φωνῆς μου, μοὶ εἶπε περιφιλαύτως. Καὶ ἐν τούτοις δὲν ἀπώλεσα τὸ αἴσθημα, παρὰ τὰς ἀπογοητεύσεις, ἃς ἐπανειλημμένως ὑπέστην

ἕνεκα τῆς φίλης πατρίδος. Εὐρίσκομαι περὶ τὴν δύσιν τοῦ βίου, ἀλλὰ τὸ ἴνδαλμα τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς νεότητός μου διατελεῖ τὸ αὐτό. Ἐν μέσῳ ξένου πληθυσμοῦ παρέμεινα Ἕλλην.

Καὶ μοὶ διηγήθη τὰ τοῦ βίου του, ἅτινα ἐκθέτω ἐν συντομίᾳ ἄνευ σχολίων.

— Ὁ πατήρ μου καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, οὔτινες κατήγοντο ἐκ Μακεδονίας, ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως, κατέλιπον τὴν εὐμάριαν αὐτῶν ἐν τῇ πατρικῇ οἴκῳ τῆς Πέστης καὶ ἀπῆρχοντο εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἵν' ἀγωνισθῶσιν ὑπὲρ αὐτῆς. ὡς ἐπραξάν τὸ τοιοῦτο τοσοῦτοι ἄλλοι ἐκ τῶν ὁμογενῶν τῆς διασποράς. Μετ' αὐτῶν εἶχε συναπέλθῃ καὶ ὁ Ἕλλημ τοῦ Ὀλύμπου¹. Διαρκοῦντος τοῦ ἀγῶνος, ἐφρονεῦθη ὁ θεῖός μου, ἡρωϊκῶς μαχόμενος, ὁ δὲ πατήρ μου, φεισθείσης αὐτὸν τῆς σφαίρας τοῦ ἐχθροῦ, περισωθεὶς ἐκ τῆς μεγάλης ἐκατόμβης, ἦν προσήνεγκεν ἡ ἐλληνικὴ φυλὴ πρὸς ἀπελευθέρωσιν τμήματος αὐτῆς, προωριζόμενος νὰ συνεχίσῃ τὸ ἱστορικὸν ἔργον τῶν αἰώνων, παρέμεινεν ἐπὶ τινα χρόνον ἐν τῇ ἐλευθερᾷ Ἑλλάδι, προσληφθεὶς εἰς τὴν πολιτικὴν αὐτῆς ὑπηρεσίαν ὑπὸ τοῦ Καποδιστριαίου καὶ μετὰ ταῦτα ὑπὸ τῆς βυυαρικῆς ἀντιβασιλείας καὶ τοῦ βασιλέως Ὁθωνος. Εὐδοκίμως παρέμεινεν ὑπηρετῶν μέχρι τοῦ Συντάγματος τοῦ 1813. Γινώσκεις τὴν ἀποφράδα ἐκείνην ἡμέραν, καθ' ἣν διεχωρίσθη τὸ ἐλληνικὸν γένος εἰς αὐτόχθο-

1. Ὁ Ζήσης Σωτηρίου. Ἀλησμόνητος ἔμεινεν ἐν Πέστῃ ἡ ἡμέρα τῆς καταβάσεως αὐτοῦ εἰς τὴν ἐπαναστήσαν Ἑλλάδα. Φέρων ἐλληνικὴν ἐνδυμασίαν, ὑπὸ πολλῶν δ' ὁμοεθνῶν παρακολουθούμενος, μετέβη ἐπιπρος εἰς τινα τῶν πλατειῶν τῆς πόλεως. Ἐκεῖ, ἐν μέσῳ πολλοῦ πλήθους Ἑλλήνων καὶ Οὐγγρων, ἔστησεν ὁμοίωμα Τούρκου, πυρπολήσας αὐτὸ ὑπὸ τὰς ἐπευφημίας τοῦ πλήθους, ἐν συγκινήσει συνοδεύσαντος μέχρι τῶν πυλῶν τῆς πόλεως τοὺς ἀπερχομένους Ἕλληνας πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος.

νας και ἑτερόχθονας. Ἄγνοῶ ὅποια σατυρική ἐπίνοια προδ-
κάλεσε τὸ φήμισμα τῆς Συνελεύσεως ἐκεῖνης, ἀλλὰ νομίζω,
διὸ ὑπῆρξε τοῦτο τὸ κυριώτατον κτύπημα κατὰ τῆς μεγάλης
ιδέας τῆς ἐθνικῆς ἐνότητος τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς. Ὁ πατήρ μου
ἐξεδιώχθη ἐκ τῆς ἑλληνικῆς ὑπηρεσίας ὡς ἑτερόχθων μετὰ τινα
χρόνον. Κατελήφθη ἐκ δυσθυμίας καὶ ἐπανῆλθε πάλιν εἰς τὴν
ὑβλογημένην ταύτην γῆν τῶν Μιχιδάρων, εὐρών τοὺς πατρικοὺς
φίλους, οἵτινες παρέσχον εἰς αὐτὸν πάντα τὰ μέσα τῆς ἐργα-
σίας καὶ τῆς προόδου. Ἀναχθεῖς εἰς ὑπέροχον περιωπῆν, τι-
μηθεὶς ποικιλοτρόπως ἐν τῇ γῇ ταύτῃ, δὲν παρεζύρθη ὑπὸ τῶν
τιμῶν, οὐδ' ἐλησμόνησε τὰ ζῆναιρα τῆς πρώτης νεότητος, τὴν
καταγωγὴν αὐτοῦ, ὡς ἔπραξαν τοῦτο τοσοῦτοι ἄλλοι ἐκ τῶν ἐν-
ταῦθα καὶ ἀλλαχοῦ ὁμοιωθῶν. Δὲν ἐμνησικακήσεν ἐπὶ τῇ ἀχαρι-
στία τῆς ἐλευθέρου πατρίδος· τοῦναντίον πλεον ἢ ἄπαξ ἔπεμψε
τὸν ὀβολόν, ἐν ἐκάστῃ αὐτῆς ἀνάγκῃ. Ἀπέθανε πλήρης ἡμε-
ρῶν, ἐνθυμούμενος πάντοτε τὴν πατρίδα, χωρὶς νὰ ἔχη τὸ θάρ-
ρος νὰ τὴν ἐπανίδῃ. Τελευταῖος αὐτοῦ λόγος ἦτο νὰ παραμείνω
σταθερὸς ἐν τῷ ἐθνισμῷ τῶν προγόνων μου.

Ἐτήρησα τὴν τελευταίαν ἐντολὴν τοῦ γεννήτορος· ἤμην τὸ
μόνον αὐτοῦ τέκνον, ἀποσυρθεὶς ἐν τῇ ὥραίᾳ ταύτῃ πόλει τῆς
Οὐγγαρίας, ἐν ἣ ἀπὸ πολλοῦ καιροῦ ὑφίστατο ἑλληνομακεδο-
νικὴ Κοινότης, ἣς κατέστην ὁ πρόεδρος. Οἱ πλεῖστοι τῶν ὁμο-
γενῶν, ἰδρυταὶ καὶ τέκνα τῶν ἰδρυτῶν τῆς Κοινότητος, ἀπῆλθον
ἐκ τοῦ κόσμου τούτου, χωρὶς νὰ λησμονήσωσι τὴν γενέτειραν
αὐτῶν, ἀλλὰ θλιβόμενοι πάντοτε διὰ τὴν δυστυχή αὐτῆς μοῖραν.
Δυστυχῶς τὰ τέκνα αὐτῶν, ὑποστάντα τὴν ἐπιρροὴν ξενικῆς παι-
δεύσεως, ἀπογοητευθέντα ἐκ τῶν ἐπανειλημμένω ἐθνικῶν σφαλ-
μάτων καὶ ἀτυχημάτων, κατελήφθησαν ἐξ ἀδιαφορίας πρὸς τὰς
ἐθνικὰς ὑποχρεώσεις. Ἐξεμαγαρίσθησαν. . .

Παρακολουθῶ ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας τὰ ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ πατρίδι

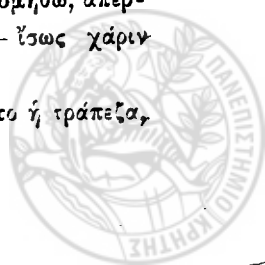

καὶ τῇ ἑλληνικῇ Ἀνατολῇ ἀπὸ δεκάδων ἐτῶν συμβαίνοντα. Σφάλματα, σφάλματα. . . Δὲν εἰσέρχομαι εἰς λεπτομερείας, φρονῶν ὅτι εἶνε ἄκαιρον νὰ σὰς ἐνοχλήσω κατὰ τὴν στιγμήν ταύτην. Παρατηρῶ μόνον τὰ ἐξῆς :

Ὅτε κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς τετάρτης δεκαετηρίδος τοῦ αἰῶνος τούτου ἀποκατέστη ἡ Ἑλλάς εἰς βασιλείον μὲ πεπλιτισμένην κυβέρνησιν, οἱ πλεῖστοι τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν ἦσαν ἄγνωστοι καὶ καταφρονημένοι. Τί ἦτο ἡ Οὐγγαρία, ἡ Ἰταλία, ἡ Βοημία ; ποῦ ὑπῆρχεν ἡ Ρωμανία, ἡ Σερβία, ἡ Βουλγαρία ; Τὰ τρία μάλιστα ταῦτα κράτη] ἐκυβερνῶντο περισσύτερον ἢ ὀλιγώτερον ἀπὸ τοῦς Ἑλληνας, προσέβλεπον δέ, παρὰ τὰς καταβαλλομένας πρὸς ἀπομάκρυνσιν αὐτῶν ραδιουργίας, πρὸς τὴν ἀστέρα τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ ἐσωτερικὴ πολιτικὴ σας τοῦς ἀπεμάκρυνε, μεταβαλοῦσα εἰς ἐχθροὺς τοῦς λαοὺς τούτους κοί μετ' αὐτῶν καὶ τὰς κυβερνώσας ἑλληνικὰς οἰκογενείας, αἷτινες ἐπιλαθόμεναι τῶν ἐθνικῶν παραδόσεων, ἀπεστάτησαν, βαπτισθεῖσαι ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ τοῦ Ρωμανισμοῦ, τοῦ Σερβισμοῦ, τοῦ Βουλγαρισμοῦ καὶ γενόμεναι φανατικώτεροι.

Τὸ ἐλεύθερον κράτος, ἀντὶ νὰ περιλαβῇ ἐν τῷ προγράμματι τῆς ἐργασίας ὅλον τὸν Ἑλληνισμόν, πρενόησε τὸ πνεῦμα αὐτοῦ καὶ τὴν ἀποστολήν, τὸν ἀπεκέντρωσεν, ἀντὶ νὰ τὴν συγκεντρώσῃ. Καὶ γνωρίζετε ποῖα ὑπῆρξαν τὰ ὄργανά του ; Φρικτὸν εἶπεν: οἱ ἐθνικοὶ ἀντιπρόσωποι. . . Μὴ στενοχωρῆσθε διὰ τὰς ἐκφράσεις μου. Γινώσκω τὰ πάντα, διότι ἐπεσκέφθην ἐπανειλημένως τὴν ὑπόδουλον πατρίδα καὶ τὰς πανταχοῦ ἑλληνικά: Κοινότητας, χωρὶς νὰ λαβῶ ποτὲ τὸ θάρρος νὰ ἐπισκεφθῶ τὸ πολυθρόλυτον ἄτιο, τὸ ὅποιον ἐν τούτοις θὰ ἐνθυμηθῶ, ἀπερχόμενος ἐκ τοῦ κόσμου αὐτοῦ. Εἶμαι ἄγαμος — ἕως χάριν τῆς πατρίδος, προσέθηκε περιλύπως. . . »

Ἐξωπήρομεν ἀμφότεροι. Μετ' ὀλίγον παρετίθετο ἡ τράπεζα,

δοῦσα ἀφορμὴν νὰ παραδοθῶμεν ἀμφότεροι εἰς ἐμπιστευτικώ-
 τερας συνδιαλέξεις, ἅς δὲν δύναμαι νὰ ἀναγράψω κατὰ τὴν
 στιγμὴν ταύτην.

Μετὰ τὸ πέρας τοῦ γεύματος, ἐξηγέρθην πρὸς ἀναχώρησιν.
 Ὁ ἔξοχος Ἕλληγν μὲ συνώδευτε μέχρι τοῦ σταθμοῦ τοῦ σιδη-
 ροδρόμου, ὅπου ἀπεχωρίσθημεν, ἐναγκαλιζθέντες ἀλλήλους ἀδελ-
 φικώτατα.

Τελευταῖος λόγος του ἦτο — ὁ Θεὸς δὲ σώσῃ τὴν Ἑλλάδα...

ΙΥ

Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΕΝ ΡΩΜΟΥΝΙΑ

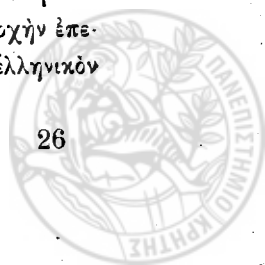

IV

Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΕΝ ΡΩΜΟΥΝΙΑ

Ὑπὸ μείζονος ἔτι καταλαμβάνεται θλίψεως ὁ Ἕλληγν, ἐπι-
 σκεπτόμενος τὴν Ρωμουνίαν. Τίς ἀγνοεῖ τὰς δύο παραδουνα-
 θίους Ἡγεμονίας, τὴν Βλαχίαν καὶ τὴν Μολδουίαν, μὲ τὴν
 ἑλληνικὴν αὐτῶν παιδευσιν, τὰς ἑλληνικὰς ἰδέας, αἵτινες ἐθε-
 ραπεύοντο ἐν ταῖς χώραις ταύταις μετὰ τοῦ αὐτοῦ ζήλου καὶ
 διαφέροντος, μεθ' οὗ ἐθεραπεύοντο καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς ἑλληνι-
 κοῖς τμήμασι τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου; Δὲν κεῖται ἀπώτε-
 ρον ἡμῶν ὁ χρόνος. καθ' ὃν τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον ἦτο τὸ
 πρωτεῦον ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, μεταδίδον τὸν φωτισμὸν τῆς
 ἑλληνικῆς παιδείσεως εἰς τοὺς κατὰ ἑκατοντάδας χιλιάδων ἀριθ-
 μουμένους ἰμογενεῖς πληθυσμοὺς καὶ εἰς τοὺς ἰθαγενεῖς, φιλο-
 τιμουμένους νὰ παρουσιάσωνται ὡς Ἕλληνες. Ἐγνώρισα ἐν τῇ
 παιδικῇ ἡλικίᾳ μου Ῥωμάνους σπουδαστὰς ἐν τοῖς ἐκπαιδευ-
 τηρίοις τῆς ἑλληνικῆς πρωτευούσης ἦσαν ἠναγκασμένοι νὰ ἐκ-
 μανθάνωσι καὶ νὰ γινώσκωσι τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, τὰ μάλα
 χρησιμεύουσιν αὐτοῖς ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι, ἐν ἣ κατ' ἐξοχὴν ἐπε-
 κράτει καὶ ἐδέσποξε, κοινωνικῶς καὶ πολιτικῶς, τὸ ἑλληνικὸν
 στοιχεῖον.

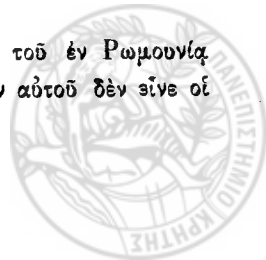

Ἐν μιᾷ γενεᾷ μετεβλήθησαν τὰ πάντα. Καὶ διακρίνεται μὲν μέχρι τῆς σιγμῆς ταύτης ὁ Ἑλληνισμὸς διὰ πλείστων αὐτοῦ ἀντιπροσώπων, ἰδίᾳ ἐν τῇ οἰκονομικῇ ἐνεργείᾳ, ἀλλ' αὕτη τυγχάνει δειλῆ καὶ περιορισμένη ἐν παραβολῇ πρὸς τὴν παλαιότεραν Ἡ νέα Ρωμανία, ἀφ' ἧς ἡμέρας συνεινωθεῖται μετωνομάσθησαν οὕτως αἱ δύο παραδουνάβιοι ἡγεμονίαι, ἡ Βλαχία καὶ ἡ Μολδαυία, κατέστη καὶ ἀνακηρόττεται ὑπὸ πάντων τῶν καλῶς τὰ κατ' αὐτὴν γινωσκόντων, ἡ καταβόθρα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἐν τῷ χωνευτηρίῳ αὐτῆς ἐκλείπουσιν ὀτημέραι καὶ ἀφομοιοῦνται, συγχωνευόμενοι μετὰ τῶν ἰθαγενῶν, ἑλληνικώτατοι πληθυσμοί. ὧν ἔνιοι πρὸ μιᾶς μόλις γενεᾶς ἦλθον καὶ ἐγκατέστησαν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ.

Ὁ ἐκφυλισμὸς οὗτος τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους εἶνε ὑπὸ πάσαν ἐπιρροὴν ἀλγεῖνός· μαρτυρεῖ τὴν λιποψυχίαν αὐτοῦ, εὐχερῶς πολλοῦ καταβληθέντες ἐκ τῶν ἐπισηκηφασῶν δυσχερειῶν καὶ ἀπογοητεύσεων· κατελήφθη ἀπαράσκευον ἐκ τῶν ἀτυχημάτων καὶ ἤδη νομίζει, ὅτι περισώζεται, καταφεύγον πρὸς ξένους πληθυσμούς, ἀνάγγητον καὶ ἀναίσθητον ὑπὸ τινος ἐπόψεως καθιστάμενον, μὴ διστάζον νὰ ρίψῃ μετ' αὐτῶν τὸν λίθον τῆς ἀποδοκιμασίας καὶ τοῦ ἀναθέματος, τοῦ ἐξ αἰσχροῦ κερδοσκοπίας ἀπαγγελλομένου ὑπὸ τῶν ἡμετέρων ἐχθρῶν, κατὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ.

Εἶνε θλιβερὸν τὸ θέαμα τοῦτο λαοῦ, ἀπαρνούμενου καὶ ἀποδοκιμάζοντος τοὺς γεννήτορας, μὴ διστάζοντος νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἐξόφανσιν ἀτίμων κατ' αὐτῶν συκοφαντιῶν πρὸς πορισμὸν ἐλαχίστου κέρδους. Πωλεῖ τὴν τιμὴν καὶ τὴν ὑπόληψιν τῆς πατρίδος ἀντὶ ποσοῦ, ὀλιγωτέρου καὶ τῶν τριάκοντα ἀργυρίων.

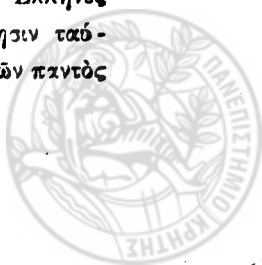
Καὶ θλιβρωτέρον ἀκόμη διὰ τὴν τιμὴν τοῦ ἐν Ρωμανίᾳ Ἑλληνισμοῦ, ὅτι οἱ μεγαλύτεροι τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ δὲν εἶνε οἱ

παλαιοὶ ἰθαγενεῖς. Βογιάροι ἢ Τζαράνοι, ἀλλ' ἔκφυλοι Ἑλλη-
νες, πρὸ μιας ἢ δύο γενεῶν ἐγκτεκταθέντες ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ.
Συμβαίνει μάλιστα ἐνίοτε ἐκ τούτων τινές, καταλιπόντες τὴν
πατρίδα πρὸ δέκα ἢ δέκα πέντε ἐτῶν, ἐκμανθάνοντες τὴν γλῶσ-
σαν τῆς χώρας, λαμβάνοντες δημοσίαν ὑπηρεσίαν, νὰ ὑποκρί-
νωται ὁλοτελῶς τὸν Ρωμοῦνον, ἀποφεύγοντες νὰ μεταχειρι-
σθῶσι τὴν γλῶσσαν τῶν πατέρων ἐν ταῖς πρὸς τοὺς χθῆς ὁμοε-
θνεῖς συνδιαλέξεσιν.

Ἀνυχράφω τὰ συμβαίνοντα. Ἐπικαλοῦμαι τὴν ἐθνικὴν ἀν-
τίληψιν τῶν ἐκτρώπων τούτων φαινομένων, τὴν ἄρσιν διὰ τοῦ
κρείττονος τρόπου. Ὁ Ἑλληνισμὸς ἐνόησε πολλαχρῶς. Καὶ ἐν
τῇ κατστάσει ταύτῃ δὲν διστᾶζει, ἐκ συμφέροντος καὶ μόνον,
ν' ἀπαρνηθῇ τὴν παλαιὰν ἐθνικὴν πίστιν.

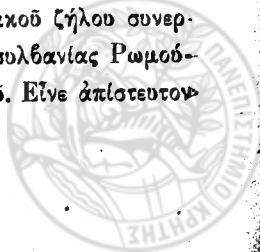
Κατήγγειλα τὴν ἐκ τῶν κυβερνητικῶν κύκλων ἐπιβαλλομένην
ἀποστασίαν ἐν Βουλγαρίᾳ. Οἱ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ὁμογενεῖς
ἀναγκάζονται νὰ ὑποκύψωσιν εἰς τὴν βίαν. Ἀλλὰ τίς ἐκιάζει
αὐτοὺς ἐνταῦθα; Ἐπικαλοῦνται πρὸς ἀπολογίαν οἰκονομικὰ
συμφέροντα, οὗ ἕνεκα καταλείπουσι τὴν ἑλληνικὴν ἐθνικότητα
ἢ τὴν ὀθωμανικὴν ὑπηκοότητα, διότι πολλοὶ ἐκ τῶν Ἑλλήνων
τῆς Ρωμουσίας κατάγονται ἐκ τῶν ὑπὸ τὴν Τουρκίαν ἑλληνικῶν
χωρῶν, καὶ ἀποδέχονται τὴν ρωμοουνικήν. Ἔστω καὶ τοῦτο·
ἀλλὰ τίνος λόγου ἕνεκα ἢ πολιτογράφησις νὰ συνεπιφέρῃ καὶ
τὴν ἐθνικὴν ἀποστασίαν; Ἰουδαῖοι καὶ Γερμανοὶ κατὰ χιλιάδας
πολιτογραφοῦνται ἐν Ρωμουσίᾳ· καὶ ἐν τούτοις, οἱ μὲν πρῶτοι
παραμένουσι, παρὰ τοὺς διωγμούς, οὓς ὑφίστανται, μετὰ ζήλου
προστηλωμένοι εἰς τὰ θρησκευτικὰ δόγματα τῶν πατέρων, οἱ
δὲ δεῦτεροι μένουσι πάντοτε Γερμανοί. Μόνοι οἱ Ἕλληνας
δοστωχῶς ὑποβάλλονται οἰκειοθελῶς εἰς τὴν ἀπεμπόλησιν ταύ-
την τῆς ἐθνικῆς ψυχῆς, τοῦ τιμαλφεστῆτος τῶν ἀγαθῶν πνευ-
τικῶν ἀνθρώπου.

Πρὸ δωδεκαετίας ἐγνώρισα ἐνταῦθα νέον Ἠπειρώτην, προσελθόντα ἵνα μετὰσχῆ τοῦ πολέμου. Ματαιωθέντος τούτου, ἀπῆλθεν εἰς Ρωμουνίαν, μὴ γενόμενος δεκτὸς ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν. Κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην διατελαῖ Γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ρωμουσίας, ἐκ τῶν ἐμπίστων γενόμενος τοῦ πρωθυπουργοῦ Στούρτζα. Ζητοῦνται βαρύτερα ἀνταλλάγματα διὰ τὴν παροχὴν τῶν τοιούτων θέσεων. Καί τί ἄλλο βαρύτερον ἀντάλλαγμα τῆς ἐκποιήσεως τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως, τῆς ἀποδοχῆς τοῦ ἀθηλληνικοῦ κηρύγματος; Καθὰ πληροφοροῦμαι, ὁ νεοφώτιστος Ρωμοῦνος διπλωμάτης ἀποφεύγει νὰ συνδιαλεχθῆ μετὰ τῶν πρώην ὁμοεθνῶν ἐν τῇ γλώσῃ τῶν πατέρων αὐτοῦ. Καὶ ἐν τούτοις, καθ' ἣν στιγμὴν πρὸ δωδεκαετίας μὲ ἀπεχαιρέτισε, μεταβαίνων εἰς Ρωμουνίαν, μοὶ ὠρκίζετο, ὅτι οὐδέποτε ἤθελε διαπράξῃ τοιοῦτον ἔγκλημα. Φαίνεται, ὅτι οἱ ἐθνικοὶ ὅρκοι διαγράφονται ἀπὸ τῆς φυχῆς τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως καὶ οἱ ἐρωτικοὶ ὅρκοι . . .

Τυχάκις ἐμνημόνευσα ἐνὸς παραδείγματος ἐκ πλείστων τοιαύτης ἐθνικῆς λιποφυχίας καὶ ἀποστασίας. Ζητήσατε τοὺς καταλόγους τῶν λειτουργῶν τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας τῆς Ρωμουσίας, τῶν μεγιστάνων τῆς αὐτῆς τοῦ βασιλέως Κηρόλου. Τὰ δύο τρίτα, εἰμὴ τι πλέον, φέρουσιν ἑλληνικά, γνωστότατα ὀνόματα. Καὶ οὗτοι δὲν ἀμφισβητοῦσι τοῦτο· οὐχ ἦττον σήμερον καλοῦνται Ρωμοῦνοι, καυχώμενοι μάλιστα ἐπὶ τῷ ἐθνικῷ βαπτίσματι. Πάντες σχεδὸν δὲν ἐδίστασαν, ἐν τῷ ζήλῳ αὐτῶν, νὰ προσκολλήσωσι ρωμουνικὰς καταλήξεις εἰς τὰ ἐπώνυμα πρὸς ἀποφυγὴν ὑπονοίας περὶ τῶν νέων διαθέσεων.

Ἐκ τῶν τοιούτων ἀποστατῶν ἐστρατολογήθησαν ἐν Ρωμουνίᾳ τὰ ἀθηλληνικώτερα στοιχεῖα, μετὰ φανατικοῦ ζήλου συνεργαζόμενα μετὰ τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν ἐκ Τρασυλθανίας Ρωμοῦνων κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ παντὸς ἑλληνικοῦ. Εἶνε ἀπίστευτον

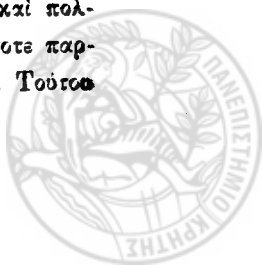

τοῦτο· καὶ ἐν τούτοις ἀληθές. Τοιοῦτον ἀπετύφλωσέ τινες τῶν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ἐγκατασταθέντων ὁμοσθῶν τὸ συμφέρον, ὥστε μετ' ἀναισχυντίας πρωτακρόστου οὐ μόνον ἀρνοῦνται τὸ πατριον ὄνομα, ἀλλὰ καὶ ἄνευ βίας κηρύττονται οἱ μέγιστοι τῶν ἐχθρῶν τῆς Ἑλλάδος.

*
* *

Ἐν Ρωμουνίᾳ ζῶσιν οἱ μιτσηληνικώτατοι τῶν Ἑλλήνων. Οὐχ ἤττον ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω μετ' ἄκρας εὐχαριστήσεως, ὅτι ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ εὖρον ἐπίσης καὶ τοὺς πατριωτικωτάτους τῶν ὁμοσθῶν. Κατὰ μυριάδας εἶνε διεσπαρμένοι ἀνὰ τὰς παραδουναβίους πόλεις, ὡς καὶ ἐν τῇ ἐσωτερικῇ τῆς χώρας. Ἐμπορολογικῆς κτημονες, ἐπιστήμονες, ἐκμισθωταὶ κτημάτων, ἐκπροσωποῦσι κατὰ τὴν στιγμήν ταύτην ἰσχυρότατον στοιχεῖον, πράγματι κοινωνικὴν καὶ πολιτικὴν δύναμιν, ἐν ἐκάστῃ στιγμή λημβανομένην ὑπ' ὄψει ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως, παρὰ τὴν πρὸς αὐτοὺς δυσπιστίαν καὶ ἀποστροφὴν. Ἐπιβάλλονται κατ' ἀνάγκην, ὡς ἐπιβάλλεται τὸ πνεῦμα ἐπὶ τῆς ὄλης, ἡ ἐνέργεια ἐπὶ τῆς ἀδρανείας· διότι, ἂν ὁ Ἕλληγιν ὡς σύνολον ὑστερεῖ πολλάκις, ὡς μονάς, ὡς ἄτομον εἶνε ἀπαράμιλλος. Ἐν ἧ δὲ περιπτώσει δὲν κάμπτεται ἡ σπονδυλικὴ αὐτοῦ στήλη ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς ἀνάγκης καὶ τοῦ συμφέροντος, εὐδηλοῖ ἔθνικόν χαρακτῆρα ἀπαράμιλλον· βαίνει πρὸς τὸν σκοπόν, ἀδιαφορῶν πρὸ τῶν προσκομμάτων· θὰ ἐκριζώσῃ πάντα βράχον ἀντιτάξεως, θὰ ἰσοπεδώσῃ τὸ ἔλαρος, θὰ καταστήσῃ αὐτὸ στάδιον ἐνεργείας, ἵνα ἰδρῶσῃ τὸ μέγαρον αὐτοῦ, μνημεῖον ἀδαμάστου χαρακτῆρος.

Τοιοῦτος ἐλδηλοῦται ὁ Ἕλληγιν ἐν Ρωμουνίᾳ, ὅπως καὶ πολλοῦ τοῦ κόσμου· οὐδαμῶς κάμπτεται πρὸ τῶν ἐκάστοτε παρεμβαλλομένων κατὰ τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ προσκομμάτων. Τούτω

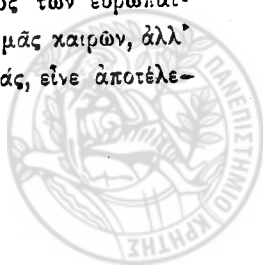
τοῦ λόγου ἕνεκα δὲν ἀπελπίζομαι περὶ τοῦ ἐθνικοῦ μέλλοντος. Θὰ ὑποχωρήσῃ ἕως ἐπὶ τινα χρόνον, ἀλλὰ βεβαιώθητε, ὅτι ἡ ὑποχώρησις αὕτη δὲν θὰ εἶνε διηνεκής. Θὰ ἐπαναλάβῃ αὖθις τὴν σταδιοδρομίαν αὐτοῦ· θὰ προχωρήσῃ· θὰ νικήσῃ· διότι ἐπὶ τοῦ ἀετώματος τοῦ ἱστορικοῦ οἰκοδομήματος τοῦ Ἑλληνισμοῦ εὐρίσκειται γεγραμμένον :

“Κῆν με φάγγης ἐπὶ ρίζαν, ὅμως ἔτι καρποφορήσω,
ὅσσον ἐπισπεῖσαι σοι, τράγε, θυομένῃ. . .”

Τὸ γε νῦν ἔχον, ὁ Ἑλληνισμὸς ὀφίζεται ἐν Ρωμουνία σοβαρὰν κρίσιν, ἀξίαν μελέτης καὶ ἀντιλήψεως ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων. Ἦτο ἄλλοτε ἀκμαίατος, συγκεντρῶν πάντων ἡθικὴν καὶ ὀλικὴν δύναμιν τῆς χώρας ταύτης, ἐφ’ ἧς ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ἐκάστοτε ἐπεβάλλετο· σήμερον ἐν τούτοις ὑποχωρεῖ, ἡ δύναμις αὐτοῦ ἐλαττωταί, παροκμαζει ἐν γένει, παρὰ τὴν μερικὴν δύναμιν, ἣν ἐκδηλοῦσι μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης οὐκ ὀλίγοι τῶν ὁμοεθνῶν. Ἐντεῦθεν οἱ φόβοι, οἱ καταλαβόντες αὐτούς, μετὰ φρίκης προσβλέποντας τὴν ἡμέραν τῆς ἐντελοῦς καταστροφῆς.

Τίνα εἶνε τὰ αἴτια τῆς ὑποχωρήσεως ταύτης τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν Ρωμουνία; Δὲν λείπουσιν αἱ ἐξηγήσεις. Το μὲν ἡ ἀνεπίδρασις τῶν ρωμουνικῶν ἀρχῶν κατὰ παντὸς ἑλληνικοῦ διανομοθετικῶν καὶ διοικητικῶν κωλυμάτων, τὸ δὲ ἡ ἀνά μυσίαδας κάθοδος τῶν Ἰουδαίων, ἐπιδρομόντων εἰς τὴν Ρωμουνίαν, ἕνεκα τοῦ διωγμοῦ αὐτῶν ἀλλαχοῦ τῆς Εὐρώπης.

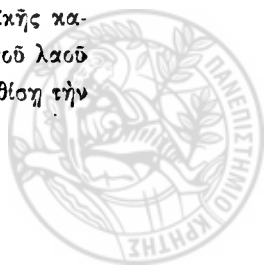
Ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ εὐρίσκουσιν οὗτοι στάδιον ποικίλης ἐργασίας, μετὰ κυνισμοῦ διατρανεῦντες τὰ ἔνστικτα τῆς φυλῆς, ὧν ἕνεκα κατέστησαν ἔκπαλαι τοσοῦτον βδελυροὶ καὶ τοσοῦτον ἐπιφοβοὶ Ὁ λεγόμενος Ἀντισιμιτισμὸς, καταλαβὼν ἀπὸ τινος χρόνου τοὺς ἐδγενοστάτους καὶ ἐλευθερωτάτους τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν, ὅστις δὲν εἶνε γέννημα τῶν καθ’ ἡμᾶς καιρῶν, ἀλλ’ ἀπ’ αἰῶνων ἀναφαίνεται ὑπὸ διαφόρους μορφάς, εἶνε ἀποτελε-

σμα ἀναγκαῖον τῆς ἐνεργείας τῆς περιπλανωμένης φυλῆς ἐν ταῖς χώραις ἐν οἷς ἐγκαθίσταται. Πρὸς τοῖς ἄλλοις στάδιον τῆς ἐργασίας αὐτῆς κατέστη ἀπὸ τινος χρόνου ἡ Ρωμανία καὶ ἰδίᾳ ἡ Μολδαυία, ἧς, ἐξελισσομένου ἐν αὐτῇ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ στοιχείου κατὰ τὴν μέχρι τοῦδε γεωμετρικὴν πρόοδον, ἀντιθέτως πρὸς τὸ κατ' ἀριθμητικὴν μόνον πρόοδον ἀναπτυσσόμενον ἰθαγενές, θέλει ἐν βραχυτάτῳ χρονικῷ διαστήματι καταστῆ πραγματικὴ Παλαιστίνη.

Καταλαβόντες τὴν χώραν ταύτην οἱ Ἰουδαῖοι, ἐγίνωσκον, ὅτι εἶχον ν' ἀνταγωνισθῶσι πρὸς τὸ ἀπὸ αἰώνων κρατοῦν ἑλληνικὸν στοιχεῖον. Ἐν δὲ τῇ ἐγνώστῃ αὐτῶν πονηρίᾳ δὲν ἐδοκίμαζον νὰ μεταχειρισθῶσι πᾶν μέσον, θεμιτὸν καὶ ἀθίμιτον, πρὸς ἐξόντωσιν τῶν ἀντιπάλων αὐτῶν. Οὕτω συνεβόλουντο καὶ οἱ ἀπεδιοπομπαῖοι οὗτοι τῆς εὐρωπαϊκῆς κοινωνίας εἰς τὸν κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ πόλεμον ἐν Ρωμανίᾳ. Πολεμοῦσιν αὐτὸν διὰ τῆς ραδιουργίας, τῆς δολιότητος, τῆς προδοσίας παρὰ τοῖς κυβερνώσι κύκλοις. Ἄλλ' ἐπίσης κέκτηνται καὶ ἕτερον πλεονέκτημα, οὗ στεροῦνται οἱ Ἕλληνες, τὴν σύμπραξιν, τὴν ἀλληλοβοήθειαν τῶν ὁμοφύλων, οὗ ἕνεκα ὁ λαὸς οὗτος ἀπ' αἰώνων κατέστη ἀήτητος.

Κατὰ τοιοῦτου ἐχθροῦ εἶνε δυσχερὴς ὁ ἀγὼν Ἐντεῦθεν ὁ ἐν Εὐρώπῃ βίαιος διωγμὸς αὐτῶν. — Πῶς δυνάμεθα ν' ἀνταγωνισθῶμεν πρὸς τοὺς Ἰουδαίους; ἔλεγε μοι ἐγκριτος ὁμογενὴς ἐν τινι ρωμανικῇ πόλει. Ἐργάζονται οὗτοι διὰ παντός ἐκθέσμου τρόπου ἀναλαμβάνουσι κολοσσαίας ἐπιχειρήσεις, ὑποστηρίζομενοι ὑπὸ τῶν ὁμοφύλων αὐτῶν, ἐν γνώσει τῆς ἀποτυχίας. Ἐξ αὐτῆς δὲν θέλουσιν ἐξέλθῃ ζημιωμένοι, τοῦναντίον ὠφελημένοι. Ἡ χρωσικοπία εἶνε τὸ πρῶτιστον παράγγελμα τῆς Ἰουδαϊκῆς κατηγήσεως· θεωρεῖται ὑπὸ τινος ἐπόψεως ἱερὸν ἔργον τοῦ λαοῦ τούτου — νὰ ἐξαπατήσῃ τὸν ἀλλόφυλον, νὰ καταβροχθίσῃ τὴν

περιουσίαν αὐτοῦ. Ἐντεῦθεν ἢ ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῶν νόμων πρόσ-
δος τῶν ἀνθρώπων τούτων, μὴ δισταζόντων νὰ μετέλθωσι τὸν
μᾶλλον ἐπονεΐδιστον τρόπον κτήσεως κέρδους.

Μὲ τοιαύτην μέθοδον ἐργαζόμενοι οἱ Ἰουδαῖοι, κατώρθωσαν
νὰ δεσπόσωσιν οἰκονομικῶς τῆς Ρωμουσίας, νὰ ἐκτοπίσωσιν ἄρα
τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον. Ἐκ τῶν στατιστικῶν δεδομένων τῆς
ἐμπορικῆς κινήσεως τῆς Μολδαυίας, τὸ ἐμπόριον τῶν σιτηρῶν
εὐρίσκεται εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἰουδαίων ὑποσκελισθέντων τῶν
Ἑλλήνων, ἀλλ' ἐν τῇ οἰκονομικῇ αὐτῶν ὁρμῇ ἔθικαν ἤδη τὸν
πόδα καὶ ἐπὶ τοῦ Δουναβίως, φιλοδοξοῦντες τὴν κτήσιν ναυτι-
κῶν δαφνῶν οἱ τέως χερσαῖοι καὶ ἀθαλάσσιοι ἠγόρασαν
ἐπ' ἐσχάτων οὐκ ὀλίγα μεταγωγικὰ ἀτμόπλοια, ἀνήκοντα τέως
εἰς Ἑλληνας, ὁσημέραι ὑποχωροῦντας ἐν τῇ ποταμοπλοίᾳ τοῦ
Δουναβίως.

Βεβαίως τὰ τοιαῦτα φαινόμενα δὲν εἶνε τοσοῦτον ἀπελπιστι-
κά, ὅσον ἐκ πρώτης ἀπόψεως ὑποτίθενται. Ὁ Ἑλληνισμὸς, παρὰ
τὰς τελευταίας αὐτοῦ ἀπωλείας, διατελεῖ σημαίνων οἰκονομικῆς
παρόργων, τοῦλάχιστον ἐν τῷ Δουναβίῳ. Ὀφείλομεν ἐν τούτοις
νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψει, ὅτι οὗτος, πρό τινος ἔτι χρόνου, ἦτο ἐξ ὀλο-
κλήρου ἑλληνικὸς, ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν ἠδυνήθη, ὅσον ἔδει, νὰ
ἐπωφεληθῇ τῶν νέων ἐν τῷ ποταμῷ μεταρρυθμίσεων. Οὐχ
ἦττον, ἢ κίνησις τῆς ἑλληνικῆς ναυτιλίας καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν
ἔτος εἶνε εὐχάριστος ἀπὸ ἐθνικῆς ἀπόψεως.

Ἐν ἔτει 1898, κατ' ἐπίσημον στατιστικὴν, ἀνέπλευσαν τὸν
Δουναβίον τὰ ἐξῆς πλοῖα :

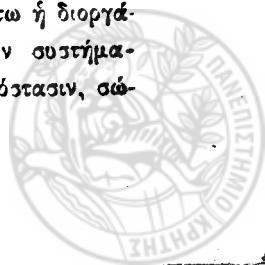
Γερμανικὰ 27. — Αὐστριακὰ 142. — Βελγικὰ 4. — Βουλ-
γαρικὰ 1, ἰσιοφόρα 4. — Δανικὰ 5. — Ἰσπανικὰ 1. — Γαλ-
λικὰ 34. — Ἀγγλικὰ 446. — Ἑλληνικὰ ἰσιοφόρα 80, ἀτ-
μόπλοια 143. — Ὀλλανδικὰ ἰσιοφ. 3, ἀτμόπλοια 7. — Ἰτα-
λικὰ ἰσιοφ. 4, ἀτμόπλοια 81. — Νορβηγικὰ ἀτμόπλοια 4. —

Ρωμουνικά ίστιοφ. 11, ατμόπλοια 38. — Ρωσικά ίστιοφ 25, ατμόπλοια 119. — Σαμιακά 8. — Τουρκικά ίστιοφ. 202, ατμόπλοια 40.

Οὕτως ἡ Ἑλλάς κατέχευε σήμερον ἐν τῷ Δουναίῳ τὴν δευτέραν μετὰ τὴν Ἀγγλικὴν θέσιν, ἡγουμένη τῆς Αὐστριακῆς, τῆς Ἰταλικῆς καὶ τῆς Τουρκικῆς, ἧς εἶχεν ἄλλοτε δευτέραν θέσιν ἐν τῇ ἐμπορικῇ κινήσει τοῦ Δουναίῳ διὰ τῶν ὑπὸ ὀθωμανικὴν σημαίαν πλοίων, τῶν πλείετων ὄντων ἑλληνικῶν. Καὶ ἐκδηλοῦται μὲν οὐ σμικρὰ ἡ δύναμις τοῦ Ἑλληνισμοῦ, οὐχ ἤττον ἀπὸ τινος χρόνου ἢ πρόδος αὐτοῦ ὑπεχώρησεν, ἕνεκα τῶν εἰρημένων αἰτίων.

Νομίζω, ὅτι ὁ ἐν Ρωμουνίᾳ Ἑλληνισμὸς ἠδύνατο ν' ἀνακρίψῃ τὴν πρὸς τὰ κάτω φορὰν αὐτοῦ, ἂν ἐγένωσκε ν' ἀνασυνταχθῆ καὶ νὰ διοργανωθῆ ἐπὶ τῶν νέων βάζεων τῆς κοινωνικῆς τοῦ καθ' ἡμᾶς αἰῶνος πρόδου. Οὐδὲ δυσχερές. οὐδ' ἀκατόρθωτον εἶνε τοῦτο. Αἱ μεγάλαι καὶ ἱκανῶς εὐποροὶ ἑλληνικαὶ Κοινοτήτες τῆς Ρωμουνίας καθῆκον ἔχουσι καὶ συμφέρον νὰ συνεννοηθῶσι — τῇ μεσολαβήσῃ καὶ τῇ συνεργασίᾳ τῶν ἀρμοδίων, πρὸς γενικὴν κοινοπραξίαν τῶν τε ἐκ τῆς ἐλευθέρως καὶ τῆς ἀλυτρώτου πατρίδος καταγομένων ὁμοεθνῶν· οὕτω δύναται ν' ἀποτελεσθῆ κοινοτικὴ τις Συμπολιτεία, σκεπτομένη καὶ ἐργαζομένη κατὰ τὸ αὐτὸ ἐθνικὸν πρόγραμμα καὶ διεξάγουσα τὴν αὐτὴν κοινὴν ἐνέργειαν, ἣν εὐχερестάτην καθίστησιν ὑπὸ πᾶσαν ἐποφίην ἡ συκοινωνία. Τῆς ἐνώσεως ταύτης καὶ τῆς ἀλληλεγγύης κτηροθυμῆς, ἡ ἀνασύνταξις καὶ ἀναδιοργάνωσις τοῦ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ Ἑλληνισμοῦ δύναται νὰ ἐπιτευχθῆ κατ' εὐχερестάτον τρόπον.

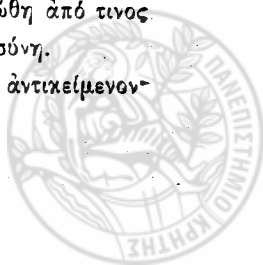
Πρῶτον μέλημα τῶν ἐν Ρωμουνίᾳ ὁμογενῶν ἔστω ἡ διοργάνωσις τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ τῶν ἑλληνικῶν Κοινοτήτων συστήματος, λαμβάνοντος πραγματικώτεραν ἐξέλιξιν καὶ ὑπόστασιν, σά-

ζεντος μάλλον ἢ φθείροντος τὸ ἐλληνικὸν πνεῦμα. Ἰδρῦσις ἔν τινι τῶν ἐλληνικῶν κέντρων μεγάλου ἔθνικοῦ λυκείου, δυναμένου ἐπιτυχῶς ν' ἀνταγωνισθῇ πρὸς τὰ ἐν τῇ χώρᾳ λειτουργοῦντα τοιαῦτα ἰθαγενῆ ἢ ξένα, ἀνταποκρινομένου πρὸς τὰς ἀξιώσεις τῆς συγχρόνου κοινωνικῆς προόδου. Τὰ τέκνα τῶν Ἑλλήνων δὲν θὰ εἶνε ἐξηναγκασμένα νὰ προσέρχονται εἰς τὰ σχολεῖα ταῦτα. ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πρὸς τῷ ἐκπαιδευτικῷ διεξάγοντα καὶ ἔθνικὸν προσηλυτισμὸν, ποτιζόμενα οὕτως ἐν τρυφερᾷ ἡλικίᾳ τὰ νάματα τῆς ἀδικηρίας καὶ τῆς καταφρονήσεως παντὸς ἐλληνικοῦ. Πρὸς τῷ ἀνωτάτῳ τούτῳ ἐκπαιδευτηρίῳ, προεισαγωγικὰ αὐτοῦ καὶ συμπληρωτικά, δεόν νὰ ἰδρωθῶσι καὶ πανταχοῦ τῶν ἐλληνικῶν Κοινοτήτων τὰ προσήκοντα ἐκπαιδευτήρια, προφυλάσσοντα τὴν ἐλληνικὴν νεότητα ἀπὸ τῶν πλεκτανῶν τοῦ ξενικοῦ προσηλυτισμοῦ.

Ἄλλὰ δὲν ἀρκεῖ μόνη ἡ παιδεία, ὅσον καὶ ἂν εἶνε ἐθνικῆ, καὶ τελεσφόρος, νὰ ἐντείνῃ τὰς δυνάμεις τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν Ρωμουνίᾳ. Δέον πρὸς ταύτη νὰ συνταχθῇ καὶ ὄργανωθῇ ἡ οἰκονομικὴ τῶν ἐλληνικῶν πληθυσμῶν λειτουργία, καθιστομένη ἱκανὴ ν' ἀνταγωνισθῇ πρὸς τοὺς ξένους, καὶ ἰδίᾳ τοὺς Ἰουδαίους. Πρὸς τοῦτο δ' εἶνε ἀναγκαῖα ἡ προσήκουσα χρησιμοποίησις τῶν ἐλληνικῶν κεφαλαίων διὰ τῆς ἰδρύσεως μεγάλης ἐν Ρωμουνίᾳ τραπεζίτης, σκοπὸν ἔχούσης τὴν ὑποστήριξιν τῆς ἐθνικῆς ἐργασίας, γεωργικῆς, ἐμπορικῆς, βιομηχανικῆς, ναυτιλιακῆς. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου εἶνε βέβαιον, ὅτι αἱ οἰκονομικαὶ δυνάμεις τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ θὰ λάθωσι τὴν προτιμῆσαν ἔντατιν καὶ ἐξάπλωσιν. Τὸ ἐλληνικὸν γόητρον θέλει αὐθις ἀναγεννηθῆ καὶ ἐπικρατήσῃ, ἀναγνωριζόμενον παρὰ τῶν ξένων καὶ τῶν ἰθαγενῶν, ὧν τοσοῦτον ἡλαττώθη ἀπὸ τινος χρόνου ἢ πρὸς τὸν ἐλληνικὸν παράγοντα ἐμπιστοσύνη.

Δὲν νομίζω ἐπιβαλλόμενόν μοι ν' ἀναπτύξω τὸ ἀντικείμενον-

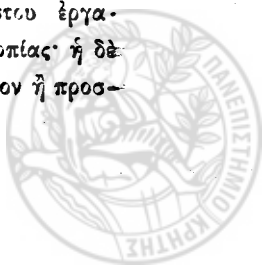
Παρά πάτων ἀναγνωρίζεται ἡ ἀνάγκη τῶν μεταρροθμίσεων τούτων ἐν τῷ βίῳ τῶν ἑλληνικῶν Κοινοτήτων τῆς Ρωμοῦνίας. Δὲν λείπει ἡ δύναμις, λείπει ἡ ἀπόφασις.

Πρόχειρον παράδειγμα ἡ ἐπ' ἐσχάτων γενομένη ἐν Βουκουρεπίῳ μετ' ἀστραπιαίας ταχύτητος, τιμώσης τοὺς ἀναλαβόντας τὴν πρωτοβουλίαν καὶ τὴν ὑπετήριξιν, ἔδρουσις ἑλληνικοῦ ναοῦ, πρεσβευτικοῦ μεγάρου καὶ σχολείων.

*
* *

Ὁ μεταβαίνων ἐξ Εὐρώπης εἰς Ρωμοῦνίαν νομίζει. ὅτι συνεχίζει τὴν πορείαν αὐτοῦ ἐπὶ ἑδαφους, ἀπὸ αἰῶνων ὠργανωμένου καὶ πεπολιτισμένου· ἐλαχίστη διαφορὰ. Ἡ Ρωμοῦνία ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις ἀνήκει ἀπὸ τινος χρόνου εἰς τὸ σύστημα τῶν δυτικῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν, ὅσημέραι φιλοτιμουμένη ν' ἀφομοιωθῇ πρὸς αὐτά, νὰ τὰ παρακολουθήσῃ, νὰ καταστῇ ἐφάμιλλος. Εἶνε ἄξιος ἐκτιμῆσεως ὁ τόπος οὗτος, τσαύτας καὶ τηλικαύτας ἐπιτελέσας προόδους ἐν διαστήματι μιᾶς γενεᾶς, ἀφ' ὅτου διὰ τοῦ βυζιλέως Καρόλου εἰσῆλθεν εἰς νέαν περίοδον κοινωνικοῦ καὶ πολιτικοῦ βίου.

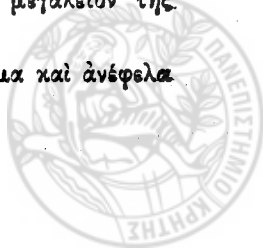
Πρὸ τριάκοντα ἀκόμη ἐτῶν ἡ Ρωμοῦνία, ὑποτελής οὕσα τῇ Τουρκίᾳ ἡγεμονία, ἐθεωρεῖτο χώρα, ἄσχετος πρὸς τὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν πρόοδον. Δὲν ὑπῆρχε λαός, ἡ ἐκπαίδευσις αὐτοῦ ἦτο ἴση καὶ τὸ μηδέν, ἡ δὲ χώρα ἀπετελεῖτο ἐξ εὐαρίθμων γαιοκτημόνων, Βογδάρων, καὶ τῆς πανοπερμίας τῶν ξένων ἐκμεταλλευτῶν. Οἰκτρὰ ἦτο ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις τοῦ τε ἐν ταῖς πόλεσι καὶ ταῖς ἐξουχαῖς διαβιούντος Ρωμοῦνου, μόλις δυναμένου νὰ πορίζεται τὰ πρὸς τὸ ζῆν δι' ἀκαταπαύστου ἐργασίας, καθισταμένου ἐρμαίου φαυλοτάτης κερδοσκοπίας· ἡ δὲ διοίκησις ἀναξία παντὸς λόγου, καταστρέφουσα μᾶλλον ἢ προσ-

διεβάζουσα τὰ συμφέροντα τῶν λαϊκῶν τάξεων. Καὶ ἐξεδηλοῦτο μὲν ἀπὸ τινος χρόνου, καὶ ἰδίᾳ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1848, ροπή τις πρὸς βελτιώσιν τῶν σχέσεων τῆς χώρας, πρὸς πρόοδον αὐτῆς καὶ ἀνάπτυξιν, ἀλλὰ βραχύτατα ἐτελείτο πάντα πρόοδος. Διὰ τῆς ἐνώσεως τῶν δύο ἡγεμονιῶν Βλαχίας καὶ Μολδαβίας, ἀποτελεσαστῶν τὴν Ρωμουνίαν, καὶ τῆς ἀναρρήσεως τοῦ ἡγεμόνος Κούζα εἰς τὴν ὑπάτην ἀρχὴν, ἐπῆλθεν εὐρυτέρα βελτιώσις, ἐπε-νεχθεῖσάντων πολλῶν μεταρρυθμίσεων ἐν τῇ ἐσωτερικῇ τάξει τοῦ νεοτεύκτου κράτους. Ἄλλ' ἐκεῖνο τὸ γεγονός, ὃ περ ἀπετέλεσε περιφανῆ σταθμὸν προόδου διὰ τὴν Ρωμουνίαν, εἶνε ἢ μετὰ τὴν ἔξωσιν τοῦ Κούζα ἀνάρρησις εἰς τὸν ἡγεμονικὸν αὐτῆς θρόνον Πρώτου ἡγεμονοπαίδος, τοῦ ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Χοεντζόλ-λερν Καρόλου ἐν ἔτει 1866.

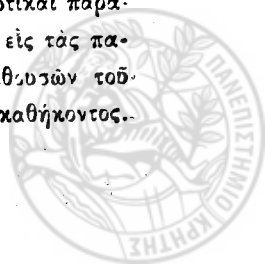
Δύναμαι εἰπεῖν, ὅτι εἰς τὸν ἄνδρα τοῦτον ὀφείλεται κατ' ἐξοχὴν ἡ ἀναγέννησις τῆς Ρωμουνίας, ἡ ἀνύψωσις αὐτῆς εἰς τὴν περιωπήν, εἰς ἣν διατελεῖ σήμερον ὡς κράτος πεπολιτισμένον καὶ γενναῖον ἐπιδιώκον σκοπὸν. Ο Καρόλος, ὡς Ρωμοῦνος μονάρχης, τυγχάνει ἐκπληκτικὸν παράδειγμα τῆς εὐεργετικῆς ἐπ' ἑραυτοῦ. ἦν δύναται νὰ ἐξισχύρη πεφωτισμένος ἡγεμὸν, ἀντικαθίστων ἀδικοκλήτην χώραν, ἐστερημένην τῶν προσηκόντων στοιχείων τοῦ φωτισμοῦ καὶ τῆς ἀντιλήψεως τῆς καταστάσεως αὐτῆς. Πάν ὅτι ἐγένετο ἐν Ρωμουνίᾳ ὀφείλεται ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ὀρθοπροσύνην, εἰς τὴν σιδηρᾶν ὄντως ἐνέργειαν, μεθ' ἧς ἐπεδίωξε τὴν πραγμάτων τῆς μεταρρυθμιστικοῦ αὐτοῦ ἔργου. Ὑπὸ τὴν ἐποψὴν ταύτην δύναται νὰ καταλεχθῇ μετὰ τῶν ἐπιφανεστάτων πολιτικῶν μεταρρυθμιστῶν τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος, πρίγματι τέλειος τύπος Μονάρχου, χρησιμοποιήσας τὴν δυνάμιν αὐτοῦ εἰς τὴν ἀνάπλασιν, τὴν ἰσχύν, τὸ μεγαλεῖον τῆς νέας πατρίδος.

Δὲν διήλθον τὰ πρῶτα τοῦ Καρόλου ἔτη ἡρεμα καὶ ἀνέφελα

ἐν τῇ χώρᾳ τῶν κακοσυμειθισμένων Βοηθῶν καὶ λοιπῶν ἐκμεταλλευτῶν τῆς Ρωμανίας. Δυσδιοίκτητοι πολιτικά ὁμάδες, ἀξιούσαι, ὅτι ἀνειπροσωπεύουσι τὴν χώραν, παρενέβαλλον εἰς τὴν διοίκησιν αὐτοῦ πᾶν δυνατὸν πρόσκομμα. Ἀσθενέστερος τὸν χαρακτῆρα ἡγεμῶν θὰ ὑπεχώρει εἰς τὰς κακὰς ἕξεις τῶν ἀνθρώπων τούτων, ἢ θὰ παρῆται τὸ ἀκάνθιον στέμμα τῆς Ρωμανίας. Οὕτε τὸ πρῶτον, οὕτε τὸ δεύτερον ἔπρξεν. Ἐνεκαρτέρησεν, ἀναλαβὼν μετὰ μεγάλου ζήλου τὴν ἐπίτευσιν τοῦ ἀνατεθέντος αὐτῷ ἔργου. Κατίσχυσε κατὰ τῶν προσκομμάτων, ἐπιβληθεὶς εἰς τὴν Ρωμανίαν, ἐξασφαλίσας τάξιν, ἐργασίαν, πρόδον, γενόμενος αἴτιος τῆς πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς αὐτῆς παραγενεσίας.

Ἡ Ρωμανία ἐστερεῖτο τῶν πάντων κατὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν τοῦ Καρόλου. Ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας, ἀφ' ἧς ἀνελάμβανε τὸ στέμμα, ἤρχετο τῆς δημιουργικῆς ἐργασίας. Μετερρύθμιζε τὴν ἐσωτερικὴν διοίκησιν κατὰ τὸ εὐρωπαϊκὸν σύστημα, ὠργάνου τὰ οἰκονομικά, ἀνέπτυσσε τὴν συγκοινωνίαν τῆς χώρας διὰ κατασκευῆς σιδηροδρόμων, ἕνεκα τῆς εὐθηνίας αὐτῶν διευκολυνόντων τὴν μεταφορὰν ἀνθρώπων καὶ προϊόντων, ἐβελτίου τὴν ἐκπαίδευσιν, μονονοχὶ ἐλλείπουσαν ἀπὸ τοῦ λαοῦ, ἐν ἐνὶ λόγῳ ἔπραττε πᾶν ὅ τι ἠδύνατο νὰ καταστήσῃ ἀνεκτὴν τὴν κατάστασιν αὐτοῦ ὡς ἀνθρωπίνου ὄντος. Ἄλλ' ἐκεῖνο, ἐφ' οὗ κατ' ἐξοχὴν ἐπέστησε τὴν προσυχὴν αὐτοῦ καὶ τὴν μέριμναν ὀδημιουργικῶς ἡγεμῶν, ἦτο ἡ σύνταξις καὶ ἡ ὀργάνωσις πραγματικοῦ στρατοῦ, δυναμένου νὰ καταστήσῃ τὴν Ρωμανίαν ἰσχυρὸν πρᾶγοντα ἐν τῷ συστήματι τῶν κρατῶν τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου. Δὲν ὑπῆρχε πρότερον στρατός, στρατιωτικὰ παραδόσεις, φρόνημα· οἱ ἀξιωματικοὶ ἐχρησίμευσον μόνον εἰς τὰς παραταξιακὰς ἐργασίας τῶν ἐφορτασίων ἡμερῶν, ἰππῶται τῶν αἰθυστῶν τοῦ Βουκουρεστίου, ἀμφίβολον ἔχοντες τὴν ἐννοίαν τοῦ καθήκοντος.

Ἄλλ' ὑπὸ τὴν δραστηρίαν προσωπικὴν διεύθυνσιν τοῦ Κάρολου, περιορίζαντος μετὰ πολλῆς δεξιότητος πᾶσαν τῶν φατριῶν ἀντενέργειαν, αὐτοῦ πρώτου παρασχόντος τὸ παράδειγμα τῆς ἐκπληρώσεως τοῦ καθήκοντος, ἐν μιᾷ δεκαετίᾳ κατηρείσθη τοιοῦτος ὁ ρωμουνικὸς στρατός. Ὡστε ἐν ἔτει 1877, ἐν τῇ πολυθρολήτῳ μάχῃ τῆς Πλεύνας, ὁ ρωμουνικὸς στρατός, ἀνδρείως ἀγωνισθεὶς ὑπὸ τὸν ἡγεμόνα Κάρολον, συνετέλεσεν εἰς τὴν νίκην τῶν ρωσικῶν ὄπλων. Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἡ Ρωμανία ἐξησφάλισεν ἑαυτῇ περίοπτον θέσιν.

Ὁ βασιλεὺς Κάρολος, διότι ἐν τῇ Συνόδῳ τοῦ Βερολίνου ἀνεγνωρίσθη βασιλεῖον ἡ Ρωμανία, ἔδραψε πλουσιοπαρόχως τοὺς καρποὺς γενναίων ἀγώνων. Ἐκτοτε ἡ δύναμις αὐτοῦ κατέστη ἐπικρατετέρα ἐν τῇ νέᾳ πατρίδι, ἀναγνωρισάτη τὸν κατ' ἐξοχὴν δημιουργὸν τῆς πολιτικῆς αὐτῆς καὶ ἐθνικῆς ἰσχύος. Καὶ σήμερον ἡ Ρωμανία διεκδικεῖ τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ τῶν κρατῶν τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου, μετὰ δικαίας φιλαυτίας κηρύττουσα ἑαυτὴν πρόσκοπον τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Δύσεως ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ἀξιοῦσα καὶ νᾶ πρωταγωνιστήσῃ.

* * *

Ὅπως ἡ Βουλγαρία καὶ ἡ Σερβία ἐπιζητοῦσι τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἑαυτῶν δυνάμεως ἀναλώμασι τοῦ Ἑλληνισμοῦ, οὕτω καὶ ἡ Ρωμανία. Ἐδημιούργησε καὶ αὕτη κατὰ τὴν τελευταίαν εἰκοσαστίαν τὴν ἰδέαν μεγάλης Ρωμανίας, μονονουχί ἐπεκτεινομένης καθ' ἅπασαν τὴν Μακεδονίαν. Εὐάριθμος πληθυσμὸς, ἀπὸ αἰῶνων ἐγκατεστημένος ἐν τισι τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν, μὴ καταλιπὼν εἰσέτι τὰς νομαδικὰς αὐτοῦ διαθέσεις, τὸν μὲν χειμῶνα ἐγκαθιστάμενος ἐν ταῖς πόλεσι, τὸ δὲ θέρος ἀνερχόμενος εἰς τὰ ὄρη, ἐβαπτίσθη ρωμουνικὸς ὑπὸ τινων πρωτοτύπων ἔθνολόγων

τῆς Ρωμουνίας, συνεπικούρους λαμβανόντων Εὐρωπαίους τινάς, καὶ ἰδίᾳ Γερμανούς, σοφούς, περὶ ὧν καὶ ἀλλαγῆς εἶπον τὰ δέοντα, μετ' αὐτοῦ δὲ καὶ αἱ ἑλληνικαὶ χῶραι, ἃς ἀπὸ αἰώνων κατοικεῖ. Δυστυχῶς ὁ πληθυσμὸς, ὃν διεκδικοῦσι σήμερον οἱ Ρωμοῦνοι, οὐ μόνον οὐδεμίαν ἔχει πρὸς αὐτοὺς γλωσσικὴν ἢ ἐθνολογικὴν σχέσιν καὶ συνάφειαν, ἀλλὰ καὶ μετὰ πρωτοφανοῦς ἐπιμονῆς διατελεῖ στερεῶς προσηλωμένος εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἰδέαν ἐν Μακεδονίᾳ, παρασχὼν ὑπὲρ αὐτῆς περιφανεῖς ὑπηρεσίας καὶ θυσίας, καθὰ καὶ πρὰ τῶν ἡμετέρων πολεμίων ὁμολογεῖται. Ἄλλ' ἕνεκα πολιτικῶν συμφερόντων καὶ ὑπολογισμῶν ἡ νέα Ρωμουνία, προεξάρχοντος ἐν τούτῳ τοῦ βασιλέως Καρόλου, ἐτέλεθη νὰ δημιουργήτῃ ρωμουνικὸν ζήτημα ἐν Μακεδονίᾳ, ἄρα ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἴμου, ρωμουνικοῦς πληθυσμοῦς ἀποτρώτους, πρὸς τὸν σκοπὸν ἀνταλλαγμάτων ἐν ἐνδεχομένη διανομῇ τῶν λειψάνων τοῦ ἐν Εὐρώπῃ ὀθωμανικοῦ κράτους.

Μεγλοπράγμων πολιτικὴ ὑπὸ πᾶσαν ἐποψίν· ἄλλ' εἶνε δυνατὴ πραγματώσεως;

Ἐλλην ἀποστάτης, ὁ Ἀπόστολος Μαργαρίτης, ἀνέλαβεν ἐπὶ μισθῷ τὸν ἀνόσιον ἀγῶνα νὰ ἀναδείξῃ τὴν ρωμουνικὴν ἰδέαν ἐν Μακεδονίᾳ. Δὲν ἦτο δύσκολον νὰ ὑποστηριχθῇ. Ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις, ἡ ἀὐστριακὴ πολιτικὴ, ἀμφότεραι ἔχουσι συμφέρον ἐν τῇ διαιρέσει τῶν ἐθνῶν τῆς Χερσονήσου, ἢ βουλγαρικὴ ἐπὶ τέλους προπυγάνδα, οὐ μικρὸν ὑπεστήριξαν τὰς ρωμουνικὰς ἐνεργείας. ὡς κατ' ἐξοχὴν σκοπούσας, οὐχὶ τὴν κατάκτησιν τῶν ἐν Μακεδονίᾳ ψευδορωμουνικῶν πληθυσμῶν, ἀλλὰ τὴν βλάβην τῶν ἑλληνικῶν ἐν αὐτῇ δικαίων. Οὐχ ἦττον τὰ πράγματα εἶνε πολλάκις ὑπέρτερα τῶν προσωπικῶν πόθων. Παρὰ τὰς κολοσσαίας δαπάνας, εἰς ἃς ὑπεβλήθη τὸ ρωμουνικὸν κράτος πρὸς δημιουργίαν ἐθνικῶν δικαίων ἐν Μακεδονίᾳ, ἡ ἰδέα διατελεῖ μέχρι τῆς σήμερον χιμαιρικὴ. Οἱ λεγόμενοι Μακεδονορωμοῦνοι ἢ Κουτσό-

δλαχοι, μάλιστα οί ἐξ αὐτῶν ἀνεπιτογμένοι πληθοζμοί, διατε-
 λουσι μέχρι τῆς σήμερον ἑλληγνικώτατοι, μῆ σαγηνευόμενοι δι'
 οίωνδῆποτε παγίδων ἢ ὑποσχέσεων. Ταῦτα ἔχων ὅπ' ὕφει καὶ
 οίκτηίρων τὴν ἀποτόφλωσιν τῶν τε ἐπισήμων καὶ τῶν ἀνεπισή-
 μων κύκλων ὁ πρεδρος τῶν μακεδονορωμουγικῶν ἐνεργειῶν
 Οὐρέκιας, Γερουσιαστικῆς καὶ Καθηγητικῆς ἐν Ρωμουγία, δὲν ἐδί-
 σταζε πρό τινοζ χρόνου διὰ τῆς ἑαυτοῦ ὑπογραφῆς ἐν ἐφημερίδι
 τοῦ Βουκουρεστίου ν' ἀμφισθητήρη τὴν σκοπιμότητα τῶν ἐνερ-
 γειῶν τούτων, ἐπαισθητῶν καθισταμένων μόνον ἐπὶ τοῦ δημοσίου
 ταμείου τοῦ ρωμουγικοῦ κράτους, διότι τὸ ἔθνος γινώσκει περὶ
 τῶν ἐν Μακεδονία ἀδελφῶν ὄσα καὶ περὶ οίουδῆποτε ἄλλου
 ξένου λαοῦ.

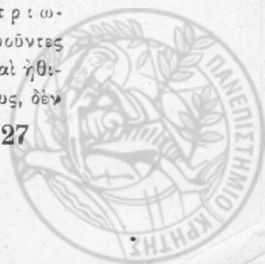
Ἄρχουσι πρὸς τοῦτο ὁ Ἄποστολος Μαργαρίτης καὶ ὁ ἄξιος
 αὐτοῦ ἐπίτροπος Γουσταῦος Βίγγανδ, καθηγητικῆς ἐν τῇ πανεπιστη-
 μίῳ τῆς Λειψίας.

Ἐν Βουκουρεστίῳ εὑρίσκει ἀπὸ τινοζ χρόνου ἐπίσημον
 ἀποδοχὴν καὶ ὑποστήριξιν καὶ ἄλλη νέα ἰδέα, ἢ ἀλθανικῆ. Ὅπως
 ὀπάρχει μακεδονορωμουγικόν, οὕτως ὀπάρχει καὶ ἀλθανικόν
 (σκιπηταρικόν) κομιτάτον, ἐξ εἰσαριθμῶν προσώπων ἀποτελου-
 μενον, θοροβωδῶς μᾶλλον ἢ πρακτικῶς ἐργαζόμενον ὕπερ τῆς
 ἀλθανικῆς ἰδέας καὶ κατὰ τοῦ Ἑλληγνισμοῦ, ὃν ἐπίσης ἢ αὐτῆ
 αἰσχρά πολιτικῆ κηρόττει τὸν μέγιστον ἐχθρὸν καὶ τῶν Ἄλ-
 θανῶν, ὅπως ἐγένετο τοιοῦτος τῶν Βουλγάρων, τῶν Σέρβων
 καὶ τῶν Ρωμουγῶν. Ὑποτίθεται ὅτι τὸ δημόσιον ταμείον
 τῆς Ρωμουγίας δὲν εἶνε ξένον πρὸς τὴν ὑποστήριξιν τοῦ κο-
 μιτάτου τούτου, ἀποτελουμένου κατ' ἐξοχὴν ἐκ φυγοδίκων παν-
 τὸς φυράματος. Ὡς εἶπον, ἐργάζεται θοροβωδῶς μᾶλλον ἢ
 θετικῶς περὶ ἐπιτοχίας οὐδεὶς λόγος. Ἄλλ' ὅπως δῆποτε μαρ-
 τораῖ καὶ τὸ φινόμενον τοῦτο τὸ ἐν τῇ ἐπισήμῳ Ρωμουγία κρα-
 τοῦ ἀνθελληγνικὸν π.εῦμχ.

*
* *

Ὁ ἀνθελληνισμὸς τῶν ἐπιτήμων ρωμουρικῶν κύκλων δὲν χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς χθῆς· παρουσιάζει νοσηρὸν φαινόμενον ἀπὸ τῆς ἐθνικῆς ἐξεγέρσεως τοῦ λαοῦ τούτου, ὅπως καὶ τοῦ βουλγαρικοῦ. Ὑποῦλος καὶ ἐπιδεξιῶς ἐκηρύχθη παραίτιον τῆς δουλείας αὐτοῦ καὶ τῆς κακοδαιμονίας τὸ οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, καὶ ἰδίᾳ οἱ ἐπὶ τινα χρόνον* ἐν Ρωμουνίᾳ ἡγεμονεύσαντες Φαναριῶται. "Ὅτι αἰσχρὸν καὶ ἀνόσιον δύναται νὰ φαντασθῇ ὁ ἀνθρώπινος νοῦς, ἐρρήθη καὶ ἐγράφη κατὰ τῶν ἀνθρώπων τούτων, ὧν τινες μάλιστα, διὰ τοῦ φακοῦ τῆς ἀληθοῦς ἱστορικῆς ἐρεῦνης ἐξεταζόμενοι, ὑπῆρξαν εὐδεργέται καὶ μεταρρυθμισταί, πρῶτοι εἰσαγαγόντες τὰ ἀγαθὰ τοῦ πολιτισμοῦ ἐν τῇ ὑπὸ τῶν ἐντοπίων Βογιάρων κατατροχόμενη ἐπὶ αἰῶνας ταύτῃ χώρᾳ. Καὶ ἐπῆλθε μὲν πικρά τις ἀντιδρασις κατὰ τῶν ἀνθελληνικῶν ἰδεῶν, πρωταγωνιστούντων ἐγκρίτων λογίων καὶ ἱστοριοδιδάκτων¹, ἀλλ' αἱ προλήψεις, καὶ μάλιστα αἱ ἐθνικαί, δὲν ἐκρι-

1. Μεταξὺ τῶν νέων ἀνδρῶν ἐν Ρωμουνίᾳ, τῶν ἀναλαβόντων τὴν ἀνδρόθωσιν τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας, δικαίως καταλέγεται ἐκ τῶν πρώτων ὁ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βουκουρεστίου καθηγητῆς τῆς Ἱστορίας κ. Ν. Jorga, γράψας ἐτ' ἐσχάτων ἀξιολογωτάτην ἀπολογίαὺν ὑπὲρ τῆς φαναριτικῆς διοικήσεως ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ: «Περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Φαναριώτου ρωμουρικῆς μορφώσεως». (La Cultura Romina suptr fanariotia, 1898). Ἐν τῇ μελέτῃ τοῦ ἱστοριοδιδάκτου τούτου ἐξαγνίζεται διὰ πεισιχωτάτων ἐπιχειρημάτων ἢ διοικήσεως αὐτῆς. Ὡς ὁ συγγραφεὺς ὁμολογεῖ, συντάσσαν τὸ ἔργον αὐτοῦ, "πρόθεσιν ἔχε ν' ἀνορθώσῃ τοὺς Φαναριώτας καὶ ἐκ τῶν ἐστιγματισμένων ἀνδρῶν τῶν ἱστορικῶν ἐγχειριδίων νὰ πλάσῃ ἔντιμα πρόσωπα... Τὸ ἔργον τῆς ἀνορθώσεως ἐστὶ π α τ ρ ι ω - κ ὄ ν . . . Οἱ Φαναριῶται ἦσαν ἀνθρώποι μεμορφωμένοι, εὐμοιροῦντες δ' ἐπιμελημένης ἀνατροφῆς· πεπρωτισμένοι διὰ διανοητικῶν καὶ ἠθικῶν προσόντων καὶ ἀνήκοντες εἰς διαπρεπεῖς καὶ ἐπιλέκτους οἴκους, δὲν

ζοῦνται τοσοῦτον εὐκόλως, καὶ μάλιστα ἐν ἡ περιπτώσει ἐπι-
διώκονται διὰ τῆς ὑποθάλψεως αὐτῶν ἔθνικα ἢ πολιτικά συμ-
φέροντα. Τὸ ἀνθελληνικὸν ρεῦμα ἐξακολουθεῖ καὶ θὰ ἐξακολου-
θῇ ἐπὶ μακρὸν ἔτι χρόνον ἐπικρατοῦν καὶ ἐν Ρωμουνίᾳ, ἐφ' ὅσον
τὰ ἔθνικα συμφέροντα θὰ διέπωνται ἐν τοῖς πλείστοις τῶν κρατῶν
τῆς περιμαχίτου Χερσονήσου ὑπ' ἄλλοτρίας πολιτικῆς, ἐκμε-
ταλλεομένης τοὺς λαοὺς αὐτῶν παντὶ τρόπῳ, θεμιτῷ καὶ ἀθε-
μίτῳ.

Εἶνε γνωστὸν ὅπως ἀπαισίως ἐξεδηλώθη ὁ ρωμουνικὸς
ἀνθελληνισμὸς κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως,
τὸ πρόγραμμα τῆς ὁποίας, τὸ πρόγραμμα τοῦ Ρήγα, περιελάμ-
θανε καὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Μολδοβλαχίας, ἐν ἡ κατὰ
πρῶτον ἐδημοσιεύθη τὸ κήρυγμα τοῦ Ὑψηλάντου. Ὁ ἔθνικὸς ἀγὼν
ἐπροδόθη ὑπὸ τῶν Ρωμούνων, μὴ αἰδεσθέντων καὶ νὰ βοηθή-
σωσι τοὺς Τούρκους. Ἐκτοτε συστηματικῇ ἐνεκαινίσθη ἐνέργεια
κατὰ παντός Ἑλληνικοῦ, ἀλλ' ἰδίᾳ ἐπετίθη αὕτη ἀπὸ τοῦ δευ-
τέρου ἡμίσεως τοῦ αἰῶνος τούτου διὰ τῶν ραδιουργιῶν ξένης
ἀνθελληνικῆς πολιτικῆς, γινωσκούσης νὰ ἐκμεταλλεῖται πᾶσαν
ἔθνικὴν ἀδυναμίαν. Ὁ ἀνθελληνισμὸς οὗτος διετρανώθη βιαί-
τερον ἔτι διὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς πολιτικῆς τοῦ ἡγεμόνος Κούζα,
Ἕλληνας ἐκ μητρὸς, καταδιώξαντος μετ' ἀγρίας ὀρμῆς πᾶν
ὅ τι ἑλληνικόν, καὶ πρὸς ἐπίμετρον δημεύσαντος τὰ ἐν τῇ χώρᾳ
ταύτῃ εὕρισκόμενα μοναστηρικὰ κτήματα, ὧν αἱ πρόσοδοι ἀπὸ

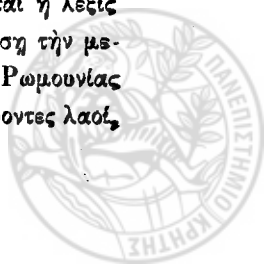
ἦτο δυνατόν νὰ μεταμορφωθῶσιν εἰς τοὺς τερκτώδεις ἐκείνους τύπους
τῶν Καισάρων τῆς παρακμῆς, μόνον διότι ἔζων ἐν τῇ Φαναρίῳ ἐκείνῳ,
ἔνθα εὐρίσκετο πᾶν ὅ τι ὁ ἑλληνικὸς κόσμος ἐκέκτητο ἐκλεκτὸν καὶ σπου-
δαῖον ἐν τε τῇ πολιτείᾳ καὶ τῇ κοινωνίᾳ. . . Πλείονα ἀναγνώτω ὁ βου-
λόμενος ἐν τῇ νεωστὶ ἐκδοθέντι ἀξιολόγῳ βιβλίῳ τοῦ κ. Θ. Μουχοπούλου
ἐν Βουκουρεστίῳ: Οἱ Φαναριῶται ἀπολογούμενοι ἐκ τῆς
τάφου.

αιώνων ἦσαν καθωρισμένοι ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων δωρητῶν ὑπὲρ φιλανθρωπικῶν καὶ ἐκπαιδευτικῶν σκοπῶν ἐν τε τῇ Ρωμοῦνίᾳ καὶ τῇ ἀλουτρώτῃ Ἑλλάδι. Ὁ ἀνόσιος ἡγεμὼν δὲν ἐδίστασε νὰ βάλῃ χεῖρα ἐπὶ τῶν κτημάτων τούτων, μηδὲνα φοβηθεῖς θεῖον ἢ ἀνθρώπινον νόμον.

Ἡ ὑπὸ τοῦ Κούζα κατ' ἐξοχὴν ἐγκαινισθεῖσα αὕτη πολιτικὴ ἐξακολουθεῖ μέχρι τῆς σήμερον καὶ ὑπὸ τὴν ἄλλως τε πεφωτισμένην διοίκησιν τοῦ βασιλέως Καρόλου. Δύναμαι εἰπεῖν, ὅτι κατέστη φύχως ἐν τῇ συγχρόνῃ Ρωμοῦνίᾳ, ἀριθμοῦσα ἀτοχῶς μεταξὺ τῶν κυριωτάτων αὐτῆς θυμάτων ἀρνησιπάτριδας Ἑλλήνας, ὑπερβαίνοντας τοὺς ἐκ Τρανσυλθανίας Ρωμοῦνους, τὰ ἀνόσια ταῦτα ὄργανα τῆς ἀείποτε διατελεσάτης μισελληνικωτάτης αὐστριακῆς πολιτικῆς καὶ τοὺς Ἰουδαίους, μὴ αἰδουμένους ν' ἀναθεματίζωσιν ἐν ἀγενεστάτῃ παραφορᾷ τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς προγόνους ὡς ἐχθροὺς τῆς νέας αὐτῶν ρωμοῦνικῆς πατρίδος.

Ἄγνοῶ, ἂν θὰ ἐξακολουθήτῃ ἐπὶ πολὺν ἔτι χρόνον λυμαινομένη τὴν ἐθνικὴν συνείδησιν τῶν Ρωμοῦνων ἢ ἀνθελληνικὴ αὕτη φύχως, ἥτις εὐτοχῶς προσέβλεπε μόνον τοὺς ἐπισήμους καὶ πολιτευομένους κύκλους, διότι ὁ ἰθαγενὴς ρωμοῦνικὸς λαὸς φιλικώτατα ἀείποτε διάκειται πρὸς τοὺς Ἑλλήνας, παρὰ τὰς κατ' αὐτῶν ραδιουργίας. Ἀδιστάκτως φρονῶ, πρὸς τὸ συμφέρον αὐτὸ τῆς Ρωμοῦνίας, ὅτι ἡ ἀπὸ τῆς πολιτικῆς αὐτῆς ἀποκατάστασως ἀνθελληνικὴ πολιτικὴ αὐτὴν κατὰ πρῶτον οὐ σμικρὸν βλάπτει. Καθῆκον ἔχει νὰ μελετήτῃ τὸ ἐθνικὸν αὐτῆς πρόβλημα, ρίπτουσα τὸ βλέμμα ἐπὶ τοῦ γεωγραφικοῦ πίνακος τῆς Εὐρώπης. Ἐπὶ τρῶ σημείου, ἐφ' οὗ εὐρίσκεται ἡ λέξις Ρωμοῦνία, ἐπιπλανᾶται σκιά, ὑφείλουσα νὰ προκαλέσῃ τὴν μελέτην αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐνέργειαν. Ἐχθρὸς τῆς Ρωμοῦνίας δὲν εἶνε ὁ Ἑλληνισμὸς, ἀλλ' οἱ περίε αὐτῆς ἐνεδρεῦοντες λαοί,

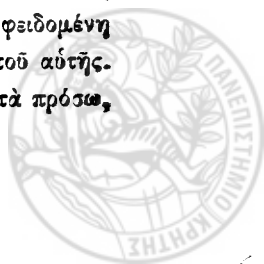
οί Σλαβοὶ ἐκατέρωθεν, οἱ Αὐστριακοί, οἱ Οὐγγροί. Ἐκεῖ κεῖται ὁ πραγματικὸς κίνδυνος, οὐχὶ δὲ ἐν τῇ ἀπωτέρᾳ Ἑλλάδι, ἧς τὰ τέκνα ἀείποτε ὑπῆρξαν ἐκ τῶν δραστηριωτάτων παραγόντων τῆς ρωμουνικῆς δυνάμεως καὶ προόδου, ἡθικῆς τε καὶ ὀλικῆς.

Ἡ ἄσκοπος καὶ ἄδικος καταδίωξις τοῦ Ἑλληνισμοῦ. ἐν μοίρᾳ Ἰουδαίων τεθειμένου διὰ τῆς λήψεως παντὸς νομοθετικοῦ καὶ διοικητικοῦ μέτρου, αἱ κατ' αὐτοῦ ἀντενέργειαι ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Ἀλβανίᾳ, ἡ συνεργασία μετὰ πάντων τῶν ἡμετέρων ἐχθρῶν ἄνευ συμφέροντος, τὴν Ρωμουνίαν μόνον θέλει βλάβῃ. Ἔστω βεβαία περὶ τούτου. Τοῦναντίον ἢ μετ' αὐτοῦ εἰλικρινῆς σύμπραξις θέλει δημιουργήσῃ ἰσχυρὸν σύμμαχον καὶ παράγοντα ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἴμου, δυνάμενον νὰ φανῇ ἴσως ἐν δεδομένη στιγμή χρήσιμος καὶ ἐπωφελής, ἐν ἣ περιπτώσει ἢ βουλιμία τῶν παραδοουαβίων γειτόνων, ὑποστηριζομένων ὑπὸ φανερῶν ἢ κρυφίων ἐχθρῶν, ἐπωφελουμένη τῶν περιστάσεων, ἡδύνατο νὰ διακυβεύσῃ τὴν πολιτικὴν αὐτῆς καὶ ἱστορικὴν ἑπόστασιν.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ἐάν ὁ Ἑλληνισμὸς εὔρε τὸν μέγιστον αὐτοῦ ἐχθρὸν κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον ἐν τῷ Πανσλαβισμῷ, πρὸς ὃν διεξάγει φοβερὰν γιγαντομαχίαν, δυστυχῶς ἀπὸ τινος χρόνου εὐθύνεται πρὸς τοὺς ἄλλοις καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ἐπὶ ταῖς ἀπωλείαις, ὡς ἐπίσταται. Τοῦτου ἕνεκα εἶνε καιρὸς νὰ ρηθῆ ἡ ἀλήθεια, νὰ κατανοηθῆ ἡ κατάστασις τῶν ἐθνικῶν ἡμῶν δυνάμεων καὶ σχέσεων πανταχοῦ, ὅπου τὸ ἑλληνικὸν γένος διατελεῖ ἐγκατεστημένον. Ἐξαιρουμένων τῶν πληθυσμῶν, τῶν διεσπαρμένων ἰδίᾳ ἐν τοῖς παραλίοις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ κατοικούντων τὰς παρακειμένας αὐτῇ νήσους, οἵτινες προοδεύουσιν ὀτημέραι αὐτομάτως, ἄνευ γενικωτέρας ἐνεργείας, ἀδρανούντων τῶν ἀρμοδίων, ἀλλαχοῦ τῆς ἑλληνικῆς Χερσονήσου, ἐν Θράκῃ, ἐν Μακεδονίᾳ, ἐν Ἠπειρῷ καὶ καθεξῆς, ὁ Ἑλληνισμὸς δὲν κατώρθωσε νὰ ἐκδηλώσῃ οἷαν ἠδύνατο ἐνέργειαν, ἀπορρέουσαν ἀπὸ τῶν φυσικῶν καὶ ἠθικῶν αὐτοῦ πλεονεκτημάτων. Δισταγμὸς, ἀδιαφορία, ἀπισιοδοξία κατέλαβον μέγα μέρος τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, ὅπου αὕτη καὶ ἂν διεξάγῃ τὸν περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνα. Ἄγνοᾷ πῶς νὰ χαρακτηρήσῃ τὴν τοιαύτην ψυχικὴν κατάστασιν ἐν αἰῶνι, καθ' ὃν ἡ ἀνθρωπότης βαίνει πρὸς τὴν πρόοδον, μὴ φειδομένη μόχθων καὶ ταλαιπωριῶν πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ αὐτῆς. Φυλαί, ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ὑποδεέστεραι, βαίνουσι πρὸς τὰ πρόσω,

μονονουχί καταλείπεινσαι ἡμᾶς ὕπισθεν, ἐνφ λογικὸν ἦτο νὰ ἐπωνται.

Ἔσται ἡ ὀποχώρησις αὕτη προσωρινή, ἢ προέρχεται ἐκ καμάτου, κατόπιν τῶν τεραστίων πρὸς ἐθνικὴν ἀναθίωσιν ἀγώνων, οὐδ καταβάλομεν ἀρχιμένου τοῦ αἰῶνος; Τούτου δὲ παρερχομένου, θέλομεν ἀναλαβὴ αὐθις τὴν προτέραν πίστιν καὶ ρώμην πρὸς ἐξακολούθησιν τῆς ἐθνικῆς σταδιοδρομίας; Ἄλλὰ θὰ εἶνε τότε καιρός; ἢ ὁ σημερινὸς ἀπωλέσθη ἐπὶ ματαίῳ;

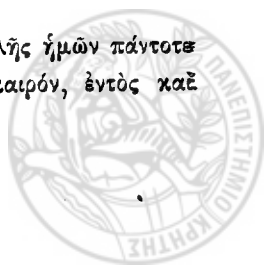
Ἰπέδειξα ποῖα τὰ αἴτια, τὰ συντελοῦντα οὐ σμικρὸν εἰς τὴν ἐπίτασιν τῆς ἐθνικῆς ἀποκαρτερήσεως—ἡ ἐσωτερικὴ κατάστασις τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος κατὰ τὰς τελευταίας ταύτας δεκαετηρίδας καὶ οἱ μετ' αὐτῆς συμπράττοντες καὶ συλλειτουργοῦντες ἐθνικοὶ παράγοντες—ἡ Ἐκκλησία καὶ τὸ Σχολεῖον.

Πάντες οἱ ὁμογενεῖς, οἱ ψυχρότερον ἡμῶν καὶ ἀμεροληπτότερον ἐξετάζοντες καὶ παρακολουθοῦντες τὴν ἐξέλιξιν τῶν ἐθνικῶν πραγμάτων, ὁμοφώνως ἀποδέχονται ταῦτα.

Ἀποτέλεσμα τῆς χαλαρώσεως τοῦ ἐθνικοῦ αἰσθήματος τῶν Ἑλλήνων εἶνε ἰδίᾳ ὁ κοσμοπολιτισμὸς, ὁ καταλαβῶν πλείστοις τῶν ὁμογενῶν, μὴ δισταζοντας ἄνευ λόγου νὰ κηροχθῶσιν ἀποσιτάται, ἀποδεχομένους τὴν πρώτην ἐθνικὴν ιδιότητα, ἣν καὶ μεταβάλλουσιν, εὐθὺς ὡς ἤθελεν ἐπιβάλη τοῦτο νεώτερόν τι συμφέρον. — *Τὰ συμφέροντά μου δὲν ἐπιτρέπουνσι νὰ λέγωμαι καὶ νὰ φαίνομαι Ἕλληνας.* Οὔτε εἰς, οὔτε δύο παρουσιάζονται καθ' ἑκάστην ὡς τοιοῦτοι. Ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν *Λεγεῶν*.

*
* *

Νομίζω, ὅτι ἐν ἀπὸ τὰ ἐλαττώματα τῆς φυλῆς ἡμῶν πάντοτε μὲν, ἀλλ' ἰδίᾳ κατὰ τὸν τελευταῖον τοῦτον καιρὸν, ἐντὸς καὶ

ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος, εἶνε ἢ ἄκρα ἐπιείκεια, ἣν δεικνύομεν πρὸς τοὺς παραβαίνοντας τὰ ἔθνικὰ καθήκοντα καὶ εὐρύτερον πρὸς τοὺς ἀρνούμενους τὸν ἔθνισμὸν αὐτῶν. Συγχωροῦμεν αὐτούς, προσπαθοῦμεν μάλιστα καὶ νὰ τοὺς δικαιολογήσωμεν. Δὲν ἤκουσα κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη τοσοῦτων ἀτυχημάτων καὶ ἀποστασιῶν, πολλάκις μέχρι προδοσίας προβαινουσῶν, τὴν παραδειγματικὴν τιμωρίαν ἔθνικοῦ τινος ἀποστάτου, ἐξ ἐκείνων, οἵτινες ἀγνώμονες δειχθέντες πρὸς τὴν πατρίδα αὐτῶν, δὲν ἠδέσθησαν νὰ ὑπηρετήσωσιν ἀντὶ κέρδους τοὺς ἐχθροὺς αὐτῆς καὶ διώκτας. Δὲν ἐκηρύχθησαν ἐκτὸς παντὸς νόμου." Ἄν τοῦτο συνέβαιnen ἅπαξ ἢ δις, δὲν ἤθελε τολμᾶ ὁ πρῶτος ἀσυνειδήτος κερδοσκοπὸς νὰ ἐξέρχεται δημοσίᾳ ἐχθρὸς τῆς πατρίδος." Ἄν δὲ τὸ τοιοῦτον εἶνε ὑπὸ πᾶσαν ἐποψίν βδελυρόν, προκειμένου περὶ ἀνθρώπων, μὴ ἐκτελούντων ὑψηλὴν ἔθνικὴν διακονίαν. καθίσταται ἐγκληματικώτατον, ἐν ἣ περιπτώσει ὁ ἀποστάτης ἐξέρχεται ἀπὸ τῶν κόλπων τῆς Ἑκκλησίας ἢ τοῦ Σχολείου, προδίδων τὰ ἔθνικὰ ταῦτα φρούρια πρὸς κτήσιν μισθοῦ ἀνωτέρου, ἢ πρὸς κορεσμὸν ταπεινῶν παθῶν. Θέλω εὐχαριστηθῆ, ἂν πληροφορηθῶ, ὅτι ἔθνικὴ τιμωρία (Lynx National justiz) ἐφηρμόσθη ἐπὶ ἀνθρώπου, προδώσαντος τὰ ἱερά τῆς πατρίδος διὰ τῆς ἔνεκα συμφέροντος ἐγκαταλείψεως αὐτῆς.

Εἶνε γνωστὴ ὅσον καὶ βδελυρά, ἢ λογικὴ τοῦ ἄρνησιθρήσκου — ἔθνικοῦ ἢ θρησκευτικοῦ. Εὐρίσκει ἐπιχειρήματα δικαιολογητικὰ τῆς ἐπονειδίστου πράξεως. Δὲν διστάζει ἐνίοτε νὰ ἐπικαλεσθῆ καὶ αὐτὸ τὸ συμφέρον τῆς πατρίδος.

Πρὸ τινων ἐτῶν νέος τις ἐπιστήμων, γεννηθεὶς καὶ ἀνατραφεὶς ἐν Ἀθήναις ἐκ γνωστῶν γονέων, χάριν ἀσημάντου κέρδους ἀποδεχθεὶς τὰ δόγματα τοῦ καθολικισμοῦ ἐν Ρώμῃ, ἐδικαιολογεῖτο ἐπὶ τῇ πράξει ταύτῃ ἐνώπιον ὁμίλου ὁμοεθνῶν, ὅτι προσέβη

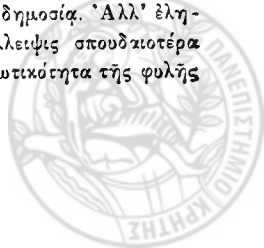
εἰς τὸ διάδημα τοῦτο ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τοῦ Ἑλληνισμοῦ, αὐτῆς τῆς Ὁρθοδοξίας ! ..

Ὁ ἀποστάτης γινώσκει νὰ εὐρίσκη πάντοτε προφάσεις. Ἐν Βουλγαρίᾳ, ἐν Σερβίᾳ, ἐν Ρωμανίᾳ ἐπικαλεῖται τὰ προσωπικά, τὰ οἰκογενειακὰ αὐτοῦ συμφέροντα, ἅτινα εἶνε ἐκτεθειμένα εἰς καταστροφὴν, ὑποσχόμενος, ὅτι θέλει ἐπανέλθῃ εἰς τὸν ἐθνισμὸν αὐτοῦ, παρερχομένου τοῦ κινδύνου. Ἐνίοτε ἐπικαλεῖται αὐτὰ τὰ συμφέροντα τῆς Κοινότητος καὶ τῶν ὁμοεθνῶν ἐν γένει. Εὐρίσκων διὰ τῶν τοιούτων δικαιολογιῶν τὴν ἐπιείκειαν, καθίσταται σὺν τῷ χρόνῳ κυνικώτερος καὶ θρασύτερος. μεταμορφοῦται εἰς φανερὸν πολέμιον τῶν πατρίων καὶ ἐνθουσιώδη θαυμαστὴν τῆς νέας πίστεως. Ἄν τυχὸν μάλιστα καταλάβῃ δημοσίαν θέσιν, μεταβάλλεται ἀποτόμως καὶ εἰς κατάσκοπον καὶ διώκτην τῶν τέως ὁμοεθνῶν, προστατῶν πολλὰκις καὶ φίλων. Λησμονεῖ τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ, πάντας τοὺς παλαιοὺς δεσμούς, δὲν λαλεῖ τὴν μητρικὴν γλῶσσαν καὶ μετὰ τῆς μητρὸς, διότι φοβεῖται τὴν σκιὰν αὐτοῦ, δηλαδὴ τὴν ἀπὸ τῆς δημοσίας θέσεως ἀπαλλαγὴν. Πρῶτη αὐτοῦ μέριμνα ἐπίσης εἶνε νὰ τροποποιηθῇ τὸ οἰκογενειακὸν ἐπώνυμον ἐπὶ τὸ εὐφωνότερον, δηλαδὴ κατὰ τὴν κατάληξιν τοῦ ἔθνους, εἰς τοῦ ἠποίου τὴν γλῶσσαν καὶ τὸν ἐθνισμὸν *ἐβαπτίσθη* ¹.

Ἄποκρύπτω τὸ πρόσωπον ἐξ αἰσχύνῃς πρὸ τοῦ ἀπαισίου

1 Ἐφημερίς ἑλληνική, ἐν Φιλιππουπόλει ἐκδοδομένη, αἱ «Εἰδήσεις τοῦ Αἵμου», ἔγραψε πρὸ τινος χρόνου τὰ ἑξῆς :

«Ὅτε ὁ χώρος, οὔτε ὁ χρόνος μᾶς ἐπιτρέπουσι σήμερον νὰ ἀναζητήσωμεν τὰ αἷτια τῆς ἀμελείας ἡμῶν καὶ ἀδιαφορίας εἰς ὅτι ἀφορᾷ τὴν ἑξωτερικὴν οὕτως εἰπεῖν ἐθνικὴν ἡμῶν παράστασιν. ἂν π. χ. αὐταὶ ὀφείλωνται εἰς συμφεροντολογικὴν ὑστεροβουλίαν ἢ εἰς φυσικὸν ἐλάττωμα δὲν δυνάμεθα ὁμῶς καὶ νὰ μὴ σημειώσωμεν αὐτὰς δημοσίᾳ. Ἄλλ' ἔλησμονήσωμεν, ὅτι πρὸ τούτων ὑπάρχει παρ' ἡμῖν ἑλλειψίς σπουδαιοτέρα καὶ κινδυνώδεστερα διὰ τὰ συμφέροντα καὶ τὴν ζωτικότητα τῆς φυλῆς

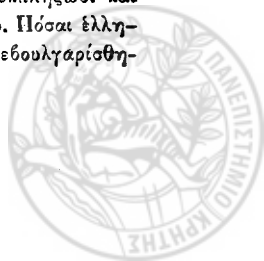

τούτου θεάματος τῶν ἐθνικῶν ἀποστασιῶν. Ἄλλ' ἔχω καθήκον ν' ἀναζητήσω τὰ αἷτια, νὰ καταγγείλω ταῦτα. Καὶ δυστοχῶς δὲν εἶνε δυσχερὲς τοῦτο. Εἶνε πλέον ἢ βέβαιον, ὅτι εἰς τὰς ἀθρόας ἀπὸ τινὸς χρόνου ἐπελθούσας ἀποστασίας, ἀναντίρρητον ἀποτέλεσμα ἐθνικῆς λιποψυχίας, συνετέλεσαν, ὡς μὴ ὤφειλεν, οὐκ ὀλίγοι τῶν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ἀθηνῶν ἀντιπροσώπων τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ πολιτικῆς ἀρχῆς.

Οἱ παράγοντες τῆς ἐθνικῆς ἀνατροφῆς ὀφείλουσι νὰ κατανοήσωσι τοῦτο. Ὅσον καὶ ἂν ἤθελον θεωρηθῆ, ὑπερβολικὰ τὰ κατὰ τῆς δράσεως αὐτῶν καταγγελλόμενα, δὲν στεροῦνται βάσεως. Οἱ ποικίλοι λειτουργοὶ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Πολιτείας, οἱ μυσταγωγοὶ τῆς ἐθνικῆς μορφώσεως δὲν ἐμφοροῦνται τοῦ προσήκοντος σθένους πρὸς τὴν ἀναγκαίαν ἐνέργειαν. Ἔργάζονται τυπικῶς μόνον, ὡσάκις ἐργάζονται, πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ ἑαυτῶν καθήκοντος, ἀλλὰ περὶ τῆς οὐσίας ἀδιαφοροῦσιν. Ὁ δισταγμὸς αὐτῶν περὶ τοῦ ἐθνικοῦ μέλλοντος οὐ μικρὸν συναποφέρει καὶ τὸν δισταγμὸν τῶν ὁμογενῶν, οὓς ἐκλήθησαν νὰ φωτίσωσι καὶ νὰ διαπαιδαγωγήσωσιν. Ἀπαράμιλλος εἶνε ἡ ἐθνικὴ ζύμη· ἀλλὰ λείπουσιν οἱ πλάττει. Τοιοῦτους ἡδύνατο νὰ

ἡμῶν, εἶνε δ' αὕτη ἡ παρά τοις πλείστοις τῶν Ἑλλήνων τὸ γένος ἐνταῦθα κατοίκων ἔλλειψις τῆς συνειδήσεως τῆς ἐθνικότητος αὐτῶν.

“Τολμῶμεν δημοσίᾳ νὰ τὸ διακηρύξωμεν πρὸς αἴσχος ἡμῶν, ὅτι εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν καὶ αὐτοὶ οἱ Ἀθίγγανοι δὲν δέχονται ν' ἀποκρύψωσι τὴν ἐθνικότητά των, οἱ ἐνταῦθα Ἕλληνες, οὐχὶ πάντες βεβαίως, ἀλλὰ πάντως οἱ πλείστοι, ἐρωτώμενοι, εἴτε ἐν δικαστηρίοις, εἴτε ὑπὸ τῶν ἐκτελούντων τὴν ἀπογραφὴν τῶν κατοίκων τοῦ κράτους, ἀποκρύπτουσι τὴν ἐθνικότητα αὐτῶν, ἐγγραφόμενοι ὡς Βούλγαροι, ἐνῶ πολλοὶ τούτων κατάγονται ἐς αὐτῆς τῆς Θεσσαλίας, τῆς ἐλληνικῆς Μακεδονίας καὶ δὴ καὶ τῆς Ἡπείρου· ὑπάρχουσι παραδείγματα τούτου, δυνάμενα νὰ ἐκπλήξωσι καὶ τὸν μᾶλλον ἀναίσθητον ἐς ἡμῶν. Ἀλλὰ καὶ πλέον τούτου. Πόσοι Ἕλληνικαὶ οἰκογένειαι χάριν τοῦ Βουλγάρου γαμβροῦ των δὲν ἐξεβουλγαρίσθησαν ὁλόκληροι ;»

παραγάγωσι μόνον ἡ Ἐκκλησία καὶ τὸ Σχολεῖον. Ἄλλ' ἀμφότεροι οὗτοι οἱ ἐθνικοὶ παράγοντες ἀποδεικνύονται δυστυχῶς ὀσημέραι ἐκ τῶν πραγμάτων, ὅτι τογχάνουσι κατώτεροι τῆς ἀποστολῆς αὐτῶν.

Οὕτως ἀπώλεσθησαν, ἰδίᾳ κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ αἰῶνος τούτου. προῶρως καὶ ἀδόξως, οὐκ ὀλίγαι ἐλληνικώταται τέως Κοινότητες καὶ ὀσημέραι ἀπόλλονται ἢ κινδυνεύουσι ν' ἀπολεσθῶσιν αἱ ὑπολειπόμεναι, ἕνεκα ἐλλείψεως προνοίας τῶν ἀρμοδίων. Αἱ δὲ περιουσίαι αὐτῶν περιέρχονται εἰς ξένους πληθυσμούς, ἂν καὶ τινες ἦσαν διατεθειμένοι ὑπὲρ ἐθνικῶν ἐκπαιδευτικῶν σκοπῶν.

Τίς ἐμερίμνηζε περὶ τούτων ;

*
* *

Περατῶν ἐνταῦθα τὰς σημειώσεις μου, εἰ μὴ τι ἄλλο, ἐπικαλοῦμαι τὴν προσοχὴν τῶν ὁμοεθνῶν. Θὰ ἀποζημιωθῶ, ἂν ἐξεγείρω ἐν τῇ ψυχῇ αὐτῶν ἐλάχιστον ποσοστὸν τοῦ ἄλλου, ἐκαστὴν ἡθελήσῃ, περιπλανώμενος ἀπὸ ἐρείπιου εἰς ἐρείπιον τῆς ἐλληνικώτατης πρότερον Χερσονήσου, κηρύττων τὴν πανελληνιον ἰδέαν, προσπαθῶν νὰ συντελέσω εἰς τὴν σωτηρίαν καὶ μιᾶς μόνης ἐθνικῆς ψυχῆς, ἐκ τῶν κινδυνευουσῶν ν' ἀπολεσθῶσιν ἕνεκα τῆς ἡμετέρας ὀλιγωρίας.

Πρώτιστον μὲλημα οὐχ ἤττον φρονῶ τῶν δυναμένων νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν ἐθνικὴν ἀνόρθωσιν τὴν βελτίωσιν τῶν πραγμάτων ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ πατρίδι. Ἐδῶ, πρὸς τὸ κέντρον, σύμπας ὁ Ἕλληνισμὸς ἔχει τὰ βλέμματα ἐστραμμένα. Ἐνταῦθα εὐρίσκεται τὸ σφυγμόμετρον τῆς ἐθνικῆς ζωῆς καὶ ὕγείας. Ἡμῶν προσδεδυμένων, ἐνισχυομένων, εὐτυχούντων, τιμωμένων παρακολουθεῖ καὶ συμμερίζεται τὴν πρόοδον ἡμῶν καὶ τὴν εὐτυχίαν, σύμπαν

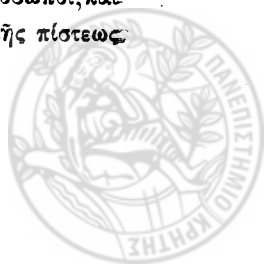
τὸ ἑλληνικόν. Τὸ ἐναντίον ἐπιφέρει δλέθρια ἀποτελέσματα ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς ἐθνικῆς ψυχῆς, ἐπὶ τῆς πίστεως αὐτῆς πρὸς τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν ὑπόστασιν τῆς πατρίδος. Τοῦτο κατεδείχθη πρὸ τριετίας.

Ἐνθουμούμεθα πάντες τὸν ἐνθουσιασμόν, τὸν καταλαβόντα τὸ ἀπανταχοῦ Ἑλληνικὸν ἐπὶ τῇ ἐπιτυχεῖ διεξαγωγῇ τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων, προκαλεσάσῃ τὰ συγχαρητήρια τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου. Ὁ Ἑλληνισμὸς κατελήφθη ἐξ ἀπαραμιλλοῦ φρονήματος, ὃ περ ἔτι μᾶλλον ἐκορυφώθη ἐκ τῶν πρώτων θρυλημάτων περὶ τῶν ἐπιτυχιῶν τοῦ ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου. Ἐν Ρωμουνίᾳ, ἐν Σερβίᾳ, ἐν Βουλγαρίᾳ, πανταχοῦ τῆς ἑλληνικῆς διασποράς, πλεῖστοι ἐνεφανίζοντο ὡς Ἕλληνες, θεωροῦντες τοῦτο καύχημα καὶ τιμὴν. Μετ' ὀλίγον . . . Ἡ παρὰ τὰ σύνορα ὑποχώρησις ἔσχεν ἄμεσον ἀντίκτυπον τὴν ὑποχώρησιν τοῦ ἑλληνικοῦ φρονήματος ἐν τῇ πέραν τῶν συνόρων Ἑλλάδι.

Οὐδέποτε θέλω λησμονήσῃ τὴν παρατήρησιν γηραιῶ Κεφαλῆνος ἐν τινὶ πόλει τῆς Ρωμουνίας. Φιλοπάτριδες ὁμογενεῖς, ἐκ Μακεδονίας καὶ Ἡπείρου ἰδίᾳ καταγόμενοι, ὤκτερον τὴν ὁσημέραι ἐκδηλουμένην ἐθνικὴν ἀπογοήτευσιν καὶ ἀποστασίαν τῶν ἔξω Ἑλλήνων, αὐξήθεισαν ἰδίᾳ μετὰ τὰ τελευταῖα δυστυχῆ γεγονότα.

Ὁ παρατυχὼν Κεφαλῆν ἐστράφη πρὸς με, λέγων :

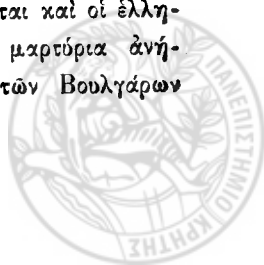
— Πάντα ταῦτα ἀληθῆ· ἀλλ' ἡ αἰτία εὑρίσκεται ἐκεῖ κάτω, ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἑλληνοφρονήσατε σεῖς, προσπαθήσατε νὰ καταστήτε ἄξιοι τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀντιπρόσωποι, καὶ θὰ ἐπανεέλθῃ πάλιν ἡ προτέρα κατάστασις τῆς ἐθνικῆς πίστεως καὶ ἐργασίας.

ΥΣΤΕΡΟΓΡΑΦΟΝ

Ἐσημείωσα ἀρκετὰ περὶ τοῦ κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἐνεργου-
μένου διωγμοῦ ἐν Βουλγαρίᾳ. Δὲν διστάζω νὰ ἀναγράψω ἐν-
ταῦθα, ἐν τῷ τέλει τοῦ βιβλίου, τὸ τελευταῖον γεγονὸς ἐκ τοῦ
διωγμοῦ τούτου, ὡς ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἑφημερίδι τοῦ
Βουκουρεστίου, τῇ “Πατρίδι,, :

“Υφίστανται ἀπὸ αἰῶνων ἑλληνικὰ ἐν Μεσημβρίᾳ σχολεῖα.
Συνίστανται δὲ ταῦτα ἐκ Ἀρρεναγωγείου μὲ 5 τάξεις καὶ
Παρθυναγωγείου μὲ 4. Βούλγαρος οὐδεὶς ὑπάρχει ἐν Μεσημ-
βρίᾳ καὶ ὅμως λειτουργεῖ πλήρες βουλγαρικὸν Ἀρρεναγω-
γεῖον, πρὸς δὲ καὶ Νηπιαγωγεῖον, ὃ περ, συντηθὲν τὸ παρ-
ελθὸν ἔτος, ἤρξατο ποιούμενον θραῦσιν εἰς τὰ μικρὰ Ἑλλη-
νόπαιδα. Οἱ Μεσημβρινοί, καθ’ ὃ πτωχοί, δὲν εἶνε εἰς θέσιν νὰ
συντηρήσωσι νηπιαγωγεῖον, μόλις δὲ καὶ μετὰ βίας συντηροῦσι
τὸ ἀρρεναγωγεῖον. Εὐνόητον τυγχάνει διατί κατὰ πάντα τρόπον
πιέζονται οἱ Ἕλληνες καὶ τίς ὁ σκοπὸς τοῦ βιαίου ἐκβουλγα-
ρισμοῦ αὐτῶν. Οὐδεμίαν ὁδὸν ἔστρωσαν οἱ Βούλγαροι ἀπὸ ἐτῶν,
καὶ τοῦτο ἵνα οἱ ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ μένωσι μεμονωμένοι καὶ
πτωχοί, ἐνφ’ οἱ δυστυχεῖς συχνότατα ὑποβάλλονται εἰς ἀγχα-
ρείας καὶ τακτικώτατα πληρόνουσι τοὺς φόρους διὰ τὰς ὁδοὺς.
Ἐὰν δὲ τις τολμήσῃ νὰ ἐγείρῃ φωνὴν διαμαρτυρίας, ξυλοκο-
πεῖται βανδαλικῶς καὶ παντοιοτρόπως καταδιώκεται. Ἡ κατά-
στασις αὕτη ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἐπιδεινούσθαι καὶ οἱ ἑλλη-
νικοὶ πληθυσμοὶ τῆς Μεσημβρίας ὑφίστανται μαρτύρια ἀνή-
κουστα. Αὕτη λοιπὸν εἶνε ἡ ἐκπολιτιστικὴ τῶν Βουλγάρων

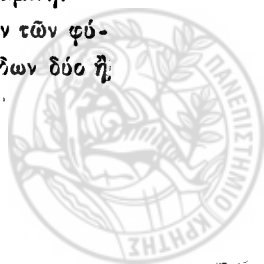

ἀποστολή και ὕτω ττροῦνται τάρθρα τῶν συνθηκῶν και κατὰ τοιοῦτον τρόπον ἔννοσῶσιν οἱ Βούλγαροι νὰ αὐτονομήσωσι τὴν Μακεδονίαν και νὰ διοικήσωσι ξένους λαούς ; Και διὰ νὰ μὴ ἀναφέρω ἄλλα γεγονότα, μαρτυροῦντα ἀριθῆλως περὶ τῆς καταπληκτικῆς ταύτης τῶν Βουλγάρων τακτικῆς κατὰ ξένων πληθυσμῶν, σὰς ἀναφέρω και τό δε τό γεγονός, λαβὸν χώραν ἐσχάτως και προκαλῶ τὸν ἀμφιδάλλοντα νὰ μὲ διαφεύσῃ.

“ Τὴν 11 τὴν Μαΐου τρέχοντος, ἑορτὴν τοῦ Κυρίλλου και Μεθοδίου, ἦν οἱ Βούλγαροι μεγαλοπρεπῶς ἐερατῶσιν, ἐγένετο τελετὴ και ἐν τῇ ἐν Μεσημβρία βουλγαρικῇ σχολῇ. Τὴν ἱεροτελεσίαν ἐπιχολούθησε λόγος τοῦ διευθυντοῦ τῆς σχολῆς, ἐξάραντος τὴν διὰ τοὺς Βουλγάρους σημασίαν τῆς ἡμέρας ἐκείνης. Κατόπιν οἱ μικροὶ Ἑλληνόπαιδες ἐφαλαν ἄσματα και ἀπήγγειλαν διάφορα ποιήματα, πάντα βουλγαριστί, ἔννοεῖται, ἐξαιρουντα τὸν ἡρωϊσμὸν και τὰ κατορθώματα τῶν Βουλγάρων κατὰ τῶν προαιωνίων και μόνων τοῦ βουλγαρισμοῦ ἐχθρῶν, τῶν Ἑλλήνων. Κατὰ τὰς διηγήσεις ταύτας, αἱ ἡρδαὶ τοῦ Κροῦμ και τοῦ Συμεῶνος τοῦ Μεγάλου, τοῦ φοβήτρου τοῦ Βυζαντίου, παρήλασαν πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. ὅπου ἐξελθῶν ὁ Ἑλλῆν Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου ἔπεσε γονυκλιγῆς πρὸ τοῦ ἡγέτου τῶν Βουλγάρων, ὃν παρεκάλει νὰ λάβῃ τὸν χρυσὸν του, ἀλλὰ νὰ φεισθῇ τοῦ θρόνου του. (sic) !!! κτλ. κτλ.

“ Ἐν τέλει μία διδασκάλισσα τοῦ παρθενιαγωγείου, ὑχὶ ἀμέμπτων ἡθῶν, ἐγερωθῆσα ἐπέθηκε τὴν σφραγίδα τοῦ κατὰ τῶν Ἑλλήνων ὕβρεολογίου, ἐκφωνήσασα λόγον μεστὸν ὕβρεων και συκοφαντιῶν, δι’ ὧν ἀπεκαλοῦντο οἱ Ἑλλῆνες αὐτολεξεῖ ἀπαταιῶνες και διεφθαρμένοι, ἡ δὲ φιλολογία των μηδαμινῇ.

“ Σημειῶσατε δὲ ὅτι πάντες οἱ μαθηταὶ ἀμφοτέρων τῶν φύλων εἶνε Ἑλληνόπαιδες, ἐξαιρουμένων μόνον τῶν παιδων δύο ἡ

τριῶν κυβερνητικῶν ὑπαλλήλων, καὶ τούτων ἐχόντων μητέρας ἑλληνίδας.

“Οἱ παρευρεθέντες εἰς τὴν τελευτὴν, πάντες Ἕλληνας, κατηγορήθησαν καὶ διαφοροτρόπως ἐξεδήλωσαν τὴν ἀγανάκτησιν καὶ ἀποδοκιμασίαν αὐτῶν. Τινὲς μάλιστα ἐν δικαίᾳ παραφορᾷ καθήψαντο τῆς διδασκαλίσσης καὶ καθ’ ὁδόν, ἀλλ’ ἀνεφάνη ὁ προστάτης αὐτῆς, νεαρὸς ἀξιωματικὸς, Ἕλληνας! δ’ ἐκ Μακεδονίας, διοικῶν τὰς παραλίους τελωνοφυλακὰς, ἀπειλήσας διὰ ξυλοκοπήματος καὶ διωγμοῦ πάντα, ὅστις ἤθελε τολμήσῃ νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν κατὰ τῆς προστατευομένης διδασκαλίσσης δυσαρέσκειαν. Οὐαὶ δὲ εἰς τὸν πίπτοντα εἰς χεῖράς του! Ξυλοκοπεῖται μέχρις ἀναισθησίας, χωρὶς νὰ δύναται νὰ εὔρη οὐδαμοῦ ἱκανοποίησιν καὶ δικαιοσύνην,,.

.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

	ἀντὶ	γράφει
Σελ. 142, στίχ. 17 θ’ ἀνθίστατο,		θ’ ἀνθίσταται
» 310, » 30 γενικῆς,		ξενικῆς
» 357, » 10 Δεμαῖτρος,		Δεμαῖτρος

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

I

Πρὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως

Ἡ Κωνσταντινούπολις πρωτεύουσα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. — Τὸ οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον. — Δύναμις αὐτοῦ. — Ἐθνικὴ ἀδράνεια. — Ἡ Κωνσταντινούπολις καὶ ἡ σλαβικὴ πολιτικὴ. — Τὸ ἱστορικὸν πρόβλημα τῆς Κωνσταντινουπόλεως. — Τὸ μέλλον αὐτῆς. 1.

II

Ὁ Ἑλληνισμὸς καὶ ἡ νέα Βουλγαρία.

A'.

Ἡ νέα Βουλγαρία.

Ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου. — Βουλγαρικὴ ἐξέγερσις κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον. — Ὑποβολὴ αὐτῆς καὶ προστασία. — Ἱστορικὴ ἐπισκόπησις τῆς βουλγαρικῆς ἐγκαταστάσεως ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Διῆμου. — Ἡ διαθήγη τοῦ Μεγάλου Πέτρου. — Ὁ Πανσλαβισμὸς καὶ ἡ Νέα Βουλγαρία. — Ἐξέγερσις τῶν Βουλγάρων κατὰ τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριαρχεῖου — Τὸ Σχίσμα — Ρωσσοτουρκικὸς πόλεμος καὶ ἡ Συνθήκη τοῦ Ἀγίου Στεφάνου. — Σύνδοκος τοῦ Βερολίνου· βουλγαρικὴ Ἡγεμονία καὶ Ἀνατολικὴ Ρωμυλία. — Τὸ πραξικόπημα τῆς Φιλιππουπόλεως καὶ ἡ ἔνωσις τῶν δύο Βουλγαριῶν. 37.

B'.

Διωγμὸς τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν Βουλγαρίᾳ.

Βουλγαρικαὶ βίαιοπραγαί ἐν Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ. — Δικτατορία Σταμλῶφ καὶ ὁ διωγμὸς τῶν Ἑλλήνων. — Ἐθνικαὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ δυνάμεις (Ἐκκλησία, Σχολεῖον, ἀντιπροσωπεία τοῦ ἐλευθέρου κράτους) ἀποτυχία αὐτῶν ἐν τῇ διεξαγωγῇ τῆς ἐθνικῆς ἐπιχειρήσεως. — Φιλιππούπολις· ἀρπαγὴ ναῶν καὶ μονῶν. — Στεννοὺς ἔθνικόν φρόνημα. — Ἡ διὰ τῶν γάμων Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων ἐπιδιωκομένη διάλυσις τῆς ἑλληνικῆς οἰκογενείας. 101.

Γ'.

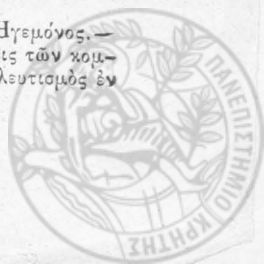
Ἡ πρωτεύουσα τῆς Βουλγαρίας.

Ἐθνικὴ καὶ πολιτικὴ σημασία τῆς βουλγαρικῆς πρωτεύουσας. — Χαρακτὴρ τοῦ βουλγαρικοῦ λαοῦ — Κοινωνικὰ ἔθνη. — Ἐκπαίδευσις ἐν Βουλγαρίᾳ. — Διοικητικὴ ὀργάνωσις καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς πρόσοδος. 159.

Δ'.

Ὁ Ἡγεμὼν τῆς Βουλγαρίας

Δυναστεία καὶ πολιτικὰ κόμματα. — Ἐθνικὴ πολιτικὴ Ἡγεμονία. — Ἄσις αὐτοῦ μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Σταμλῶφ. — Σχέσεις τῶν κομμάτων πρὸς τὸν Ἡγεμόνα. — Πολιτικὰ ἔθνη. — Ὁ Κοινοβουλευτισμὸς ἐν βουλγαρίᾳ. 185.

Ε'.

Στρατός και Οικονομική κατάσταση εν Βουλγαρία
 Ἡ Βουλγαρία στρατιωτικὸν κράτος. — Οικονομικὰ ἀποτελέσματα. —
 Ἐπικείμενη πτώχευσις 201.

ΣΤ'.

Ἡ Βουλγαρία ἐν Εὐρώπῃ

Πανοσλαβῆταικοὶ διαφορῆσεις ὑπὲρ τῆς νέας Βουλγαρίας. — Μελετη-
 μένη δυσφήμησις τοῦ Ἑλληνισμοῦ. — Ἀπόστολοι τοῦ Σλαβῆτισμοῦ ἐν Εὐ-
 ρώπῃ. — Ἐξαγορὰ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ τύπου. 221.

Ζ'.

Ἐθνικὸν Πρόγραμμα

Ὁ Βουλγαρισμὸς καὶ ἡ Μακεδονία. — Ἐθνικὴ πολιτικὴ τῆς ἐν Κων-
 σταντινουπόλει βουλγαρικῆς Ἐξαρχίης. 237.

Η'.

Σλαβοβουλγαρικαὶ Ἐνέργειαι ἐν Μακεδονίᾳ

Ἡ Μεγάλῃ Βουλγαρία καὶ τὰ κομιτάτα τῆς Σόφιας. — Βουλγαρικαὶ
 βιαιοπραγαὶ ἐν Μακεδονίᾳ κατὰ τῶν Ἑλλήνων. — Δολοφονίαι. — Ἐπίση-
 μος καὶ ἀνεπίσημος προσηλυτισμὸς. Τὰ περὶ μακεδονικῆς αὐτονομίας
 καὶ περὶ μεταρρυθμίσεων Σχέδια καὶ Ψηφίσματα τῶν βουλγαρικῶν κομι-
 τατῶν. — Ὁ Ἄθως καὶ αἱ ἐπ' αὐτοῦ σλαβικαὶ ἐνέργειαι 251.

Θ'.

Τὸ ἐλληνικὸν μέλλον ἐν Μακεδονίᾳ

Ἡ Μακεδονία ἑλληνικὴ χώρα. — Ἀνάγκη ἔθνικῆς ἐργασίας πρὸς ἀπό-
 κρουσιν τῶν βουλγαρικῶν ἐνεργειῶν. — Τὸ μέλλον τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν τῇ
 Μακεδονίᾳ. — Στατιστικὴ τοῦ πληθυσμοῦ. — Καταστάσις τοῦ ἑλληνικοῦ
 παράγοντα· ὀποχωρήσεις, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀπελπισία. 293.

Ι'.

Ἑλληνισμὸς καὶ Βουλγαρία

Κίνδυνος τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐκ Βουλγαρίας καὶ Σλαβῆτισμοῦ. 351.

III

Ὁ Ἑλληνισμὸς ἐν Σερβίᾳ καὶ Οὐγγαρίᾳ

Ἀξιώσεις τῶν Σέρβων ἐπὶ τῆς Μακεδονίας. Ἐνέργειαι κομιτάτων —
 Μίσος κατὰ τῶν Βουλγάρων. — Ἡ βασιλεία ἐν Σερβίᾳ καὶ τὸ ἀνορθωτι-
 κὸν αὐτῆς πρόγραμμα. — Ἐπιβαλλομένη ἑλληνοσερβικὴ σύμπραξις. 361.

IV

Ὁ Ἑλληνισμὸς ἐν Ρωμουνίᾳ

Πολιτικὴ πρόοδος τῆς χώρας. — Ὁ βασιλεὺς τῆς Ρωμουνίας καὶ ἡ π
 λητικὴ αὐτοῦ. — Στρατιωτικὴ ὀργάνωσις. Ἀνθελληνισμὸς ἐν Ρωμ
 νίᾳ. — Ἀποστασίαι Ἑλλήνων α. — Ἑλληνικὴ φιλοπατρία ἐν Ρωμ
 νίᾳ. — Προπαγάνδα κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. — Ἑλληνορωμου
 νισμός. 381.

Ἐπίλογος 411.

